

FRIDERICI
HOFFMANNI
MEDICINÆ
RATIONALIS
SYSTEMATICÆ
TOMI QUARTI.

QUO SPECIALIS MORBORUM PATHOLOGIA
& huic superstructa solida Therapia cum medendi methodo
cautelis Clinicis & morborum enarrationibus
adjuncta Epicrisi exhibentur.

PARS SECUNDA

*Doctrinam hæmorrhagiarum & dolorum perspicua &
demonstrativa methodo tradens.*



VENETIIS; MDCCXLV.

EX TYPOGRAPHIA BALLEONIANA.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

FRIDERICI
HOFFMANNI
MEDICINAE
RATIONALES
SYSTEMATICÆ
TOMUS PRIMUS

QUO SPECIALIS MORBORUM PATHOLOGIA
ET PRÆCIPUE FEBRIS TYPICA ET INTERMITTENS
CAUSÆ, CRISIS ET MORBORUM CURATIO
ILLUSTRATA EPICURI EXHIBENTUR
PARS SECUNDA
Dissertatio de morborum & febrium ratione
demonstratur methodo tractata



VENETIS, MDCCXLV
EX TYPOGRAPHIA BALLOUINIANA
J. PETERSONI PERMISSO, AC BRUNNIGIO

PRÆFATIO.

Secundam therapie rationalis partem, veritatis Medicæ cupide Lector, Tibi jam exhibeo: cujus maturiorem editionem, occupationum & consultationum, quæ me in senio plurimum urgent, assidua multitudo, quodammodo retardavit. In præsentî hoc libro, difficilem & perplexam admodum maximique in praxi medica momenti materiam, de hæmorrhagiis & doloribus, paulo curatius evolvendam atque observationibus clinicis illustrandam mihi sumsi. Nam primo ex omnibus, quæ in genus humanum incidunt, morbosæ afflictionibus, febres si exceperis, vix ullæ dantur, quæ frequentius invadant, quæ nulli ætati, nulli temperamento, nulli sexui parcunt, quam spontaneæ a natura per varia corporis loca excitatæ sanguinis eruptiones. Hæ, probe consideratis phænomenis & paulo perscrutatus subductis rationibus, lisdem propemodum utut non satis completis motibus, quibus febres oriuntur, progignuntur. Nam sicut duo principales motus ad febrem constituendam necessarii sunt, alter qui præcedit & qui ab extima corporis humani superficie ad interiora sanguinem & reliqua fluida urget atque propellit; alter qui sequitur & ab interioribus versus exteriora rursus eundem cum aucta cordis & arteriarum celeritate protrudit; ita similes etiam motuum species in hæmorrhagicis excretionibus concurrere animadvertimus. Etenim a nulla causa interna suscitatur hæmorrhagia præsertim paulo gravior, quæ non extremorum refrigerationem, & spasticam habitus corporis contractionem, cum alvo plerumque stricta, urina renui, & parciore per cutis cribrum perspiratione, comitem habeat, sanguinem ad interiora & cor pellendo: quem motum postea celerior & vehementior, non secus ac in febre fit, arteriarum motus: & ad certam partem directus sanguinis impetus consequitur. Præterea, quemadmodum motus febriles in se & sua natura motibus vitalibus alieni, per sapientissimam autem DEI providentiam, quam in fabrica corporis humani dilucide demonstravimus, subinde salutarem effectum exerunt, causamque ipsam a qua originem habuerunt expugnando, hominem sanitati restituunt; ita etiam sanguinis quæ præter naturam sunt excretiones, ipsam causam quæ eas excitavit quando subtrahunt, a gravissimis malis & periculo

P R Æ F A T I O.

corpus sæpe vindicant. Cujus rei periodicæ menstruales in sexu sequiori sanguinis profusiones, atque pervenas ani in sexu nobiliori institutæ a natura sanguineæ evacuationes, testimonio esse possunt luculentissimo. Quando autem februm vel hæmorrhagiarum causæ ita sunt comparatæ, ut neque motibus istis justo intensioribus, neque evacuatoriis tolli possint, quemadmodum sit, si vitium non tam in materiæ mole, quam in perversa & maligna humorum indole, aut visceris cujusdam corruptela vel obstructione, aut in motu animi immoderatiore consistit, nunquam tales motus salutes censendi sunt, eo quod in detrimentum & præsentissimum sæpe exitum convertantur. Et quia ejusmodi motus excretorii hæmorrhagici, incompleti febriles, non rationali & intentionali quodam actu, multo minus ad salutarem finem destinato, sed ex causis physicis necessitatem affectus quæ inferunt peraguntur; fit utique, ut non modo vel in excessu vel in defectu sanguinis emittendi peccetur, verum etiam, quod sæpe numero evenit, per partes nobiliores & vias plane inconuenientes & alienas, conservationi vitali proxime inservientes, ut sunt cerebrum, pulmones, ventriculus, intestina tenuia, vesica, renes, plane perverse & erronee, cum ingenti harum partium corruptela nec non cum summo vitæ discrimine, sanguinis subinde valde copiosi exclusio suscipiatur. Ceterum etiam doctrina hæmorrhagiarum ea de re multum difficultatis in usu artis habet, quod aliis iisque gravissimis tam acutis quam chronicis affectionibus sæpissime conjungantur, & supervenientes quandoque, sed rarius, morbum solvant, sæpissime vero in extremum exitum terminentur. Ex quibus omnibus adductis & paulo penitus consideratis facile intelligi posse arbitror, quam difficilis ardua & intricata res sit, prudenter motus hos sanguinis excretorios tractandi, nec non, ut in salutem & conservationem corporis humani cedant, eos convertendi & dirigendi; atque hæc ipsa difficultas non parum succrescit & augetur, quod nullum in tota rerum natura divina sapientia constituerit remedium, quod tanta polleat efficacia, ut Medicus, pro suo arbitrio & rei exigentia, sanguinis fluxum si deficit, provocare vel restituere cum certo effectu possit. Enimvero Medicus, pro variis indicationibus & præservandi & curandi morbos, multi generis evacuantia possidet, ut pro lubitu excretionem per alvum, per urinam, per sudorem, per nares, per salivam, per expectorationem movere possit; sed ejusmodi medicamina, quæ sanguinem per certa loca pro Medici arbitrio evacuandi certa potentia instructa sint, plane non reperiuntur. Inter ceteras insuper difficultates non minima est, quod neque ullum certum detur remedium, quod sine majori detrimento enormem sanguinis profusionem expedite compescere possit. Quæ cum ita sint, intelligere quisque poterit facili-

cillime, quare post doctrinam febrium, quæ in priori tomo paulo penitus agitata & excussa est, intricatam & plane difficilem hanc in praxi frequentissime occurrentem materiam, paulo curatius præ ceteris evolvendam & illustrandam utilissimum imo summe necessarium judicaverim. Præter hæc placuit quoque in hoc Tom. II. dolorum pathologiam & theoriam paulo accuratiori scrutinio committere, & hæmorrhagarum tractationi subnectere, eo quod inter hæmorrhagias & dolores magnus sit nexus, magna consensio, & inter causas quoque & curationem conspiratio. Dolores præsertim acerbiores certis paroxysmis certisque periodis invadere, ac semper fere cum febriculosa quadam partium solidarum & fluidarum commotione, quam extremorum constrictio, excretionum per alvem, per sudorem quæ fiunt retardatio, pulsuumque postea celeritas & durities subsequitur febribus communis, fieri nunquam non observatur. Et sicuti febrium paroxysmi, per motum sanguinis versus corporis superficiem restitutum & subsequentem sudorem salutariter finiuntur: ita etiam observamus dolorum tormenta non facile conquirere vel sopiri, multo minus ex toto abigi, nisi prius sanguinis circulus uberius cum calore & madore subsequente ad partes extremas fuerit conversus. Neque iis qui assidue in artis exercitio versantur obscurum esse potest, omnis generis dolores, sive internas sive externas partes infestent, potissimum a sanguinis consuetis excretionibus retardatis vel plane cessantibus aut suppressis originem suam trahere, & vix aliter citius, nisi in ordinem iis prius reductis, perfectam sanationem recipere. Testimonio possunt esse cardialgici, colici, nephritici & podagrici dolores, qui, in feminis, fluxu mensium, in viris consueto hæmorrhoidum fluxu restituto, inlignè allevamentum accipiunt. Denique conspiratio & harmonia inter hæmorrhagias & dolores vel exinde elucescit, quod in utroque affectu, non tam sanguinis puri, consistentis & fibrosi, sed potius vitiosi seri intra vasa collecti redundantia magis peccet atque delinquat. Et quemadmodum porro hæmorrhagiæ in iisdem locis, ubi semel vel iterum proruperunt, reverti solent, ob debilitatem relictam: ita etiam res cum doloribus comparata est, qui, ubi semel radicem egerunt in nervosis quibusdam partibus, quam facile has rursus occupant atque invadunt. Postremo quantum difficultatis atque negotii, hæmorrhagarum atque dolorum opportuna cura medentibus faceat & quod plurimorum remediorum efficaciam eludant, ita ut ab anodynīs sæpius exacerbentur, in praxi notissimum est. Prægnantes itaque & justæ causæ hæc fuerunt, quare præ ceteris morbis, maxime præsentī hoc in secundo tomo, de hisce affectibus paulo curatius agere proposuerim. Et quoniam casus clinici & completæ de morbis historię unicū & verum pathologiæ & therapiæ rationalis fundamentum constituunt, sine
qua-

P R Æ F A T I O.

quarum sufficiente apparatu nihil solidi Medicus in theoria statuere, neque in praxi præstare & efficere potest; cuius morbo notabiliores quæ mihi ad manus fuere adieci observationes, in quibus fideliter & candide morbi cujusvis historiam, & progressum, quæ remedia, quo ordine usurpata & qualis effectus consecutus fuerit, exposui, atque simul in subnexa epicrissi insignem usum & fructum observationum ad circumspectam & auspiciatorem praxin exercendam demonstravi. Ego nihil magis in votis habeo, quam ut etiam alii qui ingenio pollent & in ampla praxi versantur publicumque bonum promovendi ardorem habent, me hac in parte sequantur. Ceterum nullus dubito, fore, ut plures ex Medicis, si scripta mea practica usque eo in lucem edita, quæ non præcipitavi quinquaginta annorum per DEI gratiam experientia innixus, cum attentione legant & perlegant, non modicum fructum in misere afflictos redundaturum abundanter percepturi sint. Sin autem invidi quidam aut in praxi rationali minus versati, hæc vel quæcunque alia mea scripta vilipendere velint, id certe parum curabo.

C O N S P E C T U S
P A R T I S S E C U N D Æ
S E C T I O I.

De hæmorrhagiis partium tam externarum,
quam internarum.

P R O L E G O M E N A.

De Hæmorrhagiis in genere.

Caput I. De Hæmorrhagia narium.	pag. 5
II. De sanguinis fluxu ex pulmonibus.	16
III. De vomitu cruento, sine & cum secessu nigro, sive morbo nigro Hippocratis.	34
IV. De hæmorrhoidali fluxu nimio.	44
V. De uteri hæmorrhagia immoderata.	54
VI. De hæmorrhagia ex primariis viis.	66
VII. De hæmorrhagia cerebri.	82

CONSPECTUS.

SECTIO II.

De Doloribus & spasmodis varii generis internis , &
externis , nec non arthriticis , &
rheumaticis .

Caput I. De dolore cephalico.	pag. 93
II. De dolore cardialgico spasmodico & flatulento.	111
III. De doloribus & spasmodis præcordiorum , a calculo felleo ortis , & de ejus generatione.	126
IV. De dolore & spasmo iliaco.	143
V. De intestinorum doloribus , atque in specie , de colica flatulenta & spasmodica.	158
VI. De acuto dolore & spasmo ex calculo renali.	182
VII. De spasmo & dolore vesicæ & adjacentium partium.	201
VIII. De doloribus & spasmodis externarum partium rheumaticis , & arthriticis.	217
IX. De rheumatismo odontalgico.	242
X. De dolore & spasmo otalgico.	252
XI. De dolore podagrico & arthritico vero & inveterato.	257

SECTIO I. DE HÆMORRHAGIIS PARTIUM

Tam internarum quam externarum.

PROLEGOMENA DE HÆMORRHAGIIS IN GENERE.

§. I.

In quibus locis ordinario hæmorrhagiæ fiunt.
Primo commemorandum est, quod sanguinis, quæ sponte a natura fiunt, excretiones, ordinario ex illis locis fiant, quæ textura gaudent teneriori ac rariori, per quam vasa tenuissima undiquaque dispersa serpunt, neque firmis membranis circumtensa latitant, sed potius in superficie morantur: quo privilegio quam maxime gaudent interior narium pars, pulmonum bronchia, caro gingivarum, ventriculi pars amplior sinistra, intestinum ileum, recti intestini extremitas, exterior uteri & vaginæ substantia; ex quarum partium nimium distentis & apertis arteriolis cum impetu sæpe sanguis prorumpit. Verum extraordinarie quandoque fit, ut per alias vias plane insuetas, & in quibus paulo profundius vasa latitant, sanguis sese exoneret. Ita per minimum digitum sanguinem excretum vidit SALMUTHUS *cent. 2. obser. 36. it.* HENR. AB HEER *obs. 36.* Ex genu & manu profusentem sanguinem menstruum BARTHOLINUS *observ. anat. cent. 1. hist. 30.* & ex mammis saltu eundem producentem PANAROLLUS *Pentec. 4. observat. 15.* item AMATUS *cent. 2. obser. 24. & cent. 7. curat. 48.* memorant: menstrui vero in viris per penem profluvii observationes numero plures in STALPARTIO VAN DER WIEL *cent. 1. obser. 80.* conspiciuntur.

In quibus locis extraordinarie?

§. II.
Sanguinis eruptiones per quam familiares solent esse iis, qui habitus corporis mollioris, spongiosioris, atque texturæ tenerioris sunt, quorum vasa copioso sanguine & sero turgent, qui secundum veterum denominationem dicuntur sanguinei; his enim hæmorrhagiæ per omnem fere ætatem solennes esse solent. Qui vero sunt cholericis temperamenti, & vasa ampliora, strictioremque corporis habitum possident, per quorum vasa sanguis celerius fertur & circulator; ii in juventutis annis hæmoptysi maxime sunt obnoxii. San-

Hi differunt, ratione subiecti.

A

gui-

guineo-melancholicis fluxus hæmorrhoidum frequentior; & sanguineo-phlegmaticis fœminis cruentus vomitus familiarior esse solet.

§. III.

Memoratu quoque dignum est di-
Etatis. versas excretionum sanguinearum species in diversis ætatibus contingere; quemadmodum id etiam jam olim recte notatum fuit ab HIPPOCRATE *Sect. 3. aphor. 27. 29. 30.* Videlicet pueri & adolescentes sanguinis profluvium e naribus potissimum patiuntur: in juvenibus cruor exitum suum per pulmonum vasa magis molitur, unde hæmoptysis & inde orta phthysis hæc ætati familiarissima; in viris & qui in consistente ætate sunt constituti, sanguis per sedis venas, in decrepita autem ætate per vias urinas plerumque exitum affectat.

§. IV.

*Anni tẽ-
porum.* Annotationem deinceps meretur hæc observatio, quod vere & autumnò, præsertim circa tempora æquinoctialia, sanguis nimium redundans plus quam alio tempore ex alveis suis effundi solet, atque maxime per nares, in viris per hæmorrhoides, si alias ad hunc fluxum dispositi fuerint, fluat. Sanguineæ quoque apoplexiæ, quæ non nisi eruptiones sanguinis in cerebri medullio sunt, circa hæc tempora & potissimum vere contingunt; vomitiones vero & mitiones cruentas plus autumnò quam vere incidisse, a nobis annotatum est. Atque etiam circa hæc anni tempora solemnitè ejusmodi sanguinis excretiones & periodice redire atque reverti solent.

§. V.

Subjecta hæmorrhagiarum. Observamus porro, omnes fere eos, quibus sanguis copiosius & frequentius in primis annis per nares erumpit, natura valde imbecilles, animo quoque sensibiliores, variisque morborum afflictionibus, spasmodicis & doloribus per omnem fere ætatem subjectos esse, rarius etiam vitam, diu protrahere: quippe in juventute in-

phthisin inclinant, in consistente ætate in malum flatulento-spasmodicum sive hypochondriacum facile incidunt, atque ætate proveciori ad dolores nephriticos & podagricos multum proclives sunt.

§. VI.

Dispositio ad hæmorrhagias est plerumque nativa, quæ a parentibus in liberos transfertur; promptissime vero, per causas externas, quæ motum validiorem sanguini inferunt, aut ejus intestinam partium agitationem intendunt, in actum deducitur: inter quas omnes animi & corporis motus solito intensiores, atque interna ex alimentis vel medicamentis assumpta valde calida acria & spirituosissima, interpellivus quoque balnearum, sudoriferorum, vel purgantium usus, principem sibi locum vindicant.

§. VII.

Quemadmodum sanguineæ excretionis, quando a nimia vasorum repletionis & sanguinis ac feri redundantia fiunt, multum corpori salutis afferunt & promittunt: ita, quando a maligna acri materia, ut fit in febribus malignis exanthematicis, suscitantur, periculi sunt plenissimæ; & quandocunque a viscerum, præsertim hepatis, lienis aut etiam pulmonum obstructionem, indurationem & corruptelam proficiscuntur, lethum plerumque post se trahunt; quandoquidem facile in cachexiam, hydropem, morbum sic dictum nigrum Hippocratis, vel in hecticam lethalem terminantur.

§. VIII.

Qui sanguinis boni, & consistentis, fibrosi, purpureo colore præditi abundantiam, pro causa hæmorrhagiarum præcipua & proxima materiali agnoscunt, hi multum errare videntur. Nam, qui sanguine valde crasso, denso abundant, quales sunt, qui corpus fibrosum & robustum possident, atque illud ipsum labore strenue exercent, victuque duro utuntur, rarius sanguinis excretiones patiuntur.

fiuntur: ubi vero major & ultra proportionem feri copia in vasis continetur, sicuti fit in corporibus mollioris texturæ vitæ otiosæ additis & quæ serosioris naturæ sunt, sanguinemque copiosius quam par est e vena emittunt, transpirationem impeditiorem habent, atque plus appetunt quam digerere & excernere possunt; ii quam maxime hisce præternaturalibus excretionibus & ex his provenientibus incommodis & morboris affectionibus subiecti & expositi sunt. Excessiva quoque & incredibilis propemodum sanguinis, quæ non raro per nares vel per uterum excernitur, copia, plethoræ magis serosæ quam sanguinæ testimonium satis firmum exhibet: quod vero perpauca sæpe sit massæ rubicundæ portio, respectu serosæ; id ex eo, quando e vena secta in ejusmodi enormibus hæmorrhagiis emissus sanguis in vasculo colligitur, luculenter demonstrari potest.

§. IX.

Notabile insuper est, ubicunque in quadam parte plus solito sanguis erumpere gestit, in hac singulari prius quadam phænomena observari: ita totius faciei plus justior rubedo ac calor, tumor quoque cum arteriarum majori pulsatione & distensione sanguinis e naribus profluvium pronunciant. Ante sanguinis per uterum fluxionem, lassitudo corporis, dolor dorsi & lumborum, tensio circa hypochondria, facies pallida, cutis horripilatio pororumque cutis contractio, contingunt. In hæmoptycis præcordiorum anxietas, spirandi angustia, dolor gravativus undulatorius circa diaphragma, flatulentia in abdomine, extremorum refrigeratio, ante eruptionem percipiuntur. Cruoris vomitum frequentissime dolor tensivus ac pressorius in hypochondrio sinistro antecedit, quin imo hæmorrhoidum eruptionem, spasticæ quædam stricturæ, flatulentia abdominis, in ossæ sacro tensivus & pressorius dolor, corporis languor & extima-

rum partium refrigeratio indicare solent.

§. X.

Ex quibus jam adductis & probe invicem expensis, liquido constare arbitror, hæmorrhagias, quibuscunque etiam in locis prodeant, neque a sanguinis copia, neque ab ejus nimia turgescencia exitum per vasa affectante, neque ex feri & sanguinis acrimonia, diuresin producente, aut ab ejus nimia tenuitate per vasorum poros transudante, ut veterum fuit sententia, proxime & directe proficisci; sed potius ab extra ad intus converso motu atque inæqualitate circulationis sanguinis oriri: id quod efficitur, quando certæ partes, præsertim extremæ & a corde valde remotæ, intensiori fibrarum strictura ac contractione ita angustantur, ut sanguis per venas refluxere nequeat, sed, harum aucta systole, majori copia & impetu, ad alia loca eaque inconvenientia transferatur; unde lateralia arteriolarum vasa, quæ ordinario non sanguinem strictè sic dictum, sed tantum tenuem lymphaticum humorem vehunt, plus justo distendantur & tandem aperiuntur necesse est.

§. XI.

Ceterum causa quoque hæmorrhagarum præsertim enormium & symptomatarum, quæ aliis morbis præcipue longis accedunt & superveniunt, in vasorum & viscerum infarctu, obstructione, induratione, quæ liberiori cursui obicem ponunt, quærenda erit. Videmus id in hydraulicis machinis, ubi obstructis quibusdam canalibus, fluidum per reliquos apertos majori impetu & celeritate erumpit. Atque idem fit in corpore nostro: nam quando per venas certæ partis spasmus contractas vel obstructas non libere transire & versus cor circulari potest sanguis, vis & impetus eum impellens crescit in ramis & ramusculis & arterioliis, qui humore purpureo repleti & turgidi in extremitate aperiuntur. Declarantur

Causa proxima hæmorrhagiarum.

Antecedens.

id maxime sectiones cadaverum, quarum leviter quasdam attigisse sufficiat. Sic in hæmoptycō dissecto, latus sinistrum pulmonis a tumore obsessum vidit WILLISIUS in *Pharmacia* p. 90. Ita etiam in hæmoptycō reperti fuerunt pulmones copiosissima materia argillacea per totum obstiti, & ventriculi dextri auricula insignis magnitudinis. vid. M. N. C. Dec. 2. an. 6. obs. 217. BLANCARDUS in *anatom. pract.* obs. 46. lienem tumentem & vasa mesenterii atque omenti sanguine infarcta invenit. In vomitu cruento demortuo hepar durum & scirrhosum, lien quoque tumidus & sanguine impletus repertus fuit ab eodem Auctore l. c. obs. 23. it. 32. conf. B. WEDELIUS in *amæn. mat. med.* BARTHOLINUS in *hisor. anatom.* p. 249. it. M. N. C. Dec. 2. an. 4. obser. 86. Rectissime hinc scribit FERNELIUS *meth. med.* p. 14. quibus viscera & jecur imbecillum & scirrhosum evadit, illis sapius sanguis e naribus fluit, non secus ac hydropicis: id quod confirmat HEURNIUS *aphor. Hip. poer.* p. 191. his verbis: quibus facies colore subviridi suffusa est, hepate laborant; & signum est jam adfuturi hydropis frequens in iis cruoris per nares effusio.

§. XII.

Quoniam autem, ex spasticis partium contractionibus & venarum angustationibus, sanguinis præternaturales eruptiones plerumque suum ortum & causam mutuuntur; liquido nunc intelligitur, quare hypochondriaci, in quibus ventriculus & universus intestinorum canalis ærnosus, ob motus peristaltici per-

versionem, flatulentis distensionibus, spasticis quoque stricturis assidue affligatur, ad motus & fluxus hæmorrhoidales valde sint proclives, atque, si sanguis ibi non exitum inveniat, hypochondriacorum pathemata plurimum exasperentur.

§. XIII.

In genere circa curationem omnium generis hæmorrhagarum id velim notetur, inconvenientissimam esse eorum medendi methodum, qui, dum sanguinis rubicundi & *κατ' ἐξοχὴν* sic dicti abundantiam pro causa unica materiali & occasionali nunquam non agnoscunt, crebro institutis sanguinis missionibus audacter utuntur; utut, præsertim inter initia & præservationis gratia, in sanguineis præcipue, tempestivum venæ sectionis usum plurimi faciamus. Recta autem medendi ratio unice in eo reposita est, ut primo impetum sanguinis a parte laborante, opportunis remediis, ut sunt pediluvia, clysteres, externarum partium frictiones ac ligaturæ, calida tegumenta, fots, balnea, derivemus; deinceps ut spasticas nervosarum partium stricturas relaxemus; & demum lenioribus per epicrasin laxantibus, & moderatis diaphoreticis, item inedia sive abstinencia a victu pleno sanguinem ingenerante, nimiam serosæ colluviei abundantiam subtrahamus & præcaveamus.

§. XIV.

Hæc de doctrina hæmorrhagiarum in genere dicta sufficiant: specialior & fusior hujus in praxi utilissimi argumenti evolutio & discussio in sequentibus capitibus conspicienda erit.

Curatio generis hæmorrhagiarum id velim notetur, inconvenientissimam esse eorum medendi methodum, qui, dum sanguinis rubicundi & κατ' ἐξοχὴν sic dicti abundantiam pro causa unica materiali & occasionali nunquam non agnoscunt, crebro institutis sanguinis missionibus audacter utuntur; utut, præsertim inter initia & præservationis gratia, in sanguineis præcipue, tempestivum venæ sectionis usum plurimi faciamus. Recta autem medendi ratio unice in eo reposita est, ut primo impetum sanguinis a parte laborante, opportunis remediis, ut sunt pediluvia, clysteres, externarum partium frictiones ac ligaturæ, calida tegumenta, fots, balnea, derivemus; deinceps ut spasticas nervosarum partium stricturas relaxemus; & demum lenioribus per epicrasin laxantibus, & moderatis diaphoreticis, item inedia sive abstinencia a victu pleno sanguinem ingenerante, nimiam serosæ colluviei abundantiam subtrahamus & præcaveamus.

sed derivamus, ut spasticas nervosarum partium stricturas relaxemus; & demum lenioribus per epicrasin laxantibus, & moderatis diaphoreticis, item inedia sive abstinencia a victu pleno sanguinem ingenerante, nimiam serosæ colluviei abundantiam subtrahamus & præcaveamus.

Quare hypochondriaci hæmorrhoidales?

HÆMORRHAGIA NARIUM

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Narium hæmorrhagia quomodo fiat.

Sanguinis per nares profusio debetur copiosiori ejusdem per validiorem cordis motum ad caput appulsui, quo arteriolæ in pituitaria tunica plus justo opplentur, earumque extrema nimium distenta tandem dehiscunt & sanguinem effundunt.

§. II.

Nares ad sanguinis eruptionem prone.

Narium ea fabrica, ut eruptioni sanguinis facile obsecundent. Etenim in earum interioribus sanguifera vasa in minutissima capillamenta diremta, per tunicam, quæ vomeris os, spongiosa ac ethmoidalia ossa involvit, copiose distribuuntur, ac tenui admodum membrana exterius obteguntur. Unde facto validiori sanguinis eo affluxu, is difficulter admodum per venulas refluit, sed ex facili in arteriis resistit, harum extremitates ultra modum diducit, perrumpit ac effluit, quin haud raro easdem in exigua aneurismata elevat, quæ postea stillicidium faciunt effusus.

§. III.

Eruptionem antecedit copiosior eo confluxus.

Ad nares ipsumque caput validiorem sub hac hæmorrhagia fieri sanguinis & humorum confluxum, cordis & arteriarum vehementior motus, arteriarum in collo ac temporibus potissimum intensa pulsatio, gravativus in capite sensus, faciei rubor ejusdemque cum capite toto intumescencia, naresque interius siccæ & calidæ, luculenter faciunt testatum.

§. IV.

Congestio- nis causa inæqualis circuitus.

Hujus congestionis palmaria causa inæqualis sanguinis, per minimos, maxime partium extimarum tubulos,

Hoffm. System. T. IV. P. II.

progressus, tantum per venas non reducens, quantum per arterias adductum. Quo dein fit, ut ad quasdam partes sanguis justo parcius volvatur ibique deficiat, ad alias vicissim copiosius cum impetu ruat, ibidemque canales ad crepaturam usque farciendo, exundet.

§. V.

Igitur quodcumque inæqualem sanguinis per canales in corpore commeatum facit; id etiam ad excludendas hæmorrhagias confert. Jam nullum sanguinis profluvium, maximeque omnium hoc per nares succedens, unquam facile sine cutis partiumque extremitatum strictura, vasorum detumescentia, horripilatione, refrigeratione, sine alvi adstrictione, flatuum retentione, borborygmis in ventre, membrorum lassitudine, doloribusque in ventre contingere solet, ut potius hæc phenomena ipsam profusionem ordinari vel comitari, vel antecedere soleant. Ex quo fit planum spasticam quandam fibrarum & vasorum in extremis maxime partibus minimorum stricturam, inæqualis sanguinis circuitus esse causam. Nimirum, quando per crispaturam hanc spasticam vascula sanguinem potissimum, tum etiam lympham, aut alios succos revehentia, nec non excretorii illi in cute tubuli per quos juxta naturæ legem serosa sanguinis portio expurgatur, comprimuntur, sanguis ad vasa interna majora regurgitat, quo major citatioque cordis & arteriarum proripitur contractio, & ipse sanguis ad partes, præsertim debiliores, vali-

Inæqualis profluvium facit spasticam stricturam.

dius appellitur, ubi ejusdem congestio, aut decubitus, demum causam eruptionis sanguineæ, vel aliorum gravium affectuum præbet.

§. VI.

Quæ quum ita sint, expedita nunc est disquisitio, quo pacto aliæ adhuc causæ concurrant ad excludendum sanguinolentum hoc stillicidium. Jam scilicet ex facili reddenda ratio, cur, qui succis & sanguine redundant, quieti ac sedentariæ vitæ indulgent, voraces sunt & laute vivunt, corpus tamen, præsertim pedes, frigori incautius exponunt, accedente impensiori corporis vel animi motu insueto, aut assumtis iis, quæ sanguinem plus exagitant, aromaticis, spirituosiss, cerevisiis, vinis, pharmacis calidis volatilibus, nec non admissis balneis fervidis, sanguinis per nares fluxum crebro & promte incurrant; eo quod his liber ubique & æquabilis sanguinis commæatus intercipitur, ut is per minima vasa sæcta ad omnia loca æqualiter distribui nequeat, sed dispositas partes nimium obruendo, ibi erumpat.

§. VII.

Haud difficulter quoque reperiunda sic causa, cur ad certam aeris atmospherici constitutionem crebro hæc hæmorrhagia erumpat. Per observationem enim in comperto est, plures, vere potissimum & autumnio circa æquinoctia, in provectiore etiam ætate narium incurrere stillicidium, non sine levamine. Tum quippe inæqualis admodum esse solet aeris habitudo, & frequens ex calido in frigidum, ex sicco in humidum, ac vice versa mutatio. Qua vicissitudine crebriori, quia infiltratum corpori nerveo-vasculosum cutis emunctorium male afficitur & tonus ipsius cum transpirationis successu labefactatur; mirum non est, sanguinis cursum ordinatum turbari & ad sanguinis eruptiones ansam præberi.

§. VIII.

Eidem causæ tribuendum, quod

narium profluvium quandoque populares habeat circuitus, tum scilicet, quando nimis frigidam & humidam aeris ex austro & septentrione constitutionem, subito excipit in elasticam habitudinem mutatio, vel etiam versa vice vicissitudo succedit. Sic enim illa per cutis poros succedens copiosa humidi exhalatio turbatur, serosior sanguinis pars augetur, majori copia ad vasa ampliora ipsumque cor redit, quo validior in his systole, validior quoque fluidorum impulsus, sed inæqualiter procedens, inducitur.

§. IX.

Neque minus in prono est judicare, qui fiat, ut sanguinis per nares excretionem sæpe incurrant viri, qui rheumaticis, nephriticis, arthriticis & ischiadicis doloribus sunt obnoxii. Absolvuntur enim hi morbi motibus & stricturis spasticis, quibus reddito inæquali sanguinis meatu, ejusdem collectiones & eruptiones in aliis locis præter naturam contingunt. Unde eximium utique Hippocratis lib. de prædict. 2. monitum, præcipientis, ut ex ægris provectæ ætatis ischiadicis & rheumaticis doloribus affectis quærat: num ipsis adolescentibus vel juvenibus ex naribus sanguis fluxerit.

§. X.

Non adeo insolens porro est, ut restitantes in feminis præsertim junioribus, gravidis quoque, mensium, & in puerperis lochiorum, nec non in viris hæmorrhoidum fluxu, facta palindrome, narium stillicidium excipiat sanguinolentum. Nulla tamen alia pariter subest causa, quam quod spasmus, quibus omnes hæmorrhagiæ stipari solet, æquilibrium motus sanguinis progressivi tollatur, isque ad loca excretioni dicata cum impetu agatur, ibi vero exitu præclusus, ruat ubi congruum invenit locum ibidemque egrediendi sibi paret viam.

§. XI.

Frequenter præterea incidit, ut, in iis potissimum, qui tenerum, spon-

Et ex frigido ac humido in elasticam & vice versa mutatione.

In iis qui morbis spasticis obnoxii.

Quibus restitantes alicuius sanguinis evacuationes.

Qui febribus est spasmus detinetur.

giosum & ad hæmorrhagias dispositum corpus nati, febribus, præsertim synocha exquisita, sese associet, nec non quartana superveniat, atque etiam in exanthematicis morbillosis & variolosis, ante eruptionem accedat sanguinis per nares profusio. Cujus phaenomeni ratio non nisi spasticis nervosarum partium vehementibus stricturis, tribuenda. Has enim nunquam fere non his in morbis præsto esse, quæ antecedere solent luculenter indicant, urinæ scilicet tenues, alvus stricta, cutis ad levem auram admixta horripilatio, refrigeratio, inquietudines & anxietates, donec accedente faciei rubore & inflatione capitisque dolore, erumpat sanguis.

§. XII.

Quibus etiam grandius membrum ademptum.

Nec prætereundum, Medicorum observata subinde fidem facere, quod iis, quibus grandius paullo ex corporis membris mutilatum, aut amputatum, frequens esse soleat sanguinis e naribus stillicidium. Etenim eadem postea adhuc estque manetque sanguinis & chyli quantitas, spatium vero, quo diffundendi succi, minus quam antea, unde cruor stagnat in minimis, & ut aliorum vergant motus eluctatorii, facit.

§. XIII.

Aut vitæ socræ sanguinea obstruuntur.

Accedit alia inæqualem sanguinis motum præter spasmum inducens causa, viscerum scilicet sanguineorum, hepatis & lienis, infarctus atque obstructio. Hic enim dum obponitur sanguinis per vasa cum his visceribus communicantia com meatui, aliorum convertitur ejus motus ac impetus, ac non raro superiora ipsumque caput petit. Atque hinc accidit, ut inveterato scorbuto, hydropi & cachexia demum, accedat hæmorrhagia sæpe funesta. De quo priscum jam Hippocratis de prædict. testimonium, magnos lienes comitari hæmorrhagias.

§. XIV.

Narium hæmorrhagiarum.

Ipsam autem sic concurrentibus variis causis exclusum sanguinis stilli-

cidium, vel ex dextra, vel ex sinistra nare, raro ex utrisque simul, succedit, ac præterea, pro uberiori, vel pariori sanguinis ad caput affluxu, ejusdemque ibi facto decubitu, ratione quantitatis multum differt. Interdum enim aliquot tantum stillant guttulæ, quandoque effluunt aliquot uncia, non nunquam vero tam effuse per aliquot horas manat sanguis, ut quinque vel sex librarum pondus æquet.

differt rationis quantitatis.

§. XV.

Dein hæc narium hæmorrhagia, ratione successus, quibusdam longius, quibusdam brevius accidit. Quosdam etiam sæpius, quosdam rarius, infestat. Pueris scilicet & adolescentibus familiarior est, rarior viris ac senibus. Incidit quoque frequentius in virilem, quam foemininum sexum, cui exundans sanguis solenniter expurgatur per uterina vasa. Neque minus ut plurimum & crebrius observatur in iis, qui spongiosiori, copiosis atque exilibus dotato corporis habitu præditi, non vero ita in macilentis & amplis vasis pollentibus, quibus tamen si accidit hæc hæmorrhagia, esse solet effusior.

Ratione successus & frequentia.

§. XVI.

Præterea attentior docet observatio, eo, quibus ineunte ætate copiosa mucida & serosa per aures, nares oculosque exierunt, superatis pubertatis annis, narium hæmorrhagiæ fieri obnoxios. Hæreditariam etiam sæpius esse hanc sanguinis evacuationem & a parentibus transire in liberos experientia constat. Et nullam hæmorrhagiam tam facile repetere, quam quæ per nares contingit, est pariter certum; ita ut elapso diei, aut tantum aliquot horarum spatio, sæpe recrudescat.

Facile redit.

§. XVII.

Jam omnes quidem solitæ & frequentes sanguinis fluxiones, debiliorem naturam, hoc est, talem partium corporis structuram, quæ impeditiori minusque æquabili sanguinis

Quandoque sunt luxurians est plethorici.

progressui favet, indicant. Interim tamen salutare omnino sunt, quando a nimia sanguinis mole, in spongiolo maxime corpore, stagnationum pessimarumque passionum metus est. Nec desunt numerosissima apud observatores medicos exempla, quibus vertiginem, scotomiam, gravativos capitis dolores, phrenitidem, convulsionem quoque & epilepsiam, per narium hæmorrhagiam soluta annotantur. Vicissim quam gravia damna a præpostera hujus excretionis suppressione insequantur, vertigines, apoplexia, epilepsia, convulsionem, aurium cum auditus difficultate tinnitus, nec non serena gutta, vel solus primus artis parens *Hippocrates*, passim confirmat, maxime prædictæ & in coacis.

§. XVIII.

me non in synocha. Criticæ quoque & salutares sunt ut plurimum narium hæmorrhagiæ, quæ in synocha febre, semicritico die, inter tertium scilicet & quartum, vel etiam critico pleno, septimo erumpunt, & has febres, a plethora ut plurimum ortas, solvunt.

§. XIX.

Frequens nimis pueris juvenibus & adultis morbos inducit. Attenta in artis exercitio observatio docet, & ab *Hippocrate* jam notatum, eos, quibus in pueritia frequentia fuerunt narium stillicidia, accedente juventute, facile incurrisse pectoris morbos graves, hæmoptysin, pleuritides, peripneumoniam ipsamque phthisin; in provectiori autem ætate virili, hæmorrhoidali fluxui, affectibus rheumaticis, arthriticis, ischiadicis, nephriticis & colicis factos fuisse obnoxios.

§. XX.

Enormis ac diuturna accat. Enormes ac diuturnæ sanguinis per nares profusiones, quando ex vehementioribus internarum partium spasmus pendent, præcedentibus extremorum refrigerationibus & lipothymiis, tandem in mortem terminari solent. Vidimus id ante quadraginta annos in scæmina generosa, in qua post mortem carotides mirum distentæ & duplo capaciores, inferior autem coli portio

arctius stricta, comparuerunt.

§. XXI.

Symptomatica in exanthematicis, malignis & chronicis morbis periculosa. Quæ febribus exanthematicis, vel etiam malignis, ubi summa virium prostratio, accedere solet narium hæmorrhagia, monstri aliquid alit semper, viresque magis adhuc dejiciendo & sanguinis ad corporis superficiem cursum una cum materiæ peccantis expulsionem minuendo, periculum adducit gravissimum. Quæ etiam in chronicis morbis, ubi viscera destructa, erumpit, ad mortem ducit, eaque propter cachecticis & hydropicis funesta ut plurimum observatur sanguinis per nares evacuatio.

C U R A T I O.

§. I.

Remedia opponenda causis. Si enorme sanguinis profluvium præsens est & periculum minatur & nimium destruit vires, utique auxilio medici opus est. Versantur autem medendi rationes potissimum in eo, ut perspectis genuinis causis, ea opponamus, quæ illis tollendis sufficere possunt.

§. II.

Redundantis sanguinis orgasmus. Quando itaque nimia humorum & sanguinis redundantia atque expansiva ejus vis & turgescencia liberiores & æqualem per minima vasa transitum impediens, immodicam talem fluxionem causatur, quod præsertim fit in corpore juvenili, verno tempore & a motu corporis paullo fortiori, vel etiam ab ingestis spirituosis sanguinem exagitantibus, præter vengsectionem, quæ etiam simul divertit motum sanguinis a capite, nitrosa omnibus aliis, ad nimium orgasmum compescendum & relaxandas etiam spasticas partium stricturas, palmam præripiunt. Olim jam ipse *Paracelsus*, nec non *Hildanus*, hoc sale tantum purificato, in omnibus hæmorrhagiis cum fructu usi sunt. Et *Riverius* in praxi & observationibus suis, hujus remedii efficaciam in sistendis fluxibus sanguineis non satis dilaudare potest. Similis tamen effectus, ut et acidula paullo inferioris, sunt ipsa acida, etiam

tem.

temperatoria ex vegetabilium familia, ut citri succus, berberum, aqua & succus acetosellæ, quam potentiora ex mineralibus, ut phlegma, seu spiritus vitrioli dilutus, vel tinctura rosarum, & florum bellidis, cum aqua acetosellæ, & spiritu vitrioli præparata, & cum aquæ fontanæ potu, cujus etiam magna vis est, intestinam illam sanguinis elasticam vim componendi, propinata.

§. III.

Spastica Quia vero in effrenibus ejusmodi, *strictura* & periculosis sanguinis profluviiis *spastica* quædam nervosarum partium *strictura* plerumque subest, quam pressio, ut dicunt pede, inæqualis fluidorum sequitur progressus, præter jam laudatam nitrosam, ad blanda anodyna subinde est confugiendum, quorum in numero papaveracea, ut aqua, vel etiam extractum, aut syrupus papaveris rhæados, syrupus papaveris albi, emulsiones, quæ semina quatuor frigida & semen papaveris albi habent, & ex aquis florum acaciæ, sambuci, tilix, ulmarix, chamomillæ vulgaris, primulæ veris confectæ sunt. Persistente vero pertinacius validiore solidorum impetu, descendendum ad efficaciora, & aliquot grana massæ pilularum de cynoglossa offerenda. Camphora quoque, propter sulphureas, quas copiose spargit, exhalationes, sedativum præstat effectum, præsertim si cum nitro, antimonio diaphoretico, parcius & refractiore jus dosi permixta fuerit. Qualis pulvis insignem inprimis locum invenit, si exanthematica quædam materia, ut sæpius evenit, ejusmodi sanguinis profusionis causa fuerit. Ex omnibus vero ad moderandas sanguinis tam per narium, quam alia loca profusiones, vix tutius & certius datur ullum remedium, liquore meo anodyno minerali, qui sulphure vitrioli anodyno fetus & peitatus satur est, & sive solus, sive adhuc melius, pulveri nitroso nuptus & cum aqua tantum fontana datus, orgasmum sanguinis illum effrenem protinus compescit.

§. IV.

Præterea urgente gravius malo, ut sanguinis impetus a superioribus divertatur & alio dirigatur, curandum: hunc in finem plura sunt proficua. Palmarium venæsectio in parte inferiori instituta. Dein egregia pediluvia temperata, vel immisiones manuum in aquam tepidam, quibus laxantur fibræ, partiumque vasculosarum tonus remittitur, & sic quodammodo nimius sanguinis ad superiora affluxus impeditur.

§. V.

Cum porro materia acris biliosa, flatuum & spasmodorum genetrix sæpius, & præsertim in hypochondriacis immodicæ sanguinis fluxionis causa sit; derivandi scopo certe egregia virtus eorum, quæ canalem intestinorum blande expurgant. Quæ interius dantur, sint temperatiora roborandique simul facultate donata, cujus generis sunt rhubarbarina, rhubarbari pulvis, in substantia cum aliquot salis polychrestæ & nitri granis permixtus, vel passulæ rhubarbarinæ. Exteriorius idem præstant clysteres ex emollientibus, carminativis temperatis & oleosis parati, qui latentes in intestinali canale spasmos & flatus mulcent ac evehunt.

§. VI.

Divertunt demum etiam nimium sanguinis affluxum simul atque imbecilliohem partem roborant exteriorius applicata fronti, naribus & collo refrigerantia, cum discutientibus mixta, ex quibus probatissimæ virtutis epithema, quod ex aceto rosaceo, rutaceo, nitro, camphora, oleo ligni Rhodii paratur, atque etiam naribus attracti potest.

Cautela & Observationes.
Clinica.

§. I.

*Ad præ-
serva-
tionem
servan-
da per-
spiratio.*

Qui impetuosus & frequentioribus narium hæmorrhagiis obnoxii sunt, ad has præcavendas, corpus, maxime pedes, ipsumque caput, a frigore probe defendere debent, ne perspiratio impediatur, quæ sicuti ad omnes hæmorrhagias, sic etiam hanc, multum confert, dum abundantia sanguinis, & humorum etiam impurorum inde progignitur. Consultum igitur est, præter abstinentiam a largo victu, hanc excretionem corporis motu, & infusis theiformibus, ex herba veronica, summatibus millefolii &c. servare ac promovere.

§. II.

*Vitanda
corporis
excessus
et
clamor.*

Qui hæmorrhagiis in juventute frequentius fuisse tentati, postea iis cessantibus & neglecta etiam sanguinis missione, cavere maxime debent ab omni vehementiori corporis motu, etiam intensio clamore, sermone ac voce. Observavi enim in aliquot litteratis doctis, capitis morbos, fere immedicabiles aurium tinnitum perpetuum, capitis dolorem, paralyfin, quoque supervenisse.

§. III.

*Refrige-
ratio &
terror*

Maxime omnium vero post enormes hæmorrhagias cavendum est a refrigeratione corporis, etiam capitis, nec non a terrore. Hoc enim neglecto, ingentem torporem, stuporem, dolorem gravativum capitis, cum dolore oculorum, visus imbecillitate, vertigine subortum observavimus, quin summam totius corporis debilitatem ipsiusque apoplexiæ metum. Nam quo plus exhaustum sanguine corpus, eo magis cavenda sunt ea, quæ sanguinem ab externis partibus ad interiores repellunt.

§. IV.

Eandem ob causam in profusa hæ-

morrhagia caute, & quidem statim ab initio, mercandum est cum frigidis & adstringentibus, tam per nares. attrahendis, quam epithematis forma exteriorius applicandis. His enim incautius ad motus, sanguinis impetus, obstructis naribus, vel ad asperam arteriam & pulmones, suffocationis metum, vel ad interiora cerebri conversus, apoplexiæ periculum infert. Tutius potius est & consultius, præmissis pediluviiis, & alvo per clysteres soluta, ac venæsectione, si opus fuerit, in pede administrata, externis hisce demum uti.

*Exteri-
nis qua-
cautio-
ne sus-
dum.*

§. V.

Illæ sanguinis fluxiones, quæ a sanguine nimium redundante, omiſſa consueta venæsectione & deficiente in feminis menstruali purgatione, vel emanente lochiorum in puerperis, aut in viris hæmorrhoidum fluxu, oboriuntur & plus salutis quam periculi afferunt, nullo modo sistendæ sunt cum vi. Si vero modum exceſſerint, præter derivantia jam dicta, corallia cum speciebus de hyacintho & nitro mixta, ac succo citri imbuta, propinare sufficiet.

*In pleu-
thorici
hæmor-
ragia
non vi
sistenda.*

§. VI.

Neque minus maximopere est cavendum, ne consueta per periodum recurrentes, ejusmodi hæmorrhagiæ subito cohibeantur externis, aut internis. Inde enim in senibus lethargum, imo apoplexiam obortam, non semel observavimus.

*Neque
etiam si
periodi-
ca est.*

§. VII.

Solo frigido aquæ fontanæ in & extra paroxysmum potu, modo externa corporis superficies convenienti foveatur calore, successive ad duas vel tres mensuras singulis diebus hausto, narium hæmorrhagias compositas esse novimus, præsertim in cholericis, biliosis, & ubi intensior partium sulphurearum orgasmus est, qui hac ratio-

*In cho-
lericis
frigida
potus
prodest.*

tionem optime complacatur & blandus plerumque sudor optimo effectu suscitatur. Quare non improbandum consilium, ut, qui immodicis & crebrioribus vexantur hæmorrhagiis, aquam fontanam, sed puram, ordinarii potus loco bibant.

§. VIII.

In sym. proma. sica l. quid fa. ciendum In symptomaticis & raro cum bonis ægrorum rebus decurrentibus ejusmodi profluvii, qualia febres exanthematicas, variolas, morbillos, purpuram scorbuticam, imo ipsas petechias comitantur, non alia convenit exhibere quam quæ nimium æstus moderando, cuticularem perspirationem blande promovent, inter quæ frequentis & probati usus mihi est mixtura ex aquæ florum sambuci uncii quatuor, aceti destillati uncia una, lapidum cancerum, diascordii Fracastorii, ana drachma una; nitri scrupulo uno, addita syrupi papaveris rhæados sufficienti quantitate; de qua bihorio quovis æger duo cochlearia capiat & temperato lecti calori se committat. Ac si quippiam malignitatis subest, pulvis ex antimonio diaphoretico, nitro depurato, & camphora propinandus.

§. IX.

Emanat quibus prorsus de. Quibus in pueritia, & adolescentia sanguis frequentius e naribus stillavit, ii haud raro, cessante postea hac fluxione, capitis, oculorum, & aurium vitiis, necnon tumore parotidum vexantur, vel etiam gravioribus malis, epilepsia, phrenitide, idiopathica, vel symptomatica, affliguntur. Quod ubi incidit, tum utique commode, si caput ejusque vasa sanguine turgent, nares ad sanguinem fendendum externo artificio irritandæ & aperiendæ sunt, idque plerumque penna, vel stramine in nares fortius intruso, vel instrumento scarificatorio perficitur. Idem cum fructu adornatur, si in febribus synochis & sanguineis impetus ad caput præsto est, & gravia symptomata sine ejus effusione efficit.

§. X.

Ab ani. mi affe. ctibus signomodo tracta. Hæmorrhagiæ impetuosæ, quæ sunt a gravibus animi affectibus, peculiariter tractationem postulant. Quod enim ab animi excarescentia sunt, pulveres antispasmodici, nitrosi, cum pura aqua frigida successive dati, eximie profunt; si vero a gravi mcerore oriuntur, diaphoretica cum antispasmodicis mixta, liquor noster anodynus mineralis, cum quarta parte spiritus Bussii, cum regimine blande diaphoretico, omne curationis absolvent punctum.

§. XI.

Nec nan in ca. chectica. & scor. buticis Cachectica si fuerint corpora hæmorrhogiam hanc incurrentia, rhabarbarina, variis modis crebriusque oblata, sive sola, sive cum salibus digestivis permixta, omnibus aliis id genus remediis præferenda esse experientia didicimus; si vero scorbutica viscerum labes subest, feri lactis cura, interpositis rhabarbarinis, erit omnium optima.

ENARRATIONES
MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Vir sanguineo-phlegmaticus, quædragcesimum ætatis annum egressus, a multis jam annis, tam cerevisiæ, quam vini potui nimium indulgens & cachecticus redditus, incidit in icterum, qui congruis remediis rhabarbarinis & aperiensibus item discutientibus externis aliquoties sublatus, sæpius rediit, ac tandem cutis nigrore prorsus fuit tincta, simul narium erupit hæmorrhagia, quæ remediis compesci potuit nullis, sed diu noctuque sanguis tenuis, lividus, coagulum prorsus respuens exstillavit, subsequuta virium jactura summa, & externis semper frigescentibus, mente constanti obiit.

Epi.

Epicrisis.

Omnes sanguinis profusiones in cachecticis corporibus, si modum excedunt, atque ex vitio & obstructione hepatis vel lienis fiunt, multum periculi alunt, nec facile admittunt sanationem duplicem potissimum ob causam. Scilicet propter obstructa alicubi vasa æqualis sanguinis cursus turbatur, & ad aliam partem plus, quam secundum naturam debebat, sanguinis convehitur, cui postea facile super venit eruptio ipsa. Dein si viscus nobilior, quod, uti hepar, sanguinis repurgationi, sulphureas acres partes secernendo, dicatum, est obstructum, remanentibus intus his recrementis, succi in corpore fiunt falsi, acres, impuri ac intemperati, qui postea partim spasmos concitando intensos, partim tenera vascula erodendo, plane hæmorrhagias faciunt incompefcibiles. Id quod sæpius evenisse vidi iætero nigro laborantibus, inter quos etiam fuit, cui ex gingivis sanguis tam effuse profuit, ut nullo modo posset reprimi. Narium quoque hæmorrhagiam ex iætero nigro lethalem annotarunt M.N.C. Dec. 2. an. 2. obs. 114. pag. 318. Et maxime omnium hanc in rem notandum Heurnii testimonium, quod notis in S. 3. aphor. 20. ita habet: *vidi nonnullos, quum a vini liberali usu æstuant, & in hæmorrhagiam transirent, tandem evasisse iætericos moxque in hydropem abiisse calamitosum hoc malum.* Necnon illud, quod epid. L. 6. consignavit: *qui vitio lienis laborant, & quibus viridi atroque colore tinctis, nares sanguinem fundunt, malum.*

OBSERVATIO II.

Hæmorrhagia
narium
in puerale
stadium

A triginta, & quod excurrit, annis animo adhuc obversatur memoratu dignum de hæmorrhagia narium lethali exemplum in femina illustri, tum heic degente. Erat hæc circiter trigenaria, macilenta & natura alvi segnioris, & cum utero gereret, perpetuas, ultimis præsertim mensibus habuerat quere-

las, de calore lento continuo, vires mirum atterente, cum intercurrente cordis palpitatione & quandoque tanta pulsuum debilitate, ut vix persentirentur, & ægra vernacula asseveraret: *Es vware ihr, als vven das Hertz gar keine Krafft hatte und in Wasser lage.* Post superatos partus labores, lochia manarunt non sufficienter, & successit e naribus fluxus satis largus sanguinis tenuis non coagulatum assumentis. Subsistente hæmorrhagia hac interjecto aliquot horarum spatium, incesserunt puerperam pathemata spasmodica truculenta, cum extremorum frigore summisque anxietatibus, sub quibus mens ipsa sibi non constabat animusque desperans erat de salute, donec erumpente rursus e naribus sanguine, pathemata sensim remitterent & mens ad se rediret. Discessit postea hoc sanguinis profluvium iterumque accessit per paroxysmos, ita, ut per duas vel tres horas succederet, postea ad duodecim vel octodecim horas inducias daret, tum præviis anxietatibus, inquietudine, extremorum frigore, & faciei rubore rediret, inter quæ antecedentia pathemata mens semper erat aliena & desperatis cogitationibus adeo turbata, ut nec divini verbi solatia eidem erigendo sufficerent, quæ tamen extra paroxysmum a vide sibi applicabat decumbens. In hoc tam gravi malo, consilia & auxilia adhibita multa; venæ sectionem natura horruit ægra, laxantia autem, clysteres, pediluvia, frictiones, nitrosa omniaque alias præstantissima fuerunt frustranea. Unde per continuans sanguinis profluvium vires prorsus exhaustæ atque dejectæ, pulsuum ictus facti inæquales, inquietudo perpetua, donec exactis inter hæc quatuordecim diebus, lipothymia tandem sub ipso paroxysmo spasmodico occumberet lethali.

Epicrisis.

Quamvis narium profluvium hoc in casu speciem præbuerit critici & salutaris in locum lochiorum minus sufficient-

cienter fluentium succedentis; tamen propter pathemata in tenera & debili puerpera supervenientia spastica hysterica, utique exitii fuit plenissimum. Tanto certius autem fuit periculum ac damnum, in persona, cujus vires propter æstum, diutius jam corpori tempore, quo utero gessit, in hærentem, crassum sanguinis & temperiem naturalem destruentem, unde etiam sanguis sine coagulo prodiit, jam attritæ, & postea per ipsum profluvium penitus quotidie magis prostratæ sunt atque dejectæ. Nam spasmi semper in corpore viribus destituto graviores sunt & pertinaciores, & vel hæmorrhagias, vel inflammationes, aut congectiones sanguinis, in capite relinquunt. Unde, quando gravidæ, ultimis præsertim mensibus, cum æstu interno de virium debilitate valde queruntur, vidi sepe & prædixi in puerperio pravos eventus. Lique etiam ex hac morbi historia, in paroxysmis spasticis redeuntibus, desperabundas illas & melancholicas anxias mentis alienatæ cogitationes originem suam in foemina alias eximia pietatis, a congectione & stagnatione sanguinis in cerebri vasis traxisse, minime vero, ut vulgus autumat, a malo demone fuisse obortas, quum fluente sanguine per nares & spasmis remittentibus, omnia pathemata desperabunda simul quoque & semel exspirarint.

OBSERVATIO III.

*Hæmorrhagia re-
bellis
copiosa
sanata
potu fri-
gida.*

Juvenis perillustis, sanguineæ constitutionis & facie floridus, in pueritia & adolescentia crebro jam fuerat expertus narium stillicidium, & postquam in nostram hanc ante aliquot annos concessisset Academiam, tantam sanguinis e naribus profudit successive copiam, ut sex, vel octo mensuras compleret. Quo inducta ingens virium dejectio, cum appetitus languore visusque hebetudine. Data quidem plura congrua alias remedia, sed frustra. Tandem & ego in consilium vocatus suasi, ut ordinarii potus loco aquam fonta-

nam frigidam, cum tinctura rosarum, spiritu vitrioli acidulata & syrupo berberum remixta biberet, corpusque exterius, præsertim pedes, probe a frigore defenderet. Quæ cum aliquandiu per quatuordecim circiter dies servasset, substitit sanguinis fluxus, ac posteaquam jusculis nutrientibus gelatinosis ex carnibus sanguis exhaustus nimis reparatus, convaluit æger ex voto & ipsa quoque visus hebetudo cessavit.

Epicrisis.

Hæmorrhagiis sunt maxime obnoxii juniores, sanguinei & sanguineo-chole-rici, habitus corporis spongiosi, iidemque miram sic sæpe quantitatem sanguinis, citra vitæ periculum, profundunt. Consignatæ sunt ejusmodi largi profluvii historiae a *Zacuto Lusitano*, *Valleriolo*, necnon *Foresto*. Et nuper admodum retulit mihi Theologus, se per multos jam annos obnoxium esse tam largo narium stillicidio, ut nonnunquam uno die vel quinque mensuras perdat, facie tamen semper rubicunda, pulsusque auctiori manente, nec quicquam proficere adhibita media, quin cohibito per spiritum vini naribus attractum fluxu, spirandi accedere anxietatem. Sed modo viscera salva sint, nec sanguis impurus scorbuticus; restitutionis tamen spes est, licet vires haud leviter per nimiam sanguinis jacturam atteratur. Ex omnibus vero ejusmodi in casibus presentaneæ virtutis frigidus potus, ex aqua tantum simplici, sine additione acidorum, eaq; sæpius cohibitam e naribus hæmorrhagiam vidi. Id tamen monendum, hoc remedium in iis tantum obtinere locum, qui non ex viscerum obstructionibus, & internarum partium spasticis stricturis, sed ex nimia elasticitate & expansione partium in sanguine sulphurearum, atoniam vasorum inducente, hoc malum incurrunt. Frigus enim sic cum potu intro admissum, compescit organum fibraeque nimium remissas adducit, eoque facit, ut san-

sanguinis impetus ab affectis locis discedat, & ad exteriora ab interioribus divertatur, ac haud raro sudor erumpat, boni in hæmorrhagiis semper ominis. Eadem hæc medicatio etiam locum habere potest, ubi a fortiori corporis motu, calida tempestate, potu spirituosu atque etiam ardenti veneris maxime desiderio, sanguis valide exagitatus prorumpit. Quo casu præterea *Hildanus* non sine ratione immisssionem in balneum frigidum suadet.

OBSERVATIO IV.

Hæmorrhagia in synocha venesectione notata cum damno. Generosa femina, quinquagesimum sextum annum ingressa, vegetæ alias constitutionis, per quinquennium admittere noluit suætam alias venæ sectionem, sed inter ea aliquoties hæmorrhoidalium venarum stillicidium fuerat experta. Hæc ante mensem, eo tempore, quo propter aeris constitutionem insalubrum varii generis febres circumbant, etiam paroxysmo corripiebatur febrili, accedente tertio die delirio levi, & narium stillicidio parco, quo tamen delirium non remisit, sed persistit potius cum leni quodam, & continuo cutis madore. Medicus in consilium vocatus dedit nitrosos, & cinnabarinos pulveres & quotidie aliquot mensuras aquæ frigidaæ ebibere iussit. Accedente sexto die graviora facta sunt, cum delirio pathemata, unde medicus, quod primis diebus faciendum fuisset, venam secare jubet in pede & decem circiter sanguinis uncias emittere. Inde quidem æstus & pulsus sedatior factus, delirium quoque remittere visum, remansit tamen languor maximus, quin octavo die redierunt pristina pathemata, si non majori acerbitate, tamen eadem. Tandem quoque per uterum & anum excreta sunt ingens non tam sanguinis, quam feri sanguinolenti quantitas. Hinc iterum remittere visa primum morbi atrocitas, sed exacerbata paulo post denuo. Accessit præterea singultus, quem medicus frigida aqua

clystere ano infusa compressit. Post hunc rursus per uterum magna seri colluvies evacuata, ac postremo fatiscellit ægra.

Epicrisis.

Ad hanc ægram accerserbar die septimo & ego; sed malui spectatorem agere tantum, quam medicationem suscipere. Expectavi potius exitum, quem prædixi, brevi funestum, tanto magis, quum de evacuatione feri sanguinolenti per uterum & anum redderetur certus. Interim testimonio est hæc morbi historia, venesectione non intercipiendum, aut anticipandum esse criticum sanguinis fluxum, qui in synocha febre septimo die solet erumpere. Haud dubia & fallacia enim fuerunt indicia, naturam ejusmodi criticum fluxum fuisse suscitaturam, eaque propter venesectione primis, non postremis diebus, fuisset instituenda, naturæ negotium certo turbatura. Vicissim nunquam ego cum bonis ægrarum rebus accidisse novi secessum non sanguinis, sed feri sanguinolenti per uterum. Etenim putrida talis hæmorrhagia labem in in utero haud obscure innuit inflammatoriam, tanto certius, quo magis delirium, & symptomatum inde oriendorum nullum levamentum ferunt testimonium.

OBSERVATIO V.

Juvenis Hebræus, constitutione sanguineus, decimo octavo ætatis anno hæmorrhagiâ morbillis correptus, experiebatur simul narium hæmorrhagiâ copiosam cum anxietate præcordiorum, pectorisque oppressione eximia. Vocatus e-

Hæmorrhagiâ morbillis accedens sanata.

go dedi mixturam, ex decocti cornu cervi aquæ florum sambuci unciis quatuor, succi citri uncia dimidia, coralliorum drachma, nitri puri, diascordii Fracastorii scrupulis duobus, syrupi acetositis citri uncia semis. Quæ per vices cochleatim assumpta, eruperunt nocte

una morbilli, sedata symptomata, compressa hæmorrhagia.

Epicrisis.

Morbillis complicari narium stillicidium non adeo rarum est, præsertim in plethoricis. Quin in sequiori sexu non modo per nares, sed vomitum etiam ac uterum sanguinem effusum esse novi, in primis in iis, quæ exquisitius sentientis, & ad iram pronæ naturæ. Sed si in exanthematicis ejusmodi incidit hæc hæmorrhagia, eadem ne utquam sedanda per frigida, sed illa, quæ materiam illam acrem causticam nervis membranæ insidentem easdemque ad spasticas stricturas sollicitantem contemperant simulque blande expellere juvant. Et hunc utique effectum adhibita mixtura præstat egregie, de quo præterea multiplicia experientia sunt mihi testimonia.]

OBSERVATIO VI.

Hæmorrhag. c. 1.
quartana hoc anno
sanata.
Puer generosus tener, octennis, ipso quartana hoc anno, quo febris admodum frequentes, incidit in quartanam, quæ licet aliquoties depelleretur, semper tamen rediit, ut æger demum abdomen inflatum & faciem lividam circumferret, quibus crebriores accesserunt hæmorrhagiæ narium. Minus fausti hæc videbantur ominis; nihilo minus adjuvante DEO, infuso rhabarbarino, cum lixivio alcalino & nitroso, admixtis extractis amaris, inter potum dato, febris ex toto quievit, omniaque pathemata cum hæmorrhagia discussa.

Epicrisis.

Mala utique fuerunt hæc indicia. Sed in infantibus, non tam facile obstructions & indurationes viscerum accidunt, quam in adultis. Et si etiam adfoerint primordia ejusmodi labis, facilius tamen hæc amaricantibus, & salinis iterum disjiciuntur ac tollun-

tur. Atque eidem causæ tribuendum, quod in nostro feliciter cesserit medicatio, quum, si in adultis eadem occurrunt phenomena, ex quartana facilis, quin certus, in cachexiam & hydropeem sit transitus.

OBSERVATIO VII.

Virum novi triginta circiter annos natum, spongiosi corporis habitu & temperamento, ut vocant, sanguineo, qui a primis ætatis annis frequens expertus fuerat, circa æquinoctia potissimum, narium stillicidium. Adultior postea factus, sanguinis missionem verè & autumno admisit, liberalem, quo narium hæmorrhagia quidem emanavit, sed solennes factæ circa id tempus capitis dolores, sponte tamen iterum discedentes. Quum vero aliorum concedens, ex consilio medici, suam omitteret venæ sectionem, vere intente gravativum capitis incurrit dolorem, cum faciei tumore ac rubore. Nihilò secius docentis, quod gerebat, munere strenue alta & elata voce fungens aurium tinnitum. & auditus gravitatem passus est cum torpore pedis & manus in latere dextro, quæ ipsum per multos annos ad mortem usque affligerunt.

Epicrisis.

Patet ex hac relatione, consuetas fieri plethoricis, circa æquinoctia præsertim, narium hæmorrhagias, easdemque instituta sanguinis missione posse intercipi. Quia igitur ommissa postea venæ sectione sanguis pristinam ad caput viam legit, mirum non est, subsequutas ibi stagnationes ipsius, & gravativum sensum. Quin, quum per sermonem crebrum elatum magis augetetur ad caput affluxus, factum utique, ut a cruore stagnante secederet serosa portio, ad inferiora descenderet, ibique aurium tinnitum atque etiam torporem pedis manusque induceret. Ex quo id in usum practicum tenendum: pessima esse

se medentium consilia, quæ contra experientiam suadent, ut sueta sanguinis missio, propter vanum decrementi virium metum, omittatur.

C A P. II.

De sanguinis fluxu ex pulmonibus.

Theses Pathologicae:

§. I.

Hæmo-
ptysis
quid.

Illa hæmorrhagia, qua sanguis floridus & spumans mediante tussi ex pulmone fertur, recepto in scholis medicis nomine, origine Græco, hæmoptysis appellatur.

§. II.

Differs
a sputo
eruento.

Non omnis sanguinis e faucibus re-
jectio hæmoptyses nomine insigniri
debet. Nam sæpe e naribus in fauces &
pulmones sanguis descendit, ac inde
postea scretu grumofus per os rejicitur,
præcedente in palato titillatione,
in capite dolore, aut gravitate. Inter-
dum quoque per acrem tenuem destil-
lantem humorem, ab erosio & faucia-
tis faucium, vel etiam ipsius asperæ ar-
teriæ interioribus ramulis, sputum san-
guine, vel sanguinis striis imbutum, e-
ducitur cum ipsa tussi; proprie tamen
hæmoptysis dici nequit, nisi spuriam
eam vocare velimus.

§. III.

Ab indu-
tia per
violenti-
am.

Neque etiam nostræ considerationis
hic erit sputum illud subcruentum,
quod inflammatum in pleuritide vera
pulmonem, circa quartum, aut quin-
tum ut plurimum diem, sequitur; neq;
etiam illud, quod a causa externa vio-
lenta, vulnere, contusione, vel graviore
casu in pulmones subnasci consuecit,
sed quod a causa interna excitatur, &
a læsa vasculari pulmonum substantia
oritur, sicque proprie & striete hæmor-
rhagia pulmonum dici potest.

§. IV.

Differs
ratione

Pro differente vasorum pulmona-
lium læsione & ejus quoque causa, va-

rie, tam ratione modi, quam periculi &
curationis, hic se habet affectus. Scili-
cet ubi sanguis spumans, floridus ac te-
nuis per intervalla, cum tussi, sine dolo-
re, non adeo multus educitur, latera-
lium vasorum apertionem id denotat;
ubi vero ubertim & magno impetu,
quasi vomitu quodam, prorumpit, adeo
ut interdum magna inde pelvis imple-
atur, grandiore venæ ramum vel in
varicem expansum, vel in aneurisma
arteriæ, quod sæpius accidit, abeuntem
& ab Hippocrate jam animadversum,
disruptum fuisse, est indicium. Qui ca-
sus, quo frequentius incidit, eo plus ha-
bet periculi, & repente non nunquam
tam grandis sanguinis effusio homi-
nem exanimat, dum vel intus intra
tracheam cohibitus cruor, ob defectum
virium, pulmones obruendo suffocat,
vel vacuato nimium sinistro cordis
ventriculo a sanguine, lethalem exci-
tat syncopen.

§. V.

Ut vero ipsa hæc eruptio fiat, aliæ
variarum causarum concurrant necesse est. Im-
mediata quidem, live proxima, est inæ-
qualis & impeditior sanguinis per pul-
monum vasa transitus, seu circulatio,
dum majori copia & impetu in arte-
riam pulmonalem ejusque ramulos af-
fluit & appellitur, quam venæ eum re-
cipere & reddere possunt, quo dein suc-
cessive fit magna tenuium ramorum,
qui substantiam cellularem & vesicu-
larem ipsaque, bronchia perreptant,
expansio, tandemque varicosa, seu a-
neurismatica potius intumescencia, &
denique violenta ruptio.

§. VI.

Confirmant hoc uberius signa, &
symptomata, quæ malum hoc solent
antecedere ac comitari. Scilicet inva-
dit illud per vices insultibus, & quasi
per paroxysmos revertitur sic, ut æger
antea percipiat horripilationem in cu-
te atque extremis maximeque pedibus
refrigerationem, vasa in manibus dis-
pareant, dolor in dorso, lassitudo &
gra-

quantitatis &
lesionis
vasorum.

Causa
hæmo-
ptysis
proxima
inequa-
lis cir-
culus.

Quod
testan-
tur si-
gna.

Iassitudo & gravitas artuum affligat, borborygmi in imo ventre sint & alvus adstricta, in pectore gravativus sensus cum difficiliori spiritu observetur, donec sequente in faucibus titillatorio, & secundum asperæ arteriæ tractum quasi pruriente sensu, sub calida ebullitione, & undulatorio in dextro latere motu, ipsa eruptio sanguinis accidat. Hæc enim omnia indicant spasticam quandam externarum, & internarum partium stricturam, sanguinisque motum non modo esse inaequalem, sed & a peripheria introverti, ad pectus vasaque majora cogi, ibi plus justo coæcervari, impedito libero per pulmones ad cor transitu, regurgitat e versus dextrum latus, ibique calidi ebullientis sanguinis undulatorium sensum concitare.

§. VII.

Inæqualem circuitum facit sanguis organis.
Sunt autem plura, quæ æquabilem illum, & liberum sanguinis progressum in quo maxime integritas functionis, in quacunque parte constat, per pulmones turbant, pervertunt, & sic ad generationem hujus mali conferunt. Nimirum quandoque nimia tantum & simplex sanguinis intra canales, ob auctum intestinum partium sulphurearum aereo-atherearum expansivum motum, turgescencia, seu orgasmus subest, quo systaltica & elastica in vasis potentia minuitur ac demitur, unde stagnatio & nimia sanguinis ibi fit collectio, accumulatio, tandemque rami arteriæ pulmonalis apertio, vel ruptura.

§. VIII.

Partium nervosarum spasticæ strictura.
Alia dein ratione per spasticas, tam internarum, quam externarum partium stricturas, pariter equabilis & liber sanguinis per minima motus impeditur, ejusdemque impetuosus cursus & appulsus ad alia loca, maximeque pulmones, inducitur. Unde frequens admodum in praxi est observatio, hypochondriaca passione laborantes, necnon pathematibus hysteriis obnoxias

Hoffm. Syst. T. IV. P. II.

fœminas, in quibus ut plurimum mensum fluxus sub multis, & atrocibus spasmis difficulter succedit, incidere in hunc sanguinis e pulmonibus fluxum, non sine periculo.

§. IX.

Viscera sanguineorum, necnon pulmonis obstrictio.
Haud dispar est ratio & effectus, quando obstructo, vel infarcto viscere sanguineo, præsertim liene, & inde affecto ventriculo, quod ex dolore tensivo in hypochondrio sinistro concludendum, incidit hæmoptysis. Etenim intercepto alicubi sanguinis libero per vasa transitu, vi legum hydraulicarum, impetus ejus sic increfcit, ut, ubi minorem resistantiam invenit, copiose confluat, vasa diducat tandemque perrumpat. Tanto vero certius tantoque gravius hoc malum excluditur, quando ipsis in pulmonibus magna consistit labes, ac vel vomica, aut tubercula in ipsis substantia, vel polyposa concretiones in ramis vasorum majoribus hærent, quibus, dum obex ponitur sanguini transeunti, is utique qua datur via ruit, aut ubi subsistere cogitur, perrumpit & hæmorrhagiam facit admodum effusam.

§. X.

Dispositio ad hæmoptysin, habitus corporis.
Porro de iis, quæ remotius ad inducendam sanguinis e pulmonibus eruptionem faciunt, per ipsam experientiam constat: corpora graciliora, tenerioribus fibris & vasis prædita, quæ collo instructa longo, pectore angusto simulque quadantenus depresso, in quibus pulsus celerius micat, cor etiam subinde palpitat, una cum iis, qui a parentibus phthisicis progeniti, in iram atque impatientiam sunt proclives, ac in juventute fluxum sanguinis per nares frequenter experti, desinente corporis augmento, & in longum incrementum, intra spatium anni vigesimi quinti ad trigessimum quintum usque, accedentibus aliis causis externis, perquam facile in hunc ancipitem morbum prolabi.

B

Non

§. XI.

*Sanguinis ab-
dantia
cum aliis
causis.*

Non minus per observationem me-
dico practicum in comperto est, ut plu-
rimum & omnium facillime, hoc san-
guinis profluvium accidere sanguineis
corporibus, & juvenibus nec non ces-
sante sanguinis, sive per nares in adole-
scentibus, sive per menses in fœminis
sive etiam per ani venas in prove-
ctioris ætatis hominibus spontanea e-
vacuatione, vel etiam omitta artificiali
subtractione. Qui effectus tanto certius
subsequitur, quando accedit, vehemen-
tior corporis, & animi motus, aut cali-
dorum in cibis, potus spirituosus abusus,
intensus clamor, tussis vehementior,
inflatio diuturna & violenta tubarum,
necnon nimius in fetibus vel partu e-
dendo conatus.

§. XII.

*Aeris
quoque
constitu-
tio.*

Autumno præterea, quando tempe-
stas regnat inæqualis maximaque fri-
goris & teporis est vicissitudo, tum non
modo frequentiores esse solent deflu-
xiones immodicæ variæ, atque etiam
in dispositis illa, quæ fit per pulmones.
Idem accidit, quando hyeme sub in-
tensissimo gelu corporis superficies
stringitur & sanguis ad interiora ma-
gis compulsus inque pulmonum cana-
libus accumulatus nimium, facile per-
rumpit. Unde haud raro accidit; ut hæ-
moptysis sit anniversaria, quæ Februa-
rio mense, necnon ante æquinoctium
erumpere atque redire solet, utque et-
iam circa hæc tempora idem hic mor-
bus plures attentet & quasi popularis
sit.

§. XIII.

*Non in
omnibus
ejusdem
periculi.*

Ceterum de hoc sanguinis profluvio
recte utique scribit Hippocrates Sect. 5.
pag. 10. edit. Foesian. qui sputis cruentis
detinentur, ex his quidam brevi tempore
percutiunt, quidam vero diutius trahunt;
præstat enim corpus corpori, ætas ætati,
& affectio affectioni, anni tempestas
tempestati in qua egrotant: quidam e-
nim morbos facile tolerant, quidam vero

omnino tolerare nequeunt. Etenim non
omnibus idem hic morbus eodem mo-
do observatur esse, aut exitialis, aut
transitorius. Iis scilicet, quibus hæmo-
ptysis ob solam abundantiam, aut e-
bullitionem sanguinis accidit, si recta
medicatione & vitæ victusque ratione
excipiatur, nec periculosa est, nec capi-
talis. Ego certe vidi cessantibus in gra-
vidis mensibus sanguinis exspuitionem
singulis mensibus redeuntem, partu ve-
ro excluso & redeunte menstruo fluxu
sponte sine periculo emanentem. Vicis-
sim notavi hæmoptysin tempore gra-
viditatis cessantem & enixo fœtu ute-
roque vacuo prodeuntem & sine peri-
culo per aliquot annos insistentem.
Vidi quoque sanguinis sputum pericu-
li expers in iis, quæ parvis iusto tribu-
tum solvebant lunare.

§. XIV.

Id vero omnino certum, ex omnibus
quæ præter naturam accidunt hæmo-
rragiis, vix ullam esse frequentiore
non modo & sæpius redeuntem, sed et-
iam magis ancipitem & periculosam,
quam hæmoptysin. Nam haud facile
secundam valetudinem perfecte recu-
perat hoc malo semel gravius correpti,
nisi qui magna cura vitam postea col-
lunt & sanitatis regulas observant, ne-
que etiam tum speratus semper conse-
quitur sanitatis effectus. Pulmo quippe
ex visceribus est nobilissimis, qui, dum
sanguinem ex uno cordis ventriculo ad
alterum transmittit, vitæ servit insigni-
ter, quia vero ea propter, dum vita est,
in continua expansione & compressio-
ne versatur, vas in ipso ruptum vel lau-
ciatum sanguiferum difficulter admo-
dum coalescere & consolidari potest.
Accedit, quod extravasatus in pulmo-
ne sanguis, non facile penitus per bron-
chia & asperam arteriam evehatur,
sed in vesiculosa substantia resistens,
putrescat & teste jam Hippocrate in-
pus, ulcus ac denique in heclicam & ta-
bem lethalem transeat. Quare ve-
ritati omnino respondet Trallianus
lib.

*Omnia
tamen
hæmo-
rragia-
rum se-
re peri-
culosissi-
ma.*

lib. 7. Cap. 1. testimonium, ita habens :
ipsa quidem sanguinis excretio per se, dummodo non immoderatam vacuationem inducit, vitam non adimere consuevit, sed pessimorum morborum longorum magna ex parte causa redditur.

§. XV.

Potissimum in senibus & scorbuticis.

Potissimum majus vel minus est discrimen quod infert hæmoptylis ratione causarum & illorum, in quæ incidit, corporum. Scilicet si senioribus accidit, debilius quantumvis & non tam vehemens quam juvenibus sanguinis evacuatio; major tamen virium sequitur dejectio & facilius putrida pulmonum corruptio, quam excipit hæcticus calor, qui corpus & vires tandem cum vita penitus consumit. Gravius quoque ac certius subest periculum, quando diuturnum profundum merorem insequitur hæc sanguinis evacuatio, quando infimi ventris viscera una obstructa, atque humores dyscrasia scorbutica acri biliosa simul infecti.

§. XVI.

Necnon ubi pulmones magna labefacti.

Demum nec sanationi spes, nec medicinæ locus est, si ipsum pulmonum viscus non amplius est integrum, sed vel vomitis resolutionem eludentibus obsidetur, vel vasa polyposa concretiones recondunt, vel etiam varices, vel potius aneurismata in canalibus præsto sunt, quibus crebra, & profusissima sanguinis fit effusio, tandem funesta. Has enim plerumque in hæmoptycis subesse mortis causas, edocet cadaverum sectio, qua patet, non modo pulmones maxima ex parte ut plurimum esse corruptos a sanguine ibi effuso putrescente & ipsam substantiam membranaceam solidam depascente, sed & hospitari sapius polyposas concretiones in vasis pulmonalibus, & quidem magis in iis, quæ plus cum sinistro, quàm dextro cordis ventriculo communicant, in iis autem, qui rupto sanguineo tumore pereunt, pulmones a sanguine

effuso multo spumoso obrutos & nigros inveniri, restitante adhuc exigua in vasis sanguinis quantitate.

CURATIO.

§. I.

Quum, ut dictum, causæ hujus mali admodum differant, diversæ quoque curandi indicationes sint necesse est; præcipuæ tamen illarum redeunt huc: primo, ut sanguinis orgasmus nimis vas plus justo venosa expandens compescatur; secundo, ut ejusdem affluxus copiosior & impetuosior a pectore ad exteriores corporis partes derivetur; tertio, ut spastica illæ stricturæ, quæ sanguinem ad pulmones validius congerunt, laxentur, & sic liberior reddatur per totum corpus sanguinis circulus; quarto, ut læsa pulmonum substantia vasculosa in integrum restituatur, & sic tam mali recursus, quam oriundi ex legione alii morbi arceantur.

§. II.

Primum ut perficiatur, & sanguinis ebullitio componatur, apprime conducunt refrigerantia. Inter hæc potissimum connumerandus aquæ potus frigida, paulatim quidem, sed sufficienter quotidie haustus, tacto probe corpore. Novimus aliquot exempla, solo hoc medio, debita cum cautione & præmissa vena sectione adhibito, periculosum hunc sanguinis fluxum substituisse. Idque tanto feliciter succedit, si corpus juvenile calore interno æstuat; quem potus frigidus reprimendo madoremque tepidum in peripheria corporis eliciendo, partes simul sulphureas calidas sanguinis exstuationem inducentes evahit. Non minus præstans pariter ac probatissima est in reprimendo calido sanguinis partium æreo ætherearum æstu virtus nitri rite tantum depurati, & crystallisati, imprimis si cum aquis refrigerantibus, ut plantaginis, portulacæ, aut etiam sero lactis, convenienti,

B. z. parca.

parca tamen, sed sæpius repetita dosi, assumatur. Spiritum quoque vitrioli, vel etiam ejus phlegma acidulum, præ omnibus aliis mineralibus, imo vegetabilibus acidis, peculiarem ad orgasmum sanguinis compescendum possidere virtutem, experti novimus, tanto certiores, si cum his ceu menstruo ex rosis extrahatur tinctura.

§. III.

Sanguinis a pulmonibus quibus diuresis
Ad obtinendum secundæ indicationis scopum & divertendum sanguinis a pulmonibus, nimium impetum, præcipuum certe momentum repositum est in venæ sectione, in brachio, vel etiam in pede instituta. Præstans etiam hoc nomine virtus pediluviorum temperatorum, nec non immissionis manuum in aquam tepidam. Neque minus ad derivandum proficua ea, quæ alvum expurgandi facultate pollent, inter quæ ex internis præcipuum locum inveniunt tamarindinata, passulata, rhabarbarina, & inter externa, clysteres emollientes, stimulo quodam acuati.

§. IV.

Spastica strictura quibus laxanda.
Tertium medendi momentum in hæmoptico versatur, ut spastica strictura, præsertim quæ in minimis vasis sanguiferis & partibus nervosis consistunt, relaxentur. Huic egregie satisfaciunt oleosa demulcentia, ut oleum amygdalarum dulcium, vel etiam lini, sine igne recenter paratum, cochleatim assumptum. Spectatæ quoque virtutis emulsionem ex seminibus cucurbitæ, pineis, semine papaveris albi & aquis quas vocant hypnoticas, ut rosarum, papaveris rheados, nymphæ, liliorum convallium, florum tilis, necnon ceraforum nigrorum paratis, quibus nitri & syrupi papaveris albi parum addiendum. Vel etiam loco harum aquarum ad emulsionem parandas adhiberi potest decoctum cornu cervi, eboris, necnon dentis hippopotami; quia in his duris

animantium partibus singularis quædam spasticis motibus resistendi facultas inest. Si vero adeo rebellis hæc strictura est, ut mitioribus hisce cedere & sanguinis profluvium subsistere nolit, ad paulo valentiora recurrere licet. inter quæ semen hyoscyami albi ad drachmam dimidiam, cum equali pondere lapidum cancrorum, duodecim nitri granis & uno camphoræ grano mixtum, omnibus aliis, etiam opiatis, palmam præripit. Securiore tamen, ac nihilominus egregie effectus est mixtura nostra tonica, quæ ex tinctura antimonii acris, sive tinctura tartari, liquoris anodyni mineralis ana uncia semis, liquoris nostri bezoardici Bussiani drachmis duabus & olei macis guttis sex est composita; quippe quæ spasticas non modo stricturas mulcet, sed & diuresin & diaphoresin lenius movendo, sanguinis ad pectus affluxum divertit efficaciter.

§. V.

Quantum in hæmoptyscos curatione est, ut disrupta vasa consolidentur, *Reliquiæ quibus tollenda.* tenues acres humores affluxum eo proritantes attemperentur, & incrassentur, ac partis affectæ tonus roboretur. Hoc autem non obtinendum uno eodemque modo ac medio. Quare quæ ego inter plura proficua deprehendi, candide edicam, certus, si cum debito judicio & congruo tempore adhibeantur, eadem, si medicinæ adhuc locus, non fore frustranea. Est autem ex his primum mixtura, cujus formula hæc: recipe aquæ plantaginis, scorzonæræ, veronicæ, scabiosæ, acetii destillati ana unciam, coralliorum rubrorum præparatorum, specierum de hyacintho ana drachmam dimidiam, syrupi papaveris rheados drachmas duas, M. Quæ mixtura tribus vicibus assumenda, & si vehementius sanguinis profluvium, addenda adhuc pulveris hæmatici drachma dimidia. Alterum remedium, quod tam in hæmoptysi simplici, quam etiam in ea, cui com-

complicata est phthisis, conducit, est decoctum, cujus hec est compositio. Recipe florum bellidis, rosarum rubrarum, chamomillæ vulgaris, summitatum millefolii ana pugillos quatuor, herbæ consolidæ saracenicæ, hederæ terrestres, urticæ mortuæ, veronicæ, faniculæ, pyrolæ ana manipulum, feminis fœniculi, nucistæ ana drachmas duas. Mixta concisa, contusa dentur, signentur species, *davon 3. Loth in 2. maas Biter zu kochen.* Tertium quod mihi probati usus fuit auxilium, sunt pilulæ ex massæ pilularum de cynoglossa drachma dimidia & massæ pilularum balsamicarum Becheri drachmis duabus concinnatæ, ad scrupulum unum circa lecti introitum fumendæ. Quartum & ultimum quod in hoc gravi morbo commendem habeo pulverem hunc: Recipe lapidum cancrorum, antimonii diaphoretici, cornu cervi sine igne, dentis hippopotami, lapidis manati ana drachmam, nitri depurati drachmam unam cum dimidia, misce fiat pulvis, optime sic usurpandus, ut scrupulus unus ipsius viginti guttis liquoris nostri mineralis anodynî imbuatur, & cum aqua antispasmodica propinegetur.

*Cautela & Observationes
Clinicæ.*

§. I.

Prognosis sit cautâ in gravi hæmoptysi
In gravi illa & vera hæmoptysi, quæ ob ruptum majorem arteriæ pulmonalis ramum, magna sanguinis copia per brevissima intervalla erumpit, caveat medicus, ne promissis de restituenda sanitate sit dives, nisi fluxus sanguinis intratriduum cōvenientibus remediis compescant. Interim tamen minime vicissim laborantem gravi metu mortis ita percellat, ut indicto magno periculo, omnibus viribus, ut sæpe vidi, eum privet & mortem acceleret.

§. II.

Si sanguinis abundantia urget, &
Hoffm. Syst. T. IV. P. II.

manifesta adest vasorum plenitudo, statim inter initia instituenda est, sive in manu, sive etiam in pede, sanguinis missio, & quidem largior, ad octo, vel plures uncias, ex amplo foramine: quo sanguinis impetus eo efficacius a loco affecto divertatur, & rupti ac fauciati canales eo melius iterum coire & coalescere possint.

§. III.

Illaque quoque anniversaria hæmoptysis, necnon quæ ex hæmorrhoidali fluxu emanante proficiscitur, inferre solet circa tempus annui recursum rheumaticos in pectore dolores, junctos cum sanguinis sputo. Habetur hinc a minus peritis morbus haud raro pro pleuritico, sed secta in pede vena, & provocato sic hæmorrhoidum fluxu, non modo sanguinis exspitio, sed & reliqua pathemata simul & semel solent conquiescere.

§. IV.

Ubi acri catarrhali defluxione excitatur cum titillatione in faucium profundo tussis acerrima, quæ simul per vires floridus & spumofus sanguis cum muco exsereatur, apparentibus nullis plethoræ signis manifestis, emulsio tantum amygdalarum dulcium seminiq; papaveris albi pro potu operam locat præstabilem; ac præterea pilulis nostris balsamicis aliquot grana massæ pilularum de styrace aut de cynoglossa admiscere expedit. Neutiquam vero in usum vocanda consolidantia & adstringentia, quia minima tantum vascula arteriæ bronchialis non vero pulmonalis, sunt fauciata.

§. V.

Quando effusior sanguinis fluxus præsens minatur periculum atque interna auxilia non sufficiunt, contu- giendum utique est ad remedium a veteribus frequentius usurpatum, nempe ligaturam artuum. Hac enim sanguis in extremis tantisper retentus, non tam cito ad cor & ex hoc ad pulmones redit, atque adeo imminuto ad pulmones sic fluxu, rupta ramulæ

non ita sanguine implentur, sed concidunt faciliusque coeunt. Ne tamen ex stasi sanguinis partibus ligatis inferatur periculum, hæc adhibenda est cautio, ut sedata hæmorrhagia, ligaturæ non omnes simul, sed successive una post alteram solvantur.

§. VI.

Si ex hy-
pochondri-
orum
vicio
tempe-
ramento
rum ha-
benda
ratio.

Quum hæmoptysis sæpissime ex primarum viarum & hypochondriorum vitio, intestinis flaribus ac spasmis distentis accidat, maxime in adolescentia & juvenili etate, ob sedentariam nimis vitam, studiorum intemperantiam, vel etiam affectuum impetum; ad hanc utique causam dirigenda etiam est in curatione meditatio, ita tamen, ut exquisita temperamentorum servetur distinctio. Quodsi enim juvenes sunt cholericæ constitutionis, exquisitioris sensus, ad iram proni, palpitatione cordis subinde afficiuntur, & pulsus exhibent magnum, tum abstinendum est ab omnibus aliis egregiis carminativis, stomachicis, salibus volatilibus oleosis, necnon purgantibus acrioribus, ac potius pulveres temperantes nitrosi, ad alvum laxandam mannata, passulata, tamarindinata & ad corrigendam sanguinis intemperiem diluentia, serum lactis caprilli, decocta hordeacea, avenacea & id genus plura, cum fructu adhibentur. Contra ea, ubi peccant humores viscosi, ubi infarctus viscerum, intemperies frigida & humida, & habitus corporis spongiosus, tunc pilulæ balsamicæ polychrestæ, necnon spiritus salis ammoniaci, vel volatilis oleosus Sylvi, cum tinctura tartari mixtus, item essentia temperatiores carminativæ, tincturis martialibus mixtæ, utiliter exhibentur.

§. VII.

Adstrin-
gentia
nocent
valida.

Sicuti remedia quæ validiori adstringendi facultate pollent, nunquam ullo in morbo, ita nec in hæmorrhagiis securam operam præstant; omnium ve-

ro minime in hæmoptysi, præsertim illa quasi critica, necnon ab initio & in paroxysmo ex usu sunt. Etenim, licet fluxum ad tempus sistant, relinquunt tamen in pulmonalibus vesiculis sanguinis grumulos, qui in corruptionem abeunt, inflammationem, putredinem, phthisin & hæticam expedito & facili modo inferre possunt. Interim tamen, ne utquam ex toto repudianda sunt leniora adstringentia & roborantia, opportuna extra paroxysmum & in finei luxus, ad tollendas reliquias & præscindendam recidivam. Inter hæc laudem merentur eximia solutio coralliorum cum succo citri vel aurantium facta, & in syrupi formam redacta, confectio de hyacintho, conserva rosarum rubrarum cum terra sigillata, aut hæmatitis pulvere mixta. Chinæ corticem mirifice commendat Morton in phthisiologia, in electuarius cum syrupo rosarum redigendum, cui extractum cascarillæ aquosum, succinum & pulvis nucistæ commode adjiciuntur. Hæc enim, dum partibus morricibus a robore defectis debitum tonum blandè reddunt, ut sanguis per totum corpus promptius & expeditius cum omnibus succis circumeat simulque cuticularis excretio libenter succedat, faciunt & sic utilitatem præstant. Nec minus eximia est efficacia infusorum theiformium, item decocti roborantis pro potu ordinario. Infusa quidem optime ex vegetabilibus supra memoratis traumaticis, cum herba polygoni, millefolii summitatibus & fœniculi semine concinnari & quotidie sorbillari possunt. Decoctum vero ex radice sarsapariliæ, chinæ, rasura ligni santali rubri, citrini quoque, ligni lentisci, vel loco hujus mastiches, una cum passulis possunt confici.

§. VIII.

Lactis & lacticiniorum usus omnino præstans est in hoc morbo. Novi, solo lacte caprillo cum floribus papaveris rhœados cocto, admixta dimidia aque par-

De la-
ticiniis
causale

parte, & adjecta portione mellis, quotidie largius assumto, & immodicam etiam ex pulmonibus sanguinis profusionem optime conquievit primum, ac postea usurpatis simul multo inter cibos confectis ex amylo, ex toto fuisse sanatam. Id tamen de usu lacticiniorum omni tenendum: ut non modo ventriculi, an ea ferre possit, habeatur ratio, sed & ne simul & semel, sed parcis & repetitis vicibus, ingerantur.

§. IX.

In senibus senecta; Si seniores hunc morbum incurrunt, haud leve ipsis imminet periculum, licet sanguis non adeo largiter profundatur. Penitus vero in his abstinendum est tam a fortiter adstringentibus ad sistendam hæmoptysin, quam ab opiatis ad procurandum somnum, ne vires magis deiciantur & corruptio, in quam senilia corpora ipsorumque sanguis pronus, præcaveatur.

§. X.

Minerales aquæ que præferuntur. Caveant sibi hæmoptyci omnes, præsertim ubi profusio gravior est & copiosior, ab aquarum mineralium, & hermalium & acidularum usu, maxime omnium illarum, quæ sale quodam copioso acri & principio calcareo alcalino imbutæ sunt, Carolinis, Pyrmontanis, Egranis, Sedlicensibus. Ubi enim partis aut visceris cujusdam interni substantia læsa est aut corrupta, labem hæ aquæ augent & exacerbant, adeoque nunquam profunt. Vicissim acidulæ temperatiores, ut Selteranæ, quæ purum sal alcali recondunt, præsertim si cum lacte asinino vel caprillo miscentur, usus sunt saluberrimi, eo quod sanguinis & humorum salsam & acrem dyscrasiam contemperant non modo, sed & obstructions & infarctus pulmonum referant, simulque acres particulas per urinarias vias, ne denuo noceant, evahunt. Est autem sic institutus acidularum potus tunc quam maxime utilis, quando a scorbutica & isterica sangui-

nis, & humorum intemperie malum hoc inducitur & fovetur.

§. XI.

Ultimo loco addendum eximium *In vita victus. que regimine tenenda* Celsi lib. 10. cap. 4. consilium, de iis, quæ servanda in vita victusque ab hæmoptycis, dum monet: ipsis utilem esse quietem, securitatem, silentium; ut caput sublime cubet, & facies sapius aqua frigida foveatur: inimica autem ipsis esse, vinum, balneum, venerem, acriora omnia, item calida fomenta, conclavia calida & conclusa, multa vestimenta corpori injecta, etiam frictiones, nisi ubi sanguis bene conquieverit. Hippocr. autem lib. de internis affectionibus commendat hæmoptysi affectis aquæ potum, item lac bubulum tertia parte aquæ mulsæ remixtum & copiosius assumtum, item lac caprillum, coctum cum semine lini & semine sesami; porro farinam cum lacte coctam. Quæ omnia proficua esse, experientia & ratio testatur, eo quod tali diata humores tenues incrassantur, acres mulcentur & lasarum partium conglutinatio promovetur.

ENARRATIONES
MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Perculsa fuerat nobilis scæmina, 30. annorum, ipso illo quo menses fluebant tempore, terrore ingenti, quo illico substitit sanguis, & inducta pectoris gravitas, præcordiorum anxietas, & eordis palpitatio impensa. Recurrente dein menstrua periodo, rediit quidem sanguinis stillicidium, sed admodum parcum, præcedente pressorio & tensorsio dorsi ac hypochondriorum dolore, pectoris angustia & gravativo in præcordiis sensu. Accessit vero etiam sanguinis e pectore per tussim ejectio, post quadriduum sponte iterum cessans. Quin quotiescunque postea utero purgata, toties, per quinque vel sex dies, sanguinis plus vel minus e pulmonibus

ejecit, idque per novem annos continuos; ita tamen, ut quum impregnatione facta menses retinerentur, hæmoptysis etiam quiesceret, post partum autem mox rediret, atque etiam sub ipsa lactatione sueta periodo succederet. Interim nihil inde detrimenti redundavit in sanitatem, neque quicquam incommodi sensit femina, frustra tamen ad compescendam hanc pulmonum hæmorrhagiam variorum medicorum conquisivit & consilia, & auxilia.

Epicrisis.

Singulare hoc est hæmoptyses menstruæ, diuturnæ quidem, sed periculi expertis exemplum, quo aperte confutatur falsa nonnullorum opinio, quæ hæmoptysin omnem phthisin habere, aut comitem, aut pedisequam putant. Duxit autem originem ex sanguinis ab utero ad pectus, propter terroris vehementiam, facta regurgitatione, quæ vasa pulmonalia diducta tandem aperta sanguinem eructarunt, sed remittente sanguinis ad interiora mensium tempore solenni restrictione, & evacuato superfluo, liberior iterum factus progressus, vasa oclusa & sic sponte cessavit hæmoptysis ac damni intulit nihil. Interim per quas semel iterumque sanguis elatus est vias, ex facili postea reiegit, & accedit quasi quædam naturæ consuetudo, certa scilicet solidarum partiū dispositio, quæ appulso validius sanguini, prompte viam concedunt ac diverticulū, egre postea, ac nisi statim in principio, medicamentis iterum tollenda.

OBSERVATIO II.

De hæmoptysi vore & autumnæ periodica
Juvenis 20. annorum, corpore tener, animo ad iracundiam admodum proclivis, per aliquot jam annos circa veris & autumnæ ingressum tussis ex pulmonibus ejecerat sanguinem; novissime autem accidit, ut circa idem tempus ira excandesceret vehementius, eoque hæmoptysin incurreret largissimam, certis quotidie periodis accedentem,

hora scilicet matutina quarta & vespertina nona. Eruptionem semper ingens præcordiorum anxietas, frigoris notabilis in pedibus ac pressorius, & tensorius in hypochondrio sinistro sensus præcesserunt; postea successit screatus sanguinis, qui per quatuordecim dies perstitit, & octo minimum libras sanguinis evexit, non sine magna virium jactura. Medicus in consilium vocatus, neglecta sanguinis missione, decocta adstringentia, incrassantia & pectoralia, ipsum quoque hæmatitis pulverem obtulit, sed frustra profusus, ac potius sanguinis evacuatio statas suas semper servavit periodos. Advocatus & ego in auxilium quaternis singulis horis propinavi salis volatilis oleosi gigni 20. guttas ex aqua ceraforum nigrorum; circa somni tempus pulveris antispasmodici, ex dente hippopotami, unicornu vero, lapidibus cancrorum, ungula alcis, nitro, diaphoretico antimonio, pulvere lumbricorum terrestrium & cinnabari, dosin, cum tantillo massæ pilularum de cynoglossa, sumere jussi, alvum liberam servare emollientibus clysteribus nitro largius conditis, ac pedes non modo aquæ tepidæ subinde immittere, sed & calidis integumentis a frigoris accessu sollicitè defendere, suasi. Quibus, fortunante DEO, curationem ex voto confeci.

Epicrisis.

Periodica fuit hæc hæmoptysis tam ratione recursus vernalis & autumnalis, quam etiam eruptionis ipsius mane & vespere factæ, simulatque testimonio est, quantum valeat iracundiæ affectus ad provocanda sanguinis profluvia. Quia autem periodos servantes morbi fomitem ut plurimum habent sordium in prima corporis regione colluviem, in promptu est judicare, vulgaria illa pectoralia, incrassantia, adstringentia, efficere potuisse nihil, ac præter leniora evacuantia, recte in usum vocata fuisse ea, quæ spasticas stricturas, in con-

consuetudinem & habitum quasi transeuntes, laxarunt, antispasmodica scilicet, maximeque illam cum cynoglossa confectam pilularum massam. Sed minus obvium erit nonnullis id, quod sal volatile oleosum, cum vis sanguinem exæstans & humores commovens alias passim decantata, usurpatum cum fructu. Verum candide profiteamur ac confidenter, nos ipso hoc remedio sæpe sæpius suffulisse cito ac secure nimia sanguinis profluvia, per quæcunque loca facta. Id tamen monendum, neutiquam exhibendum esse efficax hoc auxilium, in, aut mox ante paroxysmum, sed cessante ac remittente fluxu. Etenim quia impensiores spasmos, eruptionis auctores, excipere solet debilitas & relaxatio, ad stagnationem novam adeoque inducendum denuo spasmodum postea ansam præbens, hæc utique non melius potest præscindi, quam roborando partes atonia affectas, quod per ejusmodi volatilia oleosa perficitur commodissime.

OBSERVATIO III.

De hæmoptysi
alvi fluxu
soluta.

Theologus, vigesimum quintum ætatis annum egreßus, succis & sanguine plenus, incidit postquam e suggestu verba fecisset voce intensa in hæmoptysin largam, qua tantum sanguinis evacuatum, quantum replendæ pelvi integræ sufficiebat. Hinc debilitatus admodum a Medicinæ Studio petiit consilium, qui tincturam sulphuris vitrioli cum laudano opiato mixtam propinat, eo cum effectu, ut æger post aliquot doles suffocationem cum maxima præcordiorum anxietate incurreret. Ad hanc itaque levandam sanguis subtractus & mixtura data discutens ex aqua chæresolii, scabiosæ, florum sambuci, destillato aceto, lapidibus cancerorum cum nitro & diascordio Fracastorii. Quibus quidem urgens malum discussum, sed interpositis aliquot diebus rediit sanguinis secretus, non mediocri copia, cujus

accessum, aliquoties postea factum, æger exhorripilatione & refrigeratione partium externarum, faciei pallore & sensu e dextro pectoris latere calidi sanguinis ascendentis, prænunciavit. Licet autem huic malo complura præstantissima opponerentur auxilia, & æger etiam aliquod inde acciperet levamen, penitus tamen subsistere noluit sanguis, sed subinde aliquot sanguinis floridi cochlearia eruperunt. Interim accidit, ut æger cibum caperet flatulentum ex pomis terræ, radicis cyclaminis vulgaris, vulgo *Erd-æffeln*, & stomacho admodum debili existente, inde tormentis in ventre atrocibus afficeretur, quibus in copiosum alvi fluxum solutis, id commodi tulit, ut sanguinis e pulmonibus fluxus prorsus ex eo subsisteret, nec unquam postea rediret, in primis quum decoctis vulnerariis, admixtis balsamicis temperatis, novum accessum declinare satageret. Inter cibos commendavi pultem crebrius assumendam ex farina farris, *Rocken-mehl*, aqua & butyro.

Epicrisis.

Caute mercandum esse cum slipticis adstringentibus, cujus generis est tinctura sulphuris vitrioli, antiphtisica Gramanni, in hoc sanguinis profluvio maximeque ejusdem principio, uberius confirmat hæc historia, nisi suffocationem, vel etiam ipsam phthisin arcescere velimus. Patet quoque, tormina & cruciatus imi ventris cum alvi copiosis dejectionibus, sanguinis a partibus superioribus ad inferiores impetum derivasse, & sic mali pertinaciam expugnasse. Quo egregie confirmatur insignis eorum utilitas, quæ alvum subducunt & biliosum serum educunt in rebellibus ejusmodi pectoris morbis. Simul vero innotescit: per accidens quandoque salubritatem asferre, per se nociva, uti in nostro cibo incongruus flatulentus, tormina impensa suscitans. Ceterum hæc observatio ne doceatur, decocta ex herbis vulne-

rariis, quæ temperata amaritie & adstrictione nimis relaxata vasa firmanant & roborant, ad perfectam hujus mali sanationem, ut non amplius redeat, modo viscera adhuc sint integra, modicissimam exhibere efficaciam.

OBSERVATIO IV.

Hæmo-
ptysis se-
pe recur-
descens
lenissimis
curata.

Theologiæ studio addictus juvenis, temperamento melancholicus, corpore procerus & macilentus, primis quidem ætatis annis sanus fuerat ac vegetus, sed ante sex annos in schola desudans, repente correptus est totius corporis refrigeratione, maxime pedum manuumque, cum virium languore, inappetentia, & nauseabundo anxio circa præcordia sensu, quem nostri vocant *Ubelseyn*, nec non pectoris angustia ac stimulo ad tussim. Nocte insequenti præter opinionem sanguinem expulit sincerum, idque postea successit per biduum & priora pathemata infestant per hebdomades sex, donec Medici ope iterum convalesceret, & per sexennium ab hæmoptyseos recursum degeret liber. Sed quum in Academiam concedens erudiendis liberis operam suam addiceret sæpiusque ob id animo commoveretur, accidit, ut idem morbus, in eodem quam antea symptomatibus rediret, extremorum frigore, præcordiorum anxietate, spiratione difficili, virium & appetitus dejectione somnique defectu. Dato tum pulvere antispasmodico, morbus paulisper inducias dare visus est, sed remansit languor, ac cum ad pristinum docendi munus rediret æger, rediit & morbus, ita ut per quinque hebdomades quotidie successive sex vel septem sanguinis floridi cochlearia ac intermedio tempore viscidam pituitam pure remixtam, scretu redderet. Adhibita igitur venæ sectio in pede, dati pulveres antispasmodici, quin dulcis essentia & solaris pulvis, verum frustra, morbus potius perstitit

idem, pulsus præterea fuit inæqualis, celer ac debilis, extrema frigida & tanta virium prostratio, ut vix loqui & corpus loco movere valeret, macilentus simul ob appetitus defectum redditus. Sic rebus fere conclamatis me accersit & meum auxilium imploravit, ego vero renui primum medicationem, parentis tamen precibus demum inductus, bina ipsi suavi auxilia, quorum solo frequenti per octo hebdomades continuato usu divina gratia convaluit, ac non modo ab hæmoptysi & omnibus symptomatibus liberatus est, sed & somnum, appetentiam, vires & carnem recepit. Scilicet præter potum ordinarium ex decocto avenaceo cum semine fœniculi, suavi, ut quotidie minimum mensuram decocti temperantis, mane cum tertia parte lactis caprilli & vespere sine lacte tepide biberet, quod conficiendum ex rasuræ cornu cervi uncias tribus, radicis scorzonæ uncias duabus, herbæ veronicæ manipulo, summitatum millefolii, florum papaveris rhœados tantundem, cornu cervi usui uncia, coquendo binas harum specierum uncias in tribus aquæ libris. Circa somni autem tempus drachmam fumere jussi ex aqua cerasorum nigrorum hujus pulveris: recipe lapidum cancrorum unciam, coralliorum rubrorum præparatorum, matris perlarum, nitri depurati, cascarillæ singulorum drachmas duas, olei de cedro, nucisæ destillati ana guttas sex. M. f. pulvis D.

Epicrisis.

Ex hac morbi historia id utique notandum, hoc sanguinæ excretionis genus, quod per pulmones fit, si primis annis infestat & conquiescit dein per aliquot annos, postea ex facili, nimio corporis, vel animi motu, maximeque vociferatione & intensione sermonis excitari posse. In ejusmodi autem debilibus & ad spasticas turbulentas solidorum ac fluidorum motiones pronis corporibus, plus utique

valent simplicia ac temperata domestica quasi auxilia continuato usu, quam validiora chymica, concisa dosi danda, ipsa etiam pharmaceutica artificiosa & sic dicta pectoralia. Illa enim agunt mitissime, nec adeo moleste afficiunt sensiles nerveas partes, simul blande acrimoniam diluendo temperant, humores crassos attenuant, nutriunt & sic infirmo corpori præstant robur. Et quoniam non frigida, sed calida sumuntur decocta hæc domestica, id prætere ferunt utilitatis, ut sanguinis morum ab interioribus ad exteriora ipsumque cutis emunctorium dirigant. Pulvis autem ille absorbens nitrosus temperat acidam & biliosam acrimoniam, quæ in prima corporis regione hospitans, occasionalem materialem plerumque causam præbet, stimulo & irritando nervosas corporis partes, irregulari sanguinis motui inducendo.

OBSERVATIO V.

Hæmo-
ptysis,
hysterico-
cachecti-
ca lethali-
tis.

Generosa virgo triginta sex annorum, sanguineæ complexionis & animi in hilaritatem prona, per quatuordecim & ultra annos inordinatam in aula, ratione victus, somni & animi motuum agens vitam, incidit sæpius in anomalum mensium successum, dum illorum fluxus quandoque nimis, quandoque parvus, quandoque plane deficiens erat. Inde sæpius habuit in ventriculi regione, ac de anxio pressorio dolore, nausea, vomitione, virium collapsu *oder Uebel Seyn*, conquerens, potu aquarum spirituosarum, usu elixiriorum stomachicorum, neque minus frequenti esu pomorum citreorum, per integros fere quatuor annos hæc symptomatibus, succurrere laboravit, sed penitus incassum. Accedente demum gravi diuturno tristitiæ affectu viribus orbata, ante anni dimidium in epilepticum incidit insultum, qui idoneis remediis usurpatis quidem eman- sit, inflationes tamen circa præcor-

dia, cum sensu anxietatis, eructationibus, conatu ad vomitum, alvi strictura perstiterunt. Postea per quatuor fere mensium spatium ex toto menses substiterunt, neque ter celebrata venæ sectione in pede, neque moderate sumtis balsamicis & emmenagogis revocari potuerunt. Inde factum est, ut denuo ex fratris subita morte superveniente tristitia, non ita multo post in gravem sanguinis per pulmonem rejectionem incideret, adeo, ut aliquot libra intra triduum floridi & spumosi sanguinis cum tussi & fereatu ejiceretur. Sanguis ter in pede missus quidem, sed ex improvviso successit paroxysmus epilepticus, tam gravis & continuus, ut omni sensuum & rationis usu extincto, vitam tolleretur.

Epicrisis.

Gravis & lethalis hæc hæmoptysis non ut morbus principalis, sed ut symptomaticus considerari debet, qualis, si cachecticis, spleneticis supervenit, ut plurimum funesta est. Ego bis in simili casu, facta dissectione corporis, lienem magnum corrupto sanguine turgidum inveni, vasque brevia ventriculi atro sanguine valde distenta, ipsumque ventriculum nimis expansum. Neque dubium est, quin in nostra sedes insultuum epilepticorum, etiam hæmoptyses, in vitiato & corrupto liene ac ventriculi ob summam atoniam inflatione constituta fuerit; siquidem intercepto libero sanguinis per vasculosum lienis viscus transitu, per consensum vasorum non modo ventriculus patitur, sed & facile regurgitat sanguis ad ramos superiores magnæ arteriæ & versus cordis sinistram sinum, unde obice hoc posito, sanguinis impetus per arteriam pulmonalem in ipsam substantiam pulmonum vesicularem increfcit, vasa minima a sanguine nimium dilatantur, tandem rupta excretionem sanguinis per bronchia & asperam arteriam efficiunt. Ad hujus mali nec non epileptici generationem, utique nimis usus acetosificatis citri.

citri & aquarum spirituosarum, ingens quoque tristitia mensumque defectus plurimum valuerunt. Præterea nobis documentum hæc historia morbi præbet, quod sanguinis missio crebrius instituta, neque ad menses in ordinem redigendos, neque ad hæmoptysin sistendam per se efficax & promptum satis sit remedium, item, quod spasticæ stricturæ ventriculi, præsertim si lien obstructus fuerit, gravia mala, ut hæmoptysin, epilepsiam, facillime causari possint. Epilepsia vero superveniens hæmoptysi, effato Hippocratis lethalis est, præsertim quando per venæ sectionem multum sanguinis simul amissum fuit.

OBSERVATIO VI.

Hæmo-
ptysis co-
piosa cū
convul-
sionibus
lethalis.

Prædictæ generosæ virginis frater ante sex menses eodem morbo eodemque fere modo occubuit. Is ante duodecim annos a lapsu equi in terram in sputum incidit sanguineum, quod tamen sanatum. Jam erat ætatis 30. & aliquot annorum, staturæ macilentæ, tristioris animi, faciei pallidæ; & conquerebatur sæpius de anxietatibus & pressionibus præcordiorum sub costis spuriis, præsertim sinistri lateris, cum ardore ventriculi impenso. Passionum harum originem rejecit in potum frigidum forsan calenti, post venationem, cui deditus erat, corpori ingestum. Accedente postea conjugio & insigni animi tristis affectione valde est debilitatus, in festivitate vero quadam aulæ solenni, præter morem & consuetudinem corpus vehementer saltatione exercuit, quo factum est, ut elapsis circiter 14. diebus, anxietatem & constrictionem senserit circa præcordia dolorem, cum vomendi conatu, postea ex improvviso sequuta vehemens admodum sanguinis per pulmones ejectio cum suffocationis metu, sequutæ simul brevi convulsiones epilepticæ fatis fortes, quæ intra biduum vitam abstulerunt.

Epicrisis.

Viscera abdominis sanguinea, ut hepar, lien, si insolite magnitudinis sunt sanguine & humore infarcta & obstructa, dum æquabilem sanguinis circulum, obice quasi posito, impediunt, ad immodicas & subinde exitiales sanguinis tam per vomitum & secessum, quam per vasculosam pulmonis substantiam profusiones, disponunt. Quia vero tanto impetu & copia erupit e pulmonibus sanguis, nullum dubium est, quin ipso in pulmone jam vitiosa quadam adfuerit dispositio, quæ & Hippocratis & nostra sententia in eo consistit, quod rami arteriæ pulmonalis, dispersi per vesicularem & celluloseam substantiam, nimium distenti in tenera anevrismata diducantur, quæ tandem rupta tantam sanguinis copiam fundunt, ut hærens in trachæa metum injiciat suffocationis. Venam vero secare in tali paroxysmo, subtrahendo plus sanguinis adhuc magis nocet, quam prodest, & ad movendam magis epilepticam convulsionem, quam ad eam minuendam, confert.

OBSERVATIO VII.

Theologiæ Studiosus, vigesimum quartum ætatis annum agens, Pomeranus robustus, biennio abhinc febre correptus est autumnali, tum epidemica, post quam insequentis anni mense Februario, sub ascensu scalarum calidam ebullitionem & fluctuationem in sinistro thoracis latere sub mammilla per sensit, quam excepit tussis cum spirandi angustia ac demum sanguinis sreatu evacuatio, intra duas horas, ad uncias aliquot. Quam ut compesceret, ingessit largam pulveris antispasmodici dosin, ad unam & dimidiam circiter drachmam eo cum effectu, ut sanguis subsisteret & ipse per annum valetudine sic satis commoda frui videretur. Sed anni subsequenter vere rediit sanguinis sreatus, ac primo cruor pituita re-
mixtus

Hæmo-
ptysis
post fe-
brem sa-
pe repe-
rens.

mixtus, dein noctu sanguis sincerus ad duas libras tussi exturbatus est. Aperta vena, hæmoptylis paulisper siluit, mox autem recruduit, ac per quinque dies, duodecies intra diem & noctem accedens, duravit, tandem tamen usu pulverum nitroforum cohibita, per tres hebdomades dedit inducias. Quibus exactis 13. Januarii die noctu rediit, & ex eo ad sextum usque Maji diem, singulis veneris diebus periodicum quasi servavit accessum. Ingesta interea pulverum tantum non moles, hæmoptylis cohibuit, sed successit mane ingens sputi viscidum flavescentis rejectio. Initiante vero autumno iterum apparuit in sputo sanguis, ac misso fere ad libram in pede sanguine datisque nitrosis pulveribus, rursus disparuit. Januario sequenti anni rediit hæmoptylis, eodem modo sedata. Martio repetiit isdemque remediis iterum est depulsa, copiosa autem sputi viscidum rejectio mansit, ac præterea in hypochondrio sinistro sub spuriis e regione ventriculi costis, intolerabiles successerunt dolores pungitivi & spastici, qui in hunc usque diem affligunt. Id vero memorandum, sanguinis expuitionem semper præcessisse cutis horripilationem, manuumque refrigerationem, cum pungitivo in latere sinistro sensu, phlogosi caput & faciem occupante, nec non ruetibus. Ut igitur tam sere creatum matutinum tolleretur, quam etiam mali recursum anteverteret, accessit æger ad me. Et quum vires non adeo exhaustæ, appetitus etiam adhuc constaret, sub spe successus felicitis suavi usum elixirii balsamici temperati, item mixtura ex liquore anodyno minerali, tinctura tartari & spiritu bezoardico Bussii constantem, laxantia ex rhabbarbaro, terra foliata tartari & nitro, loco potus decoctum ex cornu cervi raspatum, radice scorzonera, china, semine fœniculi ac passulis, nec non infusum theiforme, ex scolopendrio, melissa, polygono, veronica, scordio, mil-

lesolio, salvia, cum radice glycyrrhyza & semine fœniculi.

Epicrisis.

Cruenta hæc tussis orta fuit post febrem intermittentem, quæ non modo diuturna, sed & forsitan non adeo dextre percurata, vitium reliquit in lienis, aut hepatis viscere. Id quod haud obscure arguit paroxysmi accessus, quem semper cum lateris sinistri dolore & exin propagata quasi fluctuatione, & calida ebullitione in pectus cum phlogosi factum esse, æger asseveravit. Fere semper autem spastica tam exteriorum, quam interiorum partium constrictio hæmoptylis præcedit, qua impedito sanguinis ad externa & libero progressu, ipse in interioribus & majoribus vasibus uberiori copia colligitur, accumulatur atque congeritur, unde vasa nimium distenduntur, tandemque dehiscunt ac sanguinem effundunt. Quoad medicationem dein tenendum, medicamenta ex nitro & absorbentibus, item venæ sectionem, egregio utique esse præsidio, ad derivandum ac interceptum impetuosum sanguinis ad pectus affluxum, ad cohibendam hæmorrhagiam atque etiam præsciendum novum insultum. Interim minime morbo tollendo penitus sufficit istantum instituta curatio, sed temporarium modo præstat levamen ac ceu cura palliativa consideranda. Etenim sanguinis missio in talo instituta liberalius, minuit omnino plethoram & sanguinis impetum a pectore ad inferiora revellit, sed si jam obstructio in vase aut viscere, haud raro fit, ut elanguescente impulsu, expediri nequeat is qui impactus hæret sanguis, & effectus sic subsequatur pravus. Nitrola utilissima, quia intestinum nimium particularum sulphurearum orgasmicum motum componunt, & relaxando ac mulcendo strictas nerveas partes, spasmis occurrunt. Ast non sufficit

refrānasse impetum & excretionem, sed eo potissimum medicatio dirigenda, ut tollatur fundamentum mali, obstruēta viscera, hepar maxime & lien, expellantur, dolores hypochondriorum depellantur atque etiam postea relaxati nimium pori ac disenta vasorum orificia in pulmonibus ad naturalem habitudinem reducantur & roborentur, ne ibi fiant stagnationes, quibus tam copiosius creatus, quam etiam effluxus sanguinolenti recursus, merito tribuendus. Hunc igitur in scopum data a me remedia memorata, quibus a prioribus medicis omisissis, spes jam haud vana est melioris effectus. Novi quoque in curato sic hæmoptico morbo ad arcendum phthisicum malum, egregie profuisse lac cum Selteranis acidulis, vel etiam aqua calcis remixtum, & perite dextreque usurpatum.

OBSERVATIO VIII.

Hæmoptysis simplex.

Plethoricus vir quadragenarius, corpore spongiosus, ingenio fecundo & ameno, laute vivens, omisissimum sanguinis missione, vernali semper & autumnali tempore expertus est hæmorrhoidalis fluxus indicia ac cum facibus quippiam sanguinis excrevit. Hinc ad minuendam plethoram vere & autumnno venam incidi passus est cum euphoria, sed quum æquinoctio vernali omisisset forte fuetam sanguinis missionem, post vehementiorem corporis motum & liberaliorem vini Rhenani potum, incurrit hæmoptysin & cum tussi aliquoties sanguinem spumofum & floridum rejecit. Admisit igitur sanguinis e tali vena subtractionem largam, ac pulverem præcipitantem nitrosum cum liquore anodyno minerali sumsit, quibus sanguinis exspitio constitit ac infuso dein veronica, melissa, pulmonaria, fanicula, cum semine sceniculi & hæc ita convaleuit, ut nec amplius hæmoptysis redierit, neque etiam quicquam incommodi reliquerit.

Epicrisis.

Simplex recte dicenda hæc hæmoptysis. Quæ enim sic ex sola sanguinis plenitudine & suppressa solenni ejusdem, vel spontanea per menses & hæmorrhoides, vel artificiali excisa vena, evacuatione, sine labe viscēris cujusdam, sine cacochymica etiam humorum dispositione, oboritur, palindrone quasi ad pulmones facta, periculo vacat, si cito succurritur. Sed tunc maxime juvat venæ sectio, quæ sanguinem copiosum non modo demit, sed & a parte affecta efficaciter revellit impetum. Juvant vero etiam ea remedia, quæ organum sanguinis contemperant, nitrosa, latis serum, nec non aquæ frigida perite admissus potus, cum iis, quæ stagnantem in pectore sanguinem resolvunt ac ne putrescat ibi efficiunt, quibus demum subjungenda pectoralia & remissum pulmonum tonum firmanzia. Hac methode ego complures plethoricos, maxime juvenes, ex corporis exastuatione hæmoptysi affectos, facili & explicita curatione ad sanitatem reduxi. Sed si differatur medicatio, neque adhibentur remedia sanguinem in pulmones effusum dissolventia, & disrupta vasa consolidantia, purulenta gignitur materia, ipsaque phthisis.

OBSERVATIO IX.

Vir literatissimus, quinquagenario major, cujus fata ob merita illustria adhuc luget nostra hæc academia, nunquam antea hæmoptycus aut phthisicus, vitæ maxime sedentariæ addictus, quum studiis intemperantius aliquamdiu invigilasset ac præterea animo sæpe multumque ira ac sollicitudine fuisset commotus, neglecta sanguinis per venam subtractione, corpus exagitavit valide & æstuans adhuc frigidum ingessit haustum liberalem. Quo illico sensit virium corporisque languorem, & quum voce elata doceret auditores, incidit in.

Hæmoptysis ex labe vitæ scelerum funesta.

in hæmoptysin, eaque successive rejecit aliquoties uncias aliquot. Ipse autem periculi ex hoc malo probe gnarus, gravi inde mortis percussus est metu, quo vires conciderunt penitus; erectus tamen paullisper animo melius habere cœpit, sed variis usus medicamentis, aqua frigida, ferro lactis cum vino cocto, nitrosis, pectoralibus aliisque pluribus, parciorem quidem habuit sanguinis excretionem, tussis autem cum raucedine restitit, appetentia periit, somnus abfuit, vires indies magis collapsæ, caro consumpta, & febris gliscere cœpit, ex pulsu celeri cum æstu cognoscenda, qua succi roscidi prorsus absumti, & mente ad ultima usque alacri, mors excepit insperata, licet nec pus, neque etiam sputum copiosum antecessisset.

Epicrisis.

Mortis causa principalis in erudito hoc viro neutiquam fuit sanguinis exspitio, sed procul dubio tabescentia ac corruptio nobilioris cujusdam visceris, pulmonis, vel forte lienis. Hanc enim corruptivam labem semper fere prodit appetitus viriumque prostratio enormis, quæ, si in viscere stomacho propinquo, omnem ipsius appetentem & digerentem vim perfundat. Causa vero fatalis hujus morbi, nimis curis, labori erudito impensiori, ac potui frigido, corpori calenti ingesto, tribuenda videtur, quo sanguis & omnes corporis succi labe infecti, & in progressu impediti, stagnarunt, ac putrescentes, funestam induxerunt catastrophem.

OBSERVATIO X.

Hæmoptysis phthisica cum hecticâ lethali.

Locum tenens generosus, viginti quatuor annorum, sanguineo chole-ricus, corporis constitutione debilis, & ab ineunte ætate morbis, præsertim acutis, crebro afflictus, decimo quarto ætatis anno, ex terrore sub somno, incidit in grave delirium periodicum, quod per biennium fere

perstitit, ac tandem iterata sapius alternis diebus sanguinis missione est abactum. Ex eo natura ita venæ sectioni assuefacta, ut quotannis minimum ter vel quater eandem admittere cogeretur, simul pectori indurata morbida ejusmodi dispositio, ut sapius ex eo laboraret, & pleuritide vera, nec non vehementi spasmodica angustante strictura subinde afficeretur. Quin, quum ipsi ex collato interea militari officio iter longinquum sub frigido & humido cœlo faciendi necessitas imponeretur, illico post reditum correptus est tussis vehementi, qua subinde non nihil sanguinis floridi ejecit, & post octiduum, admisso adhuc dietetico delicto, successit ipsa hæmoptysis larga, intra quadriduum minimum duas sanguinis spumosi rubicundi libras evehens. Licet autem adhibitis remediis sanguinis screatus remitteret, remansit tamen tussis molesta, pectoris gravitas, spiratio difficilis & nocturnus sudor admodum infirmans. Tussis per totum morbi decursum valida admodum erat, plus sicca quam humida, paucam quidem materiam flavescen-tem evehens, sed quia dies noctesque vires & corpus nullis cedens remediis convellebat, nihil boni præsagebat. Nihil vero magis affixit egrotantem, ac dirus & intolerandus fere sub osse humeri sinistri consistens dolor pungitivus & tensivus, qui per vices totum pectus spasmo adeo constringebat, ut omnem fere respirationem ad suffocationem usque tolleretur. Quin dolor hic postea se extendit ad regionem lumbarem, sub tussi semper vehementior, adeo, ut æger vix per conclave pedibus incedere posset. Vesperi & maxime post cenam, frigus cum horripilatione quadam extrema occupabat, quod non vehemens æstus, sed effusus per noctem sudor sequebatur, cum pulsu duro & frequenti, urina rubicunda, cum copioso albo sedimento. Lateri sinistro ægre incumbere potuit, ac validior semper in-

insequuta tussis. Ceterum tot passionibus indies vires cum carne consumebantur, ac præterea phlogoses interdum cum dolore & sudore in fronte caput occupabant, ac licet medicus nihil omitteret, tam ex diæticis, quam pharmaceuticis remediis, quod curationi hujus affectus, vel mitigationi symptomatum idoneum, omnia tamen erant frustranea. Demum meum etiam exquisitum ante duos menses consilium, qui pariter tristem exitum ominatus, nil nisi usum feri lactis dulcis commendavi. Invalescente itaque hæctica febre & perseverantibus spasmodis ac doloribus in dorso acerbissimis, æger in delirium tribus ante obitum hebdomadibus incidit, & sic etiam rationis usu privatus obiit. Facta ex decumbentis voluntate post mortem sectione, tota pulmonum substantia, præsertim vero lobi sinistri, scirrhusa, multis vomicis, pure crasso, glutinoso refertis, plena, fuit inventa, ac præterea in arteria pulmonali polypus instar minimi digiti longus & latus. Ipse pulmo non tantum cum pleura, sed & cum pericardio & diaphragmate tam firmiter concretus & quasi conglutinat us erat, ut vix commode cultro separari potuerit. Tam pertinacis vero & molestissimi in regione lumbari doloris causa nulla alia reperta fuit, quam quod ob firmam cohesionem pulmonis cum diaphragmate, sub vehementi & pectus concutiente tussi, processus & tendines diaphragmatis lumborum vertebri annexi nimis vehementer tensi ac distorti.

Epicrisis.

Hæc morbi historia paulo curatius inspecta, haud exigua in usum theoriæ & praxeos medicæ præbet argumenta. Scilicet innotescit: quod delirium decimo quarto ætatis anno per duos fere annos integros durans, crebrius & fere alternis diebus repetita vix sectione quidem conquieverit, sed quod eo natura ita assuefacta eidem quin debilitata fuerit, ut ter,

vel quater singulis annis, sanguinem mittere fuerit coactus, neque tamen sub tanta sanguinis imminutione, a rheumatismis in pectore & pleuritide cum febre, congestionibus etiam sanguinis ad partes superiores, potuerit liberari. Deinde id quoque in usum medicum cedere potest, quod post morbum pleuriticum, quum debiles adhuc sunt pulmones, nihil sit deterius, ac corpus diu atmosphæræ frigida & humida exponere, & quod hoc modo hæmoptysis ac phthisis, magna pulmonibus labe & obstructione inducta, ingenerari possit. Deterior porro semper est post hæmoptysin tussis sicca & vehemens, quam humida purulenta & copiosa, quam ego aliquoties in juvenibus sanavi lacte incocto cum speciebus vulnerariis, usurpato balsamo pectorali Meibomii & ordinario feri lactis potu. Præterea patet: quod dolor in lumbis fixus & intolerabilis a tensione nimia processuum diaphragmatis oriri possit, id quod etiam in Principe juvene Cizensi, ante viginti aliquot annos hic mortuo, a copia extravasati puris processus diaphragmatis comprimentis, observatum. Tandem notabile est, quod delirium in febre hæctica & phthisi supervenire possit in corpore disposito.

OBSERVATIO XI.

Studiosus quinque supra viginti annos habens, constitutionis satis robustæ, ante anni dimidium a motu & exercitatione corporis vehementiori, sub hyeme frigida incurrit in ejectionem sputi cruenti, ita ut per vires aliquot cochlearia excrearet. Administrata in talo sanguinis missione sponte cessavit malum, quum vero post aliquot menses, in aere frigido & humido pedibus iter faciens, potu spiritus vini repletus, cum sodali graves moveret rixas, & ira candens, frigidam cerevisiam copiose superberet; ingentem quantitatem sanguinis spumosi tussi excrevit, ut intra diem

De hæmoptysi cum inflammatione vâtriculi.

diem & noctem libræ minimum quatuor fuerint rejectæ. Conquerebatur autem simul de vehementi incendio circa præcordia & pectus, partibus externis penitus refrigeratis; aderat continua sitis, pulsus durus & vehemens, nullus somnus, & quando sanguinem non exspuebat, miram quantitatem pituitæ viscidæ ore rejiciebat. Nihil levaminis a secta vena, ab usu feri lactis, a pediluvio, a lacte amygdalato cum nitro mixto, nec ab aliis medicamentis inflammationi resistentibus expertus est, sed potius ab omnibus ingestis major oborta est anxietas & dolor, donec tandem persistentibus symptomatibus & fatiscen- tibus omnibus viribus, decimo quarto ab invasione morbi die, periret.

Epicrisis.

Videmus ex hac morbi historia, quomodo & a quibus causis simul concurrentibus, in homine plethorico & qui jam tum levem hæmoptysin expertus est, gravis hæmoptylis una cum inflammatione ventriculi lethali progigni possit. Nam atmosphæra frigido-humida existente, fortior motus, prout copiosus spiritus vini, ira, vociferatio, in homine plethorico sanguinem in tantam ebullitionem, orgasmum, congestionem & impetum a partibus exterioribus ad interiora urgere & pellere valet, ut ruptis vasis pulmonalibus, hæmorrhagia periculosa, ventriculi vero a potu ingesto frigido inflammatio, nullis levanda auxiliis, accedat. Post excretionem autem cruentam magna phlegmati ejectio successit in nostro, propter majorem humorum ad pectus affluxum, & nimiam membranæ in bronchiis glandulosæ relaxationem.

OBSERVATIO XII.

Hæmoptylis pectoralis rheumatica. Fœmina generosi stemmatis valde teneri corporis animique mobilioris, annorum quinquaginta, per decem fere annos menstrua caruit purgatio-

Hoffm. System. T. IV. P. II.

ne, & hinc etiam subinde flatulentis, præcordiorum anxietatibus, animi perturbationibus, phlogosis cum strictiore alvo junctis, a longo tempore fuit obnoxia. Ante annum & quod excedit, circa os sacrum & in imo ventre dolorem pressorium cum ardore & pruritu ani perlenfit, & paucis diebus elapsis, portionem sanguinis secessisse per alvum, quem eam deposuisset observavit, idque aliquoties. Sed ab hoc tempore protinus omnis evanuit dolor & imi ventris molestia, brevi tamen post cum ab dominis ventris alviq; strictura percipit dolorem pungitivum in sinistro thoracis latere, cum titillatione in epiglottide tussique valida & sicca, qua demum aliquot sanguinis floridi & coccineo tincti colore extrusit per intervalla cochlearia, & sic iterum cunctæ molestiæ remiserunt. Quum vero talem accessionem per quatuor menses circa plenilunii tempus, cum iisdem antecedentibus symptomatibus simili etiam eventu & solutione mali, generosissima fœmina experiretur, metu majoris periculi postulavit meum consilium. Ego igitur tres ante accessionis hæcenus consuetum tempus dies venam tali tundendam curavi, & minimum ut tres vel quatuor sanguinis uncæ emitterentur jussi, pulverem etiam rhabarbari cum lapidibus cancerorum & nitro bis in septimana cum haustu aquæ frigidæ circa lecti introitum, & infusum theiforme mane sumendum suasi, quorum remediorum ope ab omni accessione hæmoptyleos postea libera permanfit.

Epicrisis.

Rectius hæc hæmoptylis pectoralis rheumatica appellari potest, quæ ex palindrome, sive translatione sanguinis affectantis exitum per venas hæmorrhoidales ad pectus, ubi etiam in musculis thoracis pleuritidem speriam intentavit, fuit profecta, & soluta per apertionem vasorum sanguineorum, quæ

C in.

interius bronchiorum tunicas inveſtiunt. Tenuis enim, floridus, & ſpumofus ſanguis rarius immediate ex pulmonum ſubſtantia, frequentius ex bronchiis & aſperæ arteriæ vasis fauciat ſe. Quum autem venæ ſectio validum ſit ſanguinem a partibus ſuperioribus ad inferiores revellens medium, non ſine levamine circa tempus acceſſionis inſtituta fuit.

Plures memorabiles obſervationes legas in *Conſult. Medic. Tom. 1. Sect. 2. caſ. 69. 73.*

CAPUT III.

De vomitu cruento ſine, & cum ſecceſſu Nigro, ſive morbo nigro Hippocratis.

Theſes Pathologicæ.

§. I.

*Vomit
cruentus
quid?*

Sicut in hæmoptyi ſanguis ſubinde ſpumofus, tenuis & floridus cum ruſſi ejicitur; ita ex ventriculo cruor concretus, ex atro-ruſcente colore tinctus, multo cum phlegmate inſipido, acido, aut viſcido mixtus, per vomitum exturbatur.

§. II.

*Ejus
ſympto-
mata &
ſigna.*

Antecedit hunc ſanguinis vomitum ut plurimum punctorius, & tenſivus hypochondrii ſiniſtri dolor, & ipſa eruptio nunquam fere non cum præcordiorum anxietate & dolore compreſſorio, nec non conſtrictione in hoc latere jungitur; atque etiam nulum ſanguinis profluviū tam facile ac ſæpe lipothymiam habet comitem, quam hoc, præſertim, quando cruor graveolens, corruptus exit.

§. III.

*Sedes in
ventri-
culo &
liene.*

Sedes morbi & ſcaturigo unde ſanguis venit, eſt in ventriculo, ita tamen, ut in ſortium mali, ceu ſedes cauſæ morbi, veniat & ipſe lien. Id enim aperte monſtrant ſectiones cadaverum hoc morbo defunctorum. De liene quidem, quod is ſemper fere ſanguine tumidus, infarctus &

quandoque plane induratus deprehendatur. De ventriculo autem, qui copioſis ubique vasis diſtinctus eſt, quod brevior potiffimum ſic dicta arterioſa & venoſa, quæ in ſuperna & ſiniſtra tenuiori parte excurrunt, ibique admodum tenera membrana teguntur, ſi aperiuntur, vel diſrumpuntur, ſanguinem qui vomitu ejicitur, fundant & fuderint, eaque propter varicoſa & nigro ſanguine diſtenta deprehendantur, corrupta ſimul ibi ipſius ventriculi ſubſtantia. Sic *Riolanus anthropol. Lib. 2. Cap. 17.* vas breve minimo digito latum deprehendit in reſectione ſanguinis per ſuperiora & inferiora. Idem teſtatur *Columbus rerum anatomic. Lib. 15.* de Cardinali Cibo, nec non *Wedelius in Phyſiolog. reformat. Platerus Obſer. Lib. 2. & Bonetus medic. ſeptentrion. Lib. 3. Sect. 5. Cap. 4.*

§. IV.

Interim non adeo videtur improbabile, licet rarius contingat, quod ex aliis etiam ſtomachi vasis, ſi a ſuccis acido-corroſivis, vel etiam a venenis, fuerint eroſa, vomitus cruentus ſuccedat. Quod tanto magis factum fuiſſe concludendum, ſi dolor ſtomachi præceſſit acutus, atque materia, quæ vomitu rejicitur cruenta, nigra ſimul eſt & acida, dentes ſtupefacit, fauces ac os adurit, & pavimento injecta ebullit, qualem deſcriptionem *Hippocrates Lib. 2. de morbis §. 71.* tradit.

§. V.

Jam ſicuti corpora graciliora & teneriora omnium facillime hæmorrhagias, quæ ſunt in partibus internis, incurrunt; ita etiam idem fieri in ea, quæ ſuccedit in ventriculo, teſtatur experientia, præſertim ſi ſubjecta ſenſibilioris & mobilioris ſimul ſunt animi. Ejusmodi enim corpora vaſa ut plurimum gerant ſubtiliora & quoad ſubſtantiam teneriora, quæ & facile diſtenſionem & rupturam, atque hinc ſanguinis effuſionem, admittunt.

*Que ad
eum diſ-
poſita
corpora.*

§. VI.

§. VI.

Inprimis frequens male mstruatis. Potissimum atroci huic malo observantur obnoxia femellæ, inprimis quæ alvi sunt adstrictioris, pubertatistempore, quo menses primo imminant, nec non quando postea superpressi sunt, aut parcius succedunt. Tum enim, quando gravi ira, vel terrore commoventur, & inferiorum partium accedit refrigeratio, vel etiam medicus pathemata a regurgitante ab utero ad stomachum sanguine orta per emesin excitatam perperam tollere contendit, per quam facile sanguinis eructatio procuratur.

§. VII.

Post intermissas males curatas. Pari ratione post intermittentem perversa methodo a medico tractatam & justo citius cohibitam, in tenerioris texturæ scæminis novi substituisse menses. Quos si postea validis & calidis emmenagogis iterum emovere ausus fuit morbi artifex, enormem & lethalem cruentam vomitionem successisse bis observavi.

§. VIII.

Mensibus emanantibus. Annosiores quoque scæminas, deficiente mensium fluxu, graviore & diuturniori mærore confectas, de doloribus pressorii in sinistro hypochondrio, cum inappetentia & virium debilitate, diu conquestas notavi; quibus tandem subito impetuosa sanguinis per vomitum mortifera eructatio accidit.

§. IX.

Gravidis plethoricis. Neque minus gravidas, si sanguine nimis redundant, ejusdemque missionem intermittunt, cruento vomitu tentari in experientia est fundatum; præsertim, quando circa medium gestationis tempus stomachus ipsis crebrius fuit subversus. Quia tamen is, quem vomitu rejiciunt sanguis, parvus est ac tenuis, magis videtur verosimile, eundem ex arteriolarum in œsophago & faucium furculis, non vero ex ipsius stomachi valis venire, eaque propter minus periculi alere.

§. X.

Contra ea capitale sanguinis observavi cum vomitu profluvium, in scæminis, quæ partu difficillimo ex pravo foetus situ laborarunt, & immensam sanguinis molem cum vita eructarunt. Vidi tamen etiam, vomitionem cruentam in parturientibus non funestam; sed in his parciore secessit sanguinis quantitas & puerperæ admodum fuerunt plethoricæ, ac ultimis temporibus venæ sectio male fuit intermissa.

§. XI.

In virili etiam sexu occurrunt subinde valetudinarii & hæmorrhoidarii, qui succedente parcius, vel cessante penitus hæmorrhoidali fluxu, de præcordiorum anxietatibus, constrictionibus cardialgicis, cum sudore frigido, alternante calore & frigore, conqueruntur. Quibus, si tandem evacuatio sanguinis scœculenta & cadaver olens per superiora & inferiora accidit, recurrente aliquoties paroxysmo, brevi post sub animi defectione ipsi perire solent.

§. XII.

Minoris periculi fuit ille cruentus vomitus, quem superiori anno Septembri mense Martisburgi frequenter observavi. Licet enim cruor bruno-nigricans, ad aliquot mensuras, in plebejis maxime scæminis ac viris, eructaretur, præter virium debilitatem, vita tamen fuit superstes. Quin, eodem tempore, occurrerunt in plethoricis maxime hæmoptyses, quæ pariter sine singulari artificio iterum discesserunt. Circa æquinoctiale enim tunc tempus, ob subitas & multiplices aeris ex calido in frigidum, & ex frigido in calidum vicissitudines, sanguinis æqualis ac liber circulus turbatur, ut hic, maxime ubi redundat, ad hanc vel illam partem cum impetu ruat, & ubi exitum invenit, perrumpat, effuso autem nimio, iterum cesset.

§. XIII.

*Ab infla-
matione
ventri-
culi di-
stinguen-
dus.* De ipsius morbi decursu porro te-
nendum, spasticum illum & gravati-
vum ventriculi dolorem, ut pluri-
mum cum ardore sanguinis vomitui
jungitur, non pro stomachi inflam-
matione esse habendum. Inflamma-
tio enim nunquam non extremorum
frigore, vehementi circa præcordia
æstu, siti, febre, pulsu contracto,
debili & celeri stipatur, quæ tamen in
cruento vomitu non sic adsunt. Ne-
que ventriculus inflammatus ferre
potest calidum potum, nec non exte-
rius applicationem tegularum calida-
rum, vel calidorum pannorum, quæ
tamen vomitu cruento laborantes
eximie solantur.

§. XIV.

*Facile
recidi-
vat.*

Sicuti autem omnes hæmorrhagiæ
facile recrudescunt & post hebdoma-
dem non modo, sed mensium etiam,
quin annorum decursum, revertun-
tur; sic etiam idem in hac ventriculi
hæmorrhagiâ accidit. Nam quia
per effusionem partibus inducitur de-
bilitas, minus postea resistere pos-
sunt sanguini copiosius & validius af-
fluenti, sed is pristinas servat vias;
subsistit ibi tandemque etiam erumpit.
Quin ea quandoque observatur natu-
ræ quasi consuetudo, ut locum pristi-
num exacte repetat, & maxime in
narium hæmorrhagiâ, ex nare illius
lateris, quo primum successit, postea
semper fere succedere soleat sanguinis
fillicidium.

§. XV.

*Quæ ma-
gis, quæ
minus
periculo-
sa.*

Periculum quidem, quod morbus
hic inducit, non in omnibus idem,
id vero certum, vix ullam hæmorrha-
giam periculosiorem esse hac. Inter-
rim non tantum discriminis subest, si
febris abest, si a suppressis evacuatio-
nibus ex plethora oriundis ortus. Con-
tra ea, si febris jungitur, si sanguis
corruptus, graveolens & niger pro-
dit, si ex magno & corrupto liene,
vel indurato hepate proficiscitur, ani-
mique tandem jungitur defectio, sum-
mum adest periculum & mortem pro-

ximam jam portendit. *Hippocr. aph.
37. Sect. 6. nec non in prognosticis.*

§. XVI.

Longe gravius longeque certius est *Periculos-
periculum*, si, uti subinde accidit, *periculo-
sissima
cum se-
cessu ni-
gro.* vomitui cruento, nigra & pici similis
eque graveolens alvi defectione jungi-
tur. Hæc enim subitum ut plurimum
denunciat interitum, ipsius *Hippo-
cratis* testimonio, qui sub morbi nigri
nomine hanc passionem describit.

§. XVII.

Proficiscitur cruenta hæc, tam per *Qui ex
mesarai-
cis in
ileo.* inferius, quam per superius os eje-
ctio, non immediate ex ventriculi
vasis, nec a sanguine in stomachi ca-
vo extravasato, sed potius ex alio
viscere, vel intestinis tenuibus, ma-
ximeque ileo, & ruptis in ipso mesa-
raicis, quæ tenuissima recta sunt tu-
nica, vasis. Hæc enim in defunctis
sæpe adhuc nigro sanguine valde di-
stenta deprehendi, simulque totum
ventriculum cruenta ejusmodi mate-
ria refertum.

§. XVIII.

Qui autem funestis ejusmodi nigris *Hæmor-
alvi defectionibus, cum vel sine vo-
mitu cruento, afficiuntur, vel hypo-
chondriaci sunt, aut hæmorrhoida-
rii; in quibus sanguinis cursus per
mesaraica vasa non recte, sed impe-
frequent.* dius succedit, unde dolorifica vaso-
rum sub membranis excurrentium
distensiones, spasmus, congestiones
& tandem effusiones perniciosæ se-
quuntur. Quibus optime distingui
potest a fluxu sanguinis hæmorrhoi-
dali, qui licet interdum etiam sub-
nigricans sit; neutiquam tamen tam
immenso dolore intestinorum spas-
modico stipatur, neque etiam præ-
sentem interitum, sed potius ma-
gnam levamen, affert.

§. XIX.

Materia illa nigricans, quæ sic *Ac pro-
pter se-
torem ex-
putrila-
gine vi-
res vi-
tamque
degit.* per alvum exit, solet esse foetidissi-
ma, quia sanguis effusus, cum ster-
coribus in cavo intestinorum quasi
confermentatus, exaltato principio
sulphureo alcalino, in foetidissimam
abit.

abit putrilaginem. Quæ quia infensissima fluidi nervorum naturæ, hinc mox cito vires deprimit & vitales in corpore motus destruit. Atque adeo summa, quæ fere morbo huic perpetuo jungitur virium dejectio, non adeo ex nimia sanguinis profusione ejusque natura, sed potius ex ipsius corruptione putrida est derivanda.

Theses Therapeuticae cum Cautelis Clinicis.

§. I.

In hujus tam horrendi & gravis morbi curatione Medicus utique pro diversitate corporum, causarum & temporis, prudenter & circumspiciente sese gerere debet. Etenim alia medendi ratio est in paroxysmo, alia extra eundem; alia, ubi a sola sanguinis abundantia & orgasmo malum suscitatur atque excretio quasi critica est, alia, quando a doloribus & spasmodicis sanguinem ad interiora urgentibus oritur; rursus vero alia, quando a corrupto aut obstructo viscere, aut a causa externa, veneno vel corrosiva materia, morbus inducitur.

§. II.

Ipsa in paroxysmo, si corpus est plethoricum, ipseque sanguinis motus ab exterioribus ad interiora præter naturam conversus est, commodissimum locum habet venæ sectio in brachio. Tenendum vero est, sanguinis mensuram missionisque repetitionem a perito & circumspiciente Medico pro corporis, vasorum repletionis, virium & ætatis ratione, esse præcipiendam.

§. III.

Quandocunque sanguis nimium æstuat atque in orgasmo constitutus, & pulsus impetuolus ac validus est, aquæ fontanæ, vel plantaginis potus, in cujus libra nitri puri drachma & syrupi papaveris rhœados uncia dimidia soluta, successive & temperate

Hoffm. Syst. T. IV. P. II.

sumtus, egregie conducit. Refrigerans enim hæc potio temperat simul humorum acrimoniam, elasticam partium sulphurearum exæstuationem intra vasa componit, & relaxata vasculorum apertorum orificia ita firmat & roborat, ut postea eo facilius coeant iterumque coalescant.

§. IV.

Porro nunquam non egregiam opem præstant emulsiones, imprimis quando præcordialis regio, circa sinistram potissimum latus, pungitivis & vellicatoriis doloribus spasticisque stricturis affligitur ac sitis cum æstu urget. Possunt autem confici ex seminibus quatuor frigidis & papaveris albi, cum aquis antispasmodicis, florum tilia, liliorum convallium, primulae veris, acaciae papaveris, rhœados, pœoniae, cerasorum nigrorum, admixto nitri momento & convenienti syrupi papaveris albi quantitate.

§. V.

Præterea ad laxandas spasticas intestinorum stricturas & divertendum impetuosum humorum ad partem affectam affluxum, desideratum subinde levamen afferunt clysteres emollientes ac demulcentes, stimulo tamen quodam leniori armati, nitro conditi & frequentius injecti.

§. VI.

Neque minus inter externa hujus mali remedia connumeranda ea, quæ spasmum sistendo, ventriculum roborando, nec non discutiendo, virtutem suam exerunt. Hoc nomine ego nihil præstantius deprehendi ipso oleo camphoræ, quod paratur, si drachma una camphoræ solvitur in uncia una olei amygdalarum dulcium & postea viginti guttæ olei ligni Rhodii instillantur. Inungitur hoc oleo tota præcordialis regio cum toto hypochondrio sinistro, & postea sacculus, cui species ex floribus chamomillæ Romanæ, sambuci, herba menthæ & absinthii indita, in aceto rosaceo, vel vino rubro coctus, subcalide applicatur.

C 3

§. VII.

§. VII.

Ligatura item, & lavatio- nes manuum po- duumque. Quod si jam enormis cruoris copia profusa cum summa virium jactura, injiciendæ sunt ad compescendum nimium fluxum artuum ligaturæ, quæ postea uti capite antecedente monitum, circumspice iterum solvendæ. Novi etiam non sine successu fuisse consilium, ut manus & pedes ad malleolos usque, aquæ immittantur frigida, quo frigus sanguinem in minimis vasis diutius detineat, & sic ejusdem ad cor refluxus aliquantisper retardetur.

§. VIII.

Recurfus quibus arcendus. Extra paroxysmum ad arcendum mali recursum eximie conducit rhabbari* electi pulvis, ad dimidiam drachmam, vel solus, vel cum cancerorum lapidibus, aut duodecim trochiscorum de carabe granis & dimidio camphoræ grano, bis singulis septimanis, ante lecti introitum, cum haustu aquæ fontanæ sumtus. Est enim rhabbarum quasi specificum ad referendas paulatim obstructions. Egregia quoque virtus est infusi thei- formis ex herba veronica, centum- nodii, summitatibus millefolii, radice glycyrrhizæ & semine fœniculi, ad aliquot patellas quotidie poti. Potui ordinario infervit commode aqua fontana pura & levis, in qua ferrum extinctum, vel etiam serum lactis acidulatum.

§. IX.

Si ex mē- struis suppressis quæ faciendæ. Peculiari ratione huic malo occurrendum, si ex menstruis suppressis, vel obstructis oritur. Tum scilicet vena secanda est in pede, & præterea clysteribus ex mensibus provocandis idoneis confectis, ut artemisia, pullegio, floribus cheiri, baccis lauri & juniperi alvus frequentius eluenda, vel etiam temperatæ ejusmodi species emmenagogæ in infuso aut decocto, simul sunt propinandæ.

§. X.

A corrosivis quomodo excipien- dus. Alia quoque ratione medicatio insituenda, quando ab assumptis acribus & acidis liquoribus stomachi vasa

erosa & ex sanguine sic effusus evomitur. Tum scilicet ad contemperandam acrimoniam & cicurandam rodentem facultatem, eximie conducunt pulveres absorbentes terreo alcalini, ad consolidanda autem vascula sauciata optimum remedium lac cum amylo coctum.

§. XI.

In omni, a quacunque causa fuerit *Anodyna & stupida, ca sugi- da.* producta, stomachi hæmorrhagia, caute mercandum est cum opiatīs & narcoticis, eo, quod virium dejectionem, quæ nunquam non in hoc morbo præsto est, magis adhuc cum summo detrimento augment. Summo etiam studio cavendum est a validis ttipticis, adstringentibus & vitriolaceis pharmacis. His enim sanguinis eruptio quidem sistitur, sed cruor in vasis stagnans putrescit & gravis inflammatio cum sphacelo metuenda, aut minimum, si cachecticum corpus est, expeditus sit in hydropem transi- tus.

§. XII.

Superato vomitu cruento, absti- *A quibus postea cavenda.* nendum postea omni cura ab emetici- cis, nec non ab aloeticis, quibus sanguinis orgasmus, ejusdem inordinatus progressus & ad stomachum confluxus inducitur, ac sic facillime malum revocatur. Recte etiam monet Hippocrates: fugienda esse oleo- la & pingua, quibus addenda etiam dulcia. Nam licet hæc inter alimen- ta sint præstantissima, recursum ta- men & generationi hujus mali favent, quia vascula dilacerata nimium rela- xando, sanguinis affluxum potius in- vitant, quam arcent.

§. XIII.

Ceterum digna utique sunt, quæ subjungantur Hippocratis de morbo *Hippo- cratis monita practica.* nigro monita practica, quæ libro 2. de morbis Sect. 5. consignavit & sic ha- bent: Morbo atro laboranti medica- mentum purgans crebro propinato, & serum & lac, si anni tempus seriat, & cibis abstineat dulcibus, oleosis & pin- guibus; utatur potius frigidis & al-
vum

vum subducentibus, & nisi debilis fuerit, sanguinem e brachio detrahito. Quod si alvus non deiciat, molli infuso subluito, a crapula & venere absteineat, neque multum exerceatur, neque deambulet, calida non lavet, acrida non edat, neque falsa, quæ cum fecerit, cum ætate etiam morbus fugiet.

ENARRATIONES
MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Vomit
cruentus
in juven-
cula cu-
ratus.

Virgo, decimum octavum ætatis annum agens, corpore proæra, macilentæ ac teneræ, facie pallida, anno ætatis decimo-quarto, post vehementissimam iracundiam, tantam cruoris copiam evomit, ut mensuram fere compleret. Subsecuta tum febris assidua, qua discussa, mensium fluxus erupit & in hunc usque diem satis ordinate successit. Interim haud raro emicuit sensus doloris punitivi in sinistro latere & pressorii in ventriculo, quo medicus consultus inductus, cruditates in stomacho subesse suspicatus est, & ob id porrexit vomitorium salis validum antimoniale. Sed inde dolores & pressiones ventriculi mirum exacerbata & accesserunt præterea stricturæ præcordiorum anxie, cum intento capitis dolore, quin triduo post, sanguis magno cum impetu per os erupit, sub extremorum algore, aphonia, animi profunda defectione alvique adstrictione, quæ insequutus æstus ingens, cum magna siti; postero tamen die per vomitum nihil amplius sanguinis, sed tantum ingesta rejecta, & ante meridiem semper ægra melius, post meridiem pejus habuit. Cum demum ego in consilium adsciscerer, his usus sum magno cum fructu remediis. Binis scilicet singulis horis porrexi paulatim sorbendum haustum aquæ fontanæ frigidæ, cum pulvere nitroso absorbente & quindecim liquoris anodynî mineralis gut-

tis. Deinde ter successive injicere jussi clysterem emollientem domesticum, quo alvus ingentem viscidorum recrementorum colluviem dimisit. His levata quidem ægra, conquievit etiam æstus nimius & urgens præcordiorum anxietas, nihilominus mansit semper conatus ad vomendum, junctus interdum, non cum sanguinis, sed pituitæ vomitu, neque capitis dolores, neque anxietates præcordiorum prorsus cessarunt, sed interjecto aliquo tempore redierunt & vires præterea multum fuerunt dejectæ. Quare emulsionem parare jussi ex decocto cornu cervi & scorzonæræ, aqua melissæ & menthæ sine vino, cum seminibus quatuor frigidis, papaveris albi & syrupo papaveris, quam ægra insigni sumit cum euphoria. Præcordiali vero regioni, sacculum herba menthæ, floribus sambuci & chamomillæ Romanæ plenum inque vino coctum sæpius applicare jussi. Et ad levandum capitis dolorem liquoris anodynî mineralis guttas quinque, vel sex, frustulo sacchari Canariensis instillatas, sæpius ori indere suasi. Sic demum effectum est, ut & vomitus cruentus, & omnia reliqua pathemata discederent, & ægra pristinam perfectam recuperaret valetudinem.

Epicrisis.

Quando menses primum instant, decimo tertio, vel quarto ætatis anno, & juvenculæ ob id habent male, fortior animi, per mœrorem, aut iram commotio superveniens, sanguinis e stomacho eruptionem perquam facile suscitare potest, idque tanto certius, quando exhibetur emeticum, tum certe veneni vim habens. Quod si etiam semel hæc adfuit hæmorrhagia, post longum annorum decursum, eadem, quavis data occasione, facile redit, uti quidem in nostra factum est per vomitorium validum, quo sanguinis impetus non modo ad ventriculum, sed & ad caput translatus, in illo cruentum

vomitum, in hoc autem gravia pathemata induxit.

OBSERVATIO II.

*Vomitus
& seces-
sus niger
brevis le-
thalis.* Laborat per longum tempus quartana febre, juvenis, & tandem ab Empirico, nescio quibus, curatus, pravum inde corporis contraxit habitum, cum livido ac plumbeo faciei colore, aliquali etiam circa palpebras tumore & virium languore continuo. Præterea sæpius conquestus est, imprimis post usum flatulentorum, vel animi commotionem, de dolore sinistri lateris, alvo simul dura & tensa. Tandem cum pedibus iter aliquot milliarium conficiens corpus valide exagitasset, & rixas etiam cum sodalibus habuisset, incidit inopinato in vomitum nigrum, largius & aliquoties erumpentem; simul seceserunt per alvum faeces instar picis nigrae ac foetidissimæ. Sub his æger sæpius animi deliquium, si erigeret corpus, incurrit & intra viginti quatuor horas plane expiravit. Dissecto altero statim die cadavere, tam infacetus nares feriit foetor, ut non fere possent adstantes. In ventriculo vasa breviora nigro colore conspicua & disrupta apparuerunt, & tam in ejus cavo, quam etiam ileo intestino, liquamen nigrum foetidum comparuit, vasis ilei simul nigricantibus. Hepar, naturali aliquanto durius visum fuit, sed lien adeo durus, ut pene cartilaginis speciem præberet, atque exterior ejus substantia albescens vix acuto cultro discindi posset; mollior autem interior exigua compages superstes, atro sanguine erat plena.

Epicrisis.

Subitanæ hoc est exemplum mortis, ex sola sanguinis effusione, memoratu utique dignum. Nam in aliis sanguinis profluvii, licet is majori copia effundatur; non tamen tam subito mors, vel etiam animi deliquia accedunt. Quare alia utique subesse

debet hujus eventus causa, quam ego quidem putredini cum intolerabili foetore tribuendam esse censeo. Quæ quia intimæ ad cerebrum nervosæque partes admissionis, subito fluidum illud inficit, quod vires præstat, eodem modo ac in iis, qui spha-celo partium tantum externarum afficiuntur, nec non qui cancrum exulceratum gerunt, & ea propter vitam cum viribus subito perdunt. Quoad causam vero hujus mali, febris quartana diuturna & forsan male etiam curata, reliquit insigne vitium in lienis viscere, quo obstructo, accedente spastica sub ira strictura, sanguis in progressu magis adhuc impeditus, nec ea propter mirum est, eundem tam breviora vasa quam quæ sunt in ileo, disruptis & effluxisse.

OBSERVATIO III.

*Vomitus
cruentus
cum se-
cessu ni-
gro post
14. dies
lethalis.* Fœmina sexagenaria, plethorica, sedentariæ vitæ & crassiori victui addicta, post perperam diuturnam mœstitiam, conquesta est aliquamdiu de lassitudine corporis & dolore in sinistro latere. Quum vero curru aliquando veheretur & simul vento frigidiori corpus exponeret, vomitu ejecit magnam materiæ nigricantis copiam, mox etiam similis coloris per alvum secessit cum foetore ingenti, ipsa autem sub his dejectionibus aliquoties redeuntibus animi semper passa est deliquium. Data fuerunt interne analeptica mixtura, cum aceto destillato & cancrorum lapidibus. Exterior ventriculi regioni applicatum balsamum nostrum vitæ, ac præterea sedato post vomitu, rhabarbarum in substantia cum manna datum. Videbatur malum hisce mediis aliquantisper inducias dare, & spatium triginta horarum, neque per superiora, neque inferiora, contigit ejectio; nihilo tamen secius rediit postea aliquoties anoterica & catotetica dejectione.

jectio, cum animi deliquio, appetitus fuit simul prostratus, somnus turbulentus, paucus & nihil reficiens; quibus tandem, elapsis duabus hebdomadibus, consumpta femina occubuit. Tradito ad balsamationem cadavere, inspeximus mortis & morbi causam, ac invenimus, vasa ventriculi brevia tumida & sanguine atro farcta ac in intestino ileo affatim cruorem atrum. Hepar magnum erat valdeque induratum, lien non quidem durus, sed naturali duplo major, adeo mollis, ut ipsius substantia digito pressa mox dehisceret, & sanguis foetidus, obscure nigricans quaquaversum difflueret.

Epicrisis.

Ortus fuit funestus hic morbus procul dubio ex emanente sanguinis per uterum purgatione, qua cessante, in femina plethorica, neglecta præterea vensectione, necesse utique fuit, ut sanguis in visceribus stagnaret, ea infarciret, & subtracto tandem per animi moerore eorum robore, mortemque hac ratione inferret. Quod autem diutius malo hoc affecta traxit ægra, neque etiam tam ingens adfuit foetor, tribuendum videtur, tum, quod sanguis non simul & semel, sed successive effusus, tum etiam, quod sanguis in ætate senili non adeo patticulis sulphureis scatet, quam quidem in ætate juvenili.

OBSERVATIO IV.

*Secessus
niger ex
sumore
brachii
viduo
lethalis*

Prodierat in dextro brachio infantis mensis unius unica nocte tumor insignis, qui mox lividus ac durus cum venis inflatis redditus, tenello, postquam per tres dies, & noctes continuo ejulasset, & per alvum materiam instar picis nigram egressisset, vitam eripuit. Dissecto mali moris tumore, cuncti substrati muscoli, una cum vasibus, exesi, corrupti, putrefacti, sanguine foetido infarcti comparuerunt, & exigua admodum sanguinis quantitas in reliquis

corporis canalibus: Illam vero nigricantem materiam per alvum ejectam, partim ex ventriculo, partim ex intestinis venisse, arguebat, quod adhuc ibi non nihil ejus supererat, & vasa intestinorum nigricante sanguine turgida apparebant.

Epicrisis.

Nutricem hujus tam misere pereuntis infantis fuisse impuram & lue gallica ante annum laborasse, fuit post fata compertum. Interim non dubium est, quin ob motum sanguinis in parte inflammata, & corrupta interceptum, is alias vias quæstiverit ac demum tenuia ventriculi, & intestinorum vasa perurperit, eodem modo ac subinde evenit, a gravibus partium externarum contusionibus, sanguinem e naribus, vel etiam per alvum, aut alias vias prorumpere. Quam in rem consentit peritissimus *Platerus*, qui in *praxi* pag. 326 scribit: *a contusione aliqua facta circa viscera ventriculo vicina sanguis nonnunquam evomitur*. Nigredo autem sanguinis intimam omnino corruptionem ejus indicat, quæ sine omni dubio a corrupta illa putrida tumoris materia profecta, & communicata. Neque etiam alia ex causa, nigri & picei coloris cruorem, qui per anum in ejusmodi affectibus fertur, quam ex valde corrupto in viscere quodam sanguine, totius massæ instar fermenti texturam invertente, petendam esse arbitror.

OBSERVATIO V.

Non ita pridem femina Hebræa *Vomitus ag* Amstelodamo meum exquisivit con- *cruentus* filium. Agit hæc quinquagesimum *modo* annum, & ante octo jam fere annos, tribus, vel quatuor, ante mensium fluxum diebus, sanguis e na- *vacua* ribus per intervalla notabilem quan- *men-* titatem profudit, donec prodiret *stirus* uterina purgatio, & narium stilli- *dens.* cidium tolleretur. Succedit hoc per sexennium, postea vero non amplius *e na-*

e naribus menstrua periodo sanguis prorupit, sed præcedente leviori tussi, e faucibus aliquot successive cochlearia screatu evacuata. Tum semestri abhinc spatio, circa mensium tempus persensit, vomitu, sine tamen singulari conatu, e ventriculo sanguinem ad aliquot per intervalla, cochlearia protrudi; idque adhuc, quotiescunque redit tributi lunaris periodus, accidit. Ceterum foemina est succi plena, vitæ sedentariæ, lauto victui & potui vini addicta, & ex eo quo vomitu egressi menstruatim sanguinem, ob periculi metum viriam experta est languorem, cum appetitu prostrato & exiguu somno, quæ tamen post mensium fluxum & exacto octo dierum spatio, inducias dederunt. Accepit & conquisivit huc usque multa & varia medicamenta, sed frustra. Neque venæ sectio, quæ tantum circa æquinoctium fuit celebrata, ullam attulit opem. Ego igitur consilium dedi, ut ante imminens mensium tempus, venam pedis aperiendam curaret, & tres tantum uncias sanguinis effluere permitteret; dein ut singulis hebdomadibus bis rhabbari pulverem, cum lapidibus cancrorum & nitro permixtum, mane, vel vespere, circa lecti introitum cum haustu aquæ frigidæ sumeret, frequentius infusum theiforme, ex veronica, scabiosa ac summitatibus millefolii mane biberet, a vino & carnibus penitus abstineret, pro potu vero pitana uteretur, usque ad tempus vernum, quo fontis Selterani cum quarta parte lactis mixti potum per quatuor vel quinque hebdomades instituere & ipsam ceterum hilari animo esse iussi.

Epicrisis.

Patet manifesto: hanc sanguinis eruptionem, non symptoma, vel effectum morbi cujusdam in viscere vasculoso obstructo consistentis, sed salutare opus naturæ esse. Etenim in femina hac valde plethorica, per spasmos, solenniter mensium fluxum præcedentes, pars sanguinis ad superiora, & primis annis

ad caput, postea ad pulmones & denique ad ventriculi vasa translata fuit, quam translationem veteres palindromen, vel metastasin appellare consueverunt. Quia vero jam tempus adest, ut plenarie mox emanent menses; hinc quasi singulis mensibus sanguinis missionem & abstinentiam ab iis, quæ multum sanguinis ingenerant. Et quia præterea cruoris vomitio nunquam non valde suspecta, metuendus omnino est gravior si viscera abdominis sanguine forte oppleantur, & infarciantur, progressu temporis, effectus; quem potus aquæ Selteranæ, cum victu tenui & moderata diæta utique avertere & præcavere valet.

OBSERVATIO VI.

Triennio abhinc peregre vocatus Vomitus: fui ad generosissimam sceminam, delicatæ & teneræ constitutionis, vomitu sanguinolento enormi correptam. Accedens illico obvium habui maritum, monstrantem binas argenteas pelves, liquamine ex cruore concreto & phlegmate plenas, quod vomitu fuerat exturbatum. In agra offendi pulsum valde debilem, & vires ita dejectas, ut erecto capite in animi incideret deliquium. Quare ingens periculum subesse dixi. Dedi quidem analeptica & roborantia sed altero die, post aliquot adhuc instar loturæ carnis, intermixtis sanguinis fusci coloris grumulis, vomitus, placide occubuit. Quum in causam morbi mortisque inquirerem, rescivi: defunctam, post puerperium laborasse tertiana, tunc temporis grassante genii valde anomali; hanc post quinque accessiones a medico vicini oppidi, missis pulveribus fuisse sublatam, ex eo vero per tres menses restitisse fluxum uterinum & successisse dolorem hypochondrii sinistri gravativum. Hinc matrem per mortam fuisse, ut ab extraneo medico petierit & filia miserit medicamenta, elixirum scilicet, quod, quum explorarem gustu, proprietatis sine acido, cum essentia zedoariæ & succini erat, de.

de quo ter quotidie guttas quinquaginta cum vino Rhenano veteri, & generoso, sumserit ac pro ordinario potu cerevisiam valde lupulata habuerit. Sed elapso vix trium hebdomadam spatio, incidisse ipsam in funestum hunc morbum.

Epicrisis.

Tragicus hic casus doceat juniores practicos: quam perniciosum sit, emmenagogis, ad ciendos menses, paulo validioribus uti in subjectis tenerioribus, in quibus post puerperium & febrem magis deficit, quam abundat sanguis; tanto magis, si ex dolore gravativo hypochondrii sinistri, labis in visceribus, post febrem, sine dubio adstringentibus cohibitam, & in primis lienis, iusta est suspicio. Nam ubi obstaculum ponitur in interaneis transeunti sanguini, is calidioribus medicamentis valde exagitat & expansus, venas ventriculi teneriores facile vi perumpere & exitum affectare, atque etiam sibi parare valet.

OBSERVATIO VII.

Morbus niger ex hepatis vitio lethalis.

Causidicus clarus, quadragenario major, corporis habitu gracilis, & inter labores fori assiduos ledentariam admodum vitam colens, a pluribus jam annis cerevisiam partim, partim vinum in seram usque noctem bibere consueverat, tam largiter, ut quotidie vix tres, vel quatuor vini mensuræ sufficerent. Dum vero potui sic indulgit, ciborum appetentia cum viribus languescere cepit, corpus quoque marcescere & sæpius gravativus dextri hypochondrii dolor affligere, facie simul existente plumbea & coloris ad ictericum vergentis. Venæsectionem natura quasi horruit, eandemque vix semel, vel bis, per totam vitam admiserat, in juventute tamen narium stillicidium expertus fuerat frequentius. Quum

demum in convivio plus quam tres potentis Hungarici vini mensuras ingurgitasset, saltando quoque corpus valide exagitasset, domum delatus, summam præcordiorum anxietatem perlenit ac paulo post iterato per intervalla sanguinis fulci, ex parte concreti, colluviem evomit ingentem. Injecto ex jure galli, oleo amygdalarum dulcium, nitro & sale aliquoties clystere, ejusdem indolis etiam per alvum secessit liquamen, ut adeo intra viginti quatuor horas plus quam tres sanguinis mensuræ per superius & inferius os exirent. Vocatus ego, porrexi interius mixturam analepticam leniter adstringentem, ex aqua menthæ, melissæ, theriacali, cinnamomi sine vino, succo citri, cum corallis, speciebus de hyaciatho & syrupo papaveris albi. Exterius præcordiorum regionem inungere jussi linimento ex oleo amygdalarum dulcium, nucisæ & camphora, & superimponere sacculum herba menthæ, absinthii, floribus rosarum rubrarum, chamomillæ Romanæ plenum, ex vino rubro coctum. Quibus quidem sensim sanguinis per superna eructatio constitit, sed remansit magna virium dejectio, cum ciborum plenaria inappetentia, successit tandem ventris, cum superiorum tabe, tumor, & intra bimestre spatium mors ipsa.

Epicrisis.

Cruentam vomitionem ex liene & hepate proficisci, prisca jam fuit Galeni sententia, & ego idem aliquoties experientia habeo confirmatum in iis, qui postquam aliquamdiu de dolore hypochondrii dextri pressorio diuturno conquesti, accedente gravi iracundia, motu corporis impenso, vini potentis abusu, aut refrigeratione externa, vomitus, necnon secessus alvinos sanguinolentos incurrerunt, tam largos, ut intra exiguum tempus, ejecta plus quam tres vel quatuor

tuor mensuras æquarint. Quare mihi omnino videtur verosimile, non tantum ex brevibus ventriculi vasis, uti in sola vomitione cruoris accidit, sive secessum per alvum, verum etiam per epaticos ductus nimium ampliatis, vel plane disruptos venæ portæ ramulos, ad duodenum percurrere sanguinem ibique effusum, non modo vomitus, sed & dejectiones alvinas sanguinolentas facere. Discant vero etiam ex hac observatione strenui illi spirituosorum in primis potatores, quam male consulant suis visceribus. Ego enim inde obstructions, indurationes & rupturas in melaëraicis vasis sanguineis & lymphaticis vidi, unde postea ater funestus morbus, cruentus vomitus, hydropes, lentæ & hæcticæ febres.

OBSERVATIO VIII.

*Vomitus
& seces-
sus a
mensum
reventio-
ne* Percollebatu ingenti terrore femina trigenaria ipso illo tempore quo menstrua purgatio succedebat, & tremens adhuc ingerebat aquæ frigidæ haustum liberalem, eoque in artuum tremorem validum, & inappetentia ciborum delabebatur. Redeunte menstrua periodo, sanguis quidem comparuit, sed iusto parcior, ac maximæ præcordiorum anxietates, cum nausea, vomitu, extremorum frigore, & faciei rubore ipsam infestarent. Tertio mense priora redierunt pathemata cuncta, & præterea accessit per triduum vomitus largus sanguinis, vires summopere prosterbens.

Epicrisis.

Nihil certe deterius & feminatum sanitatem magis lædit, quam gravis animi ex iracundia, aut terrore commotio, incidens in illud tempus quo uterina purgatio succedit. Salutares enim illi motus sunt excretorii, sic statim invertentur, ad interiora vergunt, ac facile postea in habitum transeunt, nisi cito emendentur iterum. Quare si incidit

eiusmodi noxa, quam fieri potest citissime succurrendum congruis auxiliis, inter quæ præter venæsectionem, & clysteres demulcentes, quam maxime proficua theiformia infusa, cum iis quæ sanguinis ad exteriora motum rursus revocat, blanda scilicet diaphoretica.

C A P. IV.

De hæmorrhoidali fluxu nimio.

Theses Pathologicæ.

§. I.

NON omnis liberalior sanguinis per sedis venas secessus, pro eo, qui præter & extra naturæ legem fit ac nimius est, habendus; sed consideranda vasa, corporis habitus, vires, ætas ac temperamentum. Non enim infrequens, quod ea sanguinis effusi quantitas, quæ certis corporibus legitima est ac salutaris, aliis vicissim sit nimia ac perniciofa. Neque enim omnis solito largior, a mole sanguinis valde aucta eaque paullo impensius commota, suscitatus hæmorrhoidalis fluxus, censendus est morbosus, sed is demum, qui diutius insistit, qui vires prostermit, quo appetentia, laudabilis alimentorum digestio, nutritio aliæque functiones læduntur, ac metus tandem est, ne via ad graves, & chronicas passiones pandatur.

Nimius hæmorrhoidum fluxus, quid & qualis.

§. II.

Nimium hæmorrhoidum fluxum antecedunt ut plurimum, & comitantur hæc: dorfi & lumborum gravativus pressoriusque dolor, interdum crurum stupor, extimarum partium cum levi horripilatione contractio, vasorum in iis subsidencia, pulsus durior, & contractior, oris fauciumque siccitas, urina parciore & frequentius pallida, sensus ponderis in podice ad perineum se extendens, ventriculi imbecillitas, flatu-

Eiusdem signa.

talentia in imo ventre, frequens ad menjendum, & defidendum stimulus, subinde cum mucis albi, & biliis exclusione, ac senioribus magisque imbecillis accidit præterea ani procidentia.

§. III.

*Quæ sã-
guinis
excreti
qualitas
& quã
alitas* Sanguis in nimio hoc profluvio ater plerumque in principio excernitur valdeque grumolus; interdum etiam in frustra quæ palmam manus æquant coactus e varicosis vasis vacuatur; postea sequitur rubicundus, & demum admodum serofus, quandoque pituitosus, sive mucus albuminis ovi speciem habens. Copia sanguinis excreti nonnunquam oppido magna, ac uti *Montanus* notavit, quotidie duas libras, vel uti *Panarollus* vidit, quotidie libram, æquat. Diu etiam sæpe insistit profluvium, idque per integrum mensem, viginti, quin quadraginta quinque dies, factum esse, observatorum fide dignorum testimonio constat.

§. IV.

*Ex hæ-
morrhoi-
dib. in
æternis
venit.* Sanguinis per intestinum rectum excretio omnis fit per vasa sic dicta hæmorrhoidalia. Extremitates tamen hæmorrhoides rarius fluunt, sed in varices dolorificas facile abeunt, quæ apertæ sanguinem plorant, neque tamen crebro nimium fundunt. Ac internæ hæmorrhoides, quæ propagines sunt splenicæ rami, & ad intestini recti interiorem substantiam, quin ani usque sphincterem porriguntur, una cum arteriis ex mesaraica inferiori productis, non modo fluxus effusioris fontem præbent, sed & suppressæ, morbos, qui ex labe hepatis, lienis, pancreatis, mesenterii & intestinorum fiunt, ingenerant.

§. V.

*Arteriis
maxime
tam ser-
iam ve-
nis.* Ipse fluxus immediate proxime arteriolarum ramos sanguine nimium distentos tandemque disruptos contingit. Neque tamen ex toto negandum, e vena etiam hæmorrhoidali, propter læsam quæ ipsi cum arteria est anastomosis, multum sanguinis ibi collecti & sæpe viriosi prodire, Patet facta enim sic

via valvulæ egressum ibi impediens defunt, & si vel maxime essent, varicosa tamen venarum habitudo multum & valvularum situm immutat necesse est.

§. VI.

Salutarem illam per sedis venas sanguinis evacuationem, difficiliorem per hæmorrhoidales venas, ob situm earundem perpendicularem, progressui & ad portæ venam ipsumque hepar reditui, in acceptis ferendum esse, & quando vasorum in recto extrema ab accumulato ibi sanguine nimis diducta aperiuntur tandem atque dehiscunt, contingere, inter omnes constat. Unde qui excedentis etiam, & perniciosi hæmorrhoidalis fluxus causam atque originem ab impedito sanguinis per hæmorrhoidales & mesaraicas venas ipsumque hepatis viscus motu progressivo repetit, is minime a vero aberrat. Testatum id sane faciunt observationes anatomico-præcticæ, quibus confirmatur, illum venæ hæmorrhoidalis ramum, qui juxta coli tractum excurrit ad anum, multum quam quidem secundum naturam esse suevit, ac vel triplo ampliorem, in iis qui hæmorrhoidum excessu perierunt, offendi. Etenim quo major sanguinis per arterias est affluxus, & segnior per venas refluxus, eo magis a collecto sero & sanguine fibræ laxantur, vasorum alvi diducuntur, & labefactato sic magis magisque partium tono ac robore, profluvium diutius durat, facilius etiam recrudescit.

§. VII.

Quæcunque igitur sanguinem ingignunt nimium, ejusdemque per portæ ramos commeatum remorantur, aut etiam copiosiores ad loca hæmorrhoidalia affluxum invitant, ad hæmorrhoidalem tam moderatum, quam etiam immoderatū fluxum disponunt. Hinc est, quod qui laxum, spongiosum, obesum, plurimis vasis sanguine turgidis distinctum corporis obtinent habitum, qui lauto fruuntur victu, vi-

*Causa
impe-
ditus
sanguis
per hæ-
morrhoi-
dalis
& me-
saraica
progre-
sus.*

*Atque
concur-
sione plu-
res causæ*

et genus colunt sedentarium motusque; experts, & a majoribus hoc morbo affectis prognati, hæmorrhoidum excessui quam maxime sint obnoxii. Eandem quoque ob causam accidit, quod acriora purgantia, aloetica crebrius usurpata, calidorum ciborumque aromaticorum, nec non potus vinosi dulcis atque potentis liberalior usus, omisæ suetæ sanguinis subtractiones, animi affectus, ira potissimum & tristitia diuturna, & corporis quoque, maxime per equitationem, commotio impensior, aliæque id genus plura, ut impetat hic sanguinis fluxus præternaturalis, faciunt.

§. VIII.

*Periculosus
fluxus
nimius.*

Ceterum periculosum utique est effusus hoc sanguinis hæmorrhoidalis profluvium. Inde enim vires convelluntur, corpus marcescit, femora gravantur, somnus fit laboriosus, præcordia gravativo sensu anguntur, venter cum borborygmis tumet, ac pulsus micat debilis. Urgente postea diutius fluxu, pedes circa malleolos intumescunt, facies item & oculi, color illius fit luridus ac plumbeus, spiritus arctius meat, & postremo in cachexiam, hydropem, lentam & hæcticam febrem fit transitus. Ut adeo pateat: ex defectu etiam sanguinis graves subnasci ægritudines, ac utique vitæ viriumque thesaurum esse sanguinem, nec quantitate, nec qualitate peccantem.

§. IX.

*Ducit ad
hæcticam.*

Exitialis hæmorrhoidum excedentium eventus certius imminet, si tumor hepatis, vel lienis, hypochondriorum inflatio, cum alvo adstrictiore, incipiens cachexia & hydrops, morbosam hanc sanguinis effusionem induxerunt. Sic enim sub ipsa priora mala ingravescent, obstructions incrementum & obfirmantur, ac vitiosa quoque sanguinis & succorum constitutio augeatur. Unde profluvium fit chronicum, tandemque in atrophiam lentamque

hæcticam febrem, cum extrema virium jactura terminatur.

§. X.

Frequentioris observationis est, nimias sanguinis per sedis venas profusiones ducere ad hydropem, idque præsertim in phlegmaticis, & qui rarum corporis obtinent habitum. Si autem hydropi ex hepate indurato supervenit ejusmodi excessiva hæmorrhagia, certum mox subsequatur mortis præbet indicium.

Et hydropem.

C U R A T I O .

Varia, & differentis indolis sunt causæ, quæ ad excitandum nimium hæmorrhoidum profluvium faciunt atque concurrunt; ideo variæ etiam medendi sunt indicationes, & varia quoque ac diversæ naturæ ad arcendum illud ac persanandum remedia.

§. I.

Non adeo insolens est, ut in corpore plethorico, resitante aliquandiu facto alias fluxu, a vehementiori corporis, vel etiam animi commotione, a potu spirituosius liberalius assumpto, balneo nimis calido, aut medicamento intestinum sanguinis motum nimium intendente, non modo subito & confestim fiat, sed & solito diutius insistant sanguinis, cum pulsu magno & vehementi, per hæmorrhoides profusio. Quod ubi accidit, primo omnium divertendus ac derivandus sanguinis impetus, eumque in finem sanguinis missio in brachio, vel brachiorum in liquorem aquoso-vinosum tepidum immissio, apprime ex usu est. Dein usurpanda ea, quæ excedentem intestinum partium in sanguine sulphurearum motum componunt, diluentia maxime & refrigerantia, potus aquæ frigida, præsertim chalybeata, vel mineralis temperata, seri lactis cum succo citri coacti, quæ plantaginis, fragorum, acetosæ,

*Sanguinis
co-
pia
mi-
nuenda.*

acc-

acetosellæ, decoctum cornu cervi citra-
rum, tinctura rosarum cum spiritu vi-
trioli præparata, & confecta ex his cum
sirupo rosarum, julapia. Eundem in fi-
nem præstans est virtus nitroforum,
nitri tantum purificati, vel artificialis,
ex spiritu nitri, & sale tartari parati,
vel in pulvere cum absorbentibus, &
roborantibus, vel etiam in potu dati.
Porro operam locant egregiam quæ
impetuolum solidorum, & fluidorum
motum placant, simulque dolores &
spasmos levant, anodyna, inter quæ spe-
ctatæ virtutis est liquor noster anody-
nus mineralis, spiritus etiam nitri dul-
cis ritu paratus, aqua item florum cha-
momillæ vulgaris, & summitatum mil-
lefolii, necnon ex papaveraceis, semen
papaveris albi, sirupus papaveris utri-
usque, aqua & extractum papaveris,
aut si fortioribus utendum, semen
hyosciami albi.

§. II.

Quando cum virium jactura, & no-
bilibiorum functionum læsione effusior
fluxus diu persistit, incipiensque visce-
rum labes subest, & magis serosi aquei,
quam consistentis fibrosi sanguinis co-
pia delinquit, conferunt quam maxi-
me ea, quæ succos vitiosos ac biliosos
clementer paulatimque per alvum
adducunt, simulatque humorum mo-
tum a recto intestino ad tunicas, &
glandulas reliquorum intestinorum alli-
ciunt, eoque nomine merentur laudem rha-
barbarina, cum passulis minoribus, & ta-
marindis, vel quod idem, cum cremore
tartari, si corpus est biliosum, in po-
tione elæosaccharo citri condita. Tum
quoque temperatiora diaphoretica, corri-
gendo, & expellendo acres humores,
officium faciunt opportunum, ibi ma-
xime, ubi scorbutici, vel purpuracei a-
liqui, aut alius exanthematicæ mate-
riæ, sanguinis, & seri contextui altius
inheret. Horum in numero sunt cor-
nu cervi ustum, vel uti vocant philoso-
phice, præparatum, unicornu fossile, dia-
phoreticum antimonium, acetum vini
cum lapidibus cancerorum mixtum, a-

qua galega, florum sambuci, cardui
benedicti theriacalis, simplex mistu-
ra, diascordium Fracastorii, quæ in po-
tionem lege artis possunt redigi. Nec
proletaria virtus est liquoris anodynii
mineralis, cum quarta liquoris bezoardi-
ci Bussiani parte nupti, infusi cum thei-
formis ex millefolio, veronica, pilosel-
la aliisque concinnati, & cum disposi-
tione in lecto aut conclavi ad blandum
sudorem, poti. Atque etiam non possu-
mus non hoc loco merito commenda-
re refractam camphoræ dosin, ad gra-
num dimidium, præsertim quando ni-
trosis, & bezoardicis pulveribus com-
miscetur. Hac enim ratione acris, &
caustica materia, quæ sæpe spasmodum
æqualem sanguinis commeatum tur-
bantium, & hæmorrhagiam largam
inducentium causa est, obtrunditur, &
foras ejicitur, simul adstringentium, &
anodynorum vis, tantisper, ne noceat,
refrænatur. Itaque non ineptus cens-
endus ille Veterum mos, quo campho-
ram præcipuis ad sistendas etiam hæ-
morrhagias medicinis, commiscuerunt,
ut ut exigua admodum dosi, cujus generis
sunt species de hyacintho, diatrion fan-
tali, diatrion Abbatis, trochisci de
carabe, sperniola Crolii, necnon fami-
geratissimus *Heurnii* ad sistendum san-
guinis fluxum pulvis.

§. III.

In graviore illo, & difficillimæ me-
dicationis fluxu, qui obstructione, vel
infarctu moleque adaucta visceris cu-
jusdam, hepatis, lienis, aut in feminis
uteri, nititur, eligenda, si medicinæ ad-
huc locus, ejusmodi auxilia, quæ dum
obstructionum repagula solvunt, hu-
mores non nimium commovent. Inter
hæc a præcisis jam temporibus usu, & se-
curitate celebres pilulæ, de bdellio Me-
sue, a *Foresto*, *Soleandro* & *Riverio* lau-
data. Nec contemnenda pilulæ Bec-
cheriana methodo ex amaris extractis,
& gummatibus temperatioribus con-
cinnata, ita tamen ut aloes in locum,
rhabarbari extractum, largius paulo
com-

Obstru-
ctiones
vesiculae
de.

commixtum furrogetur, si hisce nitrosi pulveres pro re nata interponantur. Nil vero ad expedienda obstructa aqueis & diluentibus est præstabilius. Unde quam optime in usum trahuntur minerales aquæ, subtilitate atque temperie nobiles, quarum classem ducunt Antonianæ, Wildungenses & Selterianæ, vel cum, vel sine lacte potæ. Et certe prudens ac moderatus harum aquarum, ad aliquot hebdomades, sub debito regimine & interpositis pilulis dictis, necnon elixirii balsamici temperati martialis pharmaci mixtura acuat usu continuatus potus, palmam præripit reliquis cunctis. *Montanus* præterea in consiliis, jus pulli copiose tribus ante prandium horis bibere jubet, eoque plures hoc malo se liberasse testatur. Majoris tamen adhuc efficacæ erit, si juseulo incoquantur acetosæ, cichorii & scorzonæræ radices, aut etiam medicamentum martiale temperatum, cujus generis est illa cum pomorum succo parata martis tinctura, cum extracto cascarillæ aquoso, primo mane sumatur, ac postea supra laudatum jus copiose bibatur.

§. IV.

*Atonia
recti in
testini
firmam-
da.*

Demum inter præcipuas copiosæ sanguinis affluxus & effluxus causas referenda merito recti intestini, ejus membranarum & vasorum atonia. Quare adhibenda etiam utique ea, quæ relaxatis nimium & a tono dejectis partibus scenerant iterum robur. Interius laude sua hoc nomine non defraudandæ sunt species de hyacintho, trochisci de carabe Mesues. Ex martialibus est maxime ipse hæmatites in subtilissimum pollinem reductus, tinctura martis Zwolferi, crocus martis antimonialis subtilissimus cum conserva rosarum antiqua exhibitus, tinctura item florum salis ammoniaci martialium, cum rectificatissimo vini spiritu parata & cum æquali portione elixirii amari temperati mixta. Inter resinosa & balsamica nobilis est virtus succini præ-

parati vel alcalisati, extracti cascarillæ santali rubri. Et hæc omnia cum prudentia convenienti ordine ac dosi usurpata, fructu non destituuntur, si modo malum recipit adhuc sanationem.

§. V.

Adhibenda præterea etiam sunt topica constringentia, ad obtinendum effectum speratum. Si igitur venæ in anilymbo varicosæ, citra alvi depositionem, magnam sanguinis, non sine syncopes, vel mortis metu, fundunt copiam, colcothar vitrioli, vel etiam lupi crepitum, sine noxa admoveere licet. Tanto magis, si leniora prius adhibita profecerunt nihil, cujus generis est decoctum ex floribus balaustrorum, rosarum rubrarum, myrrha, plantagine, malicorio & china cortice cum vino rubro præparatum & cum spongia recto intestino post dejectionem alvinam applicatum. Ubi autem impetus sanguinis effluentis jamjam compositus, osi sacro cum perinæo & pube apponendum crebrius epithema ex herba menthæ, sumach, floribus rosarum rubrarum, hyperici, rasura ligni santali rubri, massiche, cardamomo & chaccarillæ cortice, in vino rubro coctis. Neque minus ad firmandum intestini recti tonum ex usu est, idem hoc decoctum ano injicere syringa.

*Adhibenda
externa*

Cautela & Observationes
Clinicæ.

§. I.

In medicatione effusi hæmorrhoidum ac morboosi profluvii hæc servanda methodus: ut præmittatur sanguinis missio, & primarum viarum cum recenti cassia, vel rhabarbaro electo in decocto repurgatio; postea vero roborantia, & leniter adstringentia, & in externa, tutius adhibere licet. Ex nimia enim sanguinis profusione tanta oritur imbecillitas,

*Ordo in
medicatione
servandus.*

litas, ut medicamenta efficaciora rarius felici cum successu applicare sit integrum. Generalis quippe medendi est regula: quo major naturæ est imbecillitas, eo leniora & diætetica magis remedia, minus vero validiora pharmaceutica usurpare decet.

§. II.

Cautela circa refrigerantia. Nitrosa, acidula, & refrigerantia, ut in principio, & ubi ingens æstus & orgasmus sanguinis præsto est, usurpantur cum euphoria; ita minus tutus eorum dem est usus, sanguine cum viribus jam nimium profuso & ventriculo debilitato, præsertim, ubi ex viscerum obstructione fluxus est symptomatikus.

§. III.

Penesætionem. De phlebotomiæ usu tenendum, eandem non facile in agro absente esse adornandam; eo quod multum refert, ut iusta & conveniens sanguinis quantitas emittatur. Etenim in principio, si corpus sanguine valde turget, major ipsius, ad derivandum e brachii vena, copia, poterit subtrahi. At ubi jam multum cruoris sponte effusum, parcius & partitis potius vicibus, cum prudenti & cauta ratione, instituenda est missio.

§. IV.

Circa fluxus cohibitionem. Optime jam monuit Hippocrates hæmorrhoidibus nimium fluentibus oclusis reliquis venis, unam servandam esse apertam, ne hydropis, vel tabis fiat metus, facta scilicet sanguinis ad pulmones vel hepar, palindrome. Ut ut vero effatum hoc proxime intelligendum sit de externis venis nimium fundentibus, & per unctionem, vel stiptica oclusis; recte tamen etiam applicari potest, ubi ex internis, uti nostris solenne est regionibus, effusus sanguinis fit profluvium. Tanto magis, quia has occludere, sive potius fluxum sistere, non ita promptum est ac expeditum, nec nisi per validiora interna perficiendum, quod, si non perite & valde circumspicte adornatur, damnum redundat, effato Hippocratis certissime.

Hoffm. System. T. IV. P. II.

§. V.

Quæ quum ita sint, valide adstringentium usus utique sit cautissimus. *Ad adstringentium usum.* Neque enim in principio, multo minus quando vires cum sanguine jam exhaustæ, utilem locant operam, ac potius in corporibus imbecillis, & exquisitis sentientis naturæ, spasmodica pathemata, convulsiva, animi deliquia, summas præcordiorum anxietates, cum tremore, & palpitatione cordis concitant. Quod si itaque fluxum compeſcentibus uti necesse, consultum est, non vi, & magnis dosibus id perficere, ne noxam inferant. Oportet quoque subungere diluentia, temperantia, & leniora laxantia, inter quæ præstantissimum est asininum lac, vel serum lactis dulce. Potissimum vero præstat, martialia liquida cum ipsis diluentibus assumere.

§. VI.

Quando tamen sanguinis ex hæmorrhoidalibus locis fluxum subito sublatum summæ præcordiorum anxietates, inflationes, cum inquietudine, & angustia excipiunt, revocandus is est lenioribus elicientibus, & laxantibus, clysteribus quoque emollientibus ac suppositoriis. *Cohibitus liquoribus revocandus.*

§. VII.

Pari ratione cum hypnoticis, opiacis & narcoticis mercandum est cautissime, quippe quæ, tanto magis intempestive data, insaniam plane inducere apta sunt. Ex optimis, si locus, est illa massa pilularum, a Wildegansio nomen gerens, quæ etiam cū fructu exhibetur, quando atrox dolor & spasmus sub prima lumborum vertebra, nimiam sanguinis effusionem movet, eaque propter est placandus. *Anodynorum cautela.*

§. VIII.

Si ullo morbo exquisita vitæ victus quo ratione opus est; in hoc certe id quam maxime necessarium, eaque neglecta auxiliis, vel præstantissimis, obtinendum nihil. Quocirca ægris commendanda serio abſtinentia a fructibus horæis, leguminibus, *Que in victu servanda.*

D

ace.

acetariis, lacticiis, carnibus vetustis, induratis fumo atque salitis, ab aromatis, allio, cepis, vino potenti spirituosisque cunctis. Dissuadenda etiam venationes, omnes impensiores corporis commotiones, per equitationem maxime & vecturam, in locis præsertim lapidosi & inæqualibus, & placidum potius motus genus, supernam magis, quam inferiorem corporis regionem afficiens, sub cœlo amœno, sereno, concedendum. Nihil vero sic laborantibus perniciosius animi commotione, ira in primis ac terrore, unde occasio ad eas studiose præscindenda omnis. Neque minus multum interest, ut congruo potu utatur hæmorrhoidibus effusis obnoxius. Nos quidem potum aquæ, vel feri lactis, item decoctum fantali rubri cum mastiche & cinnamomo, necnon julepos, ex decocto cornu cervi, syrupo acetositate citri, additis aliquot guttulis olei de cedro, vel unciis aliquot aquæ florum citri, maxime commendare solemus, tum præservandi, tum curandi scopo.

S. IX.

Composito morbo hæmorrhoidum profluvio, ne iterum erumpat, danda est opera. Obtinendum id exacta vivendi, modo commendata, ratione, sanguinis missione, ter, vel quater quotannis instituta, primæ regionis quovis mense per epicrasin repurgatione, ac dextroa quarum mineralium, vel solo lactis chalybeati usu. Sedulo denique cuncta ex alimentis & laxantibus vitanda, quæ dolorem excitant, quia hæc sequitur desidendi cupiditas.

ENARRATIONES
MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Hæmorrhoidum
excessus
lethalis
post Pyr-
montanas.

Celeberrimi nominis vir, corpore plenus atque robustus, sexagesimum tertium ætatis annum egressus, a multis jam annis liberale sanguinis per ve-

nas sedis passus est stillicidium, fere menstruum, eodemque rite succedente valetudinis incommoda sensit nulla. Sed posteaquam diuturno affectus fuerat cum tacita iracundia moerore, restitit hæmorrhoidum fluxus, & facies ante florida facta flavescebat & flaccida, cum oculorum intumescencia. Ob metum igitur cachexiæ Pyrmontanas adiit acidulas eademque ingenti copia hausit, neque tamen in, neque post earum usum, conveniens coluit in vita vitæque regimen. Inde effusissimus sanguinis puri per anum sequutus est fluxus, non compescibilis, licet nitrosis pulveribus Becherianisque pilulis uteretur. Pedes potius facti cedematosi, venter intumuit, vires collapsæ, anhelitus factus difficilis, superiora contabuerunt tandemque exceperit mors.

Epicrisis.

Nihil certe ex animi etiam commotionibus hæmorrhoidariis est perniciosius, quam angor & mœstia diutius extracta, quæ vires, tonum ac robur partium labefactando, efficiunt primum stagnationes, quæ postea obfirmando in abdominis visceribus infartus, excessivas inducunt hæmorrhagias atque funestas. Pyrmontanas autem acidulæ, si quis illis uti velit cum fructu, exquisitum postulant regimen, tam sub, quam aliquot hebdomades post usum, tanto magis, si potans jam tum viscerum affectus est labe. Quod quia in nostro non factum, sed potus pro lubitu, sine observatione debita institutus, malum exacerbatum & ad exitum tristem traductum esse non est mirandum, nec ea propter dextro usui quicquam detrahendum.

OBSERVATIO II.

Judæus annorum quinquaginta, nat. Hæmorrhoides
tus patre hæmorrhoidario, & ipse a nimia
prima statim ætate sanguinis stillicidiis, in variolarum quidem & morbil-
lorum morbo e naribus, ac postea hæ-
mo-
posto.

moptysi obnoxius, quadregesimo anno cœpit primum pati hæmorrhoidalem fluxum, qui postea singulis fere mensibus, ac non nunquam sub fortiori itinere maxime corporis commotione, rediit effusior. Quod quum sine sanitatis detrimento contingeret, tulit patienter; sed quum aliquot abhinc annis insisteret profluvium diutius, idque largum, inde admodum fuit debilitatus & appetentia cum digestionem labefacta. Quare ut auxilium quæreretur fuit coactus ad moderandum fluxum. Ex variis autem multisque remediis obtinuit nullum. Optimum tamen tulit antimonii tinctura, ex sale tartari & regulo antimonii parata, & non tam acris, quam quæ cum nitro conficitur, in cuius uncia soluta camphoræ drachma dimidia, & mane vespereque cum aquæ frigidæ haustu sumta ad guttas viginti.

Epicrisis.

Perperam utique putant præiudiciis toti inhærentes & parum periti, camphoræ nimium concitare sanguinis æstuosum orgasmum eaque proptet esse reformidandam, multo minus in immodicis sanguinis fluxionibus in usum trahendam. Alia enim omnino docet experientia, quin camphora, quandoque etiam in majori paullo dosi, ad serpulum unum sumta, plus refrigerii sentitur, quam incallescenciæ. Veteres sane non adeo alieni fuerunt a camphoræ usu, sed eandem præstantissimarum medicinarum compositionibus commiscuerunt multis, ut quidem ex Augustana patet pharmacopœa. Ne dicam, *Riverium* & nos quoque eadem in inflammationibus, in malignis, magno cum emolumento in dosi non exigua fuisse usos. Atque etiam in nimis hæmorrhagiis, roborans simul atque anodyna camphoræ virtus utilitatis est maximæ, in primis si aliis medicamentis sociatur & parva dosi exhibetur. Cum antimonii potissimum tinctura mixta camphora, diuresin, neque minus diaphoresin augendo, ac imbecilles

partes roborando, sanguinis & feri affluxum a recto intestino divertit aliorum, ac ob id eximie prodest.

OBSERVATIO III.

Virgo novem ac decem annos habens, venæsectionem nunquam passa, sed nimio mensium fluxui subinde obnoxia, cruentas experta est sedes, sine molestia tamen atque dolore, idque per dies aliquot. At cum gravi perciperetur iracundia, ingentem sanguinis puri ac sinceri alvo exclusit copiam, non sine summa virium iactura. Substitit tamen rursus effusus hoc profluvium, quin hausto frigido potu, fluxus cessavit penitus. Sed inde ingentes incurrit præcordiorum anxietates & constrictiones, quasi cõvelleretur cor ipsum, als wenns ihr das Hertz ablossen wolte, extrema facta frigida, facies rubicunda, venæ in capite inflatæ, arteriæ pulsarunt valide ac celeriter cum quadam duritie. Datus ipsi pulvis ex diaphoretico antimonio, cancerorum lapidibus, nitro & cinnabari, cum infuso summatum millesolii, data quoque simplex mixtura cum croco, & habuit melius.

Hæmorrhoides nimis ex terrore in virgine curata.

Epicrisis.

Fœminas etiam hæmorrhoides pati, non novum est: neque etiam rarum, iræ affectum fluxum earum reddere immoderatum; id vero non adeo obvium, solum frigidum haustum sub ipso fluxu tam gravia concitare posse pathemata. At frigus nervosis partibus spasmus jamjam affectis, uti fit sub iracundia, est inimicissimum, & intensiores spasticas constrictiones augendo, tam gravia pathemata inducere valet utique.

OBSERVATIO IV.

*Nimia
hæmor-
rhoides
sanata*

Præfectus militum quadragenario major, natura sanguineus, atque robustus, a multis jam annis expertus fuerat hæmorrhoidum fluxum cum euphoria. Sed quum a fueto vini Rhenani potu transiret ad vini Gallici Pontack potum, elapso aliquot mensium spatio, hæmorrhoides præter morem sunt retentæ, & successerunt dolores atrocissimi in lumbis & abdomine, cum virium dejectione, inappetentia, vigilia pulsque celeri & frequenti. Exhibita vero ter laxante potione ex tamarindis, rhabarbaro & passulis minoribus, non modo soluta est alvus, sed & ingens nigri & congrumati sanguinis copia excreta, summo cum levamine. Diutius tamen quam par erat perdurabat fluxus sanguinolentus; quo quia vires nimium atterebantur, datum est electuarium ex rosarum conserva, speciebus de hyacintho, succino, croco martis tenui, & granatorum syrupo, cuius usu ad hebdomadam continuato, ad sanitatem traductus est æger.

Epicrisis.

Vina illa Gallica coloris saturate rubicundi, uti est Pontack atque Vin de Gray, si sine aqua & liberaliter bibuntur, propter adstrictionem quam alvo præstant, utilia sunt minime, sed experientia teste, admodum noxia. Unde omnibus etiam modis in periodicis & criticis sanguinis evacuationibus sunt vitanda, atque etiam in ipsis excedentibus hæmorrhagiis provide adhibenda. In omnibus autem hæmorrhoidalibus affectibus, siue sanguis fuerit suppressus, siue fluxerit immoderatus, præstantius non datur atque accommodatius purgans, quam quod nostro datum, quo diuturnum etiam fluxum, a copia serosi ac biliosi sanguinis oriundum, feliciter sanatum fuisse, ego vidi multoties.

OBSERVATIO V.

*Hæmor-
rhoides
nimia
in hy-
percho-
driaco
funestæ*

Ante triginta circiter annos Secretarius Regiminis quinquagenarius, corpore spongiosus & carnosus, ob assiduos muneris labores vitæ sedentariæ deditus, ab aliquot jam annis anxii cardiacis doloribus & circa præcordia constrictionibus, noctu præsertim, subinde fuerat afflictus, alvi que ordinario erat strictioris, flatulentis ac ructibus obnoxius, dolores quoque lumbarem sæpius obfidebant regionem, urina cum difficultate & sæpe arenosa procedente. Hinc calculum subesse renalem judicarunt & varia ad eum proposuerunt amici domestica remedia, inter quæ etiam fuit spiritus baccarum juniperi, cum earum robore subactis, saccharoque edulcoratus. Ab horum vero usu potius ingravescebant symptomata. Mox enim truculentis spasmodicis & doloribus inflativis circa hypochondria & abdomen torquebatur, cum partium extremarum frigore & inquietudine, qui emollientes & discutendi facultate pollentes clysteres etiam eludebant. Tandem accedente cum pulsum celeritate internarum partium æstu, mitescebant quidem dolores, remansit tamen inflatum abdomen, quod nec tactum manus tolerare poterat ob dolorem, appetentia cum viribus, persistente per quatuor septimanas affectu, concidebant. Celebris tum Medicus vocatus, causam horum symptomatum hepatis judicans obstructionem, pilulas Becherianas & mercurii dulcis aliquot doses præbuit. Sed his omnibus irritis, præter omnem expectationem, alvi fluxus, sine torminibus tamen, scetidæ corruptæ ex atro-gryseæ materiæ erumpebat, quem animi intercurrentis defectio cum extrema virium jactura tandemque mors excipiebat.

Epicrisis.

Ex vita sedentaria cum arduis mentis laboribus, ob difficiliorem redundantis in venis mesaraicis regressum per hepaticam, hypochondriacam pathemata, sive spasmodico flatulenta, quæ calidorum & sanguinem exagitantium immodico usu exacerbantur, accedere, non novum est. Hæc autem tempestiva venesectione corporisque moto, & exercitatione omnino posse averti, experientia confirmat, quæ etiam inconfesso est, dolores hypochondriacorum diutius perdurantes demum fluxu sanguinis per venas sedales corrupti hamorrhoidali solvi salutariter. Notavit id jam Solenander, & memoratu digna utique sunt ipsius de hoc observato verba, quæ *conf. 7. Secl. 2. p. 127.* sic habent: *Observavimus hypochondriacos aliquot, quibus istæ corporis regiones, & potissimum sinistrum hypochondrium, multo nigro succo, tanquam atro jure distenta ac repleta erant. Novimus, quibus similis ex iis locis humor supra infraque obsessit quod licet cum periculo conjunctum esset, tamen evasisse plures scio, & honesto viro, Johanni Philippo Seidano, fratri, bis illud intra annum accidisse meminimus, & ante mensem honesta, & nobilis matrona de Luttersdorff, istius attriti succi, & quod mirum est fere insipidiæ dextro hypochondrio, ad libras sex, vel septem, vomitu rejecit, sed hi plerumque ascite moriuntur. Alia vero ratio, & difficilior evadendi modus est, quando pervicacibus ejusmodi in hypochondriacis doloribus assidua lentæque febris jungitur, quæ ab interna visceris corruptione suborta depascens vires, nunquam non periculosa est.*

OBSERVATIO VI.

Effusa
hamor-
rhoides
soporem
discu-
tientes

Non ita pridem generosissima in comitatu Mansfeldensi femina vidua, quinquagesimum annum egressa me accivit, quæ ob lautam, & motus expertem vitam rationem, sanguine,

Hoffm. Syst. T. IV. P. II.

succis & pinguedine plena, semel tamen tantum ab eo tempore quo menses prorsus cessarunt admisit venesectionem, & ante octo annorum mensium fluxus simul apertas fluentes hamorrhoides passa fuit. Hæc diu jam de lassitudine corporis & viribus languentibus conquesta, incidit circa æquinoctium autumnalem in gravem morbum soporofum, adeo ut excitari omni sensu penitus privata nullo modo ab eo potuerit. Medicus hujus urbis famigeratus in auxilium vocatus, venam in pede secandam suavit, & potum fontanæ frigida præbuit sat largiter ita ut singulis horis uncias aliquot caperet. Absumptis sic intra biduum 5. vel sex mensuris, post clysterem stimulantem admissum, ingens sanguinis copia, primum crassi, postea tenuioris, per alvum exiit, ita ut intra viginti quatuor horas, plus quam 5. mensuræ profluxerunt. Ex eo illico ægra rediit ad se, sopor discussus, collectæ sensim paulatimque vires, datisque analeptis leniter adstringentibus, injecto etiam clystere ex pura aqua, frigida, pauca tamen, confecto, bene convaleuit.

Epicrisis.

In aqua communi pura fontanæ & pluvialis, eaque frigida, summum adversus plures, & magnos morbos repositum esse præsidium, antiqui Medicorum Græcorum, & Arabum satis agnoverunt, recentiorum vero plurimi, qui vulgaria, & simplicia spernere & exotica pretiosa magna arte parata tantum in usum vocare solent; tam præstantissimam medicinam, quæ fere universalis est, si caute & peritus Medicus ea uti scit, hucusque & neglexerunt, & propemodum rejecerunt. Ego vero ante viginti jam annos scripsi dissertationem de aqua medicina universali, nec non de simplicissimo doloris podagrici remedio, & haud ita pridem de salu-

D 3

britate frigidi potus; quin propria experientia, & Medici, qui heic in curationibus suis aqua frigida utitur fere semper, convictus testor, quod potus aquæ frigidæ generosum & valde efficax sit remedium, quo nimia redundantis & ebullientis sanguinis expansio, motibus vitalibus nunquam non adversa, efficaciter componitur, humores visceri diluuntur & acres mordaces demulcentur, & quod præcipuum, ipso frigore, partibus a tono & robore defectis, conveniens elastica systaltica virtus restituitur, adeo ut magnum roborans sit remedium. In nostra ægrotante valde plethorica, præmissa venæsectione in pede, potus aquæ frigidæ immodicam sanguinis ebullientis & vasa distendentis, quæ etiam causam morbi soporosi dedit, vim compressit, & robur systalticum adducendo ac firmando fibras, sanguinis ad venas ani extremas majorem appulsum earumque apertionem concitavit. Qua sanguinis effusione, revulsio magna feri stagnantis a capite facta & tota symptomatum depulsa fuit syndrome. Ex quo intelligitur: arte etiam inductum, immoderatum alias & nimium hæmorrhoidum fluxum, sub certis, quod bene notandum, circumstantiis, corporis & causæ morbificæ remedium saluberrimum quandoque esse posse.

CAPUT V.

De Uteri Hæmorrhagia Immoderata.

Theses Pathologicæ.

§. I.

Hæmorrhagia uteri quid & qualis

NON omnis larga sanguinis per uterum fluxio, quæ in scæminis sanguineis subinde ob nimiam redundantiam accidit, ac si nimia, & noxia esset, censenda, sed ea demum, quæ virium imbecillitate stipatur, quam potestæ aliæ functionum læsiones conspiciunt, ut inappetentia, cruditas ex mala

digestione, gravativus circa ventriculi regionem sensus, fœdus faciei color, pulsus languidus & frequens cum lento æstu, pedum œdematosus tumor, turbatus & minus reficiens somnus, insequuntur.

§. II.

Hæc nimia sanguinis ex utero effusio, ratione temporis quo imperit multum variat. Nimirum quandoque statim quo erumpere solent menses tempore, sanguis copiose, & cum impetu effertur; quandoque extra illam lunarem periodum, bis vel pluries in mense, reddit fluxus; quandoque ipsa menstrua purgatio solito diutius per complures dies liberaliter succedit. Quæ etiam parturientibus & abortientibus hæud raro accidit hæmorrhagia, aliquando ante, aliquando post abortum vel partum, erumpit.

§. III.

Sanguis qui utero sic effunditur, tam ratione quantitatis, quam qualitatis, item odoris, & coloris, a medico probe debet considerari. Interdum cum impetu exit tenuis & satis floridus sanguis, quem vulgo dicunt *das hertz Gebüt*, idque frequentius in abortu, vel post eum, a retentis secundinarum frustis, quibus orificia vasorum aperta tenentur. Quandoque cum sanguine copioso coagulata & carnem referentes massæ, ovi minoris magnitudine, excluduntur, quod fit, ubi uterina purgatio ad duos vel tres menses subsistit. Nonnunquam valde grumulosus, ater & coagulatus sanguis nigricans erumpit, idque subinde primis puerperii diebus, in gracilioribus & sanguine plenis. In cachecticis sique diutius jam duravit profluvium, sanguis effunditur aut valde aquosus & tenuis, aut mucidus. In scorbuticis corruptus, fœtidus cum acrimonia & dolore. Frequentius etiam, præsertim in junioribus, vel quæ nondum pepererunt, immoderatam sanguis-

guinis vacuationem, fluor albus, five
stillicidium materiæ mucidæ albican-
tis impuræ sequitur.

§. IV.

*Causa
sanguinis pro-
gressus
per uterum
impedi-
tus.*

Causa immoderata & noxiæ ejus-
modi hæmorrhagiæ, in copiosiori &
impetuosiori sanguinis ad uterum per
arterias affluxu quærenda. Hoc enim si
contigit a sanguinis turbato motu, vasa
uterina nimium distenta, aut relaxata,
dehiscunt tandem, vel disrumpuntur,
aut eroduntur, ut sanguis liberaliter
effluat.

§. V.

*In ple-
thorici.*

Sola sæpius plethora adeo exuberat,
ut non solum vasa uterina diducat, sed
& interdum plane disrumpat. Id vero
his fere accidit, quibus menses diu sup-
pressi, postea confertim ac citatius e-
rumpunt; necnon iis, quibus abortus,
aut veri aut spurii fetus, quavis ex cau-
sa contingunt. A partu quoque laborio-
so evenit, vel difficili, quom scilicet vel
grandior fetus, vel oblique situs, nimio
conatu excludendus, sub quo vasa vel
rumpuntur, vel nimis dehiscunt.

§. VI.

*Emanan-
tibus &
jam ex-
massis
mensibus*

Ordinario fere contingit, foeminas
circa illud tempus, quo menstrua per-
gatio sua sponte desinit, ante annum
videlicet quinquagesimum, inordinatâ
diuturnam admodum, neque omnispe-
riculi expertem, ex utero sanguinis flu-
xionem pati, qua cessante, cessat etiam
penitus dein per uterum sanguinis me-
strualis excretio. Interdum etiam, quod
aliquoties observavimus, accidit, femi-
nas annosiores, sexagenarias circiter,
subito & ex improviso, in mensam cum
male odore sanguinis utero excernere
copiam, quæ, juncta tandem febre len-
ta, interierunt.

§. VII.

Immoderatus sanguinis ex utero

profluvium, eo tempore, quo incipit,
vel per intervalla revertitur, ut pluri-
mum præcedunt & comitantur hæc:
tensio & inflatio hypochondriorum,
circa lumbos dolor gravativus & præ-
forius, quandoque cum sensu refrigerii
junctus, extremarum partium refrige-
ratio, vasorum detumescencia, color fa-
ciei pallidus, pulsus citior, cum inte-
riorum ardore, alvi strictura, urine par-
tior fluxus. Hæc omnia autem satis ab-
undeque testantur, non a causa solum
passiva, id est, nimia debilitate & laxi-
tate uteri, sed ab activa etiam, spasmo-
dicis partium vasculorum & nervearum
stricturis, sanguinem ad uterum nimium
urgentibus; hoc vitium proficisci. Unde
etiam ratio repetenda, quod foemina
hypochondriacæ, hysterica, & quæ te-
nerioris sunt, ad animi commotiones
proclivioris naturæ, hoc molesto malo
frequentius afficiantur.

§. VIII.

Nil frequentius est, quam si in puer-
perio salutare negligitur regimen, ne-
que in eo, neque post illud, uterus a for-
dibus probe expurgatur, elapso aliquot
mensium spatio, impetuosæ hæmori-
giæ cum animi sæpius deliquio subse-
quuntur, quæ etiam per intervalla re-
petunt, & non prius desinunt, quam e-
jecta foras una vel altera massa carno-
sa, pugni interdum magnitudine, quam
femellæ molam dicunt. Et hæc massa
procul dubio ex laciniis placenta reli-
ctis, & succo nutritio in iis per calorem
condensato, non secus ac carnes luxu-
rantes in sauciatis partibus, gignuntur.
Dum vero postea mole sua compri-
munt venas uteri, sanguinis circuitum
per eas retardant & ad impetus ejusmo-
di hæmorrhagicos ac motus uteri spasti-
cos, quibus illæ concretiones carnosæ e-
liduntur, causam præbent sufficientem.

§. IX.

Si corpus est cacochymicum, pravis
succis plenum; si scorbutica, vel etiam

venerea lue infectum; ubi viscera non sunt integra, hepar, lien, aut vasa mesaraica sanguine crasso infarcta, non caret malum periculo, sed multum negotii medico facessit. Etenim sub ejusmodi fluxu, succorum labes & cachexia semper increfcit: eo quod quo plus debilitantur vires, eo minus ventriculus bene appetit & digerit, eo magis crudi succi, qui difficiliter in sanguinis boni & liquidi cerebri substantiam transeunt, generantur, eoque minus dein per sucta & congrua emunctoria fit recrementorum excretio.

§. X.

Maxima in par. turienti. bus & a. or. vianibus. Vita valde periclitatur in iis, quæ ante partum, foetu existente mortuo, magnum sanguinis patiuntur profluvium. Nisi enim extraordinario nature robore & præstante medici auxilio foetus excludatur, vel operatione chirurgica opportune eximatur, mortem sequi certissimum est. Periculosa etiam ex uteri hæmorrhagiæ sunt, quæ ex ruptis ob secundinam cum violentia extractam vasis oriuntur, necnon quando frustula retenta, postea, in deformes massas, molas dictas, concrefcunt, mensium fluxum semper vitiant & nimium reddunt.

C U R A T I O.

§. I.

Si sanguis abundat. mictetur. dux.

In medicatione dextre adornanda, omnino medicus ad varii generis causas & alias atque alias circumstantias, & symptomata debet respicere, quo iis removendis idonea & efficacia, convenienti tempore opponere possit remedia. Igitur, ubi nimia sanguinis redundantia & quidem a retardato sanguinis menstrui consueti fluxu immoderatiore hæmorrhagiæ causa est, non melius ac certius ad præservationem ejusmodi mali suppetit præsidium, quam venæsectio, aliquot dies ante suctum ordinarii fluxus tempus, in partibus superioribus instituta, sufficientem sanguinis copiam, ad sex vel octo uncias

evacuando. Rectius adhuc, si uterinæ purgationis per aliquot menses suppressio impetuosæ hæmorrhagiæ causa est, tempestiva sanguinis missione in pede, hæc ipsa avertitur commodissime. Ubi vero jam multum sanguinis profluxit, ad ejus impetum divertendum & ad superiora loca revocandum, parciore quantitas est emittenda. Et certe quam præstans sit in venæsectione præsidium adversus hunc morbum, conceptis verbis testatur *Hollerius in comment. ad aphor. L. Hippocr. Sect. 5. vidimus, inquit, quæ sanguine multo e vena detracta convalescunt, quum nullis aliis remediis fluxus sanguinis reprimi posset.*

§. II.

Quando nimis ebullientis sanguinis orgasmus fovet & auget hoc malum, ob motum intestinum partium sulphurearum concitatiorem, diluentia, humectantia, refrigerantia auxilio sunt efficacissimo. Atque inter hæc excellit quam maxime sola aqua frigida fontana, modo satis sit pura & subtilis, aut quæ melior adhuc pluvialis, probe conservata & putredinis expers, vel admixta nitri decenti quantitate alterata, vel cum spiritu vitrioli, & syrupo papaveris rhœados in julapii formam reducta, & sufficienti copia pota. Etenim simplex hæc medicina, & diluendo spissos humores, & acres contemperando, nimiumque æstum restringendo, fibras quoque relaxatas firmando, plus certe præstat, quam tantopere a medicis, alia varii generis ad hoc malum domandum laudata specifica. Non tamen postponenda virtus qua pollet hunc in finem ferum lactis dulce, & acidulum, item chalybeatum, necnon aqua Selterana cum lacte asinino, præsertim ubi corpora sunt graciliora, tenerioris & sensibilibioris indolis, & lento calore macerantur, item ubi scorbutica & exanthematica acris materia vitalibus succis immixta, graviolem hunc & difficiliorem reddit affectum.

Si uore. gismo. constutur. refrigerantia & diluenda.

§. III.

Spasmi componendi per anodyna. Ubi spasmodum & dolorum ferocia, quod subinde in puerperio, item post abortum, atque in hypochondriaca & hysterica passione affectis evenit, sanguinis profluvium ciet, confugiendum utique ad ea, quæ blanda & anodyna vi dolores & motus effrænos solidorum placant atque sedant. Hoc nomine liquorem nostrum anodynum mineralem cum pulvere nitroso simul sumtum, pulveres antispasmodicos, qui ungulæ alcis, dentem hippopotami, lapidem manati, cornu cervi philosophice præparatum, pulverem marchionis, nitrum, cinnabarim, succinum, castoreum recipiunt, merito laudamus, quorum virtus eo fit efficacior, si unum vel alterum granum laudani hysterici, item massæ pilularum de cynoglossa additur ipsis. Papaveracea quoque, anodynorum lenissima, ut folia papaveris rhœados, in infuso theiformi cum summitatibus miliefolii, & floribus chamomillæ vulgaris, aqua, syrupus, extractum papaveris, laudabilem, præsertim ubi simul humorum peccat acrimonia, opem locant.

§. IV.

Serum impurum alia ad congrua evacuandum. Quia in hoc affectu frequentius copiosum & vitiosum serum sanguinis se immiscet, opus est, ut ad alias vias id dirigatur & per congrua excretoria evacuetur. Perficitur id optime & efficaciter per epicrasin operantia laxantia, inter quæ manna, rhabarbaro, cassia & tamarindis nihil datur convenientius & præstantius, modo in convenienti & sufficienti quantitate exhibeantur. Nam manna tabulata, ad duas uncias cum drachma una cremoris tartari in infuso ex aqua florum acaciæ cum oleo citri, præscribenda pro dosi, alias non sufficiens, & satis valida sit purgatio. Rhabarbarum optime miscetur cum passulis Corinthiacis in infuso, vel si cum iis in syrupoformem massam redigitur. In paulo robustioribus pulvis mechoa-

cannæ albæ, ad drachmam dimidiam, vel scrupulos duos, cum æquali cremoris tartari parte permixtus, locum perquam commodum invenit. Divertenda vero etiam serosa illuvies ad renale cribrum, quod præter serum lactis, vel aquam Selteranam, terra foliata tartari, solutio oculorum cancri, nitrum antimoniatum, tinctura tartari cum spiritu nitri dulci & spiritu tartari mixta, præstant effaciter.

§. V.

Impetu sanguinis nimis vehemente ad lipothymiam usque persistente, confugiendum utique demum ad ea, quæ adstrictoria pollent facultate effacaci, cujus indolis sunt species de hyacintho, trochisci de carabe, hematites, bolus Armena, essentia terræ catechu, cum liquore anodyno & refracta dosi essentiæ anodynæ remixta, famigeratissima Sylvii mixtura, ad omnes immodicas sanguinis profusiones utilis. Externe vero in forma emplastri iterus suillum, aceto forti imbutum, regioni pubis applicatum, sistendi facultate gaudet haud proleteria. Vel concinnandum cataplasma ex foliis plantaginis & polygoni, floribus rosarum, balustiorum, coquendum in aceto rosaceo & subfrigide apponendum. Nec minus præstans hoc nomine est efficacia emplastri spermatis ranarum, cum alumine, oleo hyoscyami & camphora permixti, ac regioni lumbi admoti.

§. VI.

Quando fluxio jam per aliquod tempus conquievit, præservandi causa ad arcendam recidivam, præsertim si corpora sint ferosiora, & cachexia jam adeit, aut imminet, robur non modo utero, sed & omnibus visceribus conciliare oportet. Id vero commode & efficaciter præstari potest pilulis methodo Becheriana paratis, aliquoties assumtis; item elixirio nostro balsamico viscerali, cum tinctura

In rebelle fluxu adhibenda adstrictoria internæ.

Et externe.

Ad præservandum non videntur visceribus reddendum.

martis Zwolfferi, vel etiam Ludovici, permixto. Laudem etiam merentur juscula alterata cum succo plantaginis, cichorii, acetosæ. Potus sit aqua frigida, in qua aliquoties frustum chalybis candefacti extinguitum. Aquæ quoque Selteranæ solæ per plures dies epotæ, laudabilem præstabunt opem. Contra ea fugienda, vina, carniū, ovorumque elus & omnia ea, quæ sanguinem nimium adaugent & exagitant.

§. VII.

Quia vero experientia multiplici testante, quam maxime abortio & puerperium ad enormes hæmorrhagias, præsertim si uterus postea non bene purgatus fuit, disponere solent; providendum utique omni cura erit, in puerperio, vel etiam post illud ut ipse satis mundificetur. Cui scopo obtinendo feliciter & efficaciter omnino pilulæ Becherianæ, & quæ ad earum imitationem paratæ sunt ex extractis amaris, temperatis resinoso-gummatibus, extracto rhabbari & refracta aloes gummosæ dosi, concinnatæ inserviunt, si non modo duobus aut tribus diebus post partum per aliquot dies sumantur, sed & medio puerperii tempore, simili modo per tres aut quatuor dies ipsarum usus continuetur. Vel pilularum loco infusum ex aqua melissæ, vino, rhabbaro, herba melissæ, roris-marini, radice pimpinellæ, agarico, passulis minoribus, corticibus aurantiorum & citri per aliquot dies hauriendum. Quibus remediis id efficitur, ut uterus ejusque vasa ab omni succorum vitioforum illuvie, atque etiam laciniis, quæ ex retenta secunda remanent & rudimentum molarum carnearum præbere possunt, expurgetur ac liberetur.

Cautela & observationes clinice.

§. I.

Pene semel
monita
& cau-
tele.

Ad persanandum æque ac prote-
landum hoc malum, potissimum

prudentiæ medicæ momentum in eo repositum, ut pro differente corporum & causarum ratione, mensura, modus, ac tempus, mittendi vena sanguinis, rite perspiciatur & observetur. Scilicet quæ habitioris sunt corporis & a sola sanguinis abundantia sæpe cum immensi hæmorrhagia abortiunt; illæ sola subtractione sanguinis, tempestive in brachio celebrata, vel etiam si res postulat repetita, ab incurso hujus morbi possunt vindicari. Contra ea ubi viribus jam valde exhaustis, nimia sanguinis copia profusa, præstat a venæ sectione abstinere. Tum vero e re est, brachium utrumque tepidæ aquæ, cui quippiam vini admixtum, per horæ dimidium immittere, quo sanguinis impetus ad exteriora divertatur. Idque remedium longe efficacius est ac utilis ipsis cucurbitis ad mammas applicatis, quas tamen Hippocrates passim in scriptis suis in ejusmodi casibus magnopere commendat.

§. II.

Si diutius hoc malo colluctantur foeminae, siue sint biliosæ, siue phlegmatico-sanguinæ constitutionis, rarius feliciter sine alvum solventibus remediis sanantur. Sunt autem inter hæc optima rhabbarina, rhabbarum cum cremore tartari, aut si multum serosæ collæviei evacuandum est, cum tertia parte mechocannæ albæ acutum. Utiles quoque pilulæ temperatæ balsamicæ, secundum exemplar Becheri, refracta bene præparatæ aloes dosi concinnatæ, vel loco harum alcephanginæ, vel de succino Cratonis, quarum virtus interpositis nitroso salinis pulveribus, utique exaltatur.

§. III.

In tenerioribus biliosis & cachecticis leniora emetica, cujus generis est radix ipecacuanhæ, singulis mensibus ad arcendum malum exhibita, non male cessisse novi, a qua methodo ipse Hippocrates & Riverius quoque non alieni. Prima enim regio, ob.

Quandoque emetica lenia.

ob deperditam digestionem, haud infrequenter multorum chronicorum uteri affectuum causam & fomitem foyet ac præbet eaque propter ut effaciter depleatur expedit.

§. IV.

Adstringentia & anodyna caute danda. Validiora adstringentia caute & provide admodum adhibere oportet, quod etiam de narcoticis tenendum, quæ neque in principio, neque etiam ubi vires a nimia sanguinis profusione penitus jam exhaustæ, imminente fere semper animi deliquio, conducunt. Quin vidi sapius, ab adstringentibus fluxum exacerbatum fuisse; vidi quoque non nullas, ab immoderatiore horum usu in immanes & graves chronicas passionis, cachexiam, hydropem, lentam & hecticam febrem, perpetuum lymphæ ex utero stillicidium, cum intumescencia & tumore duro circa dextrum latus inguinalis regionis, fuisse præcipitatas.

§. V.

Etiā Heurnii pulvis. Pulvis Heurnii cujus descriptionem in commentario ad aphorismos Hippocratis Lib. 5. aphorism. 50. exhibet, & quem maximo cum successu semper in immoderatiore uteri fluxu se adhibuisse refert, non contemnendus est. Compositio autem ita habet: accipe feminis hyoscyami, papaveris albi ana drachmam unam, hæmatidis, roralliorum rubrorum ana drachmam semis, camphoræ scrupulum dimidium, M. de quo mane & vesperi dimidia drachma pro dosi sumenda. Nos quoque ab ejus usu olim laudabilem effectum vidimus, sed convenit eum exhibere, ubi omnia in actuofo sunt motu, arteriarum pulsu celeri & vehementi, cum assidua vigilia, atque tum etiam securius, cum ipsi additur nitrum ad dimidiam drachmam; minime vero ubi vires cum sanguine exhaustæ sunt, & pulsus vix digito tangi potest. Nam a feminis hyoscyami usu paulo largiori, in dementiam conjectas fuisse quasdam personas novimus. Idem monitum

etiam tenendum de pilulis de cynoglossa, quæ pariter subactum in exhibitione desiderant judicium prædicum.

§. VI.

Quando a viscerum obstructione chronicum malum fovetur, cura sine legitimo aquarum mineralium, vel acidularum, vel thermarum temperationum usu, rarius ex voto succedit. Expedit vero medicamentis temperate balsamicis hanc curam secundare; & exterius quoque ad roboranda viscera ipsumque debilitatum uterum, silente fluxu, balneo aquarum subadstringenti virtute gaudentium, cujus indolis sunt nostræ Lauchstadienses, uti.

§. VII.

Multum interest, quo potus genere utantur illæ, quæ ejusmodi immodicis sanguinis fluxionibus macerantur. Neutiquam enim ventriculus, in hoc affectu valde imbecillis, omnia æque bene ferre potest. Inprimis abstinendum ab omni cerevisia, a potu quoque vinoso, ac potius in usum vocanda decocta, ex rasura ligni fantali rubri, citrini, radice cichorei, semine fœniculi & passulis, parata. Quibusdam solus potus aquæ fontanæ frigidæ, alteratus quodammodo syrupo acetositate citri, vel tantillo nitri injecto, optime cessit. *Ludovicus Septalius Lib. 7. animadvers. medicar. artic. 144.* decoctum corticum aurantium, mane ad octo vel novem uncias potum, tanquam remedium certissimum deprædicat, eoque fere infinitum mulierum numerum ab hoc morbo se liberasse asseveravit, sed inter secreta id servavit. Recepit autem aquæ libras septem, in hac incoxit cortices trium pomorum aurantium, aliquando adhuc viridium, interdum etiam addit in fine aliquid herbæ pilosellæ.

§. VIII.

Uti in omni præternaturali hamorrhagia, ita etiam in hac ipsa, ventriculi & exacta vivendi ratio maxime ha-

Mineralis aquæ ad curam potissimæ.

Potus solum legendus commo- dus.

Quæ vitæ vitæ. Hæcque ratio tenenda tū in cura.

habenda est. Ob vires enim cum sanguine deperditas, ventriculus nec bene appetit, nec decenter digerit, nec recte egerit, sed cruditas & flatuum copia turget ut plurimum venter. Optimus est cibus liccus, modicus & salubris; minime gelatinosus, difficilioris solutionis & qui inflat. Portionibus, si fuerint aquosæ, subinde modicum vini optimi rhenani, vel genuini vini Pontack, admiscendum est. Ac uti nimium frigus, ita etiam immoderatus ætus aeris nocet. Neque admittenda est nimia corporis quies, neque nimia ejus exercitatio, veneris usus sit parcissimus. Demum si unquam affectus animi præsentaneum damnum inferunt, certissime id contingit in sanguine exhaustis corporibus.

§. IX.

Quam
post mor-
bum.

Multum tandem refert, ut qui extreme immodicis sanguinis fluxionibus debilitatæ, sedato fluxu, convenienti diætâ pristinam sensim recuperent sanitatem. Nam si repente cibus se replent, quos imbecillis ventriculus non satis digerere potest, facile incurrunt ob cruditates in alias chronicas passiones. Nimirum uti effato Hippocratis impura corpora nutrientibus læduntur: ita etiam valde debilitata. Habenda igitur est quam maxime ventriculi ratio, & analeptics ac nutrientibus cibus quidem restaurandæ sunt vires, sed parca manu offerantur necesse est.

ENARRATIONES
MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Hæmorrhagia
uteri cum
febre leu-
ta lethali
in
vetula.

Vidua hujus loci honesta, jam septuagenaria, extenuati corporis, sedentariæ vitæ multum addicta, post quinquagesimum annum cessante ex toto menstrua purgatione, assueta fuit singulis annis circa æquinoctia sanguinis missioni, post annum autem sexagesimum ex muliercularum consilio eam omisit. Unde intra se-

xagesimi & septuagesimi anni spatium aliquoties pathematibus spasmodico-flatulentis, tumentibus quoque venis hæmorrhoidalibus externis, interdum etiam sanguinis mictione, tentata fuit. Medicus salutari consilio suavit venæ sectionem crebrius repetendam, sed ipsa hujus moniti negligentior, incidit tandem in ingentem animi mororem eumque diuturniorem, ac paulo post ex improvviso immodice sanguis per uterum effluxit, & frustra datis optimis analeptics & roborantibus, per menses aliquot & longius continuavit. Tandem cum intolerabili fetore profluit ex pudendis cruor, lenta successit febris & summa virium dejectio, donec placide obiret misera.

Epicrisis.

Neque ab immoderata uteri hæmorrhagia vetulæ immunes, si plethoricæ sunt & sanguinis missionem negligunt. Quin si cum vita sedentaria animi meror jungitur, quam facile ab abundante sanguine & in visceribus abdominis, præsertim utero, stagnante, sphacelosa corruptio succre- scere potest, quam fetor subinde indicat, qui intolerabilis fit, maxime quando hæc corruptio ad ipsum intestinum rectum penetrat. De fetidissimo uteri profluvio historiam quoque refert Heurnius in notis ad aphorism. Hippocrat. & quidem 56. Sect. 5. vidi inquit, nobilem matronam, quæ profluvio uteri extabuit & tanto fetore effundebatur, ut nullus non existimaret alvo venire. Sed hic fætor longe alvum superabat. Existimo totum ejus uterum, in teterrimum tabum eliquatum, una effusum fuisse. Languebat hæc mirum in modum, ac quasi lethargo stupebat mente, lente obiit intolerabilis fetoribus, ego sane nil foetidius unquam olfeci.

OBSERVATIO II.

Illustris stemmatis femina, floridæ formæ, sanguine & succis plena, vige-

Hæmorrhagia uteri poſſo ſtipendiſſe.

vigeſimo octavo ætatis anno tertium jam menſem gravida, ex uteri ſinu ſanguinem per duas hebdomades exigua quidem quantitate profluere ſenſit, vehementioris vero ſaltationis motu mox in talem incidit hæmorrhagiam, ut univerſus propemodum ſanguis, uſque ad menſuras ſex, vel ſeptem, floridus & fluidus, intra aliquot horas, e corpore promanſſe viſus fuerit, intercurrentibus ſubinde animi deliquiis. Nihil auxilii tam intra quam extra ad cohibendum tantum ſanguinis impetum prætermiſſum fuit, ſed fruſtraneo effectu. In tanto itaque vitæ periculo coactus ego fui ad anceps & extremum conſugere auxilium, linteum ſcilicet apte contortum & probe ſolutione capitis mortui vitrioli imbutum, quod in uteri ſinum quoſque penetrari potuit, intrudi curavi. Hoc non multo poſt ſubſtitit fluxus, & exhibitis analeptiſis medicamentis & alimentis erectus quodammodo animus cum viribus. Tertia die poſt, tentata eſt extractio linteï, quæ non fuit ſine difficultate, quia illud plane exſuccum & ſiccatum erat, ipſique ſuperne congruatus, niger, aridus ſanguis adhæreſcebat. Factum hinc eſt, ut, quum ſecceſſum peteret ægra fruſtum maſſæ carnez ex utero ſimul, cum aliqua ſanguinis fluidi portione prelaberetur. Quo excluſo, quum nihil amplius exiret, poſtea per commodam dietam & medicamenta, ventriculi digeſtionem ac vires reſtaurantiæ, generoſa hæc ſcœmina ſucceſſive convaluit.

Epicriſis.

Non novum eſt, ab incoercibili ſanguinis ex utero profuſione in partu laborioſo, in abortu etiam, in lethalem ſyncopen incidere poſſe ſcœminas. Sub tanto autem mortis periculo, anceps etiam remedium experi non inconſultum eſt. Et licet tale ſtipiticum uteri internis partibus applicare nunquam antea obſervatum

vel viſum fuerit; tamen hæc obſervatio docet, ſtipitica etiam internis uteri partibus non adeo eſſe inimica, ſiquidem poſt hæc ſcœmina gratioſa admodum & concepit & peperit feliciter.

OBSERVATIO III.

Judæi uxor annorum ſexaginta tenerioris & mobilioris naturæ multorum liberorum mater, quum tertio jam menſe crederetur gravida, citra ullam manifeſtam occaſionem copioſe ſanguinem ex uteri ſinu prorumpere ſenſit, excluſa ſimul non ita multo poſt maſſa carnea pugni magnitudine. Hoc factò nihilo minus permansiſt fluxio puri & etiam fibroſi ſanguinis cum virium inſigni decremento; quin quum gravi terrore percelleretur, mox continua ad lipothymiam ingruit proclivitas, cor palpitavit, & tremuit cum magna præcordiorum anxietate ſpirandique anguſtia, extrema friguerunt, & quandoque, ut in epilepſia fit, ſub animi deliquio, pollices cum reliquis digitis fortiter conſtricti fuerunt. Atque hæc omnia ſub ſuavi quodam oblato odore, graviora; remiſſiora vero ſub graveolenti adhibito remedio fuerunt. Quum itaque omnia deſperata adſtantibus viderentur, in conſilium vocatus ego, bono animo ipſos eſſe juſſi, ac remotis aliis medicamentis, clyſterem injici curavi carminativum, poſtea ad violentas ſyſtematis nervoſi illas commotiones ſedandas præſcripſi pilulas, quæ extractum florum chamomillæ, millefolii, crocum, caſtoreum, camphoram & aſam ſcœtidam habuerunt, quarum ſingulis tribus horis numero 5. vel 6. deglutitæ fuerunt. Quibus ægrota ſucceſſive ſanata fuit.

Epicriſis.

Uti vehementiores animi commotiones in plethoricis magna, ita in ſanguinis defectu longe majora dam-

Hæmorrhagia uteri antipſiſis modici ſanata.

damna procreare possunt, potissimum pathemata spasmodica convulsiva & quæ vulgo in foeminis appellari solent hysterica, quibus frequentius puerperæ post lochia infestari solent. Terror vero, si ullus ex animi affectibus, in immodicis hamorrhagiis perniciosissimus. Nam sistit quidem ipsas, sed postea graviora concitat mala. Imprudentiæ hinc esset, denuo sanguinis missionem tentare. Nihil potius a prudenti medico aliud agendum; quam ut antispasmodicis convenientibus motus hosce intensiores nervosarum partium componat, & per diaphoretica & analeptica sanguinis liberum cursum, per extima etiam corporis, promoveat.

OBSERVATIO IV.

Hæmorrhagia uteri post menses emanantes rebelles sanata.
Foemina quinquaginta trium annorum, temperamenti colerico-melancholici, in animi commotiones valde prona, ante annum & dimidium incidit in immodicam sanguinis ab utero fluxionem, quæ die nocteque integrum per annum duravit, & subinde parcior, quandoque vero tam larga fuit, ut cyathos aliquot compleret. Inde maxima animi ad lipothymiam usque nec non virium & appetentiæ dejectio sequuta est, intercurrente sæpius, mox singulis, mox tertio die, cum horrore præcedente, febricula. Varia frustraneo eventu opposita fuerunt remedia, tandem vero martialium usu cohibita fuit hæc sanguinis profusio, sed in ejus locum fluor albus successit, cum tumore pedum cedematoso, spirandi difficultate, inappetentia & alvo adstrictiore junctus. Crebriori tamen pilularum nostrarum, item tincturæ antimonii acris, cum spiritu Bussii & liquore nostro anodyno permixtæ usu, fluor albus cum tumore cedematoso sublatus ad tempus est, licet non ita multo post rursus infestaret, ac tandem suffragio, ex tacamahaca, succino, rasura ebori & floribus sulphuris, ali-

quoties in die usurpato, cum continuatis superioribus remediis, ex toto etiam sanatus est.

Epicrisis.

In hac historia venit illud notatu perquam dignum, quod post illud tempus, quo alias ordinario cessat menstrua purgatio, excessiva adhuc tamdiu prodierit ab utero fluxio; id quod ex parte iracundæ animi affectioni adscribendum. Quoniam autem hic morbus ingentem atoniam viscerum abdominis, præsertim uteri, habuit profundamento, ad eam expugnandam & totum restituendum, præter amara atque memoratam essentiam, quæ simul diaphoresin & diuresin movet, nec non suffragia, ad sistendum album fluorem nihil unquam inveni præsentius, & hinc quoque in nostra felicitas & saluberrimi fuerunt effectus.

OBSERVATIO V.

Illustris foemina, constitutionis tenerioris, triginta & aliquot annorum, inordinatum mensium sæpius experta fuit fluxum, ita, ut ad duos & plures menses retinerentur & postea impetuosius sanguis, primo grumofus, dein tenuis, magna copia profunderetur. Tum quidem remediorum convenientium beneficio malum depulsum, sed sequentibus annis, mensibus præsertim hyemalibus, Januario & Februario, suppresso tributum lunaris in tertium mensem rursus accessit, ac postea fluxus effusissimus rediit, exeuntibus simul frustis duris foetentibus, cum magna portione aquæ. Tertio anno species molæ prodit, dura nempe carnea massa, pellicula alba cincta, multis cellulis repleta cum excessiva sanguinis profusione, quam magna virium jactura, inappetentia, ventriculi imbecillitas, nausea, præcordiorum anxietas, dolor dorsi & artuum, cum paucio somno sequuta. Quare ego in consilium adscitus, hac medicationis

Hæmorrhagia uteri immodica cum mola sanata.

methodo, divina favente gratia, ægram a molestissimo hoc affectu liberavi & integre restitui, ita, ut gravis aliquoties facta, singulis binis mensibus misso e brachio sanguine, feliciter liberos sanos pepererit. Methodus vero curationis, quæ tribus vicibus adhibita, in eo consistebat: per tres dies circa somni tempus deglutitæ fuerunt pilulæ balsamicæ nostræ, ad quarum operationem promovendam mane post sumit drachmam pulveris salini, ex tartaro vitriolato, lapidibus cancerorum, nitro, sale Ebshamensi, æquali pondere permixtorum, post quinque dies descendit mane in balneum, paratum ex aqua pluviali, in qua infusa herba menthæ, melissæ, origani, hormini, salviæ, flores spicæ, adjecta convenienti quantitate aluminis & cinerum clavellatorum.

Epicrisis.

Mirum forsan cuipiam videri poterit, quod inter casus nimia hæmorrhagia uteri laborantium etiam abortus recensuerimus; verum cum hi ipsi non aliter fieri possint, nisi præcedente ex utero hæmorrhagia, eaque præternaturali, utique curanti incumbit, convenienti methodo, & foetum in utero servare saluum, & feminam a gravibus & fonticis pathematibus, quæ a nimia sanguinis profusione, ceu causa, oriuntur, vindicare. Quæ omnia melius præstari nequeunt, quam methodo jamjam a nobis proposita. Potissimum balnea & infusus ex convenientibus remediis parata, in diuturnis uteri morbis & vitiis corrigendis, si ullum aliud, plurimum valent. Et sic multæ ad foetum vivacem edendum inhabiles ac sæpe abortientes, ad gestationem, partum & grata matrimonii pignora idoneæ redditæ fuerunt.

CAPUT VI.

Generosa foemina 40. & aliquot annorum, fluxibus ex utero immo-

dicis sæpius laboravit, tandem a vehementi terrore in immanem hæmorrhagiam incidit, ad quam sistendam, Medicus venæ in brachio sectionem, pilulas Stahlianas, pulverem antispasmodicum, neque minus essentiam millefolii, tincturam martis Ludovici, massam pilularum de cynoglossa, sed omnia incassum, adhibuit. Eruperunt potius frustra sanguinis congruati cum foetore, cui malo mixturis analepticis, item tinctura martis cydoniata cum arcano tartari maritata, & ad alvum pertinaciter constrictam, magnesia alba frustra obviam ivit, & iterata rursus venæ sectione in brachio, sanguis serosus lixiviosus saporis, profluxit. Diutius itaque perseverante hoc fluxu, mirum non modo vires languescabant, sed & lipothymia, capitis dolores, vertigo & aurium impitus accedebant. Unde ego in auxilium vocatus, sequentem dare jussi mixturam: Recipe aquæ florum sambuci, tiliæ, liliorum convallium, melissæ, ana unciam semis, theriacalis, cinnamomi sine vino ana unciam semis, aciti destillati unciam, lapidum cancerorum drachmas duas, antimonii diaphoretici drachmam, spiritus nitri dulcis guttas 30. Syrupi acetositate citri drachmas sex, M. D. de qua quotidie bis vel ter, duo cochlearia sumere præcepi. Ad regionem pubis vero epithema ex herbis menthæ, melissæ, rosmarini, origani, floribus rosarum rubrarum, & cortice chaccarillæ, cum vino rubro, Pontak, coctum tepide applicare, manusque sæpius de die in aquam tepidam cum vino rubro mixtam, immittere jussi, pro potu suavi decoctum santali, lentisci & radicis cichorei. Quibus dextre adhibitis remediis, hæmorrhagia uteri cum omnibus symptomatibus cessit, & generosa patiens, recuperatis sensim viribus, optime convaleuit.

Hæmorrhagia uteri diuturna ana-leptica & diaphoretica mixtura sanata.

Epicrisis.

Nimis frequens & repetita uterina hamorrhagia ingentem uteri ejusque vasorum atoniam subindicat, ad quam removendam, Medicus maxime apta remedia porrigere debet. Huic vero scopo obtinendo, neque adstringentia, neque anodyna, neque nitrosa, aut sola refrigerantia interne sumta, respondent, sed applicanda etiam ad confirmandum harum partium robur externa idonea remedia. Præterea mixtura analeptica & diaphoretica, cum conveniente regimine calido, ad transpirationem, si malum urget, & alia, spectatissima alias virtutis remedia respuit, augendam, divertendo non modo sanguinis impetum, sed & acrimoniam, quæ sæpius abest, demulcendo, insigni emolumento sunt.

OBSERVATIO VII.

Hæmorrhagia uteri ex infelici secundina extractione.

Ediderat felici partu gemellos foemina fere trigenaria, sed retentis paulo diutius secundinis, extractionem earundem molita est obstetrix. Quod quum non sine violentia perficeret, remanserunt frustula nonnulla, & sequutus tam immodicus lochiorum fluxus, ut aliquoties animi deliquium incurreret puerpera. Quin ex eo per dimidium anni stillicidium successit ex pudendis sanguinolentum, plane refractarium & fere perpetuum, vix quandoque ad aliquot dies inducias concedens. Bis etiam interea simul excreta massa ovi gallinacei minoris magnitudinem referens, cuticula obducta pellucida & intus habens liquorem spissiusculum turbidum atque foetentem. Pessime ea propter habuit misera, appetitus periit, vires conciderunt, caro contabuit & vix corpori movendi superfuit potentia. Tandem haud ita pridem a me salutare petiit consilium, qui ipsi snasi usum pilularum Becherianarum, cum æquali portione extracti rhabarbari & aliquot grani pulveris antimonii martialis sic dicti cachectici, mixtarum,

& exterius pubis regioni admoveere, ac si fieri possit, ipsum in uterum injicere jussi, decoctum melissæ, menthae, caryophyllorum, mastiches, florum rosarum rubrarum & balaustrorum, ex vino Gallico, quod vocant Pontak. Qua methodo quibusque præsidii plures sanitati redditas fuisse novi.

Epicrisis.

De infelici extractionis secundinarum cum vi quadam factæ successu, plures in artis exercitio notavimus observationes. Nam si quando dissiliunt in frusta secundo partu edenda, & ex his non nulla remanent, in corruptionem ipsa abeunt, & colliquata ichorosum faciunt fluxum, simul lentum quendam accendunt calorem, vires mirifice dejicientem. Quandoque præpostero hoc molimine enormis inducitur hæmorrhagia, cum omnimoda fere virium jactura, quin ipsius vitæ periculo. Non nunquam etiam ex relictis frustulis succrescunt postea concrementa fungosa, ex membranis in variam formam & magnitudinem contexta, quæ molas dicunt spurias, continuo materiæ sanguinolentæ ferossæ foetidæ stillicidio stipata. Frustra autem, teste experientia multiplici, pugnatur contra hæc mala internis solis, ac potius locis affectis ipsique utero, nimis partim laxato ac debili, partim læso & exulcerato, admovenda injectionis, aut epithematis forma, ea, quæ roborant ac putredini resistunt. Interna enim salva sua textura eo pervadere & virium tollere nequeunt; sed quæ immediate labe affectas partes tangunt operationis sunt & celerioris, & melioris. Unde longe profecto opportunius & efficacius succurri posset gravibus & diuturnis in utero morbis, qui haud raro post partum accidunt, si tam lubenter admitterentur injectiones ejusmodi & topica uterina, quam quidem veteribus pessos admoveere moris fuit.

OBSERVATIO VIII.

Ex hæ-
morrhæ-
gia uteri
Heurnii
pulvere
ſublata
pæthema-
ta cura-
ta.

Adiit Carolinas thermas fœmina viginti quatuor annos habens, ſanguinea, iisdemque ad hyſtericam qua detinebatur, paſſionem debellandam ex medici conſilio uſa eſt. Sed ipſum inter uſum, minus forſan dextrum, experta eſt inordinatum copioſum ſanguinis ex utero fluxum & poſtea ad aliquot interdum hebdomades durantem. Inde virium debilitatem, appetitus defectum & languorem cum lurido faciei colore incurrit. Medicum igitur vocavit in conſilium, qui pulvere Heurnii ſanguinis profluvium compoſuit quidem; at ingens poſtea præcordiorum anxietas cum cardialgia infeſtavit, ipſam ſuffocationem minitans. Unde ad hæc mala depulſanda multis variisque uſa eſt remediis, quorum tamen nullum effectum edidit ſperatum. Sumſit quoque ex aliis medici ſuaſu emeticum, quo multum viſcida ac virideſcentis materiæ exturbatum, & nonnihil levaminis allatum. Nihilo ſecius ſanguis paulo poſt largius profluxit & ægram ut de malo funditus extirpando eſſet ſollicita coegit, id quod etiam fortunante Deo præſtitum eſt hiſ; pilulis nempe noſtris baſſamicis, quotidie ad aliquot grana, interpoſito pulvere ex antimonio martiali cachectico, nitro antimoniato & depurato, aſſumptis, uſurpata ſubinde tinctura martis Zwolſeri, & pote cereviſiæ loco decocto ex radicibus & lignis temperato.

Epicriſis.

Mineralium aquarum uſus non minus nimium fluentibus, quam ſuppreſſis ex utero fluxibus, opitulantur; ſed prudentem & peritum deſiderat medicum. Nam morbus uterque, inveteratus præſertim, ab obſtructione & ſarctu vaſorum uteri ducit haud raro natales, ea tantum cum differentia, quod nimio profluvio obſtaculum liberi progreſſus ſit in va-

Hoffm. Syſt. T. IV. P. II.

ſis majoribus venoſis; in deſiciente vero in vaſis minoribus, maxime arterioſis. Mineraleſ autem aquæ utique impedimentum hoc tollere valent, eaque propter præſtant utrumque. Id vero tenendum: utendum eſſe iſdem non ipſo ſub fluxu, ſed extra eum, ad arcendum reſcuſum. Si ſecus ſit, augetur uteri laxitas, augetur aſſluxus. Tum potius per baſſamica roboſantia interius & exterius utero remiſſo robur reddere, ac poſtea, ne repetat profluvium, mineraleſ aquas ad eluendos meatus eodemque ſervandos apertos, in uſum vocare convenit.

OBSERVATIO IX.

Illuſtriſſimi Conſiliarii uxor, quæ quadrageſimum jam compleverat annum, habitus valde teneri ac gracilis, animique admodum mobilis & ſenſus exquiſitiſſimi, aliquot abhinc annis per ſemestre fere ſpatium diuturno & fere aſſiduo ex utero fluore alternante cruento laboravit. Hinc primum medicis loci uſa, ab eorum medicatione effectum ſenſit nullum. Unde contulit ſe ad virum quendam celeberrimum, qui brevi felicem ac certam opem ſpondens, pilulas ſuas ipſi commendavit, ut de hiſ quavis hebdomade ter vel quater ſumeret, idque aliquamdiu. Sed inde etiam vix quicquam levaminis eſt experta. Demum meum petiit conſilium, quo potum Selteranarum per menſem & ultra in cura cum debito regimine, interpoſito interdum laxante, ſuaſi. Quod priuſquam faceret, B. D. Brunneri judicium exquiſivit, qui meo pariter calculum adjecit conſilio. Unde tanto majori fiducia ad uſum huius præſidii acceſſit; atque etiam ex eo tam ſalutarem percepit effectum, ut hæmorrhagia ſenſim remitteret, penitus tandem ceſſaret, ac ipſa ad priſtinam perfectam ſanitatem rediret.

E *Epi-*

Epicrisis.

Concinatæ illæ ad mentem & methodum Becherianam balsamica pilulæ utique in affectibus ex utero, præsertim in ferofioribus, item puerperii tempore, debita sua non defraudandæ sunt laude. Sed quod medicus pro lubitu iisdem & inordinatas ac nimias hæmorrhagias moderari ac sistere, & vicissim menses, si suppressi sunt, revocare possit, id non sine ratione inter fabellas reponendum. In nostra certe id docuit eventus. Fons autem Selteranus acres & tennes humores diluendo & temperando, eosque per diuresin efficaciter evacuando, sicque causam spasmos hæmorrhagiæ auctores suscitantes tollendo, non potuit non prodesset egregie.

Confer quoque eos casus, qui Sect. 3. 110. & 111. item 126. legi possunt.

CAPUT VI.

De hæmorrhagia ex urinariis viis.

Theses Pathologicae.

§. I.

Hæmorrhagia per urinarias vias quid?

Venit hæc hæmorrhagia in scholis plerumque mictus cruenti nomine, & est sanguinis per urinarias vias, cum, vel sine urina, sive ex renum, sive vesicæ vasis, nimium ampliatis, ruptis, aut arrosis, emissio, pro circumstantiarum ratione plus vel minus periculi habens.

§. II.

Quomodo dignoscendum an sanguis mictus.

Haud raro accidit, ut medici in dignoscendo: utrum sanguis cum urina mictus sit, nec ne? eximie fallantur. Si quidem majori in copia, ut interdum contingit, ad libram & ultra, sanguis sincerus cum urina mictus, vel pars aliqua cruoris sine urinae connubio, prodit per urinarium meatum, res nullo eget discrimine. Si vero cruor urinae fuerit admixtus parcius, tunc paulo curatiori opus est scrutinio. Sæpe enim mingitur lotium coloris sanguinei; sæpe etiam deponit sedimen-

tum non aliter ac sanguis solet, nullo tamen præsentente sanguine. Sæpius vicissim bruni, vel nigrescentis coloris urina emittitur, ut nulli suspicio sanguinis, qui tamen mixtus est, in sensus & mentem incurrat. Quare suggerenda utique sunt certa indicia, e quibus hoc tam multiplex discrimen perspicendum. Scilicet si rubedo urinae sanguini æmula a particulis sulphureis, mixtura salium, præsertim alcalinæ indolis, exaltatis, proficiscitur; tunc quam primum emissâ fuit, clara & perspicua apparet, sedimentum vero incarnati & cinnabarini coloris est; quod tamen, sufficienti calore admotum, mox in supernatantem liquorem se recipit, ut clara rursus & perspicua ut antea appareat. Contra vero quum urina rubet a sanguine, tunc opaca & crassiuscula sine perspicuitate mingitur, sedimentum vero est grumosum, ex rubro nigricans, idque non dissolvitur, aut rursus ab urina absorbetur. Si etiam lotii rubedo est a sanguine, linteum per quod colatur, tingit rubore, quod non fit, quando est a salibus color tantum intensus.

§. III.

Quia plures urinae secernendæ & excernendæ serviunt viæ; scire refert discrimen: unde profluxerit mictu redditus sanguis. Quod si itaque sanguis sincerus confertim, repente & sine dolore mingitur, ex renum substantia sanguineo vasculosa illum prodiiisse recte jam iudicavit Hippocrates Sect. 4. aphorism. 78. Sed ubi parcius sanguinis quantitas, obscuri nigricantis coloris, cum vel sine materia purulenta, maxime si cum dolore & ardore in pube sub mictione, vel post eam redditur, tunc ex vesica læsa, aut exulcerata illum stillasse certum. Quod autem renalis sanguinis effluxus sine, & qui ex vesica venit cum exquisito dolore succedat, id diversitati structuræ tribuendum: renes enim exquisito carent sensu. Sed quando sanguis per nervosas acutissimæ sensationis vesicæ tunicas viam

Et unde venia?

mo-

molitur; dolor non potest non oriri atrocissimus, nec mirum gravissimum incidere symptomata, animi deliquia, spirationem difficilem, pulsum obscurum, parvum & frequentem nonnunquam, nauseam, animi anxietatem, & frigidum sudorem. De quo mictu etiam conferri meretur, Hippocratis aphorism. lib. 4. aphorism. 80. Si quis sanguinem unaque grumos saepe mingat ac stranguriam habeat, unaque dolor incidat in aquiliculum & in interfemineum, huic vesicae vicine partes laborant. Quando porro ex uretheribus, a calculo magno, vel aspero laxis, sanguinis quippiam cum urina miscetur, dolor circa lumbos & ilia acutus, difficilis sabulosa mictio, aliaque calculi in uretheribus hærentis signa id manifestant. Propter læsa a calculo vesicae ejusque tunicarum sanguinea vascula, si excernitur quippiam cruoris, non modo cum summo dolore & prævia obstructione quandoque urina prodit, sed & grumi interdum cum moleculis crassioribus sabulosis firmiter compacti una cum ea emittuntur, quod etiam interdum accidit, si calculus in rene firmiter impactus eum faciat.

§. IV.

Alia species ex vesica ejusque sphinctere.

Alia adhuc mictionis cruentæ species datur, cujus tamen raro mentio fit a scriptoribus medicis, quæ videlicet ex ipsis valis vesicae, vel potius ipsis sphincteris contingit, quando nimium hiant & a sanguine distenta aperta fuerunt. De hac mictionis cruentæ specie notatu dignum est Galii Aureliani lib. 4. tardar. passionum cap. 4. effatum ita habens: solent, sicut in podice, vel feminarum sinu, aut matricis collo, etiam in vesica, hæmorrhoides generari, quæ fluorem sanguinis præstant, quibusdam intervallis variatum. Quod oportet apprehendere prudentem, cum non coacervata primo fuerit effusio, sed augmentis quibusdam promota, interjectis defectionibus, ac retento

sanguine dolore circa pubem, siquidem aliquando inflata ac tumentes hæmorrhoides difficultatem vel abstinentiam faciunt mictui, dysuriam Græcis vocatam, vel ischuriam. Archigenes vero dicebat, ut stotis periodis menses & hæmorrhoides, ita & certis vicissitudinibus interdum plethora se effundit per renes & vesicam. Cui merito addendum Heurnii Comment. in aphorism. Hippocratis 78. de signis discriminis loci præceptum: sanguis qui a musculo vesicae emingitur, non exacte permiscetur urinae, sed in fundo depositus grumescit, quin hic grumus, qui interdum citra urinam excidit, dolorem circa vesicæ musculum consistentem facit; a rene vero qui mingitur sanguis & copiosus est, & urinae exacte miscetur, videturque tota urina consistentia nihil aliud esse, quam tenuis ac dilutus sanguis; mox tamen sedet liquidus minimeque concretus & rubicundus.

§. V.

Non autem confundi debet ipsa sanguinis mictio cum gonorrhæa, five seminis fluxu sanguinolento. Non enim adeo est insolens, ut in iis, qui gonorrhæa laborant virulentata, ex glandulis prostaticis valde relaxatis, ob majorem lymphæ, vel seri affluxum, non modo seminalis liquor, sed & serum mucidum, arenulis etiam repletum, interdum quoque per intervalla plane sanguis ex hiantibus nimium, aut ab acrimonia materiæ effluentis arrosis valorum osculis, per urethram, citra urinæ fluxum, emittatur.

§. VI.

Probe etiam a sanguinis mictu distinguere oportet illum sanguinis fluxum, qui fit per membri virilis integumenta. Nos aliquot memoria tenemus exempla, ubi certis periodis in viris ex ipso pene fluxit sanguis per aliquot hebdomades purus, satis largiter, præcedente tensivo quodam in sanguine ac fe-

E. 2. mori-

moribus dolore. Collegit etiam ejusmodi exempla *Stalpart van der Wiel*, Cent. 1. observat. 80. Sed tum sanguis non prodit urinæ mixtus, sed stillat seorsim guttatim, ex ramo vasorum hæmorrhoidalium exteriorum, qui ad pudenda excurrit.

§. VII.

*Salutaris
est quan-
doque.*

Dein tenendum discrimen mictionis cruentæ criticæ & salutaris, a minus tali & morbosa. Illa quippe fit frequentissime per renes magna in copia, rarius & in minori quantitate per sphincterem vesicæ, citra dolorem & magnum incommodum, & redit etiam certis periodis. Contingit hoc maxime per translationem, sive quæ Græcis dicitur metastasin, excernendi sanguinis per menses, aut hæmorrhoides, iis vel cessantibus, vel obstructis, aut suppressis. Vidimus nos talem criticam mictionem liberaliorem in viris, sanguine abundantibus, sive plethoricis, juvenilibus, vel etiam senilis ætatis, suppresso, vel etiam penitus cessante hæmorrhoidali fluxu, aut consueta omissa sanguinis missione, periculi tamen prorsus expertem. Vidimus quoque in foeminis octogenariis, vegetis & laute adhuc viventibus, præsertim si cessantibus mensibus sanguinis missio vel fuerat neglecta, aut plane omissa.

§. VIII.

*Post suppressas
hæmorrhoides.*

Præterea non semel, sed aliquoties notavimus in senibus, deficiente fluxu hæmorrhoidali, item in viris ætatis consistentis, hæmorrhoidibus cæcis & tumentibus si afflictis fuerint, a motu corporis & animi fortiori, sanguinis portionem non exiguam, bruno colore instar decocti caffèæ tincti, citra urinæ difficultatem cum mictu prodiisse; qui procul omni dubio ex vasis vesicæ sanguineis circa sphincterem ejus tumentibus & apertis profectus fuit. Venæ enim hæmorrhoidales externæ communicant cum vesica & ramos etiam ad eam spargunt; minime vero, ut non-

nullorum fert opinio, de internis id putandum, quarum ramos ad vesicam excurrentes anatomicus huc usque vidit nullus.

§. IX.

Succedit vero hæc sanguinis cum mictu excretio, ex aliis sanguineis suppressis, hæmorrhoidalibus potissimum, per renes, dum videlicet sanguis accumulatus & per arteriam mesaraicam inferiorem ad tunicas intestini recti adductus, ibi cum exitum non invenit, quasi regurgitat ad truncum arteriæ magnæ, sive potius majori copia ibi colligitur, & ad vasa renum arteriosa, quæ & copia, & magnitudine, venas emulgentes superant, delatus, orificia eorum nimis distendendo & aperiendo, ad tubulos urinarios, qui cum arteriolarum finibus connexi sunt, ex his in papillarum oras, in pelvim, inde tandem ad uretheres & vesicam transit. Atque adeo in tali casu nec anastomosis, nec diæresis, nec diapedesis, tantopere ab auctoribus decantata, locum obtinent.

§. X.

Vesica tam etiam excretiori sanguinis obnoxia est, quia valde difficilis est, ob perpendicularem & valde demissum ejus situm, sanguinis per venas ex ipsa regressus. Quo fit, ut sub hæmorrhoidibus externis tumentibus, vel internis obstructis, in plethoricis præsertim, accumulatus & ibi stagnans sanguis, præter naturam orificia vasorum capillarium ipsius vesicæ, vel magis sphincteris, aperiat atque perrumpat.

§. XI.

Maxime omnium fluxus hæmorrhoidalis suppressus, vel ex quacunque alia causa cessans, causam mictionis cruentæ, maxime illius, quæ fit per renes, subministrat. Notatu dignum hanc in rem est exemplum, cujus meminit *Hercules Saxonia lib. 3. cap. 4.* nobilem Batavum, fluxu hæmorrhoidum suppresso laborantem, per quinque annos, ex intervallo, multum

*Quomodo
succedat
ex veni-
bus.*

*Quomodo
ex vesica.*

*Causa
potissi-
ma sup-
pressa
hæmorrhoides.*

tum sanguinis sponte & subito ante urinam ex urethra emisisse. *Rolfinkius* quoque *Dissert. anatom. Lib. 5. cap. 26.* aliam historiam refert: *Illustris vir*, scribit, hæmorrhoidali fluxui assuetus, eo suppresso, incidit in mictionem cruentam, multarum septimanarum spatio duranti, quæ evanuit hæmorrhoidibus apparentibus, levi fluxu & parco satis, ita, ut vix ani terga tingeret. Neque minus *Reiseli* epist. 64. casum memorabilem enarrat, de pastore quodam, ob hæmorrhoidum a triennio suppressionem, magnam sanguinis crassi & sinceri, sine urinarum aquis, cum impetu promanantem & matulam replentem quantitatem, excernente, qui tamen per totam vitam nihil sanguinis e vena miserat. Cum vero hic eundem paroxysmum, ter stato circuitu, expertus fuisset, secesserunt tandem naturales & limpide urinæ. Postquam autem medici consilio vino usus fuerat paulo largius, & diebus aliquot continuatis pilulis ex aloë, succo cicchorii imprægnata & extracto trochiscorum alhandal, hæmorrhoides ei fluxerunt & malum cessavit.

§. XII.

Utut vero omnis motus corporis fortior in plethoricis facile ad hæmorrhagicas excretiones suscitandas ansam præbet; speciatim tamen ad mictionem cruentam nulla ipsius species majorem vim habet equitatione. Possemus ejus exempla plura afferre, quæ etiam passim apud auctores reperienda. Sic *Riverius Centur. 2. observ. 36.* memorat de quinquagenario, qui quoties equitationi peregrinationis causa sese commisit, urinas sanguinolentas reddit. *Hollerius* quoque in *Aphorism. 78. Sect. 4.* *Hippocratis* inquit: Sunt nonnulli, qui si durius equitent, aut sese exercent immoderatus, ex calefactis renibus, sanguinem mesunt. Et paulo post: arbitramur, ait, sanguinolentam urinam & turbidam reddi ab hoc Re-
Hoffm. System. T. IV. P. II.

Motus
dein cor-
poris for-
tior ma-
xime
equitatio.

verendissimo *Episcopo* propter dilationem factam tum in cavitatibus renum, tum in vasis urinariis, propter intensam caliditatem, a motu violento primo generatam, dum curru, salebroso itinere concuteretur, præcipue circa dorsi regionem: deinde succedente ingenti calore, dum cum veste pellicea sub sole ardente montem ascenderet. Ex his igitur omnibus tantus calor circa partes renum fuit excitatus, ut ob nimiam dilationem, urina sanguinolenta excreta fuerit. Et inde est, quod nunc quoque quotiescunque fatigatur & corpus exercet, in idem symptoma incidat, turbida scilicet sanguinolenta urina. Ratio vero, quare equitatio, cujus alias in præcavendis & etiam sanandis chronicis affectionibus magna vis & efficacia est, ad hæmorrhagiam renum & vesicæ plurimum disponat, inde petenda venit, quod propter compressionem venarum in femoribus, in perinæo etiam & ano, sanguinis recursus multum retardetur. Hinc copia sanguinis major fit & incrementum in arteriis, motusque sanguinis in superioribus partibus augetur & intensior fit præsertim circa lumbos, per motum succussorium. Sic facta citatiori sanguinis affluxu, emulgentes tandem arteriæ quam facile aperiuntur. Recte enim scribit *Malpighius tractatu de renibus*: In nostro corpore, præter pulmones, non alia est pars, quæ exundantis sanguinis injuriis magis subjiciatur, quam vena.

§. XIII.

Deinceps sanguineæ mictionis, sed magis prioris infestæ & periculose, causam non infrequenter calculus intra renem delitescens subministrat. Multa enim hujus succurrunt exempla, & tale quoque habet *Hofstius libr. 4. observ. 37.* ubi sine omni lumborum dolore, calculosi, præsertim qui sanguine plus justo abundant & corpus vehementer

Calculus
in reno
delitescens.

ter motu exercent, sanguineam emittunt urinam. Quomodo vero hoc fiat, vero videtur simillimum, quod calculus mole major ac figura asper, sine dolore quidem intra renes diu delitescere possit, nihilo minus haud levem compagi renum vasculosa labem suo affricu ac compressione inducat, eorum quoque functionem naturalem laedit, & sic ansam erumpendi sanguini præbeat. Scilicet quando calculus mole & pondere suo ramos venæ emulgentis comprimit, liberiores sanguinis transitum per hos impediendo, efficit, ut per arteriolas emulgentes adductus, nimia copia & impetu earum tenues & capillares ramulos, qui ultimo terminantur in tubulos urinarios, valde distendat & tandem viam sibi faciat in eos, qui secundum naturam tantum urinam vehunt, eosdemque fubeat ac in urinam transeat. Id quod longe adhuc magis fit, quando in dispositione ad calculum, variis generis remedia, quæ urinam & calculum pellunt, commendantur & applicantur, ut quidem communis & pessima est consuetudo, præsertim si calidiora fuerint, ex terebinthina, succino, vel junipero parata. Fit etiam tali in casu, ut calculus in renalibus tubulis incarcerationis, arrosione & excoriatione dilacerando minima renum vascula, siue siphunculos, exulcerationem efficiat. Qua facta, pus cum sanguine per uretheres in vesicam instillat, & sic miæctum valde dolorificum, exeunte puris & sanguinis corrupti cum urina portione, producit. Id quod tamen etiam quandoque fieri potest, quamquam rarius, ab uretheris per calculum exulcerationem.

§. XIV.

*A vesica
arrosione
& ulcere.* Miæctionis quoque cruentæ, copiosa & valde ancipitis species est, quando ex vesica, ab acriori præsertim ibi stagnante copioso sanguine, exulcerata, mucosa valde, ex parte purulenta & cruenta materia in ejusdem cavitatem descendit. Tum enim cum

intenso ardore, intolerando dolore & difficultate urina redditur, simulque tremores & convulsivæ artuum, cum frigore & tremore stipatæ motiones, sese jungunt. Vidimus id aliquoties in gonorrhæa desperata & inveterata laborantibus, acri simul & corrosiva materia e genitalibus profluente ac partes vicinas arrodente. Quæ labes interna ubi adest, ac renum, vel vesicæ substantia simul corrupta est, & purulenta ac putrida materia copiose secedit, urinæ exeunt furfuraceæ, & parvæ carunculae, aut corpora, capillos, vel vermiculos æmulantia, in urina conspiciuntur, quæ a vesica nequaquam possunt abscedere. Hæc enim resolvi nequit in ejusmodi filamenta. Sed a contenta mucosa, vel in renibus, vel in vesica, materia, concrefcunt in ejusmodi figuram & consistentiam.

§. XV.

Accedit aliud cruentæ miæctionis genus, a causa videlicet externa, contusione, lapsu in terram, levatione onerum & percussione productum. Hoc quidem in vita civili & praxi sæpius occurrit, causam tamen ipsius reddere non tam promptum ac obvium est. Quod si enim vasorum in renibus ruptio, vel continui solutio, causa foret, non tam subito, uti tamen fit, per venæ sectionem & sanguinem dissolventia posset sanari. Nos potius modum ita concipiendum esse censemus, quod a contusione & contorsione vasorum, inprimis sanguineorum, & ibi stagnante sanguine, ejus circulatio per has partes læsas impediatur; hinc crescere impetum & copiam sanguinis in vasis internis; atque hæc nimium inde, præsertim in plethoricis, distenta, ut sanguis locum mutet ac effluat, facere. Tale quid enim commode maxime fit in renibus, si ibi facta fuit percussio. Unde sunt inter exempla, ubi etiam a subluxatione vertebrarum, cruenta insequuta fuit miæctio. Quin sicuti ex tibia amputata dysenteriam

*A vit.
lentia
externa.*

riam *Hildanus Centur. 2. Obser. 10.* sic etiam & nos observavimus, ex osse tibiæ fracto, urinam cruentam redditam fuisse. Ut adeo facile concipiendum sit, a contusione venarum & sanguine sic stagnante alicubi, fieri posse ejusdem per urethram stillicidium.

§. XVI.

*Anormi-
nibus &
acribus.* A torminibus atrocibus ventris, item a fumtis acrioribus purgantibus, nec non a diureticis acrioribus, ut cantharidibus, urinam reddi posse cruentam, experientia est confirmatum. Debetur autem hoc symptoma spasticis venarum stricturis, quibus liber sanguinis circulus intercipitur. Unde ex facili jamjam ratio reddenda, quare morbillis, & variolis in primis malignis, funestus ejusmodi affectus interdum associetur. Prostant quidem observationes apud auctores, quod a vesicatoriis quæ habent cantharides, externe applicatis, cruenta fuerit mictio exorta, interim nos fatemur candide, a nobis nunquam tale quid visum vel observatum esse, ut haud injuria hanc operationem in dubium vocare liceat, ac forsan longe ab alia causa in morbo sub applicatione vesicatoriorum hæc cruenta urina excreta fuisse possit.

§. XVII.

*Abus
cruentus
periculo-
sus.* Omnis vero cruentus mictus est periculi non expers. Etenim licet etiam in principio salutis & criticus, a palindrome facta ob mensium vel hæmorrhoidum suppressionem, visus fuerit; tamen quia non modo facile revertitur & vires exhaurit, sed & si error accidit, vel in diæta, aut si imprudenter sipticis tractatur, inflammatio ac corruptio facile ipsis renibus, vel vesicæ induci potest, utique periculum alit. Incidit præterea & hoc frequentissime, quod grumus quidam sanguinis ex renibus descendens, in ea parte, ubi urether ductu obliquo inferitur vesicæ, impactus, valde infestam & difficulter sanabilem inducat ischuriam. Quan-

doque etiam congruatur in vesicæ cavo sanguis, & sphincteri firmiter inhærens, implacabilem cum urinæ suppressione præbet dolorem, id quod etiam accidit, quando vasa sphincteris sanguinea, non secus ac hæmorrhoides cæcæ, sanguine crasso admodum turgent.

§. XVIII.

Ex periculosis mictus sanguinolenti speciebus est, quæ ex rene, vel vesica profundius læsa & ulcerata venit, & junctum habet cum acerbo dolore puris mictum. Interim tamen cavendum ne mucosum & glutinosum quod in urina suberuenta subinde conspicitur sedimentum, pro pure habeatur, quod supernatare magis solet. Sedimenti enim hujus sæpe tanta est copia, ut, si a renum exulceratione esset, jam centies absumti ipsi fuissent. Est potius mucositas, quæ ex nimis relaxata glandulosa vesicæ & urethræ tunica, aut ex prostaticis læsis exstillat & urinæ permiscetur.

*Periculosis-
mus cum
puris
mictus.*

C U R A T I O.

§. I.

Perspectis sic paulo penitius variis excretionis per urinam cruentæ causis & sedibus, prudentis nunc est medici, tum ad avertendas præservative, tum ad tollendas in cura differentes has causas judicium in propinandis convenientibus remediis paulo exactius adhibere. Igitur, quando ex nimia sanguinis redundantia oritur, vel metuendus est affectus, sanguinis missione nihil tutius & præstabilius est, hac tamen observata cautela, ut ipso in paroxysmo in partibus superioribus, brachio videlicet, sanguis detrahatur, & ejus mittendi copia ex virium & habitus corporis ratione æstimetur. Quod si vero a consueto hæmorrhoidum fluxu suppresso, insolita hæc evacuatio ortum traxerit, ad præservationem tutius est ve-

*Vena se-
ctio uti-
lissima
si a san-
guinis
abun-
dantia.*

nam pedis aperire. Idem tenendum est, quando in colica spasmodica & vehementibus ventris torminibus, ut interdum fit, urina cruenta mingitur, ob sanguinem stagnantem & congestum circa intestinorum tunicas, exitumque per venas hæmorrhoidales non invenientem. Quin potius, quia hic affectus per certas etiam periodos reverti solet, tempestiva venæ sectio- ne ut ipsi occurramus, eo magis est necessarium.

§. II.

*Danda
refrige-
rancia.*

Si a vehementi, cum, vel etiam sine plethora, orgastica sanguinis ebullitione & expansione, qualis subinde a fortiori corporis, vel etiam animi commotione, vini & calidorum sanguinem nimis moventium remedium abusu accidere solet, malum hoc ortum suum habet, præter sanguinis per venam sectam subtractionem, nitrosis & intestinum elasticum motum sanguinis refrenantibus, sive refrigerantibus, nihil certius & præstabilius. Hoc nomine depuratum nitrum, vel artificiale, ex spiritu nitri & sale tartari confectum, cum terreis & absorbentibus mixtum, vel in forma pulveris, vel etiam potui inditum, plurimum commendamus. Cui pro vehiculo in hisce casibus serum lactis dulce, & acidulum, aqua decocta hordeacea, & sola aqua pura fontana, vel ad dimidiam partem cum Selterana, aut Tonnsteinensi mixta, decoctum cornu cervi & scorzonæ, optime inserviunt, vel etiam cerevisiæ tenuiores, quibus tincturæ rosarum, florum bellidis, cum spiritu vitrioli, minime vero salis, cujus acrimonia volatilis pulmonibus & renibus infesta est, paratæ, sunt sufficienti quantitate instillandæ.

§. III.

*Alvus
servanda
aperta.*

Quum alvi adstrictio, seu tardior sæcum secessio, plurimum ad ingenerandum, imò ad fovendum & sustentandum hoc malum habeat momenti, partim quod oriundis inde

flatibus & spasmis intestinorum æqualis sanguinis circulus & distributio impediatur, & ad unam, præsertim debiliorem partem, solito plus sanguis feratur, partim etiam, quod multæ impuræ, acres, biliosæ ex prima regione particulae ad sanguinis & humorum massam adducantur; hinc, si quid aliud, ad illud avertendum ejusque recidivam præsciendandam, certe alvi laxitas & subductio admodum proficua est ac necessaria. Id vero minime purgantibus, seu acrioribus stimulantibus, vel salibus copiose assumtis, multo minus aloeticis & pilulis, quas etiam refracta dosi aloë ingreditur præstandum. His enim exacerbatur malum certissime. Lenientibus potius laxantibus & quæ simul roborante gaudent virtute, id exsequendum, inter quæ, ut in omni immodica & præternaturali sanguinis excretionem, rhabarbarina, imprimis cum passulis mixta, uti sunt passulæ Corinthiæ, solutione rhabarbari per blandam inspersionem laxativæ redditæ, vel pulvis rhabarbari cum cremore tartari remixtus, nec non clysteres emollientes, ita etiam hæc primas tenent.

§. IV.

Ad vasa vero nimium in renibus deducta & aperta roboranda & leniter adstringenda, vel etiam si eorum substantia læsa fuerit, consolidanda, decocta, vel infusa, ex lenioribus vulnerariis & leniter constringentibus, uti sunt agrimonia, hederæ terrestris, equisetum, herba millefolii cum summitatibus, virga aurea, radix consolidæ majoris, cum melle Prussico, renibus mirum amico, quodammodo dulcificata, opem ferunt laudatissimam; quæ decocta pro re nata etiam misceri possunt cum lacte. Neque minus egregii ad demulcendum & consolidandum usus erit lac amygdalinum, præsertim si bolus Armena cum ipso seu vehiculo sumatur.

*Vasa
nimium
laxata
addu-
cenda.*

§. V.

Renibus
aut vesi-
ca exul-
ceratis
danda
acrimo-
niam re-
perit.

Si renum, uretherum, vel vesicæ, ar-
rosio & exulceratio præsens est, ut sæ-
pius fit in continuo & diutius cum do-
loribus vexante malo, ad humorum a-
crimoniam contemperandam, præci-
pua medentis debet esse directa inten-
tio, eaque neglecta, nullum doloris le-
vamen, nulla etiam partis sauciata &
læsæ consolidatio & restitutio speran-
da, aut obtinenda. Hunc autem in fi-
nem nobilis est virtus syrupi dialtheæ
Fernelii, item decocti Foresti, necnon
ejus, quod *Mynsichtus* contra mictum
cruentum laudat. Facit huc quoque in-
fusum, quod præter jam dictas herbas
vulnerarias, corticem radices acaciæ,
gummi ceraforum habet; necnon, pul-
vis ex radice altheæ, glycyrrhizæ, sper-
mate ceti, seminibus quatuor frigidis,
papaveris albi, lycopodii & croco, cum
s. q. sacchari candi conditus.

§. VI.

Grumi
sanguini
dis-
soluendi

Ad dysuriam, immo ischuriam, quæ
frequens, & periculosum, renalis velet-
iam vesicalis hæmorrhagiæ symptoma
esse solet, dum sanguinei grumi ure the-
ris principium, ubi inferitur vesicæ, vel
ipsum sphincterem vesicæ obstruunt,
non certe efficacius & promptius auxi-
lium, quam aqua pura calida copiose
hausta, & exterius balneum applica-
tum, prostat. Tum quoque præstat a-
quam tepidam syringa in urethram &
vesicam injicere, quo acris humor di-
luatur & grumuli hi dissolvantur. At-
que etiam ipse *Hippocrates* l. c. eadem
hæc remedia commendat, lavacrum
nempe aquæ calidæ & tepesfactoria ad
locum affectum apposita. Quod si vero
ob grumos sanguineos in ipsa vesica,
seu sphinctere ejus obvios, spasmus o-
riatur, ut inde totalis & pernicialis
ischuria inducatur, interne emulsionem
ex seminibus quatuor frigidis, cum lapi-
dibus cancrorum & antimonio diapho-
retico, item pulverem ex spermate ce-
ti, lapidibus cancrorum & nitro; exter-
ne vero vesicam repletam decocto flo-

rum emollientium ex lacte abdomini
applicatam, necnon alvi apertionem,
cum manna, vel clystere emolliente &
oleoso, usus deprehendimus longe præ-
stantissimi.

§. VII.

Præter hæc autem omnia ad renum *Optimè*
& vesicæ vitia detergenda, inveterata *acidule*
etiam sananda, nihil unquam aquis me- *tempe-*
dicatis temperatoribus, ut sunt Seli-
ranæ, Antonianæ, Wildungenses, effi-
cacijs, tanto certius si cum lacte, in pri-
mis asinino, fuerint remixtæ. Id enim
docent non modo saluberrima ipsarum
elementa, sed potissimum multiplex de
hoc effectu experientia, de quo omnes,
qui de viribus medicatarum aquarum
experti scripserunt, testimonium fe-
runt consensu unanimi.

§. VIII.

Neque minus egregia virtus & ad-
versus hunc morbum præsidium est in *Egregiè*
lacte, necnon lactis sero. Hæc enim jam *quoque*
olim suo tempore, in urinæ mictione *lac e-*
cruentæ, magni fecit *ius quo*
serum. *Hippocrates* l. de *internis affectionibus* §. 17. Si, inquit,
urina prodit veluti a bubulis carnibus
assatis succus, ægrotus pro temporis op-
portunitate serum & lac bibat; serum
quidem ad purgationem, lactis autem
potum faciat in tempore, per quinquaginta
aut quadraginta dies; hæc si se-
ceris, morbum in melius vertes. Lac
quoque ovillum vel caprillum laudat
Riverius obs. 13. centur. 17. necnon *Ga-*
tinarias atque *Forestus*, qui hoc solo
remedio sanguinis mictum sæpè se-
curasse gloriantur; ita tamen, ut unicuique
dosi, boli Armenæ drachmam unam
permiscuerit. Id quod etiam in graviore
sanguinis mictu utique convenit, in
leviori autem minus faciendum censet
idem *Riverius*.

Cautele Clinica.

§. I.

Venæsec-
tionis
cautele

De venæsectione, in qua præcipuum tam ad curationem quam præservationem, si malum a criticis hæmorrhagiis suppressis oritur, repositum est momentum, hæc adhuc tenenda: quod sanguinis missio in principio sit instituenda largior. Sic enim non modo evacuantis, sed & divertentis remedium vicem gerit. Quando vero sanguinis mictus suas servat periodos, duabus vel tribus ante accessionem horis, vena pertundenda & prout corporis conditio fert sanguis emittendus.

§. II.

In vini
potu.

Hippocrates l.c. in mictione sanguinea ab ulcerato rene, vel vesica, vinum album, mellei coloris jucundissimum, probe temperatum, bibendum peritissime suadet. Nam vina nimium spirituosæ, aut acido abundantia, ut Rhenum, minime ubi nimia & dolorifica adest sanguinis mictio, conferunt, sed potius vina dulcia, ut Hispanicum, Canariense, Hungaricum præstant, dum ventriculi digestionem & simul vesicæ assistentia favent.

§. III.

In potu
ordina-
to.

Quum porro multum interfit, quale potus genus in usum ducat renum & vesicæ vitio laborans; tenendum omnino: ab omnibus cerevisiis crassioribus & acidis abstinendum esse, potum eligendum copiosum, ex cerevisia tenui, quippe quæ medicamenti aquosi instar, acre & arenosum eluit ac diluit. Testis hanc in rem gravis est *Sydenham*, qui eandem ceu saluberrimam commendat *Lib. de mictu* cruento a calculo renibus impacto pag. 705. adeo, ut ipse, quoties curru vehi debuerit, non prius rhedam ingressus sit, quam haustum cerevisiæ tenuis paulo liberaliorem ingesserit,

et eundemque pariter iterare ante regressum domum versus, si forte alicubi diutius fuerit commoratus. Et hoc pacto semper sibi a mictu cruento satis præcautum esse, asserit. Observandum tamen; cerevisiam bene coctam esse debere & fermentatam.

§. IV.

Ut motus & exercitatio corporis conveniens magnum sit, tam ad præcavendas, quam persanandas chronicas passiones præsidium, attamen in excretionibus sanguinis, & præsertim quæ sunt urinarias per vias, res longe aliter est comparata. Etenim vix aliud, motu corporis citatiori, præsertim equitatione, ad propagandum hoc malum magis valet, quin solam loquelam paulo elatiorem & longius continuatam, in mictione dolorifica & cruenta, quæ per vesicam læsam fit, vidimus damnosam. Jam dudum etiam id notatum fuit ab antiquissimo medicinarum nostrarum parente *l.c. p. 16.* perhibente: *si quis sanguinem cum urina mittit, & corpus quietum habet, citius sanabitur, si vero laboraverit, dolores multo graviores obtinebit.* Neque minus *Sydenham* in *opp. p. 700.* suo exemplo rem optime decidit. Nam quoties permultum itineris pedibus confecit, vel in curru per platearum pavimenta vectus est, quantumlibet tardum equorum gressu, toties mictum reddidit cum sanguine, permixtum, quoties vero per viam regiam lapidibus non stratam, licet perquam longissime, curru vectus est, tale quid ipsi accidit nunquam. De somno etiam peritissime refert, quod ipsi curæ fuerit, ut lectum citius peteret, quo eo magis concoctio recte perficeretur, sicut ex adverso nocturnæ lucubrationes eam imminuant.

In cor-
poris
motu.

§. V.

Inter ea vero demum, quæ in curatione hujus mali vitanda, nihil certe esse potest infestius, quam si cruenta hæc mictio, sive ex renibus, sive ex vesica.

Que fu-
gienda.

sica fiat, sive critica, sive symptomatice sit, remediis adstringentibus, fluxum nimis impetuose sistentibus, ut communis fere & detestabilis medentium error est, excipiat. Hoc enim facto, a grumis intra vasa retentis inflammationes fiunt, exulcerationes & putredines. Sicuti enim hæmoptysis iisdem his remediis tractata, quam facile in inflammationem & phthisin, vel pulmonum exulcerationem, ita etiam mictus cruentus in inflammationem, exulcerationem & putredinem abit. Nihilo minus tamen, si excretio sanguinea effusissima fuerit, cum summa virium jactura, mixturam, qua *Sylvius* feliciter in cruento mictu usus est, ex aquæ plantaginis uncii duabus, portulacæ, cinnamomi, aceti destillati ana uncia una semis, coralliorum rubrorum præparatorum, lapidum cancerorum, terræ sigillatæ ana scrupulo uno, laudani liquidi granis tribus, syrupi coralliorum Quercetani, vel de symphyto Fernelii, q. s. ad gratum saporem, experientia invenimus olim comprobatam.

§. VI.

Externorum quoque non inutilis est ad lumbarem regionem applicatio. Hoc nomine venit emplastrum spermatis ranarum, quando cum a lumine vel saccharo saturni & pauxillo camphoræ miscetur. Vel meretur etiam commendari albumen ovi cum alumine conqussatum & subfrigide regioni pubis appositum, sub forma epithematis. Nam blanda refrigerante & adstringente vi, hæc sanguinis impetum quodammodo refrenant.

§. VII.

Qui ejusmodi malo subinde conflantur, vel ad illud inclinant, providam omnino & diætæ & vitæ regiminis curam habeant necesse est. In victu quam maxime a vini potu, ab omnibus aromatibus, præsertim allio & cepis, radicibus aperientibus, ut petroselinis,

pastinacæ, Selleri, asparagi, prorsus abstineant, neque somnum in dorso capiant, atque nimis calidis pannis, seu pellibus illud suffalciant. Vitandus etiam est nimis potus calidus infusi Thee, vel aliarum herbarum, sed potius frigidus, vel subfrigidus concedi debet. Decoctum potissimum cerasorum exsiccatum in ptisana, non sine euphoria, sæpius pro potu sumendum commendavimus.

ENARRATIONES
MORBORUM.

§. I.

Fœmina illustrissima 52. annorum, sanguineo cholerici temperamenti, ab ineunte fere ætate catarrhis, tussi, cephalalgis, vere præsertim & autumno fuit obnoxia. Menses semper largiter fluxerunt, qui nunc a biennio penitus cessarunt. Ex quo tempore doloribus ex calculo sæpius confictata, subinde quoque intensi spasmi, tensiones & dolores occuparunt abdomen, cum alvi strictura & urina aquosa copiose secedente. Nunc sæpius in extremitatibus manuum & pedum dolores perferunt satis exquisitos, tunc maxime, quando dolores ex calculo conquelescunt. Nam his præsentibus protinus artuum dolores evanescent. Anni vero spatium ferme est elapsum, ex quo mictu cruento, sine omni dolore lumborum vel artuum fuit afflicta, qui potissimum sub motu corporis, quali cunque etiam crudescit. Originem hujus profluvii derivandum esse arbitratur ex nimio lithontripticorum a medicis exhibitum usu; quotiescunque ad cruentam mictionem comprimendam utitur remediis, protinus se pejus habet, & de tensivo hypochondrii sinistri dolore, de nausea, de flatibus, capitisque dolore conqueritur. Contra hæc vitia tollenda aliquoties secta est pedis vena, quam in brachio minus belle potuit ferre; in valetudinibus inde mox symptomatibus. Frequentavit acidulas Selteranas, ther-

Mictus
cruentus
ex plastris.

mas Embenses, sed frustraneo effectu. Exegit a me salutare consilium, impetravi, ut singulis binis mensibus, sanguinis missionem sive per scarificationem, sive per incisionem venæ in pede admittat: secundo, ut loco potus ordinarii utatur sequenti decocto: Recipe santali rubri, radices scorzonæræ, ana unciam, cremoris tartari drachmas duas, sacchari Canariensis unciam, eoque in mensuris duabus aquæ communis per horæ dimidium: in fine addantur guttulæ duæ vel tres olei de Cedro, cum saccharo subactæ. Infusum quoque theiforme ordinavi ex summitatibus millefolii, floribus papaveris rhœados, hyperici, herba veronicæ, pilosellæ, & semine fœniculi adornandum; & ad singulas lunas phases, ad alvum laxandam assumere jussi decoctum rhabarbarinomanatum, & circa proximum ver denuo cura fontis Selterani per integros duos menses, cum tripla lactis asinini parte remixti adhibere. Aliquot menses, post relatum mihi est ex Holfatia, insignissimum mali levamen ab hac cura fuisse expertam feminam illustrissimam.

Epicrisis.

Sanguineam missionem infestare quam maxime feminas plethoricas, post cessantem menstruam purgationem, neglecta sanguinis missione, sub victu præsertim lauto, & motu corporis concitatori, multis exemplis in praxi confirmatum habemus. Nihil vero ad calculi generationem & mictum cruentum proritandum, si dolores jam adsunt lumborum, magis valere, quam inconsulto, & temere, calculum quæ pellunt propinare, etiam nobis compertum est. Optandum itaque foret, ut omnia lithontripica, quæ rarissime optatum habent usum, e praxi medica ejicerentur, præsertim si acriora, & calidiora fuerint; neque enim ante affectum nephriticum; neque in eo,

neque post eum, utilitatem quandam habent. Denique quam circumspectam, immodicæ omnes sanguinis profusiones, tractandi methodum exposculent per adstringentia, etiam nostra historia docere poterit, quum represso sanguinis fluxu, mox sæva internas abdominis partes incesse- runt symptomata. Venæ in brachio apertio, ubi jam plurimum sanguinis per inferiora profluxerit non semper tuta & utilis: quia largius extracto sanguine partes vitales, cor & cerebrum, eo si deferuntur, cum tota functionum œconomia labefactantur. Fons Selteranus cum asinino nuptus lacte, in omnibus renum vitiis & doloribus ac spasmis nervosarum partium in scorbuticis, est præsidium omnibus aliis longe superius.

OBSERVATIO II.

Vir 60. annorum, olim hæmorrhoidum fluxui circa æquinoctia obnoxium, per annum iis caruerat & pruriginosa scabie in toto corpore, præsertim circa anum, fuerat vexatus. Ad hanc tollendam variis usus est medicamentis sanguinem purificantibus, ut tinctura antimonii, tinctura sulphuris tartarificata, quam cum decocto temperato ultra mensem assumpsit. Externe, unguento ex balsamo sulphuris, cum oleo amygdalarum dulcium, & saccharo saturni parato, frequentius cutem inunxit. Quibus remediis adhibitis, feliciter quidem molestum cutis malum evanuit; sed præter omnem opinionem, quum urinam redderet, apparuit illa crassa, sanguineo colore tincta, secessitque mox in fundum subnigricans cruor. Sic reddebatur aliquoties lotium, semper fere sine incommodo, sed quando alvum exonerabat, sub illo nisu, immani fere dolore cruciatus fuit; cum magna stranguria. Venæsectione in pede, singulis mensibus instituta, ex-

*Ex re-
pulsæ
scabie
cruentus
mictus.*

hibitis simul infusis ex manna, rhabarbaro, passulis & nitro, laxantibus, ac decocto ex avena, radice cichorii, floribus papaveris rheados, summitatibus millefolii, successive malum discessit.

Epicrisis.

Notatu in hoc casu per quam dignum est, quod a retropulsa scabie sanguis cum mictu prodierit. Sed dubio omni procul id factum esse arbitror, quod materia serosa, tenosis, caustica, renum & vesicæ valis se insinuavit & acrimonia tenues eorum furculos fauciat, non aliter ac id a cantharidibus intro subinde obtingere solet. Notabile etiam hoc est, quod exiguus dolor fuerit, quia sanguis ex renibus promanavit, quando urina copiosa emissæ fuit, gravior autem factus sub alvi depositione, quia sub vehementi nisu salus sanguis & acris sine dubio ex vesicæ vasculis expressus, dolorem auxit.

OBSERVATIO III.

*Mictio
cruenta
venæse-
ctione
curata*

Accersitus ante aliquot annos ad Quæstorem, virum quinquagenarium floridi, sanguinei & carnosii habitus, qui semper sanus ac vegetus, nunquam etiam dolore ex calculo vexatus, vel hæmorrhoidum fluxu affectus, & qui nec sanguinis missionem per totam vitam, nisi bis, vel ter admisit: is mane quum surgeret, emisit præter omnem expectationem, sine magna alteratione, urinam cruentam. Ego quum advenirem, fluxus jam per duos dies durarat, sedimentum erat valde turbidum, crassum, subnigricans. In patina uncias aliquot hujus urinæ probe subactæ super prunas ardentes curavi incoquendas & vix dimidia parte exhalata, crassamentum instar albuminis ovi coagulatum, nigricantis tamen coloris remansit, non lecus ac sanguis quando in cochleari argenteo supra candelam incoquitur. Inquisivi in hujus fluxus, insolentis plane, causam, nullam tamen

aliam asserere potuit, quam quod liberalius potasset vinum in urbe vicina & post nocte mense maio valde frigida, mane per tria milliaria equo concitatus vectus sit. Altero enim die post, hoc symptoma fuit sequutum. Quare quum pulsus adhuc satis magnus & citatior esset, venæsectionem in manu, & loco cerevisiæ, quam ordinario bibebat valde saturatam, decoctum avenaceum ex avena, radice scorzonæræ, cichorii, floribus papaveris rheados, nitro & melle paratum, item pulverem præcipitantem cum liquoris anodynii aliquot guttis assumendum, infusum quoque theiforme ex herba veronicæ, acrimoniæ, polygoni, summitatibus millefolii, floribus papaveris rheados semine fœniculi sæpius hauriendum suasi, & præcepi, ut a vino abstineret & singulis anni quadrantibus venæsectionem admitteret. Quo facto, non ulterius mictionem cruentam est expertus.

Epicrisis.

Non semel sed sæpius observavi copiosi, & sinceri sanguinis mictum ex improvise simul & semel factam & per intervalla ex levi causa recurrentem sine ullo apparente signo vel vestigio calculi renalis ante & post illum fluxum, idque in corporibus sanguine temperato valde diffluentibus, nullum dubium est quin in plethoricis, præsertim post equitationis motum, facto concitatiore sanguinis ad renes affluxu, & impeditiori ejus per venas refluxu, extremitates arteriolarum emulgentium quæ principium canaliculorum hydragogorum constituunt, nimis dilatata & disrupta, eum effuderint in canaliculosam & papillosam renum substantiam. Tali in casu quies, aquæ frigida potus, abstinencia ab omnibus spirituosiss, venæsectio, omnium optima sunt præsidia.

OBSERVATIO IV.

Mictio. Laboravit ante aliquot annos vir consularis vicinæ celeberrimæ urbis quinquagenarius, lautæ & vinosæ diætæ deditus, tranquillè insuper vitæ generis, dolore gravativo lumborum, cujus causam consulti medici judicabant esse calculum renalem. Quidam tincturam *Amelungii* lithontrippticam, alii baccas juniperi quinque singulis diebus mane devorandas suasurunt: sed nihil inde levaminis consecutus est, ut potius dolores invaluerint, ipsum lateris dextri femur in consensum trahentes. Commendatus ipsi fuit pulvis specificus antinephriticus, cujus basis millepedes & sal succini volatile erant, quem circa singulas lunæ phases assumsit, urinæ quidem fluxus liberalior inde redditus, sed per mensem usurpato hoc pulvere, observavit quum urinam redderet, eam sanguinolentam, ita ut interdum plus, interdum minus cruoris haberet. Medicus ordinarius a specifico hoc ut penitus abstinere suavit, & medicamenta ad fluxum sanguinis restringendum dedit, unde mictio restincta quidem, sed non multo post ardor in osse sacro ingens cum difficultate magna fæces egerendi fuit subsecutus, dolore mortuum femur, qui ad pedem usque se protendebat, occupante. Hic postea venæsectione in pede afflicto admissa satis larga, & decocto temperante usurpato superius a nobis descripto, convalevit.

Epicrisis.

Ex hac constat historia, aliisque innumeris comprobari exemplis potest, pernitiæ admodum eorum, quæ urinam & calculum valide pellendi polent facultate, usum esse in plethoricis & quando de doloribus lumborum conqueruntur. Oprandum certe foret, ut acriorum & nimis calidorum diureticorum, quæ sale subtili caustico vesica-

torio agunt, ut sunt quæ ex insectis prodeunt medicamina, non secus ac aciora & valentiora purgantia penitus in praxi & usu medico exularent; quippe natura in excretionibus blande vult duci, non vi cogi; fortiora enim diuretica nunquam non teneram & vasculorum renum substantiam lædunt, calculosque, si non adsunt, ingenerant, vel si adsunt fortiter expellunt, vasisque faucibus inde cruorem educunt aut inflammationes & exulcerationes contumaces & exitiales relinquunt. Novia crebriori pulveris millepedum in asthma humoralis usu corporis atrophiam & funestam renum exulcerationem cum febre hæctica successisse. Si quis autem ejusmodi causticis, cujus generis sunt cantharides, araneorum, vermium majalium, & millepedum species, ut in gonorrhœa virulenta non nunquam accidit, uti velit, suasor sum ut nunquam sine miscela nitri & camphoræ quæ omnium optima eorum sunt corrigentia, ea adhibeat.

OBSERVATIO V.

Ineunte anno noctu colica prehendebatur vehementi sexagenarius vir, qualem jam ante novem etiam menses circiter fuerat perpeffus, cui nunc accessit mingendi difficultas. Post aliquot dies remisit quidem colicus dolor, sed frequentior ad matulam stimulus fuit perpetuus, quin quandoque sine causa conspicua, mirum fuit exacerbatus. Interjecto aliquo tempore accedit tertium mictus sanguinis, qui quandoque per octo & quatuordecim dies succedit, quibusque elapsis urina iterum quidem tantisper inclarescit, sine tamen agroti levamine. Atque hic mictus cruentus citius aut ferius impetit, quo magis vel minus corpus motu exagitavit. Sic miser jam septem anni quadrantes sub perpetuis vicissitudinibus affligitur, nec unquam penitus cessavit dolor, licet interea variegata sint medica-

*Devoranda
mictus
cruentus
specie
ex vesica
ejus
que
sphincteris
vasis.*

tio.

iones, inter quæ etiam bis repetitus Egranarum potus. Post emissum in pede sanguinem & appositas ano hirudines, datisque subinde per epicrasin laxantibus, sincerus sanguis cum lotio non amplius profluit, sed postquam refrixerat urina, dimisit crassum subrubicundum sedimentum, tandemque plane moleculæ sanguinis congruati exciderunt intra aliquot dies vel viginti, quarum nonnullæ magnitudinem digiti fere auricularis æquabant & quasi in carnem videbantur mutata. Post aliquot dies ægrum incessit colica nephritica, & lapillos binos miliares elidebat, atque elapsis quatuordecim diebus eodem modo. Ex eo urina aliquamdiu mansit pellucida, neque etiam quicquam ex ipsa ad fundum secessit, sed illud crebrioris mictus malum mansit, ita ut singula hora dimidia, quin quadrante, matulam poscere eogeretur, cum ardore in ano, tenesmo & spasmo circa glandem, ac pungente, ardente, scindente tam exquisito in glande dolore, ut rigida penis subsequeretur tensio. Interim urina nunquam plane fuit suppressa, alvus autem plerumque officii obliuiscitur & flatibus tumet, appetitus quoque vacillat cum ructibus, succussatorium motum ferre nequit æger & circa lunæ phases tam notabile doloris percipit incrementum, ut plane non sese movere ipsi sit licitum. Somnus propter crebram urinæ emissionem interruptus. Vires mediocri adhuc sunt firmitudine. In osse sacro & dorso dolor non sentitur; sed in pubis regione exterius quandoque pruritus, interius pressorius & tractorius dolor versus dextrum latus, quasi ibi præternaturale quid consisteret, qui sensus, motu, tussi, sternutatione exacerbatur. Urina interdum tanta vehementia exitum molitur, ut vel involuntarie erumpat: vicissim nonnunquam talis in membro est sensatio ac si exstillaret urina, quod tamen non fit, post

aliquas vero sanguinolenti mictus inducias, rediit tandem illa eadem vehementia. Quare meum postularunt consilium, qui quidem candide edixi periculo non vacare ejusmodi malum, inveteratum maxime & in senili corpore, ne tamen ex neglectu ejus corruptio, & sphacelus lethalis partibus affectis accedat, utique omni cura esse providendum. Hunc in finem suasi, ut quotannis minimum ter, vena in brachio pertunderetur; dein ut æger a vini ac cerevisiæ potu abstineat, ac ordinarium habeat decoctum ex radice chinæ, sarsaparillæ, ligno santalo rubro & citrino, necnon radice glycyrrhizæ, & stomachi causa unicum vini Burgundiaci aut similis vitrum bibat. Tum videndum ut alvus semper sit aperta, idque opere maxime passularum rhabarbarinarum; aloetica vero & acria purgantia cum cura esse vitanda. Exterius nihil fore conducibilius aqua sclopetaria, triplicatis linteis pubis & perinæi regioni noctu maxime admota. Sic me spem fovere haud dubiam, fore, ut æger exinde levamen obtineat exoptatum.

Epicrisis.

Venit redditus a nostro mictu sanguis, non ut communiter fit, ex renum vitio, aut vasorum emulgentium apertione, sed potius ex ramo venæ hæmorrhoidalis externæ hypogastricæ, quæ in viris præsertim, ad vesicam maximeque ipsius cervicem complures furculos spargit, testantibus anatomicis oculatissimis, in primis *Baubino*. Est itaque mictus cruenti genus oppidrarum, non tamen desunt inter observata medica ejus exempla. Sic *HOECHSTATTERUS*, in *obs. Dec. 1. schol. in cas. 2. fundit sapius*, ait, hæmorrhoidis externa sanguinem in vesicam, ut absque vitio renum mingatur, quod in nobili quodam licuit videre. Ejusdem indolis & nostro perquam similis casus relatus legitur in *M.N.C. Dec.*

Dec. 1. Ann. 8. Obs. 23. Quod autem ex hoc fonte venerit sanguis, testatum faciunt pathemata. Nullus enim in lumbis & renibus adest dolor, sed continuus ad mingendum stimulus, cum doloribus in ano, pube, & perinæo multis & variis. Quod si itaque sanguis, sub vita præsertim sedentaria, accumulatur, & circa hæc loca stagnat, vaforum in cervice vesicæ orificia tandem dehiscunt, & sanguinem in vesicæ cavum fundunt, tumque multum sanguinis illabatur. Quod si vero per tunicas aliquid tantum mora transudat, sensim coagulatur, & cum vesicæ muco miscetur, concresecunt inde ejusmodi moleculæ sanguinis congrumati quasi membrana vestitæ, quæ postea excernuntur. Atque idem etiam factum esse habet allegata ex M. N. C. observatio, conceptis sic verbis: *tandem cum maximo cruciatu & ardore vehementi in ima pube, & circa virgam, varios magnos, ac oblongos sanguinis grumos, instar hepatis lucii piscis, mingendo ejuculabatur.*

OBSERVATIO VI.

*Mictio
subatra
eruenta
instar
coffe, sa-
nata.*

Ante duodecim circiter annos, vir generosissimus, aulæ Cellensis minister, meam opem ac consilium requisivit. Is jam septuagesimum & sextum annum complevit, constitutionis, per omnem ætatem, validæ & robustæ, ut nunquam fere ægrota-verit; lautiori quidem gaudebat vi-ctu, ita tamen, ut in poculis & vene-re modum servaverit. Solitus erat lon-go abhinc tempore, sub cælo sereno corpus equitatione exercere, idque, cum paulo fecisset validius, mane uri-nam, quæ antea semper erat naturalis, bruno & subatro colore tinctam prodixisse observavit, aliquot sangui-nis grumis urinalis vasis fundo adhæ-rentibus, & quotiescunque equitatio-ne vel alio fortiori motu paulo validius corpus agitarer, idem expertos est; quamdiu vero corpus permanfit quie-

tum, urina & colore, & consistentia naturali erat, nihilque vitii habebat. Per aliquot jam menses hoc insolito accedente affectu, de nulla corporis lassitudine, de nulla circa pubis vel lumborum regionem molestia, de nulla dysuria conquerebatur, nullo unquam calculi vestigio apparente, neque ullas unquam molestias ex hæmor-rhoidibus percepit: interim bene ap-petebat, dormiebat. Venæsectionem per totam vitam rarissime admisit. Delectatus multum cibis qui grata acrimonia linguam feriunt, germanice *vom hohen Gout*. Medici ejus loci pe-ritissimi de morbi causa & effectu ni-hil certi decernere poterant, & medi-camentis, quæ nihil proficiebant ex-hibitis, per litteras petiit meam o-pem & consilium. Judicavi mali ori-ginem & causam esse plethoram, quæ etiam senibus bene appetentibus & lau-tius victitantibus familiaris esse solet, præsertim si a sanguinis missione, quæ in florida senectute longe utilissima deprehenditur, prorsus abstineant. Suasi itaque singulis mensibus venæ-sectionem in brachio, parca tamen ma-nu, ad uncias tres vel quatuor admi-nistrandam, & ut loco potus ordina-rii decoctum ex radice chinæ, scorzo-næræ, rasura cornu cervi, santalo ru-bro & aniso stellato biberet; subinde quoque pulverem ex lapidibus cancro-rum, rhabbaro & saccharo assumeret, ab omnibus acribus & spirituosus abstinere, corpusque in quiete serva-ret. Quorum remedium energia ita adjutus est, ut generosus ejus gener, ex-actis aliquot septimanis rescripserit, illum immunem hoc malo fuisse red-ditum. Post duos vero annos, ma-rasmo eum extinctum esse, mihi fuit relatum.

Epicrisis.

Binos, quoad omnes propemo-dum circumstantias, similes casus, olim in praxi mea observavi. Ante viginti annos generosus cameræ con-silia-

filarius octuagenarius mihi aperuit, se ultra decem fere annos, urinam per intervalla, sanguineo colore tinctam grumis interdum prodeuntibus ex ipsa urethra reddidisse, citra ullam tamen incommodum sive sanitatis offensam. Nullam potuit mali hujus causam assignare, nisi quod per multos annos, vinum quod in vinea sua rubrum, sive Rosacer fuit natum, in frequentissimo & quotidiano fere usu habuerit. Monui ut abstineret ab hoc, sed respuebat hoc consilium, eo quod jam per viginti annos, hoc vino fuerit usus. Secuta vero postea est crebrior cruoris mixtio, quam lenta excepit febris cum marasmo. Ante aliquot lustra in foemina septuaginta & aliquot annorum vegetæ etiam constitutionis similem urinæ colorem observavi per certa tamen intervalla apparentem. Colorem urinæ bruno-nigricantem in senili ætate quæ maxime familiarem cruditatibus acidis, sanguini permixtis, dum facile omnia alimenta in eorum ventriculo coalescunt, tribuendum esse existimo, quæ humorum acida acrimonia plurimorum senilium morborum matrix ad valorem sanguineorum in renibus referenda officina etiam multum conferre videtur.

OBSERVATIO VII.

Urbuya ex mistu cruero, potione mannæ sanata. Hebræus 60. annorum ab aliquot jam annis doloribus ex calculo valde excruciat, tandem ingentis magnitudinis unum cum cruenta excrevit urina. postea immani dolore in regione pubis corripitur, urina penitus suppressa, alvoque ita obstipata, ut nec flatu nec quicquam excrementi inde prodiret, quæ per quatuor dies symptomata persisterunt, tormentis ita adauctis, ut nec quicquam somni capere, neque in uno loco quiete consistere potuerit. Ad urinam eliciendam catheter sed sine effectu fuit applicatus, quum vix aliquot guttulæ urinæ profluxerint: hinc non sine ratione judicavimus, uretheres

Hoffm. Syst. T. IV. P. II.

ubi vesicam ingrediuntur a grumis sanguinis esse obstructos, quare pubis regionem vesicam speciebus emollientibus in lacte coctis repletam applicari iussimus: ingentem quoque infusi herbarum veronicæ, urticæ mortuæ & radicis glycyrrhizæ quantitatem quotidie ebibere debuit; præterea clysteres oleosi emollientes in anum injecti plures, & nil levaminis inde fuit consecutus, auctus potius ab urina suppressa fuit dolor in abdomine & lumbis cum extremorum refrigeratione mortique vicinus in continuo sopore jacebat æger: quando paululum se recolligebat de summis querebatur anxietatibus quæ respirationem demere videbantur. Dedi ad alvum, quæ erat strictissima, laxandam sequentem mixturam: recipe mannæ electæ uncias duas, solve leni calore in aquæ florum acaciæ uncias sex, adde olei amygdalarum dulcium unciam semis, nitrî purificati grana 12. essentia corticum aurantiorum drachmam semis, quæ duabus vicibus assumpta, atque intra quatuor horas repetita: habuit inde octo sedes, quibus copiosa materia stercorea rejecta & simul tanta urinæ profluxit copia, ut aliquot repleverit matulas, quæ vero primum prodit instar loturæ carniū erat. Horum remediorum efficacia ex orci pene faucibus ereptus miser, qui postea adhibitis idoneis stomachicis, roborantibus, bono vitæ regimine accedente, pristinam valetudinem recuperavit.

Epicrisis.

Extra dubium est a sanguinis grumis obstructum fuisse introitum uretheris in vesicam, qui transversim fit per ejus membranas; id vero mirum est, per alterum vacuum, urinam in vesicam non descendisse, quod a spasmodica vesicæ constrictione factum credibile est, quia etiam vicinum intestinum rectum per

F

con.

consensum arctissime fuit oclusum. Per quam notabile etiam est singularis effectus decocti mannati in hoc casu, quod una cum clysteribus & cataplasmatibus emollientibus, spasmus harum partium relaxato, urinæ liberum iter & fluxum conciliaverit. Neque semel sed iterum a nobis observatum est, quæ alvum blanda virtute solvendi valent, in morbis vesicæ commodum etiam præstare solatium.

Plures observationes inveniri possunt in *Consult. Med. Sect. 3. cas. 78. 80.*

C A P U T VII.

De hæmorrhagia cerebri.

Theses & Observationes Pathologicae.

§. I.

Quid intelligatur per hæmorrhagiam cerebri.

Hæmorrhagiæ cerebri appellatio, ne, nos fortem & pernitiæ illam apoplexiam sanguineam comprehendimus, quæ ab effusione cruoris in cerebro ex ruptis ibi, citra violentiam externam, vasculis, oritur, & subito functiones animales & vitales quoque perfundat atque extinguit.

§. II.

Hanc demonstrat vera, ejusdemque proximam causam esse rupturam vasorum in eo, luculenter monstrant sectiones anatomicæ in defunctis institutæ.

His enim in comperto est, sanguinem modo inter cranium & duram matrem, modo inter hanc & piam, frequentius hanc inter & cerebrum, frequentissime in hujus anfractibus & ventriculorum medullarum, quandoque in basin ipsius, interdum minori, interdum etiam satis magna copia, effundi. His quoque constat: ipsa sanguifera vasa per cerebri membranas & corticem discurrentia, sanguine nunc liquido, nunc concreto turpida & veluti aneurismatica nunc et-

iam rupta conspici. Possunt hanc rem legi historiarum apoplecticorum dissectorum a clarissimo Wepffero consignatarum.

§. III.

Pars igitur primario affecta est cerebrum, quod ad concipiendam sanguinis stagnationem & inde oriundam hæmorrhagiam admodum dispositum. Etenim insignis sanguinis quantitas, & minimum, teste *Malpighio*, tertia pars, illius qui ex ventriculo cordis sinistro in universum corpus ejicitur, eo per quatuor capaces satis arterias adducitur. Dein arteriosa hæc sanguinem advehentia vasa tortuosum admodum ubique, & maxime in pia matre, servant tractum. Tum, quod maximum, ipsæ hæc arteriæ, postquam subierunt cranium, deposita anteriori tendinea, potissimo motus systaltici instrumento, tunica, tenuiores longe sunt, quam in reliquo corpore, & quasi venas referunt. Ne dicam, adeo demum gracilescere hæc vasa, ut sanguinis per ipsarum angustias in venulas socias transitus, sensus plane subterfugiat. Quæ omnia faciunt utique, ut sanguis heic tardius circumeat, facile etiam subsistat, aditu in venas expedito facile intercludatur, novique accessu cumulatus continuo, alveos canalium admodum dilatet & ad consequutura plura mala ansam præbeat,

§. IV.

In primis præsentē jam ejusmodi dispositione, facilis postea in rupturam & effluxum est transitus, tum videlicet, ubi accesserint causæ, quæ sanguinem majori copia & cum impetu ad caput congerunt, ejusdem in ipso stagnationem invitant ac liberum per venas recursum valide suffragant. Sic enim demum fit, ut vasa non modo cruore turgeant, sed & ab appulso jugiter novo nimium tarcia, dehiscant, rumpantur & sanguinem effundant. Id quod maxime in pia meningis necnon corticalis

Cerebri ejusque vasa ad sanguinis emissionem valde disposita.

Ruptio fit in minimis pia meningis & cerebri arteriis.

lis cerebri substantiæ vasculis, æque ac iis, quæ choroideos plexus constituunt, contingere, cadaverum sectione constat.

§. V.

*Functio-
nes ani-
males &
vitales
inde le-
duntur
& tan-
dem ex-
tingun-
tur.*

Per effusum in cerebro cruorem non modo subtilissimi liquidi, quod motum robur & sensum præstat partibus, secretio & distributio per nervos impeditur, sed & totus circularis sanguinis per cerebrum motus turbatur & intercipitur; ubi animales æque ac vitales functiones elanguescunt & tandem penitus extinguuntur. Quæ omnia sic omnino contingere, testatum faciunt parthematata illa truculenta, quibus hæc hæmorrhagia stipatur, & e quibus, ceu diagnosticis signis, etiam cognoscenda. Nimirum qui eam incurrunt in terram concidunt subito, omni mentis vi ac cogitatione, sensu quoque ac motu privantur omni, cuncta membra sunt languida & flaccida, lingua obmutescit, palpebræ suspensæ & os hians comparent, deglutitio sublata, & alvus, & vesica retinenda, excrementa haud raro sponte dimittunt. Atque hæc omnia læsam cerebri functionem & elanguescens inde musculorum robur produnt luculenter.

§. VI.

*Hæmor-
rhagia
cerebri
effectus
atque
sympto-
mata.*

Difficili autem & intercepto sanguinis per capitis interiora com meatui tribuenda reliqua quæ observantur phænomena. Quod scilicet genæ rubicundo admodum, & florido colore suffundantur, facies tumeat, vasa per faciem & maxime tempora discurrentia, turgeant, rupta in ore, naribus ac auribus sanguinem interdum, maxime post mortem, fundant, quin accedente putredine, caput in miram distendatur magnitudinem: quod a sanguinis per carotides internas aditu denegato, & ea propter in externas facto impetu, merito derivandum. Quod oculi distendantur, promineant, rigidi &

quasi vitrei compareant ac lacrimas uberius fundant, id lymphæ a sanguine stagnante copiosius secedenti in acceptis ferendum. Quod cor valide pulset, arteriarum quoque pulsus in principio magnus, postea languidus ac rarus sit, quod spiritus sit difficilis cum stertore, & rhoncho, id sanguinis pulmones obruentis moli, eorundemque ea propter intercepto æquali reciproco motui, aerem rite nec expellent, nec admittenti imputandum. Quod demum vomitus & convulsiones cum dentium stridore variæ accedant, non aliunde quam a sanguine in duræ matris vasis hærente eandemque ad spasmus sollicitante, deducendum.

§. VII.

Jam sicuti omnis omnino hæmorrhagia supponit ac præ viam habet sanguinis, in illa ubi succedit parte, nimia ad rupturam usque congestione: ita quod eadem in hac, quæ in cerebro sit effusione, præsto sit, est utique certum. Evincunt enim id omnes, quæ morbum hunc antecedunt ac prænunciant. passiones, quas inter præcipuæ, capitis cum vertigine temulentia, ejusdemque præcipue in occipite, dolor pressorius & gravativus, formicationis sensus in artubus, visus modo per caligines, modo coruscationes, turbatio, oculorum humiditas & intumescencia, aurium sursus atque tinnitus, memoriæ & ingenii aliqualis hebetudo, somnus profundus, incubo & insomniis stipatus, venarum jugularium turgescencia ac faciei præter consuetudinem rubore suffusio.

*Signa
antecedentia*

§. VIII.

Quemadmodum porro ad inducendæ sanguinis in certa parte congestione, per spasmus in aliis partibus eo succitatus appulsus, tum etiam partis congestione admittens quædam debilitas, concurrunt; ita, quin eadem hæc ad gignendam eam, quæ in cerebri vasis colligitur congestione, conferant, ne utiquam dubitandum. Huc enim re-

*Ingressus
difficilis
est.*

dit omnis vis & efficacia illarum causarum, quas ad ingignendum hunc morbum, seu antecedentes & procatarticas conferre, ratio docet, experientia confirmat.

§. IX.

*Placitum
ei maxi-
me &
ubi san-
guinis
solennes
excre-
tiones
deficiunt
huic ma-
lo obno-
xii sunt.*

Ut de sanguinis plenitudine primum dicamus, propter eam omnino accidit, quod hæmorrhagia hæc frequentissime incidat in ætatem virilem, & juxta Hippocr. aph. 57. sect. 6. ab anno quadragesimo usque ad sexagesimum, ubi confecto corporis augmento, succi in vasis plus justo non modo accumulatur, sed & densiores fiunt. Hinc porro fit, quod qui temperamenti sic dicti sunt sanguinei, necnon obesi, cum iis, qui lautam, otiosam & sedentariam vitam sectantur somnoque indulgent, pernitiali hæmorrhagiæ huic admodum sint obnoxii. Idem accidere iis, qui propter suppressas, aut imminutas spontaneas hæmorrhagias, necnon omittas diu fuerat antea artificiales subtractiones, nimiam sanguinis copiam colligunt & coacervant, uberius testantur medicorum observata. De neglecta sanguinis missione testes sunt *Acta Medic. Uratislav.* 1702. de narium hæmorrhagia suppressa, *Hildanus Cent. 3. Obs. 11.* de hæmorrhoidibus retentis *Hippocrates, Amatus & Zacutus Lusitani*, & qui primo loco ponendus fuisset, *Lancisius, de subit. mortib.* de mensibus & lochiis cohibitis cum *Fontano Acta Nat. Curios.* passim; de vicaria etiam mensium per os, & nares vacuatione *Hildanus Cent. 3. Obs. 12.*

§. X.

*Spasmi
in remo-
tis par-
tibus
multum
ad gene-
sin hu-
jus hæ-
morrha-
giæ con-
ferunt.*

Tanto vero magis tantopere certius hæc sanguinis redundantia ad inferendum quod diximus damnum sit efficax, si accesserit altera illa causa, spasmus nempe in aliis externis remotisque a capite corporis partibus. Hujus enim tam infesta est operatio, ut non tantum sanguinis progressui in ea, quam detinet parte, fibras stringendo & vasa coarctando, obicem ponat, verum etiam

eundem urgeat, ut aliorum cum impetu ruat, ibi vasa oppleat, diducat tandemque perrumpat. Spasmus autem in hæmorrhagiis ferme omnibus, atque etiam in hac, præsto esse, testatur juncta magnitudini pulsus durities, stricturam nervosarum in arteriis tunicarum prodens. Testatur quoque antecedens extremorum refrigeratio, nec non ille, quem quidam in artubus sentiunt, formicationis sensus. Atque etiam hanc ob causam fieri censendum est, quod experientia teste, hanc hæmorrhagiam sæpe incurrant, qui spasmodis, in abdomine maxime, aliquamdiu fuerunt detenti, qui scilicet colicis passionibus, præsertim spasmodicis, hypochondriaco malo, doloribus ex calculo vesicæ item cystidis felleæ necnon diuturna alvi strictura laborant.

§. XI.

Ex quo jam ulterius concludendum, omnia quæ spasmus inducere apta, in *affectus animi* numerum causarum hujus mali esse referenda. Conspicius hoc nomine maxime est animi affectuum effectus, ire in primis ac terroris, quæ proxime in nervosas partes agunt, eademque in anormales spasticos motus adducendo, inæqualem quoque faciunt sanguinis circuitum, atque malum hoc sæpius accersunt; uti inter alios *Hildanus, Schenckius ac Forestus* fidem faciunt. Idem efficere valet venere cæstrum, quo motuum æquilibrio sublato, adeo in quibusdam exagitatum fuisse sanguinem, ut ipso in actu occubuerint attoniti, ex *Henrici ab Heers Observ.* 18. *Bartholino*, & nostra de morbis ex *intempestiva venere oriundis, dissertatione*, constat uberius. Neque tantum impensior animi, verum etiam corporis commotio, ad sanguinem versus caput urgendum multum facit. Nos inter alia novimus a mica panis asperge arterig illapsa, vehementissimam concitamentum fuisse tussim, quam excepit hæmorrhagia in cerebro, lethali cum eventu.

§. XII.

§. XII.

Exce-
riones,
que in
partibus
externis
fiunt, &
tropulsa
sepius
causam
præbe-
re hujus
divi affe-
ctus.

Magna quoque ad inducendum hoc malum vis est materiæ illi acri, corruptæ & veneni tantum non naturam habenti, quæ a succorum vitalium con nubio, salutari admodum consilio se gregata, ad corporis ambitum propellit- tur, quando, vel sponte iterum recedit, aut per injurias externas repellitur; quippe quæ nervosis internis membra- nis illapsa, spasticas atroces suscitât stric- turas, per quas sanguis utique etiam agitur cum impetu ad caput, ibidemque congeritur. Sic ex ulcerum manantium & fomiculorum coalitu id factum esse, auctor est *Wepferus*; ex coryzæ, pedum sudoris catarrhaliumque affectuum suppressione, necnon retrocedente scabie, *Ephemerides naturæ curiosorum*; ex arthritide & podagra emanante vid. *Med. System. rat. tom. 3. p. 189.* necnon *Wepferus*. Haud dissimilem perniti- lem effectum in internis nervosis par- tibus edunt adstringentia, præpostere, in primis in hæmorrhagiis nimis data, de quo nota bile exemplum a nobis ob- servatum, & quod pluribus expositum in dissertatione Altorsii habita, de viro apoplexia ex inconsulta hæmorrhoi- dum suppressione extincto, cujus auctor est *Clarissimus Schultzius*.

§. XIII.

Malum
quando
que fit
epidemi-
um a
sublita
& inso-
lita æ-
ris mu-
tatione

Merito præterea in numerum cau- sarum hujus mali venit ipse aer, cujus constitutionem insalubrem & præter- naturalem, epidemicum prorsus fecisse hunc morbum, *Lommius* potissimum, *Baglivus* & *Lancisus* affirmant. Ma- xime omnium vero generationi ejus- dem favet frigus, quod fibras cutaneas stringendo vasque in ambitu coar- ctando, ad interiora ipsumque caput urget ac pellit humores. Unde *Hippo- crates* jam *Secl. 3. aphor. 23.* hiemalibus morbis annumeravit apoplecticum. Et *Piso* notavit, quod, quando circa solsti- tium hybernum boreas, corpora valde comprimens, & mercurium ea propter in barometro sursum urgens ventus, *Hoffm. System. T. IV. P. II.*

repente insurgit, dispositos admodum infestare soleat attonitus morbus. Ne- que minus ad producendum hoc ma- lum multum facit subita aeris mutatio. Nos certe crebrius observavimus, quod, si diurnam aeris intemperiem frigi- do-humidam, vento diutius ex occiden- te & zephyro spirante, subito ventus frigidus valde ex borea excipit; aut et- iam intemperiem aeris calidam & hu- midam cito sequitur algida & constrin- gens atmosphæræ constitutio; facilis admodum in hunc morbum dispositis sit lapsus. Quo etiam fundamento niti- tur illa *Amati Lusitani Cent. 1. curat. 36.* observatio, qua admissio liberius cor- pori ex balneo fervido æstuanti frigido aere, apoplexiam accessisse memorat.

§. XIV.

Accedit causa, inter precipuas nume- randa, vasorum scilicet & membrana- rum cerebri imbecillitas, sive imminu- ta potentia motrix systaltica. Sine hac enim nec abundantia, nec appulsus san- guinis, ad excludendum hoc malum sufficiunt; at ubi adest, membranæ san- guinem appulsus minus vegete pro- trudunt, vasa eidem cedunt, lentus fit circuitus, stagnatio, factus, tandemque ruptura. Est autem hæc debilitas quan- doque nativa & a parentibus accepta, qua fit, ut certis familiis, fatalis atque funestus sit hic morbus, uti exemplis *Hoeserus, Forestus*, atque *Sennertus* con- firmarunt. Alia demum accedit; quod patet in senibus, in quibus, quia par- tium omnium labascit robur, non mi- rum est, id etiam contingere in capite, ipsosque ea propter frequentius pati hos manes.

Hæc
mo-
ba
us plu-
rimum
antece-
dit in-
becilli-
tas cor-
poris

§. XV.

Inter causas, quæ vasa ac membra- nas cerebri tono privant debito, potis- sima utique est ingluviens, intemperan- tia atque ebrietas, ex cerevisiis lupula- tis, vino, maxime sulphuris fumo infe- cto, necnon vini spiritu. Horum enim

Ad quæ
dispo-
nit in-
ordina-
tum vi-
te ge-
nus.

ea indoles, ut sanguinem exagitant, expandant, eoque simul ipsa vasa, per que decurrit, distendant. Quod ubi accidit cerebro, manet illa distensio, systaltica vis infringitur, & ad concipiendam morbosam stagnationem sternitur via. Unde merito hinc causam repetit *Henricus ab Heer*, quod septentrionalibus populis adeo frequens sit hic morbus, ac uti *Lanciscus* observavit, nemo fere sobriæ vitæ additus eodem corripitur. Nec dispar ratio eorum, quæ capiti stuporem conciliant, opiatorum, absinthii, lupuli, nicotianæ, croci, carbonum vivorum, musti & cerevisiæ fermentantis vaporum, quibus dum succi & canales plus justo rarefiunt ac distenduntur, impeditus utique fit progressus.

§. XVI.

Status
cachecti-
cus &
polypo-
sæ, cum
cretio-
nes.

Non minoris momenti ad funestam in cerebro hæmorrhagiam proritandâ facit habitus corporis cachecticus cum dolore gravativo capitis junctus, sub quo fibrillæ cerebri medullares & nervosæ si accide & nimis lubricæ evadunt, systaltica & oscillatoria sua virtute privata. Quæ cerebri dispositio, quod non modo ad hemiplexiam, sed & ad fortem & sanguineam apoplexiam multum conferat, nobis compluribus est compertum exemplis. Observavimus etiam asthmaticos, præsertim quando truculentum hoc malum a polyposis coagulis intra cordis ventriculos, vel vasa pulmonalia hærentibus fovetur. Observatum quoque frequentius est, non modo grumosas, sed & polyposas massas, sinibus cerebri, præsertim longitudinali, ac venis jugularibus internis inhærentes, lethalem sanguinis in cerebro effusionem produxisse.

§. XVII.

Apople-
xia san-
guinea
disting-
uenda
ab ea

Dein hic qui a sanguinis effluxu in cerebro oritur attonitus morbus, probe discernendus ab illo, qui fit a feri ibidem secessu, & quem consequitur hemiplexia & paralytis totius lateris, ac

vita quidem servatur, sed admodum misera. Hæc enim fit, quando quidem sanguis nimia copia cum impetu congeritur ad caput, non tamen vasa per-rumpit, sed propter diuturnam tantum stagnationem serum per poros secedit, ac descendens vel ad cerebri basin, vel ad spinalis medullæ alterutrum latus, eidemque incumbens, liquidi subtilioris activi tam secretionem, quam influxum in nervos, intercipit, eoque partes in laterè alterutro sensu privat ac motu. Ut prætereamus conspicuam illam differentiam, quæ affectus inter soporosos & hunc quem delineavimus intercedit, dum illi sensim non simul ac semel accedunt, neque sensus & motus abolitionem, sed tantum sub somnolentia obnubilationem junctam habent.

§. XVIII.

Quod cæterum *Hippocrates* de apoplexia *Sect. 2. aph. 32.* consignavit prognosticon, id utique veritati respondet egregie: *vehementiorem*, scilicet qualis est quæ a sanguine effuso, plane non debiliorem autem, sive quam sanguis stagnans & serum secedens gignunt, difficilius solvi. Nisi enim post venæ sectionem & congrua adhibita auxilia intra 24. horas sequatur levamen, & symptomata remittant, spes salutis decollavit, & ex observatione *Aureliani*, tertius dies longissimus moriendi terminus. Ilque funestus eventus metuendus tanto certius, si senes invasit plethoricos morbus, ubi jam vires fractæ & cerebrum debile; si inebriationem summam, gravemque animi affectum iram & terrorem excipit; aut etiam si alii antea perpeffo morbo supervenit. Mortem autem instare concludendum, si stertor magis magisque ingravescit cum respirationis difficultate; si cor palpitat vehementius arteriarumque pulsatio admodum magna, dura simul atque inqualis; si, ubi paulisper ad se redit attonitus, aliena tamen est mens: si convulsivi motus unius la-

que se
a seri
effusio
ne in
tra ce-
rebrum.

Quæ
hæmor-
rhagia
cerebri
sit pe-
riculo-
sissima.

teris ipsiusque pectoris accedunt, frigidus presertim in superioribus sudor haret guttatum, ipsa exspiratio frigida est, & urina, & alvi stercore sponte elabuntur.

Theses Therapeuticae cum cautelis.

§. I.

Quum adeo præceptis & periculosum sit hoc malum, cito utique ac tempestive succurrendum, ubi adhuc salutis spes, ac æger in loco temperato & lucido ita collocandus, ut cervicis non nimis declivis ac supinus, neque etiam plane erectus cubet, pedesque inprimis, vel plumis, vel integumentis, a frigore defendendi ac fovendi. Ipsa autem curatio respondeat causis. Inter quas quia præcipua antecedens ipsum effluxum sanguinis redundantis in cerebri vasis congestio eminens, cum imminuta motrice vasorum ibi & membranarum potentia, eo quam maxime medicatio dirigenda; tum ut sanguinis motus & impetus a capite divertatur; tum etiam ut partibus ibi a robore defectis illud reddatur, ad redigendum iterum in motum, qui subsistit, sanguinem.

§. II.

Ad exsequendum primum, ab omni ævo seu efficax æstimatum, & ab ipsa natura comprobatum remedium est in sanguinis missione, mox in principio mali, sine mora instituta. Huic merito primas in medicatione detulit cum Nymanno Dodonæus obs. med. c. 8. exercit. pract. p. 385. memorabili exemplo vetule 72. annorum, per eam ab apoplexia liberata, confirmat. Quin ipsam naturam hanc monstrare viam, ex Lancisii observatione patet, qua senem fere septuagenarium apoplexiæ prodromis affectum, effusissimam narium, ad 12. libras hæmorrhagia, sanatum esse memorat.

§. III.

Quo vero pacto sanguis sit subtrahendus non omnes eodem modo definiunt. Nonnulli, ac inter hos potissimum Catherwood, in libello Anglice edito, arteriotomiam omnibus aliis sanguinem mittendi modis anteponendam esse rationibus & exemplis docet. Cui sententiæ calculum adjecerunt Germani quidam Medici, inter quos etiam Loevv ab Erlsfeld in Med. pract. Nec improbandum videtur consilium, ac dolendum modo, nostris in oris, ob Chirurgorum ineptitudinem ac remedii novitatem, illud adhibere non esse integrum. Plurimi venæ sectionem suadent; sed quo in loco secanda sit vena, iterum in diversum abeunt. Alii venas in brachio, alii in fronte, naribus, nec non sub lingua incidere jubent. Morgagni venarum occipitalium incisionem eximie collaudat Adversanat. 6. p. 108 quia hæ venæ intra cranium cum utroque laterali sinu communicant, & eaque propter instituta ipsarum sectione, sanguis, quem in sinus convectorum erant, avertitur, atque hinc reliqui sanguinis, qui per eisdem sinus progreditur, copia minuitur aliquantum, motus autem non sine emolumento augetur. Quia vero harum venarum trunci profundius siti & nonnunquam in plures minoresque ramos divisi reperiuntur, cucurbitulas, & crebras altasque incisiones antefendas putat. Quo quidem modo jam Zacutus Lusitanus Med. Princ. hist. l. 1. hist. 33. bis apoplecticos se sanasse refert. Ab exercitatissimis tamen & numero plurimis medicis Severino, Lancisio, Freindio, a nobis in Medicat. ration. system. tom. 3. venarum jugularium incisi collaudatur, quia cerebro valde vicina, & quam optime spatium libertatemque fluendi facit sanguini cerebro impacto ibique copiosius congesto.

§. IV.

In sanguinis missione tenenda hæc. Cautelæ. Instituatür quam potest fieri cito, priusquam ad atoniam usque dilatata arteriola & a sanguine effuso cerebrum inundatum. Foramen indigatur satis tenenda.

In commodis locis.

circum sanguinis missionem.

amplum, ut sanguis citiori & liberaliori flumine efferatur, quia lentus effluxus juvat nihil. Adornetur in loco parti affectæ proximo, brachio scilicet vel jugularibus. Quantitas sanguinis emittendi, ex vasorum plenitudine, pulsus viriumque habitudine determinetur, semper tamen sit larga. Si corpus plethoricum, temperamentum sanguineum, morbus a sanguinis evacuatione impedita ortus, iteretur sanguinis subtractio, quin repetatur, quomodo *Dionis* perhibeat, septies demum incisam venam profuisse. Sed primū celebretur in pede, postea in brachio, seu collo, ne si secus sit, dato in parte superiore exitu, ex inferioribus & corporis ambitu ad caput major invitetur affluxus.

§. V.

*Clyster
in hoc
malo u-
sus.*

Præter venæsectionem, ad divertendum sanguinis a capite affluxum, præstans virtus eorum, quæ alvum irritant fortius, non tamen drasticorum illorum catharticonum, quæ veneni quippiam recondunt, sed quæ indolis innoxie, nerveastantum intestinorum tunicas exstimulant efficaciter, & ad motum sollicitant, qualia sunt salia, gemmæ scilicet, Sedlicense & ammoniacum. Hæc indenda paulo liberaliori dosi clysmatibus, ac præterea addendæ species, quibus flatus discutiendi & roborandi virtus inest, cujus indolis ruta, salvia, majorana, fatureja, thymus, serpillum, flores lavendulæ, liliorum convallium, chamomillæ Romanæ, item femina carvi & anethi, unacum oleis expressis, rutaceo, chamæmelino ac laurino. Et sic confecta enemata non nimia copia, sed crebro, injicienda, ne iterum elabantur, & quidem ministerio syringæ, quo eo altius penetrent ac pervadant.

§. VI.

*Exter-
norum
excitantium.*

Quæ vero nervosas robore exutas partes roborant & ad motum exstimulant, eoque humoris subsistentis discutionem promonent, exterius partim

partim interius admovenda. Exterius præstans virtus volatiliū urinosorum mixtorum cum cephalicis; inter quæ palmam fert in liquida forma salis ammoniaci cum calce viva paratus spiritus, rutæ & majoranæ, vel lavendulæ oleo imprægnatus: in sicca forma sal volatile salis ammoniaci siccum, iisdem oleis irroratum. Quæ vel naribus ad odorem admota, vel pluma ad interiora narium admissa, vel etiam per calammum scriptorium insufflata, excitant efficaciter. Eundem in finem locis exquisitioris sensus, maximeque pedum plantis, ad moveri solent ea, quæ doloris quandam sensum ibi excitant, sicque universum nervosarum partium systema ad contractionem sollicitant. Quo nomine notæ sunt frictions asperiores cū pannis aut excutia institute, necnon urticationes; nota quoque vesicatoria, ipsaque cauteria actualia, quorum novum & a *Lanciso* approbatum adhibendi modum, evulgavit *Dominicus Mistichelli* in tractatu Italæ lingua de apoplexia edito.

§. VII.

Interius autem si deglutendi facultas superest, aut reddita, neutiquam danda spirituosa, aut volatilia; quippe quæ sanguinem, jam tum æstuantem, magis commovent ac rarefaciunt, eaque propter a *PitKarnio* de *circul. sang.* merito rejiciuntur. Sed propinanda ea, quæ analepticam, excitantem, & simul discutientem virtutem possident, inter quæ spectatæ virtus diaphoreticorum fixiorum, cum cinnabari, succino & nitro, quæ in pulveris forma cum aquis congruis, vel melius adhuc in potionem redacta porrigi possunt. Nobis quidem frequentioris, & probati usus mixtura hæc: recipe aquæ liliorum convallium cum vino, aceti destillati ana uncias duas, spiritus cornu cervi succinati drachmam, antimonii diaphoretici, cinnabaris, lapidum cancrorum ana drachmam semis, syrapi corticum aurantium drachmas duas. M.

*Cautiss-
me in-
terne
danda
sunt
spiri-
tuosa.*

Cui nonnunquam, ad levem quendam

dam stimulum nerveis stomachi fibrillis cum omnibus reliquis consentientibus inferendum, tantillum tartari emetici adjicere solemus, ne tamen vomitum moveat.

§. VIII.

*Ad accedendum hoc malum ueiliffima uena sectio equino-
Etialis.* Sed quia hæc cerebri hæmorrhagia non tantum oppido periculosa, verum etiam, licet curata fuerit, facile repetit; haud postrema medentis cura eo utique dirigenda, quo ejusdem tam accessum, quam recursum, arceat. Jam recte utique cum *Martiano & Ballonio*, sensit *Casp. Hofmannus*, lib. 3. instit. med. apoplecticos, quotquot sint, esse plethoricos. Ideo, ut sanguinis redundantia minuatur, danda est opera quam maxime. Hunc autem in finem nunquam non utilis sanguinis missio, maximeque illa, quæ circa æquinoctiale institui solet tempus, quo solennes fere esse solent sanguinis & humorum commotiones, naturæque conatus ad eliminandum id, quod est in corpore superfluum. Saluti ea propter etiam est, vel ipsius *Hippocratis* testimonio, hæmorrhoidum fluxus, maxime iis, qui eundem antea jam experti. Sed eundem sine damno provocare & promovere, est utique artis. Nos ad obtinendum hoc, præter frictiones in ano & admissos fotus, maxime proficuum censemus hirudinum applicationem. Quibus utiliter adjungitur usus elixirii balsamici, ex aloe correctæ, croco, myrrha & succino, cum menstruo lixivioso aquoso, non spirituoso parati, nec non pilularum balsamicarum circumspicte datarum. Quæ tamen hæmorrhoides movent, minime adhibenda, si nulla ad fluxum adest dispositio, sed tum demum, quando emanere, aut parcius fluere incipit, alias, præsentente plethora, plus nocent.

§. IX.

Alvus solvenda blandioribus. Dein ad vindicandum ab incurso hujus mali corpus, maximum utique est præsidium in debito alvi secessu. Etenim generalis fere canon est practicus, neminem facile capitis morbos

incurrere, cui officium rite facit alvus. Interim tamen alvina hæc excretio nequiquam proritanda validioribus drastis, quæ nerveas intestinorum tunicas impetuosius aggrediendo, spasmos suscitant in iis, & inæqualem sanguinis circuitum inducunt. Blandioribus potius & naturæ amicis hoc expediendum. Inter quæ commendabilia maxime rhabarbarina cum salinis abstergentibus, nec non pilulæ polychrestæ ac clysteres.

§. X.

Quæ præterea a quibusdam commendantur aquæ & ballama sic dicta apoplectica, tam interne usurpanda, quam exterius temporibus, naribus ac nuchæ inungenda, ad curationem æque ac præsertionem hujus mali, nostra quidem sententia, in iis, quibus metus hæmorrhagiæ cerebri, plethoricis, sanguineis, virilis ætatis personis, sunt potius perquam nociva. De quo grave est testimonium *Dodonæi Stirp. hist. lib. 6.* ita habens: ubi humorum copia adest, præsertim sanguini permixtorum, non tutus hujus stillatitii lavendulæ liquoris usus est, sicuti neque compositionis, quæ ex stillatitio vino, in quo hujusmodi herba, flores, seminare & aromata macerata sunt, conficitur, quam plerique temere & indifferenter exhibent. Nam calidorum hujusmodi caput implentium usui, & morbus intenditur, & æger in periculum inducitur. Tutiora longe insula theiformia cum aqua, ex herbis cephalicis, melissa maxime, betonica, salvia, cum cardamomo minori condita, quæ frequentius sorbillata, sanguinis motum æqualem servant, atque ipsæ etiam cerebro nervisque conducunt.

§. XI.

Nulla vero ab omnibus erit expectanda incolumitas, nisi simul accellerit exactum in vita victuque moderamen. Potissimum autem ad præsertionem momentum fert quies cum abstinentia, quo *Celsus* magnos morbos curari perhibet. Quare vitanda ciborum repletio immodica, eorumque

*Cause mercuri-
dum est
balsamis
& aquis
apople-
cticas.*

*Sed ex-
acta vi-
ctus mo-
deratio
necesse.*

que varietas; vitanda vina dulcia potentia, omniaque inebriantia, valida corporis exercitia, maxime post cibum. Neque is, qui malum hoc metuit, post cœnam statim eat cubitum; neque etiam capite nimis declivi cubet. Si aer ita comparatus, ut genesi hujus mali sit accommodus, corpus ei non committendum, sed pedes maxime a frigore defendendi, quandoque etiam pediluvio tepido immitendi, & in conclavi temperate calido manendum. Modus subinde instituendus est placidus, animus liber servandus atque tranquillus, somnus nec nimis longus, nec nimis brevis sit. Verbo vitentur omnia, quæ supra in causarum procatasticarum numerum relata leguntur.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

*Balnei
calidi
Cavoli-
narum
usus val-
de suspe-
ctus.*

Comes illustrissimus, fere quinquagenarius, sanguine succique plenus, aliquot ante annos affectus fuerat aliquoties paralyti, leviori tamen, cum loquendi difficultate. Inde petiit vicinas ditioni suæ Carolinas, iisdemque usus est tam interius, quam exterius. Sed quum inconsulto id fecisset medico, neque sanguinis missione, neque alvi purgatione, corpus prius rite præparasset, accidit, quum in balneum nimis adhuc calens descenderet, ut subito sensum tam interiorum, quam exteriorum usu privaretur omni, sequuta mox respiratio valde citata, cum convulsivo quodam pectus attollente motu, arteriæ pulsarunt valide cum quadam duritie, & facies intense rubuit. Secta fuit vena, admotum quoque naribus sternutatorium, quo vehementior pectoris concussio cum summo sterore inducta. Latus sinistrum totum omnis motus ac sensus fuit expers, manus tamen in eo convulsa perpetuo agitata. Mens plane non sibi constitit & intra quinque horas excepit mors. Post quam ingens

sanguinis ac feri sanguinolenti copia, per viginti quatuor & longius horas, e naribus manavit.

Epicrisis.

Si ullus thermalium aquarum ad balneum usus circumspeditionem poscit ac prudentiam, certe est Carolinarum. Harum enim ea indoles, ut terreo calcareo, nec non martiali quo polent principio, corporis superficiem constringant valide, & sanguinem ac humores ad interiora agant. Atque hinc est, quod œdematosos pedum tumores abigant cito, ac ubi corpus spasmus obnoxium est, simulque vasa sanguine turgent, graves passionem, cordis palpitationem vehementem, capitis dolorem acutum, cum virium dejectione & artuum debilitate inducere, quin febrem continuam æque ac intermittentem accendere valent. Ea vero propter etiam non mirandum, quod in illustrissima hac persona, sanguine redundante & præsentem jam in capite ad humorum stagnationem dispositione, usu inconsulto, sanguis cum impetu fuerit congestus ad caput, ac tam in ipsius interioribus, quam exterioribus vasa rupta, lethali cum eventu. Id enim luculenter arguit sanguinolentum illud largum post mortem narium profluvium, quod factam in cerebro hæmorrhagiam semper prodit. Quod autem sternutatorio admotum increvit spiritus cum stertore difficultas, id utique monet medentes, ut in apoplexia sanguinea parcam eorum, que sternutamenta movent, & circumspedum, sedato prius sanguinis ad caput impetu, habeant usum, ne sanguis majori cum vehementia ad locum, cui stimulus impressus, ruat mortemque acceleret.

OBSERVATIO II.

Ecce mina generosa, quinquagesimum ætatis annum agens, constitutionis sanguineæ & texture admodum teneræ ac mollis, copiosum semper expecta fuerat sanguinis per menses fluxum.

Sed

*Ex pur-
gante
acriori
recidiva
lethalis.*

Sed quum is quadragesimo nono anno ob atatis rationem retineretur, ipsa de anxietate & angustia præcordiorum, inflatione in latere abdominis sinistro, gravitate & flacciditate artuum, vertiginoso capitis ac gravativo dolore, cum somno inquieto & interrupto, graviter cepit conqueri, licet vultum rubicundum admodum exhiberet. Accedente tandem hyeme, adeo exacerbata fuerunt hæc omnia, ut medici auxilium implorare cogeretur, qui ad discutiendos flatus salia dedit volatilia oleosa, itemque carminativas essentias, ac præterea porrexit purgantem pulverem, ex resinæ jalappæ scrupulo dimidio ac tartari vitriolati granis sex. Quo quum sexies non sine acerbis torminibus fuisset purgata, infrequenti nocte insultu correpta est apoplectico, pulsu tamen & respiratione adhuc integra. Secta fuit vena protinus, & injectus clyster acris; quibus ad se quidem rediit attonita, sed superfuit aphonía magnaue capitis debilitas. Hæc ut tolleret & recidivam arceret morbi artifex, obtulit denuo purgantem cum aqua liliorum convallium pulverem, ex resinæ jalappæ granis 12. & vitriolati tartari granis 10. Quo assumpto, elapsa vix hora, rediit apoplexia, & miseram brevi tempore tradidit morti.

Epitaphis.

Inclinant utique in sanguineam apoplexiam sanguinæ scæminæ desinente mensium fluxu, eaque propter venæ sectione opus habent quam maxime, ne accedentibus aliis causis, in actum erumpat dispositio. Ad quod si quicquam aliud efficax est certe usus purgantium validiorum ac tormina inducentium. Quæ inter merito numeranda funestis multis effectibus infamata jalappæ resina in pulvere data; quippe quæ deglutita in stomacho facile coit, ac plicis nervæ intestinorum tunicæ adhærescens, spasmos ciet ac oppido dolorosas tensiones, quibus utique sanguis urgetur

ad superiora, ibidemque effectus edit exitiales. Quo magis patet, graviter peccasse medicantem, qui accedente post oblatum hoc purgans apoplexia levior, hac remittente, idem obtulit iterum in tanta copia, eoque recidivam induxit graviores simul atque lethalem. Ac licet haud adeo incongrua videri possit noxios humores ad inferiora deducendi intentio, clementioribus tamen laxantibus, vel etiam clysteribus id fuisset perficiendum, non iis, quæ intestinis spasmos, ex torminibus cognoscendos, inducunt, eoque sanguinem ad caput urgendo, ut ibi perumpat & lethum inferat, faciunt.

OBSERVATIO III.

Theologus celeberrimi nominis, *Apoplexia le-*
 quinquagesimum nondum ingressus *vior, in*
 annum, floridæ & sanguinæ constitutionis ac vividi ingenii, sanus semper ac vegetus, ob peculiare quoddam *gravior*
 ejus samæ ac existimationis infestus casus, in impensam animi perturbationem cum anxio dolore & mœrore conjectus, & valde inquietus sub parco etiam somno, ad levandum animum & supprimendam melancholiam, poculis vini, quæ aliàs etiam amabat, paulo largius se subinde invitabat. Procedente inde tempore ciborum amittebat appetentiam, & vacillante digestionem perpetuis fere vexabatur ructibus sine ullo ex alvo constipata prodeunte flatu; labascere incipiebant vires, ingenti quoque præcordiorum dolore & angustia premebatur, mœllis simul mentem fatigantibus cogitationibus, repentine & inopinato cum omnium sensuum amissione cecidit in terram, pulsu tamen & respiratione manente salva; collectis vero intra bihorium, post remedia idonea data, paululum viribus, ad se redit, sed inde degenium imbecillitate, de torpore & languore dextri lateris, nec non de debilitate memoriæ anxias instituebat *letha-*
 que. *lem mu-*
sata.

querelas. Proprio suasu petit Carolinas, non modo ut affectum depulset hypochondriacum, sed itinere & conversatione mœstabundas animo excuteret afflictiones. Quum ego jam præsens essem, enixe meum etiam quæsit consilium: suasi ut moderatius biberet temperationem illum fontem vulgo *Mublen-Brunnen*, quo per viginti dies insigni cum euphoria utebatur. In reditu vero quum celebrem pertransiret urbem, invitatus ab amicis, lautisque conviviis exceptus nimium indulgit genio & vini potui. Sub nocturno frigido cœlo in patriam reversus, de spirandi angustia & anxietatibus conquestus sumsit diaphoreticos quosdam pulveres, a quorum usu purpura rubra in universo corpore comparere cœpit, conquerenti simul de immani capitis dolore medicus in consilium vocatus venæ sectionem in pede commendavit. Explorans meam de hoc remedio sententiam, prorsus eam dissuasi ob metum recursus purpuræ ad interiora. Medico nihilo minus magnum periculum ex neglectu venæ sectionis prædicente, admisit eam, quæ in pede satis largiter celebrabatur. Non ita multo post præcordialis anxietas majora sumsit incrementa sub extremorum refrigeratione, & purpura disparente improvise vehemens insultus sequebatur apoplecticus cum omnium sensuum amissione, cum stertore, pulsu valido & inæquali, facie existente tumida & rubicunda. Quo gravi affectu intra octo horas Vir magnæ doctrinæ & ingenii in meliorem vitam transferebatur.

Epicrisis.

Plura in hac historia sunt memoratu digna, quæ in usum patho-

logico-therapeuticum animadverti possunt; ac primum, quod in homine sanguinei temperamentum, quando mœrori diuturno & gravi adjungitur prava diætæ ratio, inque primis immoderatio vini usus, systema nervorum ita infirmari possit, ut pathemata formaliter hypochondriaca progignantur, quæ non facile alias in ejusmodi temperamentum incidunt. Notandum quoque est, quod ob diuturnas mentis fatigationes & labores cum mœrore diutius infestante conjunctos, tam imbecille reddi possit cerebrum nervorumque systema, ut ad insultus apoplecticos evadat dispositum. Insuper nostro in ægro primus insultus fuit levissimus, a solo impetuosiori sanguine ex imo ventre ad caput per spasmos obortus, qui venæ sectione, stagnantem in vasis cerebri sanguinem resolvente & divertente, brevi potuisset submoveri. Quia vero nullus affectus facilius recurrit, quam apoplecticus, præsertim si non accurata & exquisita vivendi ratione, idoneisque remediis avertatur; factum hinc est, ut post usum Carolinarum, quæ magnum quidem hypochondriacorum præsidium sunt, minus vero morbis capitis favent, non observata accuratiori diætæ, gravior dein insultus subsecutus fuerit, & quidem in nostro ægro lethalis, dubio procul, quod a larga venæ sectione purpurea materia ad interiora violentia majori conversa, spasmos suscitavit, quibus sanguis impetuosius adactus ad caput, tandem intus vasa disruperit. Cæterum de apoplexiæ aliis causis, speciebus, & observationibus huc pertinentibus, in Parte 3. de mortis ex atonia ortis, fusius egimus.

S E C T I O I I .

D E

D O L O R I B U S E T S P A S M I S

V A R I I G E N E R I S I N T E R N I S E T E X T E R N I S

N E C N O N

A R T H R I T I C I S E T R H E U M A T I C I S .

C A P U T I .

De Dolore Cephalico.

T H E S E S P A T H O L O G I C A E .

§. I.

Definitio **D**olor cephalicus est valde molestus in membranis capitis nervosis a variis causis distractis suscitata sensatio, quæ pro differenti gradu & loco varia & gravia sæpius post se trahit symptomata.

§. II.

Sedes dolorum. Dolor diversa in capite occupat loca, cujus rei nulla alia subest ratio, quam quod diversis intra & extra cranium nervosis membranis illud instructum sit. Extra cranium occurrit tenuis sed satis valida & exquisitæ sensationis membrana, quæ immediate id cingit, & a carotide externa plures accipit in anteriori, media & posteriori parte arteriolas; ramulos vero nervorum e vertebra colla & pari septimo cerebri. Cohæret autem pericranium cum musculis cranio vicinis ac per suturas cum duræ matris exteriori lamina: in qua membrana frequentiore certe doloris cephalici sedem reponimus; quod inter alia, idonea ad leniendum gravem dolorem externe applicata re-

in pericranio.

media, sub forma emplastri vel epithematis, item ex fonte chirurgico, scarificationes, setacea, cauteria inusta & vesicatoria, claresatis atque perspicue demonstrant. *in cute.* Neque tamen excludere hic volumus ipsam quæ caput tegit cutem, præsertim interiorem ejus partem vicinam pericranio, a qua etiam separari potest, & quam plura sanguifera percurrunt vasa, tunc præcipue doloris sedem constituentem, ubi is magis solet esse obtusus, gravativus & pressorius, cum in pericranio magis sit acutus.

§. III.

Neque immunis a doloribus est interior, quæ cerebrum cingit membrana, sic dicta dura mater, quæ ex fibris valde tendinosis & nervosis contexta atque ex duplici lamina conflata est, & a quinto & septimo nervorum pari ramos accipit; arteriolas vero tribus donata: prima oritur a carotide interna, quæ ad anteriorem duræ matris partem abit, secunda, a carotide externa, quæ per foramen proprium intrat cranium & ad mediam partem vergit, tertia, a vertebralis internæ ramo externo, quæ per foramen jugularis internæ ingreditur cranium & ad posteriorem duræ matris partem spectat. Rarior quidem ibi dolorum sedes.

in duræ matre.

sed

fed multo periculofior: nam fi fanguis in ejus vafis diu ftagnat, vel copia aut acrimonia eorum vim motricem valde lædit, quam facile graviozem morbum capitis; atque in acutis phrenitidem vel convulfionem, præfetim fi dolor fit pulfatorius; in chronicis morbis paralyfin, hemiplexiam, nec non affectus foporofos poft fe trahit.

§. IV.

Reliquæ tenues illæ membranæ, quæ cerebrum immediate involvunt, utpote pia mater atque arachnoides, quæ pofterior tamen potius externa piæ matris membrana videtur, cellulofum interftitium efformans per quod vafa repunt, noftra quidem fententia minime moleftæ fensationis fedem conftituere videntur, eo quod careant fibris tenfibilibus nervofis elasticis, atque etiam nervulorum ramulis ibi non confpiciendis. Denique membrana valde exilis & fenfibilis, quæ ex tunica pituitaria nascitur, & finus offis frontis investit, non raro præbet acutiffimi doloris domicilium.

§. V.

Discrimen. Ingens doloris in capite, ratione loci quem occupat, item ratione vehementiæ ac diuturnitatis difcrimen eft, quo inde etiam diverfa ab auctoribus ipfi impofita funt nomina. Nam fi levior eft, & modo partem capitis afficit, dicitur cephalalgia; fi diuturnior & gravior, ac totum caput occupat, cephalæa nomen accipit, quam Galenus ita optime defcribit: *pr. 3. tr. 2. cap. 35. cephalæa eft dolor totius capitis diuturnus ægreque folubilis, qui a parva occasione vehementes habet exacerbationes, adeo, ut neque ftrepitum, neque vocem violentam, neque luminis splendorem, neque motum tolerare poffit patiens, fed tranquillitatem & obfcurum cubiculum quærat, idque ob doloris vehementiam; quippe alii fe malleo percuti arbi-*

trantur, alii caput contundi diftendique fentiunt, ac paucis ad oculorum radices dolor extenditur: quo in dolore totam capitis membranam vehementer affectam effe non dubitamus.

§. VI.

Sæpius fit, ut unum tantum la-<sup>*Inter he-
micra-
niam.*</sup> tus dolor obfideat, altero falvo & fine dolore; tunc græce hemicrania vocatur. Interdum etiam in certo tantum verticis loco circumfcripto fixus hæret, ita ut vix magnitudine groffum vel imperialem æquet, mulieribus & quidem hysteri-<sup>*et cl. avu-
hysteri-
cum.*</sup> cis familiaris; qui clavi nomine infignitur. Qandoque dolor frontem & loca supercilia acutiffimus obfidet: alius folum fynciput, alius occiput, alius verticem prope futuram, alius tempora magis occupat. Neque una eademque folet effe fensatio: nam alius acutus, pungitivus, lancinans dolor eft, alius contufivus, gravativus & prefforius, alius rurfus constrictorius, quidam æftuofus & inflammans, alius frigidus eft qualis in mulieribus potiffimum verticem ferire folet, ut quali fe glaciem gelidam in ipfo geftare conquerantur.

§. VII.

*Caufa
genera-
lis.* In genere omnis doloris cephalici caufam, a liberiori & æquabili fanguinis per vafa fanguifera, quibus cutis capitis, pericranium, ipfæque dura mater inftituta funt, progrefſivo & circulari motu impedito, tanquam a fonte derivamus. Nullus certe medicorum exactius, & fecundum leges mechanicas, generis doloris hujus demonſtravit, ipſo Hippocrate, qui *lib. de flatibus §. 13.* ita rem perbelle exprimit: *fanguinis, inquit, tranſitus in capite magna anguſtia coarctatus, cujus abundantia ac conſuſio dolorem excitat. Sanguis enim ipſa natura calidus exiſtens, vi coactus, per anguſtam viam tranſire celerit-
me non poteſt, cum multa impedi-
men-*

*Inter ce-
phalal-
giam &
cephalæam.*

mento sint obstacula & oppilationes; quapropter etiam pulsus circa tempora. Qui sane locus, Hippocrati non penitus incognitum fuisse sanguinis progressivum motum ex arteriis in venas, satis abundeque declarat: obstacula enim, quæ liberiores transitum denegant vocat oppilationes, quæ in vasis reventibus, quia carent impulsu, unde tardior & lentior motus, consistant. Id quod etiam dissectiones ex gravi cephalæa mortuorum confirmare videntur: nam teste BONETO, WEPFERO, PECHLINO aliisque, sinus cerebri, jugulares etiam internæ & externæ venæ, sanguine mucoso crasso, imo pleudopolypis subinde infarctæ fuerunt repertæ: quod etiam nos in malo epileptico demortuis aliquoties observavimus. Si enim major sanguinis copia ad caput fertur, quam ipsæ venæ eadem celeritate reducere possunt, vasa arteriosa, & inter hæc maxime minima & capillaria, a congesto sanguine valde distenduntur & ipsæ membranæ insigniter tenduntur; quæ ratione tristis illa sensatio excitatur.

§. VIII.

Notandum vero hoc loco est, quod pro conditione, intemperie vel vitio sanguinis, si vel nimia copia peccat, vel nimis spissus & glutinosus, vel sero valde acri refertus est, alia etiam atque alia inde doloris species enascatur. Nam quando is impetuose & nimia copia in membranas irruit, quod præcipue de plethoricis & ubi consueta per nares fluxio supprimitur, nec non de adolescentibus valet, dolor totum caput occupare solet; quod tunc calet, tumet, dolet, rubet, vasa turgescunt, fortiter pulsant, præsertim circa jugulum & tempora, nares aridæ & sicæ sunt, fauces ardor & sitis occupat. Talem dolorem veteres a causa calida suscitari dixerunt.

§. IX.

Ubi sanguis in vasis capitis collectus multo scaturit & mucido sero, vel ex obstructa aut suppressa, quod sæpius accidit, coryza aut gravedine, dolor in capite oboritur, tunc magis gravativus, obtusus, pressorius, maxime in antica parte atque in fronte esse solet, quandoque etiam caput instar ponderis grave est, ut vix in altum possit elevari. Non raro evenit, ut in ipsius capitis cute, in vertice præsertim, tumores quibus digiti imprimi possunt exurgant, pulsus interea languido, facieque livida existente. Quod inde a longo jam tempore CELSUS notavit, lib. 4. cap. 2. ita differens: præter hæc invenitur genus doloris, quod potest longum esse, ubi humor cutim inflat, eaque intumescit & prementi digito cedit. Veteres hujusmodi dolorem a causa frigida deduxerunt.

§. X.

Deterior doloris & magis pervicacis species est, qui accidit lue venerea valde affectis, cum materia serosa, acris, caustica firmitus pericranio insidet & interdum ipsum cranium cariosum reddens difficillime remediis cedit atque sanescit. Eiusdem generis esse solet is dolor, qui a materia salino-causticæ indolis ad habitum corporis propulsa & postea retrocedente nascitur; uti id in arthritide, podagra, scabie, erysipelato capitis, gutta rosacea laborantibus, sæpius in praxi observavimus. In variolis & morbillis, antequam peccans materia naturæ robore ad extimam cutem propellitur, vel, quod pejus, si repellitur, atrox sæpe cum febre aut delirio, vel in infantibus cum epilepsia, dolor caput torquet; quo casu, ubi materia exigua caustica dolorem efficit, præternaturalis & vehemens membranarum potius stritura, quam earundem distensio, quæ a copia feri & sanguinis magis fit, locum habet.

§. XI.

Pro conditione sanguinis variæ doloris species enascuntur.

Qualis a lue venerea?

a materia salina?

§. XI.

Symptoma
mata a do-
loris acu-
tissimi.

Sæpius in capite dolor est acutissimus, fere intolerabilis, fixus & diutius affligens, qualis totius corporis & animi vires pessundat, somnum tollit, concoctionem impedit, nauseam & ciborum fastidium parit, & alios sæpe gravissimos capitis & nervorum morbos, ut sunt vertigo, oculorum caligo & suffusio, cæcitas, aurium tinnitus, convulsio, epilepsia, post se trahit, atque etiam reliquas nervosas corporis partes in consensum trahendo, vomitum, alvi stricturam, extremorum refrigerationem, faciemque moribundo similem efficit. Id quod a veteribus quoque animadvertum videmus. CELSUS enim lib. 4. cap. 2. scribit: *cephalæe notæ sunt: horror validus, nervorum resolutio, oculorum caligo, mentis alienatio, vomitus, vocis suppressio, corporis refrigeratio, animæ defectio.*

§. XII.

A quibus
causis
produca-
tur.

Ad genesin doloris cephalici quod attinet, consideratione etiam digna est nativa vel a parentibus tracta nervosarum capitis partium imbecillitas; pars enim quo debilior, id est vitonica & elastica sua naturali valde privata, eo facilius & promptius humorem alienum admittit, recipit ac retinet, atque inde stagnatio, partiumque nervosarum afflictio contingit. Novimus sæpius cephalalgiam hereditariam, a parentibus debili capitis constitutione præditis acceptam; vidimus etiam a diuturno animi mœrore, a præpostera Venere, a nimis lucubrationibus & mentis fatigationibus, item a nimis crebra sanguinis missione, vel effrenibus hæmorrhagiis caput ita debilitatum fuisse, ut graves inde dolores, nec non alii, qui vehementer caput infestant morbi, exorti fuerint.

§. XIII.

Causæ re-
motæ quo-
que fri-
gus.

Neque ex classe causarum, quæ vocantur remotæ, excludi debet frigus, quod uti omnibus nervosis partibus, si jam dolore premuntur infe-

stum est, & liberam transpirationem per cutim impedit: ita maxime nocet, si capiti denudato admittitur, vel si id non satis contra nocturnum frigus fuerit munitum, vel etiam, si a longo sermone vel motu corporis nimio, aut a sole, aut ab ira, vel ab ingestis largius potibus spirituosis & inebriantibus incallescens pluvioso cœlo, nocturno præsertim, repente exponitur.

§. XIV.

Memorandum id quoque est, cephalalgiam sæpius tantummodo esse symptoma, quod morbo demum accedit. Ita frequentius febribus continuis, intermittentibus quoque, & inter has maxime quartanæ jungitur: atque vix quicquam in praxi crebrius occurrit, quam quod mensibus inordinate prodeuntibus vel imminentibus, caput doleat gravissime; spasticæ videlicet dum ex imo ventre stricturæ, in caput suum effectum exerunt. Digestionis vitio & affectu sic dicto hypochondriaco laborantibus frequenter associatur: nam si prima regio vitiosorum humorum colluvie scatet; & inde oborientes spasmi ac flatu, humores ad caput plus justo urgent; nimia eorum congestio, vasorum distensiones, a quibus tunicarum nervosarum læsio fit, parit. Constat etiam hemieraniæ causam, a stomachi vitio frequentius oriri, dum hoc non bene coquente, multæ generantur cruditates, quæ cum succo ciborum chyloso permixtæ, per thoracicum ductum ad cor adductæ, ac protinus ad caput delatæ, antequam per congrua corporis emunctoria expurgatæ fuerint, dolores periodicos efficiunt; qui absoluta digestionem ut plurimum invadunt.

§. XV.

Observamus porro ætatem puerilem valde doloribus esse obnoxiam, tum quod in hac ætate minus exacta servatur diæta & ventriculus cibis dulcibus, fructibus horæis, placentis ac lacticiiniis oneratur; tum quod etiam
Puerilis ætas, quare cephalalgie obnoxia?
ver-

Cepha-
lalgia
sympto-
matica.

ie. hemi-
crania.

vermes, quibus gignendis pueri per-
opportuni sunt, causam hujus mali
præbent, dum putres & corrupti hu-
mores ad caput cum chylo delati, me-
branis motricibus elasticis tonum &
robur naturale auferunt. Sciendum
quoque est, non semper & continenter
dolorem hunc cruciare, sed dilucida
sua ac definita interdum habere inter-
valla, ut magno ægrorum solatio sub-
inde remittat, & ad notabile etiam
tempus ægros deserat, qui certis ta-
men postea horis, diebus, imo men-
sibus & annis revertitur: certo tunc
indicio, causam magis in remotis par-
tibus, maxime omnium in ventricu-
lo ac visceribus imi ventris hæere;
quorum vitio sanguinis liber progres-
sus per univerfum corpus, maxime
per caput, ubi impeditur, dolor exci-
tatur: quod imprimis in viris, qui flu-
xui hæmorrhoidali sunt vel fuerunt
obnoxii, vel malo hypochondriaco
affecti, observavimus.

§. XVI.

Neque semper sine periculo cepha-
lalgia est: nam si causa doloris magis
intra cranium inque membranis cere-
bri consistit, sique dolor vehemens &
assiduus cum febre excruciat & som-
num pæne omnem adimit, phreniti-
dem non raro prænunciat; si vero su-
bito in hypochondriaci vel in melan-
choliæ pronis, præsertim graviore
animi affectu præcedente oritur, &
somnia atque appetentiam aufert,
ac cum auditus difficultate vaforum-
que interna pulsatione jungitur, hæc
vero cuncta sine febre fiunt, furorem
præfigit. Ubi vero subitum & pera-
cutum in capite dolorem aurium tin-
nitus, difficilis incessus, genuum
imbecillitas, & impeditus tardusque
sermo sequitur, signum est futuri
morbi attoniti vel etiam hemiplexiæ;
qui tamen magis in opposito latere
quam in affecto excruciat, dum hoc
percipiendo dolori non amplius par
est. Neque prætermittendum esse
cenfeo, quod in adolescentibus & ju-
nioribus, frequentiores cephalalgia,

Hoffm. System. T. IV. P. II.

futura arthritidis vel podagræ indi-
cium præbeant.

Indicationes Curatoriæ.

§. I.

Quod attinet ad curationem hujus
mali, cum variæ ejus sint causæ,
probe eæ debent discerni, quia eisdem
removendis, omnis medendi ratio
superstructa esse debet. In genere ta-
men omnes scopi hunc morbum cu-
randi, sequentibus absolvuntur indi-
cationibus. Primo sanguis & humores
impetuose ad caput congesti si fuerint,
partim ad loca ignobiliora derivandi,
partim idoneis remediis discutiendi
sunt. Secundo stricture membranarum
capitis spasticæ, quarum causa plerum-
que est acris caustica materia, relaxan-
dæ sunt, ut liberius fluida, quorum cur-
sus per has impeditus fuit, nunc pro-
gredi possint. Tertio causa materialis
vitiosa, peccans intemperie, tempe-
randa & per convenientia emuncto-
ria placide subducenda. Tandem ad
avertendas recidivas, capiti & toti
nervorum systemati idoneis remediis
præsertim accurato diætæ & vitæ re-
gimine robur conciliandum.

§. II.

Si causa doloris est nimius ex infe-
rioribus locis ad caput per spasmos ap-
pulsus & irruens sanguis, non facile
præsentius auxilium quam in ejus mis-
sione positum erit, quæ in locis non
procul a parte affecta, melioris deriva-
tionis causa instituenda est; videlicet
sub lingua aut in fronte, vel venæ ju-
gularis externæ incisione, aut hirudi-
num pone aures applicatione; hæc ta-
men adhibita observatione, ut si cor-
pus nimis turgeat sanguine, primo ve-
na circa pedum talos pertundatur, po-
stea sequente vel secundo die vena cir-
ca caput aperiri potest. Consultum quo-
que judicamus, ante sanguinis detra-
ctionem, alvum fordibus deplere, quod
commode & insigni cū levamine cly-
steribus fieri potest domesticis, vel et-
iam per infusum mannatum & rhubar-

G

bari.

Interdum
vomitus
dolor.

Prognosis.

Quando
vena se-
cto com-
ferat.

barinum, adjecto sale quodam aperi-
tivo, ut cremore tartari, vel sale
Sedlizenfi.

§. III.

*Quibus
orgasmus
sedan-
dus.* Ad compescendum vero nimium
sanguinis abundantis & ebullientis
orgasum, mixturam blande diap-
noicam & temperantem, ex aqua
florum tilia, liliorum convallium,
sambuci, cerasorum nigrorum, an-
timonio diaphoretico, nitro purifica-
to, cornu cervi usso, cinnabari & sy-
rupo papaveris albi compositam, dare
expedit. Externe vero epithema di-
scutiens & temperans fronti & capiti
cum linteo duplicato est applicandum,
cujus formula hæc esse potest: Recipe
aceri rosacei, rutacei ana unciam &
dimidiam, spiritus rosarum drach-
mas duas in quo camphoræ grana sex
soluta, nitri purificati scrupulos duos,
olei ligni Rhodii guttas quindecim:
vel sequens emulsiō cum fructu usur-
pari poterit. Recipe nucleorum Per-
ficorum, amygdalarum amararum
ana unciam dimidiam, feminis papa-
veris albi drachmas duas, aquæ rosa-
rum, florum sambuci, cerasorum
nigrorum dimidiam, camphoræ in
oleo amygdalarum dulcium solutæ
grana quinque. M. D.

§. IV.

*Quid fa-
ciendum
si a feve
viscido
dolor
oritur.* Alia vero medendi ratione opus est,
si a feri visceri & vitiosi intra vel ex-
tra cranii membranarum vasa sta-
gnantis copia, dolor cum torpore &
gravitate sæpe valde diuturnus inna-
scitur, ubi nec sanguinis missiones,
nec leniora laxantia quicquam effica-
citer præstare possunt, sed tum dare
convenit paulo valentiora, quæ cras-
sos glutinosos humores dissolvendi &
simul per alvum expellendi facultate
pollent. Id quod utrumque egregie
præstant, quæ sequuntur pilulæ: Reci-
pe gummi ammoniaci depurati, saga-
peni, myrrha electæ, aloes rosatæ,
extracti hellebori nigri, resinæ jalap-
pæ, mercurii dulcis, cinnabaris præ-
paratæ ana drachmam dimidiam, ex-
tracti croci, pulveris castorei, salis

succini ana grana 15. M. F. Pil. ex scru-
pulo numero 12. quorum sex vesperi,
& sex postero die mane sumi possunt;
quo tempore etiam ab omni cibo ab-
stinendum & tenuia tantum iuscula
agro præbenda sunt: tribus vero die-
bus exactis, idem repeti potest reme-
dium. Vacuata sic sufficienter vitiosi
feri copia, medicina utendum est to-
nica roborante & simul diuretica; quo
fine ego multoties mixturam, quæ
ex tincturæ antimonii acris partibus
quatuor, essentiæ succini & spiritus
bezoardici Bussii, vel tartari & liquo-
ris nostri anodynæ mineralis, singulo-
rum partibus duabus erat composita,
summo cum fructu expertus sum; cu-
jus usus, dosin bis vel ter de die su-
mendo, per septimanam & ultra con-
tinuari potest. Nam quæ fibras torpi-
das roborando earum vim motricem
elasticam excitant, simulque urinæ
fluxum promovent, ea in hac cepha-
lalgia specie, quæ ab extravasato sero
intra cutim & cranium, vel etiam in
ipso cerebro oritur, valde proficua
observavimus. Præter hæc autem
cum CELSO, laborem & exercita-
tionem usque ad sudorem, vehemen-
tem frictionem, & cibos ac potiones
quæ urinam movent, in tali doloris
genere commendamus.

§. V.

Si his in usum vocatis dolor non
discutitur, confugiendum etiam ad
externa, inter quæ vesicatoria virtu-
tis sunt expertissimæ, quia pernicio-
so stagnanti humori exitum conce-
dunt. Nos in usu habemus empla-
strum meliloti, cuius uncia cum drach-
ma cantharidum misceatur, adjectis
granis aliquot camphoræ. Hoc ma-
gnitudine thaleri nuchæ applicari, &
postea renovando illud, per longum
tempus continuari potest; quod sine
ullo incommodo insignem serosi hu-
moris copiam fundit. In malo graviore
autem & ubi a sero sub cute capitis
stagnante, tumor visus, nec non ex
dolore tactu cognoscitur, B. WEP-
FERUS tori raso capiti emplastrum
vesi-

*Adhiben-
da exter-
na prio-
ribus in
cassum
adhiri-
tis.*

viscatorium instar cucuphæ impo-
suit, cujus effectus hic fuit, ut sine
obortis vesicis magnam feri visceri
subtraxerit copiam: quod remedii ge-
nus jam tum ab ipso RIVERIO, vi-
de ejus observat. in pertinaci capitis
dolore, summo cum fructu usurpa-
tum fuisse animadvertimus.

§. VI.

In dolore
fixo quid
conferat?

Interdum fit, ut præter consuetu-
dinem intensus dolor, certum dun-
taxat locum occupet, a materia fi-
xius & paulo profundius membran-
is inhærente, oriundus; quo casu medi-
cus Gallus cum prudentia doctus & in
observatione curiosus CHESNEAU,
vide ejus observationes, miraculo-
sum plane herbæ ranunculi pratensis
impositæ vesicantem effectum, non
satis prædicare potest: de cujus her-
bæ specie scribit, quod foliis anemo-
næ assimuletur, & masticata linguam
mordeat quam maxime; hujus folia
in mortario marmoreo contusa, &
simul emplastro perforato apposito,
parti applicare jubet. Videtur hæc
herba autem haud dissimilem cum
moxa possidere effectum, quæ etiam
in ejusmodi dolore a medicorum
peritissimis magnopere æstimatur.
Ego rebus sic stantibus, felici ali-
quoties cum successu, rase prius
quam occupavit dolor parti, siccum
sal volatile salis ammoniaci, cum
equali parte pulveris sinapi mixtum
imponi jussi, eo quod paulo fortio-
rem discussionem, tam profunde
inhærens vitiosus humor requirat.

§. VII.

Quid in
gravati-
vo?

Ubi vero dolor a suppressa coryza,
sive a mucositate, intra narium concame-
rationes & sinus, detento oritur, ex-
pedit crebro, sal quod vocatur Angli-
canum, & nihil aliud est, quam sal
volatile siccum salis ammoniaci, cum
oleo cephalico, ut lavendulæ vel ma-
jorana exaltatum, naribus admove-
re, vel etiam errhinum pulverem le-
niter sternutationem moventem, qui
ex herba majorana, betonica, ma-
rovero, floribus benzoës & pulvere

caryophyllorum concinnatur, ad in-
teriora narium admittit.

§. VIII.

Quod si vero causa chronici & immanis doloris, in valde corrupti
seri & sanguinis massa, ut fit in lue
Gallica & scorbutica, fundamen-
tum suum habet, tunc utique ne-
cessarium est, congruis & specificis
remediis hisce morbis sanandis ac-
commodatis causam morbi aggredi;
quo faciunt quam maxime lignorum
decocta cum antimonio crudo, si
prius humores corrupti per alvum
probe, per ejusmodi quas jam supra
dedimus pilulas, exclusi fuerint.
Multum etiam tunc ex diæticis
confert abstinencia sive inedia per
unum vel alterum diem, nec non
labor & exercitatio corporis ad fu-
dorem usque. Utile quoque est, in
pertinaci tali morbo, ab impuro
qui nascitur sero, per medicinam,
sudorem provocare: cui scopo egre-
gie sequens pulvis satisfacit. Recipe
cinnabaris nativæ præparatæ, cerussæ
antimonii sive bezoardici mineralis,
salis volatil. viperarum vel cornu
cervi, nitri purificati, singulorum
grana 10. camphoræ granum dimi-
dium, pro dosi, desuper bibendo
decoctum sanguinem purificans.

§. IX.

Hemicrania & præsertim periodi-
ca, causam latentem ut plurimum
prima in regione habet, quando ven-
triculo cum annexo duodeno, vitio
sa humorum colluvie refertus est,
quam lenioribus tunc emeticis eva-
cuare proficit: alvum quoque ducere,
& per inferiora sordes expurgare,
noxiumque humorem a capite deriva-
re, interdum valde est necessarium;
id quod optime, per pilulas polychre-
stas balsamicas, fieri potest. Postea
elixiria stomachica, tonum ventri-
culi & intestinorum roborantia, sunt
subjungenda. Si vero ab inordinato
mensium vel hæmorrhoidum fluxu,
causa doloris nascitur, remediis quæ
salutares excretiones in jultum & con-

Quid in
hemiera-
nia præ-
ficiat.

venientem ordinem redigunt, prudenter est utendum.

Cautela & observationes clinicae.

§. I.

*Quemodo
& quando
dolor
lenien-
dus.*

Absoluta sic doloris cephalici cura, quasdam necessarias adhuc cautelas & observationes ad eam spectantes subicere haud erit inutile. Quodocunque dirus & acutus dolor, praesertim qui consistit in syncipite & sinibus frontibus, tanta vi pollet, ut vires mirum in modum frangendo, vitae discrimen minetur, ablatio causae morbi minime erit prius expectanda, sed aegro potius primo omnium levamen quoddam afferendum est; eo quod viribus amissis, medicus frustra semper laboret. Quin imo ipsa doloris acerbitas saepe tanta est, ut graviora symptomata, vigiliam assiduam, animi deliquia, febrem, inflammationem mentisque alienationem accersere possit. Erunt ergo tum remedia interna, tum externa, ad dolorem levandum primario dirigenda. Ego vero ex internis, primas utique partes massae pilularum Wildegansii, quando cum cinnabari nativa miscetur, nec non pilulis Starckii deferre soleo. Prius vero semper ante usum anodynorum enemate venter subducendus est. Inter externa nec tutius, nec virtute praestantius invenimus remedium, quam linimentum spissius ex sequentibus ingredientibus, sub tali forma paratum. Sumitur nempe olei nucis moschatae expressi uncia dimidia, resinae styracis, resinae corticis thymiamatis aequali pondere drachma, extracti croci, balsami Peruviani, utriusque drachma dimidia, olei ligni Rhodii guttae 12. M. linimentum fiat spissius, quod corio inductum, magnitudine imperialis, temporibus applicetur. Sedato doloris impetu per interne & externe adhibita anodyna,

lene catharticum propinare juvat; postea ad alia, causam morbi penitus pro ejus conditione & natura per congrua remedia removendi, medicus confugere debet. Quando dolor acutissimus vixque tolerabilis, cavernis narium, sinibusque ossis capitis diutius infixus haeret, qui ab exigua sanguinis vel humoris extravasati quantitate, sub membrana hos sinus tegente, producit, sedare non modo, per jam dicta remedia, doloris atrociam convenit, sed & laborandum est, ut sanguinis appulsus, sub quo dolor augetur, minuatur, quod commodissime more Aegyptiacorum medicorum scarificatione facta in naribus, fieri potest, vel compendiosiori modo, si straminis paulo durioris portio valide & subito naribus intrudatur, ut sanguinis inde sequatur profluvium.

*Si dolor
ab hu-
more ex-
travasa-
to, vel in
sinibus
frontis
haeret.*

§. II.

Si vero sub membrana pericranii extravasatus, mordax & acris humor inclusus, os incipit cariosum reddere, tum omnibus aliis in casum applicatis ad incisionem accedendum est, quae uti in paronychia ex simili fere causa orta, ita hic mirabile ferme adfert auxilium. Si vero jam caries ad diploen ipsamque lamellam inferiorem cranii penetraverit, unicum auxilium in trepanatione provide erit reponendum.

*Vel sub
membrana
peri-
cranii.*

§. III.

Porro in genere sciendum est, in omni, a quacunque etiam causa proficiscatur, dolore cephalico, initium curationis ab injectione enematis, item a venae sectione, si plethora exiguit, faciendum esse, ita tamen ut alvi apertio huic praecedat. Postea de aliorum congruorum remediorum tam internorum quam externorum usu erit discernendum. Saepius plethora soluta, ad meliorem derivationem causae peccantis a parte affecta, frontis venam aperire expedit. Et tunc Clarissimi HEURNII monitum, quod notis in aph. 68. HIPPOCRATIS, Sect. 5. insinuat, dignum utique

*Cura
enemato
incipiens
da.*

obser-

observatione est. Suadet nempe, ante sectionem, ut vinculum collo injiciatur, quo intumescat hæc vena, quæ oblique erit secanda, cavendo diligenter ne ladatur tunica pericranii.

§. IV.

Arterio-
somia.

Arteriotomia in temporibus celebrandam, præsentaneam & pene mirandam, ceteris omnibus inaniter adhibitis, sapius opem ferre & lenimen, probatissimorum medicorum fide constat. Neque ego, quanquam nunquam hoc remedio usus sum, detrahère illi quicquam volo. Ita vero de hoc existimo, quod si sanguis ex ramo venæ jugularis externo aperto extrahatur, longe melius retardatum circularem sanguinis motum in capite restitui, humoremque subsistentem vel extravasatum, a quo pendet dolor, felicius dimoveri & excludi posse; dum videlicet sanguis arteriosus, majori ut antea celeritate in spatium venæ ab extractione sanguinis evacuatum fertur. Si vero, ex consilio & deliberatione medicorum, temporalis vena pertundi debet, tunc optime hæc operatio juxta aurem prope articulationem mandibulæ, ubi periculo vacat, celebranda erit.

§. V.

Pediluvia.

In omni dolore, ubi vires non ferunt sanguinis detractionem, neque ejus satis est, pediluvia, quæ nunquam non in hoc affectu utilia, modo sint temperatoria, ad divertendum sanguinis & humorum motum ad partes infernas, cum fructu adhiberi possunt; neque pedum frictiones paulo asperiores cum pannis sunt improbandæ; nec rubefacientia, ut taleoli raphani rusticani cum sale mixti pedibus imponendi, usu suo destituuntur.

§. VI.

Cautela
circa epi-
themata.

Circa epithemata actu frigida tenendum hoc est, quod cum summa circumspectione applicanda sint. Prostant enim exempla nobis etiam cognita eorum, qui in febribus præsertim exanthematicis, variolis, morbillis, purpura, ubi natura per extre-

Hoffm. Syst. T. IV. P. II.

mam cutim peccantem materiam sub specie halituum non sine fructu excludere nititur, per crebrius in dolore capitis applicata frigidiora epithemata, in cœcitatē ad dies vitæ durantem, in epiphoras quoque ac suffusiones oculorum sunt præcipitati. Neque etiam semper confert in hoc dolore profligando, pluribus & variis topicis uti, quorum applicatio interdum plus periculi habet, plus etiam prudentiæ a medico desiderat, quam internorum usus. Neque omnia, omnibus æque salutariter conveniunt: nam quæ alius ferre potest, ea alteri incommodant.

§. VII.

In ipso paroxysmo ad atrocem dolorem mulcendum, non una sed pluribus vicibus, insignem efficaciam a liquore nostro anodyno minerali, aliquot guttulis ejus, saccharo in pulverem redacto instillatis & in os sumtis, experti sumus. Extra paroxysmum ad roborandum caput, vel etiam ut illud a recurso mali vindicetur, balsamo nostro analeptico quod vitale audit, si vel exterius temporibus aut vertici applicetur, aut naribus modeste hauriatur, vel ejus aliquot guttule saccharo instillatæ cum infuso Theiformi sumantur, peculiare plane, non sine ratione & experientia, virtutes & laudes tribuimus.

In paroxysmo.

extra os.

§. VIII.

Quandocunque nimium ebulliens & variis de causis in motum concitatio-rem actus sanguis, doloris originem præbet, neutiquam purgantia vel evacuantia, sed potius refrigerantia & temperantia locum inveniunt: quo ego nomine plurimum solius aquæ frigidæ potui atque nitroli tribuere soleo. Et certe in hac re non est de nihilo, eximium nostri HIPPOCRATIS monitum, qui libr. de ratione victus in morb. acutis, sic scribit: *Animadvertere oportet in iis quibus caput, vel ob exercitationes vel cursus, vel iter, venationem, vel alium quandam in tempestivum laborem dolet; horum*

Inorgasmo sanguinis non evacuantia.

quidem nullos purgaveris. Vult enim præclarus senex, ubi ex calore vel sanguinis fervore oboriatur dolor, purgantibus uti nos non debere.

§. IX.

*Cephalæ
hypochondriacorū.*

Sæpe fit, ut melancholiæ hypochondriacæ cephalæa conjungatur cum digestionē depravata, macie corporis, timore & vultus colore vitiatō: quo in casu venarum sectio, balnea aquæ dulcis, conveniens motus corporis, aquarum medicarum prudens usus, juscula medicata præsertim quæ sunt cum succo cichorei, serum lactis caprini chalybeatum, nec non cichoreatum ceteris omnibus palmam facile dubiam reddunt.

Methodus Præservatoria.

Uti in omnibus capitis affectibus, ita etiam in dolore ejus hanc vivendi rationem suadet MERCURIALIS Consultat. Tom. I. pag. 104. Consult. 107. cujus integrum textum methodi præservatoriæ loco hic inferere minimè tædet. *Aerem*, enim inquit, *in-
elementem & infuetum quantum fieri
potest aut vites aut integumentis & cu-
biculis arceas, somno moderate utaris,
nequaquam nisi duabus post cibum ho-
ris: capite semper elevato dormias:
corpus & animum ita exercere oportet
ne alterum ab altero labore vel otio vin-
catur. Neve curæ nimie, nimisque
cogitationes & studia calorem nativum
bebetent. Alvum præ ceteris lubricam,
nisi ita sit, quantum fieri potest ser-
ves; siquidem nihil est quod perinde
caput afficiat & subinde vertiginosis
affectibus occasionem præbeat, ac fæ-
ces in intestinis diu retentæ. Jam vero
repletiones & crapule, quas interdum
istarum plagarum habitatores, etiam
si peregrini sint, committere coguntur
maxime omnium tibi inimicæ sint: &
idcirco eas ac vinorum generosorum as-
siduos potus fugias necesse est. Cibi
omnes crassi, pingues, flatulenti,
cujusmodi legumina & olera, pisces
ac fercula multis aromatibus conferta,*

*qualibus gens germana uti solet, nisi
ate vitentur, ne mala tua in dies au-
geantur metuendum est.*

ENARRATIONES
MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Studiosus viginti & aliquot anno-
rum gracilis & tenerioris habitus, a
studiorum intemperantia & nimis
lucubrationibus, dispositionem sibi
contraxit hypochondriacam, cum
digestione ciborum vitiata, alvi stric-
tura, spasms, flatulentis, subin-
de etiam capitis dolore junctam. In-
vitatus ab amicis in convivium, ma-
gna & insolita vini Rhenani sed sul-
phuris fumo valde infecti copia se re-
plevit, & ebrius factus. Ex hoc tem-
pore gravi & continuo capitis dolore
correptus fuit, qui tamen sinistram
maxime latus occupabat, ejusque an-
ticam cum primis partem, frontem,
oculum, aurem & dentes ejusdem
lateris vehementer interdum stringe-
bat ac obtundebat. Sub notabili vero
tempestatis mutatione vel sub profun-
diori paulo mentis meditatione adeo
incresebat, ut vires, somnum, ap-
petentiamque prorsus fere adimeret.
Suaserunt medici crebras venæ sectio-
nes, alvus sæpius polychrestis pila-
lis subducta, & cephalica tam inter-
ne quam externe, neque minus sto-
machica adhibita, sed citra optatum
successum. Ego potius, cum consi-
lium a me peteret, dissuasi ulterio-
rem sanguinis missione & medica-
mentorū frequentem usum. Pedilu-
via vero & pedum frictiones cum pan-
nis asperis, neque minus caput cre-
brius perfricandum commendavi, at-
que ut illud & pedes in æquabili &
temperato calore ac transpiratione
continueret, maneq̃e quotidie in le-
cto infusum Theiforme ex herba me-
lissæ, salviæ, veronicæ & semine fœ-
niculi assumeret, blandum sudorem
expectando, auctor fui. Pro potu
ordi-

*Contæ:
max ca-
pitis do-
lor in
juvene
hypochō-
driaco,
ex reple-
tione
vinæ
Rhenani
sulphura
infecti
curatus*

ordinario, loco cerevisiæ, decoctum ordinavi ex speciebus temperatis. Deinceps balsamo nostro liquido vitali sæpe inunctæ, ubi dolor nimis urgebat, nares, nucha, tempora. Quorum remedium ope insigni levamen æger expertus est.

Epicrisis.

Dici vix potest, quam inimicum nervosis capitis partibus sit vinum sulphuratum. Et sicut vinum præsertim potens & generosum, inque specie vina dulcia ad capitis morbos: ita multo magis quodvis infesto sulphuris vapore refertum vel adulteratum disponit. Sulphuris enim particulæ dum altius se se insinuant membranarum poris in stricturas eas adigunt. Vinum vero rarefaciendo sanguinem nimiam fibrarum nervosarum & vasorum efficit expansionem & distractionem: unde dolor oritur. Quod si vero semel & iterum solidis nervosis partibus inducta fuerit ingens infirmitas & earum vis motrix elastica naturalis læsa, affectiones quæ inde prodeunt præternaturales, ex facili causa, in iisdem partibus recurrunt. Deinceps observari quoque velim, in nulla corporis parte nervosas & sensu præditas membranas facilius lædi quam in capite, eo quod liberioris aeris accessui sunt expositæ. Quantam autem vim subitæ aeris & tempestatum mutationes, præsertim quæ ab uno extremo ad alterum vergunt, in mutando & lædendo nervosarum partium tono & elatere habeant; id dolores, spasmi, convulsiones & aliæ partium nervosarum præternaturales affectiones, quæ inde ingruunt, ostendunt luculentissime. Liquor noster balsamicus ex sinceris non adulteratis & temperatis oleis cephalicis confectus, infirmitati nervosarum partium, exterius præsertim si applicetur, mirifice opitulatur; nisi corpus admodum plethoricum sit, & natura prorsus a suaveolentibus abhorreat.

OBSERVATIO II.

Persona quædam splendida annum jam ætatis quadragesimum & tertium agens, validæ a natura constitutionis, a prima statim adolescentia largiori vini potui assueta, cui etiam in hunc usque diem nimium indulget, sub tempestate valde ventosa, humida & frigida, per aliquot septimanas venationibus incumbens, non modo defluxione acris, falsa, dolorifica, & ardente in utroque oculo, sed & gravi & pertinaci cephalalgia cum cutis capitis tumore junctæ corripitur. In consilium & ego quoque accitus, fontem Selteranum vino intermiscendum & vesicatorium nostræ methodo præparatum nuchæ applicandum suasi; acidulæ quoque Ægranæ cum decenti regimine fuerunt usurpatæ: & dolor inde valde mitescebat. Balsamo vero vitæ cum inungeretur caput, materia ichorosa, qualis ex ulceribus prodit, copiose effluxit: cucupha quoque ex speciebus balsamicis & cephalicis temperatis ad roborandum caput gestata fuit. Quæ ratione atrox ille dolor penitus sublatus est.

Epicrisis.

In genere hoc attendi velim, eos qui pocula amant & fere quotidie se immergunt vino, ex transpiratione, qua diffili debent partes nimis calidæ & sulphureæ, per auram frigidioris admissam cohibita, graves in capitis morbos & dolores frequentius incurere, quia in nullo corporis loco immediate & proxime magis quam in capite, præsertim si illud non satis tegumentis munitum sit, tonus vasorum & tunicarum nervosarum a vento frigido penetrante læditur. Vesicatoria rite & paulo diutius applicata, ubi materia in partibus capitis externis vitiosa resider, eximiam solent opem etiam in acris salis & calidis oculorum defluxionibus præstare. Ceterum in ejusmodi morbis, quia di-

Cephalalgia pertinax, cum oculorum ardente & dolorifica defluxione junctæ, in persona diutè vitæ dedita, curata.

serasia calida & sulphurea sanguinis, qualis ab exsuperante vini potu & cuticulari perspiratione prohibita nascitur, aquea diluentia, acidula, immo aqua simplex loco potus ordinarii magno & efficaci sunt præsidio.

OBSERVATIO III.

Immanis cephalalgia cum auditu difficili & tinnitu, ex neglecta venæ sectione sanguinis missione & hydro. posia curata.

Juvenis spongiosi habitus & sanguineæ complexionis, a longo hinc tempore marium hæmorrhagiis obnoxius, ob paulo validiora corporis exercitia nimiumque veneris usum & potum largiorem, frequentiores & largiores eas passus est: ad quas minuendas & compescendas ter singulis annis admisit in pede venæ sectionem. Postea vero eam consueto tempore semel omisit vel potius neglexit. Hinc immani corripitur cephalalgia cum auditu difficultate & tinnitu, caput totum rubore intumescit. Venæ sectio instituitur in pede & multum sanguinis extrahitur. Mitigatur inde quidem dolor; neque tamen sedem suam penitus relinquere voluit, donec stramine paulo duriori naribus intruso largius sanguinis ex iis stillicidium fuerit procuratum. Inde dolores mitigati fuerunt mirum in modum. Sed cum a supra memoratis causis ex facili dolores recurrerent, nec sola venæ sectio iis abigendis sufficeret; & quietam vitam & hydroposiam nec non serum lactis acidulatum frequentius bibendum commendavi, interpolato quandoque pulverum nitroforum usu. Quibus ex toto integram valetudinem consecutus est.

Epicrisis.

A sola plethora in junioribus nares crebrius fundere sanguinem, sique hoc non accidit, capitis ægri tudines inque primis cephalalgias sequi, per crebram experientiam certissimum est. Quos morbos si natura non sponte per narium hæmorrhagias solvit, Medicus id arte præstare debet, evacuando sanguinem ex venis non procul a capite distitis, incisione vena-

rum jugularium externarum vel quæ sub lingua positæ sunt: meliori vero adhuc successu per scarificationem in naribus vel apertione venæ idoneo instrumento factam, non neglecta tamen sed probe observata hac cautela, quod videlicet, si nimia adsit sanguinis exundantia consultius sit, in disposito loco a parte affecta sanguinis missionem prius instituere, & postea non procul a morbosa parte; quia dato exitu sanguis ex partibus inferioribus spasmus subinde affectis sæpius cum impetu in læsam partem ruit, non sine gravioris mali metu. In tali cephalalgia specie topica volatilia & suaveolentia calidiora fugienda esse censemus, sed præstat epithematibus paulo frigidioribus sanguinem ebullientem reprimere, quod tamen etiam adhibita prudentia fieri debet, præmissa videlicet venæ sectione, pediluviis, & alvi segnis per clysteres decenti subductione.

OBSERVATIO IV.

Vir quinquagenarius sacerdotali munere fungens studiis & meditationibus nimium indulgens; ex prava inde sequuta digestionem & ventriculi infirmitate, crebrius catarrhosis defluxionibus, odontalgias & cephalalgias obnoxius fit: quæ tamen pathemata, cum plane abstinere a prandio, sumta tantum cæna multum decreverunt. Postea vero dolores à capite usque ad colli & thoracis dextrum latus valde molesti exporrecti sunt, diutius perseverantes. Quibus removendis varia a variis præscripta sunt remedium genera, atque inter hæc internæ essentia, & elixiria cephalica, pulveres cinnabari, foniculus quoque nuchæ & brachio dextro inustus, celebrata venæ sectio, externe affectæ partes oleis penetrantibus inunctæ: sed sine levamine. Scripsit ad me historiam, adjiciens, quod nares tenacem albicantem mucum sed exili in copia fundant, & sensum se pon-

Rheumatica cephalalgia in Sacerdote hypochondriaco, Carolinis curata.

ponderosi saxi in sinistra capitis parte percipere: caput vix sine dolore inclinari vel verti posse: ita ut linguæ etiam usus valde difficilis sit; colli quoque glandulas comparere tumidas. Addidit quod ante biennium febris tertiana ipsum corripuerit, quæ, postquam materia largiter e pectore excreta fuit, levamen quoddam attulit. Mentionem quoque fecit doloris circa ventriculi regionem atque inflationis in hypochondriis. Dedit consilium ut thermas Carolinas adiret & secundum præscriptum a me regimen per mensem, & ultra iis uteretur: injunxi demum accuratum vitæ institutum cum motu corporis sufficiente & animi quiete; suaſorque fui, ut præmissis frictionibus in nucha & cervice cucurbitulas cum scarificatione apponendas curaret. Et inde eum melius se habuisse cognovi.

Epicrisis.

Non simplex cephalalgia hic affectus sed potius rheumatismus, qui totum caput & vicinas partes occupat, meretur appellari: eo quod humor vitiosus non unam partem occupet, sed per porosam substantiam serpendo, in vicinas nerveas partes, eas lancinando, & vellicando delabatur. Causam sine omni dubio discrasia feri scorbutica, ex depravata ventriculi digestionem & hypochondriorum vitio nata subministravit. Originem primam vero dedit nimia studiorum cum profundis mentis meditationibus intemperies, juncta cum lucubrationibus: quæ quantam vim, ventriculum & intestina infirmandi & totum corpus morbidum reddendi habeant, experientia satis apertum ac manifestum est. In tali statu morbi particularia ut ita loquar remedia seu symptomatibus dicata nihil proficiunt, sed, si salus & sanitas speranda est, non ab aliis nisi ab iis, quæ vitiis fluidorum & solidorum amovendis sufficiunt, cuius generis sunt fontes medicati calidi vel frigidi cum regimine diætetico usurpati, peti debent.

OBSERVATIO V.

Fœmina nobilioris generis septuaginta jam septem annos transgressa sanguinis plena, contumacia quinquagesimo circiter anno, quo menstrualis fluxus valedixit, hemicephalæa affligebatur. Ex quo tempore, multa licet atque varia ad sedandos & abigendos hos dolores continuo adhibuerit remedia & frequentiores in brachio pariter ac pede venæsectiones instituerit: nullum tamen ex his percepit levamentum. Donec tandem sanguis ex narium venulis ad uncias circiter 6. ope pennulæ intrusæ, in eo nimirum latere ubi dolor consistebat, fuerit evocatus. Neque ullum aliud præter aquam frigidam simplicem in usum est vocatum, ita ut non modo externe in duplicato linteo capiti sæpius admota, sed etiam interne ad tres quotidie mensuras triduum sumta fuerit. Et sic diu exoptatum, quæ Dei erat gratia, passionis valde dolorificæ persensit levamen. Qua de re simplici hac potione semper loco cerevisiæ est usa, hausto tantum inter prandendum uno exiguo vini cyatho.

Hem. crania sanguinis evacuatione narium. Cr. aqua frigida curata.

Epicrisis.

Aquam simplicem frigidam puram tamen, tum interno, tum externo usu, in multis & gravibus affectibus valde conducibile, & efficacissimum remedium præbere, per paucis quidem cognitum & credibile videtur. Nihilominus & experientia & rationis & auctoritatis quoque, multorum veterum Medicorum suffragio id ipsum est probatissimum. Egimus ex instituto in peculiari dissertatione de salubritate potus frigidi, paulo prolixius: ubi evidentibus argumentis tam aquæ quam frigoris quoque in ea contenti eximias in morbis debellandis vires abunde demonstravimus: nam magna inest vis frigoris elasticam fibrarum, & vasorum corporis nostri vim firmandi, roborandi, & virtutem expansivam interni liquidi calidi

di coercendi, quo vis vasorum a nimia expansione valde debilitata ad statum redeat naturalem, & sanguinis ac fluidorum motus liber & aquabilis restituatur. Et sicut potus sufficiens aquæ simplicis & frigida, firmando tonum solidorum, humores fluxiles reddendo, & salinas sulphureas partes diluendo ac evehendo, multorum affectuum causam præscindit; ita externe frigore suo etiam succurrit iis morbis, qui a nimio vasorum infarctu, & expansione originem suam ducunt. Nihilominus quotidianus aquæ potus non omnibus naturis convenit, sed ejus præscriptum prudentiam medentis requirit.

OBSERVATIO VI.

*Dolor
fixus in
vertice
capitis
ex ira
& super
ingesto
cibo
aqua
frigida
saturatus.*

Vir erat Hebræus circiter quadragenarius strictioris corporis habitus, qui ab iracundia & superingesto cibo contraxerat dolorem in vertice capitis fixum, spatium occupans magnitudine imperialis, sensus hujus doloris quidem non adeo erat acutus, vibratorius, lancinatorius aut pulsatorius, uti alias in cephalalgia esse solet, sed magis pressorius & gravativus sub cranio; neque erat perpetuus, sed subinde maxime circa vesperam & noctem ingravescens. Nihilominus tamen adeo graviter inde luebat, ut appetitus concideret, somnus abesset, vires mirifice deficerent, pulsus inordinatus, modo celer, modo rarus & languidus micaret, ipse quoque animus abjectus esset, & sub paroxysmo quandoque plane turbaretur. Pugnatum fuerat adversus hunc dolorem tum a me tum ab aliis strenue & efficacissimis aliis remediis. Sed licet quandoque inde remittere per aliquot dies videretur, levi tamen accedente occasione ex ira aut aliis externis injuriis iterum vehementia recrudescerebat priori similis. Exactis inter hæc duobus circiter mensibus in consilium simul vocatus est civitatis hujus medicus natione Gallus, ingeniosa curandi tentamina subinde non infeliciter adornans. Is purgato prius per

aquam Sedlicensem corpore, dedit consilium, ut æger mane & post meridiem biberet dimidiam aquæ fontanæ frigida mensuram in lecto. Inde primum quidem factum refrigerium & symptomata visa exacerbata, sed elapsa hora pulsum magnitudo increvit, & sudor erupit largissimus cum doloris levamine. Hinc per septem dies potum continuare præcepit, tam felici successu, ut successive dolor evanesceret omnis. Ac licet elapsis aliquot hebdomadibus, post iram dolor hic repeteret, eodem tamen remedio per triduum usurpato iterum feliciter est discussus, & æger sanus jam est ac vegetus.

Epicrisis.

Sedem hujus atrocis doloris in eo loco ubi conjunctio est suturarum, coronariæ nempe & sagittalis, qui in infantibus fontanellæ nomine venit, reponendam esse judico: nam ibi est pericranii cum dura matre arcta connexio; & proinde etiam dolor qui externe in illo loco extitit, in consensum trahendo duram cerebri membranam majorem symptomatum exacerbationem, virium prostrationem, animique turbationem neque minus pulsum inordinationem effecit. Causam ego mali esse bilem vitiosam ab ira commotam in flexura duodeni stagnantem & corruptam credidi, cuius vis ebulliens & acrimonia mire a frigida potu coercetur, & reprimatur. Siquidem ego sapius in praxi mea, ex vehementi ira mox antecibum sumtum, gravem cephalæam animadverti, quam aliis nihil proficientibus, feliciter a feri lactis aciduli potu quotidie ad mensuram sumti a me discussam memini. Secuta inde fuerunt sæpe sex alvi de die dejectiones, & sic expurgata biliosorum humorum sentina, desiderata convalescentia secuta est.

OBSERVATIO VII.

Cephalæa ex quartana cort. chine profligata Carolinis discussa. Civis hujus urbis annorum quinquaginta febre per novem menses laboravit quartana, quæ tribus corticis chinæ dosibus sumtis præter expectationem evanuit: sed in ejus locum gravissima cephalæa, quæ mire torset hominem, vires atterendo successit: dolor erat continuus & valde gravativus qui maxime incrementa sumsit peractis quatuor vel quinque horis a digestionem, conjuncti simul erant dolor, tumor, imbecillitas manuum cum insigni corporis debilitate. Postquam in casum multa fuerant usurpata, venit ad me auxilium meum rogans. In similibus casibus essentia nostræ tonicæ usum paulo protractiorem subinde convenientissimum expertus sum: quoniam præter vim roborantem, serum vitiosum, tum per vias urinarias, tum per insensilem transpirationem eliciendiefficaciam possidet insignem. Sed suasi thermarum Carolinarum usum, corpore prius, per salia deterfiva, aperientia, interpositis nostris pilulis balsamicis probe præparato: & sanatio successit auspicato.

Epicrisis.

Quartanæ familiarissimum esse cephalicum dolorem symptoma satis constat. Causam hujus rei inde deducendam esse arbitror, quod in hac febre quam maxime humor corruptus, tenacis, fixioris acidæ potissimum indolis duodeno & valvulis tenujum inhærens, simili charactere præterlabentem chylum inficiat, qui postea ad minima & capillaria membranarum capitis vasa delatus, liberiori fluidorum motui obicem ponens earum distensionem dolorificam causari potest. Id vero non modo in capitis, sed & aliarum nervosarum partium minimis vasculis evenit. Quamdiu motus febrilis durat, tam diu vasorum obstructio & humorum stagnatio neu-

tiquam incrementum capit, propter celeriores sanguinis per solidas partes trajectionem. Quandocunque vero motus febriles corpori salutare suppressum, non mirum est, majores fieri infarctus & obstructions vasculorum, indeque dolores artuum, capitis, tumoresque œdematosos sequi, qui non meliori, & tutiore ratione, quam laudatis jam tempestive adhibitis remediis possunt expugnari. Eiusmodi in casibus, ubi neque locus neque tempus vel occasio est utendi a, quis mineralibus, curam haud infeliciter cum decoctis blande diaphoreticis lignosis & pulveribus ex cinnabari, sale volatili, cornu cervi, vel etiam regulo antimonii medicinali & sale absinthii compositis, non omissis ex manna & rhabarbaro per infusionem paratis laxantibus, bono cum DEO peregi. Atque insignis quoque & expertæ virtutis, usum essentia nostræ roborantis, cujus mentio supra §.4. p. 197. fit, reperi.

OBSERVATIO VIII.

Fœmina tenerioris, & sanguineocholicæ constitutionis annum quajam trigessimum complevit, vitæ nimium quietæ, & inordinatæ diætæ indulgens, minus ordinatas nec sufficientes per annum & ultra habuit menstruales purgationes. Exinde de dolore in capite tensivo, gravativo, lancinante diu conqueritur, qui primum totum occupavit caput, nunc vero ad sinistrum latus declinat, ubi bregma, tempora, mandibulam, dentes, aurem, labia ejusdem lateris pungitivo & urente dolore infestat, ad brachium interdum pertingens, frequens intercurrit horripilatio cum pulsu inæquali, duro & celeri. Ab hisce incommodis sequentibus liberata est. Primo singulis diebus pediluvia convenientia fuerunt ordinata: dein venæsectio in pede post menses inordinate & parcius fluentes: tum quotidie infusum loco Thee mane

Cephalalgia rheumatica ex mensi anomalia.

copiose haustum, quod ex verberna, melissa, summitatibus millefolii, semine sceniculi, cubebis, floribus chamomillæ vulgaris constabat. Pilulæ nostræ balsamicæ cum extracti croci & mercurii dulcis portione remixtæ, alternis diebus circa lecti ingressum, parciore dosi assumptæ fuerunt. Tandem externe balsamum nostrum vitæ sine ambra cum spiritus vini camphorati æqualibus partibus mixtum locis affectis dolentibus inunctum fuit: inuncto accuratori vitæ regimine, motu corporis & ut frigida atque acida vitaret, necnon digestioni vacillanti cum cibis fumendo elixirio nostro stomachico, quod in notis ad Poterium describitur, succurreret. Et ita per DEI gratiam ad valetudinem exoptatam pervenit.

Epicrisis.

Quando in gravi capitis dolore etiam vicinæ nervosæ partes in consortium trahuntur, cephalalgia rheumatica oritur, quæ a sero acri vellicante, ob interceptum per venas obstructas sanguinis circuitum, secedente ac extra vasa posito, & per poros & loculos ad membranas delato originem suam sumit. Et tales rheumaticæ affectiones ab impuro sero frequentissime in sexu sequiori, ob lunaris tributis minus rectum statum eveniunt. Neque melior accertior iis medendi ratio suppetit, ac si medicus operam & studium in ordinem redigendo uterinam excretionem per convenientia remedia adhibet. Nihilominus tamen semper, si talis casus occurrit, ventriculi simul ejusque digestionis habenda est ratio, ut bene temperatus chylus ad sanguinis & humorum massam accedat, qui ejus intemperatam crasim sensim paulatimque, successu temporis corrigere valeat. Quod vero dolor sæpius unum tantum capitis & vicinarum partium latus petat, ex anatomicis repetenda erit ratio: quan-

doquidem constat, sicut cerebrum in duo hemisphæria divisum; ita etiam in dextro, & sinistro latere distinctos ramos arteriarum, venarum, nervorumque extare & communicationem inter se habere, ut licet læsio fiat & circulatio non recte procedat quoad vasa in uno latere, salvus tamen & integer motus sanguinis circularis in altero hemisphærio persistat.

OBSERVATIO IX.

Nobilis adolescens qui vix ætatis annum decimum octavum attigit, ex-^{Cepha-} citati alias & prompti in studia inge-^{lea a} nui, postquam sanguinis e naribus^{consue-} stillicidium cui frequentius obnoxius^{ta na-} fuit, nescio ex qua causa, præter^{rium} quod crebro venationibus sub cælo^{hemor-} frigidiori interfuerat, emanferit, in-^{rhagia} signem in capite aliquot jam men-^{sup.} ses torporem & obtusum ac gravati-^{pressa.} vum dolorem, qui ad oculorum radices pertingit, persensit. Perit omnis animi & corporis vigor, ciborum appetentia, placidusque somnus. Facies erat pallida cum extremorum frigore & lassitudine. Opem a me & ipse & mater ejus efflagitarunt quam sollicitè. Celebrata in pede fuit venæ sectio, & quia aliquid hypochondriaci subesse judicavi, præscripsi curam fontis Selterani cum debito regimine: sed effectu plane frustraneo. Postea infusum Theiforme ex temperatis herbis cephalicis mane hauriendum ordinavi: reiterandam quoque jussi venæ sectionem & tertio die post, cucurbitulas cum scarificatione nuchæ apponendas: errhinus quoque pulvis naribus frequentius admotus. Et non ita multo post cessavit dolor, rediit appetitus & quietus somnus, omniumque actionum vigor, ac pristina valetudini redditus fuit. Stillare quoque rursus sanguis, sed non largo flumine, coepit e naribus.

Epicrifiſis.

Cauſam hujus gravis doloris, & ſymptomatum quæ eum ſubſequebantur, a ſuſſaminata narium hæmorrhagia deducendam eſſe, extra dubium poſitum eſt. Vaſa vero cerebri retento ſanguine pluſquam par eſt fuiſſe inſarcta, teſtatum faciunt ſymptomata in nervoſis primarum viarium partibus, non ſecus ac in hypochondriacis contingit, ſuſcitata, idque tantum propter paſſionem, & conſenſum nervorum: ſiquidem ante acceſſionem hujus doloris, ab ejuſmodi pathematibus plane liber fuit, quæ ſedato dolore etiam conquieverunt, ut adeo clare pateat, quanta ſit capitis cum ventriculo & aliis nervoſis corporis partibus conſenſio. Deinceps illud notari velim, in capitis morbis, qui a redundantia ſanguinis ortum ducunt, ejus miſſionem ſemper obſervari meliorem in loco capiti propinquiore ac in diſſitis partibus. Pulveres errhinos & cephalicos naribus ſuſceptos, vellicando & irritando in cerebri quoque membranas agitationem quandam dum efficiunt, a moleſto humorum inſarctu eas liberandi vim, & potentiam exferere poſſe, haud videtur improbabile.

OBSERVATIO X.

*Ceph-
lea, ex
gonor-
rhea vi-
rulenta
decocto
ſudori-
fero cu-
rata.*

Juvenis vegetæ & robuſtæ conſtitutionis, annorum 20. & aliquot, virulenta gonorrhœa binis vicibus aſſectus, ſed neſcio qua methodo curatus. Aliquot menſes poſt, ulceroſa & prurientes puſtulæ hinc inde in cute effloreſcebant: quarum tamen major copia in dextra quam in ſiniſtra capitis, & reliqui corporis parte conſpiciebatur, qua in regione etiam tumor teſticuli durus & valde moleſtus conſiſtebat. Præter languorem univerſi corporis, immaniter eum dolores in capite præſertim nocturno tempore torquebant; adeo, ut non modo ſomnum tollerent, ſed appe-

titum etiam & vires imminuerent. Ad ſublevandum hoc malum & chirurgorum, & Medicorum opera uſus: ſed nihil omnia, neque mercurialis quam adhibuerant ſalivatio, proſecerunt: Ultra anni dimidium atroci hoc malo afflictuſ & valde extenuatuſ me quoque in auxilium vocavit. Expurgatiſ prius leniſſimis remediis aliquoties primis viis, decoctum cujuſ vires in purificando ſanguine multoties expertuſ ſum, tum ad ſudorem eliciendum, tum ad corrigendam intemperiem, pro potu ordinario uſurpandum, & quidem frequentem in modum imperavi: Sarſaparillæ unciis 4. & antimonii crudi unciz, ſaliſ gemmæ, & ſaliſ tartari cujuſque drachmam adjeci, & cum menſuris quinque aquæ ſimplicis poræ decoctio facta eſt in veſica ſtanno obducta, cui alambicus imponebatur. Decenti ſic admoto igne, cum propemodum dimidia pars deſtillata eſſet liquoris forti odore nares ferientis, deſtiti ab ulteriori coctio- ne, & deſtillatum affuſi reſiduo in veſica; facta filtratione, quod filtrum ſubiit fervari pro uſu, eo quo ſequitur modo. Dimidia ejus pars cum æquali portione decocti ſcorzonæræ, & paſſularum miſcebatur pro potu ordinario; quod remanebat in duas partes diviſum fuit, quarum una mane, altera hora quinta pomeridiana calide fuit hauſta, ſudorem cum debito regimine in lecto expectando. Interpolatuſ quoque huic decocto interdum fuit uſus tincturæ antimonii acris cum ſpiritu tartari & liquoris noſtri anodynî mineralis tertiæ parte permixti. Quæ cura per integras ſex ſeptimanas uſus eſt. Sed teſtium dolorifico tumori ſimul duxi per idonea reſolventia, & diſcutientia topica propiciendum: inter quæ emplaſtrum diachylon, emplaſtro Vigonis cum mercurio permixtum, decima parte ſorum ſolphuris, necnon baſſami ſolphuris antimoniatî notabili portione adjecta, cataplasmate ſuper impoſito, quod ex radice enulæ, altheæ, iridis noſtrariſ, cucumere aſinino, floribus ſambuci, ſemine cymini, carvi, cum aqua ſorum ſam-

fambuci, & vino coctis constabat, laudabile levamentum attulerunt, tumore ad dimidium & ultra di scusso. Quibus remediis per DEI gratiam id consecuti sumus, ut ab omnibus incommodis liber, sanitati fuerit restitutus desideratissima.

Epicrisis.

Et gonorrhœa virulenta & Gallica lues, ex eorum sunt morborum numero, qui nisi radicitus idonea & satis efficaci cura extirpentur, ob relictas, vel in glandularum tubulosa substantia, vel etiam, ut nonnullorum fert sententia, in membranis quæ pinguedinem cingunt, altius impaſtas particulas, ex facili reviviscunt, dum ex latibulis suis excussæ & denuo cum lymphæ & sanguinis massa connuptæ, pernitiali sua vi, instar semini vel fermenti sese multiplicat, omnis generis fluida inquinando. Cura horum affectuum, quæ per salivationem a mercurialibus excitata, quasi specificum passim commendatur remedium, si immanis & chronicus capitis dolor fuerit junctus, non semper expectationi respondet; & proinde WILLISIUS de anima brutorum cap. 2. tali in casu eam rejicere, multis exemplis quæ recenset infelicis successus adductus, non veretur. Addo etiam illud, quod chirurgi quibus vulgo ea committitur, empirice ut plurimum, posthabita & individui & aliarum circumstantiarum ratione, hanc curam tractare soleant. Ceterum sudorifera, quæ antimonium crudum, ingreditur, decocta, si decenti modo & artis lege præparata adhibentur, in hujusmodi venereis affectibus maxime recrudescantibus, laudabilem opem subinde præstitisse, compluribus exemplis edocti sumus; neque etiam, sine convenienti horum usu, testium tumorem curatu non tam facilem, solis externis etiam aliis valde efficacibus sanari posse identidem nobis, perspectum compertumque est. De usu vero & viribus su prælaudatæ tincturæ antimonii acris cum

aliis permixtæ illud insinuandum esse duxi, quod morbis & præsertim capitis doloribus a collavie serosa ortis magnas vires medendi possideat, eo quod vitiosum serum cum per cutis meatuum per renes insigniter educat. Illud enim notatu dignum est, quod cachecticis gravativi dolores noctu maxime infestantes & per longam tempus durantes admodum sint familiares, atque ægritudines quæ ex vitia & impura lymphæ proveniunt ut plurimum insequi soleant; unde cum WILLISIO loco citato p. 202. non semel annotavimus, plures post variolas, morbillos, imo purpuram, cephalalgie quotidianæ fuisse obnoxios, ubi & sanguinem depurantia, quæ feri vitiosi copiam per renes efficaciter educunt, optimam locant operam: nam serum in cachecticis corporibus in cerebri sinuositatibus imo ventriculis stagnans, dolorem illum ponderis instar gravem excitare valde est credibile.

Præter huc usque recensitos casus, notatu dignos adhuc suppeditant consultationes nostræ medicinales sect. 1. cas. 1. & 2.

C A P U T II.

De Dolore cardialgico spasmodico, & flatulento.

Theses Pathologicæ.

§. I.

INter graves & acerbos, qui miserum genus humanum torquent, & corpus æque ac animum moleste afficiunt dolores, is qui cardialgiæ nomine venit, non postremum sibi vindicat locum. Neque vero cordis, ut vulgi fert opinio & germanice *Hertzens Angst* dicitur, dolor est, sed ipsius stomachi, seu partis valde nervosæ & exquisitæ sensarionis, & præcipue ejus orificiorum, acutus circa scrobiculum cordis consistens, cum ingenti anxietate, spirandi angustia, viriumque prostratione, inquietudine.

Definitio.
tiores -
lis cardialgiæ.

dine, nisi vomendi, extremarum partium tremore & frigore, levi animi defectione junctus, a spasma vel inflatione ortus, totum sepe nervorum systema in consensum trahens.

§. II.

Quomodo
di-
gnosca-
tur a
spuria.

Neque vero omnis stomachi dolor, qualis subinde, a crudorum ingestorum copia & longiori eorum in ventriculo mora, pressorius & anxius incidit, cardialgia nominanda, quia non est acutus neque orificia ventriculi tunc valde dolent, neque jactatio corporis ac virium prostratio, quæ propria fere & formalia hujus morbi sunt signa, sentiuntur: nisi cardialgiam hanc spuriam vocare velimus. Est vero pro magnitudine causæ dolor vel vehementior vel mitior, & hinc vel gravioribus vel levioribus stypatus symptomatibus.

§. III.

Sider.

Acerbi hujus doloris sedes, ex communi medicorum tam veterum quam recentiorum sententia, sinistrum tantum stomachi habetur orificium, quod jam olim HIPPOCRATES & GALENUS cardiam vocarunt, unde etiam hic dolor cardialgiæ nomen mutuatur. Nos vero potius dextrum, quod pylorus nominatur, orificium, imo totum, ratione tunicæ qua instructus est valde sensibilis nervoso-fibrosum, stomachum adfici, vel ex eo elucescere arbitramur, quia circa cordis scrobiculum, sub mucronata cartilagine ad latus dextrum, ubi constans pylori sedes est, hic atrox incipit & consistit semper dolor, & inde ad sinistrum, quod in dorso non procul a spinali medulla situm est & diaphragma circa vertebram thoracis undecimam vel duodecimam penetrat, se extendit. In his enim qui cardialgia defunguntur dextrum potius quam sinistrum orificium in sectione affectum fuit inventum, adeo ut in quorundam pyloro, ulcera, abscessus, tumores, corruptiones sphacelosa, quæ simul

duodenum ipsumque ventriculi fundum affecerunt, annotata fuerint.

§. IV.

Cum autem nunquam tristis & anxiosa in anima excitetur sensatio, nisi a causa violenta partes nervosæ & fibrosæ, vehementi distensione continui dissolutionem minante, vel valida constrictione, sive spastica strictura supra modum afficiantur: ita etiam observamus, cardialgiam aliam esse flatulentam, aliam spasmodicam, adeo ut in illa, ab incarceratis flatibus, totus stomachus violenter distendatur atque distrahatur; in hac vero in arctius potius spatium crispetur, coarctetur atque contrahatur.

§. V.

Non parum quoque refert discrimina & signa nosse, quibus cardialgia flatulenta a spasmodica distinguitur; in illa major spirandi junctæ est difficultas atque angustia, eo, quod ventriculus inflatus, liberum diaphragmatis descensum, qualis ad facilitorem spiritum trahendum summe necessarius est, interceptat: dein tumor frequentius ad sensum sat manifestus, instar ovi in scrobiculo cordis ad dextrum latus inclinans, observetur, dum pylorus inflato ventriculo semper attollitur; præter hæc ructuum adsit frequentia, quibus ex ore prodeuntibus, dolor non nihil levare incipit: denique post cibum, præsertim qui inflat, assumptum dolor ordinario ingravescere soleat. Ubi vero pertinaciori spasma tota ventriculi substantia affligitur; tunc major circa præcordia anxietas, major virium defectio, corporis jactatio atque extremorum frigus percipitur.

§. VI.

Si ad veneni naturam accedens humor causa est, longe vehementiora & quæ plurimum habent periculi junctæ sunt

Dividitur in
flatulentam &
spasmodicam

Signa
flatulenta

Spasmodica, ex
causa
veneni

sunt symptomata. Ita subinde in capite dolor, vertigo, scotomia, agrypnia, mentis interdum emotio & convulsio: in cavitate thoracis, pectoris oppressio, cordis tremor & syncope, pulsus exiguus, debilis, interdum durus & inæqualis intermittens quoque: in abdomine, ventris tormina, alvi constipatio, urina suppressio: in partibus externis, refrigeratio, tremor, horror, sudor frigidus, facies livida, contracta, foedi & flavescens coloris in conspectum prodeunt.

§. VII.

P. thes-
aurum
ex ner-
vorum
commu-
nicatio-
ne c. vñ.
triculo
explicat-
io.

Tam atrocia in universo corpore, a ventriculo male affecto, suboriri posse pathemata, is non mirabitur qui ex anatomicis didicit, par nervorum octavum, quod ad præcipuas nervosas corporis partes internas fertur, & iis vigorem, robur, motum & sensum largitur, valde notabiles & insignes duos ramos ad ventriculi sinistram orificium spargere: atque internos per arcum minorem ad pylorum: externos vero ad fundum ventriculi ferri: & hinc consensionis, quam hæc nobilis pars cum systemate nervosarum partium alit, ratio ducitur quam aptissime. Neque enim ulla alia, in universo corpore pars est, quæ similem cum præstantioribus ejusdem partibus alacritatem habeatque consensionem ac mutuam communicationem, præter stomachum; uti id fusius in *Medicina ration. System. Tom. 3. Sect. 1. cap. 5.* a nobis est expositum. Inter alia hujus rei luculenta testimonia, observationes hinc inde in medicorum, qui casus ad medicinam forensam spectantes ediderunt scriptis, reperta id exhibent: quibus constat, a forti percussione cum manu vel instrumento duro circa cordis scrobiculum facta, gravissima protinus symptomata ut quis statim in terram gelidus concidat, epilepsia, imò morte repentina corripitur, insequi.

§. VIII.

Cum duplex sit cardialgia, non secus ac colica species: altera nimirum flatulenta, quæ ab incarcerationis fit flatibus, totam ventriculi cavitatem fortiter distendentibus, qualis vocari solet, germanice *Ober-Colic*, *Hertz-Colic*: altera sit cardialgia spasmodica convulsiva, vulgo *heftiger Magen-Krampf*, sequitur nunc ut inquiramus, qua ratione flatibus, cum liberum alias habeant per aperta orificia transitum, firmiter in cavitate ventriculi includi & detineri possint. Hujus quidem phænomeni ratio vix a medicis est tacta. Nos ejusmodi vehementem inflationem, quæ incidit in ventriculum, etiam effectum spasmus esse, affirmare nihil dubitamus; qui tamen non totam ventriculi nervoso-membranaceam substantiam, sed tantum ejus orificia subtilioris sensationis infestat: unde iis valde coarctatis & clausis, non mirum est, vapores ex indigesta maxime crudorum ingestorum mole, mediante calore, cum non inveniant exitum, totum ventriculum mire distendendo ac distrahendo, atrocem cum summa anxietate, & spirandi angustia dolorem excitare.

Causa
inflationis
nisi est
spasmus

§. IX.

Sunt vero in primis flatulentæ cardialgiae obnoxii hypochondriaci, quorum stomachus copiosa colluvie biliosa & acida scatet; ex quo fit, ut a pastu aliquot horas, fortes circa præcordia tensiones, inflationes, gravæque dolores cum difficili spiratione experiantur, qui postea, ructibus ut plurimum acidis prodeuntibus, non nihil remittunt, vel vomitu superveniente acido pituitoso insigniter levantur, & demum paulatim redeunte calore ad ventriculum & extremas partes, quæ algecebant, solvantur. Vidimus tale quoque vitium sæpius in iis, qui post morbum paulo diuturniorem, magnam sibi ven-

Subje-
cti cor-
dialgia
flatu-
lento

tri-

triculi infirmitatem contraxerunt, quando paulo avidius cibos, præsertim incongruos, ut sunt pingues, acidi & fermentescibiles, fructus quoque horæi, ingerunt, accedente simul corporis & quam maxime pedum vel regionis lumbaris refrigeratione, subortum & crebrius per intervalla reversionem.

§. X.

Intervallu
infantes
lactentes

Vidimus quoque ejusmodi ventriculi, cum dolore & respiratione difficili, inflationem, in infantibus lactentibus, a lacte in ventriculo coagulato & ibi stagnante acidoque facto, ubi tota præcordialis regio, sub costis spuris, mire flatibus distenta & turgida, visui pariter ac tactui se offerebat. Vulgo id vitium dicitur *das Hertx-Gespann*. In mentem nobis etiam incidit exemplum cujusdam juvenis, qui, a nimia recentis & mollioris casei comestione, & desuper Rhenano non adeo spirituosio sed acidulo vino hausto, in flatulentam & gravem cardialgiam incidebat: quam medicus colicum dolorem, qui tamen longe inferiorem sedem habet, neque cum tanta spirandi angustia jungitur, reputabat. Neque hoc loco discrimen illud inter dolorem colicum, qui sub ventriculo in ea parte coli, quæ immediate ipsi subternitur, & inter stomachalem colicam, si ita loqui licet, præterire debemus; quia non semel sed aliquoties, hac in re deceptos fuisse medicos, animadvertimus. Ut itaque circumstantias loci dolentis, antecedentes causas, notas quoque quæ cardialgie propriæ sunt, item falsos remedium succensus, probe semper circumspiciat medicus observet, non sine ratione monendum ducimus; nam unico discutiente applicato clystere, colicum sub ventriculo consistentem dolorem sublatum meminimus.

§. XI.

A mæsi-
bus vel
hemor-
rhoid.
suppres-
si.

Ut ut vero plerumque flatulenti & sensivi ventriculi doloris causa, vitio-
Hoffm. System. T. IV. P. II.

sus humor, qui intra duodeni cavitatem paulo diutius retentus, flatus ventriculi orificia spasmo constringentes excitat: scimus tamen occurrere exempla mali flatulenti, ubi nullam materiam vitiosam in ventriculo vel duodeni cavitatem animadvertimus. Quod vel eo dijudicare potuimus, quia tales anxie & flatulentæ cardialgiæ, sceminis præsertim junioribus, resitante mensium fluxu, imo per primos menses gravidis, familiarissimæ observantur, & ructibus doloreque circa cordis scrobiculum & dorsum se manifestant, atque exacte circa mensium tempus revertuntur. Simile quid aliquando in viris, hæmorrhoidibus suppressis qui laborarunt, evenisse notavimus.

§. XII.

Quamvis vero non adeo facile sit, hujus rei invenire causam, nos tamen quandocunque consideramus, a sanguine intra intestini coli vel recti membranarum vasa stagnante, spasmodicum dolorem in iis partibus effici; nullam aliam pariter hic subesse causam judicamus, quam quod facta palindrome, sanguis ad regionem ventriculi & præcordialem delatus, atque vasa ventriculi infarciens, ejus potissimum orificia spasticis stricturis pariter afficere & infestare possit. Et confirmamur in hac sententia, cum inter frequētes observationes in comperto sit, in iis qui asthmate stomachali flatulento spasmodico, sæpius lethali, & ut plurimum hydropem post se trahente, laborarunt, post mortem infarcta & obstructa viscera sanguinea, præsertim hepatis, vel etiam polypolas concretiones in cordis ventriculo repertas fuisse, quibus dum obex ponitur sanguinis libero circulo, facile ejus impetus ad præcordia fertur, qui sic causam tam anxii doloris, quem perpetuo ructus concomitari solent, subministrat.

Causa
efficiens

§. XIII.

Cum vero & sine singulari vel plane
H nulla

*Cardial-
gia spas-
modica
ab animi
affecti-
bus.*

nulla inflatione, ille acerbissimus & anxius ventriculi dolor, vulgo *Magen-Krampf*, non tantum orificiorum, sed etiam totius substantiam, ob tunicam nervosam, spasmodorum vehementia affligat, ejus etiam causas paulo exactius investigare oportet. Jam vero nil propemodum in praxi frequentius occurrit, quam quod mox a vehementi iracundia, circa præcordia & cordis scrobiculum, & magis versus dextram partem, compressorius & constrictivus dolor cum anxietate & angustia pectoris, nausea, ciborum fastidio, oris amaritie oboriatur. Hujus ergo mali causam non difficulter is reperiit, qui considerat talem esse iræ vehementioris vim atque indolem, ut maxime suum pernitiabilem effectum in præcordiis exerat, per quæ, ut bene explicat FERNELIUS l. 4. de febr. c. 10. regio circa ventriculum, diaphragma, jecoris cavum & in eo ductus biliaris detenti, pancreas, in specie ventriculus, ejusque superius orificium, & quæ sub costis nothis, anteriora versus & sternum inflectuntur, intelligitur, spasticis constrictionibus ea exercendo. Dein quoque ab ira valde commoveri biliosum succum, & systole canalium, qui bilem vehunt, intensiori reddita, eam copiosius in duodenum effundi constat: ubi postea diuturniori mora, corrosiva fit & corrumpitur, & diarrhoeæ, cholerae, vomitionis, atque etiam doloris cardialgici causam omnino subministrat, quia acrimonia sua, & pylorum & fundum ventriculi afficit. A terrore quoque paulo graviore cito induci posse cardialgiam multoties experientia docet: & mororem etiam sensim sensimque humores corrumpendo ad graves diuturnasque cardialgias disponere PLATERI *Obs.* 2. testimonium exhibet.

S. XIV.

*Symptoma ali-
quando
est.*

Affectio ventriculi spasmodica est frequenter symptomatice. Non pauca nobis sunt cognita exempla ubi calcu-

lus in principio, vel quod pejus, in medio ureterum hærens, præter alia gravia accidentia, etiam vehementem cum intolerabili anxietate junctam cardialgiam excitavit. Simile etiam quid observavimus a calculis biliaris, si canalem cysticum vel cholodochum pertranseant, vel fixiorem in iis sedem habeant. Qua de re in sequenti Capite fusius agere nobis constitutum est. Luculenter vero etiam hinc apparet, quomodo per consensum a solo motus vitio, pars corporis nostri sensu prædita, absque materiali ibi existente causa graviter affici queat.

S. XV.

Longe vero atrocior & plenior periculi species cardialgiæ est, quæ ab hausto veneno urentis & causticæ indolis inducitur. Vulgatissimum atque innumeris funestis exemplis infamatum illud arsenicum, & ei similia, non alia ratione perimunt, quam quod subtili & penetrante veneni acumine, altius in intima fibrarum nervearum ventriculi se insinuant, easque discindendo ac arrodendo, ad immanes spasticas stricture adigunt atque exstimulant: quæ postea universum nervosarum partium genus in consensum trahendo, non modo ea symptomata, quæ cardialgiæ sunt essentialia, sed & insuper sæviora & funesta, ut inflammationem sphacelosam, delirium, convulsiones, inducunt.

S. XVI.

Emetica ex stibii regulina substantia petita, si paulo fortiori dosi imprudenter offeruntur, non nisi cardialgica inducunt symptomata; quin aliis etiam intus concurrentibus causis, & ubi præcordia jam spasmo adfecta sunt, lethalem, non secus ac venena, quod multis, pro dolor! constat exemplis, operationem exsequuntur. Id quod etiam de acrioribus & validioribus purgantibus, quæ subtili, caustico, & vesicante principio agunt, quorum imprudenti usu multi

multi pereunt, intelligendum esse existimamus.

§. XVII.

in febris
ex
vibemati-
cis.

Ipsam pestilentiae virus, truculentam suam vim, primo omnium, in ventriculo spasmis atque inflammacionibus exercere, & graves cardialgicas passiones, saepe syncopicas inducere, in propatulo est. Petechiis, febribus purpuratis & malignis, si cardialgia succedit, quod maxime in morbi vigore fit, lethale signum esse solet. Pestimum quoque est, si cardialgia doloribus arthriticis, podagricis, quod evenit maxime, retrocedente materia ad interiora, item quando scedis cutis & partium externarum exulcerationibus supervenit, quod frequentius accidere solet. Nam materia illa activae causticae indolis, ubi a nexu, & implexu humorum sequestrata, & ad cutis extima propulsa, relegit sua vestigia, atque nervosis tenerioris & firmioris texturae ventriculi & intestinorum tunicis se altius insinuat, non secus ac venenum agere solet, sique diutius persistit, cardialgicas anxietates inducendo, hominem examinat atque non raro interficit.

§. XVIII.

in dys-
senteria
epidemica

Dysenteriae epidemicae & malignae, quando ea incaute comprimitur, infaus- to & periculoso sane omine cardialgia supervenit; dum caustica acris materia, ex intestinorum inferioribus ad superiora & ventriculum, retrogrado motu & impetu delata, principes has partes graviter in festat, subinde lethalia accessere symptomata consuevit.

§. XIX.

in ver-
mibus.

Periculi quoque plena a vermibus innascitur cardialgia, quando videlicet, uti bene meminit TRALLIANUS, ex partibus inferioribus sursum ad ventriculum ascendunt, ejusque orificii firmiter inhaerescunt. Memorabile est

quod proponit HERCULES SAXONIAE in praefect. pract. P. II. cap. 7. scribens: ante tres annos ego vocatus ad puerum undecim annorum, vermibus repletum, cui pilulas exhibui. Mane cum reverteverer, erat mortuus. Curavi ventriculum aperiri, inveni triginta tres vermes dodrantodes viros, ori ventriculi adeo tenaciter inherentes, ut vix avelli potuerint. Similia exempla legi possunt apud HENRICUM ab HEER, & LANCISIUM in de mort. subitan. nec non apud RIVERIUM L. 9. cap. 10. Repentina ejusmodi mortis causam non aliam fuisse, quam syncopen invincibilem, a validiori cordis seu potius vasorum ipsi vicinorum constrictione derivandam, veri est simillimum. Ex quo intelligitur, quinta sit ad vitam servandam stomachi seu nobilioris partis praestantia, ut igitur HELMONTIUS hac causa fuerit adductus, animae sentientis ibi sedem collocare.

§. XX.

Sunt vero adhuc aliae, atrocis stomachalis spasmis additae causa. Nam ubi dolor indefinens est, & per multos trahit menses, ut carnem ac omnes demum vires consumat, labem ac vitium in partibus solidis subesse recte concluditur: quod etiam sectionibus post mortem institutis evictum habemus. Ita in tali chronico visio, RIVERIUS, vid. cent. 1. obs. 90. scirrhum, totum pancreas pylori ac duodeni principium ambientem, invenit. JACOBUS HOLLERIUS, de morbis internis p. 153. de quodam narrat, qui febre, cardialgia, vomitu, torminibus ventris, dejectionibus pici similibus diu vexatus, tandem obierit. In cujus secto corpore inventum ulcus pustularum in ambitu, quod tunicas omnes ventriculi, qua parte in pylorum est aditus, exedit.

§. XXI.

Alia adhuc dirum hunc affectum generandi ratio ac via per metastasin est. Ita binis exemplis nobis constat, parotidum tumores in sexu muliebri non

adeo exiguos, externis quidem applicatis evanuisse, sed brevi post cardialgiā cum angustia spirandi insecutam fuisse. Observatum quoque a nobis est, & hemicraniam, & cardialgiā inter se alternasse, ita ut cardialgia sublata hemicrania fuerit secuta, & postea, hac ipsa discussa, cardialgia redierit.

§. XXII.

Morbi
dier-
sus.

Ceterum dolor ventriculi cardialgicus ex his est morbis, qui, nisi diutius persistant, non facile nocent nisi accedat inflammatio: quare non sine periculo est, si aliis morbis præsertim febribus acutis & malignis superveniat. Perite enim HIPPOCRATES prodidit *Sect. 4. aphor. 65. in febribus circa ventriculum fortis æstus & cordis morsus seu dolor malum est.* Porro etiam hic a defectus inter eos referendus est, qui certis & ordinatis temporum interval-
lis, quandoque etiam inordinatis redit, & vel breviori, vel longiori tempore affligit, ac alio tempore mitior, alio vehementior est. Et uti ordinario fere cum frigore in dorso, horripilatione cutis, non raro etiam oscitatione & pandiculatione ejus accessio est, atque in vigore, extremæ, inferiores maxime partes inalgescunt, adeo ut etiam calidum satis vehemens ad motum vix percipiatur: ita hic dolor, non nisi calore redeunte in partibus extremis, calidoque tandem sudore oboriente per totum corpus, solvitur atque discutitur. Et uti sub frigore pulsus coarctatus & exiguus est, ita major & mollior sub declinatione fit: quod etiam evanescentis malignitissimum est signum.

CURATIO.

§. I.

Indica-
tiones
quatuor

Quemadmodum sagax & peritus Medicus, nec certa ad morbum tollenda remedia commendare, nec una eademque semper via ac methodo in curando procedere debet & potest; sed opus habet, ut ad varii generis causas, ægrotantis naturam, & alias atque alias circumstantias, morbos antecedentes,

& symptomata respiciat: ita etiam in hoc gravi & periculoso morbo sanando, idem fieri debere omnino necesse est. Nihilominus tamen generales has medendi indicationes, pro scopo, per medicamenta succurrendi, tenere debet, quæ hæc sunt: primo, ut materia vitiosa vel mole vel acrimonia peccans, circa stomachum hærens temperetur, corrigatur ac demulceatur, blandeque per discutientia vel commoda evacuantia removeatur: secundo, atroces dolores, qui vires mirum quantum depriment; ne inflammatio succedat, sopiantur: tertio, si symptomatica est, morbi primarii ratio habeatur, & quarto, ut tonus & robur ventriculi, & intestinorum a dolorum, & spasmorum violentia labefactorum, idoneis remediis restituatur, & confirmetur.

§. II.

Quia sæpius acidi pontici humores *Commū-
dantur
abfor-
bentia* accumulati ac congesti in stomachi regione, bile in duodeno diuturna mora porraceam, æruginosam, & valde corrosivam reddunt, & arrodendo tunicas nerveas, præbent doloris cardialgici causam, idque non raro in hypochondriacis, necnon a nimia vinorum acidorum ingurgitatione, & fructuum horeorum fermentatione evenit: solis utique abforbentibus, necnon acrimoniam demulcentibus non adeo difficile curam expediri posse experientia conforme est. Quo nomine pulveres qui lapides cancrorum, cornu cervi philosophice præparatum, conchas vel matrem perlarum, crystallum montanam vel melius glaciem Mariæ præparatam recipiunt, commendamus, præsertim si cum aqua carminativa leniter spiritiosa exhibentur. Pertinet huc quoque ad infringendam & mulcendam acrimoniam ex rasura cornu cervi gelatinosa decocta probe saturata, decoctum avenæ excorticatæ, cum amygdalis dulcibus subactum & syrupo pæpaveris albi edulcoratum.

demul-
centia.

§. III.

nitrosa

Ubi vero bilis valde acris sulphurea & calida, ab ira commota, causam huius mali subministrat, consultum est, ejusmodi jam laudatis pulveribus aliquot grana admiscere nitri purificati pro dosi, atque in decocto eos exhibere.

laxantia

Opus vero interdum est correctam bilem leniter per alvum evacuare. Experientia etiam crebriori didicimus, in hoc atroci adfectu, si a bile nimis calida ebulliente & caustica obortus fuerit, solam aquam puram & frigidam, per vices, usque ad mensuram dimidiam vel ultra haustam, recto bene corpore & imposito stomachali regioni calido fomento, insigniter profuisse, ac subsecuto sudore per universum corpus, dolorem summo cum levamine discussum: eoque remedio acrimoniam biliosam non modo dilutam & temperatam sed & nimium æstum depressum, ac denique ipsum robur, quod ingenti calore & dolore dejectum erat, quodammodo restitutum fuisse. Vidimus quoque, cardialgiæ cum cholericæ passionis junctam hoc unico remedio summo cum levamine conquiescere. Pertinet huc quoque insignissimus seri lactis, item emulsionum usus.

aqua frigida

§. IV.

Post tertianam
emetico
curatur.

Non rarum nec insolens quoque est, post tertianam, anxium circa præcordia dolorem, cum insigni virium languore, ciborum fastidio oris siccitate, & animi leviuscula defectione, lentoque calore interdum observari; quæ cuncta mala a bile acris & vitiosa, copiosius in duodeno, si virtus ejus motrix peristaltica sub morbo valde fracta fuerit, coarctata diutiusque stagnante produci; exinde demum intelleximus, dum leni emetico, verbi gratia, uno vel altero grano tartari emetici, cum sufficiente quantitate aquæ dato, effusa magna salubritas, conquiescere protinus hæc omnia mala vidimus. Referri huc optima ratio.

Hoffm. Syst. T. IV. P. II.

tione HIPPOCRATIS Aph. 17. Sect. 4. meretur, qui, non febricitanti, ubi cibi fastidium, cordis dolor, vertigo tenebriosa & oris amaritudo, purgatione per superiora opus esse, significat.

§. V.

Sique cardialgiæ biliosa, quod sæpius fit, vomitio jungitur, liquorem anodynum nostrum mineralem cum aqua frigida fontana, vel aqua florum chamomillæ, millefolii, acaciæ, tilia, sambuci, liliorum convallium, primulae veris, cum præsentaneo levamine exhibuimus. Sub hoc statu magnopere cavendum est, ne medicus calidas essentias stomachales vel carminativas porrigat, neque crebriori calidiorum infusorum usu ægrum maceret, quippe hæc omnia dolorem magis augment, quam minuunt.

Pom.
tioni
obviam
cundus.

§. VI.

Ubi vero intensus, pressorius, & gravativus stomachalem regionem diutius infestat dolor, isque a cruditatibus acido viscidis, firmiter ventriculi aut duodeni tunicis inhærescentibus oritur, quod frequentissime in iis, qui ex morbo jam convaluerunt, ac qui etiam ab aliis causis infirmum habent ventriculum, evenit, tum utique alia curandi opus est ratione. Nam sub tali casu, medicamenta digestiva, & quæ salino oleoso & aromatico incidente ac roborante principio agunt, necessaria sunt: quo nomine probata & expertæ virtutis ea, quæ sequuntur, proponere & laudare volumus, ac primo pulverem qui ita habet: rec. radicis ari, pimpinellæ, zingiberis, galangæ, flavedinis corticum aurantiorum, seminis cymini, macis, singulorum drachmam, sacchari Canariensis ad pondus omnium. M. f. Pulvis, qui convenienti dosi leniter cum vino optimo decoqui & propinari potest. Dein sequens se commendabit mixtura: rec. essentia zedoariæ, carminativæ Wedelii, spiritus de tribus ana drachmas duas, balsami

Qui ex
crudita-
tibus
oritur
dolor
liter
tractan-
dus.

nostræ vitæ guttas 15. Interdum vero opus est, ut ante horum usum, colluvies vitiosorum humorum, si nimia est, blande per superiora educatur, præsertim si ad vomitum appareat dispositio. Verum tunc non facile ultra radicem ipæcacuanhæ ascendere licet: cum hæc non tam valide nervosas tunicas commoveat, atque aggrediatur, nec post operationem, dispositionem ad vomitum relinquat, sicut ea quæ ex sibi parantur consuecunt.

§. VII.

aliter
aut ex
venena.

Ab hausto veneno caustico, item a nimis drastico purgante & vomitorio, si quis in hoc malum, quod vitæ sæpius præsens minatur periculum, conjectus fuerit, tunc vix efficacius auxilium, ac in usu lactis recentis, item in oleosis, oleo amygdalarum dulcium, olivarum, sufficiente quantitate haustis, addita simul dosi theriacæ veteris expectandum erit. Præstat vero in principio tantum lac solum, sive melius ejus cremorem sine theriaca dare, ne vomitus & secessus, quo sæpius optime venenum & corrosiva materia simul expellitur, nimis cito sistatur.

Cautela

§. I.

Quomo-
do tra-
standa
sympto-
matica.

Quando cardialgia ceu symptoma, aliis morbis ut acutis vel etiam exanthematicis supervenit, quod rarius fit sine periculo exitialis inflammationis, tum pulveres bezoardici, cum aliquot granis nitri, & quarta parte vel dimidio grano camphoræ, ob vim blande diapnoicam & discutientem, non carent usu eximio. Sed consulo obauspicatum & meliorem successum, ut cum emulsione, quæ ex amygdalis dulcibus, seminibus 4. frigidis, & semine cardui Mariæ, cum aquis florum præsertim sambuci concinnata est, pulveres dicti propinentur. Siquæ materia a superficie corporis retropulsa, veneni propemodum indo-

lem referens, rursus ad extimam cutim releganda censeatur; liquorem nostrum anodynum mineralem, cum quarta parte spiritus Bussii vel tartari mixtum & per vices pro re nata datum, adhibito simul conveniente & placido regimine diaphoretico, sæpe numero convenientissimum & proficuum invenimus.

§. II.

Quando a mensibus subsistentibus, & represso inde sanguinis impetu ad præcordia, mali origo est, tunc utique venæ sectio in pede celebrata, modo non fiat in paroxysmo, sed eo remittente, nec sub extremorum frigore, præsens & efficax auxilium præstat. Postea reliqua curatio, cum blande anodynis & discutientibus externe adhibitis, erit facienda. Nos in omni dolore cardialgico, ceu peculiaris virtutis remedium, flores chamomillæ vulgaris, & quæ ex iis parantur, plurimum commendamus; cujus generis aquæ florum chamomillæ, oleum destillatum delicatissimum verum, non oleo terebinthinæ adulteratum, in elæosaccharum redactum, item Essentia bene saturata cum Spiritu florum chamomillæ non adeo spirituoso & elæosaccharo ejusdem olei adornata, ad motus spasmodicos sopiendos, longe efficacissima. Spectat huc quoque extractum, quod aliis convenientibus, intra pilulas recipi potest. Vulgatissimum, sed revera valde probatum domesticum est decoctum chamomillæ florum, cum cerevisia vel jusculo avenæ excorticatæ, vulgo *Haber-Grütz*, addito præsertim oleo amygdalarum dulcium, calide per vices haustum.

Laudæ-
tur ex
chamo-
milla
parata

§. III.

Deinde in omni dolore cardialgico, clysters aëo infundere demulcentes & emollientes, nunquam non proficuum. Quales ex floribus chamomille, ex oleo horum cocto & destillato, item seminibus 4. carminativis parati, si ex lacte

co-

coquantur, sunt omnium optimi. Sed opus est, ut bis vel ter quandoque injiciantur, nam blando suo tepore demulcente, nec non rigidas fibras laxante ac emolliente facultate, ut in omnibus fere gravioribus doloribus, ita etiam in hoc, insigne levamen afferunt.

§. IV.

Externis In præcordiali & gravi dolore quoque nunquam non exterius epigastricæ regioni applicata idonea remedia, magnæ observantur utilitatis; & inter plura alia summam, & mirabilem efficaciam eorum, quæ sequuntur, sæpius experti sumus. Inter quæ primum est linimentum, ita componendum: Recipe theriacæ, olei nucisgæ expressi utriusque unciam, castorei, croci, balsami Peruviani ana drachmam, olei de cedro, caryophyllorum ana guttas 20. camphoræ drachmam dimidiam. Alterum sunt species quæ sequuntur. Rec. herbe menthæ, florum chamomillæ vulgaris, Romanæ, sambuci, singulorum manipulum, baccarum lauri, juniperi utriusque unciam dimidiam, seminis cymini, carvi, caryophyllorum, nucis moschatæ ana drachmas duas C. C. D. S. Species quæ sacculo possunt includi & calide parti adfectæ applicari. Calor enim egregiam vim levandi & discutiendi possidet.

§. V.

Sæpe a vermibus. Si vermes causam subministrant, tunc utique longe alia curationis est ingredienda via. Minime vero, si hospitium eorum est in ventriculo, fortiora anthelmintica præsertim quæ acri, valida arrodente facultate, operationem suam exsequuntur, ut mercurialia; vitriolum Veneris, vel Martis, purgantia aloetica, vel etiam salia alias non inutilia porrigenda; eo, quod hæc malum sæpius exasperent sed potius lac tepidum, cum oleo amygdalarum, dulcium sufficienti quantitate offerendum. Quæ demulcendo, escam pariter animalculis his, ne arrodant tunicas, præbendo aptis-

sima sunt: maxime omnium vero, eam quoque ob rationem, quia, si tepide lac in magna copia hauriatur, ventriculi inversione facta, ingrati isti hospites per superi ora ejiciuntur.

§. VI.

Hypochondriaco-spasmodicæ passio. *Hypo-* ni obnoxii, crebro recurrentibus hisce *chond-* anxiiis doloribus, per longum tempus *diacis* premuntur. Quo in casu, omnibus aliis *Caroli-* inaniter adhibitis, aquas thermales, *ne con-* præsertim Carolinas aliquoties usurpas *ferunt* utilissimas observavi. Sed harum usus interdum reiterari debet. Hæmorrhoidalem fluxum inde secutum, maximo cum levamine, non semel experti sumus. Ceterum elixir balsamicum nostrum quod viscerale audit, item quod in notis ad *Poterium* descripsimus, cum essentia castorei remixtum, necnon pulveres temperati leniter nitrosi, antispasmodici, venæsectiones æquinoctiales, in chronicis istiusmodi doloribus, magno sunt præsidio.

§. VII.

Qui cardialgicis passionibus sunt obnoxii in & extra accessionem a medicamentis, quæ salinæ sunt naturæ, provide sibi cavere debent: quo pertinet usus fontis Sedlicensis, quem plus noxam quam emolumenti attulisse observatum a me est.

§. VIII.

Ad recursum perniciosi hujus mali impediendum, plura occurrunt notatadigna. Primo non facile, qui ad hoc malum sunt dispositi, purgantia præsertim acriora admittere debent; quia hæc natura sua, stomacho ejusque partibus infensa, ingentem, si crebrius usurpator, infirmitatem relinquunt: qua nihil ad recidivas contrahendas pejus est. Præter hæc, motum humorum ad primam regionem ex aliis partibus alligunt. Videndum tamen nihilominus,

ut alvus semper maneat libera atque aperta, quod multo tutius fit, quando per alimenta id præstare allaboramus. Deinde contra frigus quam maxime & cordialis & dorsalis regio, ubi ventriculus cum orificiis situm suum occupat, sufficientium integumentorum ope, munienda erit. Quam nocivum enim partibus nervosis, & morbis qui in earum debilitate consistunt, frigus sit, dici non satis potest. Vix autem eo perducere homines possunt, ut veritati huic fidem faciant, eamque intelligant. Denique, victum quod concernit, ab omnibus excessiva qualitate & intemperie præditis, nimis salitis, fumo induratis, pipere, allio, aceto conditis, raphano rusticano & huic similibus abstinere oportet. Vicissim majorem in modum commendamus jura gallinarum, ac carnis vitulina, & ut sibi a pingui carne temperent, in primis quando potio frigida superingeritur, vel externo frigore stomachalis regio tangitur, suademus.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Cardialgia spasmodica ex animi affectibus & frigore, sæpius recurrens.

Fœmina honesta aliquot supra quinquaginta annos nata, habitus corporis spongiosi, succi & sanguinis pleni, vitæ sedentariæ addicta, decennio abhinc fluxum uterinum non amplius passa, venesectionem binis vel ternis quotannis vicibus celebrans, vegeta atque continua sanitate utens; sex ante annos gravi & diuturno animi mœrore ob luctuosos familiam ferientes casus afficitur. Ab hoc tempore valetudo vacillare & molestissimus per quinque jam annos crebro redeuntibus paroxysmis infestare cœpit morbus, a levi statim frigore dorso admissio vel ab animi commotione aut terrore originem mutuans. Morbi vero incessus hunc servare plerumque suevit modum. Præcedit nimirum oscitatio, sequente narium, aurium necnon faciei frigore. Stringuntur dein

fauces, tum gelu dorsum, manes ac pedes occupat, postea scorbiculus cordis pressorio, fixo & ardente dolore affligitur, qui extenditur ad ipsum dorsum ubi ventriculi orificium sinistrum situm est, in perialis tantummodo spatium implens. Adest præterea summa anxietas, inquietudine juncta; pulsus contractus, frequens & debilis micat. In lecto consistere nequit sed exsurgere debet. Ad alvum, & urinam reddendam neque minus ad vomendum stimulum quidem persentit, neutris tamen subsequenter. Inter omnia autem, quæ ægram acriter infestant symptomata, animadverti meretur illud, quod frigus quo dorsum corripitur adeo intensum sit, ut nulla, nec a calidissimo admoto lapide caloris percipiatur sensatio, quin sub brevi temporis delapsu illud frigidum removeatur. Sed ad alvum firmiter clausam subducendam, clysteres emollientes, & oleosi injecti sine effectu redierunt: neque flatibus per inferiora, neque ructibus per superiora exitus ullus, sive raro illud contigerit, fuit concessus. Tandem elapsis aliquot horis partes superiores primo, dein inferiores sensim incallescere ac madescere incipiunt: donec ultimo largus sudor prolicetur, & paroxysmus, quatuor vel sex interduum horas persans hoc ipso solvit. Sub decursu paroxysmi omnia fere remedia, cum primis sub frigore, ægra valde aversatur: conclave autem calidum, tegulas calidas, & linteamina calefacta extremis præsertim partibus admota ferre quam optime potest. Calore corpori reddito pocula aliquot infusi Coffee cum liquore nostro minerali anodyno, quarta balsami vitæ, vel dimidia elixirii stomachalis parte remixto assumit, quod unicum fere medicamentum naturæ ægrotantis conducibile reperi. Finito morbi impetu virium remanet defectus, & urina quæ modo in paroxysmo, aquæ

aquæ instar limpida comparebat, rubicunda crassum deponens sedimentum prodit.

Epicrisis.

Affectus hic cardialgiæ chronicæ spasmodicæ nomen jure meretur. Neque enim ventriculi inflatio ab incongruis ingestis oriunda, siquidem ægra accuratorem fervare dietam conluevit, dici poterit: sed nervosum maxime genus affici atque compati & ortus & morbi progressus aperte loquuntur. Notatu enim dignum est, mororem affectui originem dedisse, ac frigus demum & animi affectus eum excitasse. Animadverti quoque, morbum hunc paroxysmi febrilis penitus typum æquare, a lumbari regione, ubi magnus mesenterii plexus situm obtinet, initium sumere, ac nervosas corporis partes contrahendo, sanguinemque & humores ad cor & vasa majora repellendo tragœdiam ludere. Accedit quod acceperim ab honestissima scœmina, ægritudinem esse hæreditariam, quæ matrem, matrisque sororem corripuerit, easque longo tempore excruciauerit. Ceterum consului, ut frigus omni modo vitaret, atque sedulo caveret, ne illud dorsum tentare possit, calidis idcirco pannis tegendum; ab animi quoque commotione nec non alimentis refrigerantibus quantum fieri possit abstineret. Quandoquidem & pulverem nostrum præcipitantem non bene ferre potest, elixirio autem stomachali cum liquore anodyno remixto, sapius utitur, nec non infusum Coffee ter per septimanam bono cum fructu usurpat. Suasi denique ut corpus motu decenti sapius exerceret, quia tum malum rarius affligere observavi.

OBSERVATIO II.

Mulier parvæ sed obesæ staturæ atque plethorica, quadragesimum jam annum supergressa, cognatum invivendi gratia cum marito in propin-

quam civitatem iter fecit. Præter alia edulia carnem vervecinam pinguem assatam larga manu assumpsit, cerevisiam triticeam, qua neutiquam alias fuerat usa, superbibendo. Vespere sub aura intente frigida domum reversa, conqueri de anxietatibus & vehementi dolore circa præcordia cœpit, concomitante faciei & extremorum frigore, nocteque inquieta. Dolor non perstitit in præcordiali regione, sed per totum abdomen flatibus mire turgens se extendit: alvus simul erat adstrictissima. Symptomata non modo nocte affligebant, sed die etiam sequente insisterant. Opponebantur huic malo varia ex domesticorum apparatu petita: panni quoque & tegula calidæ in usum extrinsecus tractæ: sed successus sefellit. Accersitus ego, ægram inveni angustis circa pectus valde molestatam, ut spiritum ægre ducere potuerit, abdomine mire turgido, animique leviusculis defectio- nibus intercedentibus. Adstantes catarrhum suffocativum trepidè metuebant. Ego singulis horis, duo pocula brodii tenuis ex carne gallinarum, una cum cochleare olei amygdalarum dulcium, additis decem liquoris nostri anodyni mineralis & quinque balsami vitæ guttulis præbere jussi: post, enema, ex speciebus carminativis, oleis expressis, adjuncto stimulo salino paratum ano injiciendam præcepi. Præstabilem reliquerunt effectum, & status ac ructus ævi & ævi non sine levamine successerunt. Tegulas valde calefactas removi, utpote qui non modo molestiam, sed & doloris augmentum, ipsa id ægotante asseverante, creabant: ast linimentum, quo inungeretur locus affectus, ex axungia humana, oleo destillato carvi & aliquot granis camphoræ substitui. Ad levandam, qua premebatur, sitim, infusum Theiforme ordinavi. Præterea vini calidi medicati ex infusione absinthii, corticum aurantium & macis parati poculum aliquando porrexi.

For.

Cardial-
gica co-
lica ex
conestio-
ne carnis
assata
verveci-
na &
frigore.

Postero die potiunculam mannatam, ex mannae uncis duabus, cremoris tartari drachma, essentiae corticum aurantiorum guttis 20. & olei amygdalini dulcis aliquot cochlearibus paratam propinandam curavi: ejus operatio duas post horas clystere secundata. Quibus id consecuti sumus, ut ingens vitiosorum humorum colluvies, tam per superiora quam per inferiora, fueriteducta. Sudor denique per totum corpus erupit, & symptomatum vehementia DEO adjuvante sensim discussa. Ad recursum vero morbi præsciendendum, ventriculi digestionem pilulis nostris balsamicis atque elixirio carminativo adjuvimus.

Epicrisis.

Nihil ad ingenerandum ventriculi & intestinorum dolores ac flatulentias reperitur valentius, ac caro pinguis vervecina, superingerendo frigidum inusitatum potum, corpusque spongiosum excessive frigidae auræ committendo. Erit autem enarratus affectus cardialgico-colicus recte dicendus, eo quod coagulum pingue in duodeno subsistens, ventriculum & intestina flatibus mire distenderit, atque a transpiratione prohibita serum acre redditum, tunicas earum vellicando & irritando, ad spasticas stricturas magis sollicitaverit. Quæ cum in corpus plethoricum venæ sectioni minus assuetum, sed eam maxime abhorrens, inciderint; tam atrocia malo se sociasse symptomata nemo mirabitur. Ceterum ut coagulum in duodeno dissolveretur atque saluberrima transpiratio restitueretur, potus utique calidus erat præbendus: sicut ad discutiendos flatus vinum absint hites non in casum fuit adhibitum. Hoc quoque instar cautelæ tenendum reputo, quod in abdominis doloribus qui ab inflationibus oriuntur, extreme calida partibus affectis applicare non semper sit consultum; ut autem extremæ partes blando atque temperato calore foveantur ego quidem auctor sum. In priori enim casu, fla-

tus qui ab aere rarefacto & intestinis incluso nascuntur, a calore externo, ut experimentis physicis edocemur, majorem elasticam & expansivam vim acquirunt. Deinceps annotationem meretur, vitiosam materiam flatum in intestinorum canali excitantem nunquam felicius ac etiam tutius quam lenioribus convenientibus laxantibus, & clystere una vel altera hora post injecto eliminari posse; siquidem hac ratione primæ viæ non modo potentius a sordium inquinamento liberantur, sed flatum quoque versus inferiora ducuntur.

OBSERVATIO III.

Quinquagenarius illustris, temperamentum sanguinei & animi excitati, ab anno & quod excurrit crebrioribus itineribus, arduis in officio Regis laboribus animique fatigationibus continuo detentus, sex ante menses febre corripitur continua biliosa. Quæ curata, per aliquot vero hebdomades revertente, iterumque depulsa sanus egit atque incolumis. At vero iterum denuo in Regia causa suscepit, fame atque vigiliis vexatus domum revertitur. Eforiens inter cibos reliquos haledem salitam, cucumeres aceto maceratos nec non fabas coctas liberalius ingestit, melones quoque cum saccharo avidius assumpsit, hausto insuper vino acidalis Tonnsteinensibus diluto; vespere cerevisiæ triticeæ vulgo *Breyhan* sat largam copiam, tabaci tumo fauces aridas stimulante, ingurgitavit. Sic lectum ingressus, anxietates circa præcordia persentit, ad est spirandi angustia, inquietudo, virium defectio, cum sudore anxio frigido corpus totum perlucens, adque vomendum stimulus perpetuus. Haussit infusum Thee paulo calidius, atque ingentem crudorum ciborum copiam vomuit, persistentibus nihilo minus vix tolerabilibus anxietatibus. Alvus tenaciter adstricta nihil flatuum emittens, ad mingendum quoque stimu-

Cardialgia flatulenta ex incogruorum ciborum nimia ingurgitatione.

lus, urina tamen nulla effluente. Partes externas frigus obidebat, atque pulsus exploratu durus & contractus erat. Vocatus in consilium, liquoris anodynæ mineralis 125. guttas cum balsami vitæ guttulis 30. in aqua frigida vini dimidia parte remixta propinavi. Sacculum deinde avena igne torrefactam repletum regioni epigastricæ applicare atque in lectum concedere ægrotantem jubeo. Elapsa vix quarta horæ parte per superiora pariter ac inferiora flatus ac ructus in maximum agri solatium processerunt. Factus quietus, sumtis aliquot infusi Thee poculis, calor in partibus extremis rediit: anxietas demum evanuit, corpus sudore maduit, ac, placido somno inducto, ab omni dolore & morbo liber evaluit. Post hæc clysterem carminativum applicandum curavi, a quo ingentem sordium copiam deposuit. Altero die ægrum accessi & faciem flavo colore tinctam inveni, urinamque bruni icterici coloris deprehendi, parca quantitate emissam. Continuavi usum liquoris nostri anodynæ mineralis, sed longe parciore dosi, pulverisque præcipitantis, aliquot olei chamomillæ guttulis adjectis. Quibus sanitati in integrum restitutus, mox rursus iter officii causa suscepit.

Epicrisis.

Cardialgiæ huic atrocissimæ flatulente ansam supeditavit nervosarum partium imbecillitas ab animi & corporis defatigationibus, nec non a morbo præcedente contracta. Hinc balsamum nostrum vitæ blanda naturæque amicabili gaudens anathymias ad roborandum, & ad spasmus relaxandum liquorem nostrum anodynum, successu haud frustraneo porreximus; eo majori quidem dosi, quo morbi vehementia potentiorum requisivit resistentiam: semper enim proportio inter vires medicamenti atque obistentes morbi seu potius causæ morbificæ debet intercedere.

OBSERVATIO IV.

Princeps Serenissimus in quadragesimo ætatis constitutus anno, liberaliori & vinosa diætâ assuetus ac sanguine turgidus, per aliquot jam annos ^{Cardialgia spasmodica ex hæmorrhoid.} sanguineam per sedis venas expertus ^{frigore suppressione} erat excretionem. Instante fluxu ^{sectione curata} quum corpus frigidiori aeri iusto diutius exponeret, insequente nocte & postero die, inquietudine, virium languore, æstu, cum pulsu celeri, nec non anxietate cardialgica premicæpit. Iungebantur animi levis defectio, sitis inextinguibilis, abdominis tormina, alvæque dura & retinens. Clyster applicatus a flatibus statim & sine effectu repellitur. Obleruntur blande diaphoretica, nitro, castorei momento nec non cinabari permixta, cum aquarum analepticarum vehiculo, sed nihil inde levaminis persensit. Secta in pede fuit vena, sed cum ultra quinque uncias sanguinis non extraheretur, parum inde auxilii consecutus; quin potius symptomata incrementa ceperunt. Nos sanguinis abundantiam manifeste cernentes, ad secundam venæ sectionem transeundam nulli dubitavimus: qua libra pene sanguinis e secta in pede vena fuit emissæ. Adeo vero hoc auxilio adjutus fuit, ut mox circa præcordia dolor, ardor, anxietas remitterent, noxque quietior esset. Tandemque exhibitis analepticis diaphoreticis, enemate emolliente, atque interne infuso mannato, ex toto cum sanitate Serenissimus Princeps in gratiam rediit.

Epicrisis.

Sanguinem in vasorum intestini recti & coli membranis stagnantem, spasticis stricturis, & facta hinc ad ventriculum translatione orificii ejus vasa infarciemem, cardialgicum excitare posse dolorem, enarrata hac morbi historia, quantum ego quidem memini, sufficienter edocemur. Præterea ex curatione a nobis instituta elu-

elucet, in corpore plethorico venæ sectionem vel binis vicibus cum emolumento posse adhiberi. Postremo id quoque elici poterit salutare porisma: cavendum esse quam maxime iis, qui ejusmodi criticis obnoxii sunt hæmorrhagiis salutem portendentibus, ne circa vel in ipsa excretionem talia admittant, quæ turbare eam vel plane fistere valent; inter quæ, animi fortior commotio, terror præsertim, neque minus frigus externum, primas omnino ducunt.

OBSERVATIO V.

Cardialgia spastica modica in plethorico sub æstuoso callo proficisciente, vene sectione ter instituta curata.

Serenissima stirpe prognatus Juvenis vigesimum & sextum agens annum, carnosus & sanguine abundans, ex hæreditate a Serenissimo Parente in eum translata, jam tum hypochondriacis pathematibus ut & quandoque melancholia fuit affectus; a quibus mea opera, per Dei gratiam, binos ante menses immunis degebat. Suasi ut Carolinas adiret, antequam autem iter susciperet, quod hoc anno adhuc erat prætermisum, ut venam secari pateretur. Neglecto a medico ordinario quod omni diligentia inculcaveram monito, veloci cursu sub sole fervente iter suum perficiens appulit thermas. Egit noctem inquietam, atque expergefactus summa circa præcordialem regionem anxietate ad vomitum inclinante, extremorum frigore, internorum æstu, molesta corporis jactatione torquetur. Accitus ego tum temporis præsens, plethoram solvendam præcipio. Instituta venæ sectio, sed chirurgus exiguam nimis aperturam faciente, sanguinis vix uncia paulatim profluxit: & Princeps novam incisionem admittere noluit. Hinc symptomatibus exacerbatis, non in lecto consistere potuit, sed noctem plane insomnem egit. Altero mane, iterandæ venæ sectionis necessitate multis argumentis demonstrata, eo perventum est, ut aperiri quidem venam sed non ultra quinque

uncias educi permitteret. Verum nec tum symptomata conquieverunt, ut ut remittere visa fuerint. Dedi interea sanguinis impetuosum motum compescencia: quo nomine liquorem meum anodynum, pulverem præcipitantem nitrosum, nec non emulsionem ex feminibus 4. frigidis celebrem deprehendi. Quum vero ex toto cessare malum nollent, pulsus eadem celeritate agitarer, atque nox inquietâ persisteret, multa opera impetravi, ut tertium, quarto videlicet ab invasionem die, venam secari concederetur. Detrahis 8. circiter uncias, præcordiorum anxietas, inquietudo, ac febrilis calor confestim deseruerunt immanibus tot doloribus maceratum Principem, non sine insigni ejus & adfistentium exultatione. Atque appetitu, somno, viriumque augmento redeuntibus, integræ sanitati divinæ bonitatis adjutorio fuit restitutus.

Epicrisis.

Circa hunc casum animadvertere quam maxime licet, sanguine nimium abundantibus vehementem & diuturniorem motum subito & præprimis sub cælo æstuoso susceptum valde perniciosum atque infensum esse; siquidem sanguis copiosus intestinali agitatione fortiter commotus valde turgescit, vasaque distendens hinc inde stagnat atque subsistit, graves suscitans spasticas stricturas pariter ac impetuosas ad partes congestiones. Similiter fieri observamus, quando corpora plethorica in balneo nimis calidum mittuntur, vel sudorifera fortiora cum regimine calido obtruduntur: nisi enim symptomatibus ingravescentibus mature solvatur plethora, graves & periculi haud expertes scenam ludent, agitudines. Porro ex hac morbi historia docemur, quod immanes cardialgicæ passionis a solo sanguine intra membranas ventriculi stagnante, sine ulla vitiosorum humorum in ejus cavitate stabulante copia, excitari possint, atque unicum

cum auxilium in sufficienti sanguinis detractioe repositum sit : qua neglecta vel insuper habita, nec presentissima alias virtutis ad vincendum talem morbum remedia quicquam perficere posse, recte colligitur.

OBSERVATIO VI.

Cardialgia spasmodica ex pleurodynia & hemorrhoidibus non rite fluentibus.
 Duobus abhinc annis ex Anglia hic casus ad nos fuit missus & consilium meum requisitum. Illustrissima foemina, triginta annorum, sanguineae complexionis, ante decem jam annos gravissima laboravit hemicrania, qua usu thermarum Epsoniensium fuit liberata. Postea maritata, in ipso puerperio idem malum rediit, atque identidem ope acidularum post aliquot tempus sublatum fuit. Verum non ita multo post, intolerabilis intestinorum invasit dolor, per decem dies in inferiori eorum parte consistens cum tumore, qui etiam alvi depositionem valde difficilem reddebat. Ubi vero hemorrhoides fluere coeperunt, sublevatus quidem dolor, sed inferior tumor alvi obstructionem efficiens remansit, atque etiam semper pressione thoracis, quae sit in foeminis per ligacula, increvit, qui tamen applicatione allii cum lacte levatos quodammodo fuit. Ab eo tempore labem contraxit ventriculus, ita ut a cibo minus salubri vel etiam copiosius ingesto, anxia compressio & restrictio circa praecordia fuerit secuta : quae in puerperio secundo atrocior reddita, licet carminativis & anodynis exhibitis quodammodo remiserit, tamen ex toto vinci non potuit. Hanc medicus quidam expugnanda vomitorio promissit : sed tantum abfuit ut inde diminuta fuerit, quin potius incrementa majora ceperit. Neque vina medicata, neque laxantia, quae in usum subjunxit, quicquam profecerunt. Optimum tamen levamen vinum Hungaricum, in quo cinamomum & cariophylli cum saccharo leniter coquebantur, ad duo pocula loco

Thee haustum, praestitit. Inde vero facies valde rubicundo pruriente tædii pleno colore perfusa fuit, qui sub graviditate multum remisit. In ipso vero subsequente puerperio tam atrox spasmus ventriculum & praecordiorum regionem per septem fere hebdomades indefinenter afflixit, ut vires inde mirum in modum fuerint profligatae, omniaque fere ingesta vomitu rejecta : pari modo a vino Gallico Frontignan vel Hispanico quodammodo saevus hic dolor fuit sedatus. Interea spasmus primarum viarum semper continuat, adeo ut ab omni cibo, sive in coena, sive in prandio sumto, augeatur : ita, ut interdum caput & pectus constringendo, & abdomen comprimendo, afficiat. In scrobiculo cordis, circa dextri lateris costas spurias, dolor semper magnitudine ovi gallinaei percipitur, qui interdum remittit, sed sub ejus accessione, quam ira facile proritat, dorsum occupat & intensum languorem, externarum quoque partium tremorem inducit. Ceterum, hemorrhoidum internarum tumor, cum alvi obstipatione, continuus & fere indivulsus mali hujus fuit comes. Cerevisiam assumens, ardorem semper cum dolore percipit, qui tamen sumta magnesia dosi mitescit ; quare decocto ex mastiche & cinamomo parato, pro quotidiano utitur potu.

Resolutio.

Meum de hoc affectu ejusque causa & medendi ratione tale fuit iudicium. Originem videlicet & causam tum cephalici tum cardialgici atque hemorrhoidalis tumoris & doloris, a nimia sanguinis spissi & impuri redundancia, vasa sanguinea membranarum capitis, ventriculi & intestini recti, praesertim cum ibi non invenerit exitum, supra modum distendente & distrahente, in persona lautius absque dubio & nimis quiete vivente, ducendam ac derivandam esse putavi. De sanguinis missione nulla

nulla fuit mentio facta, quæ tamen summe fuisset proficua, perinde ac hirudinum ad venas sedis applicatio. Tempore gravidationis semper melius se habuit, quia supervacaneus sanguis in nutrimentum fœtus absumtus est. Puerperium exactum, converso rursus per spasmos, hystericos puerperis solennes impurioris sanguinis motu ac impetu ad consuetas imbecilliores nervosas partes, exacerbatio mali fuit secuta. Nihil omnino ad hanc causam removendam & eradicandam, neque emetica, laxantia, neque potus etiam spirituosus, licet levamen quoddam palliativum præstiterint, conferre potuerunt. Consilium dedi, ut ter minimum quotannis venæ sectio in pede administraretur: dein, ut bis in anno curam cum aquis mineralibus institueret, utpote. quæ etiam inter initia hemicranicum dolorem sustulerunt felicissime. Ejusmodi enim aquarum subtilium & spirituosarum ope, spissi & impuri humores corriguntur, dilati & fluxiles evadunt, excretionis salubres promovenitur & partibus nervosis robur adjicitur, præsertim, si cura debito diætæ moderamine, motuque corporis decenti secundetur. Id quod nos etiam omni diligentia inculcavimus.

OBSERVATIO VII.

Cardialgia spasmodica Carolinis & Tæplicesensi bu curata.

Tribus circiter abhinc annis, Consiliarius & Nobilis ex Livonia ad me Carolinis valetudinarium suum statim perscriptis, consilium meum efflagitans. Conquestus nempe est de immani dolore pressorio & spasmo circa præcordia, quo jam per aliquot annos correptus fuit: initium sumens cum extremorum frigore, ab hypochondrio sinistro ad cordis scrobiculum, sternum, pectus, dorsum, imo ad brachia se extendens, cum spirandi angustia, inquietudine, virium omnium dejectione atque anxietate afflixit, quandoque minori gradu & haud diu

insistens. Admotis fomentis calidis, injectis clysteribus, exhibitisque internis diaphoresin moventibus remediis, sensim redeunte ad partes externas calore, vis mali imminuta quidem vel sopita fuit; attamen ex animi perturbatione aut frigore hiemali ad cutim penetrante, vel incongruo assumpto potu accibo, promte & facile recruduit. Originem & causam hujus perquam molesti affectus intempestivis & immodicis venationibus, sub cœlo rigido & frigido susceptis, nec non liberalioribus vini potationibus adscripsit. Nonnulli ex Medicis a defectu hæmorrhoidalis fluxus mali causam accercentes, quem nunquam tamen expertus est, venam pertundi bis vel ter quotannis suaserunt: sed citra omnem salutarem successum. Exquisivit meam de usu Carolinarum sententiam. Ego consilium omnibus modis approbavi, eo, quod plures viderim simili affectu laborantes, qui non nisi interno horum fontium, externo vero Tæplicesium usu, ab atroci malo liberari potuerant. Adjeci illud, quod si stagnatio sanguinis in intestinis crassioribus exitum per venas sedis moliens causam præbeat mali, vix ullum præter has dari neque mihi cognitum esse remedium, quo, si modo natura ad hæmorrhoidalem fluxum inclinet, rectius & facilius promoveri possit. Scripsi quoque post aquarum thermalium potum, balneum Tæplicesense in ejusmodi partium nervosarum affectibus longe utilissimum me observasse. Mira enim est ejusmodi aquarum subtilium in infirmis nervosis partibus roborandis, in spasmo contractis relaxandis, atque in sanguinis & fluidorum motu versus superficiem corporis determinando, efficacia. Auscultavit Generosus & illustris patiens meo consilio: & antequam adiret thermas, suum ad me direxit iter. Ubi præscripto salutari regimine & idoneis atque necessariis medicamentis ipsum instructum dimisi. Quantura.

tum levaminis ab hac cura expertus fuerit, revertens dilaudare non satis potuit. Quum postea breviori tempore ac minori gradu accessio facta esset; altero anno, vernali tempore ipse rursus cum uxore petiit has thermas: & utrisque, tam externus quam internus horum fontium usus prospero successu se probavit. Nam, quum per sex annos in sterili pervixerint conjugio, uxor gravida reddita pulchrum & benevalentem filium peperit. Ex medicamentis quæ ipsi suppeditavi atque postea transmissi, elixirii visceralis cum liquore anodyno permixti, nec non pilularum balsamicarum polychrestarum, item pulveris præcipitantis nitrosi cum aliquot guttulis olei macis vel chamomillæ veri conspersi usum & virtutes, non sine singulari commodo atque emolumento expertus est.

Epicrisis.

Ejusmodi affectus chronici & inveterati, non tam fluidarum, quam potius solidarum & nervosarum partium, quæ motu & elatere præditæ sunt, nimis plerumque coarctationi debentur; quæ in habitum & consuetudinem degeneraverit, omnia remedium genera, quæ humoribus corrigendis unice dicata sunt pene eludit. Hinc neque venæ sectiones, neque laxantia, purgantia, anodyna, diaphoretica, neque etiam diuretica, tali in casu usui sunt, ut potius malum sapius adaugeant. Præcipuum vero auxilium in ejusmodi remedio, quod totam sanguinis massam omnemque partes solidas moderate, & blande afficit, cujus generis fontes & balnea, est reponendum.

OBSERVATIO VIII.

Vir triginta annorum, generosa stirpe ortus, robustæ alias naturæ & structuræ corporis; pectus & præcordia vix unquam commodis tegumentis defendit a frigore, sed linteis & levibus vestibus munitum libero acri

omni fere tempore exposuit. Præterea & ingluviei & poculis deditus, frequentius ad ebrietatem vinis varii generis se immerisit. His de causis acerbissimos sæpe dolores, distensionem, lancinationem cum inappetentia, vomitu, anxietate circa stomachi regionem est expertus. Enixe & anxie remedium a me petiit & quæsit. Mihi identidem multa ad demulcendum dolorem interna & externa alias apta, sed speratus effectus non sequebatur, quia plane omnia diætetica respuebat præcepta. Tandem consilium dedi, ut thermas Carolinas & Tœplices adiret, usque cum regimine debito uteretur: & inde etiam levamen, cum ipse ibidem essem, inveniebat præsentaneum. Sed exiguo post curam tempore, inter initia autumnii, venationibus deditus, frequentius pedes & femora in stagna & piscinas dimisit. Inde valde refrigeratus; post varios cibos vinum in copia ingessit. Recurrit paroxysmus valde acerbus, qui etiam nundinis Lipsiensibus, me tum præsentem, tam graviter eum affligebat, ut omnem fere respirationem tolleretur & partibus extremis sudore frigido perfusus, crebroque recurrentibus animi deliquis, morti videretur proximus. Fomenti calida externa & apta remedia interna allevamenti parum attulerunt. Suasi ut in balneum sive potius semicupium ex aqua & lacte paratum descenderet, & per horam imo amplius in eodem moraretur. Quo facto, postea in lecto liquorem anodynum mineralem cum dimidia parte spiritus Bussii remixtum ex aqua florum chamomillæ vulgaris propinavi. Tum sudore prorumpente id consecutus est, ut dolorum vehementia remiserit, alvus per aliquot dies clausa, jam soluta, & calor ad exteriora fuerit reversus.

Epicrisis.

Quam infestum sit frigus partibus nervosis, imprimisque regioni stomachali & præcordiali, vix credibile est;

Cardialgia, ex frigore & intemperantia, Carolinis, & recurrens balneo curata.

est; & plures suo damno id subinde experiuntur. Inde non semel sed sæpius asthma spasmodicum, affectum spasmodico-hypochondriacum & dispositionem ad fluxum hæmorrhoidalem, sed minus rite succedentem, vidi excitatam. Id quod facile ii ex medicis concipere possunt, quibus multa experientia cognitum perspectumque est, quantam consensionem & consortium inter se partes corporis universi nervosæ alant, adeo, ut una læsa ad reliquas facile idem vitium transeat. Deinceps id quoque debet animadverti, quod vitæ aulicæ additæ, Serenissimæ & splendidæ personæ, præ aliis omnibus, ventriculi & maxime cardialgicis passionibus expositæ sint; quia vitæ illud genus, quod ejusmodi personis est familiarissimum, cum exactam vitæ & diætæ rationem respuant ac perpetuo fere saluberrima medicorum hoc in genere præcepta insuper habeant, ejusmodi morbis invehendis, materiam, originem & causam subministrat uberrimam. Possem multa recensere exempla illustrium imo Serenissimarum personarum, quæ fervidiore ætate glaciato potu, ita ventriculi & primarum viarum tonum atque inde bonæ digestionis opus destruxerunt, ut per omne pene vitæ tempus multa incommoda, quæ vix ulla medicina poterant colli, circa præcordia perpessæ fuerint.

OBSERVATIO IX.

*Cardialgia, ex
iracundia, ab
assumpto
vomitorio
fusa.*

Vir in vigore ætatis constitutus, nec tenerioris natura habitus, sed satis validi, in iram vero valde proclivis, occasione data, binis mox vicibus gravissima animi incandescencia adeo turbatus, ut frigore & horrore extremæ partes tentarentur; immani mox corripiebatur circa præcordia anxio dolore cum ardore & morfu in scrobiculo cordis, nausea & vomendi cupiditate juncto, totamque noctem transigebat in somnem. Hisce sympto-

matibus intra viginti quatuor horas maceratus, flagitabat a medico vomitorium & quidem instantissime. Ille pulverem, qui tria grana tartari emetici continebat, porrexit. Inde paucam quidem & mucosam viridescentis coloris materiam, sed summo labore & anxietate evomuit. Poscebat aliam dosin, quæ ipsi etiam concessa, sed protinus omnia in dererius conversa. Associabantur continui ructus convulsionis quippiam præ se ferentes, sed nihil amplius rejecit. Præbui vocatus liquorem anodynum mineralem, & videbatur symptomatum atrociam mitigare & remittere per noctem. Sed ipse patiens impatientissimus, altero mane, ob alvum firmiter clausam, a flatibus hanc tragœdiam fuisse ortam reputans, petiit a medico priori salis Epsoniensis unciam, quo ad alvum aperiendam alias frequentius fuerat usus; dedit, sed protinus priora symptomata multo atrociora revertabantur, & viribus omnibus collapsis intra tertium ab emetico diem e vita discessit.

Epicrisis.

Affectus iræ si vehementior fuerit, quam infestus sit universo generi nervoso maximeque stomacho, eum non modo spastica strictura dum afficit, sed & bilem in duodenum magna in copia effundit, gravissima atque haud infrequenter funesta, præsertim si non ocyus appropriata medicina majorum fomes præcindatur, quæ inde sequuntur pathemata satis abundeque testantur. Et sicut tali in casu, lenissimo emetico, quod ex uncis duabus vel tribus olei amygdalarum dulcium, mellis uncia dimidia, & libra aquæ tepidæ paratur, ad spasmus relaxandum & vitiosam bilem vomitu exturbandum, remedium vix datur præsentius; ita vitæ nihil insensius nec perniciosius, præterquam emeticum vehemens e minerali regno petatum excogitari potest, præcipue, si primo statim post iram tempore porrigatur. Plures novi hac ratione

tionem mortuos, non aliter ac si verum venenum arsenicale assumsissent. Hac de re etiam peculiarem dissertationem: *de emetico post iram veneno*, ad præcavenda gravissima hinc inde illata damna, conscribere permotus fui. Lethalis enim & cum convulsionibus juncta ventriculi inflammatio, nisi inter initia statim congruis remediis occurratur, insequi consuevit. Postremo ex hac morbi & mortis historia hoc eliciendum duxi, quod, ubi ventriculus spastice afficitur, medicamina salina majori dosi & sine sufficiente diluentium quantitate data, ad augendum potius quam minuendum dolorem & spasmum, stimulando nerveas fibras, sint apta atque disposita. Hinc in omni cardialgicarum affectionum specie, salini generis medicamenta semper dissuadere solitus sum.

OBSERVATIO X.

Cardialgia ab atonia & inflatione ventriculi, usu pilularum de styrace chronica facta.
Illustrissimus vir tenerioris & paulo sensibilibioris naturæ, quinquagesimum ætatis agens annum, a longo inde tempore, cardialgica & fere quotidiana, tempore præsertim autumnali & hyemali, ex stomachi inflatione, corripiebatur passione, quæ inde suam trahebat originem: Ipse ob exsuperans prima in regione acidum, avidissime cibos justo majori quantitate in prandio præcipue cepit. Sed alvus semper pigra existens, nunquam recte respondit ingestis. Præter hæc, æstivo tempore fructibus horæis, fragis, cerasis, malis Persicis, præter omnem modum, autumnus vero uvis, & hieme dulcibus se replevit, corpusque tegumentis idoneis minori diligentia a frigore defendit: omni posthabita diætæ ratione, & ex toto dictis medicorum spretis atque contemptis. Post sumtum cibum ad dextrum scrobiculi cordis latus tumor gallinaceum ovum æquans se prodidit: mox sequebantur spirandi angustia cum facie rubicunda & anxiis

Hoffm. Syst. T. IV. P. II.

stomachi compressionibus, nec non extremorum frigore, ut in lectum concedere teneretur. Admotis ventriculo & extremis partibus fomentis præcalidis, ructibus præcedentibus vomitu rejecit mucidam tantummodo materiam: post aliquot horas, reverso calore madido in superficiem corporis, a doloribus fuit liberatus. Ceterum Illustrissimus hic Vir interdum autumnus catarrhosis deflexionibus cum gravi tussi & inquiete afficiebatur. Medici tum ad præstandum lenimen, dosim pilularum de styrace cum refracta atrophanginarum dosi, repetitis vicibus porrigebant. Hinc mitiora quidem reddita symptomata, sed postea morbus præcordialis cum inflatione cardialgica, longe majora sumisit incrementa, adeo, ut quandoque per integram septimanam graviter in lecto decumbere cogeretur. Opem vero tunc temporis atque levamen sapius insigne fuit expertus a leni emetico, dum ab uno tantum tartari emetici grano soluto & cum potu diluente sumto, magna saburræ & materiæ pituitosæ copia vomitu fuit rejecta: quæ obscuri bruni coloris cum esset, metum & suspicionem incussit sanguinis corrupti; cui etiam sententiæ medicorum ordinarii suffragabantur. Sed ego postea accersitus cum rem penitus inquirerem, Illustr. Virum sapius usum fuisse potu succolade reperi. Judicavi inde hunc insolitum colorem accersendum: & obfirmavit me experimentum a me factum, ubi materia incocta & carbonibus injecta, nullum foetidum odorem diffundebat.

Epicrisis.

Ex præfata morbi historia id saltem in usum suum medicæ artis tirones depromere possunt, quod in tali cardialgiæ, quæ ab atonia & inflatione oritur specie, doloris levandi causa, minime quæ opium ingrediuntur, ut sunt pilulæ de styrace, in usum ducenda, præsertim quando causam morbi vitiosæ & copiosæ ex prava digestionem provenientes cruditates

I sub,

subministrant. Nam utut hæc ipsa cum aliis corrigentibus permixta, in morbis ubi spasmorum atrocitas urget circumspicte data, locum invenire possint; tamen ubi robur ipsius ventriculi & primarum viarum deficit, & cruditatum ingens est proventus, nunquam, nisi augere velimus mala, præbenda sunt. Ejusmodi potius in casibus, quæ leniter provocant vomitus, educendo saburram vitiosorum humorum, utilitatem afferunt desideratissimam; quibus denique tonica & temperate balsamica interne & externe substitui possunt. Ceterum illustrissimus vir omnia remedium genera aspernabatur, præter lapides cancrorum quibus cum aqua fontana quotidie fere vesperi utebatur, nec non aquam analepticam spirituofam ex corticibus citri, aurantium, pomorum chinæ, cum vino Hispanico destillatam & julepo rosarum dulcificatam, quam non nunquam assumebat.

Plura qui de hac affectione desiderat exempla, adeat *Consult. Medic. Sect. I. cas. 7. 9. 10.*

C A P U T III.

De Doloribus & Spasmis præcordiorum a calculo felleo ortis, & de ejus generatione.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Calculi fellei sæviter sa- tis affligunt.
Sævissimæ quidem sunt passionēs, & earque dolorificæ, quæ, universum nervosarum partium systema vel maxime impetentes, totam motuum vitalium œconomiam pervertendo, a calculis in viis & canalibus urinariis suscitantur: sed non minoris sævitix, nec minoris periculi sunt illæ affectiones, quæ a calculosis concretis intra canales biliosos contentis proficiuntur. Uti vero interdum ægre admodum in ductibus qui consistunt urinariis calculi, ita longe difficiliore ratione biliosi dignoscuntur & dijudicantur, adeo,

ut demum post sectionem atrocium variorum symptomatum, quibus per longum tempus afflicti fuerunt ægri, incognitæ causæ in sensus incurrant. Hinc quum frequentius, quam medicis communiter existimant, graves, pertinaces & vix explicabiles ab ejusmodi calculis foveantur dolores & spasmi, qui præsertim præcordia infestant; e re utique fore duximus, hanc in praxi medica utilissimam materiam speciali capite includere.

§. II.

Primo annotare licet, quod in nullo animantium genere crebrius ac in humano corpore folliculus felleus calculis refertus observetur, & quod hi ipsi ratione figuræ, coloris, magnitudinis, consistentiæ, numeri mirifice inter se differant. Vix enim ulla in rerum natura reperitur figura, vix ullus color, qui non in calculis cystidis felleæ conspiciatur. Alii ovalem & rotundam, alii exacte cubicam, quidam triangularem, sexangularem, octoedram, pyramidalem etiam recipiunt figuram: sunt, qui fabas, phaseolos, lentes, pisa, castaneas, tribulos aquaticos, nucem moschatam referunt. Mirum etiam in modum ratione coloris variare solent; sunt, qui cretacei, gypsei, ex albo-cinerei, plumbei coloris observantur, frequentius flavescētes vel ex flavo rubicundi, bruno-nigricantes, nigri, viridescētes etiam interspersis maculis deprehenduntur; alii pluribus coloribus variegati; quidam exterius crusta cretacea & gypsea obducti, interius nucleum habent ex bruno-rubicundum.

§. III.

Ingens etiam est differentia biliosorum calculorum ratione consistentiæ. Quidam sunt friabiliores & molliores & tales sunt plerumque albi, cineritii & flavescētes valdeque leves; alii sunt magis compacti, solidi & graviores, & tales sunt quam maxime qui saturatiorem colorem habent ex flavo rubicundum nigricantem, & hi sæpe lavigati & politi observantur. Licet vero

In hoc mine crebrius reperiuntur.

Figura & color variant.

Item consistentia.

vero ordinario plurimi lapides cystici aquæ injecti supernatant, tamen solidiores & compactiores, quales sunt maxime lavigati & obscurioris coloris, submergi & fundum petere non semel observavimus. Deinde etiam sæpius vidimus, eos, qui leviores aquæ supernatant, si paulo diutius in ea detinentur, descendisse, forsitan quod in ipsis poris successive particulæ aquæ sese insinnaverint. Neque hoc prætermittendum esse ducimus, quod lapidum, qui supernatant, fragmenta & minores portiones in fundum succedant, non secus ac in putrice, qui grandioris molis supernatant, in pulverem vero redactus descendit.

§. IV.

Mirum etiam variat cysticorum calculorum magnitudo & numerus. Nam certa auctorum probatissimorum fide & observatione constat, totam vesiculam a calculo ingentis magnitudinis, qui aliquot uncias pendebat, valde fuisse expansam & totam ejus cavitatem impletam: qui interdum in defunctis numero triginta, quinquaginta, octoginta, imo trecentos, quorum alii sunt majoris, alii minoris, alii mediæ magnitudinis, inveniri experientia docet.

§. V.

In ductibus biliosis, qui immediate ex hepate vel intra vel extra ejus parenchyma proveniunt, concrementa etiam solida ex bile producta, in animalibus præsertim bovini generis frequentius, in humano vero corpore paulo rarius offendi, ipsa loquitur experientia. Dabio procul ob eam rationem, quia bilis hepatica longe liquidior, dilutior quoque est ac cystica, quæ crassioris consistentiæ & saturatoris etiam coloris, nec non amaricantis saporis observatur: deinde, quia in ductibus hepaticis, ex quibus continuo in satis notabili quantitate ad duodenum biliosus fertur humor, non tam diuturnam, quæ requiritur ad fluidi dissipationem & solidæ sentis materiæ concretionem, necesse

re potest moram. Si tamen, ut auctores testes sunt, ibi offenduntur, longe friabilioris & mollioris sunt consistentiæ, asperiores quoque, tubulosi ac flavescerentes.

§. VI.

Experimenta, quæ cum calculis felleis ad eorum elementa & ingredientia paulo curatius pervestiganda & discernenda, instituímus, hoc loco recensere operæ pretium videtur. Primo observavimus, quod omnes illi, qui saturatoris & obscurioris coloris pauloque solidioris texturæ, sufficienter exsiccati, vel in massa, vel in pulvere, candelæ ardenti admoti mox instar resinæ lucidissimam concipiant flammam, & toti, exigua saltem relicta materia nigra & cineritia fere insipida, comburantur: illos vero, qui albi & cineritii coloris, gypseæ & cretaceæ materiæ erant, flammam respuere, vel leviter saltem eam suscipere & instar ceræ in lamina ferrea ignita fluere vidimus. Deinceps annotavimus, eos lapides cysticos, qui solidioris fuerunt texturæ & saturatoris coloris, nec a spiritu vini rectificatissimo, nec ab aqua, accedente etiam leni coctione, dissolvi potuisse. Alio vero tempore a nobis animadversum est, lapides cysticos, qui ingentis fuere magnitudinis & mollioris substantiæ, totam fere cystidis implentes cavitatem, ultra didimium in aqua calida fuisse solutos.

§. VII.

Non indignum porro observatione est, quod qui in hepate ejusque ductibus in bove reperiuntur & eximuntur calculi saturate flavescerentes & friabiles, difficulter admodum, vel exiguum saltem concipiant flammam, in nigrum vero cum fumo, qui crinium instar combustum refert odorem, redigantur carbonem. Spiritus vini hisce affusus & leniori calore digestus, brevi tempore flavo colore tingitur & saporem valde amaricantem exhibet. In aqua calida horum calculorum fragmenta injecta parumper dissolvun-

Recent
sentur
experi-
menta
cum cal-
culis
felleis
humanis
facta.

In ducti-
bus bilio-
sis hu-
manis
rarius
offendun-
tur.

cum culis
bovinis.

tur, sed saltem levis, flava cum amaricante sapore extrahitur in tinctura.

§. VIII.

Recens bilis ex vesicula bovis desumpta tribus uncis æquans, tam amaricante prædita est sapore, ut una guttula unciam aquæ amarore imbueret possit. Hujus uncia in vase stanneo leni evaporatione in extractum resiniforme redacta, drachmam vix unam largitur, cujus portio flammæ admota lucidissime ardet, dimidio præterpropter in cineres abeunte. In spiritu vini rectificatissimo ægre solvitur, optime vero in aqua atque etiam spiritu vini aquoso: color est flavus & sapor valde amaricans. Quod si inspissatæ bili bovinæ liquidiori tenuissima argillacea & gypsea materia intime permiscetur, per exsiccationem exhibet massam paulo duriorē, quæ flammæ admota æque ac calculus cysticus ardet.

§. IX.

Solia nō faciunt ad generationem calculi.

His ita constitutis & accurate perpenſis plane apparet, falsia nec alcalia, nec acida, neque neutra vel tartarea, ut communis fert opinio, ad generationem & concretionem biliosorum calculorum concurrere; sed eos ex sulphurea paulo mucidiori bilis portione, intermixta plus minus teneriori glutinosa vel tophacea materia calore successive inspissata in durum quoddam concreſcere mixtum, & variam figuram, variumque, pro differenti partium mixtum constituentium positu & situ, recipere colorem. Nam salibus tantummodo haud proprium esse sub variis coalescere & concreſcere formis & figuris, id inter alia varii & elegantissime sæpius figurati lapides ex sola aqua calcarea in cryptis & specubus subterraneis, ut sunt Baumanniana, Scharzfeldiana, guttatim stillante producti, luculenter demonstrant.

§. X.

Generatio nascit.

Genuinam autem tam diversæ configurationis & coloris in progignendis calculis cysticis rationem ac modum

expedite concipere atque invenire, non tam explicatu promptum est ac facile, sed tamen possibile videtur. Equidem, si consideramus longe crassiores & saturatiorem, quin etiam amaricantiorem esse, quæ in cystide detinetur, bilem, ac eam, quæ immediate ex ductibus hepaticis ad duodeni cavum deferretur, utpote quæ longe tenuior, liquidior minusque amaricans est: sique simul attendimus bilem, ex qua in ejus folliculo efformantur calculi, ex hepate etiam per minimos ductus, qui recte cystico-hepatici nominantur & in tunicam cellulosa cystidis finiuntur, in ejus cavitate identidem liquidam & dilutam fieri; non aliam possumus durioris consistentiæ reperire causam, quam quod in homine ob situm vesiculæ felleæ erectum biliosus humor non continuo flumine promanet, sed tum demum prorumpat, quando a ventriculo cibis referto ipsa premittitur: hinc fit ut vacuo sub longiori inappetentia ventriculo diutius ibi moram necere & stagnare debeat, atque interea liquidior ejus pars tum per ipsos etiam poros ejus tunicarum, quæ microscopio inspecta oculis non aliter se obijciunt ac pannus Indicus vulgo *Nessel-Tuch*, foras propellatur, crassiori quæ facile in coagulum abire potest, remanente parte.

§. XI.

Prout vero bilis pro diversa indole & constitutione seri excrementitii, quod materiam præbet, in tanta varietate corporum inæmorum, non unius ejusdemque est mixtionis ac crasseos, sed plus minus partibus terrestribus, tophaceis & in coagulum abeuntibus, item sulphureis magis vel minus exaltatis, referta, hinc variæ inde resultant figure & colores. In cachecticis enim sæpius calculi gypsei albicantes invēti sunt, quinimmo in ipsis ictero chronico laborantibus, copiosa cretacea & gypsea, quæ dubio procul ductibus hepaticis infedit, per alvū dejecta materia, morbum sublatū fuisse binis obser-

Figura & coloris.

observavimus exemplis. Ita etiam commemorant *M. N. C. Decur. 2. anno 7. obs. 145.* materiam tophaceam in pueri atrophiam laborante cum alvi dejectione copiose fuisse eductam, quæ instar lateris modo rufo, modo fusco, modo atro prædita fuit colore.

§. XII.

*Causa præcatay-
tica.*

ætas.

*vita
otiosa.*

sardior.

*circula-
tio san-
guinis.*

Ad generationem calculorum biliorum complures utique causas concurrere certissimum est. Has inter præcipuæ sunt ætas inclinans: rarius enim in hominibus ætatis florentis, frequentius vero in senibus decrepitis sexaginta, septuaginta, octoginta annorum cystidem pluribus & durioribus etiam calculis refertam fuisse, permultis observationibus confirmamur. Qui desidem agunt vitam & parum corpus exercent, præ iis qui mobile semper vitæ genus colunt, ad ejusmodi calculosas concretiones magis idoneos esse videmus. Sic quoque in fœminis crebrius quam in viris reperiuntur. Quarum rerum hæc in promptu sunt causæ. Progressus sanguinis per venas meseraicas, per portæ venam & hepar, uti secundum naturam & consuetudinem semper paulo tardior & difficilior est quam in aliis visceribus: ita in iis, qui vitam colunt sedentariam, cujus generis præcipue sunt ætate confecti & sequior sexus, longe segnior & difficilior redditur; unde ob impeditiorem sanguinis per hepar progressum fit, ut partes aqueæ & fluidæ in vasa secedant lymphatica, remanente & sanguinis & biliosi humoris, qui ex eo separatur, crassiori substantia.

§. XIII.

*Spiritus
sa.*

Porro ad horum calculorum frequentio-rem proventum immoderatum spiritus vini, item cerevisiæ crassioris usum plurimum conferre, non modo auctoritate & fide *Cl. SYLVII* constat, qui *prax. medic. lib. 1. p. 302.* testatur, se ex hujus aliorumque potuum generosiorum abusu aliquoties icterum & huic succedentem ascitem ut plurimum lethalem observasse, he-

Hoffm. System. T. IV. P. II.

pate scirrhuso multisque calculis & topis obfesso subinde reperto; sed & ipsa sana ratio id evincit: nam spirituosam inque primis spiritus vini, & chylum & lympham & sanguinem ad coagulum quam facile disponunt. In laboribus enim chymicis ad crystallisationis negotium promovendum spiritum vini mixturæ affusum magnam vim habere, compertissimum est: præterea, potibus vinosis & spirituosius corpora nimis incalescunt, & dissipato liquido sanguinis & humorum incrassatur massa.

§. XIV.

Deinceps fœminas post quinquagesimum annum, cessante mensium fluxu, calculis non modo urinaris, sed & biliaris atque inde gravibus obortis symptomatibus tentari, identidem experientia docemur; cujus vix alia subest ratio, quam quod succrescente majori sanguinis in vasis copia, hic difficilior moveatur, & hinc inde subsistens sedentibus partibus tenerioribus spissior reddatur. Nec rarius vidimus, ejusmodi fœminas inexplicabilibus in epigastrica regione doloribus expositas fuisse, ita, ut morti vicinæ ob vehementes angustias & anxietates visæ fuerint, superveniente intenso subinde extremorum frigore, doctorumque symptomatum singulis diebus circa mediam noctem recursum, quibus accessit dolor in hypochondrio dextro ad totum abdomen interdum sese extendens, cum fœdo ad flavum accedente, faciem totumque corpus deturpante colore; quæ tamen pathemata exclusis per alvum vel sua sponte vel artis beneficio excrementis argillaceis prorsus quieverunt.

§. XV.

Sunt vero varii & valde acerbi generis, quæ calculos ductibus biliaris in hærentes comitari & insequi solent pathemata, ut etiam collective sumpta & considerata, eorum præsentiam arguant. Ordinaria fere sunt: non vagus, sed in una eademque sede, hypochondrio nempe dextro

1 3 cir.

*In fœmi-
nis quin-
quagen-
ariis san-
guis
spissus.*

*Enat-
tio pa-
them-
atum.*

circa regionem hepatis defixus & constans, premens, gravativus vel etiam acutus cum foedo plerumque faciei colore, interdum ad epigastricam regionem & cordis scrobiculum sese extendens dolor; cujus certis interval-
lanta fit exacerbatio, ut tormina ac cruciatus totam abdominis cavita-
tem occupent, juncta plerumque in-
appetentia, nausea, conatu ad vo-
mendum, circa praecordia anxietate,
dolore cardialgico, animi defectio-
ne, alvo duriore & adstrictiori: qui-
bus tandem dira & contumax opti-
mis haud auscultans remediis accedit
isteritia. Quidam afflictorum conti-
nuo ventris torminibus exagitantur
& vitam per multos annos miserrime
trahunt; plurima pars hydrope perit.
In quibusdam gravativus, obtusus,
profundus satisque contumax cum
sensu ponderis dolor perferitur, id-
que plerumque fit, quando mollioribus
& minoribus calculis folliculus
felleus valde distenditur.

§. XVI.

*Dolor
acutus
quid in-
dicet.*

Intensior vero & acutior si per-
sistat & universum systema partium ner-
vosarum in consensum trahendo ve-
hementes spasticas stricturas, non mo-
do circa partes vicinas, sed etiam re-
motas, brachii nempe & artuum di-
stensiones, convulsiones epilepticas,
neque minus cum pulsu duro & ce-
leri febrem efficit; indicium est,
calculum & mole & asperitate in-
firmum firmiter ductibus biliariis inhæ-
rescere: ex quibus causis tandem fit,
ut brevi mortem accersat.

§. XVII.

*Calculi
per alvum
secessus.*

Inter hæc vero omnia, quæ jam
monuimus, signa, nihil datur cer-
tius vehementes a calculo felleo pro-
gnatas dijudicandi passiones, ac si
ipsi cum excrementis per alvum sece-
dunt; & tum non secus ac in calculis
renalibus, quando hi ex ureteribus
in vesicam fuerunt delati, omnes si-
mul & semel dolores cum reliquis gra-
vibus afflictionibus cessant atque ex-
spirant, istero saltem excepto qui

non simul, sed sensim tandem evan-
scit, eo, quod bilis sanguini & lym-
phæ intime immixta non tam facile
& expedite rursus e totius corporis
sphaera discuti possit. Calculi autem
hi, qui per alvum deturbantur, non
unius ejusdemque coloris, magnitu-
dinis & numeri observantur, atque
etiam pro differenti horum ratione,
sedem quam occupare solent, subia-
dicant. Nam si sunt molliores, dilu-
tioris, vel etiam tephacei & gypsei
coloris, e ductibus hepaticis, quibus
inhæserunt profectos esse haud levi
argumento est: si vero minores, si
asperis, si duriores, angulares & co-
loris paulo saturatioris, folliculi fellei
hospites fuisse & per angustum illum
canalem cum acerbissimis symptoma-
tibus iter suum confecisse, haud ob-
scure colligitur.

§. XIX.

Ceterum testantur observationes *Nulla sa-
pe sym-
ptomate
stipan-
tur.*
eæque non raræ, post mortem vesi-
culam fellei multis lapidibus refertam
inventam fuisse, ubi & corpus a foedo
flavo colore immune & ab aliis etiam
gravibus passionibus liberum extitit.
Cujus rei causam sine ulla dubitatio-
ne inde derivamus, quod calculi tam
illi qui vesiculam felleam, quam
etiam qui renum substantiam obli-
dent, si quiere jacent, nullas valde
sensibiles procreent molestias atque
incommoda: quodcumque vero ita
vel ratione sedis vel ratione molis &
figuræ sunt comparati, ut nervosas
exquisite sensationis membranas vel
ductus violenter lancinent aut disten-
dant, protinus tota œconomia actio-
num vitalium & animalium in uni-
verso corpore perturbatur. Idque non
tantum fit, quando calculi per du-
ctum cytticum ad cholodochum iter
suum conficiunt, sed & quando
ipsa vesicula fellea, quæ membranæ
nervis sensibilibus ob dextri interco-
stalis nervi interspersas ramificatio-
nes, gaudet, a nimium aucto bilis
coagulo vehementer & supra modum
distenditur, tunc non secus ac in ve-
fica

fica urinaria, si ingentis molis quandoque ad sex vel octo uncias accedens, quale exemplum nuper habuimus, ibi hospitatur calculus, symptomatum acerbiorum caterva corpus obruitur. Legimus enim apud auctores spectatæ fidei, felleam vesicam tam grandem a copioso intus hærente solida materia fuisse deprehensam, ut naturalem magnitudinem vel triplum superaverit.

§. XX.

Dantur etiam dolores & spasmi cum consuetis symptomatibus juncti ex calculis felleis oborti, certis periodis invadentes & repetentes. Ita notabilis est casus, quem B. PETERMANNUS in disert. *de scrutinio icteri ex calculo vesiculæ felleæ* recenset, ubi quidam ictero annuatim periodico cum doloribus affligitur, qui vero post evacuationem lapilli baccæ lauri similis cessavit: altero anno cum idem morbus rursus invaderet, exhibitis convenientibus remediis rejecti sunt per alvum plus quam sexaginta calculi flavescerentes, quorum alii rotundi & laevi, alii angulosi & asperi, alii molliores, alii duriores fuere, magnitudine partim phaseolos & pisæ, partim quoque lentes referentes.

Methodus medendi generalis cum cautelis.

§. I.

Perpectis sic omnibus & singulis quæ ad historiam hujus affectus tum quoad causas, & prognosticum quoad eum dignoscendum faciunt, pertinentibus circumstantiis: sequitur nunc, ut etiam solliciti sumus de accommodatis ad eum tollendum vel mitigandum saltim, vel ad eorum generationem præcavendam prædiis. Quemadmodum vero duplex semper morbis medendi via est; altera, quæ in paroxysmo, altera quæ extra eum locum invenit, dum

in illo medici consilium magis ad symptomatum, spasmorum & dolorum ingravescentium mitigationem & allevamentum: extra paroxysmum vero ad removendas causas directum esse debet; ita etiam hanc in præsentis affectu locum obtinere existimamus.

§. II.

Nihil itaque antiquius esse debet ^{Spasmus sedandus anodynus & demulcentibus.} medico, ac ut scriba illa, quæ a spasticis nervosarum partium stricturis circa præcordia & etiam partes vicinas excitantur, quodammodo leniantur symptomata; cui scopo obtinendo, quæ anodyna, demulcente & fibras nimis strictas relaxante virtute gaudent, egregie serviunt. Hujus generis sunt ex pinguibus interne sumendis oleum amygdalarum tam dulcium, quam amararum, recens sperma ceti: externe vero pinguedo cati sylvestris, castorei &c. Ex demulcentibus lac, serum lactis dulce, emulsiones ex seminibus quatuor frigidis, infusa vel decocta ex radice altheæ, herba parietariæ, floribus malvæ, papaveris rhæados, sambuci, quibus addi potest syrupus de althea Fernellii. Ex anodynis spiritus nitri dulcis rite præparatus, liquor anodynus mineralis, extractum croci, papaveris rhæados. Ex antispasmodicis pulvis ex lapidibus cancerorum, cinnabari & nitro paratus, cui tantillum extracti croci addi potest, pulvis antepilepticus Marchionis, pulvis lumbricorum terrestrium, pulvis antepilepticus niger & qui ex rasura ungulæ alcis, cranii humani, nec non lepore ex utero secto & exsiccato parari solet, præsertim quando ex iis cum aquis florum blanda anodyna virtute gaudentibus concinnantur mixtura.

§. III.

Externe epithemata & sacculi ex ^{Externis.} emollientibus & carminativis speciebus parati, vel etiam vesicæ decoctis florum emollientium & paregoricorum repletæ partibusque affectis applicatæ, plane singulare dolorum &

Dolores
ex calculo
felleo
periodici
&c.

spasmodum lenimen afferre solent. Expedit quoque ad dolores sopiendos clysmata ex lenientibus parata ano erebrius infundere, nec non alvum per blandum laxans, quale est, quod ex manna, rhabarbaro, agarico recenter trochiscato, cremore tartari & id genus aliis confici solet, leniter ducere.

§. IV.

Extra pa-
roxysmā
causa
morbi
evellen-
da.

aperien-
tibus.

Extra paroxysmum vero quiescentibus spasmis & doloribus ad causam mali funditus evellendam, ad obturatos meatus felleos aperiendos & ad calculos, si ipsis firmiter inhærescunt, quantum fieri potest, extra corpus propellendos, utique alia medendi via est inunda. Ea enim, quæ strenua sua virtute jam dictos effectus præstant, in usum vocanda, cujus generis sunt infusa & decocta ex aperientibus, resolventibus, discutientibus & excretionem promoventibus, vel ex aqua sola vel vino permixta parata v. g. radice rub. tinctor. graminis, asparagi, petroselini, pimpinellæ, aristolochiæ, curcumæ, cichorei, glycyrrhizæ; additis postea rhabarbaro, trochiscis de agarico, tartaro tartarizzato, terra foliata tartari vel sale polychrestum & syrupo de althea Ferrellii. Quæ decocta, si convenienti dosi & longo satis tempore in usum ducuntur, in hisce affectibus debellandis magna vi gaudere, experientia & multis observationibus evicti sumus. Clariss. SYLVIUS in *prax. med. lib. I. cap. 45.* & ex eo Celeberrimi nominis Itali medici LANCISIUS, item BIANCHI inter medicamenta calculos biliosos specifica quadam vi dissolventia, decoctum radices graminis, graminisque succum mirifice laudant atque commendant, hac potissimum ducti ratione, quod boves & oves mense Maji, quo gramine viridi vescuntur, sensim ab omni crusta lapidosa liberentur, quæ tempore hyemali, ubi feno nutriuntur, in eorum folliculo fellis concrefcere suevit.

§. V.

Præter hæc radix parvæ bravæ haud

decocto
radicis
graminis.

ita diu ex Brasilia in Europam translata ad drachmas duas in lib. una aqua leniter decocta, potum admodum salutarem in omni calculo etiam in asthma humido præbet, si tertia ejus pars tribus singulis horis cum pauxillo sacchari tepide bibitur: hac enim ratione icterum felleum cum torminibus & ingenti dolore stipatum intra 24. horas discussum in *l'Acad. Royales des Sciences Anno 1710. p. 76.* legimus.

§. VI.

Nonnulli etiam millepedes vivos vino infundendos & siccatos in pulverem terunt & hos ipsos cum salibus neutris, ut sunt terra foliata tartari, sal polychrestum, tartarus vitriolatus & tartarizatus, solutio oculorum canceri, parca & refracta dosi ad obstructos hepatis meatus expediendos & ab omni biliosa amurca liberandos maximi faciunt. AVICENNÆ vero cura, uti in ictero chronico, a veteribus medicis magni semper habita est, ita etiam eam in iis, quæ in meatuum biliariorum obstructione & bilis ad concoctionem ciborum necessarij præpedito affluxu, consistunt vitiis, locum habere posse haud dubitandum est. Vetusissimus vero hic auctor lumbricos siccatos cum vino albo & saccharo ad saporis gratiam sumtos plurimum laudat, vel etiam horum pulverem cum syrupo de byzantiis in pilularem redigit formam & crebrius vesperi propinat, postridie superbibendo serum caprillum, ex lacte a capris, herbis prius aperientibus, fœniculo, apio, petroselino, rusco, lupulo, eupatorio, asparago, nutritis desumpto, relicta ejus caseosa substantia paratum. Ceterum externis quoque leniendis gravioribus symptomatibus occurrere e re erit. Faciunt huc plurimum epithemata hypochondrio dextro applicata, quæ ex floribus chamomillæ vulgaris & Romanæ, herba scordii, absinthii & cardui-benedicti, aqua florum sambuci & vino rubro præparantur, si frequentius de die renovata admoveantur.

Radix
parvæ
bravæ.

Pulvere
millepe-
dum.

Cura
Avicennæ.

§. VII.

S. VII.

Ultima
Spes in
aquis
medica
tis.

Hæc vero omnia quando inaniter, & incassum longo tempore usurpata fuerunt, ultimo tandem spes est sanitatem recuperandi in aquis medicatis naturalibus tam thermalibus quam etiam sic dictis acidulis; inter quas celebrioris famæ & effectus sunt thermæ Carolinæ, Aquisgranenses, acidulæ E. granæ, Pymontanæ, quibus certe magna, & efficax virtus inest rebelles chronicas, quæ ab obturatis & crasso humore sæctis visceribus præsertim hepate proveniunt, persanandi passionibus, si corpore prius probe præparato, soluta nempe plethora, vel cacochymia attemperata, debito regimine tum interne tum externe adhibentur.

Cura præservatoria.

Præservatio
li-bero sã-
guinis
circulo
per vi-
scera
obtinetur.

Cum in superioribus dilucide satis ostensum sit, quam gravia, & sæpius funesta calculos felleos, præsertim si exitum per angustos & valde seniles canales nerveos moliuntur, excitent symptomata; circumspæcti nunc erit medici, ut, ubi in corpore ad eos progignendos dispositionem invenerit, id omnibus modis impediatur. Quod nostra quidem sententia vix rectius, & meliori successu fieri poterit, ac si diligenter ad progressum, & cursum sanguinis per mesenterium, per viscera abdominis in primisque per hepar attendat, an liberille ac integer, an vero difficilis, & præpeditus sit; quandoquidem ex hoc, tanquam ex fonte sicut plurimi hepatis morbi, ita etiam calculosa concretiones in hoc viscere proveniunt. Nam quo spissior est sanguis, & serum multis glutinosis partibus refertum, eo bilis ad coagulationem magis prompta acque proclivis est: & quia graves illæ chronice passionibus, cachexia, hydrops, icterus, asthma hydropicum ex retardato sanguinis per hepatis viscus progressu identidem nascuntur, non mirum est

in corporibus quæ ejusmodi morbis defunguntur, passim id testantibus observationibus, concreta calculosa in folliculo felleo vel etiam ductibus biliariis inventa fuisse.

Quicumque itaque ex Medicis hos morbos prudenter avertere vult, is ejusmodi remedia præscribere, & in usum ducere debet, quæ in genere morbis, qui ex vitio hepatis nascuntur præcavendis dicata sunt, ejusmodi sunt fontes medicati & minerales, item potus diluentes, ut serum lactis cum convenienti regimine, sufficienti motu, & exercitatione corporis usurpatis, necnon medicamenta quæ tenaces viscidos humores dissolvunt, & acidum, quod fere omnis coagulationis principium est, destruunt, uti sunt decocta ex radicibus quinque aperientibus, præsertim si cum sale polycræsto, terra foliata tartari, nitro acuantur, item elixir temperatum viscera- le cum æquali parte essentia rhabarbari saturatæ permixtum, cujus frequentem usum in ejusmodi morbis hepatis præcavendis non modo tutissimum sed & efficacissimum semperprehendimus. Præterea tempestive instituta sanguinis missio, potus sufficiens, temperatus & modicus victus, parciore cerevisiæ crassæ, vini, spiritus vini ac calidorum medicamentorum ac purgantium usus, sicuti nunquam non a molestis, & chronicis passionibus, ita etiam a præfatis hepatis morbis corpus egregie vindicant.

ENARRATIONES
MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Vir generosus sexagesimum, & sextum jam supergressus annum sanguine, & succis plenus, laetæ & vinosæ diætæ assuetus, jam fere per decem annos dolores modo ex calculo, modo podagricos est expertus. Ante aliquot annos imma-

Quæ huc
faciunt.

Calculus
fellei
in ple-
thorica
Famæ
sect. ex-
person

nes dolores acceperunt circa vesicæ regionem cum ingenti gravitatis ibi sensu, qui suscepto corporis motu augebatur. Aderat simul titillatio circa pubem & perineum, & veluti stillicidium sequebatur urinæ, ut vix potuerit inhiberi: stimulus quoque ad alvum, deponendam persentiebatur, atque urina prodibat alba, turbida, cui sedimentum mucosum inerat; interea dolores, nephritici & podagrici conquiescebant. Æger immensis fractus doloribus & viribus sensim privatus ac emaciatus tandem supremum diem obiit. Dissecto post mortem corpore, lapis in vesica 8. uncias pendens inveniebatur, & pelvis renis sinistri, lapidem firmæ instar marmoris consistentiæ drachmas 6. pondere habentem involvit; in cystide vero fellis plus quam 70. minoris vel majoris magnitudinis calculi deprehendebantur, quorum nonnulli tam pulchre lævigati, politi, variegatique erant coloris, ut jaspidium instar annulis aureis a curiosis includerentur.

Epicrisis.

Retulerunt mihi de hujus egri statu, quod averfatione quadam naturali nunquam venæsectionis remedium passus neque etiam inclinante ætate, sanguinis excretionem natura molita fuerit, quam tamen in juventute per nares frequentius fuit expertus. Relatum quoque accepi, quod pater ejus podagricis & nephriticis doloribus sæpius fuerit tentatus. Quibus circumstantiis probe animadversis, haud sine ratione colligi poterit, nimiam sanguinis & succorum exsuperantiam, in corpore, per nativitatem hæreditario quasi jure imbécillitatem ad calculum trahente, præsertim sub quieto reddito vitæ genere & intemperantiori vini usu, adeo numerosæ calculorum concretioni, non modo qui in vesica & renibus, sed & fellea cystide delituerant, primam originem & causam subministrasse. Sententia, in hac ego confirmo exemplo celeberrimi nominis Ar-

chiatræ, qui cum per totum vitæ cursum abstinere ab omni sanguinis missione, per plures annos calculosa nephritide laboravit, cui tandem accessit ictericæ; ad quam tollendam dum præscriberentur mixturæ viaperiente & laxante pollentes, septem per anum calculos exclusit. Ex quibus demum id in usum præservatorium ad dictos morbos avertendos colligere licet, quod vengsectio in statu plethorico neglecta, ad procreandos dictos aditum patefacere possit morbos, tempestive autem admissa, corpus ab iis vindicari queat. Discere etiam id ex commemorata morbi historia licet, plures in fellea cystide calculos sine incommodo & dolore consistere posse, modo non affectent exitum per angustos canales, quorum nimia, & violenta distensio tot gravissimorum & pene lethalium symptomatum vera & genuina causa unice evadere potest.

OBSERVATIO II.

Primarius hujus urbis civis, sexagesimum jam quintum agens annum, ictero & tumore hydropico laborabat. His plura remedium genera frustra opponebantur. Tandem medicus hujus loci infusum corticis medii sambuci ex vino, paulo largiori porrexit dosi: inde factum, ut a medicamento & vomitiones & alvi dejectiones strenue concitarentur, & quod valde erat notabile, per ipsum vomitum successive numero viginti lapides ex flavo viridis coloris, diversæ magnitudinis, valde latæ superficiæ, figuræ tam quinquangularis quam angulosæ, drachmam vel unam & dimidiam ponderantes, quorum ego adhuc aliquot in rarithecio meo recondo, rejecti fuerunt; idque sine præcedentibus lateris dextri torminibus. Cessavit inde quidem icterus, sed remansit tumor hydropicus, qui etiam augmentum sumens, laborantem e vita sustulit.

*Calculi
felici
in hy-
dropico
& icte-
rico,
vomitu
rejecti.*

Epicrisis.

Id maxime præfatio in casu memorabile atque consideratione dignum videtur, quod sine atroci dolore præcedente, ex tam angusto nerveo canali, qualis est cysticus, tot numero lapides tam insignis magnitudinis & figuræ potuerint propelli. Ego itaque in hanc deveni meditationem vel potius conjecturam, quod in ipsius duodeni flexura ejusmodi lapides a bile crassiori & terrestriori successive concreescere & progigni potuerint. Nam quod in ipsis intestinis, præsertim ubi in flexuram abeunt, varia formæ & magnitudinis calculi ex præterlabentibus humoribus apponi & compingi possint, id non pauca a fide dignis auctoribus memorata exempla testatum faciunt. Neque prætereunda hanc in rem est animadversione dignissima observatio, quam **CEL. LUC. SCHROECKIUS, M. N. C.** Dec. 1. ann. 9. inseruit, ita se habens: *mulier annorum septuaginta quinque de ventris terminibus, flatibus, ac aliis pathematibus hypochondriacis sæpius conquirens, respiratione subinde, ad suffocationis metum subsequenter animi deliquis suppressa, ita ut de vita ejus actum esse adstantes judicarent, subito in colo obitus persentiebatur dolores, sensim adeo incrementum, ac intestinum rectum lancinantes, ut præ atrocitate doloris disrupturam ani pertimesceret, donec tandem calculum valido conatu, divaricatis cruribus stando deponeret, ponderando unciam cum drachmis duabus, color erat castalinus eleganter levigatus & potius ex cinereo flavescens variegatus, ex lamellis aliorum calculorum more sensim concrecentibus constans; interna substantia meros ostendebat circulos striis intersectos; indicio haud obscuro, eum feces intestinale esse induratas. Pertinet huc quoque similis observatio **FERNELII** quam lib. 6. c. 9. de partium morb. & Symptom. prodidit, calculos in intestini coli, cæci valvulis fuisse repertos*

referens. In equis grandes lapides libram & ultra pondere æquantes, instar marmoris duos & politos, in flexuris intestini coli inferioris, *Altenburgi* & nuper in pago *Herrn-Gosserstadt* fuisse repertos, & mihi monstratos testari plena fide possum. Ceterum de calculis in intestinis progenitis **SYLVATICUS Cent. 3. Consult. 7.** it. **ZACUT. LUSITANUS li. 3. prax. admirand. obs. 133.** haud parum luculentum testimonium exhibent. Nihilominus non plane etiam incredibile est, in ductibus biliariis hepatis minimos felleos calculos primum posse hæere, sensim a præterlabente bile augmentum capere, & successiva horum ductuum ingenti dilatatione facta ibi diutius subsistere, donec per valida medicamenta fortiores systolen ductuum intendentia expurgentur: atque in hanc sententiam ob eam rationem deduci quispiam poterit, quod statim a rejectione lapidum per vomitum istertia sublata fuerit.

OBSERVATIO III.

Ante aliquot lustra artifex ensifaber per integrum ante obitum biennium de intolerabilibus & fixis moribus, doloribus, ardoribus circa præcordia in dextro hypochondrio, quasi ignitos in corpore aleret carbonem, conquestus est, qui totum sæpe abdomen acerbissimis tormentis occupabant, cum scædo faciei colore, animique deliquio intercurrente. Post mortem ejus vesica biliaria tota erat calculis repleta: nam ultra sexaginta sex grana, partim pisa, partim globulos referentia, bilis coagulata & lapidescentis continebat. Circumjacentes vero partes, præsertim intestinum colon, necnon pars duodeni cum pyloro, item ventriculi fundus scædo flavo colore tinctæ conspiciebantur, earum tunica exteriori corrota.

Intolerabiles dolores a calculis in cystido.

Epicrisis.

Sævi dolores & tormenta, quæ circa hepatis regionem in detro hypochondrio fixam sedem habent, nontam a calculo quàm potius ipsa bile, per poros, cum non liberum habeat exitum, transfudante, & partes circumjacentes arrodente, Legi meretur de hac re **STALPARTIUS van deer WIEL cent. 2. obs. 47.** qui in apertis infantum cadaveribus, ventris doloribus, nausea, vomitu, febre ac convulsionibus necnon cardialgia correptorum ventriculum non intrinsecus sed & extrinsecus bilis flavo colore infectum se reperiisse, fidem facit.

OBSERVATIO IV.

*Sævis
mi dolo
res in hy
pochondrio
dextro ab
amurca
biliosa.*

Aliquot abhinc annis requirebat a me consilium honesta femina quadraginta, & aliquot annorum, quæ a multo inde tempore pathematibus hysteriis cum suffocatione junctis erat obnoxia, quandoque etiam incidebat in icterum recidivantem modo longiori modo breviori tempore perseverantem, sub lauto victu, otio quoque maximam vite partem transigebat: vacuationes mensium, & hæmorrhoidum quibus subjecta erat, parcius & non statim tempore procedebant, corpusque ingravescere subito, & ex improvviso cœpit. Intolerabilem in dextro latere & sub costis spuris per sentiebat dolorem cum nausea, vomendi conatu, vehementi præcordiorum anxietate, spirandique ad suffocationem difficultate: circa scrobiculum cordis persistebat dolor vehemens pressorius, quietiam ad umbilicalem usque se extendebat regionem. Alvus erat obstructa, urina suppressa, pulsus cum estu celer, & noctu levi delirio corripiebatur, summaque aderat corporis jactatio, inquietudo cum extremorum frigore: quæ cuncta, per bi-
duum mala, & tormenta persistebant.

Supposito clystere feces instar albi græci secedebant. Datis pulveribus anodyno antispasmodicis, & infuso florum chamomillæ vulgaris, partibus calidis oleo amygdalarum dulcium alteratis, & fetu emolliente in vesica suilla loco affecto appposito, remissio symptomatum sensim sensimque facta, secesserunt feces naturali colore tinctæ, & ab dominis quoque dolorifica distensio atque inflatio, leni oborto sudore interjectis aliquot diebus fuit discussa. Sedato morbi impetu per vices potio, quæ constabat ex rhabarbaro, radicibus quinque aperientibus, radice curcumæ, summitatibus centaurei minoris, agarico trochiscato, terra foliata tartari, semine fœniculi, tartaro tartarificato, & nitro purificato ex aqua summitatum millefolii, & vino propinata. Ita sensim magna copia crassarum biliosarum fecum fuiteducta, ægri optata virium cum tolerantia. Quasitum a me fuit, quænam ad recidivam tam immanis dolorifici affectus præcavendum essent utilia remedia; & num instante vere acidularum potus conveniens sit. In responso ego causam atrocis hujus doloris, & insequentium symptomatum non quidem a lapide solido & compacto, sed a murca biliosa ductum cholodochum obdurante, & bilis ad duodenum progressum retardante reponendam esse judicavi, eam obrationem, quia mihi similes in praxi casus obtigerunt, ut ipsis calculis per sedem rejectis mox omnia gravia conquieverunt symptomata. Ego vero potum acidularum Egranarum, præsertim si calidæ bibantur, summe proficuum judicavi.

Epicrisis.

Male affectum in hac nobilissima agra jecur esse ibique sedem ponendam hujus subitæ, & dolorificæ affectionis, ex hisce causis judicandum censui: quia non semel sed aliquoties icterum perpeffa; dein quod sub

paroxysmo alvi scybala rejecta fuerint: tum, quod sub otiosa vita, & lautiori victu, præsertim ubi vacuationes per hæmorrhoides, & menses non rite succedunt, quam facile obstructiones in hepatis vasis, quæ calculorum generationi velificantur, fieri possunt. Et utut non semper mitescente malo calculi sub forma ejiciantur duri, & solidi, successerit tamen, quod materia biliosa tenax, ad concrendum valde apta, similem in obturandis ductibus effectum ac calculus verus, quando exitum per angustos canales molitur producere valet; quæ si ad cavitatem intestinorum delata cum reliqua vitiosorum saburra rejiciatur, dolor conquiescit. Quod vero hæc affectio morbosa comitem non habuerit icteritiam, inde deducendum puto, quod obstructio illius ductus non diu perseveraverit. Tandem etiam, & illud monendum existimo, quod calculi fellei, si minoris fuerint molis cum fecibus insensibiliter sæpius projiciantur.

offensam ferre poterat. Extrinsecus jecoris regioni epitema ex vino rubro, in quo torquebantur, herba absinthii, flores sambuci, & chamomillæ vulgaris, ac Romanæ, crebro imponebatur. Interdum emulsio ex seminibus 4. frigidis, amygdalis dulcibus & amaris, semine papaveris albi cum aquis florum confecta, per intervalla frequentius fuit propinata. Ita sensim mitescebant dolores atque symptomata, urina instar crassæ cerevisiæ rubra prodibat & alvus sponte aperiebatur, ac quod valde nota bile erat, feces secedebant albæ, tophaceæ, & calcareæ minus solubilem substantiam referentes, cujusmodi dejectiones cum difficultate per septimanæ fere spatium continuabant. Quod naturæ beneficium, leni laxante ex rhabbaro, manna, & cremore tartari secundavimus, subjunctis postea medicamentis temperate balsamicis. Ita intra mensis spatium cura fuit feliciter absoluta.

OBSERVATIO V.

Epicrisis.

*Dolor
fixus in
regione
hepatis
excreta
materia
saphæa
sedatus*

Aliquot ante annos, contumaci icteritia, Vir amplissimus annorum 50, tenerioris corporis, & melancholici sic dicti temperamenti, laborabat. Dolor fixus erat circa jecoris regionem lancinatorius & pressorius. Quotiescumque quippiam ore, sive alimentum, sive medicamentum assumebat, summa circa præcordia insequente anxietate, vomitu mox omnia rejiciebat. Totum corpus flavo sædo colore tinctum conspiciebatur, faciesque grysei coloris prodibant. Ego in consilium accitus, tum ad componendum, tum ad sedandum dolorem, & spasmus, tum ad roborandum ventriculum efficaciam alias remedia præscripsi, sed nihil opis tulerunt. Ex omnibus tamen arcanum duplicatum, minori sed repetita dosi, item liquorem nostrum anodynum, ex aqua cæraforum nigrorum exhibitum, citra

Nobilissimus hic tenerioris & melancholicæ constitutionis vir, in officio valde laborioso, quod sedentariam vitam atque ingentes mentis contentiones & fatigationes exposcebat, erat constitutus; & quum multo jam tempore ventriculi imbecillitate, & ex hac proveniente lenta febre laborasset, ceteris nihil proficientibus, tandem a me leni emetico hæc fuit evicta, quo ingens vitiosa & corruptæ bilis copiaeducta. Non mirum proinde est eum incidisse in talem hepatis morbum. Illud vero in hoc casu explicatu difficile admodum videtur, unde copiosa illa gypsea materia alvo exclusa prognata fuerit, ubi sedem habuerit, & unde ejus color albicans subortus? Si conjectura rationali tamen locus est, crediderim in ductibus hepaticis tam in principio hæsisse, productam ex bile terrestribus fixioribus

ribus particulis referta, pinguioribus vero oleosis destituta; quæ postea ad ductum cholodochum delata, cum obstruendo memorata concitavit symptomata; quandoquidem ego hac in sententia sum, multum biliosum humorem, ratione materiæ & ingredientium ex quibus componitur, pro corporum dispositione & maxime statu valetudinario variare, adeo ut varii generis impuritates ipsis sæpius immisceantur: & ab hac causa omni procul dubio etiam, tanta ratione magnitudinis, coloris & consistentiæ in calculis diversitas, & tam valde differens biliosi humoris actio & operatio nervosis partibus plus minus infesta ducenda & derivanda venit. Postremo illud hoc loco inferendum putavi, epithemata ex roborantibus & leniter discutientibus parata, extrinsecus regioni hepatis in istero pertinaci & aliis hepatis vitiis applicata robur & tonum huic visceri conciliando egregiam opem ac levamen conferre: quod crebriori experientia confirmatus scribo.

OBSERVATIO VI.

Acutissimus circa hepatis dolor ex calculo fellico.

Uxor Judæi quinquagesimum, & quintum ætatis agens annum, macilentæ & imbecillioris naturæ, animique diuturno mœnore ob calamitates domesticas sæpius perpeffas valde macerata, colicis pariter ac cardialgicis doloribus sæpius obnoxia, derepente a purgante assumpto, in acutum & vix tolerabilem hepatis regioni firmiter insistentem incidit dolorem, intercurrentibus intestinorum cum alvo adstricta doloribus, qui per intervalla remittebant & quiescebant. Accedebat septimo die icterus, foedo colore totum corpus perfundens. Quibus symptomatibus per mensem fere jactata, adeo privabatur viribus, ut morti propinqua videretur. Nil proficientibus euphoris, & quæ ab aliis præscripta erant medicis, petitum etiam a me fuit auxilium.

Iussiego primum, decoctum radicis curcumæ cum sale tartari & aqua paratum valde saturatum, cum cerevisia potui dari. Dein potionem laxantem ex mannæ uncis duabus, cremoris tartari drachma & dimidia, nitri purificati granis 12. olei amygdalarum dulcium uncia una semis paratam, mane per vias hauriendam præcepi, qua octo sedibus magna viscidorum & biliosorum humorum colluvies esteducta. Tum regioni dolenti vesica fuilla, olei calidi plena, ad demulcendam doloris sævitiam fuit admoda. Post aliquot dies dolores sensim mitescebant & ægra cum sanitate in gratiam rediit. Hoc paroxysmo, mitioribus tamen symptomatibus stipato, aliquoties postea per annum cum affligeretur, non præstantius unquam ac in dictis remediis auxilium invenit. Interea retulit mihi ægra, quod inter excrementa sæpius duriglobuli pisorum instar in paroxysmo & extra eum prodirent. Ceterum Halbestadium se contulit, ibique, ut intellexi, valetudinaria perpetua degit.

Epicrisis.

Fœminæ cachecticæ quam facile in morbos hepatis, icterum flavum & nigrum incidunt: neque mirum est huic visceri calculos ingenerari, præsertim quando non amplius tributum lunare persolvunt & mœnore afficiuntur. Ex curcuma petendi auxilium in hoc affectu permotus fui, ob historiam, quæ legitur in *Clave Pharmaceutica* B. mei Parentis & sic audit. Cum Clariss. Dominus Christianus Gueinzus, meritisissimus olim Gymnasii noster Rector p.m. aliquando acutissimis dextri hypochondrii doloribus usque etiam ad medicorum desperationem de restitutione in sanitatis plenum torqueretur. Medicis reliquis consultantibus ultro citroque de remedio aliquo appropriato huic affectui adhibendo, tandem D. D. BENEDICTUS OHEIMIUS medicus sine pa-

ri *si xus in* p. m. semi drachmam radicis curcumæ in haustu cerevisiæ calidæ butyraceæ propinavit, a cujus usu elapso bihorio dolores dicti non solum remiserunt, sed & per secessum ipso salvo lapilli aliquot subluteo colore splendentes in pelvum substratæ excreti fuerunt; quos quidam medicorum ex intestinis, ego autem ex felle folliculo secessisse judicavi. Elapsis duodecim & circiter annis post eadem perpeffus symptomata, sed defuncto tunc laudato D. OHEMIO p. m. & nullis excretis lapillis, in quos saulam mortis retero, hujus iter adiit. Potionem mannatam cum oleo amygdalarum dulcium sæpius conducibilem ad calculos etiam renales, si ureteribus firmius inhaerescunt, in vesicam promovendos deprehendi; qua non modo feces intestinelorum, sed & flatus, qui symptomata augent & iter calculorum præcludunt, bonis cum ægri rebus educuntur.

C A P. IV

De dolore & spasmo iliaco.

§. I.

Evolutio nominum

Inter graves generis nervosi morbos, qui mentem permolesta sensatione & corpus periculosis pathematibus excruciant, referendi omnino sunt sævi intestinelorum dolores, inter quorum numerum primas fere tenet, qui in ileo valde teneræ & sensilis texturæ consistit & vulgo passio dicitur iliaca. HIPPOCRATES dolorem ilei, quia causa ibi residet, vocat: Græci chordapson sive morbum chordium appellarunt; quia intestinum ægrotans ad chordæ similitudinem tēditur. Dicitur Latinis volvulus, quia intestina ex parte invicem convoluta apparent in defunctis. CORN. CELSUS tenuioris intestini morbum vocat.

§. II.

Est dolor intestinelorum tenuium acutissimus facile in inflammationem transiens, sub quo peristalticus eorum motus secundum naturam ad inferiora vergens violenter invertitur, atque in intestinis contenta atque assumpta vomitu rejiciuntur & extorquentur, ac nihil, neque flatus per alvum fortiter clausam, descendere potest, gravia post se trahens, & sæpe funesta symptomata.

Definitio.

§. III.

Progressus hujus morbi una cum symptomatibus ita adornatur. Præcedunt alvi obstructions, mox acuti & sævissimi prodeunt dolores, cum inflatione, distensione, duroque ad tactum tumore regionis umbilicalis. Alvus prorsus est constipata & constricta, adeo ut neque flatus nec excrementa per eam transmittantur; postea superius erumpunt flatus & primum biliosa ac pituitosa materia, antecedente nausea, crebro vomitu protruditur, spiritus est difficilis & quicquid cibi vel potionis assumitur, tametsi id intro descendat, paulo tamen post, quia transire inferius nequit, iterum vomitu redditur, feces subrubræ, non absimiles stercoribus, cum sædo sæpe halitu ejiciuntur. Summa sequitur virium prostratio; calor præternaturalis, pulsus durus & contractus cum immodica siti, urina rubra est & difficulter redditur. Cum ad extrema ventum est, accedit singultus, delirium itemque nervorum distensio, sudore frigido perfunditur corpus, & atroces convulsiones ac lypothymia vitæ sapius finem afferunt. Ipse HIPPOCRATES lib. 3. de morb. ita exprimit volvuli generationem: resiccatur intestinum & præ inflammationis caliditate obturatur, ut neque flatus neque cibi pertranscant, sed venter durus sit, & quandoque vomant primum mucosa, dein biliosa, postremum stercus.

Morbi processus.

§. IV.

§. IV.

Anato-
me ilio-
forum. Per dissectionem hoc morbo defun-
ctorum, ileum inter se convolutum, &
in una & altera parte, ubi mali sedes,
inflammatum ac sphacelosa putredine
corruptum apparet, & supra inflam-
mationem ilei pars magna ab hac labe
libera, flatibus adeo turget, ut ipsum co-
lon amplitudine interdum superet.

§. V.

Ratio
forma-
lis. Ratio formalis hujus mali consistit
in inverfo plane tunicarum intestina-
lium nerveo-muscolofarum motu per-
istaltico, a fortiori coarctatione, angus-
tia, & clausura in intestino ileo facta,
qua nihil ad inferiora transmittitur.

§. VI.

Causam
præbet
hernia. Plerumque hujus miseræ ac dolori-
ficæ passionis causam præbet hernia
scrotalis vel inguinalis, quando intesti-
ni ilei portio intra processus peritonei
eo impellitur, ubi illi in viris ad scrotum
abeunt, in feminis vero uteri ligamenta
rotunda penetrant. Jam vero notum ex
anatomicis est, hos processus, dum mu-
sculos abdominis perforant & transeunt,
certis quas angulis aut gradibus hanc
facere penetrationem, ita ut, cum unum
musculum perforarunt, intra eum & se-
quentem aliquantulum progrediantur,
antequam alterum pro ulteriori itinere
transeant: sapienti naturæ consilio, ut
eo minus promte aliquid ad scrotum
vel inguinalem regionem extra abdo-
minis cavitatem prorumpat. Si vero
cum violentia id fiat, ut eo ilei pars di-
labatur, annulique nimium dilatentur;
facile contingit, accedentibus præter-
tim aliis causis, ut pristinum locum re-
petere nequeat: atque sic firmiter ibi in-
hærescat & incarcerata sit, omnemque
contentorum transitum plane impe-
diat.

§. VII.

In feminis res est majoris periculi

cum processus ibi sint angustiores, &
difficilius prolapsa intestini portio re-
ponatur, & licet in nonnullarum ingui-
ne tam exiguus tumor ut vix fabam ex-
quet, protrudatur, tamen sævissimam
hanc passionem invehere potest. In her-
niis scrotalibus minus est periculi quo
major intestinorum est prolapsus. Vi-
dimus non semel sed sæpius vel tertiam
intestinorum partem miro, & magno
tumore in scrotum descendisse, sine ul-
lo succedente passionis iliace periculo,
quia transitus contentorum commo-
dius & facilius tunc fieri potest.

§. VIII.

Præter hernias, occasionalem huic
sævo malo producendo dat frequentius
intestini ilei mutuus ingressus sive in-
tus susceptio, quæ per sectionem mor-
tuorum venit in conspectum. Et ut ut
nonnulli auctores hanc plane negare &
pro impossibili habere velint, contra-
rium tamen testantur experientia &
observationes: inter quas attentione
plane digna est Cel. PEYER in *tr. de*
glandulis intestinalibus relata de se-
ctione fæminæ vulvulo extinctæ, quæ
ita habet: *patefacto abdomine ileum a-*
licubi plane constrictum atque veluti in-
jecto laqueo strangulatum vidimus; ni-
mirum portio ejus quatuor digitos trans-
versos longa, plurimum vero contracta
ac angustata intra proximæ portionis su-
perioris cavitatem prorsus abscondita
latebat. Simile quid a Cl. SYLVIO in
praxi Med. li. i. c. 15. descriptum est. Et
talis ingressus in puella simili morbo
extincta idem PEYERUS tribus di-
stinctis locis, præsentibus nobilissimis
Medicis Hardero & Brunnero, ostendit.

§. IX.

Genesis hujus phænomeni, licet
prima fronte paulo difficilior videa-
tur; non tamen omnem conceptum
transcendit: nam si una portio ilei
vehementer constringitur, fit ut in
vicinam flatu distentam cum impe-
tu intrudatur. Talis ingressus non
modo maximi doloris, sed & in-
flammationis esse causa potest, quæ
compressa, & constrictis vasibus ilei
una

que in
feminis
pericu-
losior.

causa
etiam
mutuus
ingres-
sus

Quomo-
do is
genera-
tur?

una cum mefenterii portione exoriri debet. Dein etiam fphacelatæ ejusmodi partes in fectione reperiuntur: & notabilis eft casus quem LAZARUS RIVERIUS *Cent. 3. Obf. 26.* prodidit; ubi in difsecto cadavere ileum in fine suo tribus complicationibus convolutum, & quali compactum in unam massam deprehendit, quæ tota sic convoluta portio gangræna erat affecta, una cum mefenterii proxima parte, reliqua intestina erant amplissima & flatibus mire distenta.

S. X.

Et quæ
ad id
confer-
vans.

Ad funestum talem intestinorum ingressum qui causam ileo præbet, plura alia implicita mala conferre possunt: & restantur diversorum Auctorum observationes, a lumbricis in ileo detentis, & dissectis cadaveribus repertis, si morfu dolores efficiant, iliacam passionem fuisse productam. HENRICUS ab HEER *Obf. 24. p. 214.* puellam secuit ab epilepsia iliolum factam vermesque evoventem, in cuius ilei, circa finem, quinque complicationes vermium invenit, aliæ infernæ sursum reperebant, aliæ supra deorsum complicabantur. Et in M.N.C. *Decur. 2. ann. 5. obs. 19.* de femina triginta annorum refertur, quod ileo correpta cum facie liquida evoemerit 16 lumbricos teretes robustissimos, & animam sub frigido sudore efflaverit. In medio intestini ilei membranæ cuculli ad instar extensæ videbantur, & foramen grossi magnitudine tenuissima membranula exterius tectum. Utrimque vero intestinum unius digiti longitudine, duodenum autem duorum digitorum transversorum latitudine nigrum, & gangræna corruptum viscebatur. Eandem morbi causam etiam confirmare, & adstruere videtur LOMMIUS *lib. 2. obs. Medic.* dum ait: *si ad extrema ventum est, subinde lumbrici evoventur.*

S. XI.

Neque inter causas antecedentes, quæ ileum excitare possunt, atque non modo stricturam, & coarctationem ipsis intestinis inferunt, eaque ad inverfam peristalticâ motionem irritant, excludenda sunt venena, item purgantia acriora nec non emetica, præsertim si jam labe, & vitio quodam intestina laboraverint. Ita CÆLIUS AURELIANUS, qui præter Hippocratem optime de acuto hoc tormento quod Græci ileon appellant scripsit, inter causas, venenum potum aut cibo datum nec non fungos comestos refert. Et ALPINUS *de method. pag. 313.* de Guilandino memorat, quod e colica dolore a devoratis catapotiis, & hiera ad semi unciam, in ileon, quo extinctus est, inciderit. Neque nos tali in casu largiorem pilularum quæ aloen recipiunt, usum probare possumus, utpote quæ post operationem non modo intestina exsiccant, sed & uberiorem sanguinis ad illa affluxum procurant, ut hinc etiam, secundum nostram observationem intestinorum in hac vel illa parte coarctationes, quæ liberum excrementorum transitum inhibent & ad dolores colicos disponunt, efficiant.

Inter
causas
venena
&c.

S. XII.

Neque ex numero causarum passionis iliacæ obturationes intestinorum præsertim tenuium omittendæ veniunt, quas alimenta sicca, constringentia, vel humido non satis diluta excitare consuecunt; inter quæ testantibus observationibus a Medicis passim notatis, frequens panis sicci, & bis cocti, spirarum, castanearumque esus, pira & poma maxime cydoniata, fructus immaturi & acerbi, in magna copia si devorentur, magnum momentum conferunt, præsertim si vita sedentaria, moror animi, qui omne robur, & tonum ventriculo, & intestinorum canali subtrahit, vel parvus potus, accesserint.

Necnon
quæ in-
testina
obtur-
vans.

§. XIII.

aut in-
stina
crassa
dissen-
dunt.

Præterea intestina crassa a scybalis diutius retentis obstruata & obturata acerbam hanc passionem, dum nihil, quod ore assumitur, transmittunt, ingenerare possunt, præsertim, quando ex pudore aut loci defectu, vel alia ex causa stimulus ad alvum deponendam reprimatur & cohibetur. Accumulatur hinc maxima excrementorum copia, quæ postmodum tunicas intestinales tam violenter distendunt, ut vis earum elastica, systaltica & expultrix plane cesset atque deficiat. Hæc dum cogito, in mentem mihi venit ante aliquot annos a celebri quodam Archiatro Regio ad me facta relatio, quod nimirum Celsissimus Princeps, ex nimia cohibitione & retentione sæcum, iliacus factus fuerit; in cujus post mortem dissecto corpore intestinum colon scybalis totum repletum & disruptum in una parte inventum est, atque tanta scybalorum moles deducta, quæ pondere circiter viginti libras æquavit. Neque attentione indignum est, quod HENRICUS AB HEER in obs. pag. 54. narrat, se præsentem, dum ileo demortui abdomen dissecaretur, sponte intestina crepuisse cunctorumque adstantium vestes insigniter commaculasse, cum impetu erumpentibus, & explosis scybalis.

§. XIV.

ira quo-
que

Ex ceteris vero omnibus causis antecedentibus, affectus iræ, præsertim si vehementior fuerit, ad iliacam passionem producendam, & quidem facilius in iis, qui vitio quodam intestinum laborant, aut herniosi sunt, magnam habet potentiam. Neque deficit ratio: nam ea est natura ac indoles hujus affectus, ut nervosas maxime partes spastice convellendo operationem suam exferat, inque partibus etiam imbecillioribus, ad quas merito extra abdomen prolapsa intestini portio pertinet, quam facile, ob copiosorem sanguinis

affluxum, stagnationem & stasim, ex qua demum oritur inflammatio, producat.

§. XV.

Quæstio nunc occurrit curiosa ac non levis momenti: an nimirum, ut communis fert sententia & veterum etiam medicorum assertio est, in nostro morbo, præsertim quæ ab incarcerata hernia, vel a mutuo intestini ilei ingressu sit, stercora per os evomi possint? Dubitandi non levis ratio in eo posita est, quod primo per coli valvulam, qua ilei ingressus in cæcum, & colon munitus est, sæces non possint relabi & regurgitare: dein, quod nulla ratione concipi possit, quomodo per constrictam & firmiter inclusam in hernia tenuem ilei partem stercora penetrare queant. Ego quidem non in totum rejicere volo testimonium medicorum probatissimæ alias fidei, sed tantummodo id, quod ipse in aliquot vidi & observavi subjectis hic adducere volo: videlicet rejectam quidem vomitu fuisse materiam, quæ colore subrufo, & externa specie liquidas alvinas sæces referebat: quandoque vero ipsa rejecta & collecta materia naribus fuit excepta, nullus plane fetor vel gravis odor se prodidit, ut potius assumtarum rerum odorem habuerit, præterea & ipsa quasi ebulliens cum spuma apparuerit. Nihilo minus ego haud negaverim, quando nec ab incarcerata hernia, nec a convolutione intestinum, sed a sola spastica ilei strictura dolor fuerit ortus, intestina vero crassa, rectum & colon, validissima simul spastica strictura laboraverint, posse hac ratione sæces valde liquidas, & ut alii observarunt, clysteres per coli valvulam ad superiora penetrare. Ceterum hanc de stercoribus vomitu in hoc malo rejectis observationem ulteriori & accuratiori medicorum animadversioni atque examini commendatam velim.

An ster-
cora en-
vomi
queant?

§. XVI.

S. XVI.

Prognosis. Quod attinet ad ipsam prognosin, spes salutis superest, quamdiu non adest inflammatio & elyteres in alvum recipiuntur, & redduntur, dolores quoque locum mutant, neque dolor & vomitus assiduus est, sed per intervalla urgent, atque malum ab obstructis intestinis a contentis facibus, enatum fuerit. Major adhuc spes est, si medicamentum ore sumtum laxans alvum perumpens dejectionis initium facit. Si vero inflammatio jam præsens, quæ ex febre, vehementia torminum, urinæ suppressione, pulsu duro, & celeri, siti inexhausta, jactatione corporis & summa virium prostratione atque extremorum frigore, dijudicatur, parum spei superest. Repentina vero & omnimoda doloris cessatio, summus virium lapsus cum pulsu debili, animi dejectio, scetoris, inflammationem abesse in sphacelum certo denunciant. Quod restat, id sciendum est, quod grave hoc malum, si inter initia, ad avertendam inflammationem, & dolorem sopiendum congrua apponatur remedia ad duas vel tres hebdomades, antequam prorsus conquiescat, possit produci.

CURATIO.

S. I.

Tempus attendendum. Si ullo in morbo temporis momenta attendere & observare juvat, profecto in morbo iliaco sanando id necessarium esse existimo: nam is ipse tantæ est vehementiæ, ut intra tres quandoque dies satis validum hominem, nisi cita opem succurratur, enecare possit. Quando vero quævis momenta temporis præcipiti gradu aufugiunt, subinde juvandi occasionem secum arripiunt: & valet hic egregium illud HIPPOCRATIS monitum practicum, quod lib. 1. de morb. medicinam qui faciunt, graviter inculcat, his verbis: *Si unquam aliquis in ullo morbo utilitatem attulit, eam ju-*

sto tempore attulisse necesse est. Quo circa, si ullo in affectu certe in hoc diro, præcipiti & periculi plenissimo, medicus peritus statim accersendus est, cui nihil prius, nihil posterius curæ cordique sit, quam ut sævissimo dolori, qui inflammationis & mortis etiam causam præbet sufficientem, per convenientia tam interna quam externa remedia sublevando perspiciat.

S. II.

Qui in veterum medicorum Græcorum lectione paulum versatus est, is facile deprehendet, eos sollicitè & accurate admodum partium nervosarum affectus inque primis dolores, tum quod ad eorum historiam, tum ad curationem pertinet, descripsisse; non ex alia sine dubio causa, quam quod ob regionum præcalidarum, vitæ, & victus intemperati rationem ejusmodi morbi sæpius occurrant & opem medici requirant. Videbimus itaque quomodo & qua methodo HIPPOCRATES hujus mali curationem instruxerit & adornaverit. Describit hanc ipsam lib. 3. de morb. §. 15. Jubet hoc in affectu alvi apertionem tentandam per glandem satis longam ex melle paratam, quæ anteriori parte felle taurino oblinatur, & bis ac ter submittatur; quo combusta, ut inquit, stercora circa rectum intestinum contenta educantur. Post hæc clysterem adhibendum docet. Et ulterius addit: *sin minus hæc opem serant, folle fabrili in ventrem indito flatus immittantur, a quo & ventre & intestini contractionem distendere oportet: dein extracto folle, clysterem applicandum, qui non ex calefactoriis, sed ex his qui stercora dissolvunt ac colliquant parandus est, luadet; postea obturata per spongiam sede in aquam calidam laborans confideat, continens clysteris infusum; & addit: si hoc infusum suscepit, & rursus dimiserit sanus evadet.* Annectimus quæ venerandus senex alibi scribit: *Supernum ventriculum quam citissime pur-*

Methodus curandi Hippocraticæ

gato, ac sanguinem de capite ac cubitis detraxito, ut superne alvus calefcere definat, & partes supra septum, transversum frigesfacito, excepto corde. Infernas autem calefacito, homine in folio aquae calidae collocato, ac semper oleo illito.

§. III.

Methodus Cal. Aures. CÆLIUS AURELIANUS preclarus non minus Medicinæ scriptor l. 3. locut. passion. c. 17. in ilei tormento, quæ sequuntur remedia proponit atq; commendat. Per clysterem nimirum oleum calidum purum, vel aquam cum æquali parte olei dulcis & cum hybisco, per quem altheæ radicem intelligit, coctam donec aqua fuerit consumpta, ut olei pinguior natura mucilaginis radicis temperetur, ano infundendam esse proponit. Vesicam quoque calidam ex oleo semiplenam, item mediocrem vaporisationem pro mitigando dolore parti morboſæ applicandam jubet. Præterea si hæc nihil perficiant, folliculo artemisiæ araria immittendum, inquit, ventum per podicem, quo distantia ventris atque intestinorum replicatis folliculis fiat: & tunc statim adhibendum clysterem probat. Detraçto supradicto folliculo, podicem cum spongia deobstruendum præcipit. Ceterum hoc affectu laborantem fovendum esse loco mediocriter calido atque lucido, adhibita requie cum silentio, & abstinentia cibi usque ad triduum, potum quoque parcum dandum imperat; cavendumque esse monet, ne externa & cataplasmata apponantur, quæ gravitate & pondere dolorem inferant. Nos vero curandi hanc veterum methodum non possumus improbare, sed potius laudamus, modo convenienti tempore, & ordine suscipiatur. Directa enim quam maxime est ad alvi secessum procurandum & ad stricturam intestini crassi spasticam, quæ huic obicem ponit, removendam, pariter etiam ad inflammationem in locis superioribus, aqua summum imminet vitæ periculum, abarcendam,

Nos ante omnia ad primam mali causam & originem in curatione administranda respiciendum ducimus.

§. IV.

Igitur, quando causam mali incarcerationis hernia præbet, quod ut plurimum fit, prima & præcipua cura esse debet, ut prius emollita intestini prolapsi portio, si non sponte retrocesserit, in suum locum reponatur. Quod ut facilius ac promptius contingat, primo clysteres applicentur singulis bihoriis, ut flatibus abdomen depleatur: dein pinguibus & oleosis pars affecta erit emollienda; quo fine vesica suilla axügia humana vel canina semiplena, parti affectæ applicari & totum quoque abdomen omento ex animante ut vitulo defumto, vel si non fuerit ad manus, linteo mundo oleo raparum vel lini calido immerso regi potest. Postea supinus æger locari debet, ventre & abdomine paulo eminentiori, capite vero decliviori: & sic cruribus diductis, chirurgus manu oleo amygdalarum inuncta, intestinum scroto prolapsum, molli contractu & intropulsione sensim digitorum adminiculo facta, in abdomen reponere tentet, ita tamen, ne intestinum complicitur, vel ullo modo lædatur: nisi enim tempestive repositio herniæ fiat, siue sit in inguine, siue in scroto, siue cruralis hernia fuerit, quam facile inflammatio in sphacelum definens supervenire potest; quando videlicet sanguis, ob coarctati & occlusi ac quasi a tendinibus abdominis strangulati ilei portionem, per vasa sanguinea compressa regredi nequit, is restagnat atque in sphacelofam putredinem abit.

§. V.

Præcedenti non posterior in hoc affectu esse debet indicatio, ut atroces, & intolerabiles dolores convenienti medicina sopiti conquiescant.

Nam

*Si causa
sa ilei
hernia,
ca re-
ponen-
da.*

*Dolores
sedan-
di.*

Name ea est doloris vehementissimi vis ac potentia, ut lege confortii, quod partes nervosæ inte se habent, gravia illa symptomata, vomitus, singultus, anxietates, assidua vigilia, febris, delirium, virium exolutio, inquietudines, neque minus strictura totius canalis intestinalis usque ad inferiora ipsumque anum, tremor quoque extremarum partium atq; urinæ difficultas inde pendeant: quæ cuncta sedato dolore mitescere & placari solent. Ego itaque in ejusmodi præcipiti casu cum singulari fructu, & non sine summo levamine nullo non tempore aquam menthæ leniter spirituofam, quæ etiam in seleni vi anodyna gaudet, cochleatim singulis horis cum 10. vel 15. liquoris anodynæ mineralis, duobus vel tribus laudani opiatum juxta Helmontii methodum parati liquidi, guttulis remixti porrigere soleo. Exterius quoque ad singulum, & vomitum compescendum epigastriacæ regionis emplastrum ex theriacæ veteris, & olei nucis moschatæ expressi æquali portione, additis oleo menthæ, & camphora concinnatum, suavi imponendum. Sedato vomitu vel etiam singultu, feliciore cum fructu & successu clementer laxantia, ex manna, cremore tartari, amygdalarum dulcium oleo retineri, & operationem suam exferere possunt; videlicet quando ex diutius retentis excrementis in intestinorum flexuris, malum oritur.

§. VI.

Neque inter medendi indicationes neglectui haberi debet, quod inflammatio omnibus modis sit avertenda, quia hæc tandem in sphacelum abit & mortem infert: siquidem testantibus id passim observationibus, nullus facile iliaco absq; sphacelatione intestinorum perit, siue illa fuerit ex hernia, siue convoluzione, & mutuo intestinorum ingressu subnata. Ad hanc vero declinandam, præter clysteres & externa emollientia, interneque data anodyna, quæ dolores, spasmorum

Hoffm. Syst. T. IV. P. II.

non modo, sed & insequentis inflammationis febres egregie sedant & demulcent, venæ sectio magnam vim habet; quam ipse etiam HIPPOCRATES ad febrim sedandam, & impediendam loco cit. commendat. Et CÆLIUS AURELIAN. quoque loco cit. phlebotomiam ad dolorem levandum magni facit. Uterque auctor in cubitu eam instituendam esse monet. Nos in pede, in sexu præsertim sequiori, eam utiliter celebravimus. Est vero sanguinis missio eo magis utilis ac necessaria, imo reiteranda, quæ major sanguinis abundantia in vasculis deprehenditur.

§. VII.

Deinceps ad æstum febrilem, & inflammationem reprimendam, sicut nunquam non nitrum deparatum omnia remedium genera exsuperat, ita etiam in hoc morbo locum invenit commodissimum, si pro dosi 6. vel 8. grana cum pulvere Marchionis permixta, addita interdum quarta, pro dosi, camphoræ grani parte, in decenti vehiculo per intervalla porrigantur. Tum quoque quam utiliter pulvis nitrosus antispasmodicus in emulsione ex amygdalis dulcibus & amaris, semineque papaveris albi, & aquis paregoricis composita, potest exhiberi. Exterius ad arcendam inflammationem partes dolentes, linimento, quod ex uncia axungie humanæ, & camphoræ drachma constat, debent inungi.

§. VIII.

Postremo, si malum omnibus jam laudatis, & expertæ virtutis remediis resistat, nec ullo cedere modo velit ultimum neque contemnendum auxilium in usu argenti vivi repositum est; quo etiam ipse ego, ut in sequentibus docebit observatio, bis feliciter usus sum. Neque etiam ullum facile reperiri hoc ipso præsentis & efficacius, quando mutui intestini ilei ingressus adfuerit, licebit remedium. Flores quidem novi, qui in exhibendo hoc re-

K 3 me.

medio valde sunt timidi, sed citra metus rationem: modo opportuno, & convenienti tempore id fiat. Sic enim RHODIUS *Observat. Medic. cent. 2. observ. 80.* testatur hydragryri uncias 5. cum melle rosaceo solutivo haustas deploratum iliacum sanasse. Libram dimidiam mercurii vivi impune sumtam, ilico alvum exonerasse, memorat HENRICUS ab HEER in *Observat. Medicinal. p. 56.* qui plures morti vicinos hujus præsidio restituit. Quid? quod integram ejus libram ZACUT. LUSITANUS *Pr. adm. lib. 2. observ. 35.* euidam Duci strenuissimo optimo cum eventu præscripserit. Ut taceam ejusdem libras aliquot in aqua sumtas, pluribus in iliaca passione periclitantibus, annotante PARÆO *Oper. Chirurg. lib. 20. cap. 38.* vitam servasse.

CAUTELÆ.

§. I.

Neque purgantia, neque clysteres validi admittendi.

MEMORI sane, circa hunc affectum, mente tenendum existimo, quod purgantia validiora alvum ducendi causa exhibere maxime perire sit insegurum; dolorum enim pariter ac spasmodorum augmentum, nec non symptomatum omnium exacerbationem nunquam non inferunt. Neque clysteres etiam ex valde calidis & carminativis concinnatos in usum trahere conducibile est; multo minus interne essentiae carminativæ stomachales vel vina medicata porrigenda: quippe hæc omnia ejus sunt naturæ, ut in colica quidem flatulenta, & quæ a causa frigida, ut cum veteribus loquar, oritur, levamen afferre possint; minime autem ubi morbus est acutus, & omnia in vehementi motu ac impetu constituta sunt.

§. II.

In defæctu viriû analæptica.

Ubi vero vires deficere incipiunt, & animi deliquia imminet, temperata analeptica omnino possunt usui, &

præsidio esse, quæ videlicet ex aqua cerasorum nigrorum, melissæ Turcicæ, liliorum convallium, menthæ, cinnamomi sine vino paratæ sunt; vel ipsum vinum generosum cochleatim porrigi debet.

§. III.

Si status plethoricus adest, venæ sectio statim instituenda, imo si opus est reiteranda. Et plurimum quoque attendenda erit docta & circumspicienda observatio CLAS. PASCOLII qui *Tom. 2. Oper. pag. 199.* ita eleganter & prudenter scribit: *Si adsit febris, si viscerum inflammationis indicia tamen si imminet, vena statim solvenda, in partibus potius infernis quam supernis. Hinc hirudines intestino præcipue recto admodum, mirum in modum profuisse ad ileum sedandum hæcenus pene semper observavimus; quum sanguis, qui ex vasis hæmorrhoidalibus profuit, partem affectam proxime oneret.*

Ubi plethora venæ sectio.

§. IV.

Quando usus argenti vivi internus utilis ac necessarius judicatur, ipsum prius probe depurandum, lavandum, & per corium trajiciendum est; dein non facile ultra libram vel dimidiam offerri decet, quod optime fit cum juscule pingui; tum, post ejus potum in latus dextrum aliquandiu æger decumbere, ut eo citius ventriculi orificio dextro egrediatur, & insuper, si vires id permittant, corpus ambulatione vel vectione movere debet, ut eo melius ad inferiora descendere possit. Cavendum vero, ne inflammatione jam præsentem, & viribus dejectis, hoc medicamento quis utatur, ne vulgus & adstantes, si pereat æger, ab hoc remedio, quod ab omnibus fere suspectum habetur, periiisse sibi vane persuadeant.

Mercurius vivus recte depurandus.

§. V.

Magna vero salutis & convalescentiæ in miserando hoc malo spes in clysteribus est posita, modo illi convenienti tempore & quantitate applicentur. Hi enim, si vehementi spasmus

Clysteres profunt.

mo

mo constricta sunt intestina crassa, fibras eorum crebriori injectione relaxatas & flaccidas reddendo, inversionem peristaltici motus inhihent. Et præstat tantummodo aquam calidam cum syrupo dialtheæ *Fernelii* permixtam non semel sed aliquoties, & si vires patiuntur, una die singulis bihoriis, & quidem primo statim die, ano infundere, ut stercora etiam liquidiora fiant.

§. VI.

Cel. Aurel. circa Topica monitū. Quoad prudentem topicorum usum, perplacet mihi CÆLII AURELIANI supra jamjam citatum a nobis monitum: qui a gravibus cataplasmatibus abstinendum esse docet, ne pondere & asperitate passio & dolores increfant. Sæpe enim tanta est ventris inflatio & distensio, ut nec tactum cum manu paulo validiorem ferre æger possit.

§. VII.

Alvo firmo clausa, foras conserit. Quodcumque alvus ob spasticas stricturas ita clausa est, ut nec syphonem, multo minus follem admittere aut recipere possit, tunc præstat forum temperate tamen calidum applicare & blandam ac successivam puri olei tepesfacti injectionem subtili syphone tentare, quo tunicae intestini recti valde coarctati & spafmo constricti hac ratione emollitæ, eo facilius postea, majorem quantitatem humorum per clysmā in se recipere queant.

§. VIII.

In declinatione morbi, balnea. Declinante & remittente morbo, lavacra, quæ etiam si vires ferunt pro circumstantiarum ratione primis morbi diebus adhiberi possunt, convenientissima sunt. Faciunt ad passionis solutionem & ad morbosas reliquias fibris relaxatis facilius expellendas; siquidem iis frequenter admodum & optimo consilio *Methodici* in morborum declinatione utebantur, quemadmodum ex CÆLIO AURELIANO videri licet.

§. IX.

In obliuio, sevitia, apitata. Ad mitigandam dolorum sævitiam, quæ fere præcipuum tot gravium sym-

ptomatum & motus inversi peristaltici causam præbet, minime est metuentus opiatorum usus, modo fiat statim in principio si vires adhuc integræ, si plethora præsens soluta, & nullum sphacelationis subfuerit indicium. De quorum insigni usu egregia B. WEDELII observatio, quam in M.N.C. Dec. 1. an. 2. observat. 238. communicat, legi meretur.

§. X.

Si causa iliaci mali est hernia cruralis, atque ob non sperandam intestini repositionem sphaceli & mortis periculum imminet, ultimum auxilium & spes salutis in incisione est, quæ, si dextre a perito chirurgo, adstante docto medico, administretur, sine omni metu est & ex orci faucibus ægotantem eripere potest. Talem sectionem non ita pridem in urbe celebri, in illustri femina ex iliaco affectu in summo vitæ periculo versante, felicissime & salutifere summa chirurgi dexteritate celebratam esse intelleximus. Sed in ejusmodi casibus, ut operatio mature, & in tempore suscipiatur, ac antequam indicia præsentem sphacelum denuncient, valde necessarium est.

§. XI.

Plurimum etiam scire refert, malum iliacum ex eorum esse numero, quæ facile recidivant. Novi aliquot, qui secunda & tertia vice recurrente affectu demum extincti fuere, sed hi quod bene notandum hernia laborarunt. Ut itaque corpus a periculi plenissima recidiva vindicetur, opus est, ut sollicita nunquam non hernia habeatur ratio: quæ hæc est, ut beneficio subligaculi intus retineatur, vel si id fieri non expedit, omni modo & cura a frigore defendatur, & inter cibos, qui instant, ut sunt fructus horæi, pisæ, olerum ceparumque species, rapæ, maxime omnium vero quæ adstringendi & siccandi facultate prædita sunt, evitentur, quo alvus libera & mollis servetur. Cumque ex multiplici observatione mihi comper-

Si hernia reponi non quit, inciso.

Recidiva præseindanda.

tum sit, nihil præter iram & purgantia aciora herniosos in iliacam passionem vel ejus recidivam præcipitare posse, sedula utique opera danda est, ut hæc ceu valde perniciofa declinentur.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

*Dolor & spasmus ilei in herniosa sepe re-
surgens.*

Ante 30. annos, Vir spectatæ in hac urbe auctoritatis, cognatione mihi conjunctus sexagesimum jam annum supergressus, a 20. jam annis hernia laborabat scrotali, quæ temporis progressu ita increvit, ut tertia minimum intestinorum pars, extra abdomen in scroto detineretur: si erectus staret, insignis capitis magnitudinem præ se ferebat tumor, qui tamen in supino situ, relabentibus intro intestinis, minuebatur. Periculi quidem honoratissimus vir ab enormi hoc malo nihil passus est, præterquam, quod quinque vel sex ante obitum annos, tarde & parum cum succederet alvus, valde copiosos & molestos vomitus, aliquot horas perseverantes sustinere debuerit: quibus ingens copia humorum vitiosorum in intestinis collecta deiciebatur, qui vomitus singulis fere novem vel decem diebus recurrebant, quos futuros tumor grandior & dolor pressorius in scroto indicabat. Excretionem hac exantlata salvus & vegetus perstitit, appetitu bono gaudens.

Epicrisis.

De hac affectus historia, hoc nostrum esto judicium, quod tantæ molis tumor intestinalis in scroto, extra periculum mali iliaci sit, quia fæces & stercus non possunt ita intercipi, ac id in hernia inguinali, crurali, vel scrotali, ubi exigua tantum intestini portio prolapsa, incarcerata & quasi strangulata a tendinibus abdominis hæret, acutissimis doloribus comitantibus, contingit. Dein nihil dubii est, quin in tam enormi intestinorum prolapsu,

non relaxatio tendinum & annulorum, sed potius disruptio locum habeat: alias enim tam subito in situ supino, tota intestinorum moles intra abdomen recedere non potuisset. Tum in præfata observatione hoc insignis momenti phenomenon non erit prætereundum, quod videlicet, præcedente dolore tensivo in scroto, omnia propemodum, quæ ante tres vel quatuor dies assumpta erant, quod ex colore, odore & consistentia liquecebat, æger evomuerit, intus remanentibus, quæ in prandio tres vel quatuor ante insultum horas comederat. Id nostra quidem sententia ita factum esse judicamus: inversio videlicet motus peristaltici in intestino ileo, in scroto quod detinebatur, incipit, sed non per totum ventriculum penetravit, fundo ejus tantummodo affecto, minime autem arcu majori sive sacco, qui in latere sinistro est locatus.

OBSERVATIO II.

Honestus hujus urbis civis, satis vegetæ & robustæ constitutionis, annorum 30. & aliquot, ex hernia per multos jam annos sine offensa vel molestia laboravit: neque subligaculo intus eam detinuit. Autumno ingentem quantitatem multi bibit, atque nocte, in somno frigefacto abdomine, dum evigilat, tumorem valde augmentum, & dolorificum persentit, qui volebat, ut antea, intra abdomen subire. Dolores succedebant acerbissimi per integrum diem durantes, qui non in scroto tantum partem affectam, sed abdomen, & totum corpus occupabant, cum insigni anxietate & conatu ad vomitum juncti. Anxie a me petit auxilium, misi peritum chirurgum, ut patientem inviseret & relationem mihi faceret. Ego itaque suasi, ut tumorem inungeret axungia omenti vitulini recenti, & desuper fomentum calidum continuo applicaret.

Spasmus ilei ex multitudine plethoræ in herniosa.

carer, quod ex lacte coctis cum floribus malvæ, verbasci, chamomillæ, croco, semine anethi & cymini constabat, & blande ac modeste repositionem manu tentaret. Interne per intervalla solam aquam menthæ cum aliquot granis extracti croci & julepo rosarum propinavi. Peracta repositione simul & semel, & omnes dolores & cuncta permolesta symptomata cessarunt & conquieverunt.

Epicrisis :

Ex hoc jam clarissime apparet quam caute & provide se herniosi circa dextrum rerum non naturalium usum gerere & custodire debeant; cum levis etiam error funesti affectus causam & originem subministrare possit. Deinceps & hoc notari licet, quod solus acerbis dolor, qui partim nimia ilei intra scrotum detenti distensione, partim etiam ejus intra annulos tendinum strictura & arctatione fit, tam gravium symptomatum, quæ iliacum malum formant, & quæ sæpe numero lethalia evadunt, vera & genuina causa censenda sit.

OBSERVATIO III.

Dolor & spasmus ilei ex urvis coarctatis, in hermosa, mercurio vivo curatus.
Honestæ scemina, uxor gravissimi in urbe consulis, cognatione mihi propinqua, annorum 40. in sterili vivens conjugio, utpote cui nunquam fluxerunt menses, tumore circa femoris curvaturam, in regione inguinali longo abhinc tempore correpta; in vinea ex urvis nimium comestis, & sub cælo frigido ac humido refrigerata, per sentit mox tumorem duriores, gravesque & acutos in eo dolores, qui noctu in gravescebant. In consilium accersitus cum jam per biduum nihil per alvum se decessisse affirmaret; prima statim cura fuit, ut alvus per clysteres iterata vice intus aperiretur, & tam per externa quam interna remedia dolorum levamen afferretur. Secesserunt quidem excre-

menta sed non adeo sufficienti copia: perseverarunt tamen dolores, qui abdomen occupabant & somnum pariter ac appetitum tollebant: nec quicquam fomentis, cataplasmatibus balneisque proficientibus, tumore duro, & dolorifico permanente. Nil igitur aliud agendum duxi, quam ut inflammationi verendæ perquam exitiosæ occurrerem: quapropter venam in pede secandam curavi. Interne vero pulverem Marchionis leniter nitrosum ex aqua appropriata menthæ videlicet & ceraforum nigrorum parva & reiterata dosi obruti. Aëstus quidem non adeo intensus erat, ructationes tamen singultuosæ & ad vomendum conamina permanserunt. Tertio ab invasionem die copiosæ infestabant, præcedente anxietate, vomitiones, & quidem materiæ, tam subrufo colore quam spumescentia, liquidas, quæ alvo dejiuntur, fæces referentis, conquerente etiam scemina de malo odore. Ejusmodi vomitus per tres fere continuabant dies; quibus ingens corruptorum humorum illuvies fuit protrusa. Ego re paulo curatius pensitata, materiam stercoræam non habendam esse, ut adstantes volebant, judicavi, ob nimiam ejectionum quantitatem, quæ in intestinis crassioribus non poterat colligi, cum liquidorum descensus, ob incarcerationem ilei portionem prorsus esset interceptus. Cum vero & alvi constipatio, & ventris tormina & vomitiones & vigilæ assiduas, vires in dies magis deicerent, & præsentaneum levamen usque eo usurpata remedia non adferrent, veni in hanc cogitationem, an argentum vivum intro haustum possit in hoc casu opportunum habere locum? Ego, cum mendi hæc ratio plane extraordinaria & plurimis suspecta sit, nolui solus hoc experimentum facere: ideoque petii, ut medicus, quem ob candelam semper aestimavi, advocaretur. Ille cum meas perciperet rationes, idem sentit, asserens, quod sine o-

mini periculo id fieri & forsan desideratissimo cum successu possit. Mane itaque, dato prius pingui iusculo libram dimidiam rite depurgati argenti vivi uno haustu fumendam porreximus, de super bibendum brodium carnis cum aliquot uncis olei amygdalarum dulcium. Promte ægra assumsit. Post horam, leniorem per conclave deambulationem suavisimus. A medicamento sumto omnis prorsus desistebat vomendi conatus, & horas quinque post, in lecto, præter opinionem, alvus solvebatur. Linteis inspectis apparebat mucida grysei coloris materia multis argenti vivi globulis intermixtis, qui diligenter collecti unciam præter propter æquabant. Ex quo factum est, ut afflictionum omnium fere, quibus anteangebatur, facta fuerit remissio. Alvum semel sponte dejectam postea clysteribus demulcentibus & emollientibus, paucis stimulo salino addito eluere & crassa intestina purgare constituimus: interne quoque laxans rhabbarinum & mannatum cum cremore tartari ex vino dedimus. Ita insignis copia progressu temporis materia excrementitia, permixta nunquam non portione argenti vivi, secessit, idque ultra duas fere hebdomades. Ex quo per DEI gratiam evenit, ut periculose ægrotans scemina meliuscule semper habens ex orci quasi faucibus hoc remedio erepta fuerit. Ultimo vero loco id non prætereundum esse censeo, quod, collectis licet viribus somnoque ac appetitu redeunte, tremorem in artubus, atque vacillationem & impotentiam in pedibus ultimenis adhuc spatium perceperit: quæ permolestæ affectiones, dextro nihilominus balnearum usu prorsus deum sublatæ & discussæ fuerunt.

Epicrisis.

Ex hujus morbi & curationis progressu, id demum in usum practicum depromere licet, quod passio iliaca acuti alias periculi atque exitii, oppor-

tune datis medicamentis, quæ inflammationem arcent, & dolores mitigant, in affectum quasi chronicum minoris periculi possit converti. Deinceps non contemnendum in hoc atrocissimo, sed potius incomparabilem usum & efficaciam argenti vivi esse, ex hac curatione intelligi & edisci potest, licet modus operandi non adeo explicatu facilis sit. Ego tamen ita rem concipio: argentum vivum, intro haustum, dum fundum ventriculi perit, pondere suo resistit ejus subversioni, sive inversæ ejus motioni peristalticæ, ut potius meo quidem judicio, eam ad inferiora, facta in contrarium compressione, rursus dirigat atque convertat: & hinc etiam ratio reddi poterit, quare globuli plumbei paulo majoris molis intus deglutiti, ad curandum hunc difficillimum affectum commenduntur; de cujus remedii salutari usu quamvis multa mihi relata fuerint, nunquam tamen me experimentum fecisse ingenue fateor. Tandem hoc addendum esse existimavi, quod dejectiones illæ spumascences liquidæ & biliosæ, quarum materia partim per continuum humoris biliosi & lymphatici per glandulas in intestina secreti affluxum, in ileo, progressu temporis colligitur, non modo a vulgo, sed etiam a medicis pro veris stercoribus habeatur; licet in totum negare nolum, per vehementiorem intestini coli spasmus quippiam ex eo putridi liquaminis ad tenuia conscondere & ibi contenta inquinare possit.

OBSERVATIO IV.

Infans puer, unius anni, lac ad- *Passio*
huc ex mammis fugens, ex terrore *iliaca*
nutricis, continuo ejulatu ac clamore *in in-*
noctem insomnem degebat, abs- *sante*
que dubio ventris torminibus, quæ *ex ter-*
parca alvus & viridescences atque *rore nu-*
coagulatae faeces denunciabant, per *triciis*
duos dies & noctes imo ultra ex- *dato au-*
crucia. *ro ful-*
minis

ciatus. Medicus ordinarius, cum ex-
clysterum applicatione & usu pulveris
laxantis nullum conspiceret levamen,
duo auri fulminantis grana cum pul-
vere absorbente permixta præbere
decrevit. Inde vero nihil secutum le-
vaminis, ut potius sub majori alvi
clausura, vomitus & quidem viride-
scentes insecuti fuerint; quibus demum
convulsiones epilepticae jungebantur
& mors. Concessa a parentibus, ad pe-
ritum meum, abdominis apertione,
cui etiam medicus ordinarius interfuit,
ostendimus in medio ileo, mutuum ad
articulum digiti, intestini ingressum.
Supra quem tenuia intestina ileon, je-
junum, imo ventriculus, in quo sub-
viridescens putridus humor inventus,
flatibus valde erant turgida.

Epicrisis.

Graves & ut plurimum funestæ,
quæ per animi affectus inque primis
terroribus, a nutricibus in infantibus
derivantur, sunt afflictiones. Ho-
rum enim ea est indoles, ut perni-
tialiam vim, maxime in intestina
tamquam partes valde nervosas exe-
rant, quarum tonum & motum pe-
nititus subvertendo & pene infringen-
do, ventris tormina, alvi constipa-
tionem, convulsiones & epilepsiam
quam facile accersunt. Quibus in-
fantum morbis ordinario fere deje-
ctiones virides conjunguntur, non
aliam ob rationem, quam quod re-
tenta excrementa acidam corrosivam
ob moram induant naturam, ut bil-
lis permixta inde viridem colorem,
non secus ac fieri solet, quando spi-
ritus nitri cum bile miscetur, con-
trahant. Uti vero aurum fulminans
vel mercurialis profapia medica-
mentum, ab admixtis salibus valde
corrodentem & virulentam indolem
acquirat, ita summopere cavendum
est, ne infantibus tenerioribus, præ-
sertim si acrium humorum copia ob-
fessa sunt intestina, ejusmodi medi-
camenta porrigamus. Illa involutio,

quæ in conspectum venit ilei inte-
stini, ab atrocibus torminibus, &
spasticis intestinorum contorsionibus
absque omni fuit dubio oborta.

OBSERVATIO V.

Honoratior scemina, quadragin-
ta & aliquot annorum, animi in
affectus valde proni, corporis gra-
cilioris, vitam sine motu amans
quietam, venæsectionem ab ali-
quot annis, circa tempora æquino-
ctialia consuetam, vere præteriti an-
ni intermisit, purgans vero infusum,
quo post sanguinis missionem circa
hæc etiam tempora subinde fuerat
usa, per tres dies usurpavit. Inte-
rea vehementiori commovetur iræ
affectu, quam inappetentia, virium
languor, ac artuum tremor sequeba-
tur; alvus quamvis esset obstructa,
nihilominus ad eam exonerandam æ-
gra sapias sollicitabatur. Mox acer-
bas in regione hypogastrica dolores,
& tormina, cum præcordiorum an-
gustia & crebra flatuum per os eru-
tatione, persentiebat. Ego accersit-
us, ad alvum referendam, clyste-
rem ordinavi emollientem, cujus
tantum levis portio fuit admissa. In-
terne ad flatus discutiendos, liquo-
rem meum mineralem anodynum
cum essentia corticum aurantiorum
bene præparata æquali miscui pon-
dere, & per intervalla præbui. Ex-
terne linteum aqua Reginae Hunga-
riæ & balsamo nostro vitæ ebrium
abdomini applicari jubebam. Seda-
tis doloribus ægra quievit & cæna-
vit; clausa vero permansit alvus.
Sequenti ego die rursus vocatus sum,
& tum dolores patiebatur prioribus
longe acutiores & sæviora tormina,
cum ingenti abdominis inflatione,
umbilici retractione, extremorum
frigore & continuo ad vomendum
conatu. Tum mihi aperiebat, quod
ex laborioso partu, ante multos jam
annos, in inguine sinistro contra-
xerit tumorem, qui sine singulari sa-
nita-

*Dolor
& spau-
sus
ilei in
scemina
pletho-
rica &
hernio-
sa, ex
ira ve-
hementi
eti.*

nitatis incommodo modo prodiret modo regrediretur; nunc vero longe major & valde durus sine regressu peristeret. Et quoniam nobilissima patiens omnia, quæ ore assumerat, vomitu reddebat, iliacum malum imminere non sine ratione judicavi. Prima itaque & princeps, cum statum animadverterem plethoricum, fuit initio, inflammationem, qua nihil sane in hoc affectu est perniciosius, avertere. Ad aliquot igitur uncias sanguinem e vena pedis detrahi jussi. Dein ad alvum ante omnia referendam medendi consilium direxi: sed quoniam ob firmam clausuram, clysterem non admitteret, decrevi ut successive leni syphunculo aliquot uncias olei raparum & chamomillæ cocti immitterentur, quo postea intestino recto relaxato, eo facilius clysteres infundi possint; quod etiam consecuti sumus, & duo applicati fuerunt, sed nihil educabant. Igitur quum præfata afflictiones, vomitus, singultus, inquietudo, vigilia, anxietas cum extremorum frigore peristerent; visum mihi fuit, singulis bihoriis, clysterem ex sola ptisana, oleo olivarum & syrupo dialtheæ FERNELII infundere & adpotum aquam fontanam puram frigidam, aqua menthæ correctam, cujus libræ salis ablynthii drachmam unam & succi citri unciam semis adjeci, commendare: abdomine cum linimento ex axungia humana, camphora, spermate ceti, & oleo hyosciami, quod constabat, calide inuncto. Post sex clysteres injectos, flatus secesserunt copiosi: quibus continuatis, in balneum aquæ dulcis ægram dimitti jubebam. Paulo post egressa, alvum intra horam ter deponebat. Continuatum fuit balneum, & interne infusum mannatum cum aqua fœniculi, addito cremore tartari & nitro antimoniato propinatum: ita ingens mucidæ, crassæ & liquidæ biliozæ materiæ copia alvo fuiteducta. Sequabatur hinc statim singulorum pashematum remissio, largusque sudor

cum virium, & pulsus augmento; quem promovere, exhibita mixtura sudorifera, ex tinctura antimonii, liquore anodyno minerali & spiritu tartari composita, studui. Sic permolesta hæc affectio, Divinæ benignitatis adjutorio, feliciter fuit depulsa.

Epicrisis.

Ex præfata historia id animadvertere licet, herniam, quanquam per longum tempus sine valetudinis incommodo geri possit, nunquam tamen tutam, sed formidandam esse. Hoc in casu ad iliaci morbi genesin, plethoricus status, assumtum purgans & demum superveniens gravis iræ affectus symbolum suum contulerunt: utpote quæ omnia nerveæ intestinorum substantiæ sunt insensibilissima, naturalem & placidum fibrarum intestinalium versus inferiora tendentem motum pervertendo, & invertendo: quod ex flatuum & excrementorum pertinaci intra intestina retentione & inde pullulantibus ceteris symptomatibus judicandum est. Sanguinis missio, quam tantopere ceu summum hujus affectus remedium veteres, ut HIPPOCRATES, CORNELIUS CELSUS & CÆLIUS AURELIANUS, laudaverunt, in hoc casu summe proficua ac necessaria fuit. Quoniam vero ob spasmus vehementem, intra intestina crassa consistentem, superiora summo cum dolore instantur, rationi utique consentaneum est, hanc stricturam tollere: quod omnium optime fieri potest, per oleosa humida in magna copia injecta, ut strictæ inde fibræ flaccidæ & relaxatæ evadant. Placuit mihi præ ceteris cura, quam CELSUS Lib. 4. cap. 13. his verbis proponit. *Si dolor non quiescit, etiam in alvum, ex parte inferiore, tres aut quatuor cyathos calidi olei dare convenit.* Et balnei usum HIPPOCRATES ad felicem

cern curam mirifice commendat. Cura absoluta primum quod huic foeminae consilium dedi, fuit, ut exquisitam semper habeat vitæ & victus rationem, atque ab omni animi affectu se temperet: multiplici enim experientia edoctus sum, his neglectis, malum quam prompte recidivare; id quod præter HIPPOCRATEM ipse CELSUS loco citato notavit: facile, inquit, id malum redire consuevit, & cum frigus subit, sive aliqua jactatio, nisi bene jam confirmatis intestinis, revertitur.

OBSERVATIO VI.

*Iliaca
passio ex
inglurie
& sumto
valido
purgan-
te.*

Berolini cum olim agerem, vir in Regis servitiis constitutus, quadraginta & ultra annorum, gracilioris corporis habitus & naturæ cholericæ, ingenti semper gaudebat appetitu & varii generis edulii ventrem quotidie infarciebat, nec jejunii patiens, vinum liberalius quoque hauriebat; alvus ordinario pigra erat & obstrueta; vomitus subinde pituitosi liquaminis matutino præsertim tempore experiebatur. Posteaquam in solennitate quadam, supra modum, placentas, carnes assatas, acetaria, condita mala cydonia devorasset, & alvus per aliquot dies clausa nihil egressisset, male habuit. Venter enim durus, renitens, rugitibus & borborygmis hinc inde discurrentibus turgidus erat, atque continua ad vomendum aderat proclivitas. Opera medicastri usus pilulas ad alvum aperiendam sumsit purgantes; sed sine successu. Augebantur potius anxietates circa præcordia cum continua nausea. Rursus ab eodem sumsit pulverem purgantem, qui tamen nullam movebat sedem, sed decumbens omnia quæ assumerat ore rejiciebat. Suppositoria & clysteres omni effectu carebant. Uxor vehementer & anxie a me petiit consilium. Ego accedens ægrum per decem dies nihil per alvum emisisse deprehendi, Venter contactu erat durus,

inflatus, & magna inquietudo atque anxietas, vigilia quoque affligebant. Bono vero cum DEO hac methodo miser patiens est sanatus. Primum ad vomitionem componendam præscripti mixturam Riverianam, quæ componitur, ex aquæ communis libra, succi citri uncia & salis absinthii drachma, quam per vices assumpsit. Dein ægrum chirurgo commisi, cui injunxi, ut clysteres ex decocto emolliente, in quo sufficiens saponis Veneti quantitas soluta, singulis horis ano infunderet, & postea in balneum ex herbis emollientibus & semine lini paratum ægrum dimitteret. Ventri quoque applicare linimentum ex oleis expressis, atque interne, cum jusculo, oleum amygdalarum dulcium, addito paulillo vini, præbere jussi: quæ cura alternis vicibus aliquoties fuit repetita, adeo felici cum successu, ut brevi temporis progressu ingens copia fecum conglobatarum durissimarum & pituitæ glutinosæ, quibus postea successerunt liquidiores, multis sedibus intra duos dies fuerit educta; quam excretionem, semel aperta alvo, seri lactis potu per vices sumto, in cujus mensura cremoris tartari uncia dimidia & mannæ electæ uncia tres solutæ erant, promovendam decrevi: & ita per DEI gratiam a gravi malo æger fuit liberatus.

Epicrisis.

A sola diutina tacum alvinarum retentione, iliacum morbum subnasci posse, præsentī edocemur historia; ex qua animadvertere etiam licet, tali in casu purgantibus præsertim validioribus intro sumtis nihil esse perniciosius, utpote quæ frustra placent, cum summo potius detrimento: nam dum fortiter stimulando intestina, materiam immobilem & faeces aridas per inferiora movere & deturbare nequeunt, invertendo potius peristalticum intestinale motum, malum reddunt deterius, atque anxietates & vomitus augent. Balnea vero temperata, dum externe, &

cly-

clysteres interne, fibras tensas emolliunt, fæces dissolvunt & colliquant, non omittis internis congruis laxantibus, convenientissimum præbent auxilium; quia ipsam causam & originem mali expugnandi efficaciam satis præstabilem possident.

OBSERVATIO VII.

*Tassio
iliaca ex
vermibus
funesta.* Puer septem annorum spongiosioris habitus & coloris albidioris, dulcibus & fructibus horæ nimium usus, carnes ac panem supra modum appetens, qui aliquot ante menses unum vel alterum alvo dimiserat lumbricum, in tormina ventris, alvi obstructionem & inquietudinem incidebat. Frustra applicati clysteres, & data fuerunt carminativa atque laxantia; augebantur potius cruciatus, assidui accedebant vomitus, & interdum per horam semi-mortuus in syncope miser infans jacebat. Fæces ex ore halitus & fæces reddidit: subsequebantur singultus & epilepsia, tandem mors.

Epicrisis.

Minime dubitandum est, affectum hunc fuisse iliaco, a lumbricis vel in intestino vel ventriculo residentibus subortum. Uti vero hi arrodo & lancinando tunicas teneriorum intestinorum nerveas, graves in universo nervorum systemate concitant passiones: ita etiam motum intestinorum peristalticum penitus subvertendi utique sufficienti vi ac facultate pollent. Verique omnino simillimum est, lumbricos in ventriculo existentes hujus mali exitialis causam fuisse. Incidit mihi in confirmationem hujus rei historia, quam ex relatione BEATI MEIBOMII habeo: Helmstadii studiosus, ante aliquot annos, supra umbilicum ferro vulneratus, continuo vomere cepit primum cibos, diu materiam stercoreis instar; sub finem secundi diei mortuus est. Vulnerata quidem intestina arbitrabatur Medicus,

sed sectio facta plane ostendebat, ventriculum antrorsum & retrorsum esse læsum, tam late penetrante vulnere. Ex quo discimus, læso tantum ventriculo, salvis intestinis, totum posse intestinorum canalem inverti; nihil juvantibus suppositoriis & clysteribus. Alias in tali affectu, aqua cum mercurio vivo puro decocta, addita vini quarta parte, remedium nescio præstantius: hac enim & necantur vermes & alvus solvitur; sed tempestive, antequam ventriculi & intestinorum tunica sint lacerata, debet exhiberi.

CAPUT V.

De intestinorum doloribus, atque in specie, de colica flatulenta & spasmodica.

Theses Pathologicae.

§. I.

Inter graves generis nervosi afflictiones, non immerito referri debent vehementes dolores, qui intestina ceu partes valde nervosas & sensiles motuque propulsorio præditas obsident, atque per consensum alias etiam nervosi generis partes, in locis remotioribus consistentes, afficiendo, perniciosas subinde afflictiones pariunt.

§. II.

Quemadmodum tenuia & crassa intestina, ratione texturæ, capacitatis, functionis & situs differunt: ita etiam dolores, prout in iis sedem suam figunt, ratione vehementiæ, periculi & aliorum accedentium affectuum differunt.

§. III.

Observamus longe acerbiores & acutiores oboriri dolores in tenuioribus quam in crassis: id quod luculenter validiora purgantia & venena causticæ indolis testatum faciunt.

*In dolore
intestini
nervosi
partes
pariuntur.*

*Ratione
loci &
vehementiæ
differunt.*

*In tenuioribus
acutiores
dolores
sunt.*

ciunt, cum tormina supra & infra umbilicum atque in medio etiam hujus compareant sævissima. Et hanc ob causam ab HIPPOCRATE in genere omnes intestinorum dolores, iliaci denominantur; nulla facta in monumentis suis doloris colici mentione: quum nostro tempore omnes fere qui intestina obsident dolores, colici dicantur atque habeantur.

§. IV.

Quinam dicantur illiaci? qui colici?

Rectius itaque iliaci censendi erunt illi, qui medium graviter affligunt ventrem, sive spasmodice illum constringendo, sive vehementer inflando; quum contra colici illi obtineant, qui in hypochondrio dextro & sinistro hærent, & pressione ac distensione ingentes creant molestias. HOLLERIUS de morbo intern. cap. 39. ita coli dolorem describit: *insistit in certo loco instar infixi pali; subinde tamen vagus ad inguina, sinistrum & utrumque renem, sursum aliquando revolvitur, & locum mutat, ut sunt flexus intestini coli, quod relicto recto in sinistrum inguen divertit. Ascendit inde ad sinistrum renem ubi angustius est, quæ angustia & simul ibi occurrens flexura, causa est, ut hac in parte dolor sit intensior. Hinc ad splenem laxius intenditur, subitque hepar, atque aliquando in cystide fellis hæret; postremo in dextrum ileon descendit, ubi desinit in cæcum.*

§. V.

Totus intestinorum tractus subjecti colici præbet.

Nos omnem intestinorum tractum pro subjecto & sede dolorum agnoscimus, ita tamen, ut una ejus parte graviter affecta, totus nervosus canalis a faucibus ad podicem trahatur in consensum, sive rectius præternaturales motiones imo inversiones & lationes motus peristaltici, reliquis omnibus communicentur, adeo ut si vehementior causa fuerit, etiam totum universi corporis systema nervosum gravius simul afficiatur.

§. VI.

Affectiones & symptomata acerbiora, quæ intestini jejuni, ilei, coli, vel recti, ut apparet in hæmorrhoidibus cæcis, dolores comitantur vel subsequuntur, a spasmopartium nervosarum quam maxime oriuntur & sunt sequentia: horror, tremor partium externarum, sudor frigidus, virium omnium prostratio, inquietudo, corporis jactatio, summa anxietas & interna angustia, singultus, vomitus, alvus constipata, tenesmus, urinæ suppressio, spasmus vesicæ, febris, pulsus contractus, spirandi difficultas, quandoque delirium & convulsiones epilepticæ.

Symptomata

§. VII.

Sicut ratio formalis sive proxima causa omnis doloris est nimis vehemens tunicarum & partium nervosarum distensio, distractio atque expansio, vel earundem validior & spastica contractio & coarctatio: ita etiam ab iisdem causis intestinorum proficiscitur dolor. Vel enim a flatibus retentis & oclusis, supra modum certi intestinorum tractus distendantur & divelluntur, ut quasi continui solutionem moliantur; vel ab humore mordaci caustico intra intestina vel etiam in eorum substantia membranacea contento, spasmodica contractione crispantur, coarctantur, cum valde molesta & sensibili passione: quæ de causa etiam in scholis medicis distinctio inter dolorem intestinorum, sive colicam flatulentam & spasmodicam, adhuc viget & locum obtinet.

Ratio formalis est vel spasmus, vel nimis distensio.

§. VIII.

In dolore tenuium flatulento, mire abdomen inflatur & turget; & tanta sæpius flatuum vis est, ut cutem ita distendat, ut dolor ipso tactu exacerbetur: neque exempla deficiunt, a vehementia flatuum herniam umbilicalem fuisse subortam. Dolores sunt acuti, alvus valde

Distinctio colici cæcæ lenta.

de conspata, summa angustia, si-
que simul ventriculus inflatur, re-
spiratio valde difficilis evadit, &
eructationes cum levi levamine sub-
sequuntur; accedunt cardialgicæ
passiones & inanes vomendi cona-
tus.

§. IX.

a colica
spasmo-
dica.

In colica sic dicta spasmodica &
convulsiva, ventris arctior fit com-
pressio & umbilici introrsum retra-
ctio, alvus est constipatissima, ut
neque flatus transmittat, neque cly-
sterem facile recipiat. Adest simul
ingens in lumbis dolor, ipsamque
peritoneum musculique abdominis
violenter contrahuntur: extremorum
adest refrigeratio, tremor,
horror, pulsus durus & contractus,
summa anxietas & quam facile
animi deliquium supervenit.

§. X.

discrimina
inter fla-
tulentiam
& colicam
flatulentiam.

Nos hoc loco monendum duci-
mus, insignem esse differentiam in-
ter flatulentiam intestinorum, &
dolorem intestinorum flatulentum.
Nam hic a sola atonia, motu &
robore intestinorum labefactato, in
senibus potissimum & qui cibis in-
flantibus frigidis nimium utuntur,
item in corporibus a prægresso
morbo labefactatis nascitur. Illa
vero nunquam sine labe intestinorum
est, neque tam facile tollitur, &
graviora habet accidentia, cum hic
per ructus, per flatus & alvi solu-
tionem facile terminetur.

§. XI.

inter do-
lorem ne-
phritici-
cum &
colicum.

Illud quoque monitum non est
prætereundum, dolorem nephriti-
cum & qui a calculo renali fit, non
confundendum esse cum eo cujus
causa in ipsis intestinis residet: de
qua confusione jam olim a GALE-
NO & ejus asseclis instituta fuit
querela. Utut vero ratione sympto-
matum & effectuum multum inter
se conveniant; in eo tamen est dif-
ferentia posita, quod dolor, si est
a calculo, in lumbis fixior, perti-
naciosior & acutior sit quam in colica

spasmodica; in hac alvus longe con-
stipator & fortius oclusa ac in do-
lore nephritico: dein quod, alvo
per enema soluta, remissio doloris
colici fiat, quod non contingit in
nephritide calculosa: ad urinam
quoque emittendam major in cal-
culo adest stimulus, eaque tenuis,
in paroxysmo aquosa & subinde
arenosa apparet. Et postremo, do-
lor secundum ureterum tractum suc-
cessive protenditur: id quod in in-
testinorum non observatur dolori-
bus. Longe vero facilius est in iis
qui semel vel bis dolore ex calculo
laborarunt, notas ejus characteri-
sticas discernere.

§. XII.

In theoria vero dolorum intesti-
norum id maxime attendendum ve-
nit, quod horum causa, a qua oriun-
tur, longe aliam sedem fixam ha-
beat, quam ubi eorum exacerbatio
percipitur. Ita nunquam fit inflatio
intestini, nisi in alia parte vel tra-
ctu, cujusdam intestini strictura spa-
stica, angustia vel etiam obstructio
ab excrementis aut alio humore te-
naci præcedat vel conjuncta sit: si-
quidem flatus in intestinorum cana-
le, propter calorem & humorem
aqueum semper præsentem, nun-
quam defunt, sed nullam creant
molestiam, quia liberum habent spa-
tium & æqualiter se expandere pos-
sunt; simul ac vero obiceposito,
non possunt transmitti, & interci-
piuntur, sed in certo loco coacer-
vantur, occluduntur & quasi incar-
cerantur, tunc magna vi expansiva
agunt in intestinorum tunicas, eas
supra modum distendendo & di-
strahendo.

§. XIII.

Quandocunque in tenuioris inti-
estini quadam parte, sicut in hernia
scrotali, vel etiam a vermibus aut
fæcibus induratis evenit, spasmus,
occlusio vel nimia coarctatio produ-
citur, vel etiam quando in princi-
pio coli in dextro latere excrementorum

Causa
efficiens
in alia
parte ac
dolente
hæret.

Quid
fiat, si
tenuis
spasmo
afficiatur.

torum copia stagnat, nec loco movetur, ingens & acerbè dolorifica abdominis inflatio, supra, infra umbilicum & in medio ejus, oritur.

§. XIV.

si rectum aut colon. Quod si vero intestinum rectum vel inferior coli tractus vehementem patitur spasmus, mire inflatur coli magna flexura in sinistro hypochondrio versus splenem, una cum illo, qui infra ventriculum tractus protenditur & juxta hepar positus est. Quando autem, quod frequentius in malo sic dicto hypochondriaco & hysterico occurrit, principium jejuni, vel finis duodeni spastice afficitur, ob vicinum & supra illud decurrentem ramum superiorem mesentericum & intercostalem, ingens in lumbis oritur dolor, ipsumque duodenum & ventriculus flatibus mire implentur, diaphragmatis quoque liber motus impeditur; unde ingens illa præcordiorum anxietas, spirandique angustia, & ructus cum impetu, frequenter & fere sine fine, erumpunt. Non semel ego sed aliquoties observavi in colica spasmodica inferiorem coli partem funis instar contortam & convolutam, tenue vero intestinum ad crassitiam brachii expansum fuisse repertum.

§. XV.

Colica subjecti. Intestinorum dolores adeo frequentes sunt, ut nulla ætas, nullus sexus, nullus corporis habitus & nullum temperamentum ab iis sit immune. Infestant autem quam maxime infantes, foeminas, atque etiam senes, & quicumque tenerioris, debilioris, & sensibilibioris sunt naturæ.

§. XVI.

Causa & generatio colica flatulenta. Acerbæ & torminosæ hæc intestinorum affectiones diversis generis agnoscunt causas, & pro harum differenti natura, genio & vehementia, variant symptomata, variat etiam & intenditur subinde periculum. Frequentissimam vero alvi scybalæ retenta & indurata, in intestinis crassiss, interdum in tenuioribus hærentia, cau-

Hoffm. Syst. T. IV. P. II.

sam præbent. Atque multum huc cruditatum acido-viscidarum copia, cibi sicci, aridi, adstringentes, diuturnior somnus & vitæ genus motus ac laboris expers contribuunt. Et quandocunque sub pigra & obstructa alvo, cibi dulces, fermentescibiles, carnes pingues præsertim vervecinæ, cum potu frigidus, vel refrigerationes pedum atque abdominis accedunt, inflatio abdominis intenditur & dolor acerbior fit. Atque in eo colicæ potissimum flatulentæ, & quæ veteribus a causa frigida producta dicitur, ratio & genius versatur: cujus generatio & crebra invasio imbecillitatem & atoniam intestinorum eorumque toni ac roboris defectionem indicat atque supponit; hinc obesitas, phlegmaticis, senibus & debilibus admodum familiaris est, præsertim si frigus improvide ad pedes, dorsum & ventrem admittatur.

§. XVII.

Alia colicæ species est biliosa, quæ *bilio* secundum veteres, a causa calida subnascitur, atque ab humore bilioso, acri, corrupto, in intestinis tenuibus præsertim duodeno copiosius collecto & stagnante ortum suum trahit, a gravi frequentius ira, præsertim in corporibus calidæ & siccæ constitutionis, sub æstate fervida & ætate juvenili, vel virili, aut ab assumtis potibus nimis spirituosus & calidis proficiscitur, majorique tormentorum, post frigidum sumtum potum vel transpirationem prohibitam, sese prodit sævitia. Symptomata quæ hanc insequuntur potissima sunt vox rauca, cardialgia, continuum ciborum fastidium, vomitus materiæ biliosæ porraceæ, singultus, intemperies æstuosa & febriculosa, inquietudo, sitis intensa, os amaricans, urina pauca & rufa, cui quandoque alvi dejectio biliosa & crebra succedit.

§. XVIII.

Datur quoque valde atrox & tormi-

in infan-
tibus la-
stibus. minosus intestinorum dolor in infantibus, a lacte stagnante per miscelam bilis valde corrupto & corrosivo reddito, unde feces plerumque secedunt virides, paucae & coagulatae & ab erosione tunicarum intestinalium subinde convulsiones epilepticæ lethiferæ tragœdiam ludunt.

§. XIX.

in pueris. Pueris valde familiaris & frequens est colica, quæ fit a vermibus si convoluti in intestino ileo hærent, cui sæpe febris continua & syncope, ventrisque lancinatio ac si terebra perforaretur, jungitur. Qualia exempla, apud ZACUT. LUSITANUM *Prax. admir. Lib. 2. obs. 33.* & HILDANUM *cent. 1. obser. 57.* legi atque conferri possunt.

§. XX.

in puer-
peris. Neque puerperæ ab immanibus abdominis doloribus immunes degunt, præsertim quando lochiorum fluxus deficit, & post partum abdomen non decenter ligatur, vel partium ventris accedit refrigeratio.

§. XXI.

Hypochondriacos
sepe ve-
nat. Frequentissimum etiam hypochondriacorum symptoma est atrox colicus dolor, isque maxime occupat latera, vel in dextro hypochondrio infra sub osse ilei, ubi principium coli flatibus & stercoribus infarctum est, vel sub hepate in flexura quam colon facit flatibus vel scybalis distenta, maxime omnium vero in sinistro hypochondrio sub diaphragmate & liene, ob maximam coli flexuram, tenivus consistit, cum alvi obstipatione, urinæ difficultate, anxietate, angustia, interna inquietudine, viriumque dejectione junctus. Nam, quia in sic dicto hypochondriaco morbo valde læsus & vitiatum est intestinorum peristalticus motus, nec flatibus, nec stercora versus inferiora rite moventur & descendunt; hinc in flexuris maxime intestinorum, ubi diminuta est vix motrix contractilis & elastica, illa morantur, stagnant, & graves ac

dolorificas ejusmodi distensiones pariunt.

§. XXII.

Alia adhuc ratio & natura est eorum dolorum intestina torquentium, qui fiunt a materia intra tunicas intestinales hærente, sero videlicet impuro & acri. Et talis in corporibus scorbuticis ac purpura scorbutica vel scabie infectis, in arthriticis quoque & podagricis sæpe numero observatur; quando vitiosa materia, deficiente naturæ robore, retinetur, nec ad extremas partes transmittitur, vel etiam ab iisdem, ob varias externas causas, intra corpus per metastasin transponitur. Et hæc species colicæ spasmodicæ maxime se exerens, ad spasmodico-convulsivam spectat & sæva conjuncta habet symptomata, difficilis etiam est curationis, ac inflammationem minatur, neque facile conquiescit, nisi relegata materia ad extimas partes fuerit.

§. XXIII.

Neque prætereunda erit gravior & identidem spasmodico-convulsiva colica, a nonnullis sanguinea vocari solita, a sanguine nimium intra intestinorum, coll præsertim tunicas congesto, stagnante & sensiles nervas tunicas valde distendente. Et hæc fieri solet in scæminis a mensium fluxu suppresso: tunc hysterica vocatur; vel etiam a consueto hæmorrhoidum fluxu deficiente, vel violenter cohibito aut suppresso: tunc recte dici solet hæmorrhoidalis. Quæ sicut sæpius in praxi occurrit, ita etiam ejus causa medicis ut plurimum incognita est. Hac sæpissime homines boni, robusti & sanguinei, habitus eufarci, qui lautius & liberius, sub meri præsertim potu, degunt, otiosam colentes vitam, afficiuntur. Cujus colicæ sanguinæ multa exempla & observationes Doctissimus CAROLUS PISO in egregio tractatu de morbis e colluvie serosa oriundis: vide *Section. 4. cap. 2.* posteritati reliquit.

§. XXIV.

§. XXIV.

Colica
Saturni-
na.

Immanis quoque est illa colicæ spasmodicæ species, quæ a fumis saturninis, ore haustis & cum saliva deglutitis ortum suum ducit, atque iis qui mineras Saturni igne tractant & calcinant, vel plumbum ab argento in docimasticis furnis separant, ut in Hercinia fit, familiarissima est, vulgo dicitur *die Hutten-Ratze*. Dolor est in intestinis intolerabilis, alvus constipatissima, nec clysteribus neque laxantibus facile cedit, umbilici fit introrsum retractio, summa adest inquietudo & artuum tractio, nausea & assiduus ad vomendum conatus, in paresin vel veram paralytin vel asthma spasmodicum quam facile terminatur, ac diu & misere sæpius ægrotantes torquet. Ejusdem generis dolori, figuli qui vasa figulina vitro ex plumbo obducunt, vulgo *glafiren*, obnoxii sunt. Testantur quoque observationes practicæ, quod medicamenta quæ Saturnus ingreditur, ut tinctura antipthistica *Garmani* vel magisterium Saturni, quibus Medicastri in gonorrhœa supprimenda frequentius uti solent, invincibilem alvi stricturam cum immanibus tormentis stipatam relinquunt. Quam gravia & periculosa valetudinis damna atque incommoda, a vinis acidis lythargyrio immisso dulcificatis, ante aliquot annos in Suevia oborta fuerint, id exquisitè & doctè in Dissertatione, Præsidi *Chr. ZELLERO* habita, de noxa vini lythargyrio *mangonifati*, est deductum. Inde enim non modo dolore stomachi, abdominis, sinistri hypochondrii cum forti alvi strictura, item colica convulsiva, sed & asthma convulsivum oborta fuere.

§. XXV.

Colica
endemia
spasmo-
tica.

Restat adhuc alia colicæ species, quæ rectius endemia vocari potest, quia certis regionibus familiaris admodum est: ita Moraviæ, Austriæ, atque Hungariæ incolæ atrocissimo colico dolore spasmodico, & convul-

sivo creberrime divexantur. Cujus rei nulla mihi alia suppetit ratio ac causa, quam vinorum in hisce regionibus valde spirituosorum largior potus & abusus, præsertim si corporis accedat refrigeratio; ex quo fit, ut sanguis nimium ebulliens, & in concitatiolem motum adactus, si neque per naturalem, neque per artificialem evacuationem invenerit exitum, in intestina incumbat & ibi accumulatus dira symptomata inferat. Cæterum hæc quoque jure referri ad colicam sanguineam & spasmodicam meretur.

§. XXVI.

Dantur etiam atroces colici dolores, qui alios morbos prægressos excipiunt: ita extant passim observationes, & nota mihi quoque sunt exempla, ubi ex diarrhœa ab adstringentibus cito suppressa, item post dysenteriam, ab incauta diætâ, & alimentis infantibus & fermentescibilibus copiose admistis, graves & exitiales ventris dolores successerunt. A cydoniato largiori manu in diarrhœa exhibitio, sævissimos ventris dolores atque torsiones, ad stercoris usque vomitiones lethales vidit *FERNELIUS lib. 6. Pathol. cap. 10.* quod identidem a fortioribus purgantibus haud raro observavimus. Neque iis qui in artis exercitio frequentius versantur, obscurum esse poterit, post intermittentes, tertianam, quartanam, perperam curatas, prava præsertim diætâ accedente, sævissima subinde in abdomine secuta fuisse tormenta: testante illud *BINNINGERO cent. 3. obser. 34. cent. 4. obser. 41. item libr. 4. obser. 8. & 9.* quibus submovendis non tam facilis conceditur locus; siquidem in modo memoratis morbis ingentem labem & vitium jam contraxit intestinorum canalis, ejusque functio, quæ maxima ex parte, a convenienti, ordinata & successiva constrictione & dilatatione, sive peristaltica motione dependet, adeo læsa ac labefactata est, ut dein multo facilius vitiosorum humorum colluvies

Colica
ex mor-
bis præ-
gressis.

ibi consistere, & causam ejusmodi & aliorum pravorum affectuum possit subministrare.

§. XXVII.

Symptomatica
a calculo
renali.

Porro colica spasmodica, frequens imo assiduum fere aliorum affectuum & dolorum esse solet Symptoma: sic nihil frequentius contingit, quam quod dolori, ex calculo renum per ureteres descendente & ad vesicam iter faciente, gravis sæpius abdominis cruciatus, cardialgia, nausea & vomitio adjungatur: idque maxime fit ob consensum harum partium, quam nervus intercostalis hisce communis præstat. Qua de causa nonnulli medicorum colicum dolorem cum calculoso sæpe confundere, nec rite discernere solent: cujus jam supra facta mentio. Observamus quoque in praxi, a dentitione infantum dolorifica, convulsivam colicam cum alvi forti adstrictione, quam demum epilepsia sequitur, subortam; idque tantum ob mirificum illum nervosarum partium cum aliis consensum.

§. XXVIII.

a calculo
felleo.

A biliario calculo, in cystide fellea detento, ejus ductum lancinante, ventris dolorem subortum, præter alia, defunctorum dissectiones testatum fecerunt. Ita in colicorum cadaveribus vesicam felleam lapidibus refertam BALLONIUS lib. 2. epidem. pag. 253. item M. N. C. ann. 4. & 7. observ. 220. fidem faciunt. Et HORSTIUS libr. 4. observ. 47. colicæ gravissimæ, 233. calculorum mediocris magnitudinis e folliculo fellis rejectione sedatæ meminit. Quo loco non possum non peculiarem doloris colici causam insinuare, quam Clar. NICOL. TULPIUS disertis verbis in observat. lib. 2. cap. 37. prodidit, ita habentibus: Colicus dolor sæpissime fit a bile flava, innatante huic intestino, quæ sæpius ab anatomicis cum animadvertatur, verisimile est eam transsudare paulatim per tunicas folliculi fellis, huic intestino

quam aliis vicinioris. Qua propter male sibi consulunt illi, qui præ nimio studio validius comprimunt jejuna: exprimit quippe prona hæc flexi corporis incurvatio bilem.

§. XXIX.

Neque absonum sed verisimile potius videtur, ab acri humore tunicas intestinales externe arrodente, dolores in toto intestinorum volumine concitari posse. Quam sententiam clariorem faciunt observationes, quibus per sectionem defunctorum constat, ex abscessu mesenterii rupto, purulentam materiam intestinis inherescentem ante mortem sævos dolores & tormenta produxisse. Quales WILLISIUS, BENIVENIUS, & WARTHONUS scriptis suis passim insinuant.

§. XXX.

Præter dolores autem intestinorum, qui acutioris sunt indolis & vel in salutem vel in mortem brevi terminantur, dantur etiam chronici qui sunt generis, & diutius insistant, ac per multas hebdomades imo per anni aliquando spatium exeruciant, licet per intervalla suas habeant remissiones & exacerbationes. Horum post mortem demum fuit inventa causa, quæ in eo consistit, quod in quadam parte intestinum fortiter angustatum, contractum, scirrhum vel callosum fuerit deprehensum: quare in totum motus intestinorum æqualis destruitur. Ita KERCKRINGIUS Spicileg. Anatom. Observat. 50. in puero tormentis intestinorum qui obierat, cuncta statu distenta, pylorum vero adeo exiguo foramine pervium vidit, ut flatum vix transmitteret; duodeni vero atque recti parietes subsidentes, conglutinosos & quasi filo constrictos, ut nullus flatus ea perrumpere potuerit, invenit. Scirrhum coli HOLLERIUS de morb. inter Libr. 1. cap. 41. & RHODIUS centur. 2. observat. 76. describunt. A callo quo-

ab crasso
ne into-
stinorum
externa.

Colica
chronica.

quoque in intestinis colicam productam BENIVENIUS conspexit : vid. *Lib. 5. de addit. cap. 30. & 34.* Intestinorum vero coalitum post dysenteriam RHODIUS *cent. 2. observ. 77. item 82.* annotavit ; de qua re BARTHOLINUS *centur. 6. obser. 38. & obser. 2. it. M.N.C. ann. 1672.* conferri possunt. Angustiati quoque intestini & cartilagine obducti meminit BAL- LONIUS *epidem. Lib. 1. p. 58.* Præterea de angustia intestinorum, perdocta dissertatio *Clariss. WALTHERI Lipsiensium Prof. lectu dignissima est.* Sæpius quoque in sectionibus cadaverum colica spasmodica demortuorum implicatio omenti observatur, manifesto documento, vigere etiam in hoc motum quandam spasticum. Ab hepate male affecto abdominis dolores chronicos obortos non raro vidimus, ita ut illud albicans induratum fuerit inventum, & cystis fellea calculis repleta. Quandocunque enim liberior sanguinis per hepar transitus impeditur, a biliosis sordibus non bene depuratur, & impetus quoque ejus ad intestina ruit; ubi ob copiam & nimiam distensionem valorum tardius progrediens, stagnationes dolorificas in intestinorum membranis efficit.

§. XXXI.

Anatome
colica de-
functorum.

Ceterum, qui subito ex acuto intestinorum dolore pereunt, in iis plerumque intestina inflammata & sphacelosa reperiuntur. Ita SPIGELIUS in *lib. de Semiteriana*, in dissec- tis hac febre extinctorum cadaveribus, qui ante immani dolore quasi colico fuerant excruciat, intestina inflam- mata & erysipelatosa detexit. & ad- jicit, his in casibus phlebotomiam ommittere & purgationem, ut vulgus solet, substituere nefas esse. Sphace- latum quoque intestinum rectum, ab hæmorrhoidibus cæcis male curatis, nos vidimus.

§. XXXII.

Quando
dolores
salutari-
ter sol-
vantur.

Salutariter vero sæpe numero ho- rum dolorum solvi solet atrocitas, per sudorem copiose obortum, vel etiam

Hoffm. System. T. IV. P. II.

per hæmorrhagiam narium, aut hæ- morrhoidum fluxum supervenientem, item per expulsionem purpuræ ad ex- timas partes, aut per arthritidem & podagram succedentem, vel macula- rum scorbuticarum proventum. Cre- bra enim & perquam notatu digna hinc inde reperiuntur exempla, ubi ex arthritide repulsa factæ fuerunt perti- naces colicæ, qua redeunte ubi illæ cessarunt. Sic colicæ sæpius biliosæ diarrhæa superveniente solvuntur, qua putrida & nigra materia evacuat. Spectat huc quoque insignis locus apud HIPPOCRATEM *lib. de hum. §. 11. cui intestinum in dextra parte dolebat & articulari morbo correptus, quietior erat.* Neque parum salutis promitti- tur, si dolores locum atque sedem mutaverint.

§. XXXIII.

Minus salutariter, colicæ inprimis spasmodicæ & convulsivæ, viribus plane dejectis & dissipatis, ac sudore, colliquativo suborto, vel in veram paralytin vel in notham sive paresin, vel in manuum & pedum stuporem terminantur; vel etiam si atrocior dolor urget, epilepsia, convulsiones, vel aliæ graves capitis affectiones, ut lethargus, carus, apoplexia finem vitæ faciunt. Multum vero periculi alit colica sive convulsiva sive biliosa, quæ cum actuali invadit horrore & atrocius affligit: nam designat inflam- mationem, quam, si non succurra- mus, sphacelus excipit.

Quando
minus
saluta-
riter
termin-
natur.

CURATIO CUM METHODO
MEDENDI.

§. I.

Sicut ex antecedentibus plenius perspicere ac animadvertere licet, causas dirum hunc affectum exci- tantes mirum variare: ita nunc identidem colligi poterit, medendi methodum, pro differentia causa- rum quæ intestinorum dolores fo- vent, longe aliam atque aliam esse instituendam.

Medendi
metho-
dus, pro
differen-
tia cau-
sarum
variat.

§. II.

*Quid agendum, si, afflu-
xu san-
guineo
critico
suppresso
dolor.*

Quando itaque consueto hæmorrhoidum vel mensium fluxu suppresso, in corporibus præsertim sanguine abundantibus, immanis abdomen infestat dolor, cum gravi æstu ac pulsuatione junctus, venæ sectio in pede instituta, clysmata emollientia, pulveres antispasmodici leniter nitrosi & einnabarini momento castorei remixti, nec non liquor noster anodynus mineralis, additis essentia castorei & spiritu salis ammoniaci vinosi, neque minus pediluvia, dolorum savitiam mirifice mitigando, omne curationis in ipso paroxysmo absolvent punctum. Extra vero illud tempus, & præservationis gratia laborandum est, ut mensium in scæminis & hæmorrhoidum in viris solennis restituantur fluxio; quo maxime omnium faciunt conveniens acidularum, thermarum, balneorumque vernali cumprimis tempore susceptus usus, præter hunc, pediluvia, motus & exercitatio corporis debito modo instituta, diætæ commoda, pilulæ balsamicæ, atque infusa theiformia ex herbis partim carminativis, partim uterinis composita erunt adhibenda.

§. III.

*Stabile
copiosa
caustica.*

Quando dolor intestinorum a copia bilis efferæ & causticæ suam mutuatur causam & originem, eadem prope præcedente §. memorata remedia proficiunt. Palsam vero inter alia, pulvis nitrosus, una vel altera gutta olei millefolii veri destillati commixtus, ex aqua florum chamomillæ vulgaris uncis 3. vel 4. propinatus, quæ gratior adhuc & virtute præstantior redditur, adjectione syrupi papaveris albi & spiritus nitri dulcis rite præparati, jure sibi vindicat: sicut autem hæc aqua, in omni abdominis dolore vehiculum remedium præbet convenientissimum; ita multo feliciter operationem suam exerit, si ejus destillatio cum cerevisia triticea instituat. Præstat quo-

que in hac colicæ specie medica menta in vehiculo subfrigido quam calido exhibere, & abstinere a decoctis & infusis calidioribus pariter a regimine sudorifero & balneis calidis: eo quod hac ratione biliosus ferocior redditur humor, & partes nervosas intimius penetrat. Hinc observationibus practicis edocemur, hujusmodi in casu, solum aquæ frigidæ potum, quo ipse GALENUS in colica biliosa usus est, oprime profuisse atque malum depulisse. Majorem autem hoc monitum attentionem meretur, si ex ira suscitata fuerit torminosa affectio.

§. IV.

Si fixus & tensivus in dextro vel sinistro hypochondrio vel infra ventriculum hæserit dolor, certum indicium est, flatus vel excrementa coliflexoris incarcerata hanc læsam ludere. Tunc præcipuum curationis in eo positum est momentum, ut enemata emolliendi, discutiendi & roborandi virtute prædita injiciantur; non omisis externis linimentis carminativis & emollientibus, parti dolenti applicandis. Aperta sic alvo, flatibusque discussis atque propulsis, pilulæ nostræ balsamicæ ad Becheri exemplar compositæ, interposito sale digestivo, vel decocto manna-to, cremore vel terra foliata tartari, & uno vel altero cochleare oleo amygdalarum dulcium permixto, porrigi debent.

§. V.

Ubi rectum & intestini coli portio in sinistro præsertim latere, fortiori spastica strictura afficitur, ita ut alvus nec flatui nec excrementis exitum concedat, neque clyster commodo ano immitti queat; tunc totum abdomen oleis calidis & pinguibus fovendum est; v.g. oleo chamomillæ, anethi, ruthe, coctis, pinguedine taxi, canis, vulpis, castorei, humana, quæ etiam per clysterem ad spasticam illam stricturam relaxandam ano infundi possunt: quo facto,

Si a flatibus vel excrementis incarceratis.

*Si a spastica re-
cti &
coli stric-
tura.*

infusum mannatum, quod supra memoravimus, erit offerendum.

§. VI.

In colica
flatulen-
ta quid
conferat.

Colica flatulenta ex atonia & imbecillitate ventriculi & intestinorum, a cibis crudis male digestis & inflantibus, enata, carminativa & paulo calidiora admittit, quorum censum subeunt aquæ carminativæ spirituosæ, ex semine cymini & carvi, corticibus aurantium, floribus chamomillæ vulgaris & Romanæ ac cardamomo cum vino destillatæ, essentia carminativa B. Wedelii, essentia corticum aurantium probe saturata, spiritus salis ammoniaci exaltata, liquor anodynus mineralis cum balsamo nostro liquido, quod vitæ audit, permixtus, vel sequens liquor carminativus: Recipe spiritus nitri dulcis vel liquoris nostri anodyni mineralis, essentia corticum aurantium, tincturæ tartari ana drachmas 3. spiritus salis ammoniaci drachmam, olei carvi destillati; cymini, de cedro, chamomillæ vulgari destillati, singulorum guttas 6. M. D. Dosin constituunt guttæ 30. ad 50. Haustus insuper vini sic dicti Hippocratici ex speciebus aromaticis, v.g. corticibus aurantium, citri, macere, caryophyllis, cardamomo & saccharo parati, senibus præsertim & ubi ex refrigeratione abdominis & externarum partium malum traxit originem, insigne & præsentaneum solet levamen præbere. Perutile quoque est, abdominis regionem tegulis & marmoribus calidis, item sacculis avena, sale communi, tostis, semine carvi, milii, baccis lauri atque juniperi repletis, subinde fovere.

§. VII.

quid, si
a mate-
ria retri-
pulsâ,
aria.

Dolores abdominis, ubi a retro-pulsa materia exanthematica vel excretionem critica, scabie, purpura, podagra, arthritide, rheumatismo, erysipelate proficiscuntur, nihil aliud agere prudens & rebus suis satagens medicus debet, quam ut leniter diaphoresin promovere studeat; id quod

ego nonnunquam, essentia scordii probe saturata cum spiritu florum sambuci non intense rectificato extracta, liquori anodyno nostro ad dimidiam partem admixta, si ad guttas triginta vel quadraginta in infuso calido bis de die propinatur, felicissime perfeci: circa lecti vero introitum pulverem meum bezoardicum, pauxillo nitri & cinnabaris mixtum, adjecta succi recentis portione in idoneo vehiculo obtuli; non prætermittis emollientibus & demulcentibus clysteribus, atque corporis in blanda diaphoresi constitutione.

§. VIII.

Quando ex vermibus intestinorum dolor in junioribus oboritur, ad dolorem sopiendum primo decoctum ex emollientibus & pægoricis, floribus videlicet sambuci, chamomillæ vulgaris, meliloti, verbasci, semine fœnu græci, anethi, anisi, croco, & lacte paratum, vel vesicæ suillæ inclusum, vel linteis exceptum abdomini applicari potest. Dein clysteres ex iisdem speciebus in usum frequentiore ducendi sunt, qui etiam ex lacte recenter multo parandi. Interne vero tinctura rhabarbari & tanaceti, quæ herba vere specificum est anthelminticum, alvus sollicitanda, & quandoque aquæ cum mercurio vivo coctæ usus est interpolandus. Non raro contingit, ut hac ratione vermium glomera, quæ intestina obfesserant & angustarant, ejiciantur, sedatis & placatis mox omnibus symptomatibus & gravissimis abdominis tormentis.

§. IX.

Neque prætereundus est acerrimus ille & prope intolerabilis dolor, qui intestini recti tunicæ nervæ exquisitissimæ sensationis subinde insidet & universi fere corporis partes in consensum trahit, a sanguine hæmorrhoidali minimæ vascula obsidente ortum ducens, cæcarum hæmorrhoidum nomine notus: is enim peculiaris

Si a ver-
mibus.

Si ab hæ-
morrhoi-
dibus
cæcis.

re curationis genus expostulat. Venam tunc ego non in pede, sed in brachio secari præcipio, ad meliorem sanguinis a partibus inferioribus ad superiores derivationem. Exterius vero duo remedia expertissimæ virtutis deprehendi, quorum alterum est linimentum, quod ex drachmis tribus spermati ceti, olei hyoscyami drachma, camphoræ granis 6. & eroci granis 10. constat, quo calide inungi tumores debent; alterum est epithema, quod ex aqua calcis vivæ, cum aqua rosarum & florum sambuci temperata, saturni saccharo & spiritu vini camphorato compositum, linteis tepide applicandum.

§. X.

*Colica saturnina
auratio.*

In immani illa colica sic dicta saturnina vere convulsivo-spasmodica, quæ metallurgos afflictim & immaniter excruciare solet, non invenitur præstantius præservativum, quam mane sumtum iusculum pingue: in ipsa vero cura clysteres mere oleosi item oleum amygdalarum dulcium in copia haustum, cum vel sine decocto mannato, omne exhauriunt punctum. Ad pariem vero sanandum balnea aquæ dulcis, & post eorum usum, inunctio spinæ dorsi & abdominis cum linimento, quod habet axungiam humanam, oleum nucis expressum, hyoscyami, croci & oleum roris marini, vix datur præstantius & certius auxilium.

*Cautela & observationes
clinica.*

§. I.

*In colica
spasmodica
pur-
gantis
vitanda.*

In spasmodico & convulsivo intestinorum & abdominis dolore, ubi alvus firmissime est clausa, cane pejus & angue acria purgantia, & ex iisdem quoque parata clysmata sunt vitanda. Novimus, hac ratione inflammationem & mortem fuisse productam.

§. II.

Ad alvum longo temporis inter-
*Clysteres
plur una
vice inji-
ciendi.*
vallo clausam, si excrementis & scybalis induratis referta sunt intestina, referendam, non sufficit una clysteris injectio, sed duos vel tres intra horæ sæpius spatium injicere oportet.

§. III.

Aliquando accidit, ut induratum
*Recto du-
vis feci-
bus ob-
fesso, for-
tus con-
ferunt.*
& compactum excrementum intestinum rectum occupans, flatuum ac scybalorum exitum penitus impediat. Tunc foribus emollientibus fovenda anus, & suppositoriis pinguibus & salinis stimulanda alvus, nec non uncia aliquot olei lini vel raparum cum decocto emolliente, in quo prius sufficiens saponis Veneri portio soluta, ut durities scybalorum emolliatur, per syphonem immittenda.

§. IV.

Solus tabaci fumus per accom-
*Fumus
tabaci
quid
præstat.*
modatam syringam immixtus, ad aperiendam alvum, omnia fere alia remedium genera, testantibus id observantionibus, fausto suo effectu superare creditur, utut ego certa de singulari ejus efficacia promittere nequeam. Id vero scio, quod experimentum hoc in equis ad alvum valide adstrictam aperiendam maximi sit virtutis. Novi etiam homines quosdam plebejos atroci intestinorum dolore vexatos, fumi tabacini sola deglutitione, ab omnibus cruciatibus in instanti fuisse liberatos.

§. V.

In omni graviore intestinorum
*Alve
clausa
carmi-
nativa
nocent.*
dolore, antequam alvus fuerit soluta, calidiora carminativa & sudorifera, balnea quoque nocentissima sunt. Nam, dum materiam biliosam vel corrosivam invehunt sanguini nec ad partes exteriores præcipitant, anxietates augentur, & paralyces, contracturæ, febres hecticæ imo convulsiones epilepticæ, haud raro inducuntur.

§. VI.

§. VI.

*Opiata
in seni-
bus ex-
ulens.*

In senibus & imbecillis corporibus, si infestantur dolore abdominis opiata magis adhuc narcotica penitus exulens item quando acerbiores dolores diutius perseverantes vires admodum fregunt. Quod etiam tenendum erit, si ex summa debilitate, nimis sudoribus corpora perfunduntur: paralyfin enim tam veram quam spuriam inde fuscitam fuisse, vel etiam sphacelum internarum partium inde productum fuisse meminimus.

§. VII.

*Ubi pro,
sens*

Nihilominus in hypochondriacis & hysterica passione detentis, vel ubi simul affligit ferina tussis, cum gravibus abdominis doloribus & erosionibus, pilulæ balsamicæ nostræ, vel aloephangi- næ extracto panchymagogo *Crollii* acuata, uno vel altero grano laudani opiati rite parati vel theriacæ cœlestis adjecto, interpositis pulveribus nitro-fo- salinis & absorbentibus, infigne dolo- rum & spasmodum levamentum affe- runt. Ita pilulas purgantes cum refrac- ta dosi laudani opiati mixtas, multi celebres medici, nominatim RIVE- RIUS, POTERIUS, CRANIUS, HOLLERIUS & FORESTUS miri- fice in abdominis doloribus deprædi- cant. Neque deficit ratio utpote re- mittente dolore & spasmo, purgantis o- peratio longe promptior & felicior fæ- cum alvinarum dejectio sequitur.

§. VIII.

*Colica
periodi-
ca qua-
modo
præstan-
da.*

Si atrox intestinorum dolor, certo temporis spatio recurrit: quod pluries mensibus *Martio*, & *Octobri* contingit, flante & sæviente maxime Borea ven- to, probabile est ejus causam sanguinem intra intestinorum tunicas congestum esse, quia sub tali tempestate ob regur- gitantem sanguinem, ejus in sedis ve- nis fit accumulatio. Qua de causa venæ sectio in pede, ad hæmorrhoidum flu-

xum, si natura ejus fuerit assueta, pro- movendum, præservationis gratia, commodissime instituitur. Sin vero quis criticæ hujus sanguinis excretionis fuerit expertus, consultius ego semper de- prehendi, brachii venam secare, quo sanguis a partibus inferioribus derive- tur ad superiores, cum, si non invenit exitum per hæmorrhoides, major, per crebras sectiones in pede administratas ad partes inferiores fiat impetus atque affluxus.

§. IX.

Hypochondriaci, & hæmorrhoidarii flatulentis ac ventriculi & intestino- rum doloribus perpetuo fere exercentur. Si itaque malum inveteratum ne- que domesticis, neque e pharmacia petitis obtemperare vult remediis, ego sane nec præsentius nec efficacius, nisi in thermarum *Carolinarum*, vel aqua- rum mineralium temperatarum ut *Selteranarum*, imo *Embsensium*, con- venienti interno & *Taplicensium* ex- terno per balnea usu, unquam depre- hendi auxilium, præprimis, si decente & sat frequenti motu & exercitio cor- poris secundetur, diætæ quoque selectæ habeatur ratio.

§. X.

Puerperis intestinorum & lumborum dolores sunt familiarissimi, præsertim si lochia non debito modo, quantitate ac tempore procedunt, ex quibus postea doloribus febres exanthematicæ, quæ si profligantur, ingravescunt puerperam tollere con- fuscunt, oriuntur. Qua de re circum- spectus eo animum advertere debet medicus, ut convenienti methodo ho- rum dolorum sævitiam componat; quod optime fit, sanguinis lochialis promotione, qui si medicaminibus mo- rem gerere recuset, venæ sectio in pede tutissime celebratur, post quam statim sæpe numero prodeunt lochia, & dolo- res penitus sopiuntur: quod crebra me- docuit experientia.

Man

Methodus Præservatoria.

Qui intestinorum & imi ventris doloribus frequenter recurrentibus infestantur; quod ego haud raro, in arthriticis, nephriticis, item hypochondriacis & hæmorrhoidariis animadverti: iis ante omnia exquisita diæta & accurato vitæ regimine superveniendum est. Id quod in eo maxima ex parte consistit, ut primum sedulo & omni studio, quasunque occasiones ad nocentissimas animi perturbationes, ut terrorem, iram & tristitiam, fugiant: nihil enim reperitur, quod generi nervoso adeo insensum, & morbos in eo desidentes tam confestim resuscitare magis idoneum est, quam vehementior animi commotio. Dein frigus Boreale, cujus ea est natura ac conditio, ut nervosi generis morbos revocandi & exacerbandi maximam vim habeat, omni modo vitetur, & regio lumbaris, præcordialis & pedes quoque ab eo diligentius defendantur. Tum prospiciendum est, ne legumina & inter hæc maxime pisa, fabæ, brassica, caro pinguis vervecina, & frigidus præcipue huic superingestus potus, admittantur. Denique, ut corpus non diu otiosum maneat, sed frequentius exerceatur. Optime enim TRALLIANUS & etiam rectissime lib. 10. in hisce morbis motus commendat remedium, ita perhibens: *motus quicumque, & omnis exercitatio insigniter iis conferunt, qui diutius tali morbo laborarunt & frequentius eo corripiuntur, si pedibus, si per equum, si etiam navigio movere corpus velint, item palaestra, & totius corporis perfrictio, locique mutatio, & longa peregrinatio. Hæc enim omnia extenuant discutiantque & totum corpus excrementis liberum reddunt, universum habitum corroborantia, ut in posterum affecta partes frigidum humorem colligere nequeant, imo ne aliunde influentem promte in se recipiant. Postremo parciorum*

potum spirituorum & præsertim aquæ vitæ stomachalis carminativæ omnibus suadeo, utpote qui plus noxæ & incommodi quam fructus, a copiosiori harum rerum usu resultasse, crebro observavi: vulgaris quippe & damnandus error est, ad meliorem ciborum dissolutionem & digestionem potus hosce conferre; quum tamen hæc ipsa a latice salivali potissimum dependeat, neque ciborum solutionem ullo modo spirituosam prorsus attingat; sed potius e contrario, partes chylosas in intestinis præcipitando, incrassando, & poros obstruendo, materiam ad ructus & flatus subministrent.

ENARRATIONES
MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Fœmina nobilioris conditionis erat, quæ quinquagesimum & ultra jam annum attigerat, staturæ mediocris sanguine & succis plena. Per duos jam annos menstrualis filebat purgatio: ceterum sana & vegeta. Vehementi afficitur ira, & elapsis aliquot horis, ob infortunium quod ipsi nuntiatur, summo & panico terrore atque tremore animus & corpus percelluntur. Nox erat inquieta. Sequenti confestim die regionem lumbarem, & ingens frigoris sensus, & dolor tensivus tam acerbus corripit, ut erecta statura corpus ægerime retinere potuerit. Brevi post, horrorem & refrigerationem præsertim partium externarum percipit; quam ventris dolores & tormina insequabantur, cum ingenti præcordiorum anxietate. Peruasio fuit, spinam dorsii passam esse subluxationem. Undæ spinæ facta fuit distractio; sed dolores magis ingravescebant. Die tertio, postquam noctem inquietam transigerat, cardialgicæ accedebant anxietates cum summa spirandi angustia junctæ, inanisque urgebant ad vomendum conatus. Pulsus erat celer & durus; pedes

Colica
spasmodica
dico cō-
vulsiva
ex ira &
super
ventris
terrore.

des frigidi, alvus oblipata, & ad urinam stimulus, sed ejus parcius fluxus, & dolor lancinans in dorso. In consilium ego vocatus quæsi, quia mater ejus per plures annos obnoxia erat renum calculo, an nunquam laboraverit hoc affectu? Negavit id ipsum. Porro interrogavi, an sanguinis missionem neglexisset? Respondit annum esse elapsum. Aperuit mihi causam morbi supra tactam. Consultum ante omnia visum fuit, alvum injectis clysteribus solvere, qui parum tamen utilitatis attulerunt. Postea venam pedis secari jussi. Eduximus sanguinem cum virium constantia & euphoria ad 9. uncias: atque ingens mox dolorum & symptomatum, cardialgiæ præsertim & vomitionis sequebatur mitigatio; sed dolor circa hypochondrium dextrum lancinatorius cum abdominis inflatione permansit, neque alvus flatuum vel stercoreis quicquam transmisit. Clysteribus carminativis & emollientibus, ac fomentis ejusdem indolis abdomini applicatis insistere placuit. Interne vero nihil aliud dedimus, quam oleum amygdalarum dulcium in jusculo avenaceo ex quo flores chamomillæ vulgaris decocti, item pulverem marchionis & bezoardicum, adjecto nitro, cinnabari & gutta olei chamomillæ veri, ita liquorem anodynum nostrum, cui essentia castorei quarta pars admiscebatur, potum paulo frigidiorum melius tulit quam calidum. Alvus parum clysteribus: sed permanserunt dicta symptomata. Memorabile fuit, quod alternatim abdomen mirifice fuerit inflatum cum tensivo dolore, adeo ut tactum manus ferre nequiverit. Alio tempore summa fuit umbilici retractio cum spasmodica ventris strictura. Urinæ difficultas permansit: dolor vero in dorso & hypochondrio dextro, ubi prima lumbaris vertebra est, incipiebat. Hæc symptomata & meum & cognatorum animum tenuerunt dubium atque suspensum, num mor-

bus ex calculo renali provenerit, an colica convulsiva hysterica sit? quæ tamen nunquam fuit correpta. Die quæ erat ab invasione septima, mixturam præscripsi sequentem in modum. Rec. tincturæ antimonii acris, liquoris anodynii mineralis, utriusque unciam dimidiam, spiritus tartari drachmas duas, essentia anodynæ gr. 12. M. Singulis tribus horis sumit triginta guttas cum aqua florum chamomillæ vulgaris, flor. sambuci & ceraforum nigrorum. Et inde obortus ingens per totum corpus sudor, durans per totam noctem, ut lintea madefacta nimis mutare conveniens visum fuerit: ægra ceterum insignissimum levamen percipiente. Pulsus a naturali vix deflectere cœpit. Appetitus rediit & somnus; non tamen cedebat dolor in dorso. Urina secedebat naturalis coloris, sed sine ulla arena vel crasso sedimento. Pilulæ datæ polychrestæ, interposito sale digestivo: & alvus etiam respondit; ubi multa foetida & putrida egesta fuerunt. Et ita sensim collectis viribus, adsistente Divina benedictione, ægra cum atroci hoc morbo rediit in gratiam.

Epicrisis.

Hic affectus rectissime colicæ convulsivæ titulum meretur, quæ a bile per iram copiosius in intestinum duodenum, cujus situs ad dorsum reflectitur, quod primam causam ipsius morbi sustentabat, effusa ortum duxit. Unde cardialgiæ anxietates, vomitiones & angustia sequebantur. Quia vero a vehementia terroris, mox iram subsequenter, sanguis ab exterioribus ad interiora maxime ad mesenterium ipsaque intestina fuit repressus & compulsus, flatulenta illa & spasmodica intestinorum affectio est secuta. Fixus ille in dorso dolor, nostra sententia, ramo

mesenterico nervi intercostalis majoris, qui ut notum ex anatomicis est, una cum ramo mesenterico arterioso ipsum duodenum supergreditur, ab hujus inflatione & copia sanguinis, distento & compresso debetur. Neque vero hic gravior dolor & spasmus tantum, in intestinorum volumine sedem habuit, sed & peritoneum, ipsius abdominis musculos & lineam albam, ob plexum mesentericum & intercostales nervos partibus his communes, in consensum traxit: a qua causa retractionem umbilici & abdominis ducendam esse arbitror. Sanguinis missionem in tali statu plethorico, ubi tanta est spasmodorum juncta atrocitas, ad arcendam inflammationem, quæ, nisi sanguine vel sponte vel arte evacuato, promte sequitur, perutilem imo necessariam judicavi: suadente id ipsum HIPPOCRATE in *coac*, Sect. 3. ubi inquit, *dolores in lumbis sanguinis fluxionem inducunt, & spine distorsionem ac spirandi difficultatem sanguinis fluxio solvit*. Præter alia & hoc videtur notatu dignum, quod hic dolor typum febrilem servaverit, horrore incæperit, & sudore septimo die sublatus fuerit, ut adeo recte dolor intestinorum spasmodicus acutæ indolis nuncupari queat.

OBSERVATIO II.

*Colica
spasmodica
chronica
herniam
produ-
cens, Ca-
rolinis
& Tæpl.
curata.*

Triennium est, & quod excurrit, cum vir honestæ conditionis, mediocris staturæ & strictioris corporis habitus, vitæque sedentariæ, & lucubrationibus addictissimus, doloribus in dorso & abdomine cum inappetentia & virium collapsu torqueretur. Quorum causam medicus in molimina hæmorrhoidalia rejiciens, ad hunc fluxum movendum varia præscribebat remedia; sed nihil sanguinis, multum autem tenacis & albidæ materiæ, per alvum, alternis vicibus secedebat. Iter cum susceperet Berolinum, exquisitos & pungitivos in dextro hypochondrio sub inguine, alvo

simul valde adstricta, patiebatur dolores; quos protuberans tandem tumor excepit, qui procedente tempore ex inguine in ipsum scrotum descendebat, multum ægre molestiarum faciens. Consuluit celebrem in eadem urbe medicum, qui pilulis suis & aliis adhibitis medicaminibus, id quidem effecit, ut semel sanguis per anum cum ægri quodam levamine erumperet. At verò fluxus hic, quum per annum restitasset, nullo medicamento revocari potuit: sed dolores truculenti, quamvis per venam pedis sanguis eductus fuerit, repetebant, & immaniter abdomen cruciabant; ingravescentes quando e lecto surgebat & leniter obambulabat, vel auræ frigidiori se exposebat. Acutus in regione umbilici constitit dolor, & permolesta, quasi ingentis globi ibi hærentis & prementis sensatio, quæ tam graviter sæpe torquebat, ut æger corpus in erecto situ vix servare sed incurvare debuerit, lamentabili sæpius voce doloris exprimens sævitiam; nam tum prolapsum intestinum cum dolore lancinatorio, & ardente valde distendebatur, atque in hypochondriis, dorso, & femoribus tam dolorificæ rosiones, & stricturæ urgebant, ut rigidum & contractum corpus æger plane e loco dimovere non potuerit. Alvus firmiter erat occlusa, ut nec flatibus exitum concederet, nec clysterem intromitteret. Accessio doloris, ab hora octava matutina fuit, qui ad meridiem duravit, vomituque desivit; atque ingenti virium languore, abdominis ad tactum crescente dolore, nausea, ciborum inappetentia, sudore nocturno, tussi sicca, præcordiorum anxietate, marcore, urinæ suppressione comitatus ægrum mire maceravit. Misit ad me historiam morbi. Suasi, ad levandum malum, pulveris antispasmodici usum, qui ex lapidibus cancrorum, nitro, cinnabari & castoreo erat compositus, item liquorem anodynum cum refracta dosi spiritus bezoardici *Bussii* remix-

mixtum, nec non elixir viscerale inter cibos assumendum: balneum etiam aquæ dulcis & hirudinum ad anum applicationem, atque ut, loco cerevisiæ, aquam Selteranam cum pauxillo vini vel ptisanam biberet, & alvum clystere oleoso & emolliente apertam servaret, ordinavi. Proximo autem vere, meo ex consilio, thermas Carolinas adiit; & absoluta cum iis cura balneo Tœplicesi, optimo & sperato cum successu ac levamine, usus est.

Epicrisis.

Dolores intestinorum spasmodici & flatulenti, si chronici sunt, plerumque originem suam sanguini intra tunicas intestinales nimium congesto & stagnanti, ob impeditiorem per mesenterium & hepar circuitum, sub vita ad ortum & quietem composita, debent. Neq; hi corpus facile deferunt, nisi natura sponte sanguinē per sedis venas emittat, si videlicet naturalis quædā ad hunc fluxum adsit dispositio; qua deficiente nil perniciosius est, ac sanguinem commoventibus, aloeticis præsertim, & pilulis balsamicis, cujuscunque etiam fuerint generis vel Auctoris, ad hunc fluxum naturam cogere velle. Tantum enim abest, ut symptomata inde remittant, quin potius a commoto & ebulliente inter tunicas nerveas stagnante sanguine, spasmi & dolores exacerbentur, cum tanta sæpius vehementia, ut etiam nervus mesentericus magnus intercostalis & omnes partes ad quas ille ramos suos dispergit, peritoneum quoque & muscoli abdominis cum intestinis in consensum rapiantur: atqui exinde herniam inguinalem, & postea scrotalem fuisse subsecutam aliquoties notavi; quemadmodum similem effectum a validissime operantibus drasticeis & emeticis enatum vidi. Tunc vero semper deterior fit ægrotantium ejusmodi conditio: nam ubi labem notabilem vel vitium quoddam intestinum

vel tantum pars ejus contraxit, sicut in herniis contingit, colica non modo affectos, sed hypochondriacos quoque gravissime luere perpetuum fere est; excrementa quippe in ejusmodi tumore intestinali quam facile congeruntur & sistuntur, atque ita totum motus peristaltici adeo necessarium negotium perturbatur. Per remedia diætetica & accuratum vitæ regimen, moderationem animi affectuum, sanguinis decentem per venas evacuationem, aquarum mineralium, quæ temperie gaudent tam externum quam internum usum, melius & citius, quam per multa medicamina nervina, calefacientia & purgantia ad desideratam sanitatem ægrotantes perveniunt: sicut ego quoque in ejusmodi morbis abstinentiam ab omni cerevisiâ, & potum quo puriorem & simpliciorē eo præstantiorem commendo.

OBSERVATIO III.

Quadraginta abhinc circiter annis, cum officio Physici Mindæ fungerer, vir honoratior annorum 40. cholericæ & in iram valde proclivis naturæ, ingenii vero acuti & vividi, cibos infumatos & salitos in delitiis habebat, & liberaliter quoque vino, & spiritu vini utebatur. Hyeme, sub aura valde algida, ex itinere domum reversus, de dolore lumbari, acerbis ventris torminibus, alvo dura & constricta, quæ trium clysterum injectionem elusit, conquerebatur. Aderat calor præternaturalis, summa sitis, & vigilia. Admissis clysteribus primo emollientibus, deinde carminativis, item sumto decocto mannato cum oleo amygdalarum dulcium, & mixtura ex aqua menthæ, spiritu nitri dulcis, syrupo papaveri albi, & pulvere præcipitante nitroso propinata, malum fuit depulsum. At vero elapso vix duarum hebdomadum spatio in eundem morbum ægrotans incidit, qui profligatus, etiam tertia vice repetiit, tam ve-

Colica biliosa iliaca in ano. pota, ex frigore, & pituitate &c. curata.

hementi gradu, ut ego, & Medici adstantes summum timeremus vitæ discrimen. Nam atrox dolor assidue affligebat, cum intenso calore, siti inexhausta, animi defectione, ingestorum & medicamentorum per superiora rejectione, præter aquæ simplicis frigida potum cui quippiam calidi panis injectum, quem retinebat: alvus nullis clysteribus vinci poterat. Iliacum morbum ante oculos conspicebamus: neq; ab ullo medicamento tam externo quàm interno quicquam levaminis recipiebatur. Ager vero, quia per quinque continuos dies, assiduus vigiliis & jactatione corporis detinebatur, in extremum virium lapsum conjectus erat. Igitur, ad somnum conciliandum, sequens excoGITAVI epithema, Rec. florum rosarum, sambuci, lavendulae ana pugillos tres, feminis papaveris albi, hyoscyami, anethi, nucistæ, nucleorum Persicorum, singulorum drachmam unam semis, croci drachmam; quæ species concisæ & contusæ, postquam in lacte ebullierant, applicatæ toti capiti fuerunt. Hujus tam felix erat operatio, ut per totam noctem placide miser ægrotans dormiverit; a quo tempore omnia priora symptomata, conatus vomendi, dolor vehementis, inquietudo & anxietas conquieverunt, alvus quoque admoto suppositorio respondit. Datis postea convenientibus & temperatis stomachum & intestina roborantibus integre restitutus fuit. Ad præcavendam vero tam atrocis morbi vim & recursionem, consilium dedi, ut, quia non assuetus erat venæ sectioni, eam bis vel ter quotannis admitteret; dein ut duriores vitæ & largiorem vini, ad huc magis vero, spiritus vini potum evitaret. Mixture quam ad stomachum roborandum præscripsi, ex essentiaë carminativæ Wedelii uncia dimidia, essentiaë cascarilla drachma dimidia, spiritus oleosi Sylvii, guttis 60. constabat; quam ante & post cibum sumtum, per annum usurpavit. Pro potu aquam simplicem commendavi, cui panis calidus recenter ex furno extractus injiciebatur.

Ita a recurſu hujus mali plenarie fuit vindicatus.

Epicrisis.

Ex hac morbi historia, & curatione paulo pensculatius considerata, evidenter apparet, primo, sub omni graviore dolore in parte quadam nervosa suscitato, universum nervorum systema in consensum rapi & atrociam in variis partibus induci posse pathemata. Dein quoque ingens illa capitis membranarum cum ventriculo & intestinis consensio, ex ea evincitur; cum capiti ceu parti a dolore valde remoto exterior tantum applicatum sedativum remedium, in diffitis partibus graviter affectis, vim suam & efficaciam exeruerit. Sicut vero omnes affectus nervosi generis, ita etiam intestinorum & ventriculi dolores, facile ex neglecto vitæ regimine, inque primis per affectus animi immoderatos, per frigus & ventum Borealem exterioribus improvide admissum, necnon cibum & potum minus convenientem, recidunt: id quod facillime, in cholerici & ad iram proclivis temperamenti corporibus evenit; quibus aquæ frigida potus vino multo est convenientior: docente id ipsum GALENO lib. 10. method. cap. 7. De cujus etiam salutari usu AMAT. LUSITANUS testatur, se atrocem intestinorum dolorem, aquæ frigida exhibitione, subito & incantamenti instar sustulisse.

OBSERVATIO IV.

Anno circiter supra millesimum sexcentiesimum, octogesimo quinto, cum Halberstadii Provincialis medici nomine degerem, ad monasterium Hamerslebenſe, cui medicus alius ordinarius præerat, ob plures religiosos ibi graviter laborantes, fui vocatus. Of-

Colicæ sanguis
næ ex
dieta
lausa
vinoſa.
vene.
ſect. &
aque
poru
aurata.

ſent.

fendi ibi numero plures, qui per longum tempus atrocibus ventris torminibus cum alvo pigerrima & constrieta conflabantur, de frigore quod sustinere, horas primo mane in templo frequentando, debebant, contraxerant: quidam ex iis herniam inguinalem & scrotalē sibi contraxerant: alii qui liberati erant, paralyti & stupore manuum affecti. Erant homines repleti, eufarci, sanguineæ complexionis, qui venæsectionem in anno vix semel admitterant, lauteque viventes mero non parum indulgebant. A dictis vero malis liberi permanserunt, qui tenuiori victu & cerevisia simpliciori se sustentabant. Igitur cum ex nimia sanguinis abundantia ejusque stagnatione inter intestina morbum prognatum judicarem, consilium dedi, ut impofterum sanguinis missionem frequentius celebrarent, & prisanam cum vini portione remixtam biberent: datis medicamentis magis refrigerantibus & leniter carminativis, spiritu nitri dulcis præferatim, & ipso nitro cum lapidibus cancrorum & croco permixto, quam valde calidis, quibus antea erant usi. Suasor quoque fui, ut vere approximante acidulas Pyrmontanas vel Egranas regimine cum convenienti biberent. Ad paralytin vero tollendam, post balneum aquæ dulcis, linimento ex aqua Anhaltina, spiritu & sale volatili lumbricorum terrestrium, oleo nucistæ expresso, camphora & castoreo parato, partes affectas ut probe inungerent suasi & edixi. Neque exiguum inde levamen consecuti sunt.

Epicrisis.

Sicut colica vulgo & in scholis medicis in biliosam & pituitosam distingui solet: ita etiam sanguineam, in plethoricis præsertim, ab iis rebus, quæ sanguinem nimium in vasis accumulunt, excitari posse experientia non crebrior docet. Nam ex mensium, in foeminis, in viris hæmorrhoidum suppresso fluxu, acerbos abdominis dolores

gravibus symptomatibus stipatos oboriri, nostro tempore non novum est: licet veteribus hæc morbi species videatur incognita. Equidem apud HIPPOCRATEM *lib. 3. de morbis hæmatitis ilei* nomen occurrit: sed si perscrutemur, quem describit morbum consideramus, longe alius est quam iliacus, cujus signa in eodem loco proponit: adeo ut nihil fere cum hoc habeat commune. Nam ileos, quo nomine omnes dolores ventris complectitur, vera historia *lib. 3. §. 15.* cumulate & perfecte traditur. Rectius, optimus HIPPOCRATIS interpret FOESIUS in *œconomia* sua, ac non sine ratione, suspectum esse hunc locum, & defectum atque mendum subesse judicat. Neque etiam in regionibus calidioribus, in quibus venerandus Senex egit, tam frequenter ex plethora vel fluxu hæmorrhoidali oboriuntur ægritudines, quam in nostris meridionalibus & temperatioribus. Solent vero hujusmodi dolores esse & longiores & atrociores, maxime quando cacoehymia concurrit: hinc fit, ut, debilitato valde genere nervoso, in paralytin, epilepsiam vel alios morbos nervorum & capitis terminentur, præsertim, si non rite, per calidiora videlicet interna & externa, anodyna immoderate sumta, tractentur. In regionibus præcalidis in Italia & præsertim Romæ, item in Hungaria, superiori Austria, Moravia, ob abusum vini generosi, sanguineæ & biliosæ colicæ frequentiores sunt. Neque ibi datur ad eas tollendas, præter usum refrigerantium & præsertim aquæ frigidæ, præsidium facile convenientius & efficacius. Et ob hanc rationem non modo AMATUS, sed & ZACUTUS, LUSITANI *hist. 295. pag. 351.* colicam a bile factam, aqua frigida potu, & *Lib. 2. obs. 25. prax. adm.* nive curatam meminerunt. Conf. hac de re M. N.C. *cent. 5. p. 193. 194. cent. 10. p. 273.* item *Decur. 2. An. 8. obs. 13. & anno 10. obs. 139.* Vidi quoque in paralyti ab eadem causa exorta, balnea paulo frigidiora, plus efficaciz quam calida præstitisse.

OBSERVATIO V.

*Colica
sanguis
neq; ex
mensibus
terrore
suppres-
sis aqua
fri. & la-
curata,*

Anni propemodum sex elapsi sunt, quum Beat. D. D. NABOTH me Lipsiæ degentem, ad sceminam mercatoris primarii viduam, quæ gravissimis abdominis doloribus, ex mensibus per vehementem terrorem suppressis torquebatur, duceret. Delibetatione invicem habita, primo sanguinem e vena emittendum, dein clysteres emollientes & oleosos cum stimulo salino injiciendos curavimus, & mixturas carminativas ac sedativas, quarum princeps ingrediens spiritus nitri dulcis fuit, propinavimus: sed sine effectu. Ipse asseverabat, se modo in hac ipsa egrotante, valde sanguinea, quæ ante dimidium anni eodem morbo fuerat correpta, miro cum effectu & dolorum levamine, solo aquæ frigidæ usum fuisse potu. Nolui prius in ejus descendere sententiam, quum inflammationem vererer: sed ipse cum assertis & promissis suis insisteret, nolui morosius repugnare: & res etiam felicius, ac putaram, successit. Hic itaque aquæ frigidæ simplicis potum ad II. cyathos de die per vices sumendum, recto prius probe corpore & pedibus, curavit. Subsecuto largo sudore, postea placido somno, omnes dolores abdominis conquieverunt. Afirmavit quoque, quod liñtea aqua frigida madefacta, felicissimo sapius cum effectu, in tali casu applicasset.

Epicrisis.

Quod in aqua frigida summa lateat medicina, ego multa experientia, qui ipse: de aqua medicina universali, dissertationem scripsi, edoctus fui. Sed uti omnia magnæ efficacæ remedia, quæ a medicis sagacioribus heroica audiunt, exquisitum judicium ac prudentiam, omniumque causarum conside-

rationem desiderant; ita id ipsum de aqua frigide interno & externo usu, maxime valere existimo. Nam imprudenter & intempestive data, præsertim ubi metus inflammationis est, non potest non summum periculum, imo necem afferre. Nihilominus ad calidam acrem materiam temperandam, nimium sanguinis ebullientis æstum reprimendum ad vires ab immodico fervore collapsas restituendas, ad roborandum partium tonum & systolen cordis & vasorum augendam remedium efficacissimum utique præbet. Vidi ab ejus potu in cholericâ passione miraculosos plane effectus. Neque indignus animadversione est locus apud LUDOV. SEPTALIUM, quem lib. 7. animadvers. p. 248. insinuat, & huc integer adduci mereatur. Contingit, scribit, aliquando ut colici dolores adeo vehementes sint, ut omnem medicamentorum operam eludant, ac quocunque auxilio adhibito potius augeantur. In quo casu erit ad contraria transseundum. Quum enim colici dolores majori ex parte, a materia frigida fiant aut a flatibus distendentibus; fit aliquando, ut aut ratione vigiliarum, dolorum, aut mororis ob contumaciam aut invalescant nimium, aut intestina, accedentibus etiam calidis, & foris apposis remediis, aut phlogosi quadam tententur, aut etiam vera inflammatione incipiant affici, aut multa præexistens bilis ibidem transfundatur. Unde ad contraria erit transseundum & insigniter refrigerandum. Quod mihi præterito anno contigit, in nobili quodam Hispano, qui cum colicis doloribus per aliquot dies acerrime fuisset conflictatus, ut jamjam mors esset præ foribus, nulli perferrentur, articularum pulsus, sudores essent resolutorii, nulla denique superesset spes salutis, ne quidem apud Medicos etiam præstantissimos: accersitus & ego, cum sitim inextinguibilem, lingue scabritiem, nigrorem atque duritiem; pertactis autem hypochondriis, & ventre in-

fe-

feriori, calorem illum in partibus aestu-
rem adesse observassem, Hispano aquam
multam nive etiam refrigeratam, biben-
dam exhibui, cum natura abstemius es-
set. Et multe aquae potator in somnum
prolapsus est, & quatuor horarum spatio
cum dormisset, dolore quodam inferio-
ris ventris, a primo maxime, ut ipse rese-
rebat, diverso, excitatus a somno, miram
bilis flavae copiam evacuavit & a dolo-
ribus liber evasit. Unde collegi, medicos,
qui illius curationem susceperant, in
causa morbi illius longe deceptos fuisse,
cum calidis remediis curationem insti-
tuissent, a frigida materia morbum sa-
ctum judicantes. Neque in colica flatu-
lenta, a causa calida, frigida exterius
applicata penitus improbata veniunt;
qua in re auctoritate eximiorum me-
dicorum CRATONIS, item VALE-
SCI de TARANTA niti licet, qui lin-
tea aqua frigida madefacta & ventri
imposita in colicis doloribus sedandis
magni faciunt. Cui experientiae, adsti-
pulantem quoque habemus rationem:
nam flatu qui valide & mirifice tuni-
cas & parietes intestinorum distendunt,
nihil aliud sunt ac aer calore rarefactus
elaterere ejus valde adausus; frigida igitur,
ut experimentis mechanicis com-
pertum est, cum aerem nimis rarefactum
condensent, atque in angustius
spatium cogant, necnon fibris nimis re-
laxatis tonicam vim reddant, ut calefacto
corpore sanguis majori velocitate
propellatur, efficiunt.

OBSERVATIO VI.

*Colica convul-
siva, ex
gonor-
rhaea
adstrin-
gentibus
suppres-
sa.*

Juvenis 22. annorum studiis operam
navans, gracilioris corporis structurae,
ex impura Venere, gonorrhoeam sibi
contraxit; ad quam curandam Chirur-
gi opera usus est. Hic primum fortiter
corpus purgabat, dein adstringentia,
tincturam sulphuris vitrioli, antiphthi-
sicam Grammani & pulveres ex magi-
sterio Saturni, terra sigillata, succino &
osse sepiae compositos, ad sistendum flu-
xum copiose adhibuit. A quorum usu
per septimanam continuato haec mala

Hoffm. Syst. T. IV. P. II.

insecuta: atroces cruciatus in abdomi-
ne, quod durum tensum & renitens e-
rat, aborti, alvo prorsus obstipata; ad-
erat inappetentia, inquietudo, & tremo-
re ac tractionibus artus, femora, pedes
torquebantur. Enixe meum exposce-
bat auxilium. Neque infelicitur succes-
sit curatio, quae clysteribus emollienti-
bus & oleosis crebrius injectis, infuso
mannato, ex sero lactis, quod stimulo
salino erat armatum, & pinguioribus
jusculis, blandisque internis carminati-
vis, & balneo aquae dulcis, intra novem
dies absolvebatur.

Epicrisis.

Quantam noxam improvide data
adstringentia, ventriculo & intestinis
ceu partibus valde nervosis, & mem-
branosis inferant, tonum & motum
eorum plane turbando & invertendo,
dici vix potest. Atque innumeris ex-
emplis, quam perniciales ea, in alvi,
sanguinis, feminis fluxu sistendo, effe-
ctus exerant, confirmare & illustrare
possemus. Ex horum vero numero pe-
joris adhuc notae sunt, quae ex Saturno
depromuntur. Haec uti exterius nota
carent sua laude & virtute: ita interius
usurpata, fibras nervosas intestinales
constringendo, veri veneni naturam &
vim habent; adeo ut ipsa, ceu per se qui-
dem non damnosa, tamen quoad usum
internum damnanda, e re publica me-
dica, jure meritoque exterminari de-
beant. Memoratus morbus recte dici
potest colica convulsiva, quae ab HIP-
POCRATE lib. de victu acutor. §. 61.
cholerae siccae nomine venit; qui hunc
in modum ejus naturam & curationem
perite & optime exponit: *[n cholera sic-
ca venter inflatus est & strepitus in-
sunt. Dolor laterum ac lumborum: sece-
dit autem nihil deorsum, sed alvus ad-
stricta est. Talem observato, ut ne vo-
mant, sed alvus subeat. Insusum itaque
calidum ac pinguisimum quam citissi-
me per clysterem immittito, & oleo illi.*

M

tum

zum in aquam plurimam calidam paulatim affundens, & si calefcenti ipsi alvus subierit, morbus solutus est, a cibis vero abstineat: sique non remiserit dolor, a sinu lac bibendum dato, donec purgatus fuerit.

OBSERVATIO VII.

Colica
flatulē-
ta ox iya
& super-
ingesta
earne
suilla

Vir quidam plebejæ fortis, robusti & obesi corporis, 30. circiter annorum, cerevisia ebrius, rixando in diverforio cum sui similibus, domum brumali tempore revertitur, & carnem suillam pinguiorem cum magna panis copia ingerit. Alvi fluxus cum torminibus inlequebatur, sed cum sub cælo frigido alvum deponeret, sistebatur. Unde dolores sævissimi totum occupabant abdomen, lumbos, hypochondria: atque alvus erat valde obstitata, artus frigidi tremiscebant, summa aderat anxietas, & inquietudo, interna præcordiorum angustia & constrictio: demum spasmus & dolor genua infestabat eaque constringebat. Curatus fuit iusculo avenaceo, in quo flores chamomillæ & sambuci cocti, quod cum salis Ebsloniensis & nitri dosi atque oleo amygdalarum dulcium per vices sumsit, non omisis clysteribus oleosis & emollientibus, atque internis carminativis & anodynis. Postea crebro balnei aque dulcis usu, ad convulsivas artuum tractiones leniendas, sanatus est.

Epicrisis.

Ad subitam atrocis hujus ventris doloris generationem, variegatè valde concurrerant causæ: ebrietas, affectus iræ, & post hanc ingesta pinguium & viscidorum ciborum copia, frigus, & ab hoc alvi fluxus suppressio. Non mirum hinc est, ex flatibus intra intestinorum cavitatem excitatis a spasticis tunicarum intestinalium contractionibus, in-

tus retentis & incarcerationis, tam atroces dolores, & gravissimas nervosarum partium afflictiones fuisse productas. Et quia obstructio alvi proxima causa horum malorum fuit, eam rursus aperiri expediebat. Quod vero non promiscue per purgantia & fortiter stimulantia, quæ dolores & spasmos potius excitant, fieri debet, sed per salia oleosis & demulcentibus mixta, quo nomine sal Ebsloniense laudamus, quod ad unciam in aqua solutum & exhibitum, præmissis clysteribus, ad flatum & excrementa provocanda, præ omnibus aliis laudem & commendationum promeretur. Balneis aquæ dulcis ex emollientibus & roborantibus paratis, ad robur partibus externis conciliandum, quod a vehementi dolore, & spasmoplane læditur, & destruitur, in fine ejusmodi morborum nil est convenientius, nil efficacius; cum veteres, inter quos HIPPOCRATES, CÆL. AU. RELIANUS, TRALLIANUS, ARETÆUS, usum eorum mirifice tollant atque commendat.

OBSERVATIO VIII.

Serenissimus S. R. J. Princeps ante aliquot annos per Archiatrum adversam suam valetudinem, salutare consilium suppeditandi causa, ad me perscribere iussit. Is cum in florente ætate constitutus, boni & sanguinei corporis habitus, ingenii valde vividi & alacris, narium hæmorrhagiæ in juventute valde obnoxius esset; per integrum fere annum sævis doloribus, & atrocibus intestinorum rormentis fuit affectus: quo factum est, ut in ingentem virium lapsum atque in corporis tabescentiam conjectus fuerit. Ad fluxum hæmorrhoidalem quædam adfuit suspicio; qui tamen non rite, & ex voto procedebat. Ad hunc promovendum & dolores mitigandos varia usurpata fuere remedia, & hæc quoque pilularum polychrestarum, & ad exemplar

Colica
sanguinea:
chronica,
al-
ternans
cum ar-
thritide,
Ca. 2.
rolinis
curata.

Be.

Becherianarum paratarum frequens usus intercessit: qui parum tamen profecit. Quæsitum itaque ex me fuit: utrum thermæ Carolinæ convenienti regimine usurpatæ, tuto & exoptato cum fructu possint adhiberi? Ego responsum dedi, quod tam ad arthritidem, quàm ad dolores ventris spasmodicos, nec tutius, nec præstantius, harum thermarum usu, cognitum mihi sit atque perspectum auxilium: quod multis exemplis confirmare valerem. Huic consilio multi, & medici quoque, ob anceps remedium & verendum periculum, sese opponebant; dubio procul ex hac causa, quod nullam prorsus de hisce salutiferis fontibus, ratione ingredientium, & virium, habuerint notitiam & experientiam. Serenissimus Princeps autem, pro eo quo pollebat iudicii acumine, utpote omni hætenus destitutus fuerat auxilio, sententiam meam amplexus, iter suscepit, per hanc civitatem transiens: & fatigatus ex itinere hic advenit, sed in uno pede tumore erysipelaceo ingenti correptus, qui sano vel triplo grandior erat. Altero die intolerabiles abdomen invadebant dolores, tanta cum ferocia, ut clamores & lamentationes exprimerent, & omnem somnum adimerent. Ad quos sopiendos & ego & alius loci hujus medicus accersebamus, sed præter clysteres emollientes, & carminativos atque linimentum externum, pulverem ex antimonio diaphoretico, nitro, sale absinthii, & lapidibus cancerorum paratum per vices dedimus, sanguinem quoque e pedis vena emittendum curavimus; sed parum inde levaminis persensit. Per tres & ultra dies dolorum perstitit atrocitas. Tandem consultum duximus, præmisso fotu, hirudines quinque ano applicare, quæ sanguinis aliquot uncias extrahebant; quo facto insignis dolorum remissio, & sensim plenaria sanitatis restitutio, Divino sub adiutorio est secuta. Data instructione de usu harum aquarum decenti, adiit Carolinas & per 4. fere hebdomades iis interne usus est: balneum quippe inter-

dixi; pediluvium vero pro discussione tumoris in dies adhibuit. Quæ cura ex voto successit: & ad nos sanus & incolumis Serenissimus est reversus, non sine insigni comitatus gaudio & applausu. Immunis a truculento affectu tam colico quam podagrico, per integrum mansit annum. Altero anno & iter & curam hanc repetiit, majorique virium augmento rediit, integra etiam num, ut mihi relatum est, valetudine gaudens.

Epicrisis.

Quin arthriticus & colicus spasmodicus dolor nimiam sanguinis abundantiam, ejusque impeditiorem per mesenterium & viscera abdominis transitum, pro vera causa agnoscat, nihil dubitandum est. Minus recte, sed perperam horum malorum, per promotionem fluxus hæmorrhoidalis tentata fuit depulsio. Per multis ego exemplis comperit habeo, quod si natura non inclinet ad hunc fluxum, & meatus ad egerendum sanguinem non satis sint dispositi, ejusmodi calida gummoso-resinosa, & aloetica, urgendo sanguinem ad intestina, colon & rectum, detrimentum potius quam emolumentum asferre. Jam vero ipsa dicat sana ratio, quod longe tutior & certior hisce malis medendi sit via, si per viscera abdominis inque primis hepar, liber sanguinis motus & circuitus promoveatur: quod omnino per convenientem aquarum mineralium & maxime Carolinarum usum præstari & confici potest; cum multa mihi hisce sanatorum morborum obvia sint auspiciatissimi successus exempla. De cetero singularis & plane admirabilis, in sedandis ejusmodi doloribus, ex admotione hirudinum effectus meretur animæ ad versionem. Et inde luculenter intelligimus, sanguinis missionem, quæ fit in partibus a loco affecto remotis, non tanti esse momenti & usus, ac illam, quæ in locis propin- quioribus instituitur; quam vis non

negaverim, tali etiam in casu, si corpora sanguine nimium exundant, ante hirudinum applicationem, venæsectionem sæpe numero utilissimam observari.

OBSERVATIO IX.

*Tuta
metho-
dus cu-
randi
colicam
ex mor-
bis pre-
gressis
ortam.*

Post crebriores ex calculo renali dolores, post alvi fluxus atque intermittentes perperam curatas, sæpe numero ego in praxi intestinorum tonum, & motum naturalem labefactum & destructum notavi. Nam ab eo tempore, & alvus non rite respondit, & flatulentis, borborygmis & assiduis eructationibus, concurrente præsertim sedentaria vita, per longum temporis spatium decumbentes affecti fuerunt. Ad quas molestias & incommoda avertenda & tollenda, sequenti methodo haud infeliciter sæpe numero usus sum. Pilulas meæ compositionis leniter laxantes balsamicas, bis in septimana ad grana 15. vel 20. mane fumendas ordinavi, ubi præcedente die circa lecti introitum, salis aperitivi dosis, quod e.g. ex tartaro vitriolato, nitro, sale Ebsoniensi, terra foliata tartari concinnari potest, præmissa fuit. Dein ad labefactum intestinale tonum & labem restitutum, essentiam carminativam B. Wedelii, quæ ob spiritum nitri, ejus compositionem ingredientem, singulari flatu discutiendi facultate pollet, quando cum dimidio essentia cascarilla, item una parte spiritus de tribus miscetur, ego non satis dilaudare possum: cujus medicamenti conveniens pro circumstantiarum ratione dosis, bis de die, mane scilicet, & finita post prandium concoctione, in idoneo exhiberi potest vehiculo. Sed opera danda est, ut cibi fermentescibiles insistentes, pingues & qui difficilioris sunt concoctionis, atque ante omnia frigus evitentur. Præterea & id quoque compluries in praxi meæ annotavi, quod dolores colici, & flatulenti, cum borborygmis & eructationibus, interna angustia atque gra-

vitatis circa præcordia sensu, a sola sphincteris ani valida constrictione & angustia producti, hæc vero a copiosiori sanguinis vel feri affluxu ad ejus venas internas vel externas hæmorrhoidales suborta fuerit: ex quo fit, ut nec flatus, nec excrementa liberum habeant exitum, sed retenta resiliant, & versus superiora ferantur, plurimum molestia & incommodi procreando. Tali in casu, quando fortior fit ad excernendam alvum visus, is plane inanis est: exprimit quippe mucum instar albuminis ovi & quandoque prolapsum recti efficit; imò vidi herniam inguinalem inde productam, si que hæc, vel scrotalis jam præfens fuerit, eam longe grandiore factam. Atque hic tenendum, quod suppositoria, præsertim stimulantia, & acriore dolore, & majore affluxum excitando, malum exasperent, quin potius clysteres emollientes & interne pulveres absorbentes nitrosos, item infusum mannatum cum cremore tartari, & interdum si plethora urget, venæsectionem, commodissimum invenisse locum testari possum.

Epicrisis.

Ad tonum & motum intestinorum labefactum, qui obstructionis, flatuum, dolorum & multorum aliorum incommodorum causa ac fons est, reparandum & confirmandum, ego non modo remediis internis, sed etiam clysteribus accommodatis & idoneis usus sum felicissime. Et tales sunt, qui ex speciebus, quæ non tam evacuant sed & roborante efficacia pollent, parantur; ejusmodi sunt herba salvia, ruta, flores chamomilla Romanæ, baccæ lauri, juniperi, semen anethi, carvi, myrrha, quæ leni facta ebullitione, in vini Gallici & aquæ communis æquali portione, extrahantur, & injiciantur. Quandoque portionem balsami nostri liquidi vitæ, clysteribus carminativis adjiciendam curavi. Sed necessarium est, ut ante horum usum, alvus aperta, & flatibus libera sit. Præterea, & hoc loco ad-

monere consultum duco, quod, ubi rumor in extremitate intestini recti, flatuum & incommodorum in imo ventre, obstructionis quoque alvinæ causa sit, pilulæ purgantes, item quæ aloem recipiunt & motum sanguinis ad intestina crassa dirigunt, nisi malum exacerbare & revocare velimus, plane non; vel cautissime exhibendæ sint.

OBSERVATIO X.

Cura colica, ex morbis ex- et hema- tici, vel retroc- dibus, vel non expulsi.
Placet in genere quasdam adhuc insinuare observationes practicas non exigui momenti, quarum attentior consideratio medicis junioribus haud parum utilitatis & adjumenti, in sanandis intestinorum dolorificis affectionibus afferet. Nam sæpius annotavi, familiarissimo nostro ævo qui scæminas præcipue corripit morbo, purpuræ videlicet, intestinorum dolorem sæpius adjungi, idque maxime evenire, quando incauta victus ratione, vel importuna medicina, materia vitiosa non satis ad habitum corporis protruditur, sed intus retinetur, aut a superficie corporis retrocedit: qua ad intestinorum tunicas delata, subito tormina, aliaque gravia accidentia incidunt. Neque vero tam facilis labor est, peccantem humorem ad extimam rursus cutem prolicere, sed moderationis, temporis & patientiæ beneficio opus est. Lenissima vero & qualis est procuranda diaphoresis, per crebrius datos pulveres diaphoreticos cum tantillo nitri & cinnabaris: liquor etiam anodynus mineralis paucioribus liquoris *Bussii* guttulis animatus, ad foras excludendam pessimæ indolis materiam, plurimum valet. Uti vero in hoc morbo potus cerevisiæ nunquam non noxius; ita plus detrimenti, si retrocedens materia interiores nerveas partes obsidet, certo affert. Commodum itaque, ex demulcentibus & acrimoniam temperantibus placideque diaphoreticis speciebus decoctum cum aqua paratum, per totum morbi decur-

sum offerendum. At vero cum ex frequenti observatione compertum habeam, dolorem colicum in iis qui purpuræ scorbuticæ sunt obnoxii sæpius repetere & gravibus accidentibus egrotantes torquere, sine ullo in extimis partibus apparente exanthemate; ego quidē ad avertēda hæc mala non efficacius remedium, præter usum acidularum temperatarum cum tertia lactis vaccini, vel quod ego protulerim, asinini parte facta miscela, verno tempore susceptum, reperire potui.

Deinceps frequentius id in praxi mea observavi, quod dolores intestinorum paulo acriores, ubi in extrema ætate constitutos adoriuntur, & paulo diutius insistant, vitalibus viribus valde attritis lethalem plerumque exitum post se relinquunt. Cujus eventus ratio, mihi hæc videtur, quod senes ordinario, ob virium languorem & dyscrasiam humorum intemperatam & scorbuticam, ex levi etiam partis externæ læsione, in sphacelum sint proclives. Quod multo magis evenire puto, quando a dolore & spasmo intestina, velut partes texturæ prorsus nervosæ & fibrosæ, paulo acrius infestantur. Ex quo intelligitur, quam caute & provide, circa res diæteticas infirmi senes se gerere debeant, ne quicquam admittant, quod dolores & spasmos in intestinis excitare aptum sit.

Neque dum in hac materia versamur, quæ non minoris in praxi momenti est, hanc observationem præterire possum ac debeo, quod biliosa colica, ex præprimis quæ ex gravi progignitur irrita, tertianæ sive continuæ sive intermittenti superveniens, magni non expers sit periculi, utpote quæ perperam per purgantia, emetica aut sudorifera, vel nimium calorem externum tractata, quam facile in intestinorum tenuium inflammationem lethalem, præcuntibus anxietatibus & convulsionibus, transeat, & die paroxysmi mortem plerumque accersat. Ex quo discere tyrones possunt, quam provide & caute tractare debeant tertiana alias benigna

detentos, tam gravi symptomate incidente. Ego in demulcentibus & temperantibus potionibus ac lenioribus laxantibus, cujus generis sunt serum lactis bene depuratum, decoctum avenaceum, ex floribus chamomillę vulgaris, emulsio amygdalarum dulcium, papaveris & seminum 4. frigidorum majorum cum pitfana præparata, pulvis Marchionis, vel ex lapidibus cancrorum, nitro & rhabarbaro confectus, atque clysteres emollientes, optimum & præsentaneum auxilium deprehendi.

Exempla adhuc legantur in *Consult. Medic. sect. 3. cas. 13. 21.*

C A P. VI.

De acuto dolore & spasmō ex calculo renali.

Theses Pathologicę.

§. I.

Dolor, qui ex calculo renali firmius urinę meatibus impacto proficitur, uti omnium quidem passionum, quę genus humanum misere torquent, est acerbissima: ita sæpius fit, ut is, si quis prima præsertim vice ex hoc laboraret, difficillime ab aliis, quę circa regionem lumbarem consistunt dolorificis affectionibus discernatur.

§. II.

Non omnis dolor Communis sed pessimus mos invadit, ut, si quis circa regionem lumbarem doleat, statim ex calculo renum se dolere existimetur; cum tamen ibi complures valde sensibilis indolis, & dolori obnoxie sint partes, ut musculi lumborum externi & interni, ligamenta vertebrarum lumbarium nervea, plexus nervorum superior mesentericus, ramus arterię meseraicę superioris, & circa vicinia, flexuosus intestini duodeni finis, neque minus sigmoidea coli flexura; quę singulę, quando a vitioso ibi stagnante, sive sanguineo, sive seroso

impuro humore, vel nimis distenduntur, vel comprimuntur, dolorem satis gravem exhibent. Fit etiam quandoque, ut a rheumatismo has partes occupante tantus exsurgat dolor, ut quasi lumbis per medium sectis incurvatus incedere debeat æger, nec surgere queat. Quod iidem fieri solet, si a casu, vel a magna oneris levatione, vertebrę cum nervis tantillum a propria sede recedunt. Neque tam raro evenit, ut a sola sanguinis copia, circa plexum mesentericum, & circa arterias emulgentes stagnante, in plethoricis vel hemorrhoidariis, vel a neglecta consueta venesectione, ingens circa lumbos oboriat dolor, qui vulgo pro calculoso, sed perperam, habetur: dum vel solius venesectionis in pede beneficio, vel pulvere nitroso discutiente subito sæpe definit.

§. III

Id vero frequentius contingit, ut do- *Quomodo dolor colicus cum nephritico calculoso confundatur: nam, quando flexura coli circa lumbos quę jacet, vel flatibus nimium distenditur, vel spasmodice constringitur, non modo atrox in regione lumbari fit dolor, sed & ipse ad præcordia transit, nauseam ac vomendi conatum efficit, urinę fluxum impedit, alvum constringit, imo totum abdomen cruciatibus torquet, non secus ac a calculo fieri solet. Sed tamen, quia hic dolor spasmodicus, non assiduus, non fixus, sed magis vagus est, ac clysteribus emollientibus alvo infusus magnopere levatur; hinc peritus utique medicus, hunc a calculoso, non adeo difficulter distinguere potest; cum hic magis pressorius sit, quod germanice exprimunt: Es drücke sie, als ein Klotz, atque vires non tam intense destruat, per intervalla etiam remittat, ut ægrotantes sæpius surgere & ambulare possint; quod in acerbio intestinorum dolore non accidit. Deinceps vomitus & nausea, a calculo si dolor est, jejuno ventriculo magis urget, ac in uretra imo ipsa glande titillatio & sensus punctorius percipitur, u-*
rina

rima sabulo referta, testiculi quoque retractione ac femoris stupor & contractio ejusdem lateris fit, quod in dolore intestinorum vix observatur.

§. IV.

Calculus non nisi a sede sua dimotus atrociter afflicto.

Notabile est, quod calculi etiam pregrandis magnitudinis & ramis insignibus præditi in renum substantia, placide sine ullo doloris incommodo, per aliquot annos quieti delitescere possint; simul ac vero e sede sua dimoventur, & in angustis nerveo musculosos canales ureteres distos descendunt, perque hos in vesicam exitum moliantur, mox gravissima invadunt symptomata: adeo, ut hi ipsi canales veram & fixam dolorum ex calculo sedem ac domicilium constituent, qui tamen pro differente calculi magnitudine, asperitate, ac figura, tunicas nerveas plus minus distendente & lancinante, vel intensiores vel leviores evadunt. Quandoque tam crudeles sunt, ut præter extremorum horrorem & refrigerationem, nauseam, vomitum, spasticam præcordiorum constrictionem, difficilem urinæ mictum, alvi strictionem, spirandique angustiam, stuporem cruris, retractionem testiculi ad os pubis, inquietudinem, ingentem virium lapsum, syncopen, convulsiones etiam epilepticas concitent, vel plane fatalem ischuriam inducant. Vidimus aliquando ægrotantes conquestos fuisse, se non alium sensum percipere, ac si quis cultro acuto vulnus profundum, secundum longitudinem spinæ, versus vesicam continuo infligeret; ubi in defunctis, ureteres instar farciminum a copia urinæ, cujus in vesicam influxum calculus circa introitum ureteris in vesicam herens interceptus, extensi & turgidi comparuerunt.

§. V.

Ureteris sæpe singulariter dolore interdetur.

Res est experientia confirmata, quod interdum longo tempore lapis in uretere, sine singulari dolore sine mictus interceptione, harere & conquelescere possit, ubi tamen mox subito & ex im-

proviso dolor revertitur acerbus, cum ciborum subsequente fastidio, nausea, vomitu & urinæ interceptione; forsitan quod ab incommodo motu situm suum mutaverit lapis, & sic asperitate sua, tunicæ nerveæ fibras magis offendant. Neque etiam semper iidem symptomatibus hic affectus stipatur: nam, ut ERASMUS de suo calculo loquitur in Epist. ad Perckmeyerum, subinde se novat, ut plane credatur aliud esse malum, quod maximam partem inde pendet, quod alia symptomata sint ab initio, alia in progressu, interdum quiescat, interdum se moveat, & locum mutet.

§. VI.

Atqui etiam illud attentionem excitare debet, quod calculi sinistrum renem, præ dextro, frequentius obsideant, quo fit, ut dolores ex renali calculo longe crebriores in sinistro, quam in dextro latere observentur: id quod confirmat CAROL. PISO in tr. de morbis ex serosa colluv. oriund. c. 2. dum scribit: ex centum calculosa nephritide laborantibus octoginta, & amplius renem sinistrum dolent. Neque hujus eventus ratio, adeo in obscuro posita est; in rene enim dextro, quia hepatis amplo viscere tegitur & majori præ altero calore fovetur, promptior multo atque expeditior evadit sanguinis per hujus renis vasa progressio, feri itidem urinosi separatio: hinc non tam facile sanguinis & urinæ fieri in hoc possunt stagnationes, ac in sinistro, qui coli flexura obsessus, ob frequentem flatuum stagnationem magis premitur: ex quo fit, ut liberior sanguinis per vasa compressa interceptus cursus, difficiliorem laticis urinosi per tubulos translocationem, atque promptiorem ibi stagnationem & materiæ tartareæ secessionem & concretionem reddat atque efficiat.

Sinistrum renem præ dextro infestat.

§. VII.

Notabile idque experientia pariter suffultum est, quod calculus diutius in

Causa cum e rene dimoveatur.

renum parenchymate vel pelvi delitescens, pluribus modis ac causis, e loco suo dimoveri atque in ureteris principium propelli possit: & inter has, primas fere tenent, fortior animi per iram conturbatio, corporis subita & vehemens per vecturam sive equitationem commotio, inque primis penetrans, quod venti e plaga septentrionali præbent, frigus improvide lumbis admissum, item diureticorum, cujus generis sunt terebinthinacea, juniperina, cetera, quibus subinde sed perperam medici ad prævationem a calculo uti solent, liberalior usus. Non semel quoque, sed iterum iterumque observavimus, quod dolores colicæ flatulentæ, item spasmi hypochondriaci, hysterici, hæmorrhoidarii familiares, nucleos calculosos papillis renalibus inherentes protrudendo, occasionem ad crudeles istos dolores subministraverint.

S. VIII.

*Causa,
remota
calculi
renalii*

Quod attinet ad causas remotas & sic dictas naturales, quæ ad gignendos in renibus calculos & inde provenientes dolores symbolum suum conferunt: temperamentum sic dictum sanguineum, inter has non ultimum tenet locum. Nam corpora mollioris & spongiosioris texture, sæminini præsertim sexus & quæ cupiosum alunt in venis sanguinem, diæta lauta & vinosa utuntur, otioque & vitæ sedentariæ indulgent, nec non placentis, lacte, caseo delectantur, post quinquagesimum maxime annum, tributo lunari cessante, doloribus ex calculo sunt obnoxia; a quibus plerumque libera & immunia, fluxu mensium rite se habente, persistunt. Ex Viris ii, qui in adolescentia hæmorrhagiis narium, capitis doloribus frequentibus subjecti fuerunt, item qui hæmorrhoidali fluxui sunt assueti hoc cessante vel imminuto, calculosis & podagricis affectionibus, sub provectioni ætate, subinde tentantur. Senilem vero ætatem frequentius & calculo renum & vesicæ infestari experientia docetur, quia humores sunt crassiores & cibi in ventriculo acescunt, alvus fit pigrior & ortum

quoque calculorum generationi multum patrocinator. Quo fortasse respiciens ERASMUS de suo malo ipse ita jocatur. *Illud mirum videri potest, cum femina sterilescant atate, me senectus fecit fecundiorum: nam in dies crebrius parturio.*

S. IX.

Accedit etiam hoc, quod vix ullus affectus tam crebro ex parentibus in liberos transmigrare observetur, quam calculus & podagra, quippe quæ cum illo, ratione dispositionis solidorum & fluidorum plurimum affinitatis habet, quia uterque adfectus non modo hominibus sanguine plenis, & qui vulgo dicuntur sanguinei, est infestus, sed ambo etiam in quadam nativa debilitate & atonia solidorum, videlicet in nephriticis, renum; in podagricis ligamentorum quæ articulos vincunt, fundati sunt. Crebrius quoque animadvertimus morbos rheumaticos, arthriticos, podagricos quam facile transmigrare in nephriticos & hos rursus per metastasin in illos transformari & transponi, adeo ut etiam, si a dolore ex podagra quis diu immunis fuerit, in calculosam nephritidem facile incidat, & vice versa. Neque raro contingit, utrumque affectum conjunctim & uno tempore atroci dolore hominem torquere.

*Calculus
& podagra
sunt
morbi
maxime
hæreditarii.*

S. X.

Quod attinet ad generationem calculorum in renibus, hanc tali modo concipere licet: quando, a nimis vehementi sanguinis appulsu, ejusque regressu per venas difficiliorem, vasa renum sanguinea nimium distenduntur & infarciuntur, fit tandem, ut minima arteriolarum, ubi in papillas & syphunculos urinosos abeunt, aperiantur ac diffrumpantur, & ita a stagnante & extravasato sero sanguineo, primum parvi abscessus atque ulcuscula generentur, quæ succe sive majora fiunt; in quibus, quando serum urinosum multis tartareis limosis partibus refertum subsistit,

*Ratio
formæ
cal-
culi
renalii*

par-

particulæ graviores & acuminatæ sed-
cedunt ac invicem concreſcunt, ita
quidem, ut materia primo craſſior
ac rudior fabuloſa, dein etiam grana
compactiora gignantur, quæ urinæ
copioſius ſecretæ beneficio facile eluun-
tur, & ſæpius non ſine dolore foras
propelluntur. ubi igitur tale craſ-
ſum ac grave ſabulum, in urina ſub-
ſidet, haud dubium calculoſæ nephri-
tidis indicium præbet. Quando ve-
ro hi acini, vel nucleï calculoſi, ſub-
ſtantia renum ulcerofæ inſidentes,
ſucceſſiva accretione majores & du-
riores facti, alluvione ſeri urinoſi
tartareis partibus reſerti, vel aliis
ex cauſis ad pelvim & principium
ureterum feruntur, majores utique
cruciatus, & atrocior ſymptoma-
tum concurſus omnino metuendi
ſunt, ſi videlicet, per anguſtos hos
exquiſitiſſimis ſenſus meatus, iter
ſuum verſus veſicam conſicere de-
bent; ad quam ſi fuerint delapſi,
protinus omnimoda ſymptomatum,
cum ingenti decumbentis gaudio &
virium reſtitutione, fit ſublato.

§. XI.

que de
monſtra-
tur.

Quod calculi autem in ipſo re-
num parenchymate ex ichoroſo vel
ſanguineo purulento quodam ſta-
gnante humore generentur; id in-
ter alia vel hæc evincunt, quod in
nephriticis ſæpe quippiam purilenti
vel ſanguinei, ut olim a CELSO
jam notatum, cum urina ſecedat,
calculoſis etiam miſctio cruenta fami-
liaris ſit, & renes poſt mortem val-
de magni flaccidi, atque exulcera-
ti inveniantur: quid quod curatio id
ipſum teſtetur, quæ omnium opti-
me, per abſtergentia, vulneraria,
conſolidantia, leniter conſtringen-
tia perficitur. Neque vero ego inſi-
cias iverim, citra præviam ſubſtan-
tia renalis læſionem, in pelvi vel
majoribus renum ſyphunculis, ex
urina ſtagnante, materiam etiam
tartaream ſive arenulas aggeri &
concreſcere ſenſim paulatimque in
inſignis molis lapillos poſſe. Prout

vero materia illa, ſive ſit ichoroſa,
ſive tartarea, ratione coloris, cra-
ſeos & conſiſtentia differt & accretio
major vel minor eſt; varii generis
etiam lapilli concreſcunt: alii quip-
pe ſunt prope ſaxeï, dura conſtan-
tes ſubſtantia; alii friabiles & male
compacti, alii pallidi cinerei rubri
ac Sanderachini; alii majores, mi-
nores, plus minus anguloſi & aſperi
deprehenduntur.

§. XII.

Omnes morbos nephriticos, ut
ſunt renum inſarctus, inflammatio-
nes, exulcerationes, dolores ex cal-
culo, difficilior in ſenioribus ſanari
experientia confirmat; quæ etiam
HIPPOCRATIS teſtimonio, quod
aphor. 6. Sect. 6. extat, ulterius ſtabi-
litur. Nam ſicut læſiones & exul-
cerationes internarum partium, pro-
pter humorum intemperiem & ex-
crementorum abundantiam, quæ in
proſpectiori ætate increſcit; ita et-
iam quæ renibus & veſicæ inhære-
ſcunt, propter urinæ ingentem acri-
moniam, difficillime ad ſanationem
perducuntur.

§. XIII.

Si quando dolor atrox per plures
dies & noctes non remittit, ſed affi-
due torquet, & vires valde atterit ac
nullis vult medicamentis expertiſſimæ
alias virtutis cedere, omnimoda
quoque urinæ accedit ſuppreſſio, cum
extremorum frigore & convulſione
tendinum, mortem in propinquo eſſe,
indicio eſt. Maxime vero omnium,
dolor ex calculo, iis, exitum atque
periculum minatur, qui antea diu-
turno animi mœrore macerati, vires
amiſerunt: nam major virium mox
ſequitur dejectio, partiumque inter-
narum ſphacelatio. Neque res boni
ominis eſt, quando lapis, longo tem-
pore ureteri continuo inhæreſcit; pe-
rit enim ciborum inappetentia ac
digestio, naſcea vero & firmiter co-
natus ad vomendum, anxietasque
diutius perſiſtens, tandemque len-
tus hæſticus calor, virium & carnis
ſub-

Renum
affectus
diffici-
lius in
ſenibus
ſanan-
tur.

Que
mortem
præſa-
giant.

substantiam penitus consumens, mortem accelerat.

§. XIV.

Tabes renalis perit.

Post mortem miræ sæpe magnitudinis valdeque compactus & ramis majoribus instructus calculus in renibus, qui toti per exulcerationem consumti & membrana duriore tecti comparuerunt, repertus fuit, cum de dolore per vitam nunquam quis fuerit conquestus: & tali malo adfecti tabe moriuntur, quæ renalis vocatur.

it. inflammatio superveniens.

Quidam vero ex calculi doloribus brevi tempore succumbunt, & morbo acuto pereunt, dum acutissimum dolorem, ventriculi vel intestinorum, tandem inflammatio subsequitur: quidam ob totalem urinæ suppressionem, in hydropem pectoris, lethargum vel convulsiones incidunt.

C U R A T I O.

§. I.

Indicationes curativæ.

Momentum profecto omne curationis positum esse videtur, tum in facili & ab omni molestia immuni calculorum exclusione, tum in impedienda sabuli excrementitii generatione tanquam occasionis & objecti sævissimi doloris & aliorum symptomatum. Longe enim alia medendi via ac ratio est in ejus accessione; alia extra eam, quæ præservatoria est.

§. II.

In paroxysmo dolor & spasmus sedandus.

In ipso paroxysmo, ubi symptomatum ingens est exacerbatio, & ab atroci dolore tota œconomia functionum vitalium turbatur, primo omnium eo respiciendum est, ut dolorum vehementia idoneis remediis mitigetur, atque spasticæ stricturæ, quæ non modo partes vicinas, sed totum subinde nervosarum partium systema, lege consensionis afficiunt, idoneis remediis componantur ac sopiantur; idque maxime eam ob causam, quia sub tanto spasmorum, qui meatus urinarios constringunt, im-

petu, calculi iter per ureterem in vesicam ægerrime perficitur. Inter probatæ vero & spectatæ virtutis remedia, quæ huic intentioni satisfaciunt, non possum non liquorem meum anodynum mineralem, ob efficacem & securum usum, dilaudare; quippe qui pariori sed repetita dosi sumtus, spasmos circa primas vias sedando, molestam illam sensationem, nauseam ac vomitionem egregie tollit. Qui hujus autem medicamenti copia caret, huic spiritum nitri, rite, methodo nostra, quam præscripsimus, in *Observ. physico chym.* præparatum, plurimum commendamus; hic enim nullo amplius acore imbutus, blanda sulphurea exhalatione, & flatus discutit, & spasticas stricturas relaxat. Commodissime vero hi spiritus cum aquis sedativis, ut sunt, cerasorum nigrorum, florum acaciæ, sambuci, papaveris rhœados, tilæ, primulæ veris, liliorum convallium, ulmaræ, & præcipue omnium florum chamomillæ & summitatum millefolii, adjecto syrupo papaveris rhœados vel albi: vel etiam in brodio carnis, cum aliquot cochlearibus olei amygdalini recentis & purissimi, sine tossione prævia parati, exhiberi possunt. Spectant huc quoque emulsionem, ex amygdalis dulcibus, feminibus 4. frigidis, papaveris, milii solis, semine dauci, cum jam dictis aquis præparatæ, & syrupo papaveris albi sufficienti quantitate edulcoratæ. Quando vero leniora hæc, dolori mitigando non sufficiunt, ad paulo validiora transeundum, & quidem opiata, per aliorum additionem valde correctæ & secunda reddita, cujus generis sunt: massa pilularum *Wildegansii*, *Starckii*, laudanum liquidum *Sydenhamii*, & celestis theriaca; item trochisci de *Alkekengi*, qui ob virtutis præstantiam & ingredientia dolori mulcendo aprissima, laude omnino dignissimi sunt.

§. III.

§. III.

Laudan-
sur ex
nitro.

Præter hæc dicta, nitrosa, & inter hæc nitrum tantum purificatum & crystallatum, vel artificiale ex spiritu nitri & sale tartari compositum, vel nitrum antimoniacum, in compescendis præcalidis gravibus & acutis doloribus cum sanguinis & humorum exaltationibus junctis, certe omnibus aliis remedium generibus, virtute ac securo usu, superiora sunt, atque in morbis nephriticis laudem insignem promerentur. Quam optime vero cum cancerorum lapidibus, cum cinnabari, vel pulvere Marchionis & aliquot granis trochiscorum alkekengi vel massæ pilularum *Wildegansii* miscentur, & cum emulsione vel sero lactis dulci propinantur.

§. IV.

clysteres.

Enim vero, ubi dolorum & spasmorum vehementia fere intolerabilis est, sola interna huic sedando non sufficiunt, sed externis etiam occurrere oportet. Inter omnia autem desideratissimi effectus clysteres sunt, ex emollientibus floribus, præsertim malvæ hortensis, sambuci, papaveris rhœados, millefolii, chamomillæ vulgaris, & verbasci, cum sero lactis decoctis, addito syrupo dialtheæ *Fernelii*, nitro & sale Ebsoniense confecti. Quando inferior recti & coli pars contristissima est, ut flatus transmitti nequeant, sed ad superiora vergentes, anxietates augeant, enemata ex oleis & pinguedinibus, ano injecta, mirabilem attulisse opem, non una sed pluribus vicibus a nobis est observatum. Alvo aperta, flatibusque sic exitu parato, stomachi vomibunda inversiones, cum anxiis præcordiorum intensionibus, protinus remittunt.

§. V.

nec non
balnea
magnæ
efficacie
sunt.

Deinceps, in mitigandis hisce doloribus, veterum inque primis HIPPOCRATIS methodum, uti antiquissimam, ita optimam maximique habendam esse censemus, dum lib. 5.

de intern. affection. hæc tradit: cum dolor in renibus presserit, multa calida lavato, & tepesactoria, qua parte maxime dolet, adhibeto. Idem remedium TRALLIANUS lib. 9. cap. 4. his verbis valde commendat, *oranium optimum est balneum, ut quod non solum mitiget, sed & curare possit: nam colicos frequenter solummodo lenit; nephriticos vero utraque ratione juvat, utantur vero ægri loci inunctione, chamæmelo, in balneo & diutius morentur, non semel tantum in die sed bis vel ter lavare expedit.* Et profecto, balnea & infusus ex aqua dulci, præsertim pluviali temperate calida, in sistendis acerbissimis tormentis, vix habent sui similia, si modo crebrius repetantur. Atqui linimenta, ex axungia humana, cati sylvestris, canis, castorei, unguento dialtheæ parata, vel etiam vesicam, decocto florum emollientium antea recensitorum, ex lacte, repletam, ac parti intense dolenti applicatam, singularem plane exerere virtutem & efficaciam, multiplici usu confirmatum habemus.

it. lini-
mento.

§. VI.

Quandocunque, legitimum horum usum notabilis spasmorum sequitur remissio, pulsus sedatior & mollior evadit, calor madidus ac æquabilis totum corpus occupat, & flatus probe ex ano descendunt; protrusio calculi idoneis remediis, sub debita tamen adhibita cautione, tentanda venit. Vidimus ad obtinendum hunc scopum varia præsentissimi fuisse effectus, atque inter hæc largissime assumtum infusum herbe veronicæ & petroselinii, vel ex seminibus dauci, selleri, fœniculi, baccis alkekengi, radice glycyrrhizæ, summatibus millefolii, paratum, eximium attulisse levamen, cum primis si potius quodammodo spirituosus, ut malvaticum juniperinum, horum usum exceperit. Mirabilem quoque, in educendo ex viarum angustiis calculo, deco.

Spasmo
sedato,
calculi
protru-
sio ten-
tanda.

decocti antinephritici *Foresti* largiorem potum, adjuncto corporis motu, efficaciam subinde præstitisse, a nobis observatum est. Sed interdum paulo fortioribus pellentibus opus est, quæ inter eminent ac tutissima sunt mater perlarum, vel cochleæ aut testæ ovorum usæ cum succo citri in convenienti vehiculo exhibitæ.

Methodus Præservatoria.

§. I.

Præservatio in progressu morbi difficilis. Præservatio pernicialis hujus mali, uti in principio quidem facillima, ita in progressu, si ex renum magno vitio & exulceratione, calculorum prognata fuerit ubertas, dolorumque crebrior recursus, multis sane difficultatibus implicita ac circumsepta est. Nam quia, complures, ut supra exposuimus, ex sanguine vel præter naturam exsuperante, vel multorum incongruorum viscidorum ac acidorum alimentorum assumptione crudiori ac spissiore reddito, quam facile in hoc malum incidunt; certe sanguinis decenti missione, motu & exercitatione corporis sufficiente, nec non potionibus diluentibus, aquis medicatis præsertim *Selteranis*, item sero lactis dulci & acidulo, ad arcendum molestissimum hunc & exitialem morbum, nihil facile præstabilius ac efficacius reperire licet.

§. II.

Quando traumatica conferant. Ubi vero continuus fit calculorum partus, opus est, ut ea in usum ducantur, quæ virtute traumatica leniter consolidante & adstringente gaudent; quare a multis retro temporibus est observatum, imo plebeiis & domesticis constat experimentis, decoctorum vel etiam infusorum, ex herbis vulnerariis, & aqua vel cerevisia paratorum, ac cum butyro insulso, vel cum melle mixtorum longiori usu, quosdam penitus a malo hoc calculoso fuisse

liberatos: cujus generis præcipuæ sunt, equisetum, virga aurea, hederæ terrestris, fragaria, marrubium album, veronica, parietaria, millefolium cum summitatibus, malva, cortex radicis acaciæ, lycopodium, baccæ juniperi tostæ, fraga exsiccata, acini & fructus cynosbati tosti; ex quibus speciebus, cum melle Prussico albo, quod identidem consolidante & balsamica sua virtute renum morbis admodum amicum, electuarium paratum & mane ad cochleare dimidium usurpatum, superbibendo infusum Thee, ingens solamen iis, qui per multos annos nephritide calculosa laborarunt, attulisse, observatum est.

§. III.

Alia jam, præservandi a calculo, *Quando alcalina.* via ac ratio suppetit, per alcalina, quæ acidum & glutinosum, tanquam præcipuum calculosæ concretionis fundamentum, domant atque destruant; & hinc est, quod cancerum lapides, mater perlarum, testæ ovorum, conchæ & cochleæ simpliciter paratæ, vel etiam usæ, lapis lyncis & judæicus, nec non pulvis famigeratissimus *Volkhammeri*, qui ex lapidibus pretiosis calcinatis concinnatus creditur, vel simplex tantum oleum tartari per deliquium, liquor cinerum clavellatorum, vel nitri fixi, tinctura tartari, antimonii acris, frequentius in usum ducta, calculorum generationem egregie impediunt, & ab atrociori dolorum concursu corpus vindicant.

§. IV.

Sunt quoque adhuc plura, non *Quando demulcentia.* minoris ad præservandum efficaciam præsidia, quorum legitimus usus calculosis admodum observatur proficiuus. Et hæc sunt quæ oleosis, pinguiusculis ac temperatis & quodammodo anodynis, demulcentibus particulis, spiculorum salinorum unionem, quæ ad concretionem solidescens est necessaria, impediunt; quan-

quantum enim pinguis, exigua etiam dosi admixta, crystallisationis negotium impediunt, ex chymicis perquam notum est. Ad hanc classem merito referre possumus, fructus & semina quæ blando & dulci oleo gaudent, ut sunt, semina 4. frigida majora, milii solis, saxifragæ, papaveris albi, cardui maris, amygdalæ dulces & amaræ; nuclei ceraforum & malorum Persicorum, quæ vel in pulverem cum saccharo vel in emulsionem redacta, frequentiusve usurpata, non satis ab iis, qui huic affectui obnoxii frequentes sunt, dilaudari possunt. Neque vero, inter optima & specifica ad renum vitia corrigenda præsidia, radix glycyrrhizæ, silentio prætereunda est, ejus pulvis vel infusum in demulcentis & contemperandis acribus salium particulis, in detergendis mucositatibus, magnæ efficacis est. Atque etiam ex compluribus aliis millefolium ejusque summitates in renum vitiis specificam plane & mirabilem edunt efficaciam, quando ejus infusum vel decoctum per longum satis tempus quotidie usurpatur. Vidimus hoc modo aliquot ab omni calculosa affectione, cui diutius obnoxii erant, prorsus liberatos: nam hæc herba multiplici ratione proficua est, & præter virtutem consolidantem & demulcentem, ob oleum vere anodynum quod exacte cum oleo florum chamomillæ ratione coloris & virtutis convenit, dolores & spasmos sedandi efficacia pollet.

§. V.

Ante omnia vero, sicut in cunctis morbis chronicis, ita etiam in calculo præcavendo, ventriculi & ejus digestionis, nec non alvinæ excretionis, ut hæc singula se recte habeant, ratio habenda est. Placuit mihi hac in re insignis plane locus **ÆTII**, quem *cap. 16. pag. 177.* prodidit, ita se habens: *præservat a calculo moderatus cibis bonæ con-*

Alvi habenda ratio.

coctionis; nam cruditates non solum

exasperant morbum, sed etiam gignunt; inde abstineant ægri, a satietate, a cæna, sape vomant & absinthium assidue bibant, ac per certum tempus per ventrem se purgent. Cibos sumant, e quibus neque satietates neque cruditates eveniunt. Urinam etiam cientibus utantur, postinacam in dies edentes valde percoctam, sæniculum, pulegium, calaminthen; ex marinis Strombos, locustas, gammaros; per plures autem dies radicis eryngii decoctum bibant, similiter dictamni. Oportet aquam per omnem vitam esse purissimam & percolatam, vinum tenue album, urinam ciens; exercitationibus utendum modicis & frictionibus in balneo, ex nitro assato, ac fecce vini usta & pumice. In quo genere **TRALLIANUS** quoque audiendus, qui l. c. hanc diætæ rationem præscribit: probe faciunt, qui bibunt aquam & evitant omnia quæ ex pipere constant, & non solum acres, sed & crassi succi cibos, ut similaginem, ova dura, placentas & quæ ex lacte parantur, ipsum lac & caseum, item vina admodum nigra & austera. Ad hæc cavendum, ne ægri culcitris indormiant ex anserum plumis confectis, hæc siquidem renes valde calefaciunt. Præterea, ne multum stent, magis vero studendum, ut vel moveantur vel consideant. Et paulo ante: bibere oportet, ante omnem cibum, aquam tepidam: nihil renes enim a recremento magis vacuos temperatosque reddit, ut non amplius calculos præcreare possint; nam temporis spatio igneus eorum calor a tepore aque extinguitur. Exinde dubio omni procul prodiit secretum illud eximium **ZECCHII** relatum in suis Consultationibus, nempe haustus aquæ calidæ ad libram unam circiter, statim ante prandium, Et **CAROL. PISO**, multis ante Zecchium annis, hoc idem aquæ calidæ remedium comprobavit, dicens, quod post primum excretum calculum, nunquam in posterum

sterum alii geniti fuerint, si quis usum hunc aquæ calidæ multo tempore continuaverit.

*Cautela & observationes
practicæ.*

§. I.

*Respicie-
dum ad
corpus
egrotan-
tis.*

At vero, cum ad persanandum æque ac protelandum hoc malum, potissimum medici momentum in eo sit repositum, ut pro differenti

corporum constitutione, ratione ætatis, temperamenti, læsionis functionum, nec non sensibilitatis aliarumque causarum, alia atque alia medicamenta, debito tempore, & convenienti ordine adhibeat; e re utique duxi, quasdam cautiones & observationes, in praxi utiles atque necessarias, hoc loco subnectere. Primo omnium, attente & pensitate considerare oportet: remedia, quæ præservationis vel curationis gratia in usum veniunt, non æque omnibus convenire, neque semper eundem effectum ac levamen præstare, ob differentem valde & mutabilem corporis, ratione fluidorum dispositionem, & solidarum plane peculiarem texturam & inde pendentem sensationem, quæ Græcis idiosyncrasia vocatur; quare interdum variari debent medicamenta, siquidem successu temporis, etiam ipsa natura iis assuescere solet, ut effectum laudato, quem ante ediderunt, nunc carere observentur.

§. II.

Sæpe natura sponte calculum protrudit.

Observatum quoque sæpius est, ex improvise, naturam nullis remediis coactam, sed sibi relictam, se ad calculum protrudendum accingere & feliciter id præstare. Simile quid subinde in partu animadvertimus, cum non ante facile remedia proficiant aliquid, quam in subsidium venerit natura: qua de causa fit, ut empirici sæpe suis inanibus remediis gloriam reportent. Solers itaque

& in sanandis morbis occupatus medicus, id probe attendat, quod natura sæpe sola, nulla remedium ope adjuncta, a violentis spasmis, doloribus & motibus remittat & conquiescat; (id quod tamen non intellectui imaginario vitali adscribendum est; cum causæ ac rationes physicae subint,) siquidem magna prudentiæ medicæ pars in eo consistit, ut temporis illud momentum, quo natura se ad agendum & corpus a morbo liberandum armat, sedulo æstimetur. Hinc consultius quandoque est, ubi ad tempus frustra adhibita fuere medicamenta, subsistere ac serias agere, ut quies quasi naturæ concilietur, quia ipsa sæpius sua sponte & præter omnium opinionem, plus præstat, quam medicus cogendo & simulando.

§. III.

Quemadmodum diuretica & urinam pellentia, eaque paulo acriora & vehementiora, ut sunt terebinthina, juniperina, succinata, alliacea, porracea, & ex petroselinoparata, neque ad præservationem in plethoricis, neque in paroxysmo nephritico, sive is simplex tantum sit, sive simul calculosus, unquam proficiunt, sed malum deterius reddunt atque symptomata exasperant: ita prudens eorum usus non plane damnandus & interdicens est. Quare in plebeiis, robustioribus, humidioris & segnioris naturæ corporibus, præsertim ubi præservandi sine exhibentur, non modo tonum vasorum renalium roborando, sed & copiam feri impuri tartarei, per renes, eiciendo, commodam collocare operam possunt.

§. IV.

Ubi tempestiva, modica ac æqualis motio sive vectio, naturæ in calculis pellendis admodum idonea, & congruorum pellentium usum diluentia, præsertim quæ mole operantur, ut acidulæ, thermæ, lactis serum, egregie secundat, ut celeriter sæpe.

Quando diuresis exhibenda.

Circa motum cautele.

sæpe calculi, e sede sua, quam occupant fixam, dimoveantur: ita etiam observatum fuit, intempestivam unctionem vel equitationem, plurimis damnum attulisse, quia e sede sua non incommoda calculum expulsum, in transversum egerunt, ut nunc acutis suis angulis membranae sensili nervæ magis fuerit allisus; subsequente inde majori spasmodum fævitia, imo lethali quandoque ischuria.

§. V.

Vena sectione etiam in paroxysmo non inutiliter celebratur.

Tempestiva & sufficiente venæ sectione non modo ad præservandum a calculo, non facile superius ac efficacius reperitur præsidium, præsertim, ubi corporis natura ad excernendam nimiam sanguinis quantitatem est disposita; sed ejusdem quoque remedium utilitas, non raro in ipso paroxysmo sese commendat, nimirum, ubi plethora cum pulsu celeri, magno æstu ac intensa siti associata est. Doloris enim vehementioris ea indoles ac vis est, ut, spasmodum liberiolem sanguinis circuitum per venas maxime impredientibus, cum impetu ad alia incongrua loca copiosum sanguinem adducendo, epilepsiam, convulsiones, lethargum, delirium, apoplexiam sanguineam, mictum cruentum, febres inflammatorias & hujus generis alia, de quibus nobis exempla sunt nota ac obvia, concitet; quæ singula prudenti sanguinis missione averti possunt.

§. VI.

In scorbuticis calculosis, diluentia ac demulcentia danda.

Quando nephritis calculosa incidit in corpus scorbuticum, sive impuris excrementitiis humoribus refertum, & nostro tempore, purpuræ grassanti chronica obnoxium; sub ipso paroxysmo, concurrente simul impuritate scorbutica, varia & terroris plena se immiscet symptomata, quæ insignem, in præscribendis medicamentis, medici prudentiam requirunt ac desiderant. Neque enim facile alia, nisi diluentia, ac demulcentia, ut serum lactis acidulum, vel dulce,

præbenda sunt; ab omni cerevisiæ & vini potu abstinendum; serum lactis vero calide, vel temperate frigidum sumtum, cum temperatis diaphoreticis, tali in casu maximi usus fuisse observavimus.

§. VII.

Balnea, utut quandoque præsentissimi levaminis & magnæ necessitatis sint; abstinendum tamen ab iis plethoricis nimis repletis & pinguibus corporibus, ubi simul spirandi angustia ac difficultas adest. Ante itaque horum usum, solvenda plethora, alvus laxanda, & dolorum vehementia compescenda.

§. VIII.

Non raro jungitur affectioni calculosa colica ex hæmorrhoidum vitio convulsiva; prudentis hinc medici est, hæc omnia probe discernere, & caute in prognosi & curatione procedere: maxime omnium vero, ratio est habenda atrocis intestinorum doloris, ut vel venæ sectione, vel hirudinum applicatione, vel alvi, per clysteres commodos, apertione, ei succurramus. Sæpe fit, ut, quando calculus uno & maximo impetu fertur per ureteres, intolerabilis per dorsum & totius abdominis regionem, cum magna virium jactura oboriatur dolor, qui tamen protinus uno quasi momento conquiescit, quando videlicet celeri itinere calculus in vesicam delabatur.

§. IX.

Ubi diutius torquet dolor & virium adest prostratio, ætas quoque senilis vel animi mæror præcessit, pulsuumque observatur debilitas; opiata instar veneni esse fugienda, inter quæ pessima massa pilularum de cynoglossa, & ratione, & experientia multiplici confirmatum habemus. Prestat tunc potius naturam analepticis leniter spirituosius aquis, ut sunt, aqua menthæ, melissæ, liliorum convallium, cinnamomi sine vino, addito uno vel altero grano ambre & extra, et croci, modico quoque vini usu,

Plethoricis a balneis abstinendum.

Colica hæmorrhoidalis superveniens quomodo tractanda?

In viri prostratione opiata fugienda.

erigere, nec non exterius, nimis debilitatum tonum intestinorum, linimentis spirituosis balsamicis, quantum fieri potest, restituere.

§. X.

Inter
aquis mi-
nerales,
Caroline
optimæ
sunt.]

Ex aquis mineralibus & quidem thermalibus, nullæ sunt, quæ, ob calcaream qua pollent terram, potentius calculosam tartaream materiam resolvunt & exturbant, quam ipsæ *Caroline*; cum quibustamen providendum agendum. Vidimus, post harum usum internum, intra mensis spatium, quingentos & ultra calculos, leves, qui lentis & ciceris magnitudinem æquabant, successive fuisse excretos. Sed postea blande consolidantibus & temperate balsamicis opus est, ut cavitates renum calculis exclusis exhaustæ, in se coeant & carne repleantur: omnium vero securissimum, & usui tam præservatorio quam curatorio, aptissimum esse fontem *Selteranum*, qui præter subtiliorem aquam, sal alcalinum in sinu suo fovet, neque minus in vitiis & læsionibus vesicæ reliquis omnibus remediis superior est, innumerablem experientia evictum habemus & scribimus. Dein quoque, ubi magna scorbutica humoribus inhæret impuritas, atque simul adest partium exulceratio, dictum fontem cum lacte, debito modo miscere, & sufficienti satis temporis spatio adhibere, consultissimum est.

ENARRATIONES
MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Parigo
cum nephritide
calculosa
ex placentia.

Vir generosus in dignitate Consiliarii Camerae constitutus, quinquagenarius, complexionis admodum robustæ, quindecim jam ante annos a tertiana febre, insignem sibi contraxit ventriculi imbecillitatem, cum flatulentia abdominis & crebrioribus ruëtibus conjunctam. Ante X. annos vertigo caput crebrius corripuit, quæ superveniente e naribus hæmorrhagia

mox cessavit. Posteaquam vero circa æquinoctia venæ sectionem admittere coepit, immunis prorsus ab hoc affectu permansisset, nisi venæ sectio fuerit omissa, ubi brevi post insultum quendam de novo est expertus. Sexennium elapsum est, ex quo graviores sæpe numero a calculo renis sinistri passus est dolores; postquam nempe vitam magis sedentariam coluit. Major doloris atrocitas in regione inguinali sentitur, calculo circa introitum vesicæ persistente, & tunc pauca cum ardore prodit urina: acerbior in lecto dolor est, mitior, si ambulare potest atque etiam sub motu & largiori infusi Thee potu; ita calculi descensum in vesicam cum insigni levamine sæpius procuravit. A clysteribus & linimentis anodynis, item ab oleo amygdalarum dulcium inter sumto, insigne percipit levamen. Si dolor urget, facies flava evadit, corpus sudore frigido perfunditur, adest nausea, vomitus & præcordialis anxietas. Debet sedulo sibi cavere a cibis qui instant atque etiam a frigore boreali: ab his enim paroxysmus facile resuscitatur. Extra accessionem urina multum semper sabuli continet. Colica etiam flatulenta sæpius ipsum affligebat. Consilium quod a me expetiit, dedi, ut mutaret potum, qui erat domestica crassioris substantiæ cerevisia: & nostram *Labrunensem* diuretica & antinephritica virtute celebratissimam biberet. Dein suasi, ut singulo mane infusum summitatum millefolii cum radice glycyrrhizæ largius paulo sumeret, & ter in mense pilulas meas balsamicas mane usurparet, sumpta prius præcedenti die circa somni horam, salis mei aperitivi drachma. Essentiæ quoque cardinativæ *B. Wedelii* cum liquore anodino mixtæ usum interpolandum, ad flatuum discussionem ordinavi. Quæ methodo per aliquot jam annos a dolore ex calculo prorsus liberatus est: neque a flatibus & ruëtibus tam molesta, ut antea, sentit incommoda.

Epi-

Epicrisis.

Et vertiginem & nephritidem calculosam in hoc agro, tum a nimia sanguinis & humorum exundantia, tum a pravo primarum viarum statu originem suam accepisse, extra omnem dubitationem collocatum est, ubi conchrens vita sedentaria & potus cerevisiæ crassioris & minus diureticæ, ac flatuum in primis viis, præsertim quæ hypochondrium sinistrum occupant, copia, ad calculorum ortum & generationem, in sinistro præsertim rene plurimum contulit. De cerevisia Lobejunensi, quæ ex aqua valde levi & subtili, scaturiente ex petroso tractu, coquitur, insuper valde tenuis, minus spirituosæ & alba est, ac cito per urinam decedit, hoc memoratu dignum est, quod & a calculo & a podagra omnes fere immunes sint, qui ordinario eam bibunt. Maximum profecto & curationis & præservationis a calculo momentum, in quotidiano congruo potu positum est: hinc qui dispositionem, sive hæreditariam, sive adscititiam ad calculum habent, cerevisias inebriantes & crassiores omni studio vitare debent: laudantur vero cerevisiæ tenues, albæ, valde diureticæ, & quæ non flatus ingenerant. Ubi non salubris haberi potest cerevisia, ego decoctum, radicis eryngii, graminis, asparagi, chinæ, sceniculi, cichorei, glycyrrhizæ, addito paxillo nitri ad potum, non sine insigni subsequente successu commendare solitus sum. Neque omne vinum calculosis utile est: Mosellanum ad præservationem, quia citius per alvum & urinam redditur, omnium est optimum. Ubi autem calculi partus ex labe renum inveteravit, vinum mulsum bonæ notæ vel recens Hungaricum moderata dosi sumtum est valde proficuum.

Hoffm. Syst. T. IV. P. II.

OBSERVATIO II.

Vir in 50. ætatis anno constitutus lautæ semper ac vinosæ diætæ assuetus, sanguinis ac succi plenus, ceterum satis sanus, inopinato in ipso itinere, per aliquot milliaria curru quo vehebatur succussus, dolore in regione lumbari valde acerbo afficitur; domum reversus dolor increfcit, & ad umbilici regionem se protendit. Accedit tussis vehemens, alvus constipata, & urina guttatim cum ardore exit. Remittunt per intervalla dolores. Nihil ad sopiendum dolorem, & quod ad facilem calculi exclusionem pertinet ex remediis diæteticiis & pharmaceuticis fuit omissum: sed citra præsentaneum effectum. Ex consilio amici sumit infusum Theæ, cum aliquot olei amygdalarum dulcium unciiis, ad mensuram & ultra. Inde excitatus est vomitus, & cum magno nisu multa ejecit aquea & pituitosa: non ita multo post, dolores & alia symptomata quieverunt, & altero die insignis magnitudinis calculus cum urina excretus est. Petiit a me ad recidivam præcavendam remedium. Suasi venæ sectionem ter in quovis anno celebrandam & infusum herbæ veronicæ, summitatum millefolii & radicis glycyrrhizæ multa in quantitate sumendum. Et nunquam abhinc rursus a calculo molestias persensit.

Epicrisis.

Non semel, sed sæpius, a motu paulo fortiori per currum vel per equitationem, calculum protrusum derepente acerbissimas passiones produxisse novimus. Evenit hoc, quando in pelvi concretus calculus latitat, salvo renum parenchymate. Annotavi quoque aliquoties, & a motu corporis validiori & fortiori in vomitum nisu, lapidem ex angustis meatuum, insperato in vesicam elicitum fuisse, præsentaneo mox sequente levamento &

N sym.

symptomatum mitigatione. Venæ sectionem, ubi sanguis abundat, ego ad præservandum & calculum arcendum, maximi semper feci & facio: nam sicut hæmorrhoidum fluxus, testante id Hippocrate vetustissimo medicinæ parente, ab hoc malo præservat: ita ubi hic fluxus deficit, vicariam venæ sectionem præstare operam posse, & sanæ rationi & experientiæ consentaneum est.

OBSERVATIO III.

Dolor nephriticus morbus venæ sectionis sublat. Vir qui vix quadragesimum annum attigit, sanguinæ constitutionis, texturæ mediocris & macilentioris, nullo unquam morbo nedum calculo correptus fuit, comestationibus & poculis sæpius interfuit; derepente in vehementem circa regionem lumbarem incidit dolorem, cum horrore & refrigeratione extremorum. Succedit vehemens æstus cum pulsu celeri & magna siti: alvus est dura & flatibus distenta. Quidam morbum pro subluxatione vertebrarum dorsi, ad quam tamen defuit occasio, existimarunt; alii habebant pro febre ardente. Sed quum conatus adesset ad vomitum, & urina pauca cum ardore proflueret, circa vias urinarias vitium subesse iudicavi. Dedi, præmissis clysteribus & fomentis externis, liquorem anodynum, decoctum hordei cum amygdalis dulcibus in emulsionem redactum; cui portio nitri ad æstum restinguendum adjecta fuit. Sed levamenti inde nihil sequebatur. Quum vero sitis, æstus & dolor urgerent, die, quæ erat quarta, ad arcendam quam verebar inflammationem, venæ sectionem in pede suasi; & sanguine ad aliquot uncias educto, non ita multo post magna remissio omnium dictorum symptomatum sequebatur. Continuavimus cum ante dictis remediis, alvus clystere aperta, urina liberalius profluxit, dolores sopiti, sudor occupabat totum corpus, & septimo ab invasio-

ne die, per urinam, arenacea tantummodo grana, splendida & acuminata, nullus vero calculus prodibant.

Epicrisis.

Dolores ex lumbis acriores quando repente invadunt, febrilem interdum typum servant: quo sæpe factum est, ut morbus pro febre ardente habitus fuerit; quod maxime fit in sanguine repletis, quando plexus nervi mesenterici vel a flatibus in duodeno vel colo stagnantibus, vel potius ab adjacente arteria meseraica superiore sanguine valde distenta fortiter premitur, & demum ipsi renes & ureteres nervosi per consensum sive secundario compatiuntur. Rectius vero secundum meam sententiam hic morbus, dolor nephriticus nothus vocari potest, uti videmus in *Riverii observat.* 58. centur. 2. Frustra tunc sola antinephritica opponuntur, quæ nisi per venæ sectionem, sanguinis in locis affectis congestio tollatur, omni propemodum effectu carent. Misso sanguine clysteres carminativos alvum subducentes, & quæ nimiam sanguinis ebullitionem sedant, præsentaneam opem tulisse observavi: quin imo in dolore valde acuto a calculo, venæ sectionem ad arcendam inflammationem in corpore sanguine pleno salutarem, & feliciter semper medicamentorum operationem animadverti, quo ex *TRALLIANO lib. 9.* insignis locus respicit: *Si sanguinis copiam subesse aut inflammationem una cum calculi obstructione suspiceris, venæ omnino sectionem prius adhibeto: ita nempe haud delinques, si medicamentum offeras; laxatione enim facta, & meatibus rarefactis multo magis auxilia quæ adhibentur propriam vim ostendunt.* Quæ sententia observatione 15. centur. 2. a *RIVERIO* notata magis adhuc confirmatur: *vidua dolore nephritico vehementissimo vexabatur, qui a rene sinistro ad pubem usque, secundum longitudinem ureteris exporrigebatur,*

cum

cum urina acrimonia & frequenti micturitione: huic neque clysteres cum aqua benedicta neque cum terebinthina; neque cum laudano, neque vomitus ingens, qui sponte veniebat; neque semicupium; neque laudanum assumptum quicquam profuere, dolore clamoso per biduum perseverante. Tandem aperta fuit vena malleoli, & statim sanguine misso dolor ingens quievit, superstiti tamen dolore obtusiori.

OBSERVATIO IV.

Nephritis cal-
culosa
hereditaria.

Fœmina annos quæ habebat quadraginta a parentibus calculosis nata, ante viginti jam annos, bis minimum in anno tormento hoc cum consuetis symptomatibus comitato, excruciat fuit. Singulis noviluniis alii quædã frustula cum spiritu vini ad præsertionem sumsit. Venæ sectione rarius usa, ac jam modo per annum & ultra eam omiserat. Per sex menses permolestus in lumbo sinistro continuo afflixit dolor, qui protensus ad inferiora, ejusdem pedis in eodem latere movendi potentiam & contracturam induxit. Perpetuus in urina emittenda est ardor. Afflicto lateri incumbere ægerime potest: nam increvit semper dolor & fit acerbior. Abdomen flatibus turget, appetitus languet, liquida plus justo appetit, pedes semper frigidi, ut ab admotis valde calidis integumentis vix incallescant. Menses quidem tempus suum adhuc servant; sed quando imminet, atrox dolor & spasmus totum abdomen pervadit. Quæsitum a me fuit, an hoc malum tolli penitus possit, & an thermæ Carolinæ proficiat sint?

Epicrisis.

Plura sunt in hoc casu, quæ & observationem & censuram merentur. Primo uti omnes ægrotudines, quæ a parentibus ad liberos transmittuntur: ita etiam nephritides calculosæ difficillime evelli & eradicari possunt, &

mox in adolescentiæ vel juventutis annis sese sistunt, atque accuratissimam vitæ rationem expostulant: nam calculosam hereditariam dispositionem, ut eleganter dicit ARÆTEUS lib. 2. cap. 3. sæcundam, sterilem nemo reddere potest: facilius enim est uterum a pariendo prohibere; quæ si non observatur, & morbus per multos jam annos inveteravit, nulla convalescentiæ spes superest: ob hanc potissimum rationem, quia affectuum hereditariorum ratio in solidarum partium nativa labe & vitio posita est: quod in actum deductum crescentibus annis majorem vim acquirit. Quam perniciosus sit, in tali affectione hereditaria, pellentium ut alii & aliorum præmaturus usus, exprimi vix potest: nam causticis ejusmodi rebus plus adhuc renum substantia læditur; quam ob rem non mirum est, in valde miserum agram nostram statum fuisse conjectam, cum procul omni dubio in rene sinistro insignis ulcerosa jam præfens fuit corruptio: ubi ab aquarum mineralium & præsertim Carolinarum potu, qui si proficere debet, largissimus sit necesse est, lubens abstinere, ne subsistentes aquæ solidæ partis corruptionem magis augeant. Ego sub tali statu ad mitigandos dolores balnea aquæ dulcis commendare soleo; sique acerbiores sunt, trochiscos de alkekengi, qui moderatori, ad scrupulum, dosi, præfens solamen afferunt. Extra paroxysmum decocta & infusa ex mitioribus traumaticis, omnium convenientissima sunt: inter quæ radix althææ, eryngii, herba hederæ terrestri, veronicæ, virgæ aureæ, urticæ mortuæ, summitates millefolii, bacce alkekengi, cortex radicis acaciæ, semen dauci, sceniculi, item bacce juniperi tostæ, si ex iis paratur infusum, & adjecto melle Prussico albo dulcificetur, longo & præstabili usu & efficacia sese admodum commendant. Huc pertinet etiam decoctum antinephriticum Foresti, quod

ob insignem aptorum ingredientium virtutem non laude sua defraudandum est; pariter syrupus dialtheæ *Fernelii* atque decoctum herbæ equiseti ex cerevisia alba, adjecto butyro insulso & melle, plebejum & domesticum quidem, sed non spernendum remedium. Plus enim semper efficaciz & securitatis a temperioribus istiusmodi Galenicis & simplicibus, quam a pretiosis exoticis, ut sunt acmella, pareira brava & id genus alia, & activioris indolis chymicis sperari potest. Nam, ut ingenue fatear, uti victus quo simplicior, eo gravior & salubrior; ita etiam idem de medicamentis valere existimo. Ego quoque in tam inveterato malo, non sine insigni fructu, medicamentum leniter alvum subducens, ex manna atque rhabarbaro, per infusionem paratum, vel rhabarbarum cum terebinthina in pilulas redactum commendare & usurpare soleo: nam qui calculosos & non integros habens renes, iis quam maxime sibi providere debent, ut intestinalis excretio probe respondeat.

OBSERVATIO V.

*Dolor
nephriticus
cum
numero
sacculorum
excretio
me.*

Illustrissimus Comes, sex supra quadraginta annos natus, sanguineæ & robustæ constitutionis, a primis annis integra valetudine gavisus, in deliciis semper habuit venationes: ex quo factum, ut interdum imum usque ventrem in piscinas & aquas stagnantes se demiserit. A longo inde tempore pedes habuit valde frigidus, ut fervidis pannis vix ad calorem naturalem reduci potuerint. Per decem annos usque eo hæmorrhoidalem excretionem passus est, singulis ut plurimum mensibus, quæ vero per duos aut tres quandoque restiterunt. Imi ventris doloribus, quos spasmī & status excitant, nunquam fere obnoxius fuit: inopinato autem acerbissimi dolores lumbum finistram, ubi ren situm obtinet, inva-

dunt, qui interdum ita asperati sunt, ut summus hic vir nec ambulare, nec se erigere, potuerit; atqui stationem suam nonnunquam deseruerunt, & imum ventrem occuparunt, juncto simul vomitu & ciborum fastidio. Duobus abhinc annis, longinquo itinere peracto, triginta duos calculos cum acutissimis doloribus stipatos, per urinam una vice excrevit; quorum minimi magnitudinem feminis cannabis aquabant. Et ita immanes isti dolores simul & semel expirarunt. Interea dolores circa lumbos in finistro latere insisterant sæpius, quandoque comite summo cruciatu, qui excretis calculis, cum multa pituita remissior factus. Hoc non obstante fluxus hæmorrhoidalis omni bimestri spatio permansit. Sub equitatione quicquam etiam cruoris mixtu reddidit. Missus est ad Carolinas, a quarum potu per 22. dies sub debito regimine continuato, per vices, decem, viginti & ultra ducenti, cum urina, albi & cinericei coloris calculi emissi sunt; cujus sedimentum erat valde tenax & viscidum, igni injectum odorem foetidum volatilem & urinosum spargens. Peracta cura, consilium dedi, ut balneum *Tooplicense* per quatuordecim dies in usum duceret; & optime inde se habuit. Petiit a me, ut præservationis gratia curam instruerem, quæ sequens fuit. Ordnavi infusum, ex speciebus leniter traumaticis, quarum in superioribus facta fuit mentio, mane loco Thee sumendum. Dein, ter minimum quotannis, præmisso pediluvio, venam pedis secandam suasi. Tum pro potu ordinario, decoctum ex radicibus scorzonæræ, graminis, chinæ, cortice ligni sassafras, semine sceniculi, & passulis præscripsi. Posthæc, usum pulveris antinephritici bis vel ter in septimana, cum emulsione amygdalina sumendi, commendavi, ex hac formula. Recipe lapidum cancrorum unciam semis, cochlearum ostarum, seminis lycopodii, arcani duplicati, nitri depurati.

puratiana drachmam, olei macis guttas 6. M. f. Pulv. D. Demum, quatumcunque pilularum, quas aloes ingreditur, quarum insignem antea quantitatem sæpius devoravit, item purgantium usum, studio & non sine fundata ratione, splendide huic viro, non secus ac aliis, qui renum vitio laborant, præsertim si sanguine corpora superabundant, penitus interdixi, & clysteres injiciendos esse præcepi. Quorum remediorum diutius continuato usu, & studiose simul servata accurata victus ratione, summus hic vir tortura & tyrannide tam immanium dolorum a tam frequenti calculorum partu provenientium, liberatus, jam sanus & incolumis, per Summi Numinis gratiam degit.

Epicrisis.

In hac morbi enarratione & ejus curatione, plura occurrunt practica momenta paulo curatius observanda. Primo, quod & fluxus hæmorrhoidalis & calculus simul in uno subjecto obvenire & incidere possint. Quod quibusdam paradoxon videri potest, qui sanguinis per venas sedis profluvium, pro certissimo, adversus calculum & podagram, præsidio ac præservativo agnoscunt. Verum aliquot mihi obvia fuerunt exempla, eorum, (inque primis celeberrimi medici B. Dolai recorder) qui nephritici & podagrici, fluxui hæmorrhoidali, his alternatim graviter infestantibus, obnoxii fuerunt. In præsentī casu considerationem meretur, quod refrigeratio, pedibus a longo tempore a descensu in stagnantes aquas induta, sanguinis motum versus abdomen nimium urgendo, in corpore præsertim plethorico stagnationibus cum in renibus tum in intestinorum volumine, a quibus hi dicti morbi propullularunt, ansam præberit. Secundo, tam copiosa calculorum per unam vicem exclusio, parenchyma renis sinistri, a copiosiori sanguinis congestione, plane vitiatum, labefactum & destructum arguit; quan-

doquidem sine vasculorum urinariorum ruptura & extravasatione humoris, tam larga accretio lapillorum fieri nequit: sed notandum, quod hi calculi minus compacti, valde friabiles & tophacei fuerint, qui longe facilius & citius ex muco quodam viscido terreo generari possunt, ac duri & compacti. Tertio, mirabilis plane thermarum Carolinarum is est effectus, ut mirifice, sale suo alcalino, sordes viscidas resolvant, eluant, exulceratas partes mudent & canaliculos muco obstructos aperiant; quo postea roborantia & traumatica eo meliorem & auspiciatorem operationem exerere queant.

OBSERVATIO VI.

Incidit in memoriam casus quoad *Nephriticæ calculi, sa cum podagra, in Seneca ex massa pilulari de cynoglossa.* abusum anodynorum memorabilis, qui in principatu Halberstadiensi, olim mihi obtigit. Erat vir venerabilis religiosus, dignitate Abbatis ornatus, 70. & ultra annorum, sanguineo cholericæ complexionis, staturæ macilentioris, ingenii præcellentis, calculi & podagræ doloribus jam diu vexatus. Hic ipse suus sibi erat medicus. Prædicabat mihi sæpius tum balneorum aquæ dulcis, tum, si nimium urgerent & calculo dolores, pilularum de cynoglossa insignes ad dolorem sopiendum virtutes. Ad excludendum vero calculum, oleum amygdalarum dulcium cum succo citri, item succum citri cum matre perlarum, se usurpasse affirmabat. Extra paroxysmum liberalis infusi Thee erat potator. Per plures annos hisce præfidiis non sine felici successu se usum fuisse memorabat. Sed ob quosdam fortunæ infestos sibi obtingentes casus, & inde consecutum animi mororem, vires cum appetitu non parum languescere, & corpus cum facie lurida marcescere cœperunt. Post aliquod tempus, calculus consueti more renem sinistram adorie-

batur, & diutius paulo ac ante dolor lumbis & ureteribus inhærens persistebat. Ipse pro more sumebat pilulas de Cynoglossa ad 10. grana, usum earum aliquoties repetendo. Sed in ingentem conjectus virium prostrationem meum consilium requisivit. Ego accedens, ipsum offendi omnibus viribus dejectum, cum pulsu valde debili & formicante, qui proximam mortem significare solet. Analeptica probatissimæ virtutis externe & interne in usum ducebam, sine tamen effectu. Dolorem quippe nullum amplius percipiebat, soporque cum extremorum frigore eum opprimebat; ita ut secunda post accessionem meam die placide obiret.

Epicrisis.

Quæ colorum sopiunt atrociam remedia, quæ inter palmam opiata tenent, minime e praxi medica exterminanda esse, ego quidem persuasum. Atqui idem nobiscum sentientes tenentur ii, qui medicos opio utentes imposturæ publice accusare non dubitarunt, cum nihilominus in praxi sua pilulas de cynoglossa, quæ, præter opium, semen hyosciami habent, ad sistendas enormes hæmorrhagias frequentem in usum ducant & plurimi faciant. Ego, antequam liquoris anodynæ mineralis præstantia, quæ vitrioli sulphuri debetur, in componendis & sedandis enormibus hæmorrhagiis & doloribus, mihi innotuit, non infelicitate opiatis rite correctis me usum fuisse, assevero. Sed uti omnia magnæ activitatis remedia, ita etiam hæc, iudicium & circumspeditionem medici, qui omnes circumstantias probe penitare & ad rationem subducere didicit, desiderant. Ubi enim ætas juvenilis, satis adhuc adest virium, pulsus magnus, & dolorum ac spasmorum immanitas virium & motuum vitalium destructionem minatur, divinam certe præstant opem: sed ubi prædolorum atrocitas & a morbo præcedente, vel ex mœnore, jam attrita vi-

res fuerint, in ætate præsertim senili; ipsa sana, qualem omnibus medicis practicis apprecamur, ratio dicitur, ejusmodi remedia summe exitialia esse. Neque diffitendum, medicis sanioris praxeos præceptis destitutos, sæpe numero ingens damnum & periculum miseris ægrotantibus inferre: id quod probe animadvertit CAROL. PISO l. c. lib. 4. cap. 2. inquit: *incredibile est dictum, quot nimium credulos intemperante vel laudani nostro ævo celeberrimi vel pilularum de cynoglossa usu, Themisones & circumforanes mittant in orbem.*

OBSERVATIO VII.

Vir sexaginta & quatuor annorum, ante duos annos, tumore cum dolore, pedis pollicem satis acerbè obidente corripiebatur, qui venæ sectione admissa atque diaphnoicis internis discutebatur. Post novem dies cruciatus hi lumbos acriter invadebant, cum magna mingendi difficultate, & ingenti circa inguinalem regionem pressorio & æstuante dolore, qui invalescens omnem urinæ profluxum plane impediebat. Ad quod symptoma tollendum, nec balneum aquæ dulcis, nec fomenta externa, neque medicamina interna antinephritica cum anodynis refractè juncta, quicquam profuerunt. Illa quando manu fortiter comprimebantur, urina effluebat sed parcius, multum tephacæ albæ & tenacis materiæ continens. Alvus erat obstructa, & sub frequenti desidendi cupiditate nihil reddebat. Aquam *Selteranam*, quæ ad manus erat, post aquæ dulcis balneum, in lecto per duos dies largiter bibendam suasi. Postea tres mannæ uncie cum drachma & dimidia cremoris tartari, atque granis sex trochiscorum alhandal, in infuso ex aqua fuerunt exhibitæ; cujus tam felix erat operatio, ut non modo ingens excrementorum copia per aliquot

Rheumatica renum & ureterum affectio.

quot sedes dejecta, sed & largior urinæ fluxus, non sine insigni levamine, secutus fuerit.

Epicrisis.

Rheumaticam renum & viarum urinarum affectionem, si quis prædictam passionem denominare velit, mea quidem sententia non errabit: nam sæpius observavi, subito eos, qui arthriticis & rheumaticis fluxionibus obnoxii sunt, dolore in lumbis & mingendi difficultate corripitur, cum serum impurum tophacea & tartarea materia refertum, ad renale cribrum copiosius fertur, & in uretere, præsertim ubi introitus est in vesicam, collectum ac stagnans, gravem dysuriam parit: quia propter dolorem, alvi excretio supprimitur, ab intestino recto excrementis farto, magis adhuc vesicam comprimente, & dolor & mingendi impotentia augentur. Sub ejusmodi morbi circumstantiis, utique non convenientius auxilium, præter balnea, aquas medicatas & laxantia, inveniri licet. Ego profecto, si a tali causa ischuria proficiatur, mirabilem eorum, quæ alvum efficaciter aperiunt, sæpius opem expertus sum: nam expedita alvo, & expurgatis sordibus, uberior est urinæ ad vesicam aditus, & lege consensionis, quam nervosæ partes inter se alunt, ipsa etiam vesica cum ureteribus simul afficitur, & ad contractionem atque urinæ expulsionem sollicitatur. Neque temni hanc in rem debet monitum CELSI lib. 4. cap. 13. in renum affectibus oportet solvere alvum, si aliter ea non respondeat.

OBSERVATIO VIII.

Cum maximum curationis & mendi methodi momentum in convenienti, ratione temporis & ordinis, antinephriticorum usu repositum sit; non abs re, sed operæ pretium mihi visum est, generalia quædam eximii in praxi usus, ex longa experientia mihi enata monita propone-

re atque subjungere. Primo omnium, plurimum scire refert temporis rationem: num recens sit malum; num per plures jam annos quis eo laboraverit; an valde inveteratum? item qualis sit renum status & conditio? num saltim flaccidi & a tono & robore naturali dejecti; an eorum substantia corrupta exulcerata; & seri vel urinæ aut etiam sanguinis extravasatio adsit? Facilius curatu est morbus inter initia, præsertim quando a nimia sanguinis ad hoc viscus in plethoricis sit congestio, vel etiam quando rheumatismo renes afficiuntur. Tunc omnia, quæ urinam pellendi facultate pollent, & quæ acrimoniam salinam causticam conjunctam habent, vel sanguinem nimium commovent, perniciosissima sunt: sed potius sanguinis missio, per sectionem venæ, hæmorrhoidum apertionem, atque subjunctus diluentium, seri lactis, & aquarum medicatarum temperatarum, item nitroforum pulverum usus, omne absolvere curationis punctum possunt. Ubi vero jam malum radices egit in renibus, iique late affecti, vel eorundem vascula disrupta, ut latex urinosus subsistens tartaream gravem materiam dimittat, & calculorum frequenter jam fuit exclusio: tunc abstinendum utique est a fortioribus acrioribus & sanguinis massam valde commoventibus diureticis. Nihilominus, quæ urinæ fluxum inter alimenta & medicamenta placide promovent, & majorem materiæ tartaræ in magnæ molis calculos accretionem impediunt, egregio usui sunt; qualia sunt, præter serum lactis dulce & acidulum, præter lac aluminum purum vel cum fonte Selterano mixtum, pariter ac acidulas; juscula ex radicibus quinque aperientibus parata, infusum baccarum juniperi & acinorum cynosbati tostorum, ex medicamentis arcanum tartari, tinctura tartari, liquor nitri fixi, & id genus alia. Profunt tunc etiam, ad ulteriorem corruptionem renis arcendā,

N 4. tem-

Monita
quædam,
circa an-
tinephri-
ticorum
usum.

temperatoria traumatica supra recensita, in infuso vel decocto exhibita.

Si vero malum jam inveteraverit, substantia renum valde corrupta & exulcerata, ætas quoque senilis fuerit; abstinere præstat ab omnibus salinis, & potissimum acribus diureticis, item nitrosis refrigerantibus, sanguinis missionibus, fortiori corporis motione, equitatione: sed infusa traumatica, cum syrupo dialtheæ *Fernelii* edulcorata, mel Prussicum cum rob juniperi mixtum, item mel cum pulvere radicis pimpinellæ, si ad illius libram, uncia hujus adjiciatur, malvaticum juniperinum, moderatus vini Hungarici, Canariensis potus, eleosacchara terebinthinæ Venetæ, balsami de Mecha, de Capaiva, quando videlicet sacchari uncia horum drachma admiscetur, item balnea temperata ex aqua dulci, omnium tutissima & convenientissima sunt. Malum enim est incurabile & usque ad mortem comitatur; hinc non nisi mitigantia & vires rescipientia desiderat.

Cum vero nihil utilius nihil salutarius nephriticis & calculosis unquam, præservandi imprimis scopo, deprehensum fuerit, alvo libera atque aperta, & primis viis a sordibus & excrementis probe expurgatis; præcipua omnino medici intentio esse debet, ut, si natura hac in re deficiat, commodis & idoneis alvinam excretionem promovere studeat remediis. Sed ego hoc in genere, nec tutius, neque convenientius aut efficacius scio & reperi laxans, ipso rhabarbaro electo & optimæ notæ, quod in pulverem cum absorbente & abstergente sale, vel in pilulas cum terebinthina Veneta redactum, & circa lecti introitum usurpatum, leniter & citra virium jacturam, roborando potius renum viscerum & ventriculi tonum, sordes altero die egregie subducit.

Postremo, hanc, circa antinephriticorum & urinam cientium usum, cautelam omnibus medentibus com-

mendatam volo, ut neque nimium urinæ fluxum promoveant, neque etiam eum tardiores & parciores reddant: utrumque siquidem noxium; nam si a sanguine, quod fluidum, tenue & albidum est, in nimia quantitate segregatur, remanet crassius: quod obtrusiones efficit & facile coit; si vero illud in coagulum redactum non abstergitur & educitur, successive in majorem molem accrescit.

Coronidis loco ad illustranda & confirmanda hæc a me suppeditata non inutilia monita, egregium & observatione dignum locum, ex CASPARO HOFFMANO, huic tractationi annexere haud dubitavi: siquidem *lib. 2. medicam. officinal. cap. 102. p. 483.* ita perite scribit: *in curatione calculi semper bene distinguere opus est remedia: nam ita pauciores habebimus calculosos. Qui enim perpetuo utuntur propriis dictis diureticis, præcipue non purgatis primis viis, ad locum affectum materiam calculosam adducendo, malum faciunt pejus: tanto melius illi faciunt, qui præservationis gratia singulis anni quadrantibus evacuant primas sic dictas vias, deinde lacte amygdalino per aliquot dies utuntur. Pro curatione autem ante omnia leniter purgandum; postea utendum domesticis & improprie dictis frigidis, quæ tonum reddunt renibus. Nam in quovis corpore adest quidem materia calculi, quæ tamen non ita statim coit & concrevit, nisi tonus & vigor renum expulsiuus vitietur; unde altero rene habente, alter calculosus esse solet. Et hanc ob causam CELSUS *lib. 4. cap. 2. p. 207.* renes ubi affecti sunt, & diu male habent, abstinere etiam ab omnibus salis, acris, acidis, & liberaliter bibere & molli-ter solvere alvum jubet.*

C A P. VII.

De gravi spafmo & dolore veficæ & adjacentium partium.

Theses Pathologicæ.

§. I.

Definitio Vefica, seu pars corporis nervofo-mufculofa, frequenter & ex facili obnoxia eft fpaſmo, per quem, intenſiorem & præternaturalem corporis veficæ, ne non ſphincteris conſtrictionem, ſive ſtricturam, coarctationem & fibrarum criſpaturam intelligimus, & ex quo poſtea, ſeu fonte, plures aliæ morboſæ affectiones & ſymptomata pulſulant ac deducuntur.

§. II.

Proceſſus morbi qui ex calculo veficæ oritur. Grave illud tormentum, quod veficæ diu in hærens calculus ſæpius excitat, cum aſſiduo mingendi ſtimulo & difficillimo ac dolorifico miſctu, non niſi ſpaſmum ſeu cauſam arguit. Propter ſpaſticam enim ſtricturam, quæ non modo veficæ tunicam muſculoſo-nerveam, ſed & ejus ſphincterem ipſamque urethram vehementer afficit, doloroſum urinæ fit ſtillicidium, & tantus nixus in pube, ut urina vix cohiberi poſſe videatur, quæ tamen, ut primum ſtillare cœpit, mox iterum penitus retinetur. Accedit dolor in toto coli tractu, qui graviffimus ſepe glandem dumtaxat occupat, ut annotante HILDANO lib. 3. de lithotom. vef. & BAGLIVO Opp. pag. 343. ingens hic doloris, pruritus & continuæ irritationis in glande penis & virgæ extremitate, in adultis æque ac pueris obviuſ ſenſus, merito inter pathognomica calculi ſigna referendus ſit. Jungitur quoque crebrior deſidendi ſtimulus, ſive tenefmus, ob arctam recti cum veficæ connexionem, nervorumque communionem. Prodit ſub hac dyſuria urina plerumque alba & turbida, cum ſedimento mucoſo, eo quod ipſe

ſpaſmus fibrarum muſcularium, forti ſtrictura & compreſſione, ex interiori mucoſa veficæ tunica copioſius lympham exprimit mucidam, glutinoſam, quæ immixta urinæ, ſedimentum illud, quod fundum petit, mucidum ſuppeditat. Sæpe vero tenuis aquoſa minus colorata, ſub ejuſmodi gravi dolore, & ſpaſmo urina emittitur, qui ſpaſmus mutua conſenſione & communicatione etiam ad tubulos renum urinarios penetrat, ut non niſi tenue & aquoſum ex ſanguine per emulgentes adducto tranſmittant. Præterea æger ſub miſctu ſæpe graviffimos patitur dolores, crura bina tranſverſim complicat, coxas comprimit, caput ad terram inclinat, manuque altera, interdum etiam ambabus, ventrem juxta pubis regionem quantum poteſt coarctat, & ſub ejuſmodi dolorifica miſtione, tremuli interdum & quaſi convulſivi totius corporis motus, ut probe obſervavit VIEUSSEN in *Nevrologia* pag. 203. concitantur. Nam veficæ nervuli æcerime a quacunque etiam cauſa vellicati & ſpaſmo affecti, eundem tremulum & convulſivum motum per nervos intercoſtales nervis ſpinalibus communicant, & ſic ceteris omnibus partibus inferunt. Obſervamus etiam ſub ſtranguria & vehementi dyſuria, alvum obſerari, & ſtatus cum ſacibus retineri, quæ conquieſcente dolore, promte iterum ſecedunt.

§. III.

Conſtat quoque obſervatione, hæc *Quinti- dem a ſtaſi ſanguis mea ſis* omnia recensita ſymptomata, & adhuc æcerbiora, non tantum a calculo veficæ, verum etiam a ſanguinis ſtaſi, & ſtaſi- goatione intra veficæ vaſa ſanguifera, quam ſæpius ſequitur gravis inflammatio, fieri. Vulgaris enim error eſt, quo hæc parthemata tantum vel calculo veficæ, vel urinæ acrimoniæ adſcribuntur, cum tamen obſervationes & diſſectiones cadaverum abunde doceant, ægros non modo hiſdem ſymptomata tibus, quæ calculus in veficæ hærens proferat, ſed &

& majoribus fuisse affectos cruciatibus nullo plane post mortem invento calculi vestigio. Nam quemadmodum a mensium vel haemorrhoidum fluxu sufflaminato, sanguis regurgitans ad vasa ventriculi & intestinorum, & intra eorum tunicas sensibiles stagnans, distractione & compressione vehementia tormina, anxietates, dolores, convulsiones ac spasmos concitat; ita etiam, quando vel ex vitio & emanatione fluxus haemorrhoidalis, vel aliis ex causis, sanguis ad vesicae corpus magna copia delatus ibi stagnat, non mirum est, quod in hac sensibili parte, spasmos & quæ ab iis proficiuntur symptomata producat.

§. IV.

Sæpe vesicae spasmi & inflammationis a suppressione haemorrhoidum vel mensium fluxu. Simili modo a suppresso haemorrhoidali fluxu nonnunquam fit mihi cruentus, quo cohibito, dolor, spasmus & inflammatio vesicæ infestant, cujusmodi atrox spasmus, qui demum funestam progignit inflammationem, interdum quoque a mensium plenario defectu, & earum post quinquagesimum annum emanatione in foeminis plethoricis ortum ducit. Nam qui morbis vesicæ moriuntur, inflammatione, & sphacelo, ob sanguinis in vasis pertinacem & fixiorem stasim, vasa minima nimium distendentem, pereunt, ita plerumque, ut hæc inflammatio non modo vesicam, sed & rectum intestinum afficiat, ubi simul haemorrhoidalia vasa sanguine nigro infarcta, cum penis livore, & venæ cervicis sanguine admodum distentæ & varicosæ comparent, fidem faciente BONETO pag. 673. observ. 22. & pag. 664.

§. V.

Causa proxima est spasmus. Est vero unica funestæ ejusmodi inflammationis causa, eaque principalis, validus vesicæ spasmus, qui, quo validior est, eo vehementius sanguinis stasim & incarcerationem in vasis augeat, & resolutionem ejus ac discussionem

impedit, ut tandem vel in abscessum & nulus transeat, & chronicum fiat malum, vel in sphacelum brevi tempore perimentem concedat. Et profecto vehementis ille vesicæ spasmus, qui presente inflammatione augetur, causa est plurimorum gravium illorum symptomatum, inflammationem vesicæ stipantium, quæ inter, teste ÆTIO & ORIBASIO, referenda potissimum continua febris, magnus æstus, dolor, ardor ac tumor infra perinæum & supra pectinem atque pubem, urinæ ægerrima & cum magno conatu & dolorifico ejulatu guttatim facta emissio, frequens desidendi stimulus, quibus demum accedunt bilis vomitus, dolor capitis, sitis, difficilis anhelitus, faciei cum oculis rubor, lingua ardens cum nigritie, immodica vigilia, delirium, inquietudo, extremorum frigus, ipsaque mors. Dignus memoratu est de fœnesto morborum vesicæ eventu HIPPOCRATIS locus lib. prænotion. pag. 464. ita habens: *Vesicae duræ & dolentes penitus quidem horrendæ & perniciosæ sunt, perniciosissima vero quæ cum febre continua fiunt. Etenim dolores (qui utique spasmorum effectus sunt) ab ipsis vesicis ad occidendum sufficiunt, & alvi non egerunt hoc tempore, nisi durum quoddam, & hoc coactæ. Solvit autem urina purulenta miela, quæ albam ac levem subsidentiam habet. Si vero neque ab urina quicquam remiserit dolor, neque vesica molliatur, & febris continua fuerit, in primis circumstantiis morbi ægrum moriturum esse, timor est.*

§. VI.

Sunt certe hæc vesicæ inflammationem quæ comitantur, inque variis corporis partibus conspiciuntur, symptomata gravissima; omnia tamen paulo curatius considerata, vix aliam causam quam vehementem spasmus, qui in vesica, seu parte affecta, incipit, & per universum nervosarum partium genus inde propagatur, agnoscunt. Nam quando fortissima strictura, & emissio

Quod probatur & alterius explicatur.

tura.

tura fibras vicinarum partium, intestini videlicet recti & sphincteris ani prehendit: vel assiduam desidendi calcar, vel adeo impenfa adest ani contractio, ut nec flatus, nec faeces transmittat, neque etiam clysterem admittat. Quumque solenniter validior spasmus partem, cui diutius insedit, debilitet, demum & in ea relaxationem relinquat, fit, ut ani etiam procidentia, praesertim in senibus & infantibus, consequatur. Quandocumque vesicæ gravior spasmus ad superiora porrigitur, & quidem ad intestina, borborygmus & tormina causatur, & ubi ad ventriculum pergit, inappetentia, mala digestio & vomitus fiunt: de quo consensu vesicæ cum ventriculo præclara sunt quæ habet CELSUS lib. 7. cap. 27. pag. 486. non ignoramus, inquiens, orto vesicæ ulcere, saepe affici stomachum, cui cum vesica quoddam consortium est, ex quo fit, ut neque retineatur cibus, neque si quis contentus est, concoquatur, neque corpus alatur. Idem porro spasmus vesicæ sub inflammatione, quum musculus diaphragmatis, & nervos tunicaeque nervosae pulmonum ac bronchiorum afficit, ægram & difficilem cum anxietate præcordiorum relinquit spirationem: ad cordis vero musculos & tunicas articularum musculoso-nervæas delatus, duriores, contractos & celeriores efficit pulsum, cum febre continua & siti inexhausta, quæ itidem spasticæ stricture mollium, & glandularum in lingua & faucibus partium debetur. Majoris vero periculi est, si ad membranas cerebri & nervorum principia pertingit; tunc enim assidua vigilæ, mentis alienatio, convulsionem, extremorum frigus ac horror, inæqualis & intermittens pulsus, mortem significant imminentem.

§. VII. *ut in senibus*

Quamvis vero gravia & sæpius lethalia symptomata sint, quæ ex inflammatoria sanguinis, sive sinceri & puri, sive impuri, si in vesicæ vasculis sub-

oriuntur: nihilominus tamen mitiora minusque funesta sunt illa vesicæ vitia, quæ a sero salso, impuro, corrupto vesicæ tunicis firmius inhaerescere easque lancinante subnascuntur, cujus generis sunt illi dolores cum valde difficili & guttatim succedente mictu. Passim ejusmodi pathematum in observatis medicorum fit mentio, in primis tamen memoratu dignus DRAWITZIUS, qui jam ante seculum omnium fere optime, germanico idiomate de scorbutico integrum scripsit tractatum, in quo pag. 350. & seqq. plures affert observationes & casus ægrorum, qui de doloribus sævis sub urinæ emissionem conquesti, quorum causa non vesicæ labes ulla aut calculus fuit, sed humor tantum impurus scorbuticus, e quibus memorabilis maxime, quem consignavit de lanione, qui quum nunquam antea ex calculo laborasset, subito atroces in pedibus per sensit dolores, qui hinc depulsi, urethram invaserunt, cum intenso ardore & difficultate guttatim vix mingendi, applicatis tamen discutientibus cessarunt quidem, sed ad pedes redierunt, consequente eorundem tumore.

§. VIII.

Neque minus multoties observavimus in senibus, vesicæ vitia, maximeque dysuriam, tum ob vitam sedentariam, tum ob dyscrasiam humorum scorbuticam, quæ in hac ætate fere perpetua est, in primis tamen quod cessantibus rheumaticis, arthriticis & podagricis doloribus, difficilis accedere solet mictus, qui repetentibus pristinis doloribus, sponte discedit iterum. Crebrioris quoque observationis est, scorbuticos, quibus purpura chronica nostro jam tempore admodum solennis, hac, ob refrigerationem corporis, vel alias causas, ut venæ sectionem crebrius institutam, retrocedente, vel in eis remanente, experiri ingentem min-

*Materia
arthri-
tica &
poda-
grica.*

*Inter
causas
remotas
serum
scorbuti-
cum.*

gendi difficultatem cum præcordiorum anxietate, inquietudine, vigilia & interno æstu, quæ, expulsa rursus ad superficiem corporis purpura, disparent iterum ac evanescent.

§. IX.

a pure ex renibus in vesicam delabente. Sed alia adhuc ratione spasmus & dolor vesicæ introducit, ex renum videlicet vitio. Interdum enim ex his purulentæ & viscidæ materia, interdum calculi per ureteres in vesicam delabuntur. In utroque casu, nisi peregrinus hospes tempestive foras ejiciatur, varia fontica mala & in his vehementissimū spasmus ciere valet. Quod si enim tenacior & acrior materia est, parietibus vesicæ, in primis circa collum adhæret, & stranguriam, dysuriam, tenesmū, inflammationemque excitat, vel membranas vesicæ clandestine ac lente magis erodit, atque ita hanc exulceratam reddit. Si vero aliarum causarum accessione in calculum tandem illa transformata fuerit, vel is jam factus in renibus ad vesicam migravit, aspredine sua vel pondere hanc continuo laceffit, eademque mala, quæ modo recensuimus, producit: in posteriori autem casu fundus quoque vesicæ & latera, præsertim ubi calculus fuerit grandior, exulcerantur.

§. X.

a gonorrhoea. Interdum vesicæ collum irritant, tendunt ac spasmo affligunt, diversæ ab his quas hæcenus enarravi causæ, e. g. quando gonorrhoea, sive benigna sive maligna fuerit, diutius in hospitio suo, hoc est in glandulis binis prostaticis collo vesicæ appositis, commoratur; mora hic venereis inquinamentis corruptus humor deterior redditus, ulcera nunc leviora nunc graviora, & inflammationes in parte affecta parere, & si horum quoque vitiorum curatio perverse peragatur, simili labe alias sæpe partes in primis proxime adjacentes afficere, subinde observatur. Mingitur tunc uri-

na purpuracea, & vesicæ scabies, imo & exulceratio præsertim circa cervicem frequentius accedit. Atque hinc est, quod gonorrhoea virulenta laborantes urinam sæpius turbidam, & quæ multum viscidæ & saniosi ponit sedimenti, reddant.

§. XI.

ab inflammatione intestini recti. Causarum, unde gravior vesicæ spasmus proficisci nonnunquam solet, censum quoque subire videntur, inflammatio intestini recti vel ejusdem ulcus, eadem coli vitia, partium omnium interiorum abdominis abscessus, ex quibus ruptis, pus in abdominis cavitatem effusum, versus vesicam tandem progreditur, corruptio in primis omenti longius protensi, sanguis quacunque de causa in abdomen effusus, aqua in hydrope ad vesicam libere ruens, inflammatio & ulcus uteri maxime ejusdem cervicis, & id genus alia; quorum omnium exempla passim apud BONTUM & alios occurrunt.

§. XII.

Ab externis. Devolvimur nunc ad causas externas, a quibus vesicæ spasmus provenire possit. Pertinent vero huc contusiones, & ictus graviores in pubis, & perinei regionibus, sectio calculi imprudenter instituta, in qua vel a cultri ineptiori administratione, vel a calculi, præsertim majoris & asperioris extractione, vulneris a sectione facti curatio perverse instituta, catheter ad explorandum calculum vel in urinæ suppressione vel alia de causa incuriosius intrusus, sphincter præsertim vesicæ arctius contracto, aut a tumore, caruncula, scirrhus vel alio vitio via præclusa: fistulæ in ano exsectio, in qua ani sphincter arctius cum vesicæ collo connexus incaute nimis vulneratus, aut ejusdem vulnus negligentius habitum fuit. In foeminis huc referri debet partus difficilis, in quo vesicam & hujus inprimis collum ita sæpe premi afficiunt, ut inde ulcus, & fistula proveniant, MEAURICEAU

aph.

aph. 285. confirmat. Cæterum hic notari meretur singularis cantharidum malignitas, quæ vesicæ infestæ sunt. Eas enim sive intra corpus assumptas, sive externe tantummodo applicatas, spasmus, inflammationem & ulcera interdum ciere satis observationibus constat, quarum exempla exhibentur in M.N.C. Dec. 1. An. 2. obs. 105. An. 8. obs. 88. Porum denique frigida post sectionem calculi, vehementem spasmus concitare, aut lethali gangrenæ, aut fistuloso ulceri occasionem præbere, ex observationibus practicis constat.

§. XIII.

Cur spasmus vesicæ per intervalla infestet. Hisce quoad causas, quæ spasmus vesicæ ciunt, expositis; ratio porro reddenda peculiaris istius phænomeni, cur symptomata, uti difficilis & dolorifica mictio, & quæ ipsi juncta sunt mala, causa materiali, ut calculo vel dyscrasia scorbutica, perpetuo præsentè, per intervalla tantum infestent & tantopere affligant? Ita vero hoc explicandum videtur: omnes atroces in parte nervosa sensibili dolores, paulo diutius obhærentes, inducunt demum & relinquunt in ea, quam tenuerunt, sede debilitatem & atoniam, quæ præsentè, dolores quidem non amplius percipiuntur, sed propter ipsam hanc imbecillitatem, ibi de novo successive succrescentes in corpore impuri humores colliguntur, stagnant & subsistunt, novæque sic ad reforescendos paroxysmos gignitur & coacervatur materia. Debilitas enim, teste CELSO, omnibus morbis opportuna, ideoque instar universalis pathologici canonis tenendum; languidas a prægressa morbi violentia partes, quam facile recipere morbificum humorem, qui sensim congestus, vel sponte, vel a levi causa exagitatus, novum adducit insultum; & hinc merito periodicorum affectuum origo repetenda.

§. XIV.

Pluries observavimus, calculum in

vesica existentem, per certa tantum intervalla multa incommoda, ut mingendi crebrum & difficilem conatum cum ardore & dolore, ventris torminibus, extremorum frigore & virium languore excitasse, idque maxime ventis ex borea flantibus, vel si instantes cibi aut cerevisiæ minus defecata sumta, aut insolita animi commotio præcessit, aut corporis partes extremæ nimium refrigeratæ, vel etiam sanguinis consuetæ missio diutius omissa, hanc procul dubio ob rationem, quod hæc omnia ejus naturæ ac indolis sunt, ut partim excretiones salutares supprimendo, partim etiam copiam humoris impuri augendo, eum ad vesicam tanquam partem debiliorem propellendo, movendis & revocandis novis insultibus occasionem præbeant. Crebrioris quoque observationis est, colicas flatulentas junctas esse vesicæ vitio, præsertim ardenti & dolorificæ mictioni, & omnia alimenta, quæ instant, hoc quoque exacerbare, & carminativa contra, sive flatus discutientia, optimo esse præsidio.

§. XV.

Ad vesicæ morbos, qui spasmō stipati sunt, referri etiam merito debet cruenta mictio, quæ tamen non omnis, ut vulgi medicorum fert opinio, ex renibus & vasis emulgentibus fit, sed sæpius proxime & immediate ex vesicæ vasis sanguiferis, præsertim ramis vena hæmorrhoidalis externæ perruptis, succedit. Cognoscitur sanguinolentus ejusmodi ex vesicæ vasis mictus, quando difficultas mingendi conjuncta, ardor cum tenesmo circa anum, spasmus circa glandem & dolor pungitivus a glande ad perinæum affligit, cum rigida penis tensione, necnon ubi simul adsunt borborygmi & flatulentia in abdomine, inappetentia, ructus quoque frequentes junguntur; item si mictio cruenta & stipantia ipsam symptomata post sanguinis missionem in pede, post hirudinum applicationem circa anum, remittunt & cessant. Et quamvis ejus-

Quomodo is ex-
cietur.

a mictione
cruenta.

modi species mictionis cruentæ ex vesica non adeo familiaris sit & frequens, annotata tamen nonnunquam fuit, & prostat observatio. HOECHSTETERI, *Decur. 1. schol. in cas. 2. M.N.C. Decad. 1. ann. 8. obs. 23.* Mingitur interdum sanguis sincerus una cum urina, vel loco hujus urina bruni coloris, instar coffeæ, ut vidimus in senē octogenario, quotiescunque equo vectus fuerat: frigefacta urina sedimentum ponebat densum, rubicundum. Gravissima vero quoque incidere solent ex sanguine intra vesicam concreto, symptomata, quæ recenset LOMMIUS *in observat. p. 195.* crebro enim anima deficit, ægra fit spiratio, & pulsus obscurus, parvus & frequens, oritur multa nausea, animi anxietas & frigidus sudor, hinc totus homo fit imbecillis & pallet, & extremis partibus refrigescit, quæ quidem omnia vehementi spasticæ stricturæ, quæ per totum systema nervorum propagatur, recte adscribenda. Fiunt tamen etiam a sanguine in vesica condensato maximi cruciatus & ardores vehementes, in ima pube & circa virgam, qui referente *observ. jam citata M.N.C.* in momento quasi evanuerunt postquam æger magnos, & oblongos sanguinis grumos, instar hepatis lucii piscis, mingendo rejecerat. Sed de curatione hujus mictionis cruentæ, quæ nascitur ex vesicæ affecta, recte judicat LOMMIUS *l.c.* quod tardius curetur, quam illa, quæ a superioribus locis proficiscitur.

§. XVI.

a fere impuro scorbuto. Neque etiam prætereundum, quod vesicæ spasmus, qui stranguriam & dysuriam parit, ab urina etiam, præsertim in senibus, scorbuticis & cacochymicis, valde falsa, acribus, tartareis salinophliphureis, & limosis excrementitiis partibus referta, nascatur. Tam falsa enim quandoque deprehenditur urina, ut linguam arrodatur, & ex urethra stillans vicinas partes excoriet, quæ utique diutius in vesica stagnans, vellicando

fibras nerveas, sphincterem claudit, urethram angustat, & lancinatione & quid vesicæ scabies. arroffione tunicarum ingentes dolores parit. Si vero in urina cum dolore excreta moleculæ furfuraceæ & exilia ac copiosa filamenta apparent atque subfident; veteres affectum vesicæ scabiem appellarunt, quia mucidam & villosam tunicam arroffam arguunt.

§. XVII.

Diximus superius, quod quidem calculus in vesica contentus occasionem sæpius præbeat ad vehementes & dolorificos cum dysuria junctos spasmos, per intervalla infestantes; monendum tamen & illud est, quod spasmi vesicæ, etiam aliis ex causis proficiscentes, ad ipsius calculi in vesica generationem & concretionem primam originem, & fundamentum frequentius suppeditent. Contingit hoc quam maxime in senibus plethoricis, vitæ sedentariæ addictis, & qui ob perspirationem languidiorem urinam ordinario valde tinctam & scorii tartareis limosis saturatam mingunt. Nam ob spasmum dysuria fit, & liquor urinosus dum paulo diutius retinetur, mora deponit tenacem glutinosam materiam, quæ salibus tartareis involuta, utique principium ad successivam concretionem calculosam suggerit, nisi congruis medicamentis opportune subducatur, & urina sublato spasmo, liber paretur exitus.

§. XVIII.

Inter morbos vesicæ utique vehementior strictura, gravissima & sæpe mortifera est, præsertim ubi cum vehementiori dolore febris acuta, vesicæ durities juxta pubem observata, alvi quæ & urinae suppressio juncta est. De qua in *Prognosticis & in coacis præfag.* ita scripsit HIPPOCRATES: *vesicæ duræ ac dolentes omnino malæ; pessimæ fere cum febre continua: nam qui dolor inde est, necando homini satis esse potest, atque si alvo non multum deficiunt.*

§. XIX.

§. XIX.

Quando
mior,
vario
sermi-
natur.

Mitis inflammatio est, si dolor atque durities est moderata, sine acuta febre. Varios vero exitus habere solet, aliquando critice, erysipelate in cute oborto solvitur, & sensim hac ratione discutitur: vel in suppurationem vergit; & tunc urina est purulenta, quæ album habet & leve sedimentum: quod si pure ita erumpente, urina in copia profundatur, tumor subsidet, vesica remollescit, febris imminuitur atque excrementorum exitus patet. Pessimum est, quando in sphacelum lethiferum mutatur.

CURATIO.

§. I.

Pletho-
ra sol-
venda.

Vidimus quot & quam gravia mala atque incommoda, ex dolorifico vesicæ, urethræ & vicinarum nervosarum partium spasmo, ea que secundum variæ indolis causas oboriantur. Nunc breviter etiam strictimque explicandum erit, qua opportuna via ac methodo hisce malis per convenientia remedia succurrendum sit. Quod si igitur ex nimia sanguinis copia vegetæ naturæ senibus præsertim, qui vitam diu sine sufficienti corporis motu egerunt, hic morbus vel ingruit vel saltem verendus est; omnino maxima præsidii & auxilii spes in tempestiva, & sufficienti sanguinis missione, erit reponenda. Idque eo magis quando ex subsistente mensium vel hæmorrhoidum fluxu, aut omissa & diutius assueta vense sectione vel scarificatione, mali causa suborta creditur: nam monente jam HIPPOCRATE aph. 36. sect. 6. in urinæ difficultate secare oportet internas.

§. II.

Dilue-
ribus
tempe-
ratis u-
sandum.

Ubi feri impuri, scorbuticis, acrioribus, salinis partibus turgidi, copia peccat, & ab ejus colluvie & decubitu in

vesicam & partes pelvi inclusas irruente; aut a scorbutica purpura, quæ nostro tempore frequentior subest, malum suum duxit originem; tunc vigili cura allaborandum est, ut ab istis heterogeneis impuris partibus referta sanguinis & humorum massa depuretur, & nimia feri copia per congrua emunctoria educatur. Cui scopo obtinendo, diluentia temperata, satis larga quantitate & longiori tempore usurpata, cujus generis sunt acidulæ temperatiores, quæ puriori & leviori aqua ac tenero sale alcalino imbutæ sunt, qualem prærogativam, præ reliquis omnibus aquæ Spadana, & Selterana sibi vindicant, quippe quæ convenientissimæ sunt & apprimè pectoris, renum & vesicæ vitis, ubi labem ac vitium hæ partes receperant, specifica quadam virtute opulentur, egregie satisfacere possunt. Longe majorem vero utilitatem in purpura scorbutica præstant ac foenerantur, quando, per miscelam cum lacte præsertim asinino, horum fontium usus suscipitur.

§. III.

Sicuti vero diætæ tam in præservando quam in curando malo primæ sunt partes, adeo, ut, qui leges medicorum aspernantur atque rejiciunt & arbitrio suo vivunt, nunquam a calamitosis ejusmodi malis liberari vel saltem levamen recipere possint: ita in tam diuturno morbo, ubi nervosæ & valde sensibiles partes affectæ sunt, maxime id necessarium est, quo quod levem in victu errorem, nervosæ statim partes luere debent. Sedulo itaque monendi agrotantes, ut a cibis salis, acris, acidis, item vegetabilibus, quæ inflant, quæ adstringunt, ne non ab omnium cerevisiarum & vini acidi austeri potu prorsus abstineant: moderatus vero dulcium, in primis Hungarici, usus, non modo non nocet, sed egregie prodest. Meretur hic allegari locus ex ÆTIO Sermon. 11. c. 22. de scabiosa vesica; a mordacibus igitur & quæ humores acres ac saliores reddunt, abstinendum. Ex-
hi-

Diætæ
stri de
paren-
dum.

hibenda autem vina dulcia, lac, & gal-
lina, aut hedorum, aut agnellorum ju-
scula. Et quamvis motus & exercitatio
corporis, ad avertendos ejusmodi mor-
bos, dum & nimie sanguinis multitudine
resistit, & liberum per vasa humo-
rum transitum conservat, magnam
vim habeat; tamen, si dolore & spas-
mo affectæ partes nervosæ imi ventris,
quies magis quam motus salutaris eva-
dit, qui tunc maxime nocet, præsertim
ea motus species, sub qua sanguis ma-
gis ad inferiora pellitur, ut nimia vocis
elevatio & longior ac intensior oratio,
superiorumque partium agitatio, gesta-
tio & oneris sublevatio.

§. IV.

In pa-
roxysmo
spas-
mus
mucen-
dus, Porro, ubi passio spastica cum ingen-
ti cruciatu & mingendi difficultate ur-
get, nihil præstantius, clysteribus emol-
lientibus oleosis, balneis atque semicu-
piis esse, crebriori deprehendi experien-
tia; & idem quoque passim observata
medicorum confirmant, mereturque
hanc in rem legi elegans observatio
DRAWITZII in libro de scorbutico
malo pag. 153. Sunt quoque in paroxys-
mo ex usu vapores, ex floribus emolli-
entibus & anodynis, ut sunt flores cha-
momillæ vulgaris, meliloti, sambuci,
malvæ, verbasci, millefolii, in lacte de-
coctis, debito modo admissi ad partem
affectam, quippe qui leniendo & mul-
cendo, spasmos & dolores egregie com-
placant. Interne vero liquor anodynus
noster mineralis, sive solus, sive cum
carminativis mixtus, necnon pulveres
antispasmodici, ex pulvere Marchionis,
specifico cephalico Michaelis, nitro
purificato, addito paxillo croci & cas-
torei, cum emulsione seminum qua-
tuor frigidorum majorum propinati,
reliquis certe omnibus palmam præri-
piunt. Et eadem hæc remedia, etiamsi
inflammatio imminet & febris adest,
locum habere possunt, modo dosis ni-
tri adaugeatur.

§. V.

Quando denique ex rheumatica qua-
dam partium externarum fluxione re-
trocedente ad interiora, vesica mor-
bum patitur, vidimus fonticulos bra-
chiis inultos fructum non poenitendum
præstitisse. Quo in casu decoctum de-
mulcens ac leniter diaphoresin ciens, ex
radice scorzonere, sarsaparillæ, chinæ,
rasura cornu cervi, radice glycyrrhizæ,
graminis, cichorei, ac semine sceniculi
concinatum, necnon liquor noster a-
nodynus mineralis cum spiritu bezoar-
dico Bussi permixtus, nunquam fru-
stra adhibentur.

§. VI.

Si mictus cruentus in vesica ortus,
spasticæ vesicæ affectioni jungitur, vel
exulceratio supervenit, externe discuti-
endi & roborandi sine aquam vulne-
rariam, l'eau d'arquebuse, vulgo di-
ctam, pubi & peringo, haud frustraneo
sepe effectu, applicari jussit, vel sacculos
ex mentha, melissa, foliis myrthi, lau-
ri, floribus rosarum, chamomillæ vulga-
ris & Romanæ in vino rubro decoctis
crebrius externe vesicæ regioni apponi
curavi. Interne vero, ne sanguinis gru-
mi in vesica forte relictis cum muco
tartareo ibi hærente coire & calculum
producere queant, commodissime ab-
stergentia & traumatica leniora, quæ
inter eminent virga aurea, alchymilla,
summitates hyperici, millefolii, radix
caryophyllatæ, althææ, glycyrrhizæ, ficus
cetera, sub infusum vel decocti forma,
cum primis si hæc ipsa, melle Prussico,
vel syrupo e dialthea Fernelii probe e-
dulcorentur, in usum vocari possunt:
sicuti non minus decoctum Foresti,
item sperma ceti, sanguinis grumis in
vesica hærentibus resolvendis remedia
aptissima præbent.

§. VII.

Quando inflammatio in abscessum,
qui ex symptomatum exacerbatione,
& sen-

Si ab a-
cri va-
procedē-
te mate-
ria, fū-
ticuli
it. deco-
cta pro-
sunt.

Mictus
cruentus,

Absces-
sus a-
perien-
dus,

& sensu quasi ponderis in perinæ & pubis regione dijudicatur, abiit; ut ille mature aperiatur, & pus e vesica derivetur necesse est: diutina enim mora acrius semper hoc redditum, vicinas partes arrodit, similique modo afficit atque exedit, fistulas aliaque pessima symptomata introducit. Ad quod gravius malum avertendum, injectio lactis tepidi, cum speciebus emollientibus cocti, tentanda est; ac si parum illa proficiat, ultima spes in operatione chirurgica est reponenda, quæ per cultrum in eo perinæ loco, ubi sectio calculi, cum magno quem vocant apparatu, peragi solet, instituitur. Quam in rem annotationem merentur bina, quæ ex RIOLANO desumfit exempla BONETUS in sepulcr. Lib. 3. p. 634. seqq. In scæminis res aliter cedit, neque iis hoc auxilio opus est, eo quod orificium vesicæ amplius possident, & liberior ad ipsam accessus patet. Ulcere autem aperto ac probe expurgato, eadem quæ modo memorata sunt in §. præced. remedia, erunt proficua.

Cautela.

§. I.

Sanguinis detractione instituta.

Quando multitudo sanguinis, sui depletionem exigit, consultius est, per venas superiores primo, ob revulsionem sufficientem, ejus copiam detrahere: altero vel tertio die, derivationis gratia aperiendæ sedis venæ, si tumescant & promineant, vel si id commode non fieri potest, in malleolo vel poplite sectio potest institui. Sub habitu corporis spongiosiori sanguine ac succi pleno, in sexu præsertim sequiore, ad revocandos versus exteriora sanguinem & humores, cucurbitulæ partibus superioribus & inferioribus applicatæ plurimum utilitatis afferre possunt.

§. II.

quando cap possit

Sed monendum hoc loco est, quod hujusmodi sanguinis detractiones ubi Hoffm. Syst. T. IV. P. II.

plethora urget, in principio, ad inflammationem vel arcendam, vel ubi jam adfuerit, ad eam discutiendam, aut majorem impediendam multum valeant & prosint, ubi vero non satis est virium & sanguinis, atque exulceratio præsens, plus noceant: quia virium robur detrahunt, cujus tamen præsentia ad expugnandum & solvendum morbum impendio est necessaria.

quando nocet.

§. III.

In omnibus vesicæ doloribus & spasmodicis, a quacunque etiam causa proficiantur, validiora purgantia nunquam exhibere convenit, neque in principio, neque in progressu: metuendum enim est, ne exagitati humores ad partes afflictas magis impellantur & præcipitentur. Remittente vero dolore & spasmō, atque morbo inclinante, alvum solvere, & intestina a stercoreis sordibus, quæ per dolores & spasmos plerumque retinentur, liberare, utile omnino, imo necessarium subinde est. Sed benignioribus id semper præstantius erit; cujus generis sunt mannata, rhabarbarina, syrupus rosarum solutivus, cum sero lactis vel lacte asinino propinata.

Purgantia fugienda.

§. IV.

Ad spasmodorum ferociam mitigandam præter externa linimenta & fomenta, clysteres ex lenientibus & emollientibus conflat, sunt injiciendi, eo quod blando suo calore ac tepore rigidas spasmō afflictas vicinarum partium fibras molliendo & relaxando, insignis dolorum solatium atque allevamentum afferant, sed exigua quantitate, ne comprimantur inde vesicæ parietes, applicandi erunt.

Clysterum usus promissus.

§. V.

Ubi ingens vesicam, & ei connexas partes corripuit exulceratio, quæ ex copioso viscidæ materiæ sedimento, & lenta

In exulceratione vesicæ carolinæ nocent.

lenta quadam vires, & carnem depa-
scente febre apparet, ab interno & lar-
giori *Carolinæ* usu abstinendum es-
se, ex damno, quod inde emerfit, maxi-
mo didici: ob stagnantem enim aquam
& corruptio & febris intenditur.

§. VI.

Injectiones. Injectionibus anodynis, ad tempe-
randam humorum acrimoniam, neque
minus ad efferatos dolores sopiendos,
commodus utique locus concedendus.
Parari illæ possunt ex albumine ovorū
no. 4. conqussato, & in aquam redacto,
addendo lactis fœminini uncias duas,
butyri recentissimi drachmam: vel etiā
emulso artificiali ex semine cucurbitæ
papaveris albi, aqua florum sambuci, ro-
sarum, & ceraforum nigrorum concin-
nari in talem usum & finem potest.

§. VII.

Atvia vitanda. Ab omnibus diureticis, acrioribus in
spasmodica hac affectione maximopere ab-
stinendum: nam ubi viæ urinariæ exul-
cerationem passæ sunt, ab adhibito eo-
rum usu dolores & spasmos exacerbari,
atque longe crudeliores reddi, nullum
est dubium.

§. VIII.

Anodyna. Ubi dolores sunt vehementissimi, at-
que exinde gravia metuenda sunt sym-
ptomata, anodyna, quæ valide dolorum
sevitiam compescunt, ne vires nimium
frangantur, & febris cum urinæ diffi-
cultate augeatur, vel amentia provoce-
tur, usui possunt esse. Et vidi a trochi-
scis de alkekengi ad drachmam dimi-
diam pro dosi sumtis, ægrotantes insi-
gniter sublevatos. Cavendum tamen
maximopere ab eorum usu est, ubi ab
ætate senili, ab affectu animi, mœrore
præsertim, virium adest prostratio.

ENARRATIONES
MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Vir circiter quadragenarius, causa-
rum patronus, per aliquot jam anno-
rum spatium, immanes plane ac intole-
rabiles dolores juxta pectinem & pu-
bem, cum summa urinæ difficultate &
quandoque suppressione, vigilia, virium
defectione, extremorum frigore, & tre-
more, per intervalla passus est crucia-
tus, ut sæpius ad desperationem ada-
ctus, vitæ sibi finem propter atrocissi-
ma tormina, gladio procurandi satius
duxerit. Tormenta hæc per aliquot heb-
domades assidue affligebant, postea re-
mittebant, quamvis non prorsus cessa-
rent, ita tamen ut officio suo quadan-
tenus fungi potuerit; dein post unam
vel alteram, eodem insultu revertaban-
tur. Urina pauca & turbida effluebat,
viscidum deponens sedimentum. Cum-
que per aliquot annos hoc malo affe-
ctus esset, viribus tandem consumtis, in
quadragesimo ætatis suæ anno obiit: om-
nes per totam civitatem in auxilium
vocaverat medicos: quorum alii cau-
sam tam immanis cruciatus in vesicæ
calculum; alii in ejus ulcus rejiciebant.
Sed aliud longe partis affectæ post mor-
tem docuit scrutinium; vesica quippe
integra, omni vacans inflammatione,
fuit inventa, nec vestigium sabuli aut
calculi in ea repertum. Ipsa vero vesi-
cæ membranacea substantia præter na-
turam valde crassa & densa erat, copio-
sis amplis ac distentis sanguiferis vasis,
quorum nonnulla calami scriptorii ca-
pacitatem æquabant, oblita, & sanguine
crasso & atro repleta.

Epicrisis.

Dolor & spasmus partium nervosa-
rum atque membranacearum, ab hu-
more vitioso, vel intra cavitatem, vel
in ipsa textura & compage unicarum
nervo-fibrosarum hærente progigni-
tur. Posterior causa, quanquam minus
a medicis usque eo fere cognita, atque
in eorum scriptis tacta sit, frequentissi-
ma

ma tamen: testante id inter alia, cardialgia, dolore ilei & coli spasmodico, a sanguine intra tunicas ventriculi & intestinorum nervea stagnante subortis. Simili ratione, in vesica, quæ ex meris tunicis & membranis nerveo-musculosis, subtilis sensationis constat, a sanguine intra vasa nimium congesto & nerveas partes divellente ac distrahente, vehementem suboriri posse spasmum, non modo vero est simillimum, sed & sectio in presenti casu instituta, id luculenter apertum reddidit. Neque mirandum est, quod calamitosi hi interdum cruciatus inducias egerint & ad tempus quieverint, hoc videlicet contingit, quando ex variis causis sanguinis ad vesicam appulsus quodammodo diminutus & retardatus fuit. Medicamenta, quæ ad dolores levandos, ad acrimoniam humorum obtundendam, ad exulcerationem mitigandam, ad urinæ fluxum provocandum fuerunt exhibita, supervacanea & nullius usus fuisse, jam quisque sagacioris ingenii, & judicii medicus ex facili intelligit.

OBSERVATIO II.

Vir generosus, militum præfectus, 60 & ultra annorum, podagricis doloribus subinde vexabatur, & complures ante annos, fluentes habebat hemorrhoides, quæ tamen per magnum temporis spatium siluerunt. Autumno dolere incipiunt pedes cum spasticis tractionibus: sed is minime hæc curans, iter aliquot milliarium, sub celi temperie valde humida & frigida suscipit. Dolores quidem evanescebant, sed postea incidit in mingendi difficultatem cum ardore & dolore circa pubem & radicem penis, virium dejectione & conatu ad vomendum, alvo obstipata, horrore artuum & æstu intercurrente intensiori junctam. Ego in consilium accitus, venæsectionem in pede, quum per integrum sere annum eam neglexisset, suasi. Interne pulveres diaphoreticos, nitroso-cinnabarinos, item liquorem anodynum cum spiritu Bassii remixtum, ad tran-

spirationem placidam promovendam exhibui. Exterius regioni dolenti linimentum applicari jussi, ex aqua Anhaltina, camphora, croco, oleo nucisæ expresso & pauxillo opii compositum; nec non, ad alvum aperiendam, clysteres emollientes, ex floribus anodyna quadâ virtute imbutis, injiciendos curavi. Et intra septem dies, morbo per copiosiorē sudorem soluto, sanitati fuit restitutus.

Epicrisis.

Hanc urinæ, cum stranguria & febricula, difficultatem, ab humore seroso acris, qui pedum digitos oblidebat, retro pulso, subortam dijudicavi, & rheumatismum erysipelaceum vesicæ substantiam occupantem pro causâ agnovi. Ea- que propter ejusmodi remedia cum intrinsecus tum externe usurpanda duxi, discutiendi quæ pollent facultate, & quæ cum insigni alias fructu in erysipelate affectis tutissima & convenientissima deprehendi. Ex quo, praxeos medicæ fundamentis initiati discere possunt, quantum intersit, ad expeditam & felicem sanationem morbi consiciendam, veram ejus causam investigare, & statim inter initia, ad eam amovendam congrua & idonea remedia in usum advocare.

OBSERVATIO III.

Theologus magni nominis hujus laci sexagesimum ætatis annum supergressus, sanguineæ constitutionis, vitæ sedentariæ, lucubrationibus & mentis fatigationibus nimium deditus, doloribus subinde gravativis & pressoriis circa os sacrum & regionem pubis corripiebatur, atque tum maxime, quando sermonem sacrum alta voce diutius paulo protraheret: qui, corpore quiescente & sanguine misso, quodammodo remittebant. Purpura scorbutica sæpius eum afflixit, tandem in gravem primū per intervalla dysuriam incidit, cum horrore & febricula alternante, & ingenti circa pubem dolore. Demum su-

Spasmus
vesicæ,
ex materia
podagrica
retro, ut
sp.

Spasmus
vesicæ,
a materia
scorbutica
purpurea
retro,
eunte.

perveniebat paretis manus dextra, quæ quamdiu perstitit, remissior fuit dysuria, illa vero evanescente, atrocior vesicæ spasmus & dolor cum assiduo urinam mittendi stimulo illico repetebat. Duravit hoc malum per aliquot septimanas. Varii generis tentata a medicis remedia. Missus aliquoties intra morbi decursum, e pedis vena, sanguis: sed citra fructum. Tanta enim doloris & spasmus in pube & pectine secuta est atrocitas, ut appetentiam ciborum, somnum & vires penitus dejiceret, atque urina pauca & cum summa difficultate efflueret, purulentæ quippiam materiæ continens. Inducias quandoque dolores agere videbantur: sed mox redierunt. Tandem vesicæ inflammatione, ex parte exulceratione, febreque acuta purpuracea supervenientibus, vitam cum morte, non sine summo totius civitatis luctu commutavit.

Epicrisis.

Quando in hac gravis morbi historia enarrata phenomena & circumstantias probe rationi subjicimus, & paulo attentius consideramus; abunde constare arbitror, causam funesti hujus mali neque in vesicæ calculo, neque in humore acri intra cavitatem vesicæ detento, sed in decubitu sanguinis ferosi scorbutici intra membranas ejus delitescantis esse querendam & constituendam: quem postea inflammatio cum febre acuta & purpuracea exitiosa infecuta est. Mea quidem sententia nullum dubium superest, quin a purpura retrocedente, ob incautus paulo, intra morbi hujus decursum subinde admissum frigus, & crebrius celebratam venæ sectionem, quæ diffilationem humoris morbifici per extimam cutim valde moratur, vis morbi multum increverit. Placet vero hoc loco similem quandam notari dignam observationem, M.N.C. insinuatam, adjicere, quæ abunde docet, a ferro impuriore intra vesicæ tunicas sta-

gnante lethales fieri posse vesicæ inflammationes. Ita enim legimus, *Dec. 2. ann. 7. obs. 143.* quendam sanguineo-cholericæ constitutionis a juventute stranguria afflictum, incrementum ætate commissisque in diæta erroribus, frequenti ac dolorifico paucæ, & pallidæ urinæ, singulis fere vel vix dimidiæ horæ quadrantibus cruciatum fuisse mistu, una cum tenesmo. Quod malum posteaquam ultra annum frustra omnibus datis durasset, octo ante obitum hebdomadibus accessisse in urina reddenda impedimentum, brevi tamen iterum cessans, intumuisse, doluisse pedes, ac erupisse passim in dorso, & pedibus pustulas, cum ardore, subsequente spontanea ruptura, exulceratione, tandemque leniori quasi gangræna. Mature quidem topicis hæc fuisse abacta, in regione pubis autem intensissimum dolorem subsecutum tam incredibilem, ut æger ejularet, mens alienaretur, paralyti latus sinistrum afficeretur, tandemque motibus convulsivis ipsa mors accederet. Exempta post mortem vesica, interior totam nigricantem conspectam fuisse, sphacelatam, sine ullo tam sabulo quam calculo.

OBSERVATIO IV.

Honestæ foemina, in urbe vicina degens, quæ annum superavit quadragelimum, mediocris staturæ, & sanguineæ ut vocant complexionis, menstruorum fluxum ordinatum persentit, venæ sectionem etiam aliquoties admisit; aliquot abhinc menses, supra vires aliquoties facta onerum elevatione, insignem gravatum instar ponderis circa regionem pubis & os sacrum percepit dolorem, quo præsentem mensuræ etiam fluxus parcior. Demum ex terrore accedente, spasmus ad inguina acutissimus redditus est, ita ut, ægra id ipsum latente, longe superaret dolores, quos,

Dolor vesicæ, ab oneris elevatione, ex terrore accedente, acutissimus redditur.

quos fœminæ in partu etiam laborioso sustinere debent, cum summa urinam emittendi difficultate, & continuo menjendi & desidendi desiderio stipatus. Excepta urina crassum semper deposuit sedimentum, fibrosis quibusdam moleculis in ea natantibus. Ciborum periiit appetentia, atque somnus, ob urgentem urinæ stimulum, difficilis & interpolatus. Auxilium a me petiit. Ego sanguinem ut in brachio mitteret, & loco cerevisiæ decoctum ex speciebus emollientibus, & leniter carminativis biberet, auctor fui. Interdixi autem vinum Rhenanum, & ut in quiete corpus servaret suavis liquorem quoque anodynum nostrum cum croci essentia mixtum, ad usum internum commendavi: neque minus infusum Theiforme, quod herbam veronicæ, virgæ aureæ, flores malvæ, summitates millefolii, radicem althææ, eryngii, glycyrrhizæ, nucistam & semen fœniculi habebat, mane hauriendum præcepi. Dedi quoque consilium, ut vesicæ regioni frequenter epithema, quod ex vino rubro cum floribus lavendulæ, chamomillæ Romanæ, sambuci atque rosarum rubrarum decocto, parabatur, applicaret. Hæc quidem usurpavit ægra, & quamvis nondum ex toto malum fuerit depulsum, levamentum tamen eam exinde recepisse mihi rescriptum est.

Epicrisis.

Affectus, qui ex læsa vesicæ substantia oriuntur, præsertim si per aliquod jam duraverint tempus, curatu non tam faciles sunt, ac esse forsitan putantur. Possunt tamen opportunis adhibitis remediis mitigari, ut per plures annos trahere adhuc vitam, licet cum molestia, possint hoc vitio laborantes: cum alias incauta victus ratione, vel importuna per medicamina tractatione, lethalem facile eventum fortiantur. Perquam enim ardua, & difficilis res est, vasa vesicæ sanguinea, a fortiori im-

Hoffm. System. T. IV. P. II.

petu & appulsu sanguinis in eadem nimium relaxata, ad pristinum tonum reducere, & motus naturæ aliquoties eo directos avertere. Ex hac porro morbi historia illud in usum convertere possumus, quod a sola causa externa, videlicet corporum gravium sublevatione & gestatione, in sanguine abundantibus, impetuosa ad partes inferiores in abdomine contentas, quæ quo nobiliores, & sensibiliores, eo gravius luunt, sanguinis enasci queat congestio; quæ certe multorum, nisi cita ope succurramus, funestorum symptomatum fons atque origo evadit. Neque ullo modo mirandum est, congestionem illam in nostro casu vehementiores turbas excitasse, quæ terror supervenerit, cujus ea indoles ac facultas est, ut universam humorum massam, motu vitæ plane contrario atque insensissimo, ab exterioribus ad interiora cogat atque repellat.

OBSERVATIO V.

Vir annorum 37. sanguineo-cholericus temperamenti, habitus corporis macilentioris, prima statim in juventute, Veneri atque Baccho hostias assidue litaverat, lauto insuper usus vitæ & victus genere: sanus alias atque robustus, nisi quod aliquoties gonorrhœam dignam factis mercedem deportaverit, quæ semper brevi fuit sanata. Ante aliquot annos, improvise quodam horrore & frigore cum alternante estu corripitur, ac inde in totalem incidit urine suppressionem. Medicus calculum vesicæ subesse ratus, suavit balneum, & tincturam ex cantharidibus præbuit, ac applicato cathetere restitutus urinæ fluxus. Exactis tribus mensibus, idem malum reversum est, idque aliquoties. Postea alterius medici consilio usus est, qui ordinavit emulsionem refrigerantes & antispasmodicas, quibus uberius & liberius redditus urinae cursus. Anno ab hinc prior morbus denuo cum horro-

*Urina
sup-
pressio
ex go-
norrh.*

re, frigore, alternante æstu, & totali urinae suppressione repetiit. Meam vero opem non modo ob præsens malum, sed etiam ob impotentiam, qua laborabat, poposcit. Ego infusum Theiforme, pulverem antispasmodicum, & mixturam ex tinctura tartari, liquore a nodyno & balsamo Peruviano commendavi: quibus naturalis urinae fluxus restitutus. Postea urina non penitus quidem suppressa, sed fili tenuissimi instar, prævio semper horrore per certa intervalla prodit. Semen quando vult ejaculari, ad orificium urethrae subsistit, postea sensim exstillat & indusium madefacit. Notabile adhuc, quod urina subsistat prius, dein cum impetu prorumpat, præcedente sonitu, *als Wenn eine Röhre zerbrochen würde*. Sanatus fuit, diuturno per aliquot menses fontis *Selterani* usu, pro potu ordinario. Et ad alvum laxandam, quæ sæpius erat stricta, pulvis magnesiæ cum arcano duplicato & nitro mixtus conduxit.

Epicrisis.

A gonorrhœa venerea perperam & nimis cito curata, ego in praxi mea, morbos vesicæ & vicinarum partium post longum sæpius tempus demum successisse, multoties observavi. Et ratio ex anatomicis quam facile petenda est. Notum enim est glandulas prostaticas, quæ plerumque sedem gonorrhœæ constituunt, collo vesicæ, adeoque ejus sphincteri & urethrae principio esse annexas. Quod si itaque hæ glandulae vel nimium relaxatæ, & tumefactæ, aut scirrhusæ, comprimunt vesicæ collum, vel acrem exudantes humorem sphincterem & urethram spasmō ac dolore afficiunt, mictum difficilem & ad tempus penitus suppressum, imo interdum cum dolore & spasmō consequi, minime mirandum est. Et tale vitium quoque in præsentī casu, dictis partibus inherere, symptomata satis perspicuum reddunt: nam propter compressum ve-

sicæ collum, ejaculatio seminis non modo impeditur, sed & urina tenuis quasi filum proiicitur, & quandoque ejus fluxus penitus intercipitur; quod si vero, ob molem tandem prorumpit, orificium urethrae cum vi aperitur: unde talis sonitus, qualis in casu enarratur, emergit. Ego pro potu ordinario fontem *Selteranum* suasi, cujus eximiam virtutem ac facultatem in renem, & vesicæ morbis, ad leniendos dolores & spasmōs, urinae fluxum promovendum, canales obstruētos aperiendos, atque mucum viscidum detergendum non satis dilaudare possum. Et quoniam in gonorrhœa inveterata, & in morbis vesicæ & urethrae ex hac prodeuntibus, per aliquot exempla, mirabilem thermarum Carolinarum potum, & earum aquæ salutiferam in membrum injectionem crebriorem, deprehendissem, non dubitavi ejus usum & fructum de meliori commendare.

OBSERVATIO VI.

Quondam in Principatu Halberstadiensi me consulebat magnæ dignitatis vir quinquagenarius, sanguineque complexionis ac venesectionis osor, ob insanos & immanes fere spasmōs & dolores, quibus, præsertim Borea flante, in pube, peringo & radice penis torquebatur. Junctæ simul aderat urinae difficultas, stranguria alvi que pigrities, cum horrore extremorum, atque vigilia. Remittebant sæpius hi dolores ad tempus, post revertebantur majori vel minori impetu. Quum morbi hujus pertinacis & infesti primam investigarem originem, accepi, Dn. egrotantem aliquoties in juventute laborasse gonorrhœam; quæ quidem a chirurgis curata, sed ab eo statim tempore, difficultatem in urina emittenda, cum sensu constrictionis circa has partes ipsum percepisse. Ipse jam a multo tempore, propter continuas in officio occupationes, vitæ sedentariæ nimium indulge-

Vehemens vesicæ dolor, a gonorrhœa perver-se curata.

bat: nihilominus data occasione, qua crebro utebatur, vinum liberaliter bibit, a victu quoque duro & infumatis carnibus, quibus assuetus erat, non abstinuit. Ad levandos dolores, se nihil melius & efficacius inter omnis generis remedia deprehendisse referebat, ac iuscula, in quibus herbae emollientes, ut parietaria, malva cum floribus atque althea decoctae erant; quae etiam cum aqua calida infusa, & cum syrupo dialtheae Fernelii edulcorata, insigne allevamentum tulerunt. Ego, morbo & ejus causis probe in examen vocatis, cum vix esse sanabilem, propter magnam lationem in vesica & ejus collo, edixi. At quia urina lentum viscidum ac arenosum deponebat sedimentum, vel jam rudimenta calculi praesentia, vel futura, ipsi praesagium feci. Ut itaque morbi ferociam leniret, & a gravioribus vesicae morbis se praemuniret, interdixi cibos salios & infumatos, omneque cerevisiae & vini genus; ac ut fontem *Wildungensem*, quem jam olim usurparat, pro potu ordinario biberet, balneis frequentius uteretur ex aqua dulci, decocta memorata ex emollientibus continuaret; ad roborandum vero imbecillum ventriculum, qui perpetuus fere continuorum dolorum comes est, vini Hungarici optimi & recentioris haustulum intra cibos sumeret, ac intra mensis spatium, pilulis ex pulvere rhabarbari, extracto rhabarbari & therebinthina Veneta parati, alvum ter minimum subduceret, auctor fui suavorum. Quibus monitis, vir summe prudens quum obtemperaret, ad sexagesimum & tertium annum, nunquam tamen ab omnibus doloribus prorsus immunis, vitam protraxit.

Epicrisis.

Gonorrhoea ex impura venere contracta, quo familiarior juvenili aetate est, eo minus recte ejus sanatio suscipitur, quia affecti non periti &

circumspecti medici consilio, sed chirurgorum ope uti consueverunt, qui fluxum plerumque adstringentibus nimis cito compescunt; ex quo fit, ut vel statim in graviora incurrant mala, vel dispositio quaedam prava in locis affectis relinquatur: quae demum in proVectiori aetate, concurrentibus aliis erroribus sese exerit, atque variis pathematibus ac vitiis praesertim circa vesicam manifestat. Nam, post quinquagesimum annum, lentior ac difficilior incipit fieri sanguinis in partibus inferioribus & extremis, ut sunt, quae in pelvi jacent, per venas recursus & reditus; praesertim in sanguineis, qui vitam sine motu & exercitatione, atque in occupationibus agere debent. Quando itaque sanguis non exitum habet, neque per sedis venas, neque per artificialem evacuationem; in vesica & vicinis partibus imbecillioribus facile subsistit, & nimium ibi collectus, propter vehementem tunicarum nervearum distractionem & divulsionem, graviores excitat spasmos ac crispaturas sphincteris ac urethrae, qui difficultatem medendi relinquunt. Urina autem mingitur turbida & viscosa, non aliam ob rationem, quam, quod a stagnante intra vesicae substantiam sanguine, humor instar albuminis ovi viscidus magno nisu exprimitur, simili ratione, ac fieri solet in haemorrhoidibus quae vulgo vocantur albae; qui mucus postea cum partibus tartareo-terreis urinae paulo diutius in vesica detentae commixtus, calculos quam facile in vesica procurat, & non raro ejusmodi affectibus quo laboravit noster patiens adjungitur, nisi congrua vitae, diatae, & medendi ratione id praepediatur. Quod vero saviente Borea spasma & dolores partium internarum ingravescere soleant, ventis vero ex contraria plaga flantibus mitescant, id a nobis saepius animadversum est: & quanta vis ac potestas sit ambientis atmosphaerae, quae, a ventis, te-

ante Barometro, mirifice modulatur; partes corporis nostri maxime nervosas distendendo ac strictiores red-
dendo, inde luculenter demonstratur.

OBSERVATIO VII.

Spasmus vesicæ, in vita sedentaria ad- dicto, fu- nestus. Clarissimi nominis vir, magnus li-
terator, sexagenario major, sangui-
neo-melancholici temperamenti, qui
continuis lucubrationibus, mentis la-
boribus & sedentaria vita maximam
sue vitæ partem peregit, ante tres
annos mingendi difficultate, cum
ponderis cujusdam pressorio sensu in
regione inguinali corripitur. Urina
non modo viscidum sedimentum,
sed multa concrementa calculosa ci-
nericei coloris deposuit. Quæ sympto-
mata, succedente tempore, semper
propter dolorem & spasmum, ischu-
riam, dysuriam, urinæ incontinen-
tiam, ani procidentiam & tenesmum,
vigiliam quoque, sequentes per an-
nos incrementa, ita vires ejus pau-
latim attriverunt, ut sexagesimo sex-
to etatis anno extremum spiritum red-
dere debuerit.

Epicrisis.

Morbos, qui vesicam infestant, ut
sunt calculi, exulcerationes, mictus
cruentus, dysuria, stranguria, recte
& perite satis, primus artis nostræ
conditor Magnus Hippocrates inter
ætatis senilis affectus retulit. Ad
quorum generationem difficilior san-
guinis regressus, tum per venas hæ-
morrhoidales, tum per hypogastricas,
sedentaria & motus expers vita, san-
guinis intermissa detractio, & impu-
ri feri viscerum tartarei, ob excretio-
nes per cutem, & urinam, sub hac æ-
tate labascentes, cumlatio multum
omnino conferre possunt. Sed hos
morbos, si ingruunt, difficilioris sa-
nationis, imo insanabiles esse, gra-
vissimus idem Auctor pronunciat.
Placet nobis hunc in finem ex M.
N.C. Dec. 2, Ann. 6. similis argumenti

casum adducere, cui simul anatome eo-
dem morbo defuncti annexa prestat.
Fuit autem Matrona sexagenaria, per
viginti annos vidua, sanguinei tem-
peramenti, quæ a deambulationibus
plane abstinens, sedentariam solitu-
dinem quærens, ob mœrorem lacry-
mis sese fatigans, doloribus ad os sa-
crum, pariter ac colicis afficitur, a-
liquando & stranguria; dein etiam
pedum tumore: hinc magis motu
corpus destruitur. Ingravesciente ad
os sacrum malo calculos ad pisorum
magnitudinem cum sabulo egerebat:
tandem viribus fatiscientibus, appe-
titu debilitato, cruciatibus stranguriæ
gravioribus, & accedente tenesmo,
parum sabuli cum fœtido & purulen-
to muco excreto, placide animam
exhalavit. Aperto corpore intus ve-
sica rugosa & ad magnitudinem pomi
contracta conspiciebatur, & non
tantum ulcerata interior ejus tuni-
ca, sed vasa etiam nigra in ipsa præ-
minentia se offerebant, urethra ni-
mis ampla, ut manubrium cultri a-
natomici prompte trajici posset, ve-
sica fellis colore instar rob ceraso-
rum cum calculis minutis nigerrimis
conspectui se prodidit.

OBSERVATIO VIII.

Incidit in memoriam casus, quem *Spas-
mus vesicæ, ex spi-
ritu vini.*
ante quinquaginta propemodum an-
nos, cum Mindæ Westphalorum
ut Physicus Provincialis medicinam
facerem, annotavi. Vir erat sexa-
genarius, qui, cum ob copiosi spi-
ritus vini ingurgitationem, & vi-
ctum duriorem, vitamque otiosam,
rheumaticis & nephriticis doloribus
plures per annos obnoxius fuisset,
tandem in febrem lentam cum mi-
ctu difficili quandoque purulento, do-
lore gravativo & ardore in lumbo
sinistro stipatam incidebat. Corpus
macie erat consumtum, & vi-
res in dies decredebant. Tandem

ia.

intolerabilem circa regionem pubis passus est cruciatum, cum totali fere urinæ suppressione junctum. Ad quem sublevandum, neque externa, neque interna probata virtutis anodyna & discutientia remedia quicquam opis contulerunt. Ex quo factum, ut viribus pæne omnibus dejectis, exacto aliquot hebdomadam spatio diem supremum placide subiverit. Concessa a cognatis defuncti corporis sectione, renem sinistrum ulcere penitus consumptum & exesum inveni, in pelvi autem insignem, aliquot unciam, crassi, foetidi puris copiam conspexi, vesicæ tunica valde laceris atque arrosis. Dexter ren satis erat magnus, cujus ureter instar pollicis distentus: ventriculum valde parvum & contractum, eo quod ultimis diebus nihil assumserat, deprehendi.

Epicrisis.

Ex dissectione hoc affectu defuncti cadaveris, id discere & animadvertere licet, sævissimum vesicæ dolorem & spasmum cum urinæ suppressione, a causa externa, purulenta nempe materia, quæ ex erosa renum substantia in inferiorem vesicæ sedem descendit, nerveas membranas extrinsecus corrodo, contingere posse. Lethalis vero ischuria ex eo secuta fuit, quod non modo collum & sphincter vesicæ ab acredine materiæ hujus purulentæ contractus, sed etiam ab urinæ copia compressus fuerit: unde factum, ut usus catheteris immissi plane fuerit frustraneus. Atqui hic recordor sectionis nobilis aulicæ ante viginti fere annos institutæ, qui gladio vulneratus ex lethali ischuria, per decem fere dies durante, *Dalitzii* quæ est civitas Misnienfis, sub summis dolorum tormentis animam efflavit. Reperimus, abdomine aperto, in cavitare pelvis uncias aliquot sanguinis coagulati, qui paulatim sensimque ex vulnere non adeo insigni vasis sanguinei in omento stillavit in ipsam pelvim, & valde comprimendo vesicæ

collum, non modo vehementissimos dolores, sed etiam urinæ suppressionem insanabilem reliquit.

Notabiles adhuc extant casus in *consult. medic. sect. 3. cas. 90. 94.*

C A P U T VIII.

De doloribus & spasmodicis externarum partium rheumaticis & arthriticis.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Veteres medicorum omnis generis dolores, qui vel externas partes musculosas, vel ossium juncturas & articulationes infestabant, arthritidis nomine comprehenderunt atque sic in monumentis suis proposuerunt, ignorato vocabulo rheumatismi. *ARETÆUS lib. 2. cap. 12.* de arthritide ita scripsit: quibusdam in omnem corporis ambitum vagatur, & deinceps transitus quoque in dorsi thoracisque musculos fit; incredibile est quam late malum serpat: vertebrae dorsi cervicisque dolent, & in summo sacri ossis dolor inhaerescit, & paulo post cum renibus & vesica communicatur. Superiori vero seculo, Clarissimi Galliae medici, quos inter primas omnino partes, *CAROLUS PISO, RIVERRIUS, BALLONIUS, CHESNEAU*, tenent, dolores, qui medios artus & musculos cervicis, brachii alterutrius, thoracis antici & postici, humeros, scapulas, femora, manus, obsident atque affligunt, rheumaticos vocarunt. Arthriticos autem dixerunt eos, qui in articulis tantum & juncturis ossium resident; ita tamen, ut pro diversitate partium affectarum differentes etiam denominationes factæ fuerint: si enim dolor in pedum articulis consistit podagra; in manibus chiragra; in cubitu onagra; in dentibus dentagra; in vertebrae dorsi lumbago; in articulationibus ossis

Quid arthritidis veteribus fuerit?

quid recentiores dolores rheumaticos dixerint?

quid arthritidem?

quæ pro diversitate partium affectarum differentia nomenclatura recepta sunt.

ischii,

ischii, dolor ischiadicus audit. Verum nostro etiamnum tempore, incipientem & facilius transeuntem arthritidem, chiram, & podagram, rheumatismi nomine insignire consueverunt.

§. II.

Cur specialiter in affectus pertractetur. Cum vero insignis ratione partium dolentium, causarum, symptomatum & methodi medendi inter rheumaticos & arthriticos dolores sit differentia, cum sufficienti & stabili ratione, medicorum & sagaciorum & peritiorum hos affectus specialiori tractationi & explicationi submittere haud dubitarunt. Neque est exigui in ipsa praxi medica momenti, arthritidis recentis & incipientis a vera radicata & inveterata differentia.

§. III.

Differentia rheumatismi ab arthritide. In rheumatismo, muscoli cum eorum membrana communi & tendinibus, ubi ossibus inferuntur, gravi dolore & spasmis hinc inde in artubus aliisque corporis regionibus afficiuntur; in arthritide vero ipsa ligamenta tendinosa-nervea, quibus invicem ossa conjunguntur & combinantur, quatenus illa periosio cohererent vehementius affliguntur. Sed uti in arthritide ac podagra incipiente dolor magis in superficie ligamentorum haeret & urget: ita in inveterata, humor vitiosus, dolorum fomes, profundioris est situs, & spatium magis inter cavitates articulorum occupat. Deinceps quoque in eo differentia arthritidis verae & rheumatismi constituenda venit, quod illa saepius recurrat, homines misere exerceat, atque longiori tempore insistat, difficilioris quoque sit sanationis; rheumatismus vero quandoque semel vel bis tantum per omnem aetatem adriatur, neque tam diu inhaerescat, facilius transeat, & sanationem promptiorem admittat. Variat quoque saepe ipse dolor: nam in rheumatismo magis est tensivus, pressorius, gravior cum frigore junctus, sine conspicuo tumore ac rubore; in arthritide vero lancinatorius, divulsorius,

pungitivus & quasi rupturam minans cum insigni tumore & rubore percipitur.

§. IV.

Sicuti omnis permolesta sensationis causa est humor sive copia sive intemperie peccans, intra vasa minima tunicarum & membranarum nervosarum stagnans atque congestus, qui violentia quadam eas distendit, vellicat, divellit, arrodit: ita etiam eandem causam in rheumaticis & arthriticis affectionibus locum habere extra omne dubium esse videtur.

§. V.

Attenta constat experientia, non modo aetate florentes, juniores, sanguineae, & sanguineo-serosae complexionis, spongiosioris corporis habitus, ab improvide admissio frigore, vel vento boreali impetuosius in partem irruente; sed etiam plethoricos sive foeminas, sive viros vegetae aliasve naturae, omissa consueta venae sectione vel scarificatione, post prohibitam cum primis transpirationem, rheumaticos e.g. in cervice, scapulis, humero, dorso, sterno, thorace, dolores, vel levioris gradus arthritides experiri: cum natura debiles minus fibrosi & laxioris habitus, a parentibus arthriticis & podagricis geniti, & qui immoderato Veneris vel vini usu, comestationibus, mentis fatigationibus & vehementioribus animi commotionibus, tono & robore valde imbecilles redditi fuere, vera profundiori & magis pertinaci arthritide imprimisque podagra afficiantur atque excrucientur.

§. VI.

Qui graviore praesertim inveterata arthritide laborant, ii, conquiescente hac, quam facile in nephritidem calculosam dilabuntur, & cessante hac, in arthritidem alternatim quasi recidunt: insuper quotidiana docemur experientia, arthriticis & maxime podagricis digestionis vitio plerumque laborare, & primas eorum viarum, flatibus, spasmis & illuvie vitio.

Horum causa proxima.

Dolores leviores, a transpiratione prohibita.

vel ommissa venae sectione.

Pertinaciores, a dispositione hereditaria.

Cur causa nephritide alternans.

vitiosorum humorum, sub alvo pigriori esse turgidas: quin imo observamus plurimos podagricos esse hæmorrhoidarios, sive insultus ac motus, quamvis inaniter & sine bono successu & exitu, hæmorrhoidales experiri, doloribus in osse sacro pertinacius insistentibus & quandoque venis circa sedem tumescentibus.

§. VII.

Differunt dolores tam rheumatici quam arthritici, ratione causarum, &c. Quemadmodum non una eademque humorum, qui dolores foveant atque ingenerant, indoles atque conditio est: ita etiam & ipsi dolores ratione gradus, genii, & symptomatum rheumatici & arthritici multum habent discriminis. Nam ubi sanguis tantum copia peccat & nondum multis impuris particulis est inquinatus, mitius solent affligere dolores: id quod in rheumatismo simplici, & incipiente arthritide plethoricorum occurrit. Longe vero gravior horum dolorum species est, quando a feri impuri & excrementitii colluvie foveantur & sustentantur. Siquidem ego multoties observavi, uti in omnibus doloribus; ita etiam in iis, qui partes externas & nervosas graviter afficiunt, rarius solum sanguinem bene temperatum & purum peccare, sed sero excrementitio ut plurimum esse stipatum: ita tamen, ut vel nimis sit tenuis & serofus, exigua rubicunda consistente portione refertus, vel sero viscido glutinoso tenaci imbutus delinquat; ipsa etiam excrementitia & impura salia multum ratione acrimoniæ volatilis fixæ salis & tartareæ in cruore differunt, quæ diversa hinc symptomata producant: ut adeo pro dissidente inter se harum causarum natura & indole, rheumatismus non male a medicis exercitatus in sanguineum, in cacoehymicum, scorbuticum, fixum & vagum, distinguatur possit.

§. VIII.

Hinc e vena missus sanguis differt. Ex quo fit, ut sanguis in diversis generis doloribus e vena emissus, & ratione coloris & consistentiæ mul-

tum differat. Nam, quandoque in aquam calidam immixtus multo tenacius mucosus ex fibris varie intertextis constante abundans conspicitur; interdum serum, quod supernatat, mox instar glutinis vel corii concrevit, non secus ac in peripneumonia graviter affectis evenit; alio tempore serum valde tenue est, & sanguis coccinei coloris, quod fit sæpissime in rheumatismo vel arthritide vaga, indicio non incerto, sal ad alcalinam volatilem naturam vergens ei admixtum esse. CAROLUS PISO in lib. de morb. ex colluv. serof. oriund. Sect. 5. cap. 3. pag. 433. in doloribus externi habitus massam sanguinis tanta serosa colluvie scaturisse observavit, ut seposito in pelvi vigesima vix pars in fundo subsederit, quæ sanguinis colorem & consistentiam retinuit, reliquo liquore supernatante penitus aqueo, sed obducto pellicula viscida & alba. BALLONIUS quoque lib. de rheumatismo, aliquoties sanguinem, quem magna copia e brachio detraxit, impurum & in putridum serum resolutum vidit. Ego vero non semel sed multoties annotavi, quod in principio horum dolorum sanguis bonæ consistentiæ, longiori progressu, vel quando malum altius radices egit, admodum serofus, corruptus, & pellicula tenaci imbutus fuerit emissus. Nam sanguis abundans primam quidem causam & originem hisce doloribus præbet, sed sub longiori morbi decursu, motu intestino calido per continuam agitationem in vitiosum serum convertitur: quæ de causa ipse modo laudatus CAROLUS PISO, eruditissimus scriptor omnes arthritidis & rheumatismi species inter morbos a colluvie serosa ortos retulerit: id quod etiam urinæ copiosæ tenues, neque minus limosæ & turbidæ, atque copiosi foetidi sudores, qui hisce doloribus adjungi solent, demonstrare videntur.

in quo ratio formæ malis querenda.

§. IX.

§. IX.

*Ratio
generica,
ex Hippo-
cr.*

Quæstio nunc haud exigui in theoria medica momenti solvenda incidit: quomodo & qua ratione feri vitiosi a sanguine, qui jugi per vasa & tubulos motu circumvolvitur, separatio, stagnatio & decubitus in partibus exterioribus nervosis fieri possit. Utut vero veterum theoria, subsidiis physicis & anatomicis plane destituta in evolvendis morborum causis ac generatione imperfectissima sit, nihilominus HIPPOCRATES *lib. de flatib.* ratiocinio mere physico mechanico harum fluxionum dolorificarum causas & modum generationis pulchre exponere annisus est; ubi §. 13. 15. 16. meminit: sanguinem ipsa natura calidum vi coactum, per angustam viam, celerissime, propter obstacula & oppillationes, transire non posse, & hinc tenuissimum per venas excludere, atque id ipsum tenuissimum liquidum, cum coacervetur, per alios meatus fluere, & ubi tandem in loco constiterit, fluxiones & dolores in partibus fieri.

§. X.

*Ex nostra
sententia.*

Nos vero, ut genesin horum morborum ad paulo clariorem conceptum redigamus, primo causas occasionales & antecedentes, deinceps modum, quo invadere hi dolores solent, spectare debemus. Jam autem per constantem & indubiam experientiam notissimum est, quod dolores artuum rheumatici incidant frequentissime in ea corpora, quæ præcedente intensiori motu, labore & exercitatione aut balneo calido vel aere nimis fervido calefacta, inclementiori frigido cœlo, aut vento boreali subito exposita fuerunt; ubi non ita multo post, cum prævia quadam horripilatione & lassitudine, dolor gravativus presfortius & contractorius, hinc inde in partibus v. g. in cervice, scapulis, humero, dorso, lumbis, genibus vel in eo latere, quod vehementia borealis venti profundius penetravit, interdum etiam in universo corpore obori-

tur: qui eo gravius affligit, quo corpus majori sanguinis copia turget. Ego insuper plus vice simplici observavi, permultos a largiori sanguinis per venam sectam missionem, vel foeminas post sanguinis menstrui copiosioris profusionem, vel post eandem ex abortu factam, quin etiam post nimias alvi a purgantibus acrioribus vel sponte a natura inductas dejectiones, penetranti frigida boreali vel humido-frigida nocturnæ auræ, ubi corpora paulo diutius commiserunt, in graves rheumaticas affectiones incidisse: idque non alia ex causa, quam quod frigoris in poros corporis penetrantis vehementia, tubuli minimi venosi, arteriosi, lymphatici, sanguinem revehentes, & ad substantiam partium pro nutritione adducentes, compressi, coarctati & oclusi fuerint: quo factum est, ut, cum serosus latex vasis suis amplius contineri & circulari non potuerit, instar fluvii sese alveo efferentis, in ipsam partium substantiam modo hic modo illic magis exundaverit, sive extra vasa & circulum positus fuerit. Omnis vero humor extravasatus, cum per ipsam moram a crasi blanda naturali deficiat & indolem plane alienam acquirat, partimque glutinosus tenax, partim acris salsus evadat; fit, ut a tensione, compressione, lancinatione, & vehementi strictura partium fibrosarum & nervearum molestissimi & acerrimi dolores sæpissime cum frigoris glaciati sensu oboriantur: sed quandoque etiam accidit, ut serum extravasatum, non secus ac albumen ovi fieri solet, in tenue & corruptum liquamen, quod amplius a calore fortiori non admittit coagulum, facebat, & ex uno loco præsertim superiori ad inferiores per porosam partium substantiam & habitum carnosum transeat; nihil enim frequentius in praxi occurrit, quam quod rheumatismus locum suum mutet, & ex capite in cervicem, in scapulas, humeros ac pectus, præsertim in ætate minoribus transeat,

in

in adultioribus vero in dorsum, coxendicam regionem & femora descendat.

§. XI.

Rheumatismus & arthritidis vernalis & autumnalis tempore affligunt.

Constanti insuper experientia confirmatum habemus, rheumaticasque ac arthriticas affectiones frequentissime circa vernum tempus & mense Octobris, sub insignibus aeris & tempestatum ex calido in frigidum & ex frigido in calidum mutationibus, ventisque repente ex contraria plaga se invicem excipientibus, corpora tam sanguine quam sero impuro plena impetere atque lacerare, & quidem cum febriculosa quadam commotione sequentem in modum: Præcedit spontanea lassitudo & gravitas artuum cum extremarum partium refrigerentia, horripilatione & quodam rigoris sensu; subsequitur anxius internus æstus præsertim circa præcordia, concitatio & strictior pulsus, inquietudo, sitis, inappetentia, alvi obstructio, quandoque spirandi angustia: dolor postea gravis acutus vel gravativus, tensivus, has vel illas partes occupat, qui noctu exacerbatur, non secus ac in febrilibus catarrhalibus fieri assolet: & utut febrilis hæc commotio alios gravius, alios mitiori gradu affligat & facilius transeat, nihilominus dolor in affectis partibus adhuc relinquitur, easque lacerando diutius sæpe perseverat. Cum vero omnis febrilis commotio ejus sit genii & indolis, ut partes exteriores & nervosas spasmio afficiat, & tenuissimas vasorum radices & apices coarctando & comprimendo, sanguinem & humores in valis majoribus & interioribus accumulet, atque in corde & arteriis celeritatem systolen efficiat; fieri aliter vix potest, quin cum magno impetu sanguis in laterales arteriolarum ramos, qui sanguinem coloris coccinei non vehunt, intrusus, tandem serosam sui extra vasa portionem dimittat, & inde dolorum origo fit. Sed monendum hoc loco est, quod dolorificæ hæc partium sensilium spasticæ stricturæ

Eorum processus.

non tam a sero tenui in eas irruente, quæ pars maxime diffatur, sed potius a viscidioribus ejus partibus, spiculisque & aculeis salino-acribus relictis & intime earum poris se insinuantibus proficiscantur. Hinc etiam fit, ut non tam promite & facile, ob materiam vitiosam partibus altius impactam, hi affectus medicaminibus cedant.

§. XII.

Ex dictis itaque luculenter constare potest, impeditum sanguinis circulum & regressum per minima vasa, proximam & evidentem causam ad generationem ejusmodi rheumaticorum dolorum constituere: id quod clarius elucescere & demonstrari potest exinde, quod, ut ego ipse aliquoties observavi, a paulo strictiori ligatura, post sectam venam, ob inflictum paulo gravius vulnus in pedibus intra 24. horas relictæ, dolor ipsos pedum & maxime pollicis articulos non secus ac in podagra fieri solet, per multos dies cum molestia durans invaleret. Idem non ita pridem contingebat celebri medico, qui in ipsa sura certas forte ob causas venam pertundendam curavit, ubi fortiori ligatura ob profundiorē venæ situm opus fuit; sed factum exinde est, ut altero mane, atrox dolor cum tumore non modo suram, sed ipsos quoque pedum articulos infestaverit, ejus per interna & externa remedia discussionem, ne deterius succresceret malum, magna cura & sollicitudine moliri & procurare debuimus. Videmus etiam ex dictis propinqua admodum cognatione rheumatismum cum morbo articulari conjunctum esse, huncque sæpius ita mentiri, ut a quibusdam arthritidis universalis & vagæ nominæ insigniatur: nam & hæc quandoque repente in plures irruit articulos, & spinæ vertebrae & juncturas ossium gravibus excrucians doloribus. Neque ignotum in praxi est, quod rheumatismus fixus ac

Causa proxima impeditus circulus.

Quod exemplum illustratur.

vagus in iis, qui sæpius ac iterum eundem patiuntur, præsertim si aliunde debilitatem contraxerunt, in veram tandem arthritidem transformetur. Et quia hemicrania pleuritis & hepatitis spuria, de quibus supra actum, item odontalgia species rheumatismi sunt, certum ac nihil dubii est, quin etiam earum generatio sub iisdem causis atque eodem modo procedat.

§. XIII.

Rheumatismus omnes invadit,

præsertim hæmorrhagicis cessantibus.

Ceterum illud crebra animadversio-
ne compertum est, nulli ætati, nulli
sexui rheumatismum parcere: quos
alioquin ab arthritide fere immunes
HIPPOCRATES *Sect. 6. aphor. 29. &*
30. pronunciat. Maxime vero om-
nium videmus, eos, quibus in juven-
tute hæmorrhagicarum frequentio-
res fuere, & dein cessarunt, rheumatis-
cis esse obnoxios doloribus: quod iti-
dem ab Hippocrate *lib. 2. propter*, nota-
tum est, ubi nos docet, quod in his,
quibus circa articulos tumores & do-
lores fiunt, viscera plerumque magna
subsint, quibus in pueritia & juven-
tute sanguis e naribus fluere desierit:
ac proinde interrogandum esse admo-
net, de sanguinis eruptione, factane
in juventute fuerit; item an prurigi-
nosæ, veluti ab urtica punctura vel
in pectore vel in dorso subsint, utpote
quæ impuritatem feri abunde arguunt.
Sed quod Hippocrates de hæmorrhagi-
is narium innuit, id intelligendum
quoque esse arbitror de omnibus aliis
sanguinis salutaribus excretionibus.
Nihil enim magis in praxi occurrit:
quam quod foeminae præsertim fan-
gineæ complexionis, post quinquage-
simum annum prorsus cessante san-
guinis fluxu, nisi tempestive venæ se-
ctionibus occurratur, vagis & gravi-
bus hinc inde in partes irruentibus
dolorum tormentis afficiantur. Ne-
que amplius incognitum esse potest in
arte exercitatis, hæmorrhoidalem
fluxum consuetum, si debito modo
& tempore procedit, a doloribus &
rheumaticis, & arthriticis viros im-
munes præstare posse; quibus sub ejus-

dem fluxus defectu vel suppressione
tandem obnoxii fiunt. Neque ta-
men mihi ignota sunt exempla,
ubi in debilitatis & cachecticis,
præsentia hoc fluxu nec dolores ar-
thritici nec nephritici desierint.

§. XIV.

Denique quod ad generationem
horum dolorum pertinet, non præ-
termittendum esse arbitror, eos qui
corpus valide movent & exercent,
qui parcius vivunt, & aquam po-
tant, liberos plane ab ejusmodi affli-
ctionibus permanere: cum contra qui
vitam agunt otiosam, vinis & spiri-
tuosis potibus & comestationibus
nimis delectantur, ac Veneri intempe-
stive, & nondum matura ætate ni-
mium dediti sunt, gravioribus rheu-
maticis & arthriticis doloribus cre-
brius exercentur.

Qui ab his affe-
ctibus liberi?

qui iis obnoxii?

§. XV.

Neque hoc loco omittendum est,
quod ab aliis præcedentibus & diu
inhærentibus morbis febribus maxi-
me intermittentibus, præsertim si
male tractatæ fuerint, insignis ad hos
affectus dispositio arcesatur. Ita
BALLONIUS *lib. de rheumatismo*
plurimos vidit, qui, quartana chro-
nica laborante, sub finem morbi,
in graves artuum imo totius corporis
dolores inciderunt. Novimus etiam
doloribus ventris & colicis diu affli-
gentibus artuum dolores vagos certis
periodis infestantes satis acerbos suc-
cessisse.

Causa ad eos dispo-
nentes.

§. XVI.

Datur etiam rheumatismus scorbu-
ticus, in quo universa lymphæ &
feri massa impuris excrementiis sa-
lino-sulphureis acribus particulis,
quæ subinde per exanthemata macu-
las & purpuram sese manifestant, in-
fecta est, atque ex prava dura salsa
diætâ, vita otiosa & sedentaria, fa-
miliaris aeris gravidæ & vappidi usu-
ra, diuturnaque tristitia, originem
suam ducit, & exinde incolis regio-
num maritimarum solennis & fre-
quentissimus esse solet.

Rheu-
matif-
mus scor-
buticus.

§. XVII.

§. XVII.

Venerius. Gravior vero est rheumatismus Venerus, qui horrendis dolorum tormentis, noctu præsertim intensioribus, certis nervosis partibus pertinaciter inhærens, eos qui ex impuro coitu, virulento & putrido miasmate universam lymphæ & sanguinis massam contaminarunt, misere excruciat. Quæ omnes commemoratæ huc usque causæ eo collineare videntur, ut serum sanguinis adaugeant, intemperatum ac impurum reddant, robur ac vires partibus solidis subtrahant, excretiones salutes imminuendo, ut postea ejusmodi seri stagnationes, fluxiones ac acerbæ & dolorificæ passiones inde resultent.

§. XVIII.

Solvuntur hi morbi per sudorem, &c. Atqui ex hisce jam clarius patet ratio, quare hi affectus salutariter copiosis urinis & sponte sudoribus obortis, nec non hæmorrhagicis excretionibus solvantur, vel cur a variis cutis efflorescentiis multum levaminis ægrotantes accipiant; quorum pertinet aphorismus Hippocratis 74. Sect. 4. quibus spes est ad articulos futurum abscessum, eos liberat urina multa, crassa & alba prodians, qualis in laboriosis febribus quarto die quibusdam exire incipit. Si vero sanguis e naribus profluxerit, brevis admodum fit solutio. Per laboriosas vero febres nonnulli rectius rheumaticas intelligunt, quæ cum sensu doloris & lassitudinis in toto corpore accidunt. Annotatum quoque a nobis sæpius est artuum dolores, ulceribus sponte subortis in pedibus conquevisse, qui, postquam arte consolidata fuerunt, mox resuscitati sunt. Novimus pariter, immanes artuum dolores, oborta psora vel scabie lepræ albæ naturam habente, penitus sublatis. Nam sicut metastasis materiæ vitiosæ a partibus interioribus ad exteriores saluberrima est, ita contra, quæ ab externis ad interiora & ipsa viscera vergit, est perniciosissima.

§. XIX.

Atque, si vicia tractantur, periculo vacant. Affectus rheumatici, & incipientes podagrici quam diu in externis partibus versantur, neque perversa tractatione humor vitiosus introrsum ad nobiliores partes repellitur, omni vacant periculo, nec facile hominem e medio tollunt. Quemadmodum vero in primis annis, atque in adolescentia ejusmodi molestæ ac catarrhossæ fluxiones in capite, & rheumaticæ in partibus musculosis cum crebrioribus narium hæmorrhagiis insignem naturæ imbecillitatem sive tonum & robur solidorum defectum designant: ita plures chronicas in juvenili & virili ætate, ratione causæ & genii cum hisce affectibus correspondentes ægitudines præfigiunt, præsertim quando ex parentibus morbosis & hypochondriacis prognati fuerunt.

C U R A T I O.

§. I.

Indicationes therapeutice. Ex hisce omnibus, quæ jam in medium a nobis prolata fuere, satis abundeque intelligi posse arbitror, totum curationis caput & methodum medendi rationalem in eo consistere, ut probe & persciculate individui laborantis naturam, differentes causas, num incipiens sit, & a sanguinis copia & nimia mole, num a colliæ impuri seri proveniret, & jam malum radices egerit? consideremus, & secundum has circumstantias & differentias indicationes therapeuticas primum formemus, apta dein & convenientia remedia in usum proponamus.

§. II.

Vene sectio statim in principio celebranda. Quandoquunque igitur corpus evidenter est plethoricum, & rheumatismus universalis omnes propemodum corporis artus cum febriculosa quadam motione graviter impetit atque infestat, adeoque secundum veterum scholas sanguineus est, omnino in venæ sectione, & quidem statim in prin-

principio administrata, celerrimum & præsentissimum est reponendum præsidium. Id quod jam olim medicorum peritiores agnoverunt: qua de re insignis locus extat apud ALEXAN. TRALLIANUM qui lib. 11. ita scribit: *si humorem, qui in articulos confluerit, sanguineum esse suspicemur, ubi quidem nihil prohibet, vacuationem quæ per venæ sectionem adhibetur tentato: hac enim ratione multos novi aut in totum morbo liberatos, aut ravo fluxionibus correptos; eo, quod non neglexerint, sed veris statim initio sanguinem sibi detrahi curavint, non solum vacuandi, sed etiam præservationis causa id facientes.* Id quod etiam nos confirmamus: nam plures novimus, sanguine ac succis plenos, qui a causa externa transpirationem universalem suffaminante in immanes totius corporis dolores cum stupore & immobilitate partium repente conjecti, unice fere matura sanguinis missione eaque intrepide & tuto, urgente necessitate, circa quantum diem repetita prorsus convaluerunt. Novimus etiam homines sanguineo-cholericæ vel melancholicæ constitutionis, consistentis ætatis, in dolores chiragricos & podagricos mitioris naturæ prolapsos, venæ sectione circa æquinoctia, vel interdum etiam circa solstitium æstivum admissa, ab iisdem & præservatos & immunes redditos fuisse.

§. III.

Hinc in Gallia etiam valde æstimatur. Et quia rheumatismus sanguineus in nulla regione familiarior ac in Gallia est, ob sanguineam incolarum complexionem & victum copiosum sanguinem ingenerantem; non mirum est, præstantissimos Galliæ medicos, qui primum & optime de rheumatismo quicquam solidi & effato dignum literis prodiderunt, hoc remedii genus maximopere æstimare ac collaudare. Ita BALLONIUS lib. de rheumatism. inquit: *laudamus impendio phlebotomiam in hoc morbo, quam salutare remedium esse te-*

stamur. Pariter ac CAROL. PISO l. c. plurimum momenti tam in curatione, quam in præservatione rheumatismi, in repetita sanguinis missione situm esse affirmat; multaque notatu perquam digna in eam rem exempla subjungit. RIVERIUS Cent. 3. obs. 42. & Cent. 4. obs. 42. septem vicibus in juvene, atque in alio toridem instituta venæ sectione, adhibitis paucis aliis remediis, contumacem rheumatismum feliciter abactum observavit. Maxime omnium vero spectandus LEONH. BOTALLUS primus ille venæ sectionis in Gallia auctor, qui lib. de curat. per sanguin. mission. c. 12. pluribus & rationibus & exemplis confirmat, quantum utilitatis & levaminis præsentissimi in doloribus rheumaticis etiam repetita venæ sectio attulerit. Ex Anglis SIDENHAMUS in Oper. p. 170. curationem non aliunde ac a phlebotomia petendam esse asseverat, eamque aliquot dierum spatio repetendam. Lectu quoque dignissima est observatio, quæ in M. N. C. Dec. 2. ann. 9. obs. 120. p. 290. extat, de rheumatismo universali, sola venæ sectione reiterata felicissime & brevi tempore curata. Multo vero magis hoc auxilii genere opus erit tam ad sanandum, quam ad avertendum hoc malum in foemini mensium defectu vel plenaria emanatione laborantibus, vel in viris quando consueta hæmorrhoidum fluxio fuerit suppressa.

§. IV.

Præter sanguinis missionem in affectione rheumatica & arthritica calida incipiente & cum febrili æstuatione juncta, temperatiora diaphoretica cum nitrosis moderate mixta, mediocri sed sæpius repetita & continuata per tempus dosi oblata, ad æstum, fervorem & orgasmum sanguinis temperandum, atque etiam ad humoris vitiosi lenem & successivam discussionem æqualiter per universum corpus promovendam, præsentissima levamen conferre & ratione & experien-

Pulveres dein diaphoretici cum a. quibus diaphoreticis propinquant.

rientia suffulti asseveramus: quo in genere ceteris omnibus palmam præripiunt, pulveres ex lapidibus cancrosum, unicornu fossili, cornu cervi sine igne vel usto, antimonio diaphoretico vel ejus cerussa, succino, conchis præparatis, cinnabari, adjecta sufficiente quantitate nitri purificati vel melius artificialis confecti, qui cum aquis diaphoreticis, & leni anodyna virtute conspicuis, ut sunt aquæ fiorum sambuci, acaciæ, ulmarie, tiliæ, ceraforum nigrorum, cardui benedicti, mariæ, scabiosæ, propinandi sunt: neque inutile, sed valde commodum erit, ad febriles volaticos æstus melius compescendos, succi citri quippiam, vel ad gratiam syrupum acetositate citri in convenienti quantitate adicere & hæc singula in mixturam redigere. Pro potu ordinario ferum lactis cum succo citri vel cremore tartari acidulatum, aut tamarindinatum, vel aquam decoctam cum rasura cornu cervi, radice scorzonæ, cichorei, glycyrrhizæ, graminis, semine fœniculi, commendamus.

§. V.

Quandocunque vero rheumaticæ ejusmodi afflictiones non tam sanguinis puri & consistentis copiam, sed serosi impuri plenitudinem & colluviem, in corporibus præsertim debilioribus serosæ & phlegmaticæ constitutionis pro causa agnoscunt, tunc omnino cautiissime, præsertim in ipsa curatione cum sanguinis missionibus agendum est. Recte hinc GALENUS lib. 6. aph. 47. scribit: *illis, qui plenitudinis passionibus subiacent, per venæ sectionem succurrendum esse, qui vero corruptos succos in corpore sœvent purgationem exhibendum*, seque hac ratione non modo plurimos servasse sanos, qui longo ante tempore singulis annis morbis caperentur, sed & podagram & morbum articulare adhuc incipientem ex tali evacuatione multis jam annis fieri prohibuisse. Qui vero jam sæpius cum hisce fluxionibus conflati sunt, plus noxæ quam auxilii

Hoffm. System. T. IV. P. II.

ex sanguinis detractione sunt consecuti, præsertim, si corpore sint imbecillo & frigido ac in ætate senili constituti.

§. VI.

Ex quibus jam liquido constare potest, quod veterum medicorum peritiores, differentiam dolorum maxime arthriticorum secundum causas in curando probe observandam esse animadvertent. Nam alia ratio est curandi rheumatismum vel etiam arthritidem incipientem eumque universalem in corpore plethorico, qui a sanguinis præternaturali redundantia ob transpirationem interceptam proficiscitur; alia medendi ratio est, ubi atrox dolor certæ tantummodo parti pertinaciter inhærescit, cum ingenti frigoris sensu stipatus & a vehementia hujus imprudenter admissi in corporibus serosioribus excitatus: alia medendi via ineunda, quando status plethoricus longiori sub morbi decursu vel improvida medicatione in statum cachecticum vel cacochymicum degeneravit, & parum sanguinis boni & consistentis, permultum vero liquidum serosi & excrementitii in vasis continetur: quibus in casibus ea, quam maxime remediorum genera indicantur, quæ seri vitiosi illuviem blande sed sufficienter tamen per congrua emunctoria, per alvum videlicet, per subcutaneum cribrum & per urinas evehunt.

§. VII.

Quod ad usum evacuantium attinet, nullo modo hic vi agendum, sed paulatim & successive biliosæ & viscidæ serosæ sordes per mitiora & temperatiora medicamina educendæ. Cui scopo obtinendo, ex nostra quidem experientia, egregie satisfaciunt, infusa ex aqua dimidia vini parte remixta, cum radice cichorii, pimpinellæ, polypodii, rhabarbaro, foliis sennæ sine stipitibus, herba cardui benedicti, summitatibus centaurii minoris, agarico, corticibus aurantium, citri, cortice ligni assafras, passulis minoribus & tartaro tartarifato leniter decoquenda. Utile

P

quo.

Cura pro differentia causarum instituenda.

Quando cum venæ sectione cause merendum?

(1) Biliosæ sordes per bilia educendæ.

quoque est rhabarbarum mansum ad scrupulos duos vel drachmam cum uvis pinguibus vel Corinthiacis: nam nostra certe experientia rhabarbarum in substantia sumtum abundantius multo & duplo plus quam si in decocto & infuso detur, educit, quippe simul tonum intestinorum & viscerum insigniter roborat. Bis autem minimum vel ter in hebdomade ejusmodi evacuans exhibere convenit, ut sordes ex primis viis a prava digestionem relictæ evocentur, quæ alias ad morbum fovendum & sustinendum, ejusque vim augendam permultum conferunt. Atqui hujus generis alterantibus & evacuantibus, in doloribus periodice, sive certis horis irrue- re atque infestare solitis, nunquam carere nos posse multoties edoctus sum.

§. VIII.

(2) *Vitio-
sum se-
rum per
misiorem
diapho-
reticam
evocan-
dum.*

Primis viis sic probe evacuatis, vitiosi feri molem, per decocta liberio- rem transpirationem quæ expediunt & leniter sudorem movent, educere & utilissimum & necessarium est: qualia ex radicibus & lignis, ut radice chinæ, sarsaparillæ, cichorei, glycyrrhizæ, scorzonæ, ligno & cortice sassafras, ligno fantali citrino, guajaci, ficubus & pafsulis minoribus parari possunt. Si malum quodammodo radices egerit & inveteraverit, antimonium crudum cum dupla portione pulveris bezoardici & diaphoretici supra descripti, convenienti dosi & tempore exhibitum opem non spernendam præstitisse a me pluries obser- vatum est. Ceterum liquor, qui diuretica diaphoretica & simul tonica effi- cacia insigniter sese commendat, ex tinctura tartari, antimonii acris, cum liquore anodyno minerali & spiritu tartari decenti proportionem permixto componendus, accommodatissimum remedium est, & præsentissimo cum fructu usurpatur.

§. IX.

*Rheuma-
sismus
corpus*

Quandocunque rheumatismus sive fixus sive vagus scorbatico corpori in-

fidet, & evidentibus se signis ac sym- ptomatibus prodit, curationi paulo longius insistendum erit. Neque enim tam promte & facile tota lymphæ & feri malsa intemperata, corrupta & salinis excrementis partibus deturpa- ta, in nativam & pristinam dulcedinem & consistentiam reduci poterit. Conveniunt tunc maxime diluentia demulcentia, paulo majori copia & longiori tempore exhibita: inter quæ, se- rum lactis dulce mannatum, vel ac- idulum tamarindatum, aut purum cum succis herbarum antiscorbutica- rum permixtum, item aquæ minera- les temperatiores: *Selterana*, *Wil- dungenfes*, *Tœnnsteinenses*, vel in robustioribus, *Pyrmontana*, *Egra- na* cum dimidia lactis asinini vel vac- cini parte maritata, & sub conve- nienti diætetico regimine usurpata, omne fere curationis exoptatæ pun- ctum complent.

§. X.

Si rheumatismus ex luis venereæ reliquiis in sanguinis malsa contentis, ut non raro evenit, originem suam educit, duriori cuneo opus est, utpote, nisi decocta lignorum sudorifera, per antimonii crudi vel etiam mercurii dulcis additionem armata & nobili- tata, prudentem in usum vocen- tur, raro speratus & salutaris effe- ctus obtinetur.

§. XI.

Quod attinet ad ipsa topica, quæ ad humoris certam partem obsidentis placidam & successivam discussionem quidpiam conferre valent, magna etiam cautione in iis eligendis & exhi- bendis opus est, ne plus detrimenti quam emolumenti afferant. Si rheu- matismus est sanguineus, præstat pe- nitus ab iis abstinere, & tantum moderato & æquali lecti & tegumen- torum calore partes dolore affectæ fo- vendæ sunt: siquidem tali modo longè feliciter blanda materiæ quæ in vitio est diffusio & exhalatio promovetur, ac si variis externis eam adjuvare ve- limus. Si vero spissus, immobilis & fri-

*Scorbu-
ticum
infestus,
diluen-
sibus &
demul-
centibus
abigen-
dus.*

*Si ex lue
Gallica
provene-
rit, deco-
cta ligno-
rum, c. anti-
monii
cr. vel
mercurii
dulc. pro-
litata.*

*Topico-
rum usus
sic cau-
sus.*

*Quando
omitten-
dus?*

*Quando
admit-
tendus?*

frigidus humor paulo altius & pertinacius, cum frigoris sensu ac strictura pororum, partibus insidet; tunc omnino frictiones cum pannis asperis & calidis institutæ, e sedibus suis fixis humorem tenacem potentissime evocant. Post frictiones cucurbitulæ cum vel sine scarificatione applicandæ; ubi tamen animadverti illud debet, quod cucurbitæ cum scarificatione dolentibus ejusmodi partibus appositæ, cum profundiori etiam vulnusculem inflectione, parum admodum sanguinis eliciant: luculento satis documento, vasorum sanguineorum ramulos a spastica strictura ita coarctatos & compressos esse, ut sanguinis circulationem motum respuant, atque adeo non tam a sanguine nimium ibi congesto, quam ab humore viscido & acri stagnante, hos dolorum faces accendi veri sit simillimum.

§. XII.

Quando
optima
prosit?

Ubi igitur altius insidet humor, & immanes artubus dolores inducit, tunc omnino externis præsidiiis ex toto carere vix possumus. Licet vero plura hunc in finem magnis ab auctoribus hinc inde celebrari soleant laudibus: ego tamen in nullo majorem juvandi efficaciam deprehendi ac in nostræ inventionis nervino linimento, sequenti modo conficiendo: rec. aquæ Anhaltinæ uncias duas, balsami Peruviani drachmas duas, theriacæ veteris drachmam. Infunde & per digestionem extrahe: colaturæ adde essentia croci, castorei, nucistæ ana drachmas duas, camphoræ drachmam. M. f. linimentum, quo dolentes artus sæpius inungi debent. Si vero a diutius partem affligente dolore rigiditas, immobilitas cum stupore remanet; quæ affectio paresis nomine venit, linimentum quod habet axungiam humanam, cujus duæ uncia cum balsami Peruviani & olei caryophyllorum drachmis duabus permisceantur, mirabilem plane præstitisse efficaciam, per crebriorem usum a nobis animadversum est.

§. XIII.

Balnearum quoque tam naturalium quam artificialium caute administratorum usus est insignissimus. At vero neutiquam in principio aut in statu morbi, sed in declinatione potius, tum ad reliquias morbi ex intimis sedibus suæ penetralibus moderato sudore eliciendas, tum ad membra per spasticas dolorificas tractiones & agitationes imbecillia reddita roboranda & rigida emollienda, usurpari debent. Inter alia vero balneum ex fonte *Lauchstadiensis* in Misnia, qui tenerimum Martis crocum alit, atque natura admodum subtilis ac levis est, paratum, innumeris exemplis hoc fine & scopo adhibitum, opem desideratissimam tulisse ego religiose possum asseverare: qua de re dissertationem nostram de hoc fonte germanico & latino idiomate conscriptam ad legendum atque conferendum commendo.

Balnea
in decli-
natione
morbi
confe-
runt.

Cautiones & observationes
clinicae.

§. I.

Quantumvis sanguinis missio etiam paulo largior, in externarum partium doloribus, qui a sanguinis spissioris abundantia & salutaribus excretionibus impeditis proficiuntur, maxime quando in principio administratur, divinum plane sit remedium: sed tamen, si dolor diutius perseverans, digestionem atque laudabilem chylicationem ipsasque vires destruxerit, ut serosa magis quam sanguinea plenitudo corpori sit infensa, ipsumque corpus annis jam confectum fuerit, provide certe cum ea mercandum est. Idem tenendum est, quando ipso in paroxysmo cum febrili commotione affligente, metastases materiæ vitiosæ ad externos artus natura molitur; quo tempore, non aliter ac in erysipelate, negotium naturæ salutare turbare & subvertere minime convenit.

Circa
venæ sec-
tionem
cautela.

§. II.

Præser-
vatio
celebran-
da.

Non semel ego sed aliquoties observavi, venæ sectionem rite ante æquinoctia institutam corpora strictioris habitus, sanguineo-melancholici & sanguineo-cholericici temperamenti a catharralibus defluxionibus, item rheumaticis & arthriticis passionibus, quibus crebro obnoxia fuerunt, egregie præservasse, adeo, ut ad avertendos hosce affectus, præsertim si sufficiens corporis motio ac labor, abstinentia a potibus spirituosus, a diætâ lauta & carnea, accesserit, non facile excellentius detur remedium.

§. III.

Cura la-
ctea quâ
do non
occur?

Diætâ & cura lactea, ut in doloribus artuum vagis & ubi acrimonia subtilis & biliosa peccat, suo quidem usu & fructu non destituatur: nihilominus tamen, ubi vasorum, vel a sanguine consistente, vel a nimis seroso adest plenitudo, & ventriculus cum intestinorum tractu atonia laborant, ne inde viscerum infarctus emergat & ad cachexiam via pandatur, abstinere ab ea cautius erit.

§. IV.

Si a sup-
pressis
hæmorrhoi-
dibus, he-
promen-
danda.

Quando sufflaminatus hæmorrhoidum fluxus ejusmodi dolorum causam præbet, consultissimum est opportune eum procurare. Cavendum tunc, ne venæ sectio in partibus superioribus instituatur, quam in pedibus celebrare expedit. Postea vero, quæ moderate hunc fluxum movere & ciere valent, ad quorum classem referendæ pilulæ Avicennæ, Becherianæ, nostræ & his similes, interpositis pulveribus temperantibus & nitrosis, qui æstum internum ad suppressendum fluxum multum conferentem infringunt, subjungenda sunt; quæ si non proficiunt, & tormina ac vomitiones dolorum externorum comites evadunt, ad applicationem hirudinum, mirabilis nonnunquam efficaciam remedium, omnino conglugendum erit.

§. V.

Caveant sibi porro studiosissime omnes, qui catharrois rheumaticis & arthriticis passionibus tentari & affligi solent, & quorum natura ad motiones spasticas, pariter ac sanguinis & humorum congectiones parata & disposita est, ab omnibus fortioribus, calidioribus, diureticis, sudoriferis, acrioribusque purgantibus, nec non ab omnibus spirituosus balsamicis sic dictis, quæ sanguinem in orgasmum concitant, medicamentis, item a potibus spirituosus & generosis, post quorum usum urina valde tincta & rubra apparet: caveant quoque sibi, quantum fieri potest, a potu cerevisiæ, nisi ea sit medicinalis, qualis est quæ non caput gravat, bene per urinam secedit & digestionem adjuvat: sed pro potu vel puram aquam fontanam vel mineralem temperatam, aut decoctum gratum nullum pariens fastidium sibi eligant. Idque eo majore sedulitate iis observandum commendamus, qui purpuram scorbuticam nostri ævi quasi endemium & familiarissimum morbum, vitilibus succis immixtam & immerfam sovent atque reconducunt.

§. VI.

Quando dolor & atrox & pertinax inferiores corporis partes ut ossa ischii & coccygis diutius obsidet, & individua agrotantia paulo sunt robustioris ac firmioris texturæ, medicamina potentioris efficaciam & virtutis chymica, ut mercurius dulcis, præcipitatus solaris bene præparatus, regulus antimonii medicinalis, quæ etiam decoctis sudoriferis addi possunt, ad crassum & lentum tartareum & vellicantem humorem e sedibus suis intimis dimovendum, auxilium utique pollicentur spectatissimum.

§. VII.

Quando dolores immaniter urgent, quod in sensibilibus fieri solet, ita ut vires, appetentiam, omnemque somnum adimant, &

Calidiora & spirituosus fu-
gienda.

Quando
activiora chy-
mica
usur-
panda?

Quando
anody-
na?

neque sanguinis detractiones, neque nitrosa & temperantia, neque liquor noster anodynus iis mitigandis sufficiant, non inconsultum est, a lenioribus, videlicet emulsione seminis papaveris albi & ejus syrupo, ad fortiora paulo anodyna transire, atque ad massam pilular. *Wildegansii*, vel pilulas *Storckii* aut de styrace, imo ad unum vel alterum laudani opiatum granum, addendo croci extracti pauxillum confugere: cum alias opiata non temere in ejusmodi affectibus usurpanda sint, utpote quæ, ut crebrius observatum, tam contumaces ejusmodi affectus reddunt, ut postea omnia alia remedia etiam efficacissima spernant, efferatiusque inhærendo & medicis & ægrotantibus plurimum negotii facestant.

§. VIII.

Vesicatoria & cucurbitæ quando usurpanda?

In rheumatismo scapularum incipiente, nihil est præstantius vesicatorio intra scapulas posito. Si vero in plethoricis accidit, quod sæpius observavi in feminis post cessationem circa annum quinquagesimum mensum fluxum, cucurbitulæ cum scarificatione partibus inferioribus singulis mensibus appositæ, juvenum attulerunt insignissimum.

§. IX.

Animus ab omnibus affectibus liber sit.

Quemadmodum illa corpora, quæ ad anomalas solidorum & fluidorum motiones, & ad horum translationes sive congestiones a natura disposita sunt, & vulgo sensibilibioris indolis vocantur, mobilissimi sunt animi, & ab ejus affectibus, qui præcipuam hisce morbis causam ac fundamentum subministrant, facillime offenduntur: ita servata animi quies & tranquillitas, sufficiens etiam corporis motus, & abstinencia ab iis rebus, quæ multis modis animum turbare atque disponere ad affectus possunt, in iis morbis commendatissima esse debet.

ENARRATIONES
MORBORUM.

C A S U S I.

Fœmina quinquaginta & aliquot annorum, post plenariam mensium cessationem, ante biennium per uterum æque ac per alvum enormes quandoque sanguinis experta est profusiones: quibus medicus satis opportune venarum sectione & medicamentis orgasmum sanguinis temperantibus antispasmodicis leniterque diaphoreticis subvenit, infusum insuper ex millefolii comis, quæ herba maxime sanguinis nimis effusionibus compescendis dicata, subjungens. Quibus adhibitis, satis diu hæmorrhagiæ tam uterinæ quam alvinæ disparuerunt: procedente vero tempore dolores valde gravativos circa regionem lumbarem & pungentes thoricos circa ossa coxendicis ægra experiebatur. Ad hos mitigandos, licet præter venæ incisionem & leniter laxantia, temperata diaphoretica & nitrosa usurpata fuerint, nullum tamen levamentum attulerunt; sed persistenter dolores, fixum quasi locum occupassent. Postea mox ad scapula & pectus, mox ad genua, relicta priori lumbari & ossis ischii sede vagabantur; quam tamen expirante superiorum partium cruciatu denuo repetebant. Calculorum quoque interdum excretiones cum urina non sine molestia successerunt, calculosis & rheumaticis coloribus crebrius alternantibus: qui tamen acerbiores semper ab animi affectibus & tempestatum varietate redditi, ægram ita excruciarunt, ut cum viribus penitus omnibus caro quoque consumeretur, præsertim quum jam per annum & ultra cum hisce malis conflari debuerit. Notabile vero quam maxime id fuit, quod, quum ægra ad constantem & graviores dolorem, qui lumbarem & ischiadicam regio-

Affectio rheumatica calculosa in fœmina plenioris ætatis.

nem indefinenter infestabat, aliquo modo leniendum, situm dorsi curvum sibi selegisset, inferiorum dorsi vertebrarum ligamenta adeo fuerint relaxata, ut e situ suo quodammodo protrusæ prominuerint, & sine dolore erecta incedere vix potuerit. Interea ad dolores tam rheumaticos quam nephriticos sedandos, & sanguinis missiones & anodyna cum diaphoreticis mixta, & antinephritica temperatoria, ast singula irrita plane effectū, præscripta fuerunt. Petiit ergo a me salutem quoddam, adversus pertinacem hunc duplicatum affectum, consilium.

Resolutio cum Consilio.

Ex hac morbi descripti historia, plura notatu digna ad usum tam pathologicum, quam therapeuticum accommodanda elici possunt. Primo quidem, quod mensium totalem suppressionem, quæ ordinario circa quinquagesimum annum contingit, in foeminis plethoricis vitæ sedentariæ addictis, & quæ sensibilibus animi atque tenerioris etiam corporis sunt texturæ, graves sæpius hæmorrhagiæ per uterum vel etiam per venas hæmorrhoidales sequantur: ubi summa cura atque cautione in applicatione remedium opus est, ne forte adhibitis fortioribus stypticis & opiatīs plane sistantur, neque etiam modum excedant, & sic corpus valde debilitantes aliis ex debilitate oriundis morbis ansam porrigant. Secundo, in nostra ægrotante, effusiones sanguinis per hæmorrhoides, quæ haud infeliciter sæpius mensibus deficientibus succedunt, humorum stagnationes in aliis locis & quidem maxime circa regionem lumbarem & ischiadicam, cum per vicinas alvi venas vitiatas fuerit exitus, exceperunt. Ab ejusmodi vero sanguinis & humorum stagnatione circa majora vasa, & progressu in circulum eunte impedito, feri sit secessio, quod tartareis salibus

& rudioribus terreis particulis onustum in tubulosa renum substantia facile concrevit in calculum, atque etiam ad ligamenta tendinosa & glandulosa, quæ ossa coxendicis cingunt atque ligant, delatum, graves atque diuturnos cum impotentia motus efficit dolores. Eadem quoque feri a sanguine in inferiori corporis regione stagnante copiosior secessio, luxationis vertebrarum lumbarium omni procul dubio fuit causa; ad quam plurimum utique situs incurvatus, qui doloribus in hisce partibus leniendis quodammodo inservit, contulit: laxatis enim a feri exundantia ligamentis, facilis est ossium e sede sua protrusio. Tertio attendi etiam in nostro casu meretur, conversio motuum sanguinis & dolorum e regione lumbari & ischiadica ad partes superiores scapulam, pectus, manus, quandoque etiam genua, quæ ut plurimum aeris & cœli intemperiem & variationem vel gravem animi affectum iram præsertim & terrorem pro causa agnoscit: quorum utique ea est natura, ut partibus præcipue membranaceis firmiter constrictis motum humorum invertant, & ad alia loca transponant. Methodum autem huic malo medendi quod attinet, eam ita instruendam esse arbitrati sumus. Primo omnium sanguinis missionem instituendam curavimus: quippe hæc dolores semper leviores efficit, ac priora mala ex sanguinis congestione in affectibus spasmodicis ad nobiliores partes prodeuntia impedit. Dein infusum Theiforme ex chamomillæ vulgaris floribus, summitatibus millefolii & semine sceniculi compositum, somno peractō satis larga copia mane in lecto hauriendum præscripsi: cujus utique virtus in omnibus affectibus chronicis & spasticis, non satis deprædicanda, eo quod humoribus fluxilitatem scenerando, & acrimoniam hostilem, quæ spasmodorum genitrix est, temperando, liberiores sanguinis cursum, & ab eo dependentes utilissimas

for-

sordium excretionēs egregie promovet. Tum pro potu ordinario, ob eandem fere efficaciam, decoctum ex radice scorzonæ, chinæ, sarsaparillæ & rasura ligni sassafras, atque abstinētiā ab omni cerevisia vel aliorum potulentorum genere, quæ sanis & integris quidem corporibus non adeo facile nocent, aut valetudinariis & imbecillis nunquam proficua observantur; impenſe commendavi. Demum, pulveres leniter diaphoreticos absorbentes, & qui spasmis resistunt, humorumque acrimoniæ temperandæ idonei sunt, quorum censum ſubeunt, qui ex cerussa antimonii sive materia perlata *Crugneri*, lapidibus cancrorum, cinnabari, adjectis, nitro, pauxillo extracti castorei, vel etiam, nisi alvus obstricta obſtet, theriacæ cœlestis aut sulphuris nostri antimonii fixati, conficiuntur, præscripti: qui vel sub lecti introitum, vel etiam mane, adhibito regimine blande diaphoretico, ex aquis antispasmodicis verb. grat. florum acaciæ, tiliæ, primulæ veris, cerasorum nigrorum porrigi possunt. Injunxi denique hæc medicamina non per saltum sed per gradus & procedente tempore virtutem suam exserere; quare usum eorum diutius protrahendum esse edixi. Et quoniam alvinæ excretionis semper habenda ratio, clysteribus pariter ac alimentis lenientibus ex passulis & pomis Porstorfianis eam expedire convenit. Subluxationi unguento ex axungia humana & oleo lavendulæ occurrendum esse statui. Hoc itaque consilio quum per hebdomadam aliquot spatium agrotā uteretur; & aquas *Selteranas* postea quoque usurparet, adspirante Divino favore, cum sanitate in gratiam rediit.

C A S U S II.

Insignis hujus urbis artifex, in *Rheumatismus, aurium, ex sup- pressa per frigus co- ryza.*
re pictoria clavis 39. annorum, vitæ sedentariæ valde addictus, & Veneri plus justo deditus, ante biennium die sereno mensis Septembris iter facit Lipsiam, quum caput coryza tentaretur. Noctu dum somnum capiebat, ex improvviso aperta fenestra, frigidior ventus dextrum capitis latus non satis rectum impetit: postero die circa aurem ejusdem lateris persentiit dolorem valde acutum & æstuantem, ita ut quasi ignitus clavus aurem transfodere videretur. Is porro ex aure dextra ad sinistram etiam se protendebat, & plenarium non modo auditus, sed etiam gustus & odoris sensum adimebat; quo acerbo dolore accedente per duas & ultra septimanas ita excruciatuſ fuit, ut ob assiduas vigilias in lecto decumbens insania prope modum correptus fuerit. Accersitus medicus in chirurgica arte exercitatissimus, causam insolentioris hujus affectus, abscessum intra cranium & cutem, vel intra cranium & cerebrum reputans, trepanationem proponebat, quam patiens autem respuebat. Ex nostro igitur consilio abrasum fuit totius capitis capillitium, & applicatum emplastrum leniter diaphoreticum & vesicatorium cum refracta cantharidum admixtarum dosi. Quo effectum est, ut ex aure dextra, ichorosa multa sensim paulatimque effluerit materia, per aliquot dierum intervalla persistens. Unde in hac aure auditus quidem restitutus est, quod postea etiam in sinistra contigit; nihilominus tamen observabat, quod intra hoc tempus dolor ad dextrum humerum, ex eo in ejusdem lateris regionem ischii, postea in ipsum genu & tandem in pollicem pedis descenderit, ut sine baculo vix incedere potuerit; licet nunquam antea podagra fuerit ve-

satus. Nihil autem amplius ex medicamentorum classe ei, præter infusum theiforme ex speciebus lenem diaphoresin promoventibus, nec non pulveres diaphoreticos cum pauxillo nitri & cinnabari nobilitatos, præscripsimus: quibus per Dei gratiam intra dies octo perfectæ sanitati fuit redditus.

Epirois.

Peculiarem fluxionum dolorificarum sive rheumatismum speciem prædictus casus exhibet, atque clarius commonstrat, quomodo humor serosus in capite, ex coryza, ob accessum inclementioris & penetrantioris frigida auræ, spissior, immobilisque redditus & extra vasa constitutus, hostili subtilique per moram acrimonia imbutus, ex partibus superioribus successive ad inferiores ejusdem lateris per porosam membranarum nervosarum musculis communium substantiam descendere, in articulatione partium ad tempus decumbere, graviter affligere & ad extremos usque pedes iter & progressum suum absolvere possit. Et quoniam tale quid a medicis etiam antiquissimis observatum fuit, non mirandum est, eos credidisse, quod omnes defluxiones serosæ ex capite tanquam fonte proveniant originemque suam trahant, & inde in subjacentes partes deriventur. Commode etiam hic casus ad rheumatismum aurium sive otalgiam referri potest, qui ut sæpius observavi, abscessu salutariter solvitur. Demum, emplastri diaphoretico-vesicatorii operatio animadversionem quandam meretur, quod videlicet hujus efficacia morbidus humor fixiorem sedem occupans, e loco suo in alium demigrare debuerit: id quod facilius in capite, quam in aliis partibus musculosis & pinguibus, ad quas vix ac ne vix quidem ejus energia pertingere potest, si ejusmodi dolorificis fluxionibus affliguntur, effici & præstari potest.

C A S U S III.

Judæus habitus corporis spongiosus in quadagesimo ætatis anno constitutus, temperamenti mere sanguinei, affectibus animi parum deditus, temperate semper vixit, & binis annuatim vicibus circa æquinoctia sanguinem e brachii vena detrahi curavit. Sex jam præterlapsi erant anni, quibus vere semper & autumno podagra laborabat, quæ pedum pollices dolore, ardore & intumescencia exagitans, vix ultra decem dies duravit, & nullis in usum vocatis medicaminibus, sponte evanivit. Ab hæmorrhoidali fluxu plane fuit immunis. Mense Augusto, alvi fluxu maxima ex parte cruento cum doloribus lancinatoriis circa hypochondria subito corripitur. Adjungebatur tenesmus, ut æger vices fellam petere debuerit, sæpius non nisi mucos albo deposito. Decem hic fluxus dies continuavit, sub quibus sinceri quidem sanguinis circiter mensuram deiecit. Licet vero valde debilitatus fuerit, vires tamen non ita multo post recuperavit. Ceterum dolor podagricus in principio Septembris invadere solitus jam penitus siluit: acutus vero dolorificus sensus oculos ita afflixit, ut lacrymas stillare debuerint. Hic quidem intra aliquot dies cessavit, sed ad dextrum ossis ischii latus delatus ad os quoque sacrum & coccygis protensus fuit: quæ per mensis fere spatium durans, circa proximum æquinoctium ita invaluit, ut tolerari prorsus, noctu præsertim, nequiverit, atque omnem somnum ademerit. Accessit vero hujus doloris vehementia per paroxysmos, & quidem circa horam tertiam pomeridianam cum frigore, subsequente postea pulsu celeri & æstu corporis. In principio hujus affectus ante 5. hebdomades venæ instituta fuit sectio, sanguinis valde crassi & nigri sex uncis emissis: sed incassum. Accersor in

Rheumatismus ossis ischii sacri & coccygis venæ sectione iterata curatus.

consilium: ubi ægrum vehementi dolore & languore ex cruciatum inveni, utpote qui nihil ex alimentis expetiit, nec dormire potuit, de nocturno æstu conquerens. Porrex i itaque pulverem præcipitantem nitrosum una cum liquore anodyno minerali: & inde altero die meliuscule se habere cœpit, mitigata doloris quodammodo sævitia. Febricula tamen rursus accessit circa tempus consuetum. Sequente mane quum pulsus validius adhuc micaret, venam pertundi jubeo; quæ secta in pede fuit. Et quoniam sanguis cum impetu prosili- ret, decem minimum uncia cum vi- rium constantia emissæ fuerunt. Hac autem evacuatione id consecuti sumus, ut simul & semel omnis dolor ex osse sacro & ischii, qui etiam ad genua sese extenderat, evanuerit: quin imo æstu febrili penitus cessante, nocte in- sequente placida quiete gavissus est, & abhinc vires amissas rursus colligere cœpit.

Epitrixis.

Plura notatu digna porismata practica præfato ex casu eruere non sine fru- ctu possumus. Primo videlicet, quod fluxus, quia medicis habitus est dysen- tericus, hæmorrhoidalis potius cen- sendus sit: in dysenteria enim non sic simul & semel feri & sanguinis copia deponitur, neque etiam sine acerbis- simo dolore & torminibus abdominis, quibus patiens noster caruit, id contin- git, sed dolor magis hypochondriacam regionem feriit, intra quam, ut notum est ex anatomicis, intestinum colon si- tum obtinet: atque hoc per spasum affecto, sanguinis liber per vasa ejus sanguifera circuitus impeditus, & hinc per minima valorum hæmorrhoida- lium oscula in anum effusus est. Dein etiam, notandum est, dysenteriam non adeo cito evanescere, quæ nunquam si- ne febre affligit: tenebimus vero, ut ego non semel observavi, non modo dysen- tericos, sed hæmorrhoidibus cæcis quo- que laborantes vexare solet. Interea a-

nimadversione dignum est, ægrum, qui nunquam alias fluxus hæmorrhoi- dalis vestigia expertus est, jam modo insigni cum impetu & quidem satis lar- giter eum passum fuisse. Quod autem quieverit inde dolor consuetus poda- gricus, id sine dubio ob naturæ immi- nutum robur factum fuisse judico, ut- pote sub quo serum vitiosum ad partes externas cum energia protrudi non po- tuit. Relicta interim arthritica mate- ria primo oculos invasis, & dein ad liga- menta & membranas ossis ischii, coc- cygis & sacri delata est. Ibi vero pro- pter vehementes spasmos liberiores sanguinis circuitum ac progresum quum impediverit, ingens ejus cir- cas has partes stagnatio hoc modo induc- ta fuit. Quapropter non sine sufficienti ra- tione, largiorem venæ sectionem in pe- de instituendam suasi, videlicet ad sta- gnantem sanguinem a loco affecto de- rivandum, & ejus circulum æquabilem restituendum. Id quod etiam felicissi- me successit.

C A S U S IV.

Vir generosus gracilioris & sangui- nex constitutionis annum ducens tri- gesimum, aliquot ante lustra, gravati- vum circa os sacrum per sentiebat do- lorem, qui vero mox sanguinis ex venis sedis profluxu sedatus fuit. Intra anni spatium, sanguinea hac excretionem pro- pter crebras animi valde exagitandi occasiones cohibita, & neglecto omni remediorum usu, atrox dolor punctus si- mul cum tussi valida brachium fini- strum tam molesto cum sensu lancina- bat, quasi acutis cultris earo discinde- retur. Exactis aliquot mensibus dex- tro quoque brachio eundem doloris in- sultum & impetum experiebat, citra omnem salutiferam tot adhibitorum remediorum, venæ sectionis, purgan- tium, sudoriferorum, vesicatoriorum, cucurbitularum effectum. Nulla præ- sens erat contractura, quia brachiorum motus factus testis remansit, sed talem modo percipiebat sensationem, ac si in-

*Rheuma-
tismus ex
hæmorr-
hoidi-
sup-
pressis
Caroli-
nis ex
Topti-
censibus
deputa-
sus.*

gens ex plumbo pondus ipsi inhæreret, cum adeo ingēti manuum infirmitate, ut nihil quod grave erat apprehendere vel retinere potuerit. Per intervalla etiā spasmus manus occupabat per quā moleste atque atrociter, ut somnum ægre capere potuerit. Hos sat acerbos dolores postea excepit gravior aurium & fere intolerabilis dolor, qui sensim cum cephalalgia lancinante, valde acuta & vehementi, vires, & appetentiam ciborum enervante ipsam corporis carnem consumebat. Hæc symptomata non quidem continuo infestabant, sed per intervalla, imo certis periodis præsertim pro atmosphææ dispositione revertebantur & exasperabantur. Expetiit a me consilium. Suasi, ut rite prius præparato per venæ sectionem in pede & per nodulum laxantem corpore, thermas Carolinas adiret, iisque cum convenienti regimine uteretur. Quarum cura absoluta, ut in usum externum thermas *Tæplienfes*, ad imbecillum partium robur confirmandum & restituendum duceret, auctor fui. Cui consilio cum morem gereret ager, ex voto sanitas successit: nam ab eo tempore hæmorrhoidalis fluxus reversus, corpusque ab huiusmodi doloribus diu immune perstitit.

Epicrisis.

Quandocunque consuetus hæmorrhoidum fluxus inordinatus sit, vel plane supprimitur, multa non modo valetudinis sequuntur incommoda, sed maxime omnium ad morbos ex corrupto, & vitioso sero qui originem trahunt, corpus disponitur: in quorum classem dolores externarum partium sive dolorificas rheumaticas & artuum passiones merito referre debemus, utpote quæ ab humore seroso excrementitio hinc inde in partibus sensibilibus & nerveis flagnante, & secedente oboriuntur. Sanguis enim quando per vasa mesenterica & viscera abdominis inque primis per lienem & hepar non jugi & peren-

ni motu ac cursu libere fertur, sed restagnat atque moram nectit, intestina & calida agitatione in liquamen putridum corruptum fatiscit; quod dein sanguini permixtum, & ad debiliora loca translatum, dolores & ulcerosas sæpe fluxiones efficit. Ex eodem fundamento ac fonte purpuræ scorbuticæ, quæ intus retenta causam sæpissime graviorum in artubus dolorum præbet, genesis derivanda venit: eo, quod conclusæ & salutares sanguinis in feminis per uterum, in viris per hæmorrhoides vacationes cohibitas & compressas hos ipsos presso pede insecutos fuisse, multoties a nobis observatum est.

C A S U S V.

Ante aliquot annos, generosus vir in sexagesimo & sexto ætatis anno constitutus, post febrem quartanam, quæ per dimidium anni eum exercuerat, vagis doloribus hinc inde in artubus & partibus externis quam maxime circa lecti introitum exacerbatis vexabatur. Cum aliquando mense Majo, matutino frigori caput paulo incautius exponeret, dirus & lancinans cervicem ipsæque scapulas dolor invadebat, qui per intervalla adeo efferatus erat, ut nec caput ullo modo flectere potuerit. Nunquam integerrimus vir admisit sanguinis missionem, neque per venarum sectionem neque per scarificationem; quum tamen esset sanguinis & succis plenus, appetitu integro & pulsu magno gauderet. Suasi venæ incisionem; quam, licet natura non respiceret, omnibus qua fieri potuit rationibus detrectabat. Cum vero gravioribus assidue torqueretur doloribus, nullumque a prædiis exhibitis perferret levamen, tandem ad instantiam meam chirurgus accitus, & celebrata venæ sectione, cruoris octo minimi uncie detractæ fuerunt. Ab eo mox tempore insigne dolorum allevamentum percepit, & quod notabile erat, post

*Rheumatis-
mus
capitis,
ex ad-
misso
frigore,
V. S. cu-
ratus.*

post sectam venam noctu copiosum
semper profudit sudorem præter mo-
dum & consuetudinem: quo dolor non
modo penitus abactus, sed & omnes
corporis vires pristinum incrementum
receperunt.

Epicrisis.

Similem fere historiam apud LE-
ONH. BOTALLUM *lib. cit. cap. 12. p. 201.* legere licet, quam ad verbum
huc recensere nobis e re visum est:
Dominum de Varenis, inquit, a Re-
gis cubiculo, annos ut minimum quin-
que & septuaginta natum, dolor assi-
duus & lentus ad cervicem & humerum
a multis mensibus detinebat, quem me-
dici frequenti medicamentorum pur-
gantium usu & calefacientibus litibus
curare studuerunt: a quibus ille cum
parum aut nihil levaretur, nos consu-
luit, qui salutarem diximus futuram
sanguinis missionem. Ille contra ob-
icit inconsumetudinem mittendi sangui-
nis, senilem ætatem, inchoantem hie-
mem, morbum fieri a frigidis humori-
bus & flatibus: quæ omnia, testanti-
bus aliis medicis, tale auxilium dehor-
tabantur, quare non posset intrepide
acquiescere nostræ sententiæ. Diebus a-
liquot post, morbi perseverantia, &
incremento impulsus, ad nos rediit, sic
animo affectus ut polliceretur se post hac
nulla in re a nostris consiliis recessurum.
Mitti sanguinem iussimus, ex brachio
affectæ partis, ad uncias decem: post
aliquot dies parvum modum ex adverso
cum maxima utilitate, tandem iterum
ex altero, & sic liberatus est. Non ta-
men interea contempsimus purgantium
& lituum calefacientium, & discutien-
tium usum. Ab eo tempore dictus pa-
tiens familiarissime & cum maxima u-
tilitate pedum, quibus vix poterat in-
sistere, visus & totius corporis, primum
bis & ter in anno, postea quinquies &
sexies meo consilio sibi sanguinem
mittit, firmitus incedens nunc,

quam ageret abhinc decennium.

C A S U S VI.

Dum hæc scribimus, transmissa Rheuma
nobis est ab Excellenti Uratislavien-
sum medico historia, quæ accuratam
morbi rheumatici generationem,
progressum & medelam quoque com-
plectitur. Circa cujus ulteriorem cu-
ram, quum meum consilium requireretur,
id ipsum hoc loco recen-
sere non inconsumtum mihi visum
est. Dominus de H. LXVIII. an-
nos natus fibra forti atque elastico
vasorum robore natura instructus,
olim itinerum incommodis & aeris
variis injuriis adsuetus, jam seden-
tario vitæ generi, in publici, quod
obit, muneris gratiam addictus. Ante
hos viginti annos apoplexiæ impetum
expertus est, cruore ex raninis sponte
larga copia erumpente solutum. Inde
aliquoties arthritidem persensit, quin-
decim posterioribus annis non amplius
observatam. Versus autumnum su-
perioris anni irrepsere sensim ven-
triculi flatuosæ pressiones, thoracis
constrictiones, brachiorum, maxime
circa cubitum, tensivi dolores. Hæc
omnia usque adeo tandem invaluerunt,
ut misso licet sub finem Septembris
e brachii dextri vena media sangui-
ne (qui tenax erat, & præpingui
mucos abundans, seroque destitutus)
die 26. Octobris novum apoplexiæ
metum inferrent. Complicari ea die
cum febre continua coepit malum, hæc
fere ratione, quavis vespere, modo le-
vius, modo gravius affligens. Post repe-
titâ aliquoties oscitatione & perceptû
brachii ut plurimum sinistri gravati-
vum dolorem ingruit spasmus dolori-
ficus cubitum utrumque, præcipue si-
nistrum infestans, mox pectoris mu-
sculos in consensum trahens, præcor-
dia stringens, suspiciosam respiratio-
nem producens, sudorem universalem
exprimens, manibus interea algenti-
bus.

bus. Remittit & intenditur per vices talis impetus, donec tandem elapsis aliquot horis cesseret pedetentim, lassitudine, torpore, & rheumatici doloris sensu relictis. Hic talis totum thoracem ambiens asthma stipatus rheumatismus, ubi in summo vigore constitutus erat, durum, citatum, febrilem pulsum, aliquoties oculorum hebetudinem, tinnitum, vertiginem, suspectumque soporem comites habebat. Aliquando disilentum flatu hypochondrium sinistrum indoluit, sæpius nucha, scapula, dorsum. Quandoque in ipso somno ægrum nostrum obruens spasmus, loquelam præpediendo, siderationem comminatus est. Febris focia, in lentam & marasmoden abire visa, sub tertii dierum septenarii finem acquievit, postquam duplex comparuit solutionis modus. Præterquam enim quod lotium primo febrile & biliosum, a quarta febris die turbulentum, sabulosum, pure quasi & subcruento tabo remixtum vicesima die in naturale mutatum est; copiose etiam, & per totam corporis superficiem diffusa miliares pustulae rubrae comparuere. Rheuma interim spasmodis socium silente febre continuavit, ita tamen ut sensim mitescens, post quadragesimum diem penitus tandem visum fuerit se recepisse. At vero post repetitas per vices intentiones, die morbi octogesimo quarto novus malorum impetus subita mortis metum omnibus incussit, urgente inter summas præcordiorum angustias extremorum frigore, marcere, stertore, faciei livore, extrusoque cum tussi aliqua spumoso ex aspera arteria & florido cruore ad drachmam fere unam vel alteram. Quod si hæmorrhoidum ulla ante adnotassemus molimina, sanguinis illam per os effusionem, cum medicis solas hæmorrhoidales venas in deliciis habentibus, pro fluxu hæmorrhoidum anomalo habituri fuisset. Visus autem potius e glandulis per anteriorem fistula spiralis membranam disseminatis & spasmodorum vi dilata-

tis, aut etiam miliaribus ibi quoque hærentibus pustulis disruptis extravasatus cruor. Angebamur tunc imminentis vel asthmatis convulsivi, vel apoplexiæ, vel denique, fluente iterum tabida & subcruenta urina, lenta consumptionis metu. Saltim suspicio erat morbum in consuetudinem abiturum virium collectioni obfuturam. Sed & hac vice post sectam altera ab impetu illo die venam [qua sanguis non adeo tenax e brachio educebatur] ira paulatim Divino auxilio adjutus est æger noster, ut nonnisi rheumatis illius chronici ruderata supersint. Poscunt tamen & hæc quotidie se manifestantia maturum adultæ experientiæ consilium, ne tertium ferociens malum omni auxilio majus experiamur. Inter remedia, quibus obsecutum fuisse visum est rheuma cum asthma complicatum, eminent oleum amygdalarum dulcium, sub emulsionis forma largiori copia propinatum, chamomillæ cohobatum decoctum, frictio, ablutio externa frigida calida & frequens. Nec sine omni effectu in usum vocata: liquor mineralis anodyn. D. Hoffmanni, specificum cephalicum, pulveres solares, lumbricorum succus, pulvis antispasmodicus, & quæ demulcendo malo apta credidimus. Quibus tamen certa & fida magis desiderantes, rescire avemus, quæ cum de morbi, tum de curæ instituendæ ratione Excellentissimo Hoffmanno videantur. Interque alia præoptamus, ut si forte preparata Viri Practicotati ex balsamo Peruviano, ex amaricantibus extractis sub forma elixirii visceralis, aut genuinus liquor mineralis, tanquam nervis & visceribus amica pharmaca, facere in rem nostram videantur, eorum apparatus simul nobis concedatur.

Epicrisis cum consilio.

Accuratius paulo descripta hæc morbi historia, quanta valetudinis incommoda genus vitæ valde mobile & laboriosum subito in quietum mutatum adferat, luculenter satis demonstrat. Vidi sæpissime splendidas personas, venerationibus cum celerrima equitatione conjunctis, vulgo *Parforce Jagden*, quotidie fere assuetas, si eas ob urgentes quasdam causas omiserint, in graves diutinas passiones, quæ a stagnationibus intra viscera abdominis, & exinde subortis valde intemperatis impuris, & corruptis humoribus, originem suam traxerunt, delapsos fuisse: cujusmodi fuerunt flatulenta & spasmodicæ intestinorum constrictiones, cum pigra alvo, angustia præcordiorum ac pectoris, dolore & artuum lassitudine, spirandi difficultate, febreque lenta consociatæ. Non mirum hinc est, idem expertum fuisse præsentem generosum ægrum, in quo, ob inclinatam ætatem, impuriore adhuc redditi humores, fibrosum ac nervosum mobile, & sensibile systema ad spasticas stricturas, atque febriles commotiones sollicitantur; unde ex nimis hinc ortis ad partes sanguinis congestionibus, in capite insultus apoplectici, in pectore infarctus asthmatici, in artubus dolores vagi tensivi, producti fuerunt. Quam difficile vero, quando vitium tum solidorum tum fluidorum in habitum quasi degeneravit, ejusmodi chronice affectiones, quæ accuratum vitæ regimen & assiduum remedium valde salutarium per plures fere annos exposcunt usum, sanescant, iis, qui in artis opere diutius versati sunt quam optime cognitum perspectumque est. Et quoniam ex intermissione motus laboris, & exercitationis corporis, quæ alias optimum est sanguinis depuratorium, & juxta *Hippocratem* nervosarum, & musculosarum partium cibus

ac nutrimentum, præcipua horum pathematum causa fuit subnata, utique secundum nostram experientiam, & sententiam, tum ad ejusmodi chronicum affectum mitigandum, tum ad pejora mala avertenda, motus, modo commode hic fieri possit, v.g. per ventionem, vel equitationem, omnibus modis suadendus est. Præterea in talibus casibus ab omnis generis cerevisia abstinendum, potanda decocta ex speciebus demulcentibus parata, vel fontes temperati, ut *Selterani*, aut ferum lactis, & quoad cibos, ab omnibus acidis, salis, viscosis, acribus est abstrahendum: inter remedia vero solum elixirium temperatum balsamicum, ex amaris temperatis cum mentruo aquoso paratum, sæpius & diutius, moderata tamen dosi usurpatum, spiritualecentiam blandam fluidis & tonum solidis conciliando, omnibus aliis medicamentis longissime præferendum esse, experientia fida & crebriori edocti sumus. Denique iteratis vicibus, aut per scarificationes aut venarum incisiones, sanguinis nimiam copiam demendo, promptior, & expeditior circulus promoveatur. Et hæc fuit mea de cura hujus mali sententia, quam ad Doctissimum Virum transcribere non dubitavi.

C A S U S VII.

Vir robustus, sanguine, & succis *Rheumar* plenus, annorum quadraginta, acerbo scapula: dextræ dolore conflictatus, sine præcedente sanguinis missione, sine primarum viarum per laxantia absterisione, a Medico pro sudore elicendo bezoardicam tincturam, æquali pondere cum spiritu cornu cervi succinato permixtam, largiori paulo dosi assumsit. Sed ne ullus quidem infasador, nec nocte nec mane secutus, licet corpus probe stratis munitum, & involutum fuerit. Scapularum vero dolor postmodum non solum longe a-

*scapularum
colli-
diori-
phary-
maco-
bæcum
Et ad
caput
delatæ.*

cerbior fuit redditus, sed etiam collimulculum in consensum pertraxit, ut in nullum latus caput flectere æger potuerit. Accedit præterea ingens capitis in latere dextro dolor, quem acris, & calida oculorum defluxio cum rubore diutina exceperit. Administrata venesectione, & alvo per convenientia remedia successive depleta, usurpatis quoque infusis herbarum Theiformibus atque pediluviiis, hæc symptomata quadantenus quidem remiserunt: ab eo autem tempore defluxio serosa in palato cum continuo uvule delapsu per annum, & ultra permansit. Cui tandem vitio amovendo frequens Tabaci fumus egregie inferviebat: licet diutius adhuc, tempestate præhumida regnante, in faucibus, & uvula nimia relaxatio observata fuerit.

Epicrisis.

Ex præsentis casu praxeos medicæ tyrones discere possunt, quantum detrimenti invehere possint medicamenta alias satis apta, & innocentia, quando non debito ordine, & tempore usurpantur. Nisi enim prius demta fuerit vasorum plenitudo per sanguinis detractionem, quæ motum circulatorium liberum, & transpirationem quoque auctiorem impedit: nisi etiam ante horum usum, cruditates copiosæ, & vitiosæ ex prima regione idoneis laxantibus eductæ fuerint, sudorifera positive sic dicta, quæ calida, & expansiva vi agentia, cum impetu quodam crudos, & rudes humores in angustias vasorum, & glandularum protrudunt atque accumulunt, ut inde non tantum dolores in vicinas partes se propagent, sed & acres defluxiones, dum, ubi sanguis stagnat, serum secedit, & depluit, hinc oboriantur, nunquam qui cum ratione curam suscipere annuitur, exhibere debet.

C. A. S. U. S. VIII.

Non ita pridem accessit ad me ^{Rheumatis-} quidam hujus loci caularum patronus, trigessimæ ætatis annum superans gracilioris quidem sed fibrosi corporis habitus, qui mihi aperuit, ^{mus pectoris, ex hemor-rhoidibus sup-} quod per quindecim & ultra annos singulis fere mensibus sanguinis fluxum per sedem expertus fuerit, ad quem disposita tota ejus familia, quæ in Thuringiæ oppido adhuc degit, ita ut non solum pater, & mater continuo hunc fluxum passi fuerint, sed etiam in liberos imo ipsas feminas circa annum duodecimum, & decimum quintum, mensibus licet rite fluentibus, idem iste redundaverit. Conquestus hic fuit, quod per quatuor fere menses, ex causis sibi cognitis, hæmorrhoides cessaverint. Et ab eo tempore non modo insigni animi & corporis languore, sed etiam dolore tensivo & constrictivo in sterno, toto thorace, cum frigoris quodam sensu, atque respiratione præsertim post motum difficiliore alvoque pigriore correptus fuit. Quater ex incisa pedis vena, consilio celebris hujus urbis medici, sanguis largiter emissus: sed omnem citra salutarem effectum. Indicavit simul æger, postquam, a fortiori corporis motu ante aliquot septimanas suscepto, hæmorrhoidalis fluxus, sed exigua in quantitate comparuisset, omnem dolorem & molestiam simul & semel conquiescisse & sensum calidioris fluidi a thorace ad ipsam pelvim successive descendens, sese animadvertisse; sed mox cessante fluxu superiorem pristinum locum dolores repetiisse. Ipse quidem non sine ratione affectum hæmoptycum inde metuens, auxilium meum efflagitavit. Ego nihil aliud suasi, quam ut motu moderato primum, dein intensiori, corpus quotidie ad lenioris sudoris eruptionem usque exerceret, & mane in lecto infusum Theiforme,

ex

ex herba veronicae, cardui benedicti, radice glycyrrhizae & aniso stellato biberet, neque pediluvia ante lecti introitum negligeret: circa illud vero tempus, quo alias ipse hæmorrhoides fluere solebant, pilularum Becherianarum aliquot doses, præmisso pulvere digestivo nitroso sumeret. Quibus non juvantibus, optimum inter alia esse consilium, hirudines ani venis applicare, edixi.

Epicrisis.

Rariora certe sunt fluxus hæmorrhoidalis exempla, liberos in prima ætate per dispositionem parentum hæreditariam infestantis: qui uti hoc in genere quasi naturalis, salutaris, & criticus habendus, ita omni cura & sollicitudine per paulo exquisitiorem victus rationem conservandus, neque ullo modo impediendus, nisi mox difficiles & subitaneas morbosas afflictiones expectare velimus: inter quas sunt illæ præcipuæ, quæ a translatione sanguinis ex partibus inferioribus ad superiores facta pullulant, & rheumatismi nomine veniunt. Sicuti vero effrenem illam, & incoercibilem sanguinis mittendi hodie epidemice quasi regnantem methodum, in sanandis maxime chronicis affectibus valde improbamus: ita etiam ad solennes & criticas sanguinis evacuationes, per uterum vel per intestini recti venas provocandas, sapius repetitam venæ sectionem plus damni quam commodi tulisse, certa & multiplici experientia confirmatum habemus.

C A S U S IX.

Rheumatismus, ex ira & superveniente sp. volac. C. C. Subit jam animum historia sceminae ad trigelimum annum accedentis, sanguineo-cholericæ complexionis, quæ gravi ira supra modum excandescens, brevi post ingentem anxietatem & circa præcordia angustiam, cum tremore artuum, appetitus dejectione & ciborum tædio persensit. Summis hac de re

ab amico volatilem cornu cervi spiritum liberaliori dosi, & ad eliciendum sudorem corpus in lecto composuit. Incaluit inde quidem fortiter, sed nec odor nec sudor sequebatur. Ab eo tempore in artubus, cruribus, brachiis, scapulis, gravativos pressorios dolores & in universo corpore languorem cum lento calore perpeffa est: quibus symptomatibus nostra adeo fuit afflictata, ut caro penitus consumpta, & hinc phthisi imo hæctica ipsa laborare videretur. Lactis tandem caprini cum infuso veronicae diluti usu, diutius per septimanas aliquot continuato, infuso ex manna & cremore tartari interposito, atque etiam pulveribus leniter diaphoreticis ac nitrosis, cum acido citri & aquis temperantibus analepticis usurpatis, pristinae valetudini patiens fuit restituta.

Epicrisis.

Casus recensitus præclarum nobis documentum suppedit, quam perniciosum sit, materiam naturæ prorsus hostilem per minus convenientia loca, contra monitum Hippoc aph. 1. Sect. 21 educere. Per vehementem animi excandescentiam, non modo totum systema nervosum & vasculosum vehementi præter naturam motu agitur & concutitur, sed & insuper plane singulari modo ductus, qui in hepate consistunt, & ex eo prodeunt biliarii nervoso-fibrosi, convulsivo quodam motu afficiuntur, ut biliosus omnis propemodum humor in duodeni cavum effundatur, qui ibi ob hoc ipsum spasmo identidem per consensum affectum paulo diutius subsistens & retentus, graviorum quæ ira affectum ordinario insequi solent pathematum causam materiale & fomitem præbet. Ad hæc itaque avertenda prudens & peritus medicus iis utitur remediis, quæ motus effrenes nervosarum partium sedandi, biliosas excrementitias fordes contemperandi & leniter per alvum educendi facultate

te pollent. Nihil autem a vero medendi scopo magis alienum est, quam medicamento calido & volatili motus solidorum concitiores reddere, illuviemque corruptam biliosam ad sanguinis massam & ad interiora sensillum & nervosarum partium invitare atque adducere.

C A S U S X.

*Rheuma
exleri
impuri
copiæ
partes
termina-
reynas
quam
externas
affligens
in sensu
anatum.*

Præsenti in opere dum occupatus sum, occurrit mihi casus, dignus qui commemoretur: quare ipsum huic tractationi subnectere operæ pretium duxi. Vir erat sexagenario major, firmiore & animo & corpore, atque elastico fibrarum robore instructus, qui raro per vitam adversa valetudine tentatus, biennio abhinc circiter, colicis quidem atque cardialgicis passionibus per vices affligentibus, atramen convenienti remedium u-fu statim mitigatis atque depulsis correptus est. Mense Januario hujus anni vicinam urbem tendit, judiciales qualdam compositurus lites. Quam autem impetrata judicis sententia voto minus responderet, vehementer, & supra modum animo commotus est, corpus dein multis modo laboribus, & vigiliis fatigatum, inter discursum per plateas, frigoris vehementiæ improvide exposuit. Hinc statim ciborum perit appetentia, & alvus legnior reddita fuit, ita ut perpaucas feces ano protruserit, imo per aliquot dies officii sui oblita fuerit. Domum reversus patiens de languore universi corporis, doloribus abdominis ex uno hypochondrio in alterum divagantibus, nec non de anxius, & cardialgicis præcordiorum stricturis circa scrobiculum cordis, cum pertinaci alvi clausura stipatis conqueri cœpit. Rebus sic stantibus, mihi in consilium vocato, primo omnium, strictiorem alvum per enema emolliens necnon

infusum mannatum cum oleo amygdalarum dulcium permixtum relaxare fecesque resistentes educere visum fuit. At vero pauca in quantitate durissima scybala nigricantis & quasi adusti coloris secesserunt: doloribus moribusque in abdomine persistentibus & per certa intervalla acrius affligentibus. Suasi dein, ut lactis serum cum cremore tartari acidularum atque manna nobilitatum, per aliquot hebdomades mane ad mensuram biberet. Postea quum sanguinem redundantem & ejus missionem neglectam adverterem, pedis venam pertundendam curavi: ubi emissæ aliquot sanguinis uncia, satis bene quoad cetera constituti, nisi quod permultum lentæ, & viscidæ pituitæ, atque calidæ immerfus deponebat. Unde æger parum levaminis persensit. Interim tamen alvus quinquies vel sexies de die fuit soluta, multumque pituitæ una cum durioribus excrementis eductum. Sed dolores cum cardialgicis tum colici, licet aliquando mitigarentur, continuabant, dorsum, & lumbos sæpe repetentes. Quibus æger tandem ita enervatus fuit, ut assidue in lecto decumbere cogeretur. Ex medicamentis internis nihil intentatum vel omisum, quod ad discutendos status, ad sedandas spasticas stricturas, ad acrimoniam temperandam & infringendam, atque æquabilem transpirationem conservandam commodum proficuumque visum fuit: & tamen parum adjumenti inde persensit æger, nisi quod observatum sit, dolores hos acerbiores magis ad artus & externas partes, interiori sede relictæ, conversos esse; quandoquidem mox scapulas, mox lumbos, mox pectus, mox præcordia invadebant, capite tamen ab iis libero relicto. Somnum interdum placidum capiebat, cibosque concoctu faciles ingerebat, alvus vero rarissime sponte libera fuit, & urina nunquam non parce profluxit. Interea

tēra cum jam per duos & quod excurrit menses hoc malo conflictatus fuisset æger, non parum vires exhauriebantur. Percipiens vero pulsum adhuc valentem & plenum, pedis venam iterum secandam præcepi, e qua longe alia facie emanavit sanguis quam prior erat: nam vix sexta ejus pars rubicunda erat, quæ sero placentulæ instar innatabat, superius lento, viscido mucō obductus. Sed neque etiam inde adjumentum quoddam percipiebat ægrotans. His rebus ita constitutis, meum constantissime cum domesticis suis efflagitavit auxilium, rogans, morbum, ejus naturam, totumque progressum paulo accuratiori meditationi & acriori judicio subjicerem. Ad hanc itaque rem incumbens, ex inspecto sanguine judicabam, vitium non, ut antea forte existimaveram, in solidis esse, ubi angustiam vel seirrhositatem quandam in intestinis præsentem divinaram, sed feri excrementitii colluviem non tam partes internas quam externas adfligentem, horum dolorum causam & fomitem existere. Hanc itaque non commodius nisi per alvinam regionem educi posse credidi. Nolebam vero in corpore viribus valde fracto atque intestinis spasmodicis & torminibus jam extreme debilitatis acre quoddam purgans per superiora exhibere. Itaque cum in consiliis *Riverianis* me aliquoties legisse meminerim, aquam benedictam *Rulandi* ad aliquot uncias in enemate, optimo cum fructu ad serosam colluviem educendam adhibitam fuisse, tentare & hoc auxilii genus constitui. Et cum ad manus non esset aqua illa benedicta, tartari emetici solutionem huic substitui, atque in talem formam redegi: Rec. tartari emetici in aqua menthæ soluti grana 8. vini Hispanici uncias sex M. Hanc mixturam cum clysteris emollientis domestici tribus partibus ano quum infundendam juberem, mox inde largissima viscidorum humorum secuta est excretio, magna secum liquidarum copia stipata, quam postea tres sedes exceperunt;

Hoffm. System. T. IV. P. II.

sed cum paucioribus excrementis: quo facto jusecula quædam analeptica porrigere jussi. Et bene se habuit æger. Sed tertio die post, cum intolerabilibus per 4. dies abdominis cruciatibus cum diarrhœa & tenesmo copulatis, corripere, interne theriacæ veteris dosim, item oleum amygdalarum dulcium ter vel quater per diem cum sero lactis, vel infuso veronicæ exhibui, & exterius abdomen inungendum linimento, ex theriaca in aqua Anhaltina soluta, cum balsamo Peruviano commixta, jussi. Atqui inde & alvi dejectiones & tormina ex voto conqueverunt ac remiserunt. His peractis mixturam diaphoreticam, quæ ex liquore nostro minerali, syrupo croci saturato & quarta parte spiritus tartari composita erat, propinavi. Unde placido secuto sudore, vique dolorum mitigata sensim paulatimque ad se redire videtur ægrotans.

Epicrosis.

Chronicus hic gravis morbus, ad dolores rheumaticos ab excrementitii feri copia originem suam trahentes, nervosæque partes internas eque ac externas infestantes, referri debet. Senes vero quam maxime ad ejusmodi morbos a sero vitioso oriundos disposita atque habent corpora, quia ob bilis lentorem & inertiam, vacillantemque intestinorum tonum alvus pigrior fit, atque adeo a fecibus retentis corruptæ sordes ad sanguinis massam feruntur, quæ ob languidiorem perspirationem senili ætati familiarem & communem magis magisque succrescunt. Credibile igitur est, eodem modo hos dolores fuisse excitatos. Et quia per ipsius morbi paulo longiorem decursum, in corpore omni motu & exercitatione vacante, ipse sanguis & humores boni atque laudabiles in corruptum serosum liquamen conversi sunt, vero est simillimum, contumaciam hujus affectus inde esse petendam. Denique notabilis hæc observatio non prætereun-

Q

da

da est, quod emetica & paulo fortiora infusa per clysterem, ad copiosas serositates e corporis latibulis eliciendas & exturbandas, tutiori longe modo ac validiora purgantia ore assumenda adhiberi possint.

C A P. IX.

De rheumatismo odontalgico.

Theses Pathologicae.

§. I.

Definitio generica. **O**dontalgia, sive dentium acutus, gravis & perquam molestus dolor non nisi rheumatismi species est, a feri impuriore decubitu, ligamenta & tunicas nervo glandulosas, quibus radices dentium in alveolis maxillarum arctius circumvestiuntur atque obfirmantur, valde lancinantis & arrodentis subortus, qui varia molestaque post se trahit symptomata.

§. II.

Sæpe ex rheumatismo odontalgia oritur. Nos non semel sed pluries observimus, artuum, scapularum, humerorumque dolores, in capitis sæpenumero transiisse latus, atque dentes pariter ac maxillas molestissime invaluisse. Contra, capitis & dentium dolores, sede sua mutata, in humeros, brachia vel scapulas descendisse, identidem a nobis haud raro est animadvertum. Quin, per experientiam obvium est, maxillam superiorem cum dentibus suis, dolore, & spasmo frequentius ac inferiorem affici.

§. III.

Interdum in ipsa dentis cavitate residet. Alia porro sedes est odontalgici doloris, qui in ipsius dentis cavitate, videlicet in funiculo isto vesiculari, ex membrana nervosa, vase arterioso, venoso & lymphatico composito residet, videlicet si is ipse graviter, vel nimia, a sero stagnante, distensione, vel spastica constrictione affligatur, præsertim ubi

dens est cariosus, ipsaque caries ad funiculum modo dictum pertingit: siquidem certa, & quotidiana experientia constat, cariosos dentes rheumaticis affectionibus maxime tentari, eo quod quam facile, ob imbecillitatem hujus partis humores ibi stagnant, atque subsistunt.

§. IV.

Quemadmodum in arthritide dolor, *Symptomata* rubor, tumor, & febricula præsens est; ita hæc omnia quoque in odontalgia fieri animadvertimus. Jungitur insuper copiosa salivæ ex ore profusio, quæ non aliam agnoscit causam, ac spasmus dolorificum, qui dum vasa lymphatica & venosa constringit, liberum sanguinis, & feri regressum impedit; quam ob rem a subsistente sanguine salivalem illum laticem in glandulosa faucium loca copiosius secedere æquum est.

§. V.

Rheumatismus intemperati & subitò mutati aeris plerumque soboles evadit; atqui non secus res in odontalgia cedit, quæ in corporibus dispositis, præsertim cacochymicis quam facile oritur, si ea ex calida subito in frigidam auram secedunt, vel si vere, & autumno tempestas per vices austrina calida atque frigida est.

§. VI.

Uti foeminae præ sexu virili rheumatismis magis sunt obnoxia: ita etiam odontalgiam frequentius experiuntur. Id quod maxime contingit, quando utero gerunt, vel defectu mensium laborant, aut alimentis acidis, salis & alvû adstringentibus, item dulcibus plus justo delectantur; quippe quæ etiam externe denti carioco admissa de subito sæpe dolorem proritant. Nihilominus, si viros hic dolor apprehenderit, acerbius multo affligere solet.

§. VII.

§. VII.

*Rarius
rheuma-
ticos &
arthriti-
cos in-
festat.* Experientia rursus constat, quod qui rheumatismo vel arthritide laborant, rarius odontalgia corripantur, sed dentes integros habeant; cum contra dentium doloribus magis sint expositi, qui huiusmodi artuum & musculorum affectionibus vacant.

§. VIII.

*Facile
reverti-
tur.* Qui dentium doloribus semel iterumque excruciantur, ii rursus ex facili & leviore causa in eundem incidunt, non secus ac in arthriticis & podagricis tentationibus id fieri assolet, propter debilitatem quam dolores huiusmodi pariunt atque relinquant.

IX.

*Malum
quando
que exi-
sum for-
titur.* Acerbior dentium dolor in corpore sensibili atque impuro gravia inducit symptomata, vigiliam nempe, febrem, appetitum prostratum, delirium, refrigerationem extremorum, imo convulsiones, præsertim in infantibus, propter systema nervosarum partium in confortium sive motuum morbosorum communicationem petractum.

CURATIO.

§. I.

*Indica-
tiones.* Quoniam odontalgicus dolor, ab iluvie plerumque serosa ortum suum sortitur, utpote quæ a sanguine copiosius ad caput congesto & lentius in vas procedente, separata, in ligamenta tendineo-nervæa depluit; potissimum medendi huic molesto affectui in eo reconditum erit momentum, ut serum scorbuticum impurum primum a capite divertatur & derivetur; dein, ut correctum præparatum atque mobile redditum, per congrua emunctoria e corporis sphaera eliminetur; demum parti affectæ iustum robur reconcilietur, &

hac ratione materia peccantis decubitus atque affluxus præpediatur.

§. II.

Primum quod concernit nostrum propositum scopum, huic clysterum injectiones peccantem humorem divertendi gratia, quam maxime opitulantur. Uti plurimum enim sub gravioribus quibuscunque dolorum tormentis alvus pertinacius renititur, quam per enema lenitivum & stimulum salinum emollire atque educere nihil est convenientius: utpote, a cujus applicatione ingens statim dolorum levamenrum ægotantes recepisse observavimus. Præstat tamen ea ex domesticis usitatis, quam ex variis purgantibus atque emollientibus speciebus curiosius conflare. Dein quoque inter ea, quæ humorum impetum a partibus superioribus ad inferiores invitant, pediluvia egregiam operam collocant: quæ ex sola aqua pluviali vel fluviali cum furfuribus triticeis, adjecto sapone Veneto decocta præparari atque circa somni tempus in usum vocari possunt: adhibita tamen hac cautela, ut pedes diutius atque paulo profundius in ea demittantur, neque nimis calide, sed tepide tantummodo admoveantur.

*Humor
vitiatus
diver-
tendus
per cly-
steres.*

Pediluvium.

§. III.

Huic prædictæ intentioni non minus satis faciunt, quæ leni stimulo alvum clementer subducunt, inter quæ, uti in omnibus tam arthriticis quam rheumaticis, ita etiam in odontalgicis affectionibus, mannata & ex cassia recenti parata, utpote quæ simul acrimoniam humorum contemperandi virtutem possident, præsertim si in sero lactis dulci vel lacte asino, aut etiam in fonte minerali v.g. acidulis Schvvalbacensibus dissolvuntur, præcipuas sibi partes vindicant.

Ope laxantia.

§. IV.

In corporibus aetate florentibus, &c

*Vena se-
tio quā-
do ad-
hibenda?* quorum vasa nimio sanguine turgent,
li vel ob transpirationem prohibitam,
vel aliis demum ex causis, acerbi obo-
riuntur dentium dolores, primæ æque
ac secundæ indicationi therapeuticæ
omni ex parte satis facit venæ in pede
instituta sectio; quæ utique tam ad hu-
mores ad superiora congestos, inferius
invitandos, quam ad æquabilem eorum
per omnis generis vasa circuitum resti-
tuendum, ut & materiam hostilem e
corpore eliminandam præsidium atque
auxilium pollicetur insignissimum, aliis
omnibus præferendum.

§. V.

*Diapho-
retica.* Quod si materia peccans odontalgi-
cos dolores efficiens, discutienda atque
educenda est, egregie huc conferunt ip-
sa diaphoretica, blandiora tamen & fe-
dativa simul virtute conspicua, e quo-
rum numero electuarium ex rob. sam-
buci, admixtis cornu cervi usto, antimo-
nio diaphoretico & nitri aliquot granis
cum aqua florum sambuci propinatum,
laudem certe meretur amplissimam,
præsertim si repetatur, & regimen su-
doriferum exactius paulo observetur.

§. VI.

*Acidu-
larum
usus.* Non raro evenit, ut horum dolorum
sævitia a serosa foveatur illuvie, quod
fit in cacochymicis, scorbuticis, & ca-
tarrhosis phlegmaticis corporibus, ubi
malum sæpius quoque revertitur. Tunc
autem ego ad molestissimum malum
præcindendum non certius, tutius nec
præsentius, quam in convenienti ther-
marum vel acidularum usu inveni præ-
sidium, præcipue si in subjectis tenerio-
ribus & biliosis cum lacte asino per-
miscantur.

§. VII.

*Sacculi
speciebus
emolli-
tibus ve-
pleti.* Jam quod remedia externa concer-
nit, sacculi ex speciebus paregoricis e-
mollientibus, videlicet ex floribus sam-
buci, meliloti, chamomillæ vulgaris,
baccis lauri, juniperi, semine carvi, mili-

& sale tosto parati, qui si tepide appli-
cantur, ex omni remedium genere
securissima sunt. A suffimigiis quoque
vig. fumo suceini, resinæ styracis, ben-
zoes, olibani, gummi elemi, per infundi-
bulum vel linteorum ope dentibus af-
fectis admissio, insigne dolorum leva-
men secutum fuisse novimus. Interea
tamen non omnes æque hanc medica-
tionem ferre potuisse, & in quibusdam
graves capitis dolores, hemicraniam,
vertiginem, oculorum dolorem pressor-
ium sic excitatos fuisse observavimus.

§. VIII.

Quod si vero dolor acerbus maxime *Bals-
vise ?
externæ.* in carioso dente consistit, liquor anody-
nus mineralis vel solus, vel cum balsa-
mo nostro vitæ permixtus, ope gossypii
dentibus inditus egregium præstare so-
let levamen. In corporibus humidiori-
bus una vel altera olei caryophyllorum
gutta, item olei origani Cretici, necnon
buxi destillati carioso denti instillata
vel cum gossypio applicata, opem non
contemnendam affert. Mixture ex spi-
ritu vini camphorato cum croco, casto-
reo & opio permixta gingivis atque ex-
cavatis dentibus admotæ, non secus ac
ejusmodi linimentum in rheumatismo
& arthritide exterius applicatum, in-
signis per sæpe levaminis esse solet.

§. IX.

Cæterum, uti accuratum vivendi re-
gimen ad præservationem affectuum *Dieta*
chronicorum, & etiam dolorum, utile
semper ac proficuum est: ita illud ip-
sum in nostro affectu non minorem ad-
fert utilitatem. Dieta vero primario
in eo consistit, ut ægri ab omnibus salsis
acribus induratis, & nimium aroma-
tatis cibis, vino præsertim acido, & li-
quoribus spirituosus, omnibusque al-
vum duram & adstrictam quæ reddunt
abstineant, auram frigidiorē, ven-
tum præcipue ex Borea flantem quam
sedulo vitent, caputque maxime ab
eo arceant. Et sicut in omnibus
rheumaticis affectionibus præcaven-
dis nullum præstantius ipso suffi-
cienti motu, & exercitatione cor-
poris datur remedium: ita id ip-
sum.

lum quoque in chronicis & sæpe recidiv-
antibus odontalgis commendatio-
nem meretur.

Cautela, & observationes

§. I.

Cauteria Quando atrocior odontalgia a dente
carie infecto atque excavato profici-
scitur, si sitis id permittat, cauterium
ignitum ab exercitato chirurgus dextre
applicatum, omnia decantatissima et-
iam remedia superat: siquidem funicu-
lo illo nerveo, in quo doloris sedes est,
exusto, & putredine, ignis ope, e dente
sublata, dolorem non modo penitus ex-
spirasse, sed & foetidam cariem prohibi-
tam fuisse, pluries etiam in nobis ipsis
observavimus. Quin hac ratione quo-
que dens servari potest, si modo ejus
cavitati postea cera cum mastiche mix-
ta, quo impediatur ciborum, & aeris
frigidioris ingressus, intrudatur.

§. II.

*Quæ si non lo-
cum in-
veniunt
dens e-
vellan-
dus.* Quod si vero durum illum in dente
dolorem excitans caries, cavitatem ef-
formaverit minus idoneam, ut caute-
rium commode non admitti possit: ex-
terna tamen, atque interna quoque in
usum vocata remedia nullius efficaciam
sunt; nihilo minus a diutius affligente
dolore gravioris mali periculum immi-
net, vix datur certius remedium, ac
dentis affecti, a circumsperto chirurgus,
idonea encheiresi celebrata evulsio.

§. III.

*Soluta
tamen
prius
plethora.* Sed tenendum circa hanc operatio-
nem, ne ipso in paroxysmo, ubi dolo-
rum vehementia quam maxime urget,
instituitur. Neque facile in plethori-
cis, ubi capitis, temporum & genarum
venæ tument, vasaque arteriosa ve-
hementius pulsant, nisi prius iusta san-
guinis extracta fuerit quantitas, dentis
evulsionem tentare convenit. Testatur
enim practitorum hinc inde recensita

Hoffm. Syst. T. IV. P. II.

observationes, lethalem per sæpius hæ-
morrhagiam, a dentibus præsertim
molaribus improvide extractis exci-
tatam fuisse.

§. IV.

Observationum fide constat, vena-
rum sublingualium incisionem in gra-
viori odontalgia eximiam tulisse opem.
Nos etiam hoc medendi genus admit-
timus, sub hac adhibita tamen cautio-
ne, ut incisio venarum paulo subtilior
sit, alvusque libera existat: quin imo
pediluvia in usum, prius quam vena se-
cetur ducenda statuimus. Si vero nimia
sanguinis copia corpus turgat, san-
guinem e pedis vena detrudere expedit:
ubi dolore adhuc persistente, postea
forte raninas pertundere conducibile
erit.

§. V.

Peculiare id habent remedia odon-
talgica externa, ut nunc juvamentum
afferant, nunc in eodem corpore nihil
efficiant, & nullum adhuc constans &
perpetuum contra dentium cruciatus
reperiatur remedium. Securissimum
itaque est, stagnantium & acrium hu-
morum lenem & successivam procura-
re discussionem, & ab aeris frigidi in-
juria partem affectam quam sedulo de-
fendere: id quod sacculi superius recen-
siti, mitiora quoque diaphoretica omni
ex parte præstant.

§. VI.

In corporibus cachecticis, quorum
vasa ingenti vitiosi seri colluvie reple-
ta sunt, & quæ artuum doloribus alias
frequenter vexata fuerunt, blandiora
evacuantia in casum exhibentur. Sed
duriori cuneo hic opus est, atque ad
paulo validiora properandum. Inter
plura alia autem, quæ huic scopo infer-
viunt, pilulæ ex gummi ammoniaco
depurato, trochiscis alhandal, extracto
fibrarum hellebori nigri, mercurio dul-
ci, cinnabari præparato, croco & ca-

storeo composite eminent, & ob laudatissimum successum, expectationi desideratae respondent.

§. VII.

Mixtura
doloris
exemplis
sedans.

Mixtura ex spiritu vini camphorato cervi volatili vinoso concinnata, ad guttas aliquot naribus excepta, admirandum plane in modum acutissimos etiam dentium dolores in momento sedat atque profligat; cujusmodi effectus a liquore anodyno cum balsamo visæ liquido nostro maritato identidem expectandus. At vero dolendum maximopere est, hanc dolorum expirationem in modo ad tempus plerumque persistere. Ratio autem huius phœnomeni in eo posita est, quod nervi, qui ad mandibulas, dentes atque nares tendunt, ex uno trunco pari videlicet quinto originem mutuuntur.

§. VIII.

Dolores dentium si tanta ferocia insistant, ut cuncta remedium genera penitus eludant, ego insigni cum fructu porrexi pilulas, ita a me excogitatas: Rec. massæ pilularum aloephanginarum drachmam, de styrace drachmam dimidiam, extracti croci grana sex. M. f. l. a. Pil. No. LX. D. S. 6. bis 8. auf ein mahl.

ENARRATIONES
MORBORUM.

CASUS I.

Odon-
talgia,
ex vehe-
mentii
motu,
sub se-
vis tem-
pestati-
bus, se-
pius re-
petita,
aborta.

Serenissimus Princeps, firmæ & robustæ quoad fibras & habitum corporis constitutionis, qui inculcata, & constanti valetudine quadragesimum jam annum superaverat, continuis venationibus & vehementioribus corporis exagitationibus, sub inclementiori frigido & humido aere, sub solis intensiori æstu, sub ventis sæviter sæpe regnan-

tibus, ita fatigavit vires, ut naturam ad permolestas defluxiones in capite, & circumjacentibus partibus frequentius laceffiverit. Quæ non modo in capite, sed & in maxilla præcipue in dentibus acerrimum dolorem pariunt, atque per intervalla ex capite in subjacentia loca collum, humeros, scapulas delatæ, atroci dolore musculosas ac nervosas has partes affligunt, principium vero asperæ arteriæ obidentes permolestam cum raucedine tussim inferunt. Ceterum sub quietiori jam corporis statu, & vitæ instituto ingravescere hæc symptomata videntur, quippe & ciborum appetentia minuitur, & alimenta minus probe digesta flatus & borborygmus cum alvo pigriori excitare solent. Ego in consilium accessitus, primum atroci illi dentium dolori, qui valde urgebat, subveniendum esse duxi: quem in finem latus affectum linimento, ex una balsami nostri vitæ & duabus liquoris anodyni partibus inungere jussi; quod etiam gossypii ope denti, qui cariosus fuit, admotum, levamen non mediocriter attulit. Postea exquisitam victus rationem imperavi: quæ in eo consistebat, ut omnem aerem inclementem, ventos impetuosos maxime, ac solis æstum evitaret, & exercitationes corporis, equo vel curru vehendo, vel ambulando cum moderatione tamen, quia iis assuetus erat, non intermitteret; loco potus ordinarii decoctum temperatius ex radice chinæ cortice ligni sassafras, passulis, atque pauxillo cinnamomi paratum bibat, parcius vero vinis spirituosius utatur, vel saltem tenuia Mosellana & huic similia, aut valde diluta cum aqua hauriat. Præter rectam vivendi rationem, in qua constanter pergere debet, etiam hæc malo expugnando accommodata remedia ad usum proposui. Adeoque infusum Theiforme ex melissa, salvia, veronica, betonica, corticibus citri recentibus, cardamomo, iuxta dosi mixtis mane sumendum in lecto cum lenioris sudoris expectatione suavi. Ante prandium

ſum elixirii noſtri baſſamici drachmam cum pauxillo vini & aquæ cape-
ret, atque ad alvum liberam ſervan-
dam bis in ſeptimana paſſulas Corin-
thiacas rhabarbarinas ad unciam, an-
te lecti introitum ſumeret, conſului :
ad tuſſim vero levandam, oleum amy-
gdalarum dulce ſine igne paratum,
cum duabus partibus ſyrupi capillorũ
veneris permixtum, in avenaceo juſcu-
lo circa noctem uſurparet auſtor fui.
Præterea friſtiones in capite & dolore
affectis partibus mane & ſero adhiben-
das, cum pannis ſuccini fumo imbutis,
calidis, plurimum comme ndavi, atque
ante omnia ut caput & partes ſuperio-
res a frigore muniret, ſuaſi. Cucupham
quoque in capite geſtandam ex herba
majoranæ, ſaturejæ, floribus ſpicæ, ro-
riſmarini, chamomillæ Romanæ, ſue-
cino, benzoe, ſtyrace. cardamomo præ-
ſcripſi. Quibus remediis adjutus per di-
vinam gratiam, a moleſtis iſtis rheu-
maticis doloribus impedimento ex vo-
to vivit Princeps Sereniſſimus.

Epicroſis.

Quemadmodum ad conſtantem tu-
endam ſanitatē, & ad morboſas a
corpore avertendas afflictiones, nil nec
efficacius, nec ſecurius conveniente &
ſufficiente corporis motu, labore & e-
xercitatione eſt: ita attenta etiam ob-
ſervatione animadvertimus, non modo
ex intermiſſo corporis motu, ſed etiam
ex nimis, vehementibus inopportu-
nis & ſub inclementi cœlo inſtitutis e-
xercitationibus viam ad morbos aper-
tiſſimam ſterpi: videlicet quādo cun-
que illæ ſubito omittuntur. Nam quo-
celerius ſub ipſo motionum impetu &
agitator fluidorum, & ſolidorum eſt
motus & progreſſus, eo tardior & im-
becillior poſtea evadit, quādo prorsus
corporis exercitium negligitur. Hinc
preſſo pede ſanguinis & humorum ſta-
gnationes, decubitus, ſeri ſeparationes,
ejus extravafationes atque in ſubjectas
partes deſluxiones, præſertim eas, quæ
aeris injuriis expoſitæ imbecilliores &

a naturali tono dejectæ fuerunt, aliæque
permoleſta accidentia inſequuntur :
quemadmodum ſuperius haud ignobile
exemplum ſatis luculenter demonſtrat.
Ceterum, quoniam natura aſſiduis, &
quotidianis iſſque validioribus exerci-
tationibus fuit adſueta, non penitus
eas intermittendas, ſed ſub modo &
moderatione continuandas eſſe cenſui.

C A S U S II.

Cum nuper ad aulam Sereniſſimi
Principis vocarer, conſultum me adiit
ſœmina honeſta ante 40. annos nata,
ſanguine & ſuccis plena, quæ ſub priori
conjugio & ante illud etiam in primis
juventutis annis largiter ſemper ſan-
guinis menſtrualis fluxum experta eſt,
atque, dum ſingulis ſere annis liberos
peperit, ſatis valens & ſalva permanſit.
In altero conjugio, quod plane fuit ſte-
rile, per aliquot annorum ſpatium, tẽ-
pore poſſimum vernali & autumnali,
permoleſtis & gravibus in capite deſlu-
xionibus, coryza, gravedine, den-
tium acerbo dolore, tumoribus faucium,
uvulæque prolapſu miſere admodum
fuit tentata: quæ ſymptomata duos,
quandoque tres meſes continuarunt.
Tumor internus faucium non medio-
cris ita ſæpius compreſſit mandibulas,
ut os deducere, niſi quantum ſufficeret
ad ſorbillanda juſcula vel tenuiores ci-
bos capiendos, non potuerit. Multis
uſa domeſticis & pharmaceuticis re-
mediis: ſed cunctis effectū plane fru-
ſtraneo. Cum in pleniorē morbi ſta-
tū ejusque cauſas inquirerem, cognovi
eam cum marito inferiorem domus
humili loco ſitæ ſtationem inhabitare,
& in ipſa dormire, quæ cum minus a-
ventibus perſtari queat, aer incluſus
quam facile vappidus & humidus red-
ditur; deinceps in quierō ſemper vitæ
genere verſata eſt: tertio in conjugio
ſterili vixit, & meſes longe parcioreſ
quam ſuperioribus annis experta, ſin-
gulo quoque vere & autumnō venæ ſec-
tionem in brachio admittere conſue-
vit. Hiſ perſpectis & diligenter expen-

*Rheuma
dentiũ
e collu-
vie ſe.
roſa
progn-
tum cu-
ra ema-
ciante
abigen-
dum.*

sis, viriosi feri potius illuviem in hoc corpore, quam sanguinis redundantiam peccare judicavi. Quare non tam ad sanguinis quantitatem detrahendam, quam ad feri intemperati & impuri nimiam copiam impediendam, imo e corpore exturbendam, & ad robur toti corpori, capiti in primis, conciliandum medicationis consilium direxi. Suasi igitur, ut mutaret conclave & dormitorium, atque in loco dissilabili altiori vitam ageret: dein, ut intermedio tempore, quo libera erat ab hoc affectu, a copiosiori cibo, carnibus elixis & pinguioribus jusculis, a cœna etiam abstineat, & corpus labore & motu moderatiori exerceat, præcepi. Loco cerevisiæ crassioris aquam coctā cum cinnamomo, cortice l. saffrafras, passulis, & quarta vini parte mixtam bibat; & ut singulis mensibus, bis vel ter pilulis meis balsamicis polychrestis, & totidem in septimana vicibus elixirio balsamico temperato utatur edixi. Demum balsamo nostro liquido caput inungendum, & aqua cum vino remixta, in qua aliquot guttulæ balsami dicti instillatæ, os frequentius coluendum commendavi.

Epicrisis.

In ejusmodi diuturnis crebrius recurrentibus rheumaticis affectibus profligandis, medicus qui consultatur, probe semper prius statum corporis, causas antecedentes & concurrentes investigare debet: siquidem ut plurimum sagax & circumspectus Philiatæ, permolestas has diuturnas fluxiones seu rheumatata, a tenuiore & excrementitio sero ex atonia solidorum oriundo potius, quam a sanguinis boni redundantia dependere atque produci deprehendet. Et tunc pessimo consilio largiores sanguinis detractiones proponuntur, quæ naturam imbecilliolem reddunt, & ad morbosas afflictiones disponunt. Ego in doloribus rheumaticis arthriticis æ-

que minus in catarrhosis defluxionibus singulari semper cum fructu diætā, ut ita loquar, emaciantem commendavi & imperavi; quæ in detractione copiosi alimenti, abstinentia, ab omnibus quæ copiosum alunt nutrimentum tam cibus quam potibus, sufficienti motu & exercitatione corporis, tenuique ac levi potu consistit: interposito nonnunquam apto balsamico laxante & roborante. A quibus auxiliis, in ejusmodi abigendis, & avertendis morbis ampliolem me semper consecutum fuisse opem, ac ab aliis pharmaceuticis remediis omnibus, sancte adstruere, & affirmare possum.

C A S U S III.

Juvenis annorum 30. corpore carno-
so & boni habitus, sanguine abundans,
hyemali tempore domi bene passus &
cibus nutrientibus saturatus, vini quo-
que non raro haustum interponens,
sub libero vernali, ventoso & humido
cœlo, non tecto satis & munito corpore
iter per aliquot milliaria facere debuit.
Hinc domum reverso, ingens lassitudo
corpus, caput molesta cum vertigine
gravitas, dentes vero immanis admo-
dum dolor irruebat atque invadebat,
qui noctu acerbior erat. Quum per an-
num sanguinis missionem non passus
fuerat, ex meo consilio venæ circa
pedis malleolum facta incisio, & plus
quam decem uncia extractæ; quæ va-
cuatio cum euphoria celebrata quan-
dam horum pathematum remissionem
largita fuit, pulsu inde valentiori red-
dito. Ipse sponte sua ante lecti ingres-
sum, quum per syringam tabaci hau-
raret fumum, aquæ frigidæ fontanæ
mensuram successu temporis epota-
vit, cubitumque petens corpus stratis
probe textit atque circumvolvitur.
Hinc largissimus in toto corpore sub-
ortus sudor per integram noctē mana-
vit.

*Sævus
dentiū
dolor
ex ad-
misso
corpore
pletho-
rico fri-
gore a-
qua fri-
gida
cura-
tus.*

vit. Inde expergestus, omnis dolor a capite & dentibus, felicissime fuit abactus.

Epicrisis.

Quandocunque dolores gravativi & rheumatici artuum, capitis, a sanguinis *xxx* *xxx* sic dicti consistentis & rubicundi redundantia, quæ impeditionis humorum circuitus & secretionis atque excretionis imminuta parens est, potius quam a feri impuri copia & decubitu in eufarcis & bene pastis corporibus oboriuntur; ipsa ratio sana medico-practica dicitur, ad liberiores circuitum sanguini & humoribus conciliandum, sectionem venæ remedium esse aptissimum. Et tunc ordinario pulsus major, aut fortior & fortior post sanguinis vacationem sequitur, qui certum minimeque fallax, ex redundante illo purpureo liquore morbum provenisse, indicium exhibet. Deinceps insignes aquæ puræ fontanæ frigidæ sudoriferas & discutientes virtutes, hic casus magis conspicuas atque illustriores reddit. Ego semper in hac hæresi fui, aquam frigidam fontanam puram, terrestrioris calcareæ vel salinæ materię expertem, incomparabilem multis in morbis præbere medicinam, tum ratione frigoris fibras attonitas firmantis & roborantis, tum respectu mineralis atheri spiritus, quo nulla aqua destituta, viribus identidem amici, quin & ratione fluxilitatis ac tenuitatis, qua crassos humores mobiles, fluxiles, atque libero progressui aptos reddere valet. Sed hoc remedium, quod utique magnæ utilitatis est, & recte heroicum dici potest, maxima eget cautione & circumspeditione. Quam hisce capitibus includere non dubitamus: quorum primum est, ut imbecillo & tenui corpori, ubi motus languent & venæ sero turgent, non exhibeatur: secundum, ut tantummodo corporibus sanguine, calore, & motu vegetiore adhuc plenis præbeatur, quo in totius corporis ambitum actuari &

distribui possit: tertium, ut non uno haustu, sed successive ac per vices ingeratur: quibus addimus quartum, ut corpus post epotationem vel motu ad sudorem usque exerceatur, vel in lecto calidis tegumentis probe foveatur.

C A S U S IV.

Fœmina triginta annorum, victui *Odon-*
crassiori salino indulgens & otiosa *talgia*
vitæ dedita, sanguine abundans, al- *ex insu-*
vum patitur crebrius tensam atque *grua*
strictam, mensiumque defectum ex- *dietæ*
peritur. Sanguis e vena missus apparuit glutinosus. Autumno gravissimo corripitur dolore circa nucham, qui sese ad aurem extendit, parotidem totamque dextram maxillam cum inflatione atque rubore occupans, in dente carioso ejusdem lateris gravissimum dolorem excitat. Pulsus erat febriculofus, arteriæ fortiter circa tempora pulsabant, somnus inquietus vel plane nullus, & perpetuo salivalis latex ore effluxit. Ut his medelam faceret, externe utebatur linimento, quod habebat oleum hyoscyami, carvi & parum camphoræ, a quo dolor minime mitigatus, sed potius exacerbatus fuit, inflammatione in facie aucta. Curata vero est sequentibus. Primum mixturæ, ex liquoris anodynæ uncia dimidia, camphoræ, laudani opiati cydoniati utriusque grana tribus paratæ, quindecim guttas vel viginti, tribus de die vicibus sumsit. Secundo, loco potus ordinarii decocto hordei, scorzonæ & rasuræ ligni sassafras, cum semine papaveris albi in emulsionem redacto fuit usa. Tertio nuchæ & capiti sequens applicatum fuit linimentum: Rec. aquæ Anhaltinæ, spiritus florum sambuci ana unciam, spiritus salis ammoniaci drachmas duas, nitri artificialis, quod præparatur ex spiritu salis ammoniaci & spiritu nitri, camphoræ

phioræ utriusque drachmam dimidiam, opii grana decem, olei nucistæ destillati guttulas quindecim. M. Quod exterius adhibitum, egregium plane tulit solatium. IV. Mitigato paulisper dolore, alvus vacuata fuit cum infuso, quod capiebat folia sennæ, rhabarbarum, agaricum, cremorem tartari, & pafulas minores, cum aqua & vino. Utut vero dolores ex parte remiserint, remansit tamen fixus in gingiva circa dentis sedem cruciatus, cum insigni inflatione & rubedine, qui ad aliquot menses durabat. Ex consilio itaque medici, & opera chirurgi extractio dente, materia ichorola & putrida in copia successive ex alveolo effluxit, cum plenaria doloris remissione. Foramen vero relictum usum adstringentis medicaminis fuit clausum.

Epicrisis.

Ex hac morbi relatione discendum est, quod odontalgia frequentius conjuncta sit cum phlegmone seu erysipelaceæ quadam defluxione; quare etiam eodem modo ac via sanatio utriusque affectus instituentur. Et quemadmodum in erysipelaceis affectibus exterius applicata oleosa nunquam profunt, ita etiam in hoc casu ea non bene ferre potuit ægrora, sed dolor potius discutientibus, temperatis & diaphoreticis auscultavit. In cacochymicis corporibus, maxime, si humorum adsociatur abundantia, frequentissime gignitur & quidem circa autumnum odontalgia; quo tempore etiam arthriticæ affectiones familiarius occurrunt. Rebus itaque talem eventum fortientibus, ad præservationem venæ sectio, decocta lignorum temperata, convenientia evacuantia, abstinencia a vino, cibique salitis acrioribus, utilissimam, depurando totam sanguinis massam, locant operam. Porro, cum fistula facile generetur in maxilla, quando in ejus alveolis materia acris

putrida stagnat & exitum non invenit, quæ non modo ipsum dentem, sed ossæam etiam maxillæ substantiam exedit, corrodit & ulcus difficulter sanabile, quod cognoscitur ex dolore, tumore & rubore, nec non putridæ materiæ post compressam gingivalem carnem effluxione, efficit; ut mature ipse dens extrahatur, quo corrupta illa materia non solum habeat exitum, sed etiam medicamenta proxime ipsi ulceri applicari possint, maxime est necessarium.

C. A. S. U. S. V.

Fœmina 30. annos nata, venarum sectioni diu adueta, quotannis eam, quotiescunque uterum tulit, omisit, ob vanum & nullis rationibus innixum metum, ne hoc evacuationis genus periculum portendat. Sed semper fere affecta est gravi odontalgia, juncta cum tumore faciei seroso. Inter præludia vero hujus recurrentis affectus, ad frequentiam illius præcindendam usa est essentia, quæ constabat ex terra catechu, sanguine draconis, pauillo aluminis usti & spiritu vini; quæ tam externe, quam interne sumta, mox acerbissimi capitis secuti sunt dolores, cum summa præcordiorum anxietate, insigni virium defectu animique deliquio conjuncti. His cessantibus symptomatibus tumor utramque maxillam occupavit, quem externa applicata cataplasmata non sublevaverunt, sed exacerbarunt, ita ut intensiori febre facta & intercurrentibus animi deliquiis abortum passa fuerit. Tandem emplastro manus Dei pertinax ille in scirrhosam duritiem abiturus tumor fuit depulsus.

Epicrisis.

Gravidis familiarissimæ sunt propter plethoricum & cacochymicum statum, & ob impeditiorem perspirationem, mensiumque defectum,

cedere.

*Odontalgia
ex omif
sa con
suetudine
V. S.*

oedematosi vel etiam erysipelacei capitis & odontalgici affectus, qui matura venæ sectione, & eorum usu, quæ alvum clementer cum euphoria & per epicalin movent, motuque insuper & victu moderato præscindi feliciter possunt. Si quis itaque excretionem humoris vitiosi, si jam imminet, imprudenter velit impedire, quod fit adstringentibus; non potest aliter fieri, quin materia a sanguine jam segregata & corrupta in internas & nobiliores partes irruat, longe graviora symptomata inducendo. Notabile porro est, quod non secuta semper sint cataplasmata ex discutientibus etiam composita, quia sæpius repellendi facultatem, dum videlicet humida non quisque ferre potest, nanciscuntur. Deinceps tumor serofus facile transit in scirrhosam duritiem, præsertim si nimis spirituosus discutientibus fuerit tractatus, qualis diutius inhæret, & difficillime resolvitur, neque facile emollientibus ad suppurationem disponi potest. Egregiam vero virtutem non semel sed aliquoties tali in casu experti sumus, ab emplastro sic dicto Manus Dei, quod maximam partem ex gummatibus compositum, atque in *Charas Pharmacopœa Regia* descriptum est.

C A S U S VI.

Dolor dentium periodicus, ex vini & dulcium intemperantia.

Vir sanguineo-melancholicus vino adfuetus & dulcibus ultra modum delectatus, ex carioso dente dira sæpius tormenta, præcipue autem tempore nocturno passus est. Dolor hic erat periodicus: incipiebat enim circa decimam horam, excrucians usque ad tertiam matutinam, nullo extrinsecus apparente tumore aut calore præternaturali. In cavitate dentis hærebat particula spongiosa exquisitissimo sensu prædita. Hujus foramini intrusa fuit essentia castorei, cui tantillum laudani opiat

admixtum erat. Ita quidem doloris atrocitas quievit, nec per biduum reversa est; sed tertio die recrudit, & eadem hora rediit: non autem eodem remedio, sed ex camphora indita remisit. Elapsis aliquot diebus, cum idem dolor recurreret, nec camphora, nec prædicta essentia ullum levamen afferebant; sed potius tunc ad oleum caryophyllorum confugiendum fuit, cujus una & altera guttula denti carioso immissa levamen attulit. Accidit vero, ut cum sequenti septimana malum eodem modo infestaret, neque unum ex hisce tribus, utut singula applicata fuerint, quidquam in allevando malo præstiterint. Suasi, ut interne electuarius superius recensitum, cujus basin constituit rob sambuci, repetitis vicibus sumeret; externe vero balsamum nostrum vitæ naribus fusciperet & denti essentiam castorei inderet: quo dolor etiam mitigatus fuit. Tandem dentis extractione facta, dolor nunquam rediit.

Epicrisis.

Hæc memoratu digna observatio luculenter docet, quam incerta & infida sint specifica sic dicta odontalgica externa, idque hanc ob rationem, quod fibrarum & pororum in partibus solidis textura, & ab ea dependens debilitas non semper eadem maneat, sed brevi ab ipsis etiam medicamentis mutari possit: quo fit, ut idem remedium non eundem, sed alienum plane sæpe numero præstet effectum. Parum itaque auxilii cum expectandum sit ab externis, consultius semper procedimus, si curam ejusmodi affectuum congruis internis remediis adgrediamur & prosequamur, affectamque partem tantummodo in temperato calore & in expiratione æquali & liberiori detineamus.

CAPUT X.

De dolore & spasmō otalgico.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Definitio.

Circa dolorum & spasmorum doctrinam dum versamur, ille etiam, qui ad aures pertingit & non minori sævitia ac ceteri affligit, non reticendus erit: licet breviter, quicquid de hoc affectu commemorandum, dicamus. Est vero otalgia gravis dolor, in aurium cavitate live meatu auditorio consistens, a sero acri extravasato, & subsistente intra membranam nerveam meatum auditorium cingentem exortus.

§. II.

Genesis & causa.

Pertinax hic aurium dolor, eos, qui rheumatismis & catarrhalibus defluxionibus sunt obnoxii, frequentius adoritur, vel, si sudor consuetus supprimitur, aut caput sudore madidum ventis frigidioribus desubito exponitur, prognascitur. Sæpe causa, inflammatio vel ulcus aurium est, ubi insignis ardor, dolor tensivus, pulsatilis, robor, febris, imo delirium junguntur: interdum a vermibus excitatur, & dolor vagus lancinans atque rodens percipitur. Præclare ARETÆUS lib. 2. cap. 3. de aurium dolore sequentem in modum disserit: *Acusticus porus difficillime sæpe doloribus vexatur, ut etiam occipitium teneant & oculos atque buccarum musculos, & perseveratione quadam tardissima tempora & caput. Aliquando etiam humoris fluor per eadem cavernas fit, quem greci rheumatismum vocant, & ita jugis, ut sæpe vulneret altiora atque corrumpat, & ossa carie inficiat.*

§. III.

Processus & symptoma.

Otalgia tanta sæpius vehementia affligit, ut in proVectioris atque adultæ ætatis hominibus delirium exci-

tet, cum summa inquietudine & anxietate conjunctum; quinimo epilepsiam sic fuisse introductam nos observavimus. Phlegmaticos autem licet minori gradu infestet, horrendos tamen in cholericis, capitis dolores cum quadam mentis alienatione, vigiliis & inquietudine infert.

§. IV.

Horum ratio.

Ratio, cur aurium dolores tam crudeliter lædant, ut tolerari vix possint, in eo potissimum posita videtur, quod membrana aurem quæ investit, osseo illo meatui firmiter annectitur, adeoque magis tenditur, nec non a dura matre originem sortitur, nervorumque irreptatu dives est. Quo magis autem membranae nerveæ tenæ atque expansæ sunt, eo acutioribus doloribus ea sunt obnoxia: quemadmodum id liquido apparet in perioftio, intra quod & subiectum os contentus sæpe humor horrenda symptomata producit, quod in panaritio aliisque ossium vitiis videre est.

§. V.

Prognosis.

Sæpe otalgia symptomata febrium acutarum evadit, ubi materia morifica ad aurem per metastasin fit translocatio; quemadmodum in morbo Hungarico interdum evenit, ubi surditas vel ingens saltem auditus difficultas exoritur. Quæ si in declinatione febris accidit, infallibile convalescentiæ præbet signum, sed tunc vitium in auris internæ membrana & nervo acustico hæret. Quando vero metastasis ad aurem externam pertingit, tunc otalgia suboritur, quæ, nisi cito succurramus, ob doloris atrocitatem demere vitam potest. Qui ex lapsu vel casu in terram otalgiam patiuntur, ubi materiam saniosam per aures reddidere, e medio omnes sublati sunt, teste RIVERO obser. 18. p. 291. HIPPOCRATES vero in coac. prænot. pag. 538. §. 58. de exitu hujus morbi sequentia habet: *auris dolor pertinax, cum febre acuta & alio quodam signo aliquantum*

tum maligno juvenes quidem septima die occidit & citius delirio correptos, si non multum pus effluerit ex aure, aut sanguis e naribus, neque aliud quoddam bonum signum compareat, Seniores autem tardius & minus tollit: nam & aures suppuratione praeveniunt & minus delirant. Verum multi ex his recidivant, atque sic pereunt. Monere autem hoc loco debeo, quod hoc decretum Hippocratis magis de dolore & tumore inflammatorio parotidum intelligendum sit.

Methodus medendi generalis.

§. I.

Dolor
compo-
mendus.

In curatione hujus dira tyrannide aures exerceant affectus, omni ratione eo annitendum est, ut dolorum illa vehementia, quae causam interdum gravissimis symptomatibus praebet, componatur vel saltem mitigetur. Id quod variis quidem modis tentari atque obtineri potest. Nos autem aliis cunctis, pulveres nitrosos cinnabarinos, liquorem nostrum anodynum mineralem, nec non emulsionem seminum 4. frigidorum majorum praefereamus. Quibus nihil proficientibus, ad opium rite correctum fugiendum est, quo nomine massam pilularum de styrace, Starekei, Wildegansii, laudanum liquidum Sydenhami, vel cydoniatum Helmontii commendamus.

§. II.

Externis.

Externe emplastrum anodynum tempore lateris affecti nec non pore aures applicatum, quod ex mastiche, galbano, croco, oleo nucis expresso, castoreo, opio compositum est, desideratissimas fert suppetias. Deinde etiam vapor ex lacte & speciebus fragrantibus atque emollientibus lauri immixtus materiam peccantem non modo emendat, corrigit atque ad suppurationem disponit, sed & fibras nerveas nimis tensas relaxando dolorem solvit. Convenit quoque vesicam suillam decocto, cum lacte ex floribus

malvae, verbasci, sambuci, meliloti, chamomillae vulgaris, nymphaeae, papaveris rhoeados, femine lini & paxillo croci repletam exterius adfecto lateri admove. Fumus quoque nicotianae cum fistula inversa auri immixtus, item millepedes in oleo olivarum vel amygdalarum amararum infusi, nec non oleum scorpionum ad dolorem, si ab inflammatione vel sero acri provenerit, compescendum, maxime valere creditur.

§. III.

Quemadmodum autem ubicunque humor restagnat atque subsistit, is promovendus atque discutiendus est: ita etiam pulveres diaphoretici, leniter nitrosi, cinnabari, cum aquis diaphoreticis atque analepticis propinati, opportunissimam in hoc affectu locabunt operam. Plethora si urget, vena secanda: atque alvus renitens clysteribus emollientibus vel internis laxantibus ex manna, cassia & rhabarbato paratis, ad officium redigenda. Dignus certe est qui hac occasione commemoretur locus apud modo laudatum ARETAEUM, ubi curationem hujus mali pulchre admodum proposuit. Utendum inquit, loc. cit. requies corporis atque abstinentia & silentio summo: etenim organo auditorio accepta voce aures necessario commoveantur, & propterea majores dolores efficiunt. Locandi praeterea agrotantes calido lecto, & si dolor coegerit, phlebotomandi, atque tertia die levi atque sartiili cibo reficiendi, & ob mitigationem doloris exteriori admovenda vaporatio tepidi liquoris vel sacculi ex polline tenera confecti. Tum cataplasmata laxativa, & cum dolor initum sumserit, statim erant admovenda sanguisuga quas hirudines appellant circa fines auriculae, vel circa ejus posteriora curvata admodum, scarificando, adhibita spongiarum calidarum. Ipsam quoque cavernam involuta lana per specillum oleo calido tinctum, paulatim penetramus, atque illic lana detrahenda ferramentum detrahimus.

Humor
stagnans
discu-
tiendus.

Can.

Cautela & observationes.

§. I.

Quid autem quandoque dolor aurium a causa externa, immissa v. g. dura mole in aurem provenit, cujus rei exempla apud HILDANUM prostant, tunc in ipsa doloris sævitia neutiquam tentanda erit extractio cum forcipe vel alio instrumento: eo, quod non modo frustra hoc tentamen suscipitur, sed & dolor mirum adaugetis symptomatibus intolerabilis redditur. Sub doloris enim impetu nervus auditorius meatus vehementiori spasmo constringitur, ut adeo, quacunque demum etiam leviori vi externa accedente, dolor exacerbetur, & meatu sic angustiore evadente, materiæ exitus eo magis prohibeatur. Rebus ita se habentibus, fons supra dicti potius locum invenit applicatio, vel aliquot olei amygdalarum amararum in aurem instillatio; quippe quod præter vim demulcentem, sedativa quoque facultate est instructum: qua ratione, dum membrana tensa emolliuntur & relaxantur, sola oborta sternutatione, corpusculum illapsum simul & semel sponte excussum fuisse novimus. Atqui, cum huc apprimere quadrent, quæ monumentis suis reliquit TRALLIANUS, non possumus, quin ejus de hac re sententiam ad verbum recenseamus, quæ lib. 3. cap. 3. ita se habent: Si lapillus, aut saba, aut aliud quicquam in aurem incidat, specillum lana involutum in resinam terbinthinæ aut glutinosum aliquod intingito, ac ubi in aurem injeceris leniter protrahito, & sternutamentum excitans, os & nares obturato. Nam spiritus intentione, quæ ita fit, id quod intus impactum est, expellitur. Hoc autem continuo facito diligentiam adhibito, ut quam primum extimatur. Sin autem neque sic exciderit, inflammatione oboriente, convulsiones sæpe comitantur, ut etiam agri-

de vita periclitentur. Quare oleum quoque tepidum frequenter infundere oportet: sic enim locis inflammatione liberatis, id quod insidet, facile eximetur.

§. II.

Otalgia plerumque a causa interna solvitur & abscessu finitur, dum materia purulenta ichorosa, ex ipsis glandularum meatum auditorium externe obsidentium atque cerumen alias largientium poris & tenuibus canaliculis, stillat. Ad quas etiam in infantibus, præsertim qui spongiosioris corporis sunt habitus, tantus sæpe humoris serosi fit affluxus, ut ingens fœtidi & purulenti humoris copia quotidie exeat. Sub tali morbi statu humorum impetus per laxantia leniora, manata, rhabarbarina, passulata, aliquoties repetita divertendus, vel pediluviorum, vesicatoriorum, aut cucurbitularum ope in proventioris præsertim ætatis hominibus, ad inferiora invitandus est. Hæc ratione molestus hic aurium fluxus successive minuitur, & salvo auditu organo sanatio perficitur.

§. III.

Quando major jam puris copia post inflammationem præcedentem ex aure effluxit; tunc, præter ea, quæ humorum impetum, a capite & auribus divertunt, quæ leniter exsiccant, putredinique resistunt, exterius admovenda sunt. Veteres eo fine pastillos, ex aloë, croco, myrrha, sarcocolla, confecerunt, & aurium cavernis indiderunt, vel mulfum ex vino factum cum mali punici cortice, nardo, amygdalis amaris, croco, myrrha, alumine, vel herbarum vulnerariarum succis coctum, cavernæ aurium, si humor fortius effluerit, infuderunt. Quæ de re evolvendus CÆL. AURELIANUS, lib. 2. cap. 3.

§. IV.

Cavendum vero est, ne diutino aurium purulento fluxui, a quacunque etiam causa proveniat, externis validioribus

Materia purulenta diutius effluens divertenda.

Leniter exsiccanda.

Tamen non subito inhibenda.

dioribus exsiccantibus & fortioribus adstringentibus defubito obex ponatur. Exinde enim ingentem parotidum tumorem, cum fummo dolore favisque symptomatibus stipatum, profectum fuiſſe, noſtra pariter & aliorum fide conſtat.

§. V.

*Parotides
in febr.
quomodo
abigen-
de?*

Quandocunque febris acutis ſupervenit atrox ille aurium dolor cum intumefcentia parotidum; non præſentius auxilium, ac in cucurbitularum cum ſcarificatione in nucha appoſitione, & ſolius cataplaſmatis emollientis, ex caricis pinguibus, croco, melle, ſucco ceparum toſtarum & radice liliorum alborum parati tepido uſu, me invenifſe plena fide teſtor.

§. VI.

*Vermes
vel eli-
ciendi
vel ene-
candi.*

Si dolor a vermibus aurem ingreſſis ortum traxerit, lacte tepido auribus immiſſo hi eliciendi, vel oleo abſinthii, nucleorum Perſicorum aut amygdalarum amararum ſunt enecandi.

ENARRATIONES
MORBORUM.

C A S U S I.

*Otalgia
ſuffimi-
gis &
empla-
ſtro bra-
chii tu-
mori ap-
plicatis
inducta.*

Nobiliffima Virgo quinquageſimum quæ jam complevit annum, activi ingenii, ſanguineæ conſtitutionis, decem abhine annos dolorificis partium externarum fluxionibus a ſanguine nimium abundante, & ob ejus tardioſiorem progreſſum impuriore reddito ſubortis continuo fere fuit obnoxia. Me quum hac de re conſuleret, ut ter minimum ſingulis annis nimiam redundantis ſanguinis quantitatem e ſecta vena detrahi curaret, auctor fui: unde melius etiam ſe habuit. Conſuetudo vero hac ſanguinis educatione æquinoctio autumnali intermiſſa, atque ſudore nocturno uſitato, ex improvida brachii dextri refrigeratione, cohibito, poſterò die ingenti dolore una cum tumore in ejusdem brachii cubitu tentata fuit;

qui adeo ſenſim increſcebat, ut brachium neque flectere neque attollere potuerit. Ad hanc moleſtiam abigendam, amicarum ſuaſu, frequentius ex gummatibus reſinoſis, ſuccino, tacamahaca, uſa eſt ſuffimigio: quo remiſſior quidem dolor redditus, ſed tumor mutata ſede ſuperiorem humeri partem invaſit, qui inſignem in magnitudinem increſcebat. Huic cum a chirurgo emplaſtrum applicaretur, evanuit ex parte quidem, ſed in dextrum capitis latus irruens, in aure potiſſimam horrendum & acutum dolorem, ut vix ferendo illi pareſſet ægrota, introduxit. Totum dein caput inſigniter tumefactum comparuit, auditus aderat ſumma difficultas, atque e naribus aliquot ſanguinis guttæ cum mucosis multis humoribus ſeceſſerunt. Conſilium meum, cum per medicinæ candidatum qui mihi ad manus erat exquiret, conſultum primo omnium duxi, ut aperiretur vena pedis ſiniſtri, quo abundanti nimium ſanguini quodammodo exitus detur; deinceps, ut infuſo foliorum ſennæ & rhabarbari cum decocto paſſularum minorum, ſordes e primis viis blande educerentur. Quibus præmiſſis, tenuem victum & pro potu decoctum, ex radice ſarſaparillæ, glycyrrhiæ & floribus papaveris rhœados ſumendum imperavi; atque ad ſuccèſſivam tranſpirationem & uberiorem pravi humoris ſubſiſtentis promovendam diſflationem, ut æquali lecti calore corpus foveret, & mixturam, ex aqua ſorum ſambuci, cornu cervi uſto, antimonio diaphoretico & pauſillo niri frequentius uſurparet, laterique dolenti ſacculum ſupra deſcriptum leniter calefactum applicaret, ſuaſi. Et ita circa undecimum diem, largo ſudore ſponte erumpente, totum corpus fuit perſuſum, evaneſcente penitus permoleſto accidente. Cum vero auditus gravitas cum dolore preſſorio remaneret, conſilium dedi, ut panis cum ſemine fœniculi igne cocti, recen-

center ex furno extracti & discissi vaporem meatui auditorio reiteratis vicibus admitteret. Quo pacto expurgata demum pilulis balsamicis & cephalicis nostris, sordium mole, pristina valetudini sensim sensimque Nobilissima patiens fuit restituta.

Epicrisis.

Ex hujus affectus generandi, pariter ac eum curandi modo, medicorum juniores plura ad praxin utilia momenta capere & depromere possunt. Primo, quod dolores ejusmodi rheumatici, a venæ sectione neglecta & sudore consueto salutaris cohibito, originem suam ducere possint. Dein, quod ad eos abigendos suffragia non satis sint secuta remedia, dum tonum cutaneorum fibrarum nimium augendo, pravorum humorum motum ad interiora convertunt, quum potius ejusmodi vitiosi humores sensibilibioribus corporis partibus & poris inhærescentes successive & placide commovendi, & ad liberiores exhalationem incitandi sint. Et quod, tertio, in ejusmodi pertinacibus rheumatibus protragendis longe magis circumspecte & efficaciter agat medicus, si non multis activioribus sudoriferis naturam laceffat, sed tempus expectando, blandis & temperatis ad diaphnoen disponentibus remediis utatur: qua ratione contingit, ut natura sponte sæpe critice & salutariter morbum solvat.

C A S U S II.

Otalgia immanis, ex ingesta vini copia & sequente refrigeratione.
 Generosus senex sexagenario major, macilentioris staturæ sed floridæ faciei, olim cum inter Westphalos medicinam facerem, consultum me adiit, qui a convivio, in quo vinum liberalius potaverat, sub aura nocturna peregre domum reversus, altero mane de gravativo capitis dolore, sinistro praesertim latus affligente conquerebatur. Huic mox dolor auris valde acutus successit, qui tam atrociter intra paucos dies invalesce-

bat, ut non modo omnem somnum adimeret, sed & tremorem partium universi corporis cum frigore excitaret, adeoque non frustraneus esset convulsionum metus. Intolerabilibus plane dolorum tormentis miserrime excruciatum senem inveni, qui non nisi a globo per sclopetum trajecto levamen optabat: tantæ insanix & desperationi proximus erat. Exterius, dolente in parte nihil præternaturale conspiciendum erat. Itaque alvus aliquoties a clysteribus ut aperiretur, curavi: atque interne non nisi pulveres antepilepticos, cum nitro, cinnabari & pauxillo laudani opii remixtos propinavi, vaporem quoque decocti florum chamomillæ cum lacte auri frequentius admovendum præcepi: eo quod intra meatum auditorium consistere dolorem, conquerebatur. Tandem elapso die septimo, mitesciente doloris sævitia, corpus madore persusum, pulsus redditus sedatior & mollior, qui ante contractus & durus erat, urina quoque antea valde tenuis & aquosa, crassius nunc sedimentum deposuit, & denique sponte aperto abscessu, ex aure successive duobus purulentæ materiæ cochlearibus effluentibus, omnia & singula gravia symptomata penitus remiserunt atque evanuerunt.

Epicrisis.

Mirari omnino lubet, senem nostrum tam valenti & robusta natura adhuc gavissum fuisse, ut adeo gravem capitis affectum, qui totum nervosum systema afflixit, feliciter superare potuerit. Atqui in hoc genere hæc ipsa curatio, quæ plus naturæ quam arti debetur, insigne autocratæ naturæ exemplum præbet. Venæ sectionem, cui non adsuetus erat, nolui admittere, nec fortioribus, sed lenissimis tantum remediis atrocissimum morbum in sene pertractare æquum duxi. Et hæc viri magna auctoritate in principatu Mindenensi pollentis e tam gravi morbo evasio, mihi tum temporis juveni medico, magnam supra

supra meritum meum famam & ex-
stimationem conciliavit.

C A S U S III.

*Otalgia
diurna
mira cru-
delitate
ludens
effluxu
puris so-
luta.*

Generosa femina, vidua consilia-
rii Aulici filia, decem annorum puella,
tenerioris & mollioris naturæ, de lan-
guore, inappetentia & doloribus ab-
dominis, pungitivo etiam circa hypo-
chondria, querelas cum ejulatu insti-
tuit maximas. Somnus erat exiguus,
cum pavore plerumque comitatus.
Præsentiam vermium horum pathem-
atum causam cum judicavissim; que
iis & enecandis & expellendis accom-
modata videbantur, a me fuerunt præ-
scripta: at vero in cassum adhibita. In
lecto detenta per mensem & ultra,
perpetuas de hisce symptomatibus
movebat querimonias. Tandem facta
dolorum ex imo ventre evanescentia,
cephalgia cum auditus difficultate
graviter tentabatur. Accessit assidua
vigilia, adeo ut per quatuor & quod
excurrit hebdomadam spatium ne ho-
ram quidem capere somnum potuerit.
Quotidie delirabat; nec quicquam ci-
bi vel potus assumsit, auditu penitus
amisso. Nihil ad vitam & vires con-
servandas præter intritum cerevisiæ
cum pane cepit: quippe medicamina
cuncta, omnia jussula atque alimen-
torum genera respuebat. Frequenter
ægram invisebam: & quum urgeret
consilium mæstissima mater, me
nihil certi de morbo ejusque eventu
edicere posse fassus sum, DEO, natu-
ræ & tempori opus relinquere con-
sultius ducens. Tandem præter om-
nem opinionem evenit, ut nocte
multum purulentæ materiæ aure ef-
fluxisse deprehensum fuerit, majori
quantitate sensim succedente. Ita ad
miraculum intra diem & noctem re-
diit somnus, revertit auditus, utut ad-
huc gravis, & pedetentim appetitus
& vires revocatæ sunt: verbo, DEI
ac naturæ beneficio reddita valetudini
fuit nobilis puella, bona adhuc dum
& prospera valetudine utens.

Hoffm. Syst. T. IV. P. II.

Epicrisis.

Et hoc quoque exemplum plane
evincere & demonstrare potest, cau-
sas morborum adeo abstrusas sæpe es-
se, ut mentis acie medicus vix eas pe-
netrare possit. Videmus tamen ite-
rum ex enarrata historia, quomodo
solus atrocior capitis dolor omnes fun-
ctiones animales & naturales perva-
tere, imo propemodum destruere va-
leat, atque a sola violenta nervosa-
rum & fibrosarum partium agitatio-
ne, commotione & distractione pro-
xime proficiscatur. Hinc etiam fit,
ut dolore sublato, tanquam causa ho-
rum acerbiorum symptomatum proxi-
ma, omnia ad pristinum & naturalem
statum redeant.

C A P U T XI.

*De dolore podagrico & arthritico
vero & inveterato.*

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

D iscrimen podagræ & arthritidis
recentis ab ea, quæ radicata &
inveterata est, insigne in prognosi &
praxi medica habet momentum:
nam illa est magis transitoria, ætate
florentes & sanguine ac succis plenos
ob vitium in rebus non naturalibus
commisum corripit, & rheumatismi
simplicis species est; hæc vero magis
hæreditaria, corpora imbecilliora in-
vadit, atque in sanguine & sero corru-
pto radices agit, difficulter etiam tolli-
tur, & sæpius ad mortem usque durat.

§. II.

Quum nemo ideam, historiam, *Historia
podagræ
ex Syden-
hamo.*
ac progressum podagræ melius &
rectius SYDENHAMO, qui ipse
fuit podagricus, delineaverit; pla-
cet hoc loco ex ipso auctore bre-
viter & concinne eam exponere:
*podagra exiit Januario, aut in-
cipiente Februario de repente & mul-
ta sere præfensione antecedente in-
gruit, nisi quod venterculi crudit.*

R

utitur.

tate, aut aepsia ad septimanas aliquot ager laboraverit; corporis interim intumescencia quasi ventosa ex gravitate, quæ in dies augetur, donec tandem detonet paroxysmus, quem paucis diebus præit torpor & quasi flatuum descensus per femorum carnes cum affectione ^{anxiosa} præcedi, tum etiam pridie paroxysmi, appetitus voracior, non tamen naturalis. Sanus lecto somnoque committitur; hora vero secunda post mediam noctem excitatur a dolore pollicem pedis ut plurimum occupante, quandoque vero calcaneum, suram aut talum: hic dolor cum refert, qui ossium dislocationem comitatur, cum sensu quasi aquæ tantum non frigide partis affectæ membranæ affusæ. Mox sequitur rigor cum horrore & febricitatione aliquali. Dolor autem hic primo remissior gradatim intenditur (pari passu rigor & horror recedunt) idque in singulis horis, donec tandem sub noctem ad apicem pervenerit, se ad varietatem ossiculorum tarsi & metatarsi, quorum ligamenta obsidet, perbelle accommodans; nunc tensionem violentam, vel ligamentorum istorum dilacerationem, nunc morsum canis rodentis, quandoque pressuram & coarctationem exprimens. Ad hæc, ita vivum exquisitumque habet sensum pars affecta, ut nec linteorum superincumbentium pondus, nec cubiculi a fortiori ambulatione concussionem ferre valeat: hinc mille conamina, situs tum ipsius corporis, tum membri affecti mutatione assidua, doloris sedationem incassum exambit; quæ tamen non contingit ante horam secundam tertiamve matutinam (decursu scilicet nycthemeri spatio a primo appulsu paroxysmi;) quo tempore ager post materie peccantis modicam digestionem & diffilationem aliqualem, subito a dolore respirat. Jam leni madore perfusus somno concedit, a quo evigilans, dolore multum imminuto, partem affectam su-

more recentem occupatam cernit. Intra paucos dies alter per eodem dolore torquetur, easdemque excitat tragædias, nonnunquam etiam ambos pedes in initio occupat: postquam utrumque pedem exercuerit, qui sequuntur paroxysmi, abnormes sunt, tum etiam quoad durationem; hoc tamen ubique servat, quod dolor noctu recrudescat, mane vero remittatur; atque ex serie horum paroxysmulorum constat paroxysmus, qui dicitur podagra, diuturnior breviorve pro ægri ætate, &c. quod in veterioribus, & iis, quos podagra rarius invisit, diebus sæpe quatuordecim fit; in senioribus, atque iis, quos sæpius afflixit, duobus mensibus; iis vero, qui aliquot annis podagrici fuerunt, non prius valedicit, quam ætas adultior eam fugaverit.

§. III.

Ad quatuordecim primos dies urina coloratior est, quæ post separationem sedimentum rubrum, & quasi arenulis refertum deponit; nec ager ut plurimum nisi tertiam potulentorum quæ assumit partem per vesicam reddit; alvus item ad dictos fere primos dies constipata est. Appetitus prostratio, rigor totius corporis sub vespere, partium etiam non affectarum gravitas & molesta sensatio integrum paroxysmum comitantur. Recedentem paroxysmum excipit pedis affecti pruritus vix ferendus, maxime inter digitos, unde decidunt furfures, & pedes ipsi quasi ab epoto veneno desquamantur.

§. IV.

Atque hoc modo se habet podagra regularis, cum vero vel indebita medicatione turbetur, vel diuturnior invaserit jam per annos aliquot, phænomena sunt multum diversa a jam descriptis. Jam manus, carpos, cubitos, genua, aliasque regiones occupat; quandoque digitos distorquens, motu paulatim privans, tandemque concretiones, circa articulorum ligamenta, tophaceas generans, cretam vel

Ulterior
progressus
& terminatio.

Symptomata
morbis
post annos
aliquot in
festantia.

vel oculos cancrorum æmulantes ; nonnunquam in cubitis tumorem subalbum ciet, fere ad ovi magnitudinem, qui sensim inflammatur ; nonnunquam femur occupans, sensum exhibet quasi ingentis ponderis appensi, sine dolore tamen notabili ; ad genu exinde petens, id acrius urget, artus jam habet æger fere undequaque contractos & impeditos, ita ut claudicet, & permolle prorepat.

§. V.

Descriptio
arthritis
ex Aureliano.

Ex veteribus omnium optime historiam arthritidis descripsit CÆL. AURELIANUS lib. 5. cap. 2. morborum chronicorum hunc in modum : sequitur autem passio articulari tentatos torpor, atque fornicatio eorum articularum qui tanguntur, & difficilis flexio, atque rursus extensio : item gravedo & vacandi dulcedo, & ad parum motum vehemens labor, atque dormientibus sensus quidam resonantium articularum, & cum de somno surrexerint, veluti saltu earundem partium afficiuntur : tum horror, vel rigor, atque tremor sine ulla manifesta ratione partium sequuntur. Dehinc cum passio se extollere cœperit, in podagricis dolor alterius pedis, aut utriusque cum punctationibus nascitur, incipiens a vestigio aut plantæ cavitate, vel sæpius a majore digito, attestante torpore, & gravedine, & difficili motu, cum horrore rigido, atque inæquali per membra, & aliquando plurimo fervore, aliquando frigore, ut alii refrigerantia, alii calida considerent ægotantes, & propterea quidam alteram calidam, alteram frigidam podagram putaverint nuncupandam. Item initio, ut sæpe contingit, similis color patientium atque sanarum videtur partium, attestante æqualitate, nullo emergente tumore. Dehinc inflatio partium fit cum rubore. Quapropter relevatio altiorum sæpe sequitur. Tum pejorante passione arthritica sufficitur passio, cum in unum omnium cogitur

articularum consensus, & facile ex articulo in articulum venit dolor, nec desinens priusquam cunctos invaserit nodos. Sæpe denique prioris articuli dolore declinante secundus invaditur, atque eodem similiter mitescens tertius sumit exordium, consentiente etiam vesica, atque spine majoribus nervis, quos tremor appellant : & in stomacho etiam nausea vel vomitu jactantur ægotantes. Tunc articuli tumentes inflantur, ac deinde durescunt, & solidati saxeam faciunt qualitatem : tunc etiam nigriores efficiuntur, atque contorti, ut in obliquos partes digiti vertantur, aut reflexi supinentur, aut vicinis adfixi incumbant, & aliquando humore purulento vel mucilento collecto, aut viscoso generent poros, quos non transitus dicere poterimus : dehinc etiam lapides sufficiant, qui quidem articulos solvant, & cutem distendant, atque erumpentes promineant, & chirurgia detrahantur : aut exilientes cyathis, cum ferramento tollantur, quod nos laureolum dicere poterimus, & rursus renascantur. Tum membra dolentium partium, cessante nutrimento, tenuata languescunt, & arida efficiuntur. Erunt præterea ægotantes parvis ex causis mobiles atque iracundi, siquidem motum vel actum non sine querela accipiant.

§. VI.

Podagræ igitur rationem formalem, si rectius investigare velimus, Ratio formalis podagræ. consistit ea ipsa in vehemente spasmo, quo membranæ ac ligamenta nerveo-tendinosa, quibus ossa in sedibus suis collocata retinentur & firmantur, violenter lancinantur, divelluntur, distrahuntur sæpe ad rupturæ usque vel palii infixi sensationem, a fero vitioso acrisalio, per minimas arteriolas & exiles glandulas ligamentorum copiosius advecto fuscitatus, cum febrili motione & partis adfectu inflammatione conjunctus.

§. VII.

Sympto-
mata
ſpſmo
debentur.

In hoc adfectu atrocem ſpaſticum dolorem fibrillarumque & membranarum nervearum ſtructuram excipiunt atque indicant, varia phaenomena, & quæ hoc dolore correptis contingunt ſymptomata: videlicet invadente dolore poriculis in pede anguſtantur, influxus ſanguinis & reſluxus debitus impeditur, ſudor ac tranſpiratione nunc cohibetur, nunc augetur, membrum rigore ac rubore cōcutitur, venæ diſparent, & valde ſenſibilis in parte affecta diſſenſio & diſtractio percipitur, concomitante eſtu, rubore & ſubſequenti tumore. Spasmus autem hic non tantum in afflicta parte incipit & ſubſiſtit, ſed ulterius ſerpit, inque conſenſum trahit alias eximioque ſenſu præditas internas partes, quæ ſimili ſpſmo affectæ varia producant ſymptomata. Unde non ignota poteſt eſſe ratio, quare frequens oſcitantio, flatuum deſcenſus per ſemoris carnes, horripilatio per dorſum ac lumbos, febriculofus pulſus, præcordiorum anxietas, animi defectio, ſomni inquietudo, torpor atque vermiculatio articularum, ciborum inappetentia, naufea, in ſuris quaſi convuſio, vomitus ubi imminet paroxyſmus vel jam præſens eſt, agros infeſtet, quæ omnia ex ſpſmodica conſtrictione & inde reſultante ſanguinis motione non poſſunt non originem ſuam repetere.

§. VIII.

Idemō-
ſtratur.

Hujus argumenti veritas, nin-
rum quod arthritici & podagrici doloris eſſentia in ſpſtica fibrillarum nervearum contractione verſetur, ulterius exinde clariuſ demonſtrari poteſt, quod, quandocunque materia ſeroſa acris arrodentis indolis e partibus dolentibus perversa medicatione aut alia ſontica cauſa ad nobiliores internas partes nervoſas repellitur, atroces in iſdem dolores & ſpſmi excitentur. Ita in praxi frequentibus & fere quotidianis conſtat obſervationibus, a materia poda-

grica retrocedente, ſi ea fertur in cranii membranas, gravem cephalalgiam, in membranas dentium atrocem odontalgiam, in tunica ventriculi ejus ſpſmum, ſingultum, vomitus ſeu cardialgiæ, in pulmonum tunicas nerveas tuſſim convuſivam & aſthma ſpſmodicum, in membranas coſtarum pleuritidem ſpuriam, in tunicas inteſtinorum graviffima tormina & colicum dolorem, denique in viis urinaris & veſica iſchuriam & ſpſmum excitari.

§. IX.

Expoſita ſic indole podagræ, quæ *Cauſa efficiens.* in ſpſmo dolorifico, omnium ferme ſymptomatum parente conſiſtit, excutiendum ulterius remanet, quænam hujus effectus cauſa, atque in quibuſnam partibus geneſis mali exiſtat? Medicorum recentiores ferme omnes in hac ſententia videntur convenire, podagram morbum eſſe meraſtaticum ſalinum, a collectione ſalis fluidi acris ſtimulantis intra membranas ac ligamenta articularum productum. Cujus generis autem ac ingenii illud ſal ſit, diſſentire videntur. Alii acidum, alii ſal tenue corroſivum bilioſum, alii auſterum & ſtypticum principium inculant. Nos purum & ſibi relictum acidum in animantium corporibus vix reperiri exiſtimantes, tartareum illud eſſe aſſerimus, ita tamen, ut acidum quoad figuram ſuam ſcindentem ſpiculatam, haud ſecus ac in tartaro prædominetur. Interim tamen non negamus, pro diverſitate morbi atque agrotantium natura ac temperamento, & pro cauſarum antecedentium diverſa indole, majori volatili acredine bilioſa, vel fixiori, ſerum, quod ſalium morboſorum eſt vehiculum, eſſe imbutum; unde etiam arthritidis variat, & volatilis & fixus exurgit dolor, magis vel minus ardore atque inflammatione inſenſus.

non eſt
ſal aci-
dum vel
bilioſum,

ſed tar-
tareum.

§. X.

§. X.

Quæ sen-
sientia
stabili-
tur.

Multa autem sunt, quæ peccantem materiam tartaream subinde peccare evincunt. Erenim experientia compertum est, ad calculum dispositos ut plurimum evadere podagricos, & hos e contrario calculo tentari; ita ut affectus hi invicem sororientur, & unus in alterum facile abeat. Serum autem in dictis morbis tartarea falsedine imbutum esse, nemo qui gnarus rerum medicarum est, ibit inficias. Accedit, quod in consummata podagra vel ischiatide ligamenta juncturarum erosa a sabulo tartareo ibi subsistente reperta in sectionibus fuerint. Quin imo tophacea materia, quæ intra articulos in senum, qui acido abundant, podagra, copiose quandoque reperitur atque eximitur, manifestissime naturam tartarei salis, quod ex acido & copiosa terra conflatum est, demonstrat. Ita KERKRINGIUS in *spicileg. anot. obs.* 28. sub examine chymico ex ejusmodi tophis sive materia podagrica, elicit spiritum quendam inter spiritum tartari & salis ammoniaci quodammodo medium, hoc nimirum acidiorum, illo vero mitiorem: & oleum, oleo tartari foetido colore, foetore & consistentia in omnibus simile: nec non sal ex capite mortuo quod extraxit, ab eodem sale tartari parum abludens, nisi quod sapore quodam extraneo infestus, ingratis quendam pariebat nauseam.

§. XI.

Sic observatum quoque fuit ab auctoribus, podagricorum excrementa, nimirum sputum, urinam, sudorem collecta, prævia evaporatione, præbuisse materiam candescentis concretæ in tartari consistentiam insignem copiam. Vid. PECHLINUM *obs.* 25. & KERCKRINGIUM *l. c.* Notavi ego in Viro generoso, qui subinde podagra divexari solet, sequentia: hic paroxysmum imminens præsentire solet maxime ex colore annuli, quem digito gerit, ex mercurio mediante venere ac tutia confecti, qui

Hoffm. *System. T. IV. P. II.*

aliquot dies ante paroxysmum & per totum morbi cursum livorem ac nigredinem contrahit, qui sponte tandem definit, pristino redeunte colore sub declinationis tempus. Id quod curiosum phenomenon me sententia effluviis salino-sulphureis per transpirationem prodeuntibus adscribendum venit. Taceo materiam in articulis podagricorum collectam, & quandoque vesicatoriorum vel aliorum remedium usum effluentem, summe corrosivam, ipso sensu teste, naturam præ se ferre. Confirmare inter alia præsentiam tartarei fluidi salis in podagricis videtur nimia potatio vinorum tartareo talismodi succo scattentium, quæ podagram generare solent frequentissime; item nimia ciborum appetentia & voracitas, maxime ante tempus invasionis, quæ sine dubio lymphæ acidæ abundant in salivali & gastrico fluido debetur.

§. XII.

Congreditur autem tartareum hoc sal cum mucilaginoso ac pingui, quo articuli & junctura omnes gaudent, rore ac glutine, quod secundum naturam insipidum, ossa, juncturas, ac cartilagine lavigare & obducere solet. Notabile enim est, sub membranoso ligamento, quo articuli firmari solent extare tunicam mere glandulosam ac vesiculosam, quæ etiam synoviae sedes est, in quam terminantur maxime in homine multæ vasorum sanguiferorum ramificationes, hæcque tunica, propter laxitatem suam minime inservit ossium conjunctioni, sed mucilaginem certam instar ovi albuminis, licet non semper adeo claram & limpidam secernit. Præterea in majoribus articulis extant quoque corpora glandulosa pinguedine obita, quæ similem mucilaginem a copiosis sanguineis vasculis ibi secernunt ad lubricandas juncturas ipsasque ab incallescencia & attritione conservandas, uti

Sal tartareum cum mucilagine glandularum congre-ditur.

copiose pariter ac solide id deduxit celeberrimus Anglus CLOPTON HAVERS, in *Osteologia*. De hoc ipso glutine articularum jam dudum divus HIPPOCRATES in *lib. de locis in homine*, sequentia pronuntiavit: *Humidum nativum articularum ubi male valet, male habent articuli; ubi bene, & ipsi articuli.*

§. XIII.

Exinde
conglutina-
tum
causa
mediata
est.

Quotiescunque itaque serum salsum excrementitium in sanguine superabundans descendit per glandularum poros nimis laxatos ad ipsos articulos, non modo coagulum mucilaginis efficit, quod difficiliter postea resolvitur, vel etiam, si in copia adfuerit, in gypseum corpus tandem convertitur, verum & intra subtilissimi sensus membranas incarceratum propter angustissimas vias, minus commode propellitur, nec evaporat, sed detestabiles cruciatus in parte affecta suscitatur: cujus sapientius tanta est sensibilitas, ut omnia quantumvis leniter admota regumenta vel medicamenta officiosamque manum vel e longinquo reformidet. Attentione dignum est, nihil magis mucilaginem articularum destruere atque coagulare, quam acidum tartareum sal lenius v. g. acetum vini, vel vinum rubellum album, neque tantam mutationem atque coagulationem ipsi inducere aliud potens, uti oleum vitrioli &c. sicuti id variis experimentis clarissime demonstravit Clopton Havers l. c. p. 258. evidenti scilicet documento, vina tartarea aptissima esse ad procurandos paroxysmos arthriticos, ubi tonus glandularum debilitatus est, & patiens aliquam ad hunc affectum dispositionem habet.

§. XIV.

Quemadmodum vero in senibus neque minus in hypochondriacis & calculosa nephritide laborantibus podagricis serosa sanguinis pars tartareo fixiori acido referta est: ita in corpore bilioso calidæ temperaturæ virili, ubi arthritidis & podagra magis cali-

da vaga, dum ex una parte in alteram transit, serum biliosis acribus sulphureis imo alcalinis onustum est. Sic *Acta Erud. An. 1698.* referunt, Medicum Anglum Colbatch serum podagricum miscuisse cum syrupo violarum, & semper colorem cæruleum in viridem mutatum observasse.

§. XV.

Deinceps quoque illud animadverti sione dignum est, quod nullus paroxysmus podagricus sine motu febrili sit, quem præcedens lassitudo corporis inquieta, horripilatio, refrigeratio extremorum, oscitatio, alvi obstipatio, pulsus citior, sitis, vigilia & subsequens æstus, ejusque circa noctem exacerbatio, urinæ in principio tenues & aquosæ, spasmo vero remittente, crassæ cum sedimento, neque minus solutio doloris & spasmodorum per sudorem copiosorem satis evidenter arguunt: cujus motus febrilis beneficio sit, ut excrementitiæ serosæ salinæ peregrino caractere imbutæ sordes, ex parte per varii generis in corpore nostro organico constituta colatoria & emunctoria foras salutariter eliminantur atque excernantur. Hic motus quoque auctior febrilis solidorum & fluidorum, qui non actu electivo, multo minus morali & rationali sit, genuina causa est savorum dolorum ac spasmodorum in partibus extremis, qui paroxysmis in podagra nunquam non associantur, dum videlicet ad nervosas & valde sensibilis texturæ articularum membranas & ligamenta, quibus complures exiguæ glandulæ inhaerent, & quæ minus congrua sunt salium excrementitiorum emunctoria, cum impetu impurus serosus sanguis advehitur & congeritur; ubi postea ichorosus ille latex præter naturæ ordinem separatus, stagnans & subsistens ejusmodi atroces naturæ humanæ plane insensibiles spasmos & dolores concitat; qui quo vehementiores sunt, eo plus febrilem æstum incendunt, atque symptom-

Paroxysmus podagricus, febre sitis patitur.

promata exacerbant. Siquidem id probe tenendum est, duplicem in paroxysmis ejusmodi arthriticis & podagricis observari febrem, essentialem & symptomaticam, illa ad naturam catarrhalis, vel in sanguineis ad fynochæ simplicis genium accedit, cum qua paroxysmus incipit & progreditur, nocturne habet suas exacerbationes: altera vero symptomatica doloris acerbioris foboles est, & inflammationem insequitur.

§. XVI.

Ratio cur materia vitiosa carentes solum pariter occurrat. Quod autem humor vitiosus non intra omnes articulos & quidem mediante tunica ligamentorum glandulosa, sed dumtaxat certis in partibus separetur, ut videmus in chiragra, gonagra, podagra & affectione ischia- tica; id potissimum tono & robori destructo horum ligamentorum, quæ articulos firmant, adscribendum est. Quod vero ad pedes frequentius feratur ac descendat, hæc subesse ratio videtur, quod pedes frigori humido, quod valde eorum naturalem tonum lædit, plus quam aliæ partes expositi sint; deinceps quod a calceorum pressione ac strictura copiosi tubuli arteriosi & venosi minimi, per quos libere humor redire & circulari debet, valde comprimantur: accedit, quod lentior & tardior per partes a fonte caloris corde nempe remotas, ob situm etiam perpendicularem, lymphæ ac humorum sit circulatio. Superest adhuc una ratio & quidem præcipua, scilicet quando pedes dolor affligit, cogimur quiescere, ne deterius fiat malum; quies autem ulterius nocet, dum humores ob motum cessantem, ibi magis tenentur subsistere, & ita imbecillitas augetur: sic edocemur familiari exemplo, quando pedem diu in uno sito tenemus, vermiculationis sensum oboriri. Vocanda huc quoque est in auxilium nativa pedum imbecillitas a parentibus podagricis contracta, quæ partim in spiritus- scientia humorum deficiente, & inde resultante partium solidarum maxi-

me extremarum debilitate, vel in ipsa prava textura & conformatione, & pororum dispositione consistit. Idem obtinet in aliis artubus, quos occupare solet dictus dolor arthriticus.

§. XVII.

Unde vero tanta seri excrementitii *Copiosus seri impuri proventus,* ex parte falsi & tartarei, ex parte etiam acris biliosi colluvies, in arthritidis & podagræ subjectis corporibus ingeneretur, quæ proinde & motuum febrilium podagricorum & *ex debilitate* acerbissimorum dolorum veram & materialem causam constituit, vix aliam quam naturæ ægrotantium debilitatem, & vitium in usu rerum non naturalium commissum reperire & inculcare licet. Per naturæ debilitatem vero nihil aliud intelligimus, quam talem, a nativitate, solidorum, quæ fluida continent, movent, imo motibus vitalibus secretoriis, excretoriis præsent, non satis validam & robustam conformationem & stricturam a parentibus potissimum acceptam: hinc natura debiles & morboosi parentes, ut sunt hypochondriaci, hæmorrhoidarii, podagrici, calculosi, aliisque anomalis motibus obnoxii, etiam liberos in hos morbos proclives generant. Nam quando ipsos podagricos, qui diutius hoc morbo affecti sunt, spectamus ac consideramus, plerique sunt habitus minus fibrosi, spongiosi, tenerioris, qui nervos & tendines habent exiguos, copiosis & valde exilibus vasis donati, qui sanguine multo seroso, qui e vena emissos in oculos incurrit, abundant, & hinc etiam in primis annis narium hæmorrhagiis, & in pro- vectiore ætate hæmorrhoidum fluxui sunt obnoxii & assueti, animi quoque sunt inconstantioris, mobilioris, ad omnis generis passionem vitalibus motibus nocivas proclives; quæ cuncta satis totius naturæ microcosmicæ imbecillitatem arguunt atque demonstrant. Accedunt postea satis insignes diætæ atque in regimine vitæ aberrationes & vitia, quæ ita func-

comparata, ut non modo partium solidarum tonum, robur ac vim systolicam motricem plus debilitent ac labefactent, sed etiam multos crudos, intemperatos, naturæ & succis vitalibus, qui blandi esse debent, plane alienos humores invehant, & ob imminutum salutarium excretionum negotium plus iusto in corpore retineant & accumululent.

§. XVIII.

Ad quam
conferretur
Venus
immoderata.

Ex iis vero, quæ nervosis & motricibus partibus vires & robur subducunt, primum merito locum Venus immoderata obtinet. Nam semen, uti delibatissimæ & spirituosæ lymphæ in sanguine soboles est, ita si intemperantius exhauritur, non potest aliter fieri, quin & partes fluidæ subtilitatem & blandam spirituaſcentiam, solidæ vero vigorem & elatorem amittant, atque adeo omnes functiones corporis non exiguum inde capiant detrimentum. Et hinc potest etiam secundum scita Hippocratis, ratio repeti: quare pueri, quare mulieres & eunuchi non facile podagram patiantur? Hinc quoque poetis Bacchi & Veneris filia nuncupata est; unde antiqui versus:

E. solvilumba venere, solvilumbogue

Baccho, creata est solvilumba chiragra.

Et Latini Poetæ carmen:

Ut Venus enervat vires, sic copia vini,

Et tentat gressus debilitatque pedes.

Notabile autem hoc est, quod arthritidis ex abusu Veneris sæpius unice suam originem petat, & quod omnes arthritici & podagrici, propter sal illud tenerum stimulant in lymphæ & sanguine contentum, ad Venerem præ aliis magis sint proclives, adeoque magis magisque enervando vires, malum contumacius reddant.

§. XIX.

Vini potus
in-
gier.

Præterea spiritus, corporis nostri motores, non parum invertit, & nervis

debilitatem addit vini & maxime generosi vel etiam tartarei acidi largior potus, utpote partes vini sulphureæ nimis celeriter per venas rapiuntur ad caput, subeuntque poros nervorum, & spiritibus sese associant, quorum crassum ob cruditatem & heterogeneam indolem suam valde invertunt, ut munere suo in regendis machinæ artibus defungi minus recte queant. Experientia multiplici deprehensum est, nihil plus ad tartaream illam, aut quomodocunque appellare libet, materiam podagricam & arthriticam generandam aptum esse quam vinum; quæ etsi in corporibus quibusdam sequestretur, tamen in illis, quæ viscerum debilitate laborant, servatur atque in sanguine accumulatur.

§. XX.

Datur tamen vinorum magna diversitas. Quæ enim in arenosis terris proveniunt, minus materiæ ejusmodi tartareæ continent. Dixit WEPFERUS Dec. 1. An. 2. cap. 39. raros apud Schaffhusianos esse podagricos & calculosos, neque convulsivos motus frequentes, & potissimum id fieri a vino rubello salubri. Sic etiam memini Jenæ, quamvis ab incolis ejus loci satis liberaliter bibantur vina vernacula, non tamen multos esse podagricos. Contra observatum fuit, quæ in terra pingui argillosa & limosa proveniunt, ad fovendam podagram esse paratissima; cujus generis sunt Bohemica, Hungarica, Austriaca, &c. Neque obstat, vina magnam quantitatem tartari terrestris, qui sæpius vias urinarias magis detergit, possidere, utut in podagra progignenda minoris efficaciam sint aliis, quæ talem quantitatem non complectuntur, sed forsitan subtiliori ac penetrantiori acido, quod cum succis vitalibus facillimam init copulam, instructa sunt. Sic vini Tockaviensis lib. 4. destillatæ vix drachmam dimidiam; totidem autem libræ Rhenani drachmas minimum 5. largiuntur. Multo magis autem talia vina nocent, si ad ebrietatem usque ingurgitantur, quæ

Quod
tamen
limitatum.

spiritus

spirituum vigor naturalis magis extinguitur, & lymphæ tenuis inspissatur, ut deinde viscerum tono debilitato minus commode illa, quæ in vinis nociva atque perniciofa sunt, excludi queant,

§. XXI.

Affectus animi.

Sicut affectuum intemperantia in excitandis, & fovendis morbis plurimum valet: ita id maxime in chronicis affectibus, inter quos podagra primas tenet, animadvertimus, & quidem hanc potissimum ob rationem, quod diuturnior tristitia animique angor, intensior cura ac sollicitudo, profundior quoque, & haud interrupta meditatio, necessarias corporis vires suffurando & vitales humorum motus, neque minus secretorios & excretorios imminuendo, exsuperans pabulum atque materiam, impuritates videlicet varii generis salinosulphureas, ad genesis hujus affectus subministrant. Ita vehementior quoque animi commotio, & ira ipsos arthriticos paroxysmos de subito sæpe cum febrili quodam motu excitat.

§. XXII.

Luxuria & desidia.

Uterius, luxuria, nimia voracitas, continuæ comestiones, cum vita sedentaria otiosa & desidii si conjunguntur, neque minus exercitiorum intermissio & ex mobiliori vitæ genere quietum & motus expers, & podagræ & aliis pertinacioribus morbis ingenerandis mirifice velificatur. Nihil enim magis, præterquam nimia ingestorum copia cum desidii, magnum illud excretionum, sine quibus sanitas consistere nequit, negotium supprimendo, ad impurorum humorum redundantiæ, a quibus deinceps dolores, febrilesque motiones proveniunt, corpori ingenerandam conferre, attenta consideratione discimus.

§. XXIII.

Et quoniam sufficienti, per jugem

transpirationem facta, sordium valde activæ indolis aquoso-salinarum halitusarum expulsionem, corpus ab innumeris morbofis afflictionibus, nec non a paroxysmis & recidivis immune redditur: ita etiam in rebelli isto podagrico affectu, qui in corporibus gracilioribus minus densi & obesi habitus, perspirabilibus, paulo rarius sedem fixiorem tenet, neque in hominibus opificibus, & qui labore & motu corpus continuo exercent, facile gignitur, id ipsum observamus. Quare etiam æstivo tempore arthritici & podagrici paroxysmi filere & conquirere solent; cum, e contrario, qui densi & pinguioris habitus sunt literati & laboribus corporis & manuum vacantes, crebrius & diutius hoc affectu exerceantur, qui præsertim autumnali humido & frigido aere, subita tempestatis mutatione ingruere, & tragediam ludere solet: quin imo sudoris consueti intermissionem, notabilique transpirationis, quæ ex indusis inspectis cognoscitur, atque excrementorum inter pedis digitos defectionem, imminuentem designare paroxysmum sæpe a nobis observatum est.

Transpirationis probibita.

§. XXIV.

Inter antecedentes doloris podagrici causas, non exiguum locum fluxuum sanguinis consuetorum, hæmorrhoidum, & mensium intermissio vel interceptio tueri videtur: siquidem & firma experientia & unanimi veterum consensu, & auctoritate confirmatum habemus, scæminas, quamdiu menses rite fluunt, & viros, in quibus consuetus hæmorrhoidum fluxus rite, ratione modique quantitatis & temporis se habet, a molestissimis hisce affectionibus immunes degere, imo hos fluxus doloribus istis supervenientes, corpora ab iis præservare; ex adverso vero, si solennes hæmorrhagicæ vacuationes, vel ex vacillante naturæ robore, aut ex perversa diætâ, vel importuna, & imprudenti medicatione resistant, deficiunt, vel supprimuntur, atroces dolorificæ hæ-

Hæmorrhagarum consuetarum defectio.

passiones generari, imo recrudescere & ingravescere observatione identidem firma & stabili constat: ut itaque ex hisce observatis clarissime elucescat, quantum ad depurandum sanguinem & ad morbos ex feri. vitiosi colluvie succrescentes impediendos, hæc solennes licet præter naturam contingentes sanguinis excretionis valeant. Ex quibus tamen neutiquam id consequitur, ut nonnullorum nostri ævi medicorum & theoreticum & practicum dogma fert, tantum a fluxu hæmorrhoidali, ejus defectu & frustraneis ad eum excitandum naturæ moliminibus, originem hujus truculenti affectus arcessendam esse, & totum curationis opus ad illum provocandum collineare debere: cum hujus hypotheseos patroni, plethoram pro causa proxima materiali potissimum habeant, ut ei inter remotas locum concedamus. Nos vero vitiosam feri dyserasiam atque impuritatem potius ad excitandum hunc affectum maximum momentum asferre arbitramur, cum nota nobis sint exempla, sub ipso paroxysmo podagrico, calculoso & arthritico, hæmorrhoides fluxisse: id quod inter alios, celeberrimi nominis medicus B. DOLÆUS, crebro per litteras apud nos conquestus est.

§. XXV.

Ratione morbi eventus, quoad prognostica hæc observationes rarius fallunt. Podagra non facile e medio tollit hominem, nisi humor vitiosus, ob magnam virium expultricium, imbecillitatem, ad summum corporis corticem propelli nequeat, sed intus retineatur: vel ab errore medentis aut ægrotantis ad interiora repellatur, quod HIPPOCRATES *li. de affect.* affirmat: & tunc gravibus supervenientibus morbis, ut sunt lethargus, hemiplexia, apoplexia, asthma convulsivum, & suffocativus catarrhus, peripneumonia, hydrops, inflammatio ventriculi & intestinorum, extinguuntur.

§. XXVI.

Quemadmodum, quibus congenita, & hæreditaria est arthritis & podagra,

& qui ex pravo vitæ genere primis in eam annis incidunt, rarius diu vivunt: ita iis, qui demum proveciori ætate atque in senectute, dolore corripuntur podagrico, longevitatem promittit; dum arthriticis & podagricis paroxysmis re vera criticis, humores excrementitii, impuri, senectuti familiares, corporique insensibiles, hac ratione expurgantur.

§. XXVII.

Podagra incipiens, præsertim si rheumatismi sanguinei species est, moderata & convenienti diætâ congruisque remediis, sanguinis præsertim missionibus opportune institutis, facile præcaveri & tolli potest: ubi vero jam multoties & singulis fere annis paroxysmus recurrit, & quos affligit, in articulis topiophos habent, sicca alvo vexantur & senes sunt, ii, testante HIPPOCRATE *l. 2. prædict.* nulla humana arte sanari possunt: hanc potissimum ob rationem, quia virium non tam in fluidis, sed in solidis, eorum tono, robore, textura & conformatione naturali destructa, quod non facile tollitur, consistit. Hinc vetus dictum enatum: *solvere nodosam nescit medicina podagram*. Optime vero HIPPOCRATES *l. c.* ratiocinatur: *juvenes nondum callos habentes curari possunt, si accurate vivant laborisque sint amantes, alvumque bonam & apertam habeant.*

Cura præservatoria.

§. I.

Quamvis valde difficilis eorum morborum, qui congeniti sunt, quorum causa in labe tam fluidarum quam solidarum partium consistit, & quæ a prava vitæ & diætæ ratione foveantur, ac in habitum quasi degenerarunt, sit curatio; attamen facilius longe, & expeditior est eos præservandi, præcavendi, & avertendi via ac methodus. Quam cum medicus omnino & recte cognoscere & prudenter applicare debeat, nobis eam hic exponere est propositum: ut potest quæ

quæ potissimum in causis hujus morbi, remotioribus di&is, declinandis & removendis consistit.

§. II.

Fugien- da autē *Venus im- moderata.* Primo omnium, qui vult degere im- munis a pertinaci tam podagrico quam articulari affectu, temperet sibi, quan- tum possibile est, ab usu Veneris maxi- me immoderata, quam corporis lan- guor & dolor subsequitur: subito nam- que exhaurit subtiliores spiritus, caput debilitat, mentem ac sensus infirmat atque convellit. Dein ebrietatem, co- piofam vini potationem, & liquorum inebriantium ingurgitationem omni cura & studio fugiat: quippe hoc pacto multos ab arthritide liberatos novi- mus. *TRINCAVELLUS* de ratione cur. particul. hum. corp. affect. lib. 12. c. 17. tradit, se novisse medicum Venetiis, qui, cum non parum infestaretur a po- dagra & ad senium usque, & solum pri- mum atque in quinquennium vinum interdixisset, liber tandem ab omnibus molestiis ita evaserit, ut amplius usque ad ultimum senium imo ad mortem horum dolorum fieret expers. Id quod *CELSUS* lib. 4. c. 24. egregie confirmat, perhibens: quidam cum toto anno a vi- no, mulso, Venere se temperassent, securi- tatem totius vitæ consecuti sunt. Et *SO- LENANDER S. Viconf. I.* refert, vi- duam quandam Hispanicam, cum usum vini, quo tamen pro more gentis pau- cissimo & dilutissimo usa fuerat, omi- sisset, podagra amplius non fuisse ten- tatam. Quin imo plures talis modi hi- storix notissimæ sunt eorum, qui, vel in carcerem coniecti, vel ad paupertatem redacti, cum a vino abstinerint, ab ar- thritide & podagra liberati sunt. Hinc præstat ad præscindendum gravissimū morbum, aquam puram & levem quam vinum bibere. Ex hydropotis enim ne- mo facile est, qui hanc in morbum pro- labitur: quorum exempla apud *BRU- YERIUM* de re cibaria l. 16. c. 13. *SCHENCKIUM*, *HERM. von Hey- den*, de podagra, & *PECHLINUM* le- gi atque evolvi possunt.

§. III.

At vero quamvis nonnullis podagri- cis vinum admodum sit insensum, ne- gandum tamen non est, dari casus, ubi ventriculi quædam & intestinorum im- becillitas a frigido humore, ut cum ve- teribus loquar, orta est, in quibus ad vi- rium refectionem admitti illud debet, maxime si diluatur cum aqua, & vetus excoctum optimæ notæ assumatur: quod eo magis locum invenit, si in consuetudinem abiit vini potatio, nec ad ejus usum ægrotans protinus sen- tiat incommodum: de qua re conferri meretur *PECHLINUS* obs. 37.

Quod tamē quan- doque profi- cium.

IV.

Porro qui vitam a podagra liberam ducere, vel ejus dolores lenire atque mitigare intendunt, temperent sibi a multo cibo tam in paroxysmo, quam extra morbi accessum. Vere scribit *HIPPOCRATES*: præcipuum sanitatis studium est, non satiari cibis, & impi- grum esse ad laborem. Sique profecto quid est, quod vitam servare potest a morbis diuturnis immunem, tempe- rantia in victu est; hac enim alacritas & ingenio & corpori accedit. Consistit autem hæc temperantia in eo, ut vel bis de die parum cibi assumamus, nec plenarie appetitum satiemus, & tamen intermittamus: id quod podagricis mi- rifice commendat *TACKIUS* p. 97. item *SYDENHAMUS* p. 579. qui prandium saltem commendat; humori- bus digerendis cum lectus solum sit di- catus. Præcipue autem in paroxysmis a cibo abstinendū est. Nam ejus accessio, ipso *HIPPOCRATE* teste, damno est: *Eo enim tempore* inquit, *reflui sunt hu- mores ad centrum corporis, unde oppri- mitur anxias; evadit respiratio, & alie- na regio ab impuris succis occurritur. Si cibum tunc dederis in impuritatem ille abit, ac distento hypochondrio opprimitur pectus, unde anxia respiratio & calor cor- dis major.*

Nimius cibus.

Præf. in paroxys- mo.

§. V.

Facile hinc apparet ratio, quare ege- ni raro sint podagrici, magis autem o- pulenti, voluptuosi, & qui per multas horas mensis accumbunt, utriculi in- dagrici.

Opulenti frequē- tius, e- genti- rarius po- dagrici.

flar

Ar abdomen distendentes. De opulento quodam Germano SCHENCKIUS apud *Cass. de Reies Camp. elys. juc. qu.* tradit, quod hic, cum otio, deliciis, luxaque circumflueret, familiarem huic vitæ podagram arthritidemque adeo miserabilem contraxerit, ut nonnisi duobus suffaltus adjutusque famulis promoveri loco potuisset: verum lapsis sensim rebus ad paupertatem redactus tantam, ut & opibus destitueretur & famulis, necnisi frugalis mensa ad vitæ suppeteret; hoc fretus & poculatim ipse solus incesse, & a podagra prorsus desertus fuerit. Non incommode hinc PETRARCHA: *Si a podagra*, inquit, *liberari cupis, aut pauper sis oportet, aut ut pauper vivas.* Multos ab hac agitudine liberaffe traditur paupertas, vera desecatrix corporum: quosdam vero frugalitas, quam voluntariam seu fictam & imaginariam paupertatem dixerim. Vidisti aliquos perpetua vini abstinentia curatos: ita fit, dolore dolor, clavis clavo pellitur, ut antiquo dicitur proverbio. Specialiorem autem paulo diutam podagricis commendat atque præscribit GALENUS lib. 6. de sanit. tuenda, his quidem verbis: *intemperantes in podagram & alios diutinos morbos incidunt, a quibus tota vita se explicare nequeunt. Cavendum ab eduliis expasta, ab acidis fructibus, cepis, allio, salsis, lardo, carne suilla.* Cæterum Vinum Mosellanum aut Neccarinum aqua destillata dilutum bibendum. Alvus sollicitanda passulis, prunis Damascenis. A carnibus quoque annosis & pinguibus abstinendum. Parari debet vestimentum pellibus agninis confutum.

§. VI.

Cure & meditatione fugiendæ.

Postremo, qui a cruciatibus podagricis & articularibus immunes degere cupiunt, temperare sibi debent ab omnibus gravioribus curis, animi laboribus, meditationibus & perturbationibus. Hæc enim elogio Sydenhami ad dissolvendam spirituum, qui sunt digestionum instrumenta, systasin, ac proinde ad podagræ incrementum multum faciunt. Refert PORPHYRIUS in vita Plotini

quendam Regulum, quum captus esset pedibus, sese ab omnibus curis abnegasse, & a podagra fuisse liberatum. Tanti, inquit, *in hoc morbo vincendo, animum quietum habere!* Ceterum commendandus est podagricis labor ac motus, qui firmitudinem & robur partibus foenerat, transpirationem promovet, cruditates dissipat, ad totius corporis habitus immutationem aptissimus, atque optimum sanguinis depuratorium est, dum omnis generis excretiones promovendo, ab ejus naturali temperata crasi sive temperie alienas, impuras salino-sulphureas partes per congrua emunctoria separat. Elegantissime scribit HIPPOCRATES lib. propher. n. 162 curari podagricos posse juvenes, in quibus nondum sunt facti calli, qui laborem amant, qui vivunt accurate, & quorum alvus fluida est. Exercitium autem hoc non nimis sit vehemens, sed moderatum, quale est vectio in curru, ambulatio, scalarumque repetita ascensio.

§. VII.

Celeberrimus, & maxime circumspectus trium Imperatorum Archiater JOH. CRATO conf. 14. tent. 1. hoc pro præservatione podagræ consilium supereditavit, dignum quod huic tractationi inferamus: *Primo monendi sunt podagrici ne ullo modo corpus medicamentis affligant; sed recta vietus ratione & mediocri diligentia articularum dolores vitari posse sibi persuadeant. Abstineant a vinis Moravicis, Austriacis, Hungaricis, dulcibus & crassis: utantur cerevisia triticea. Ventriculi robur medicamentis purgantibus non debilitetur. Nostri pilulis uti possunt hora dimidia ante coenam, quæ sit parcior, singulis septimanis, dosin, quæ est scrupulus, capientes. Singulis diebus matutine de nostro stomachali sumat. In lecto matutine sudet quotiescunque poterit: nam quo frequentius hoc fecerit, eo tutiorem se esse putabit. Mundare pedes oportet cum spongia intincta vino rubro, in quo sal sit decoctum. Topicis minus potius quam nimium est faciendum. Aer frigidus & humidus vitandus est.*

Morus crebro instituendus.

Causæ Cratonis.

§. VIII.

§. VIII.

Quibus
hi affe-
ctus he-
redita-
rii &
chronici
sunt, cu-
ratiore
dieta
servan-
to.

Præservatoria hæc cura uti univer-
lis fere est, & ab omnibus ac singulis, qui
a gravibus valetudinis incommodis im-
munes esse volunt, servanda: ita potissi-
mum quadrat, & necessaria admodum
est, in affectibus tam arthriticis quam
podagricis, quando a parentibus liberi
seminium quoddam multiplicativum
ipsis vitalibus humoribus altius in-
nuatum, & quod inter pueritiæ vel ado-
lescentiæ annos jam tum sese exere
incipit, acceperunt; quo in prima quasi
herba suffocetur. Atque etiam hæc ipsa
cura diætetica ad eos spectat, quos jam
per plures annos hoc malum & chroni-
cum, & quasi habituale factum exer-
cuit: eo fine & scopo, ut minimum do-
lores ac symptomata leviora & mitio-
ra inde reddantur, breviores quoque
fiant paroxysmi, & roborata sic quo-
dammodo natura deteriores & exitia-
les affectus, qui excipere nunquam non
solent podagram pertinacem & chro-
nicam, corporis vires valde infringen-
tes arceantur.

*De Cura specialiori Podagricorum
Medica.*

§. I.

Podagra
radicata
non pot-
est ex-
stirpari.

Optandum quidem serio, & vehe-
menter esset, ut tam efficacia in rerum
natura extarent remedia, quæ huic dif-
ficillimo morbo, ubi longo tempore in
succis vitalibus & nervosis partibus ra-
dices egit, extirpando sufficerent: sed
quoniam talia nondum per experien-
tiam cognita atque comprobata sunt;
eo tantummodo laborandum est, ut
non modo diætæ præscripta servetur,
sed & alijs remedijs languenti corpori
succurratur, quo recursus hujus mali, si
non prorsus tolli possit, pauciores tam-
en & breviores evadant, levioribusq;
symptomatibus stipati incedant paro-
xysmi. Et cum ordinario fere periodico-
rum dolorum, sive febris potius rheu-
matico-podagricæ incurfus fieri soleat

tempore vernali, item ante & post sol-
stitium hibernum, opus est, ut antea
congruis evacuationibus, alterantibus,
& massam sanguinis depurantibus, vi-
tiosos humores doloribus istis podagri-
cis pabulum administrantes, quo post
eo felicius paroxysmus sustineri possit,
& corrigamus & eliminemus.

§. II.

Vena
sectio.

Ad hunc scopum, ex voto obtinen-
dum, ego sanguinis missionem decenti
tempore & quidem ante æquinoctium
vernum, ubi massa sanguinis & seri sin-
gulari quodam interno ebullitionis qua-
si motu agitur, & sic heterogeneæ par-
tes, quæ in eorum profundiori ac inti-
miori nexu textæ & involutæ heferunt,
extrorsum vertuntur, unde omnis ge-
neris febres exanthematicæ, catarrha-
les, rheumatico-artriticæ originem
suam mutuatur, celebratam magni
admodum facere soleo: id quod optime
succedit, ubi corpora non adeo firma
fuerint, quæ bene appetunt, vitæ seden-
tariæ indulgent, lautaque diætæ utun-
tur. Longe vero magis necessaria est
venæsectio in iis, qui ob laxiorem mul-
tis exilibus vasculis donatum corporis
habitum multum sanguinis & seri in-
generant, & ad hæmorrhagicas excre-
tiones proclives sunt, præcipue si hæc re-
stitent vel parciore evadant. Et quo-
niam ante, & post solstitium brumale
mense Decemb. Jan. Febr. plerumq; in-
folescunt & ingravescent podagrici do-
lores, ego in fine Octob. si res postulave-
rit & plenitudo vasorum evidens fuerit
sanguinis missionem suadere solitus sum.

§. III.

Deinceps non possum non ego hoc
loco candide fateri, quod a cucurbita
eum scarificatione dorso pedis, singulis
trimestribus appositâ, insignissimum al-
levamentum in pluribus, atque etiam
in me ipso, qui non immunis fui ab ejus-
modi insultibus podagricis, licet obtu-
sioribus, & non diu persistentibus, ex-

Cucur-
bita cu
scarifi-
catione
dorso
pedis
appo-
nenda

per,

pertus fuerim. Rationem si quis hujus effectus exposcere velit, hæc satisfacere posse videtur: quod in nulla fere corporis parte, difficilior sanguinis circulus ex arteriis in venas, quam in extremo pede, ejus præsertim digitis procedat; nulla etiam pars sit, quæ tanta copia musculorum, tendinum, membranarum, & ligamentorum tendineo. nervorum, vasorum etiam, sanguineorum instruita sit, ac extremi ipsius pedis compages. Quandoque itaque hæc partes, ab ipsa nativitate, imbecillitatis quodam vitio laborant; non mirum est sanguinis circulum, siue itum ac creditum in illis ipsis admodum esse segnem, tardum & impeditum, præsertim quando ille copiosiori sero, excrementitiis salinis partibus referto scatet, & tempore paroxysmi, qui semper febrili motione fit & incipit, majori copia ad has partes appellitur; unde non possunt non humores stagnare, & vasa nimium distendendoeorumque nervosas membranas divellendo, dolores cum inflammatione licet leviori producere. Atqui hinc utilissimum omnino est, ut sanguinem superfluum & stagnantes per has partes valde ad circuitum difficilem e vena extrahamus; & sic ejus liberiorem progressum promoveamus.

§. IV.

Vomituum singulo mense exhibendum.

Quoniam paroxysmorum, & rheumatico-arthriticorum, & podagricorum evidens & materialis causa, in seri excrementitii abundantia & colluvie consistit, atque huic ingenerandæ vitiata prima in regione alimentorum digestio & cruditatum proventus multum velificatur, complures non minus periti ac eruditi Medicorum singulis mensibus vomitum excitandum commendarunt, ut ventriculi, & duodeni cavitas, & qui huc pertingant ex hepate & pancreate canales a sentina crudorum, & vitiosorum humorum expurgentur: vid. HILDANUS cent. 6. obs. 34. MERCATUS de morbis intern. l. 4. c. 18. RIVERIUS in Praxi. 6. SYLVIVS in Pr. pag. 153. Alii vero pro cura vernali vel autumnali, ad primam regionem, & totum

corpus a sordibus probe expurgandum, infusa ex variis laxantibus, roborantibus & aperientibus concinnata usurpanda suadent.

§. V.

Ego, ut fideliter & candide pro more meo dicam, non certius, non efficacius, & magis genuinum in ejusmodi affectibus & avertendis & minuendis, vel, si medicina inopportuna turbatis moribus intro inversa vitiosa materia fuerit, in ordinem redigendis, quam in usu thermarum & quidem Carolinarum inveni remedium, quarum virtus, & energia, in calculo, podagra in veterata, & in hac, si fuerit ad interiora repressa, ad partes exteriores revocanda, hemorroidum quoque fluxum, si causam & occasionem malo suggererit, restitutum, incomparabilis est. Cujus veritatis permulta, imo millia exempla, adducere integrum esset, ut adeo, qui eam vel in dubium vocare, vel plane negare gestiunt, aut improbitatis, aut incitiæ se ipsos accusent. Nam hæc aquæ in larga satis quantitate potatæ, ob spirituosum quo pollent elementum, & ob salia mineralis profapiæ, quæ in sinu foveant, tenues non modo & fluxiles reddunt humores, atque obstructa & infarta minima vasa aperiunt, sed & per omnia, quæ evehendis a corpore alienis & morbidis humoribus dicata sunt, excretoria, per hepaticos ductus videlicet, per alvum, per sobcutaneum emunctorium, per vias urinarias, per mucum bronchiorum & narium, copiosissime & sine ulla virium jactura per multos continuos dies materiam peccantem educunt. Hinc certe universalis morborum chronicorum præservatorii & curatorii nomen, si non altiores malum egerit radices, jure sibi vindicare possunt: siquidem ego, qui has salutiferas aquas viginti circiter vicibus frequentavi, sancte affirmare possum, quod non per artem existat vel inveniri possit tale remedium aut medicina, quæ huic, quam benignissimi, qui curam etiam corporis nostri

Thermæ Carolinæ omnia remedia superant.

Neque
acidula
laudi-
bus ca-
rent.

nostri habet & semper habuit Creato-
ris beneficio pientissimo animo acce-
ptam referre debemus, æquiparari pos-
sit. Atqui id etiam observavimus, quod
si sub ipsa cura irruat hic affectus, lon-
ge mitior, brevior & placidior semper
procedat & finiatur. Neque etiam aliis
mineralibus fontibus thermalibus, &
quas acidulas salutare vulgo consue-
scunt, modo pro differentia corporum
& naturarum recte & cum debito regi-
mine & convenienti methodo præscri-
bantur, usurpentur, commendentur,
laudes & energias suas detrahere volu-
mus, cum passim etiam indubia ad sint
faustissimi effectus in ejusmodi radica-
tis & chronicis morbis exempla. Possunt
vero temperatiores aquæ minerales, ad
quas pertinent *Wildungenses, Seltera-
næ, Veteraquenses* in Silesia, loco potus,
si tertia admisceatur vini pars, per to-
tum anni decursum in usum duci.

S. VI.

Quibus
non in-
feriores
potus a-
liis tem-
peran-
tes.

Postremo quoque potibus diluenti-
bus, acrimoniam salis temperantibus
& demulcentibus, leniterque evacuan-
tibus, ut sunt lac, serum lactis, summam
tum præservandi, tum curandi scopo
adhibitis, virtutem adscribimus, quippe
eam exeruisse multiplici experientia
comprobatum est. Id autem remedii
genus, in eodem morbo antiquissimos
jamjam maximi fecisse, HIPPOCRA-
TES & CELSUS loquuntur. Ille e-
nim passim speciatim in *lib. de affect.* in
difficillimis podagricis & articulatio-
num doloribus, lac asininum commen-
dat. Hic vero *lib. 4. cap. 24.* ita scribit:
*quidam cum asinino lacte poto ex toto se-
cluisse, in perpetuum hoc malo evase-
runt.* Præterea quoque PLINIUS, *sunt*
inter exempla, inquit, qui lac asininum
bibendo liberati sunt podagra, chiragra-
que. Novimus nos non paucos lactis bu-
buli per aliquot annos usu, item aquæ
pluvialis pro potu ordinario, per plures
a doloribus podagricis annos immunes
vixisse. De cura vero lactea prudenter
instituenta, infra in cautelis & monitis
plura subjiciemus.

Diapho-
retica
laudem-
tur.

Porro, ad methodum tam præserva-
toriam quam curatoriam, nihil securius,
nihil accommodatius regimine dia-
phoretico, salutari consilio procurato,
inveniri potest. Nam si verum, uti est
verissimum, quod sanguis serofus im-
purior, qualis maxime ex transpiratione
prohibita redditur, causa antecedens
& materialis paroxysmorum podagri-
corum sit, ipsa certe sanior distat ra-
tio, quæ experientia confirmatur, atro-
cem hunc morbum, quam optime, &
tutissime, facta liberiori transpiratione,
vel ea quæ secundum naturam sit resti-
tuta, esse remedium omnibus aliis su-
perius. Et quoniam hac de re insignissi-
mus & notabilis admodum locus in
CAROLI PISONIS utilissimis obser-
vationibus: *de morbis a serofa colluvie*
oriundis Sect. 5. cap. 2. extat; operæ pre-
tium nos duximus eundem nostræ tra-
ctationi subnectere. Verba autem lau-
dati elegantioris Auctoris hæc sunt.
Denique quod spectat ad vacuatio-
nem seri per cutim eamque sensibili-
lem, hanc plurimi facio, ut debeo,
quia & revulsionis vim habet, & ma-
xime est opportuna in his affectibus,
quippe quæ naturæ convenientissi-
ma, cum ea seri portio, quæ per cu-
tem insensibiliter ex naturæ institu-
to continenter quotidie expirare de-
bet, suppressa quacunque ratione, &
introrsum depulsa materiam præstet
arthriticis doloribus, ut ante hac de-
monstratum. Quamobrem consulo,
ut Illustris Præsul sudorem quotidie,
si fieri potest, aliqua arte promoveat,
aut certe insensibilem expirationē,
quod ut consequatur, in primis den-
sitati cutis, quam infert inclementia
aeris, præsertim hyberno tempore
consuere debet, nam quæ a poly-
sarcia aut ætate densitas infertur, de
ea nulla providentia haberi potest.
Ergo accurate videat, ut bene tectus
incedat semper, & de nocte possi-
mum stragulis levibus quidem, sed
calidis, pluma videlicet aut pelle an-
sar.

„ fartis desuper subterque stratis oper-
 „ tus dormiat, & ita opertus ut sponte
 „ sudor, sub diluculum erumpat: quod
 „ eveniet, si non ita de mane expergi-
 „ scatur, sed aliquantisper quietem in
 „ lecto longiorem capeffat; & sudor
 „ nihilominus non erumpat, is multa
 „ longaque provocetur universi cor-
 „ poris frictione. Quod si eo frustre-
 „ tur, aut hisce modis eum provocare
 „ radiosum illi est, suadeo certe, ut
 „ semel in hebdomade hypocaustum
 „ jejunos adeat, ibique per horulam
 „ sudet, quod primum tentabit, ubi
 „ plethorę corporis vengestione prius
 „ providerit, ut avertat cutaneos affe-
 „ ctus, qui ab insolito hypocausti usu
 „ sponte emanare solent. Atqui si his
 „ artibus sudor erumpens minus e-
 „ mendandę colluviei feri in corporis
 „ habitu stagnantis satisfacere potest,
 „ certe auctor sum, ut ineunte vere &
 „ autumnio, quibus anni temporibus
 „ fluxiones repetere solent, utatur de-
 „ cocto sudorifico sive sarsaperilla si-
 „ ve radices Sinarum, idque per unam
 „ aut alteram septimanam, vel certe
 „ syrupo Ambrosiano, si metus sit a vi-
 „ scerum & sanguinis aestu.

C U R A T I O

IPSO IN PAROXYSMO.

§. I.

*Immi-
nente
paroxys-
mo, al-
ius sub-
ducenda.*
 Ego imminente paroxysmo, qui ex
 lassitudine insolita & inquieta, appetitu
 adaucto & gravitate capitis & artuum
 cognoscitur, primam regionem ante o-
 mnia leniter a fordibus alvinis, neque
 minus a collectis in duodeno & reliquo
 intestinorum canali vitiosis humoribus
 deplendam, & expurgandam suadere
 soleo: id quod tutissime tum per clyste-
 res emollientes & temperate carmina-
 tivos, tum interne per infusa rhabarba-
 rina & mannata, cremore tartari exal-
 tata, perfici potest. Menini, me olim
 statim sub initio doloris podagrici &
 arthritici, insigni sepe cum fructu usum

fuisse sequenti mixtura: rec. aquę flo-
 rum acacię uncias duas, cinnamomi si-
 ne vino unciam dimidiam, pulveris
 Cornachini drachmam, syrapi rosarum
 laxativi, vel cichorei cum rhabarbaro
 unciam semis. Nam instar aphorismi
 practici medicorum juniores teneant
 hoc: mitiores semper dolores evadere,
 in quocunque etiam loco consistant, si
 prima regio prius sordibus suis, ante u-
 sum aliorum medicamentorum, probe
 fuerit expurgata; quę alias migrando
 in sanguinem, inque partes affectas pe-
 netrando, & dolores intensiores red-
 dunt, & graviora symptomata produ-
 cunt. Atque in eo quoque laudandum
 est SOLENANDRI consilium, quod
 extat in *Oper. suis* p. 78. ubi scribit, se in
 paroxysmi podagrici principio magno
 cum successu exhibere aliquod purgans
 solere, primum id edoctum ab ALEX.
 TRALLIANOLib. 2. Et singulare esse,
 PECHLINUS *obs.* 26. eruditissime in-
 nuat, quod arthritici leniorem plerum-
 que experiantur insultum, detracta ex
 primis viis vitiosa materia.

§. II.

Cum vero omnis doloris articularis *Materia*
 & podagrici paroxysmus motum feбри- *vitiosa*
 lem comitem habeat, cujus etiam be- *pod-*
 neficio, natura optima morborum me- *grica*
 dicatrix, solenniter & felicissimo sape *per*
 cum successu morbum curare, & quę *transpi-*
 eum excitat vitiosam & hostilem ma- *ratione*
 teriam convenienti tempore, per con- *auctan-*
 grua emunctoria evacuare atque foras *diffusan-*
 rescribere solet; idque in doloribus ma- *da.*
 xime per sufficientem, & auctiorem
 transpirationem perfici, dum non mo-
 do tota sanguinis & seri massa depura-
 tur, sed & ipse dolorem in pedibus cre-
 ans vitiosus humor successiva diffratio-
 ne & exhalatione excernitur; prima ac
 princeps medentis debet esse intentio
 ac cura, ut placidam continuam & non
 interruptam diaphoresin, suo consilio,
 & auxilio procuret & moderetur. Prę-
 stare id opportunissime possunt ipsa in-
 fusa, quę loco Theę, ex herba scordii, *Quo
spectant
infusa
Theę &
mixtu-
ra.*

cardui benedicti, veronica, radice glycyrrhizæ, corticibus citri recentibus parantur: cui scopo identidem egregie inserviunt mixturæ, ex aquis destillatis cardui benedicti, galegæ, scordii, succo citri, lapidibus cancerorum, antimonio diaphoretico, cinnabari, nitro purificato, & syrupo acetositis citri, singulis debita dosi & proportionibus sumtis concinnandæ. Instar omnium vero potest esse liquor noster anodynus mineralis, si cum quarta parte spiritus *Bussii*, & tartari volatilis roboretur: de quo triginta vel quadraginta guttæ pro dosi, ex ordinario decocto vel infuso jam laudato propinari possunt. Præstat vero ejusmodi medicamenta mane, cum expectatione lenioris sudoris in lecto exhibere. Vesperis & circa noctem pulveres temperantes bezoardici nitrosi, cinnabarini, cum aquis analeptis, diapnoicis, vel cum emulsione amygdalarum dulcium aut seminum quatuor frigidorum majorum commodissime porrigi possunt.

§. III

Neque minus decocta.

Expediit etiam pro feliciori sanationis obtinendo scopo in hoc affectu, pro ordinario potu, decocti temperantis & diluentis paulo liberaliorem usum commendare, ex quo summum me sæpius fructum percepisse recordor. Species hæ sunt: rec. radicis chinæ, sarsaparillæ, polypodii ana uncias duas, liquiritiæ, cichorei ana unciam, corticis ligni sassafras unciam dimidiam. Quarum dimidia pars in quinque aquæ mensuris & una vini coquantur ad consumptionem septimæ partis: quo decocto non modo pro ordinario potu & ad extinguendam sitim utendum, sed & ex eo medicamenta propinanda sunt, atque insuper singulis duabus horis, octo uncias calide bibendæ sunt, idque statim a morbi insultu faciendum. Inde urina copiose fertur, & corpus in continua perspiratione servatur, alvus quoque fluida & laxa manet; si vero hæc officii sui fuerit immemor, supra propositum la-

Hoffm. Syst. T. IV. P. II.

xans exhibendum; abstinere quoque ab omnibus jusculis pinguibus nutritiis expedit. In doloribus autem vagis præsertim a scorbutico humorum inquinamento qui oriuntur, serum lactis dulce vel acidulum, item fons Selternus cum lacte remixtus utilissime pro potu dantur.

§. IV.

Ad mitigandos artuum, si acerbius affligant dolores, cautissime cum ipsis ^{Topica que, & ubi conserant?} topicis procedere æquum est: quia multiplici experientia teste, plus damni quam emolumenti attulisse constat. Consultius autem & securius est, partes dolentes culcitrīs levioribus plumaceis involutas, in quiete & temperato equali calore retinere, ut lenis & successiva humoris vitiosi diffusio procuretur. Ceteris vero externis omnibus minus noxiis, antiquissimum illud cataplasma ex mica panis albi, lacte, vitello ovi, croco & floribus sambuci paratum, mea quidem sententia præferendum erit. Potest etiam, præsertim in arthritide vaga, succus lumbricorum terrestrium addi. Novi quoque non sine insigni levamine in acerbioribus doloribus, frustum carnis ex recenter mactato animante parti affectæ applicatum fuisse: quod post viginti quatuor horas amotum, fetidum sparsit odorem. A tinctura sulphuris volatili, quæ ex calce viva, sale ammoniaco & sulphure paratur, cum charta bibula, membrīs affectis, non quidem statim in principio, sed circa finem, & ubi topi metuendi admota, obfortiorem procuratam discussionem, effectus laudatissimos vidi: sed non omnes hoc medicamentum, ob summum, quem spargit foetorem, ferre possunt. Dolo & paroxysmo sublato, quando ingens in partibus affectis imbecillitas movendique impotentia remanet, balsamum nostrum spirituosum liquidum, cum aqua Reginæ Hungariæ dilutum, moderate inunctum insigne robur afferre crebro observavimus.

S

Cau.

Cautela, & observationes
Clinica.

§. I.

Venæse-
ctio in
quibus-
dam cau-
se ad-
misi-
stranda.

Venæsectio, ut in corporibus, quæ sanguine plus quam sero abundant, atque in ætate juvenili constituta, diu simul lauta vinosa delectantur, ad præcavendos paroxysmos podagricos, & arthriticos utilissimam præstet operam, atque etiam, ubi a defectu excretionis hæmorrhoidalis vel menstrualis morbus vel ejus paroxysmus metuendus, plane necessaria sit: neque etiam imminente paroxysmo in arthritide valida & vaga reformidanda; sed intrepide admittenda: nihilominus ubi corpus valde debilitatum, excrementitii feri copia obessum, ex vitio bonæ digestionis, & excretionis insufficientis prognati, cautius est ab ea abstinere, & quidem hisce de causis, quia excrementitio sero, portio etiam consistentis sanguinis non sine virium jactura amittitur; secundo, quia criticus ille naturæ motus ad exteriora, & peripheriam corporis vergens intercipi potest, quod in febribus erysipelaceis sæpius fieri videmus: tertio, quia, candide quod fateri debeo, aliquoties post venam sectam acerbiorum symptomatum impetum animadverti.

§. II.

Cura
lactis.

Circa curam podagræ per lac, sive potius ejus paroxysmorum ad magnum, & notabile tempus suspensionem, id observavimus: quod si hac finita ad pristinum victum & vivendi genus ægotantes redierint, vel ipsi paroxysmi bono ordine reverti cœperint, vel loco horum, in corporibus præsertim senilibus & imbecillioribus, pathemata spasmodica, in abdomine colica, ventriculi cardialgica inflationes, dolores nephritici cum ischuria, & non adeo longum post temporis spatium mors insecuta fuerit. Insuper etiam circa lacteam curam, quæ alias ad expu-

gnandos atque avertendos arthriticos, & podagricos dolores, non destituitur laude & effectu, id monendum ducimus, quod, ubi corpus plethoricum, vel sero abundantiori impuro turget, vel ob tonum ventriculi, & intestinorum labefactatum, prima regio semper sepe cruditatibus vitiosis obfessa est, aut si pathemata hypochondriaca, quod sæpius fit, subint, atque ipsa natura lacticia respuat, prorsus hanc damnamdam esse judicemus, quippe in viscerum ulteriorem infarctum, in cachexiam, hydropem, & hæcticam febrem tali pacto ægrotos præcipitari posse certum est.

§. III.

Recte monet CRATO l. 5. in consil. quod fortiter & violento impetu evacuantia, eo quod naturæ, & in primis ventriculo vim inferant, nequaquam inchoantibus & perseverantibus doloribus exhiberi debeant. Hinc perite TRALLIANUS l. 11. p. 601. suadet, in podagra talia purgantia esse adhibenda, quæ stomachum non subvertunt, & addit rationem hanc: nam hujus cura in omnibus affectibus haberi debet, ut ne ventriculi os ab iis, quæ adsumuntur, offendantur. Ipsi namque infirmanti omnes nervi consentiunt, & fluxionibus tentantur.

Pur-
gantia
fortia
ipso in
dolore
non ex-
hiben-
da.

§. IV.

Quod attinet ad decoctum Viennense, nostro tempore ad podagram curandam medicamen famigeratissimum, cujus insignes virtutes una cum modo usurpandi in M. N. C. cent. 1. obs. paulo curatius describuntur, a multis qui eo ipso usi sunt, magnopere quidem collaudatum memini, quorum autem corpora robustioris paulo constitutionis erant. Neque prorsus ejus usum improbare velim: sed, quoniam plerumque debilioris, tenerioris, & sensibilibioris nature podagrica affectione laborantes esse solent, ab hermodactylis & a ligno guaiaco, quæ istud ingrediuntur, & omnino sale acri stimulante prædita sunt,

Deco-
ctum
Viennense.

sunt, libens abstineo, qui securiora tantum amo & approbo, quæ inter hoc quod supra a nobis traditum est decoctum præcipuum locum obtinebit.

§. V.

Topicorum
circa u-
sum.

Externa remedia partibus dolentibus applicata, utut raro careant noxa, longe tamen periculosiorem in corporibus sanguine vel sero impuro repletis, sive cacochymicis, sensibilius naturæ, hypochondriacis & hysteris, in quibus nervorum & fibrarum systema spasmodicis jam adfuetum est, fortiuntur eventum: siquidem plurimum observationum fide constat, lethales horum applicationem excepisse affectus, quos inter apoplexiam, hemiplexiam, memoriæ amissionem, asthma convulsivum, cardiacam, colicam spasmodicam, ventriculi & intestinorum inflammationem nominasse sufficiat.

§. VI.

Spiri-
tuosa
topica
quibus
confer-
rant.

Topica spirituosæ ac camphorata in subjectis segnioribus & humidioribus non adeo nocent: in siccioribus vero, si materiam podagricam non retropellant, ad calculum tamen disponunt, vel topiorum generationi velificantur, aut molestissimas partium contracturas relinquant.

§. VII.

Paucio-
ra & se-
cura re-
media u-
surpanda

Non possumus non iterum iterumque monere, in affectibus podagricis & articularibus, paucioribus & fidis remediis tantummodo utendum esse, reje-ctis infecuris & ancipitibus, quæ sæpius damna intulisse animadverti. Hinc mihi perplacent, quæ tradit Cl. Romano-rum Medicus ALEX. PASCOLIUS Oper. tom. 3. Sect. 3. cap. 5. p. 220. At enim vero, inquit, ut quicquid in eo morbi ge-neret, quem in publicis nosocomiis non mi-nus, quam in ædibus aliorum privatis, crebro præ manibus habuimus, ad hoc temporis observavimus, ingenue ut no-stri mores est, fateamur, proferre non de-dignabimur eos, quibus aut nihil prorsus, aut nihil propemodum in rheumatismo fecimus, felicius ut plurimum eva-luisse, quam alii quos validioribus artis præfidiis subjecimus. Quæ res porro effe-

cit, ut posterioribus annis ejusmodi agro-tantes tractando, præter victum tenuem, & congruum, ac uberrimas potiones ex aqua vel simpliciter vel per levem infusio-nem sarsaparilla, glycyrrhizæ, florum papaveris rhœados, hisque similium me-dicatas, nihil aliud præbere consueveri-mus; quo solo temporis processu, sudores plane criticos, optimo cum successu ex-citavimus.

§. VIII.

Galliarum medici celeberrimi, quos ^{Venesæ} inter CHESNEAU, BOTALLUS, ^{etio re-} RIVERIUS, CAROL. PISO, referen-^{petita} di, in doloribus podagricis & arthriti-cis crebro repetitam venæ sectionem maximopere laudant & commendant, præservandique potissimum sine, & scopo celebrant: quæ tamen methodus in nostris septentrioni vicinis homini-bus, quorum corpora non tanta sangui-nis abundant copia, hæud curate qua-drat. Nihilominus, si morbus non adeo inveteratus, & corpus ad sanguinis a-bundantiam ingenerandam pronum fuerit, levior & sæpius repetita venæ se-ctio, seu singulis potius mensibus in pe-de admissa scarificatio, præmissa tamen semper leniori laxante, non erit infru-ctuosa. Eximius plane est locus, quem de venæ sectione utilissime frequentius repetita, habet laudatus PISO l.c. Sect. 5. cap. 1. p. 406. hic merito apponendus: Adde autem, inquit, singulis mensibus, quoniam eadem experientia me docuit, quotiescunque per inducias vel paucarum septimanarum æger corpus refecerit, san-guinis que jacturam reparaverit, tum pri-ma quoque commotione aeris & altera-tione sive ad algorem sive ad æstum om-nino arthritim recrudescere. Et certe sæ-pe audi vi magnos viros ex arthriticorum familia, nihil longo usu reperiisse retar-dandis, cohibendis que fluxionibus arthri-ticis, si non prorsus tollendis, ipsa venæ sectione, eoque ejusdem usum etiam in affecta ætate non reformidasse. Itaque repetita placet venæ sectio & per epi-crasin: quod si probatur, nemo non videret.

omnino parca manu esse administrandam, & quantitatis hunc esse scopum, ut providenter dumtaxat ne turgat sanguis in vasis & orgasmo spontaneo commoveatur.

IX.

Tumor a
solutione
morbi
relictus
caute
tractan-
dus

Paroxysmo finito & morbo soluto, in corporibus spongiosioribus habitus, & sanguine seroso turgentibus remanet sapiuscule pedis affecti insignis & valde diffusus, qui impressa digiti vestigia relinquit, tumor, caute profecto tractandus; nam si quis eum pro incipiente hydropse habuerit, & ad hunc præcavendum vel abigendum, validioribus purgantibus uti velit, is non leve sanitati & vitæ damnum infligere poterit. Opus tunc potius est lenioribus laxantibus balsamica virtute eminentibus, ut sunt rhabarbarum in substantia, pilula Cratonis, Becheri, nostræ, mediocri quidem dosi, sed crebrioribus exhibitis uti. Externe autem pulvere, ex farina fabarum, camphora & floribus sambuci conspergendi pedes, & leniter non autem nimis valide, vinculis, ne uberior feri fiat affluxus & stagnatio, constrin- gendi.

S. X.

Tophi
resolendi

Ad tophos discutiendos & resolven- dos in senili & inveterata podagra, ego non præsentius, ipso balsamo sulphuris antimoniato, quod ex sale scoriarum reguli antimonii simplicis, superinfuso oleo terebinthinæ & juniperi paratur, me deprehendisse, asseverare possum.

ENARRATIONES
MORBORUM.

C A S U S I.

Podagra
ab empiri-
co re-
propulsa
funesta

Vir sexagenario major, sanguineo- cholericus, sanguine & succis plenus, habitus corporis robusti, animique ad iram valde proclivis, per complures annos doloribus convulsivis, colicis, spasticis, necnon podagricis misere divexabatur: quorum tamen malorum solamen, in usu Carolinarum singulis annis adhibitarum, nunquam non præsentissi-

mum invenit. Nihilominus, nescio sub quo infausto fidere, proidentissimus vir in empiricorum infelices manus irruit, qui, fiduciam addentes amplissimam, nostro pedibus per aliquot dies laboranti pulverem commendarunt, cujus dosi admodum quidem exigua, sed sapor valde constringens, & metallice sine dubio mercurialis & vitriolicæ naturæ erat. Oblata duabus singulis horis dosi, hacque ad duodecimam usque reiterata, omnes dolores & cruciatus simul & semel conquieverunt. At vero altero die, in gravissimas incidit cardialgicas anxietates, cum inquietudine, ventris tormentis, alvi pertinacissima adstrictione, animique intercurrente deliquio, comitatus: insuper nec corpus nec caput erectum detinere poterat; quæ symptomata brevi post, cum insultus apoplecticus exciperet, corpore mirum in modum inflato, capite in immensam molem turgescente, sanguineoque sero ex ore & faucibus effluente, nimis confidentiæ poenas morte miserrima luere debuit.

Epicrisis.

Funesta hujus catastrophes causa, vix alia inveniri vel excogitari poterit ac infesti remedii antipodagrici assumptio: quandoquidem sensibilibus corporibus, si spasmoticis primarum viarum tentantur constrictionibus, ejusmodi mercurialia & metallica remedia semper nocentissima sunt, eo quod nonnisi spastica quadam strictura operationem suam exerunt, & ita universum nervorum genus male afficiunt. Cui etiam in nostro casu repentina dolorum podagricorum remissio adscribenda venit, dum videlicet ob spasticam stricturam partium externarum, materia podagrica intro coacta fuit; qui spasmus simul efficit, ut sanguine plus justo ad pectus, & caput propulso, ex nimia vasorum distensione ejus extravasatio in cerebro co- horta fuerit. Hinc omnibus & singulis.

gulis, qui praxin exercere sustinent; non sine summa ratione suademus, ut in quibusvis morbis spasticis, qui in sensibilibus præsertim corpora incidunt, cane & angue pejus, cuncta mercurialium, metallicorum, emeticorum atque acriorum purgantium genera, fugiant: inter quæ etiam mercurium dulcem, aurumque fulminans, ob inauspicati successus, quem sapius sub ejusmodi circumstantiis observavimus, effectum, reponere non dubitamus; siquidem a pulveribus sic dictis solaribus non raro maximas præcordiorum anxietates, comite singultu, in podagricis obortas, doloribusque licet mitigatis omnia intus pejora reddita fuisse novimus.

C A S U S II.

*Tumor
pedum
erysipe-
laceus
retro-
pulsus.*

Vir Illustris quadraginta & aliquot annorum, rheumatismis scorbuticis crebrius affectus, tumore erysipelaceo in dextro corripitur pede, quod ulcus olim purulentam materiam continenter stilans oblesit. Hic tumor intumescens, rarius radium rubicundum a glandulis inguinalibus, ad extremum usque pedem emisit. Altero die dolor metatarsi pedisque sinistri pollicem satis atrox cum insigni tumore invasit: unde plane immobiles redditi pedes fuere. Chirurgus in principio statim ad erysipelas profligandum spiritum camphoratum crocatum applicavit, & cum in alterum pedem dolor transfret spiritum removit, & hujus loco siccos pulveres cum camphora mixtos applicuit. Inde mox notabilis dolorum levatio & remissio in utroque pede successit; non ita multo post autem tam gravis circa præcordia anxietas, & diaphragmatis constrictio, ut omnem penitus respirationem tolleret, cum æstu & plenaria appetitus prostratione secuta fuit, quibus alvina obstructio, cum inflatione associabatur. Prescripsi quum me consultum adirent, ad alvum leniter educendam, decoctum mannatum; & ad flatum discutiendos materiamque retrocessam sudore diffundendam, aliquot

Hoffm. System. T. IV. P. II.

liquoris anodyni mineralis cum tertia spiritus Boslii parte remixti doses propinavi. Quo pacto & totum mox corpus largissimo sudore perfundebatur, & ipsæ hæmorrhoides, quibus aliquando assuetus erat, denuo fluere coeperunt, omniaque sic evanuerunt symptomatibus penitus evanescentibus.

Epicrisis.

Similis fere casus, qui evidenter camphoratorum externum usum in podagra noxium declarat, aliquorante annos in Illustrissima scemina mihi occurrit: hæc enim postquam minium cum camphora remixtum pedibus podagra tentatis applicasset, hæc quidem siluit, ast non multo post cardialgici dolores, summa virium prostratio, vomitus, inquietudo, cum æstu febrili, alvus renitens & leve delirium accedebant; quæ symptomata statim ab oblato cum emulsione ex seminibus 4. frigidis pulvere præcipitante nitroso, cum tertia parte grani unius camphoræ permixto prodoli, remiserunt, & materia podagrica ad exteriores partes reversa est. Siquidem ego passim quoque animadverti, camphoram, cum exterius applicata noxam intulisset, interne exhibitam illata damna rescivisse. Memorabilis quoque est observatio, quam recenset HAGENDORNIUS cent. 1. obs. 28. ubi mercator ex dolore & tumore scorbutico laborans, applicato epithemate ex aquis destillatis cum cerussa & camphora, doloribus sedatis, loquelam amisit, nec brachium movere potuit. Neque vero in totum camphoram ejusque spiritum in tumoribus & doloribus partium extremarum damnare & rejicere animus est, sed prudentia & distinctione naturarum opus esse velim: nam qui in artis versantur exercitio, subinde experiuntur, non omnia omnibus promiscue prodesse, atque id maxime valere in topicis, dum quod alterum juvat, idem alteri noceat. Est autem causa non tam dispositio peculiaris humoris peccantis, sed potius ipsa tensiva tonica si-

brarum, pororum & vasorum cutis constitutio: habent enim omnes partes & maxime quæ emunctorii, & colatorii vices gerunt, suum peculiare robur, tonum, tensionem, nec non suam quoque dilatationem, quæ species motus ad secretionem & excretionem summe necessaria, dependet potissimum a fluidi nervi influxu, & nervearum membranarum tensione; qualis itaque hæc sit in omnibus individuis atque morbis eorumque temporibus, in exhibitione topicorum provide animadvertendum est ipsis medentibus. Quis enim non videt, si pori nimis fuerint constricti a dolore & spasmo, neutiquam tunc spiritus calida conferre, sed potius ea quæ blande constrictas partes relaxant; contra, si nimia est post dolorem relaxatio, quod apparet ex tumore, dolore mitiori reddito, omnia unguenta humida unctiosa anodyna valde nocere, & potius tunc linimentis spirituosius nervinis utendum esse. Deinde utat quandoque topica egregie mulceant dolores, & febrem mitiorem reddant, nihilominus non semper illud valet, etiam in eodem individuo; paucis: quo robustior in expellendo est natura, majorque corporis corporis adest vigor, major quoque motus internus, eo minus periculi inducunt externa decenter applicata: quæ tamen, si vigor motuum cesset, si ætas senilis vel status cachecticus supervenerit, plane sunt seponenda. Illud enim unice intendat medicus necesse est, ut externis non sistat evaporationem materię peccantis, sed eam promoveat: verum, quoniam magna prudentia in hac re opus est, securius potius est abstinere ab omnibus externis, & totum negotium curandi internis committere, partesque affectas in blando tepore servare. Dein etiam hoc observavimus, topiorum generationem, quæ fit maxime in arthritide fixa, improvidæ non raro ex-

ternorum applicationi deberi, stupeficientibus præsertim & infrigidantibus. Meretur hic adduci B. WEDELIUS qui in *tr. de medicamen. facult.* scribit: *Frequenti experientia edocti sumus, plus damni ipsos podagricos inde passos, imo plures ex arthritide vagi hoc modo sibi fixam accerxisse, plurimos vero topios, quod usurpaverint unctuosam, & pinguiam emplasticam.* Hinc, & ipse Galenus *method. medend.* l. 4. c. 3. topios in articulari morbo produci recte memorat ex humore glutinoso & crasso, quando is non paulatim digestus, sed violentis remediis totus simul exsiccatus est: & FERNELIUS *conf.* l. 2. geminari inde dolores observat. Cæterum non omnia topica plane exterminanda esse in externis articularum doloribus arbitramur: siquidem quando affectos partium inveteratus cum torpore quodam & insensibilitate relictus, qualis in senili ætate sæpissime evenit, tunc sedata prius interna sanguinis & humorum ebullitione, ad roborandos nervos & invitandum spirituosius elasticum fluidum influxum in imbecilles partes, nervina linimenta balsamica virtute nobilitata, expectationi & medici & miseri ægrotantis eximie satisfaciunt.

C A S U S III.

Vir sanguineo melancholicus annum agens quadagesimum quartum, habitus corporis strictioris, a decem annis passus est dolores tarsum pedis obsidentes, qui tamen non adeo vehementes erant, sed diaphoreticis facile cedebant, ut plurimum autem circa mensem Januarii revertebantur. Hi quatuor ante annos acerbiores facti ægrum lecto adfixerunt, ab hinc autem duobus annis prædicto tempore adhuc gravius affligerunt. His cum ipsis luctaretur ægrotans, ingenti terrore affectus est, quem diuturnior cura & animi angor excipit: quo pacto dolores interiora occupantes, anxios in abdomine crucia-

Podag.
gra, re-
trocedens
ex fri-
gore
lætha-
lis.

tus

tus excitantur; qui mox remiserunt, mox reversi sunt. Elapsis aliquot septimanis sævissimo frigore regnante, iter suscipere honestus vir debuit: a quo tempore dolores longe truculentiores invasere, qui ventrem, brachia, fauciumque interiora aggressi, quandoque in capite subsistebant, atque somnum & quietem admodum turbabant, aliquando etiam effluxum materiæ foetidæ purulentæ ex aure interna egregio cum allevamento excitabant. Mense Junio ejusdem anni aciculas Egranas usurpavit, sub quarum usu quidem dolores siluerunt & cuncta bene successerunt: absoluta vero cura abdomen multo atrocius affligentes, appetitum penitus profligarunt: ubi alvus pigra, urina coloris naturalis sed parcius reddebatur, virium adebat dejectio, & æger de fixo ac duro tumore supra umbilicum conquerebatur. Nausea quoque premebatur, & saliva copiose ex ore sæpius emanavit, vomituque nonnunquam & alimenta & medicamenta rejecta sunt: siquidem dolor superiora petere, fauces constringere, atque ad scapulam usque se extendere sæpius solebat. Flatus ventrem distendentes per totum hinc inde intestinorum canalem cum fluctuatione & borborygmo percurrabant, & ad intestinum rectum ubi pervenerunt, mox regurgitabant, cum quasi exitus ipsis præcluderetur. Notatu dignum fuit, quod per periodos dolores hi infestarent, hora pomeridiana quarta, media nocte & ante meridianam decimam accesserunt. Variis usus est remediis, & præcipua medendi intentio eo fuit directæ, ut ad ipsos pedes rursus derivaretur infesta materia. Hinc frictions, pediluvia in usum vocata, venæ quoque in pede celebrata sectio. Hirudines tandem applicatæ, nitrosa cum camphoratis sine diaphoretico administrata, nec usus carminativorum, stomachicorum balsamica temperata virtute clysterum neglectus; alvus quoque clysteribus, lenioribusque laxantibus

ad officium redactus. Sed successus speratus fefellit. A nulla tamen re præsentius levamen ac a potu lactis calidi cum infuso florum sambuci remixti expertus est, quippe per duos quandoque dies ab eo assumpto dolores conquieverunt. Quatuor abhinc septimanas elixir stomachicum ex amaribus balsamicis extractis concinnatum exhibui, a cujus frequentiori usu, dolores sopiti, viresque cum appetitu erectæ fuerunt, adeo ut patiens domo egredi, functionibusque suis præesse potuerit. Sed inconspicue hæc valetudo fuit, siquidem in manu & dorso dolores rursus apparuerunt, somnum impediverunt, & tumor umbilicalem regionem obsidens, exterius manu percipi potuit. Tandem his malis diutius insistentibus, succumbere noster debuit, documentum sat clarum relinquens, contra mortis atrociam nullum inveniri remedium posse.

Epicrisis.

Ex præfata historia liquide apparet, quam contumax morbus sit ille, & quantum negotii creet medentibus, qui ex doloribus podagricis in corpus retrocedentibus ortum suum habet. Singulare illud est, quod materia, absque dubio, vellicans aeris, indolis plus minus fixæ & volatilis, si in extremis articulorum membranis subsistat, & ipsi denegetur sedes & exitus, occupet in abdomine viscera membranacea, nempe intestina, quæ maxime ex membranulis tendinoso-nervis conflata sensu acutissimo prædita sunt, & similis structuræ ac texturæ cum ligamenti articulorum nervo-tendinosi ac glandulosi sunt, unde etiam propter affinitatem & structuræ communionem materia peccans mox transit ad intestina, mox rursus ex ipsis ad articulos. At vero, quod talem viam ac modum servet materia podagrica retropulsa, jam HIPPOCRATES suo tempore eleganter notavit lib. 6. epidem. part. 4. aph. 3. item Sect. 2. p. 20. hæc verbis: qui articu-

lari morbo detentus intestini dolore dextra parte vexabatur, quietior erat; hoc autem curato magis dolebat, Et memoratu hanc in rem digna sunt, quæ tradit SOLENANDER in Conf. pag. 77. ubi ait: in cura habui nobilem inveterata arthritide occupatum, in sexagesimo quinto ætatis anno constitutum, qui colico dolore reprehensus fuit. Auctor eram, ut arthritis revocaretur, pedum lotionibus, frictionibus, vena sectione in pede, monitus ab Hippocrate & Benedicto Sylvatico in Consil. Obstitit autem Senior medicus. & æger interiiit. Atqui ego, pergit, idem plane observavi in muliere, quæ arthritide fere semper laborabat, quando a doloribus coli liberata erat, & vice versa, cessantibus coli doloribus misere ex juncturis afficiebatur.

C A S U S IV.

*Podagra
funesto
omine ra-
propulsa.*

Vir staturæ mediocris, circiter septuagenarius, temperamenti sanguinei, habitus corporis spongiosioris & robustioris, podagricis crebrius afflatus doloribus, aliquot abhinc mensibus ad sedandam cruciatuum atrociam, ipsa in paroxysmi accessione, partes dolentes, spiritu quodam a pharmacopœo sibi misso, inunxit, a cujus crebriori & continuato usu, omnis propemodum dolor evanuit. Exacto aliquot septimanarum spatio sæva in abdomine tormina passus est, juncta cum vomitu & alvo adstrictissima. Medicus in consilium accersitus, ob metum iliacæ passionis, alvum clysteribus aperiri curavit, aliæque interna, quæ inflammationi resistunt & dolorem levant, in usum vocavit. Inde non modo cessavit vomitus, alvusque soluta, sed & sedatus fuit abdominis dolor, ita prorsus, ut æger e lecto surgere, & in publicum rursus prodire potuerit. Sed pauco interjecto tempore paroxysmus modo descriptus, quia hæc valetudinis spes non diu perseveravit, rediit, nisi quod vomitus lenior fuerit: & iisdem

iterum in usum vocatis medicamentibus ad sanitatem perductus est. Duabus vero elapsis hebdomadibus idem paroxysmus repetiit, & adhibitis de novo remediis paruit. At vero aliquoties reversus iterumque depulsus est, remansit tamen omnium ciborum fastidium, corpusque in dies consumi cœpit. Interea nunquam rursus podagra affectus fuit, octiduoque nulla amplius persensit tormina: appetentia vero omnis periit, nec alvus nisi adjuta respondit, urina rubicunda, & semper adfuit oris siccitas cum humidi desiderio, lectumque perpetuo custodire ægrotus debuit; qui rebus ita constitutis, inter vivos esse tandem desit.

Epicrisis.

Morbi, quem depinximus, decursus atque eventus, plurimos admonere poterit, quam caute & circumspicte cum podagricis senioribus ratione topicorum agendum sit: siquidem ipsa natura, per senium & morbi vim debilitata tandem fatiscit, atque ad ferum acre impurum, quod artuum doloribus materiam subministrat, per criticum & febrilem motum ad extremas partes & ambitum corporis propellendum, redditur minus idonea; quare materia peccans in corpore remanens pervosas & membranaceas ventriculi & intestinorum tunicas infestat, ventrisque tormina efficit: quæ si interna inflammatio excipit, ægri vel subito e medio tolluntur, vel successive marasmo aut hæctico calore vires ipsamque carnem defurante consumuntur. Notabile vero in præfata morbi historia fuit, quod podagricus dolor non redierit, sed per paroxysmos hujus loco, ventris tormina, vomitus, sitis, inappetentia afflictarint; quæ tamen symptomata per clysterum oleosorum, medicamentum diaphoreticorum, cinnabarinorum cum castoreo remixtorum usum expirarunt: unde consensus intestinorum cum partibus nervosis & tendinosis manuum & pedum, quem in podagricis & chiragra affe-

affectis quam maxime observamus, liquido iterum evincitur. Nam in praxi medica perpetuum fere est, atrociam ventris tormina ut plurimum transmissio ad artus vitioso humore solvi, & retropulsam etiam materiam arthriticam vel podagricam acerbiora ventriculi & intestinorum tormina & spasmos sequi. Alvus ejusmodi in casibus, ob tonum primarum viarum destructum, officii sui nunquam non obliviscitur, atque per clysteres sollicitata parum excrementorum, sed multos foetidos flatus emittit. Ceterum in senibus, appetitus omnimoda viriumque prostratio, sitis & oris siccitas, lentam febrem, mortemque imminentem indicant.

C A S U S V.

Podagra in hæmorrhoidario, ex opiatorum usu fusta.

Vir sexaginta annos natus, spongiosi corporis habitus, hæmorrhoidali fluxui adsuetus, dolorum podagricorum utut mitiorum, vere & autumnoincuntibus, tentatus fuit insultibus. Circa ætatis exitum, horaros fructus refrigerantes liberalius paulo ingessit, & contra podagricos dolores panacæam sic dictam ab empirico assumpsit: quæ constabat, ex opii crudi in frustula dissecti drachma, cui duæ aquæ liqiorum convallium spirituosa uncia affusa fuerunt, & ita leni digestionesteterunt. Hujus liquoris cochleare circa lecti introitum medicaster sumendum jussit: cujus usus, quod placidiorem somnum conciliabat, per aliquot septimanas continuatus est: & paroxysmi, circa consuetum alias tempus infestare soliti, mirum in modum allevati sunt. At vero, elapsis aliquot hebdomadibus, mense Octobris, febris cum totali virium suppressione, extremorum frigore & perpetua somnolentia insecuta, ægrum omnium præter opinionem jugulavit.

Epicrisis.

Dici vix potest, quod tamen quotidianiana declarat experientia, quam

perniciosum sit, consuetos podagricorum paroxysmos valentioribus remediis suppressere, & materiam illam acrem causticam, quæ solenniter, utut cum dolore, per congruamunctoria protruditur, intus retinere: quippe tali modo partium internarum inflammationes, spasmi vel sphacelationes, quam in nostro ægro præsentem fuisse nulli dubitamus, perpetuo fere subsequuntur. Non potuit autem non, propinata narcotica medicina in corpore laxioris habitus, senio vicino & a refrigerantium fructuum abusu jamjam debilitato, infaustum relinquere effectum: quippe practycorum fide dignorum observationes confirmant, a solo refrigerantium abusu, corpora podagricorum orci faucibus tradita fuisse.

C A S U S VI.

Ante quadraginta propemodum annos, cum in principatu Halberstadensi, provincialis medici munus obirem, me consulebat Illustris regiminis Consiliarius, qui parente hypochondriaco, & podagriconatus, jam per decem annos & ultra, vix enim tunc trigessimum quartum superavit, & hypochondriacis pathematibus & doloribus podagricis fuit afflictus. Vere & autumnopotissimum invadebant paroxysmi, cum gravativa artuum lassitudine, appetituque aucto, quem postea sequebantur horripilatio cum extremorum frigore & tremore, vomitusque crebriores, quibus liquamina pituitosa & valde corrosiva acida, quæ & dentes stupesciebant, & pavimento immissa ebulliebant, copiose educebantur. Successit dein febrilis æstus, & tertio vel quarto die acerbis dolores pedes oppetebant, qui ad aliquot sæpe septimanas persistebant, & demum sudore foetido acidum spirante perque plures dies duranteolvebantur. Id vero erat memorabile, quod, si vomitus non præcesserint,

Podagra hereditaria im hypochondriaco.

para-

paroxyfmi diutius semper & acerbius pedes affligerint. Inter medicamenta, quibus per complures annos usus fuit, non præsentius solamen atque lenimen, quam in pulvere absorbente nitroso, & essentia florum liliorum convallium, cum spiritu vini phlegmatico extracta & sexta parte essentia castorei remixta expertus est. Tandem Illustris hic vir quinquagesimo ætatis anno, febre acuta, Berolini defunctus est, & dissecto corpore pancreas totum scirrhosum, & valde tumentes etiam glandulæ mesenterii repertæ fuerunt.

Epiëris

Hypochondriacos procedente ætate demum fieri podagricos experientia testatur, id quod ratione quoque demonstrari evidenter potest. Uterque videlicet affectus natura debiles & a parentibus iisdem morbis laborantibus genitos quam maxime infestat, atque primarium vitium potissimum in depravata alimentorum digestionem, crudorum succorum abundantia, & excretionum, quæ sanguinis & humorum depurationi inserviunt, defectu consistit. Deinceps aliquot exemplis compertum habeo, in dissectis corporibus & hypochondriacorum & podagricorum, ubi ex superveniente alio morbo extincta fuerunt, inter alias viscerum corruptiones, pancreas scirrhosum maxime deprehensum fuisse, & ubi tale quid repertum fuit, ingentem semper acido-ponticorum humorum prima in regione colluviem adfuisse, quæ appetitus præter naturam aucti, cardialgicæ anxietatis, obstructionis alvinæ, ructuum & vomitionum acidissimorum succorum vera causa existit. Quam inimicum vero acidum sit ad sanguinem delatum, dum temperatam ejus & gelatinosam crassiam, imo fluxilitatem destruit, præternaturalem spissitudinem ingignit, excretionemque retardando, cacochymia & viscida & tartareæ genitrix sit; is quam facile, qui fundamenti physico-mechanicis morborum generationem explicare novit, poterit penetrare. Ego

itaque semper cum singulari fructu & hypochondriacis & nephriticis & podagricis, tum ad symptomatum mitigationem, tum etiam ad sanationem, si adhuc ejus spes fuerit integra, medicamenta, quæ acidum destruunt in primis viis, ut sunt absorbentia sibi relicta terrea, quæ subinde, cum in sal neutrum degenerent, alvum largius sæpe ac si purgans sumtum fuerit, solvunt, exhibeo; atque insuper elixiria amara temperate balsamica, cum lixiviosis menstruis parata frequentius usurpanda, injungere ac commendare soleo. Tandem in præfata morbi historia id commemoratu dignum est, quod etiam in aliis sæpe annotavi, leviores semper arthriticos & podagricos paroxyfmo fieri, quando natura vel sponte vel arte adjuva sese a colluvie vitiosorum humorum per vomitus ante accessum liberaverit; manifesto indicio, originem dolorum esse in primis viis: in cujus asserti confirmationem ipsum adduco MARTIANUM, qui ita dicit: *in arthriticis doloribus, ob acorem in ventriculo peccantem a doloribus correptos memini, qui ab iisdem liberati vel levati fuerunt, ubi acida evomissent.* Quod identidem comprobatur SYLVIVS *Oper. p. 786.* aperte scribens, hanc curam per vomitionem utilissimam arthritidis, multisque a se confirmatam experimentis. Imo eadem ratione non paroxysmum tantum imminuentem sublatum, sed & novi impetus semina extincta fuisse idem eodem loco scriptum reliquit. Atque ALPINUS *de medicina Egypt.* multos se vidisse, qui, cum a podagræ calculicæ doloribus excruciatifuerint, crebro usu vomitorii egregie adjuvi fuerunt, affirmat.

C A S U S VII.

Vir generosissimus, sexagenario major, ob insignia merita in summa dignitate in hac provincia constitutus, & illustris regiminis consiliarius, tenerioris & sensibilibioris quoad corpus & animalium.

Podagra hereditaria inveterata in corpore romanis, Carolinis expulsa & alio.

num constitutionis, a parente, qui fere per totam vitam fuit podagricus, & pedes tophis obfessos habuit, genitus, ante 30. fere annos pathemata hypochondriaca, rheumatica, & podagrica expertus erat, quæ procedente ætate magis ingravescabant, & utut moderata admodum diætæ vitæ ratione inculcata usus fuerit, singulis tamen annis vere & autumnò ob podagram affligentem lecto decumbere, mox breviori temporis mox longiori intervallo, cogebatur. Aliquando vero confuetæ podagra, præter morem & consuetudinem, solito tempore non recurrebat, sed quia materia vitiosa intra succos vitales retinebatur, multis ac gravissimis tentabatur symptomatibus: continuis nempe ventriculi eructationibus, cordis palpitationibus, tremore artuum, inquietudine, dolore capitis acuto, tractorio, lancinatorio, circa tempora, circa nucliam, accedente cogitationum confusione memoriæque debilitate. Consulebat me atque Clar. D. D. *Strauchium* Archiatrum Martisburgensem, qui sæpius frequentaverat *Carolinas*, atque in primis ex nobis quærebat, num has thermas sanitati suæ profuturas judicaretur. Hic longiori experientia edoctus, statim consilium probavit; cui ego quoque facile assentiebam: & ille cum eo ad fontes hos salutiferos profectus fuit, a quarum interno usu decenti cum regimine instituto, in tertia & ultima cura, vehemens paroxysmus podagricus, qui tamen non nisi per septem dies durabat, ipsos pedes corripiebat, remittentibus mox omnibus prioribus symptomatibus. Inde optime quum se habuisset, binis adhuc vicibus, aquas hæcæ thermæ cum summo fructu semper usurpavit.

Epicrisis.

Ego sane complura possem recensere & allegare exempla, quæ mirabilem & incomparabilem plane horum fontium virtutem & effectum in atrocibus & contumacibus morbis expugnandis, qui ab arthritica & podagrica ma-

teria remanente in corpore vel improvide retropulsa aborti fuerunt, demonstrare valerent, qui potissimum in eo consistebant, quod materiam morbificam ad pristina sua loca ex interioribus relegaverint, conquiescente mox omnium symptomatum periculosissimorum syndrome. Vidi colicas spasmodicas, vidi asthmata convulsiva, affectus soporosos, morbos melancholicos cum sensuum & rationis perturbatione conjunctos, pertinacissimasque tussis, atque pulmonum infarctus, qui non nisi a materia podagrica remanente vel retrocedente originem suam habuere, hac ratione divino adjumento felicissime subactos & curatos; maxime vero, si non semel, sed bis vel ter in usum decentem fontes ducti fuerint.

C A S U S VIII.

Vir generosus, perstrenuus Chiliarcha, non procul ab hac urbe degens, corporis macilentioris, fibrosi tamen & robusti, superato jam 66. anno, in gravem & exitialem incidit morbum, cujus profligandi causa, me in consilium vocavit. Is jam ante 10. annos doloribus podagricis, mitioribus tamen & obrusioribus vernali tempore fuit obnoxius, neque minus his deficientibus, acerbis abdominis doloribus, sive potius intestinorum stricturis spasticis vexatus. Ante annum Generosus hic vir, sub initium hyemis prægressa vehementi corporis refrigeratione, neque minus ingenti animi, quam tamen prudenter compressit, indignatione, desubito truculento ad suffocationem usque asthmaate convulsivo corripitur. Ego tertio die accedens morti ferme proximum inveni: nam sub summa virium prostratione ad animi usque defectionem, pulsu duro, debili & tremulo, extremorum frigore, & sub cogitationum ac rationis turbatione, ægerrime & cum lonitu spiritum ducebat. Primo omnium clysteres injiciendos, ad sordes alvinas cum

Podagra levior, ex ira & refrigeratione facta, gravior & metastatica.

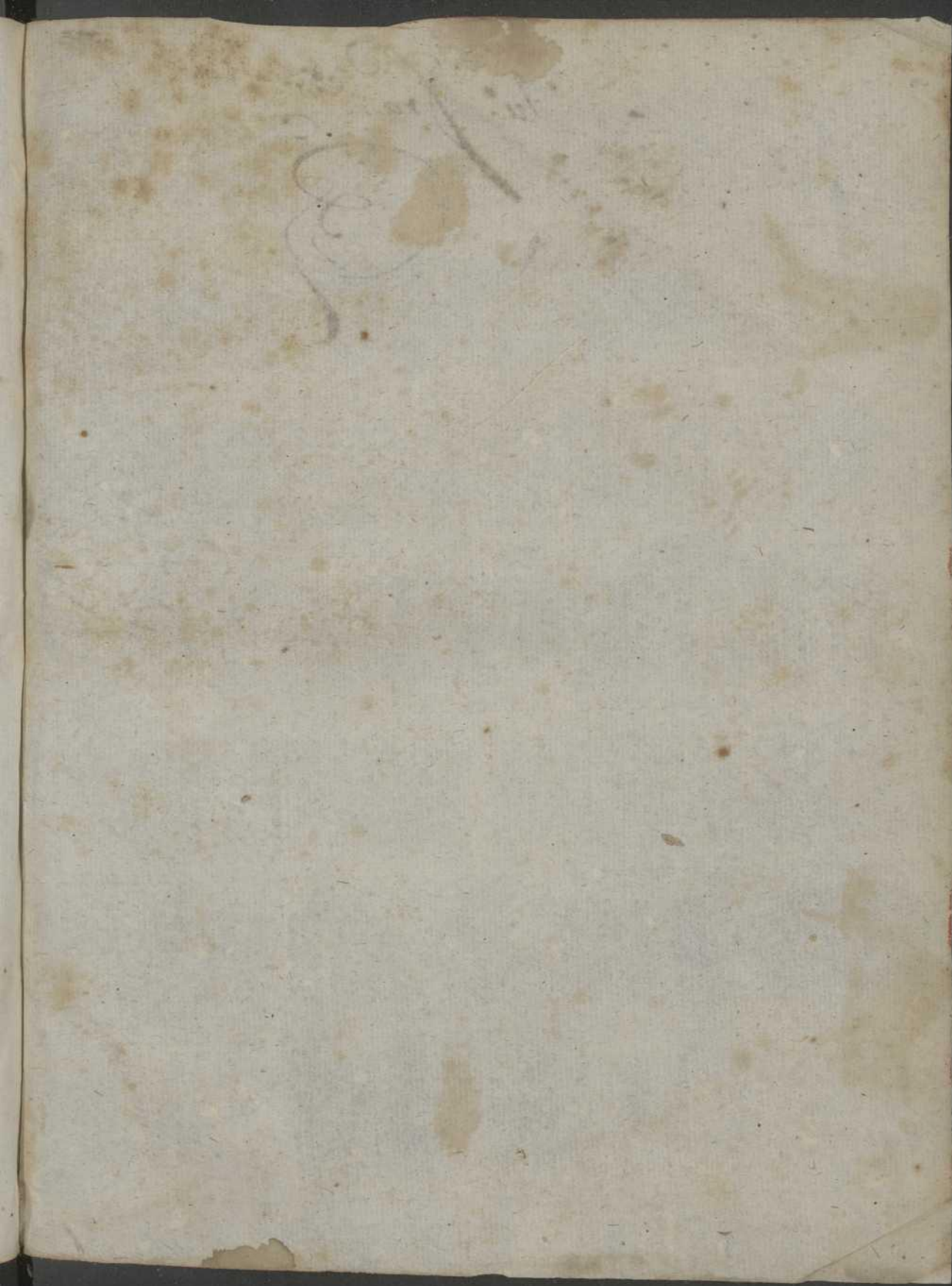
cum flatibus educendas, curavi: dein mixturas blande diaphoreticas & discutientes, singulis horis sumendas, præscripsi. Factum hinc DEI beneficio est, ut ad omnium adstantium admirationem, intra quinque dies somnum, qui plane fuerat antea sublatus, capere & respirare sine molestia æger cœperit, atque successive ingentem viscosæ materiæ copiam tussi eiecerit. Verum non ita multo post, de doloribus ac cruciatibus ipsius abdominis Generosissimus Vir conquerebatur, qui in dies incrementis intolerabilibus evale-re. Alvus adstrictissima, præcordiorumque adfuit anxietas atque inquietudo. Sed singula hæc adhibitis idoneis remediis, expulsa e sede sua materia hostili, conquiescere cœperunt: relicta tamen statione sua in regionem inguinalem non procul a virili membro hæc ipsa descendit, atque in musculis ibi conspicuis, præcedente gravi dolore & inflammatione, abscessum efformavit insignis certe magnitudinis, qui post suppuracionem factam demum apertus plus quam libram puris per vices fundebat. Dum consolidari cœpit, truculenti dolores pedes infestare cœperunt: quos etiam comoda medicina abegimus, relicta tamen debilitate & tumore cœdematoso. Decursus autem hujus morbi valde ancipitis & difficilis per trium fere mensium spatium duravit. Interea valetudini perfectæ fuit redditus Generosissimus ægrotans.

Epicrosis.

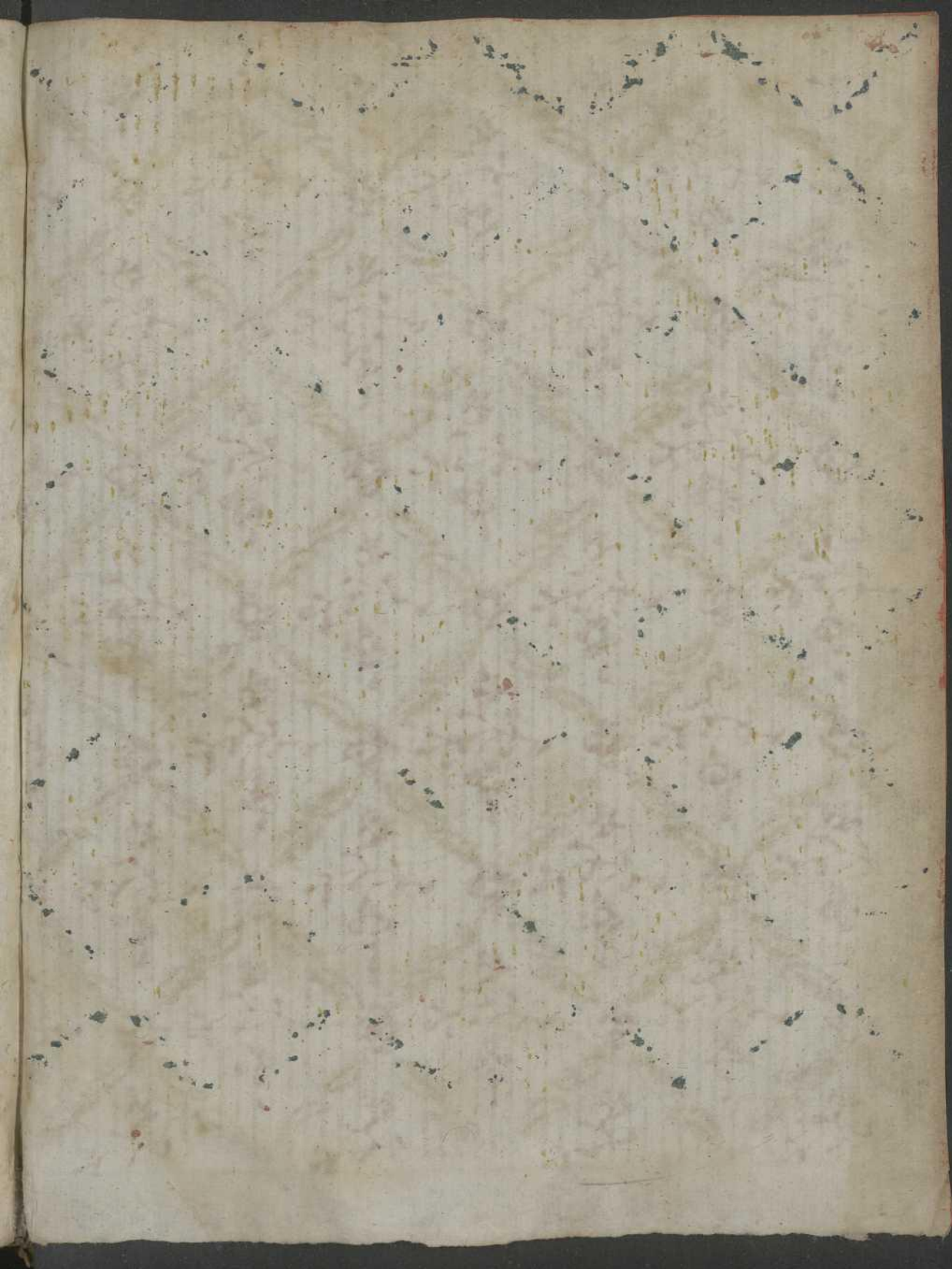
Medicamenta, quæ in toto hujus morbi decursu in usum duxi, non alia fuerunt, præter clysteres & cataplasmata, quam mixtura ex ptisana, aqua cardui benedicti, florum sambuci & ceraforum nigrorum, adjectis, pulvere meo bezoardico leniter camphorato, succo

citri, liquore anodyno minerali, & succo papaveris albi composita: quandoque mixturæ simplicis aliquot guttas pro dosi adjeci. Quæ plus quam vicesies reiterata usus fuit. Præter hæc, infusum Theiforme, ex herba veronicæ, salviæ, floribus sambuci, semine fœniculi, & decoctum nostrum usitatum pro potu ordinario largius sumendum præcepi, interposito interdum electuario vel elixirio pectorali, quia tussis longo tempore insistebat. Ceterum me tam vehementem metastasin in morbo nunquam observasse memini. Atque ex hac morbi historia & curatione, illud curiosi naturæ & medicinæ scrutatores, meo quidem judicio, addiscere possunt, eam esse materiæ, quæ dolores in articulis creat & fovet indolem & crasin, ut vix ab ulla medicina immutari, alterari, & ejus pernicialis vis destrui possit: licet enim in præsentī casu reliquerit suam sedem, nihilominus salva hostili indole & crasi permanente, eandem suam vim in aliis & compluribus locis exercuit, ut adeo remediorum, quæ vulgo & a chymicis æque ac medicis minus in praxi versatis, tantis laudibus passim venditantur ac celebrantur & ad aucupandum magis argentum quam salutem afferendam apta sunt, inanis atque plane impotens facultas clare demonstrari possit. Cordatus autem & prudens medicus in sanando ejusmodi morbo nihil aliud efficere vel præstare potest, quam ut temperiem & texturam earum corporis partium, quæ nondum simili vitio affectæ, integram servet, quo morbosa materia successiva & blanda evaporatione & discussione per universale cutis emunctorium excludatur.

Plures invenies observationes in *consult. medic. Sect. 4. 167. 170.*



Ju: Fran^{co}
D

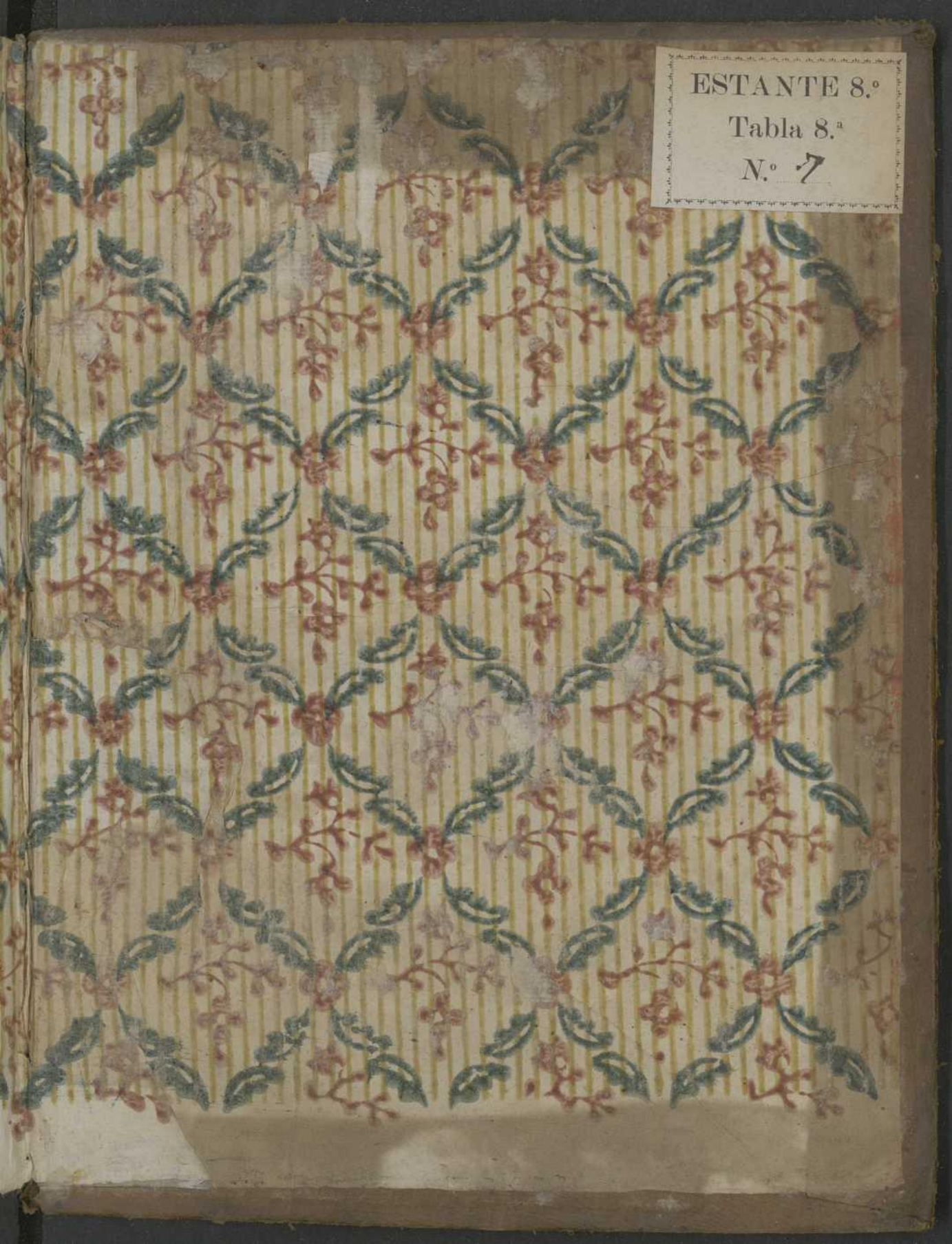


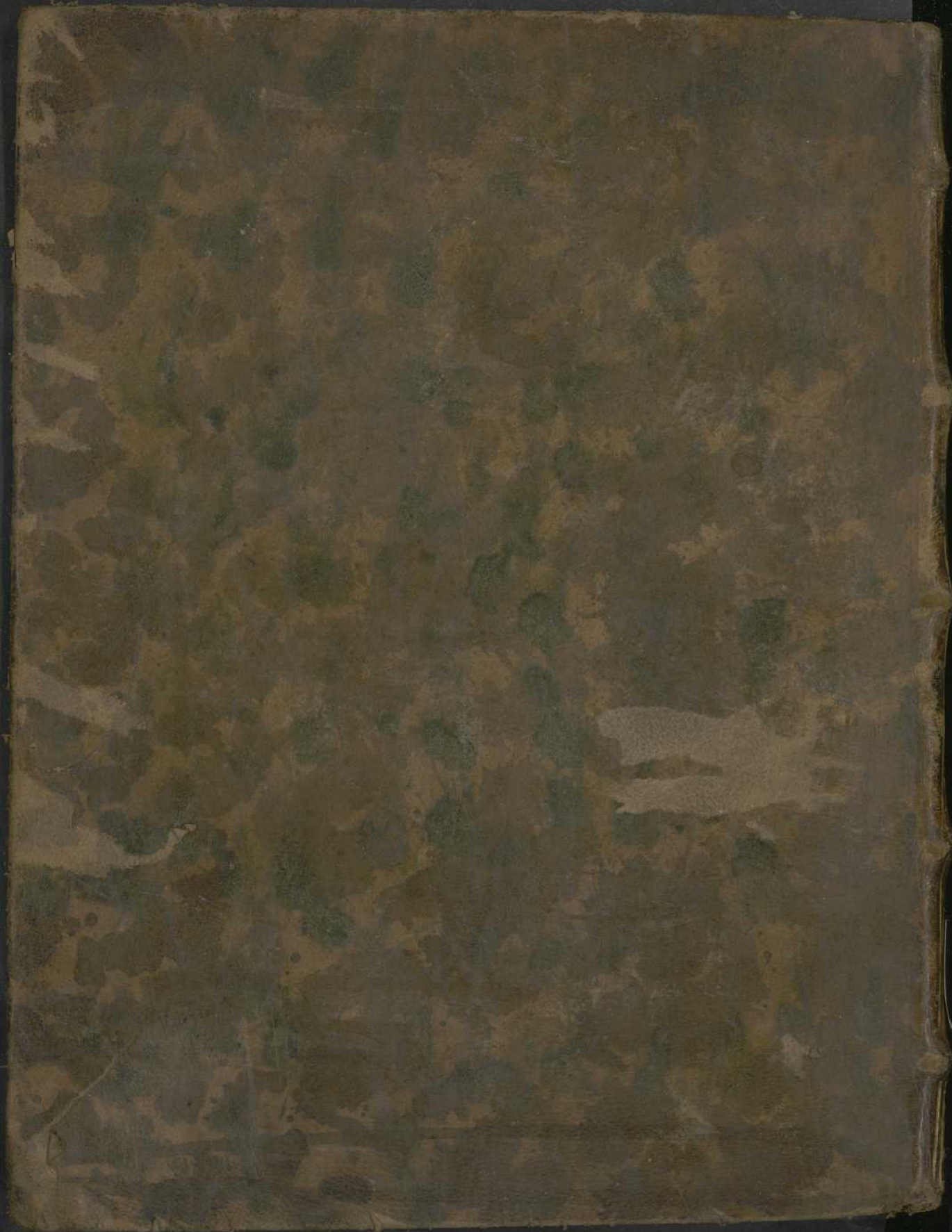


ESTANTE 8.º

Tabla 8.ª

N.º 7





ROBERT ANNE
MEDICINA
RATIONALIS
TOM. IIII

25
20

12.862